ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ
1
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
1er AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԼՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10371 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.371

1925 — ՕԳՈՍՏՈՍ — 1965

ՈՂՋՈՅՆԻ ԽՕՍՔ

Քառասուն երկարաճիգ տարիներու բեղուն վաստակով բեռնաւոր, Յառաջ նախաձեռնեց կը ներկայանայ տարեդիր Հայութեան առջեւ, իր առաքելութիւնը իրագործելու կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ :

Ինչ պատկեր կը ներկայացնէինք քառասուն տարի առաջ :

Համաշխարհային առաջին պատերազմը ճակատագրական դեր էր կատարած մեր ժողովուրդի արեւմտեան ու արեւելեան հատուածներուն համար մի՛անդամայն :

Տմարդի գաւիճը կիսովին կատարած եւ ամբողջովին արմատախիլ էր ըրած Թրքահայաստանի Հայերը, խաղաղ թափելու համար Հայկական Դաշտը :

Սահմանին միւս կողմը անհուն գոհոզութեանց եւ հերոսական կռիւներու չնորհիւ վերածնած էր Հայաստան, կազմելով անկախ Հանրապետութիւն մը, համահատ սահմաններու մէջ :

Մինչ ջարդերէն ու տարագրութիւններէն վերապրող Հայերը կը պատրաստուէին ամենազօրէն հատուածուիլ ազատագրուած Հայրենիքի մէջ, որուն սահմանները պիտ է ընդարձակուէին ըստ Սեւրի դաշնագրին, ամէնէն նոր վտանգներ պատեցան Հայութեան դէմ հատուածներուն դիմաց :

Մէկ կողմէ խորհրդայնացած Հայաստան, ամուր փակելով իր դուռները : Միս կողմէ Կեմալիստ պարպումը 1921ի վերջերը, Իմիրի ազէտը 1922 Սեպտեմբերին եւ Պոլսոյ ու շրջանի պարպումը դաշնակիցներուն կողմէ 1923ի գարնան՝ նոր բռնագրաւի մղեցին մեր Հայրենակիցները :

Տասնեակ հազարներ եկան ապաստան փնտռելու հիւրընկալ հողին վրայ Ֆրանսայի, որ լայն բացած էր իր դուռները :

Փարիզ չուտով դարձաւ ազգային կարեւոր կեդրոն մը :

Գաղտնիանալու պարտականութիւն կը ծանրանար Հ· Յ· Դաշնակցութեան ուսերուն վրայ :

Ինտելեկտուալ թուականներէն սկսեալ դաշնակցական մարմիններ կային Ֆրանսայի մէջ, Փարիզ ու Մարսէյլ : Առաւելաբար համալսարանական ուսանող – ներ եւ հայրենասէր երիտասարդներ համախմբուած էին անոնց չուրջ :

Գաղթականութեան նոր հոսանքը թարմ ուժերով ա՛յնքան առատացուց կուսակցութեան շարքերը, որ 1925ի Յունիսին Դաշնակցութեան Ֆրանսայի կազմը դարձաւ կեդրոնական Կոմիտէութիւն, գեղագային վերածուելու համար Արեւմտեան Եւրոպայի կեդրոնական Կոմիտէութեան, երբ իր գործունէութեան սահմաններ տարածուեցան Ֆրանսայէն դուրս :

Անհրաժեշտ պահանջ մըն էր այլեւս հրատարակութիւնը թերթի մը, որ ա – ռաջնորդ հանդիսանար Ֆրանսահայ զազութին, համագրէր անոր ճիգերը, արթնցնող ըլար զանազան մարզերու մէջ անոր կատարած ձեռնարկներուն եւ տագնապային փորձերուն : Որ մանաւանդ վառ պահէր հայրենասիրական հուրը տարագիր բազմութեանց հոգիներուն մէջ :

Յառաջ ծնունդն եղաւ այդ պահանջին : Հասաւ ճիշդ իր ժամուն :

Շաւարշ Մխաքեան, Ազատամարտի հին սերունդէն, հրաչքով ճողոպրած Մեծ Եղեռնէն, սոխուեր էր հետանալ Պոլսէն, քմմալական յաղթանակէն վերջ, լքելով նախնատամարտը, զոր կը խմբագրէր Զինադադարէն ի վեր :

Հատատուած Փարիզ՝ իրրեւ անդամ Հ· Յ· Դ· Բիւրոյի, կուսակցութեան հաստատութեամբ նախաձեռնեց հրատարակելու Յառաջը, Լոյս Քաղաքին մէջ վերակենդանացնելով համանուն թերթը, որուն խմբագիրն էր եղած Էջմիածնի մէջ տարի մը, 1911–1912 :

1925 Օգոստոսի սկիզբը լոյս կը տեսնէր Յառաջի առաջին թիւը, առեղծելով ընդհանուր խանգավառութիւն : Ուրախ էին մանաւանդ երիտասարդները, որոնց հոգիներէն եկած եւ Ֆրանսայի ազարակներուն մէջ տաժանելի աշխատանքի դա – տապարտուած բեկորները, որոնց համար միութեան կոչ ու քաջալերը գարձաւ անկիւնադարձ :

Գաւառի Ջայլերը խոր արձագանգ գտան Յառաջի էջերուն մէջ :

Փարիզեան մտաւորական ծանօթ ընկերներ իրենց անվերապահ աշխատակ – ցութիւնը բերին թերթին, պարբերական դրութիւններով :

Յառաջ մանաւանդ հոգածութիւն ցոյց տուաւ երիտասարդութեան հանդէպ : Իր էջերուն մէջ լայն տեղ տուաւ երիտասարդ ղրողներու եւ քաջալերեց զանոնք : Անոնցմէ մանաւանդ ծանօթ անուններ են այսօր :

Բազմաթիւ երիտասարդներ հայերէն սորվեցան իր շնորհիւ : Անոնցմէ ղրելու համար մըն ալ հրատարակեցին «Յառաջի Սաւերը» անունով :

Յառաջ եղաւ արթուն պահակը հայերէն լեզուի եւ անթերի քննադատ մը անոր հարատեւութեան դէմ եղած ոտնձգութիւնները հայրենիքի մէջ, իսկ արտայատ – թեամբ :

Գործաւ ջերմ պաշտպանը հայկական մշակոյթի եւ հայ քաղաքական արժէք – ներու, յանուն ազգապահպանման :

Իրրեւ բանբերը Հ· Յ· Դաշնակցութեան, անոր գաղափարախօսութեան եւ քա – ղաքական ուղեգիծին քարոզիչը հանդիսացաւ :

Հայկական Դատը գործուց իր մտահոգութեանց հիմնական ինդիրը :

Հատատութիւն կուսակցութեան հատատոյ հանդանակին, անվհատ պաշտպանց Հայաստանի գաղափարականը :

Իրրեւ հարատատ արտայայտիչը հայ ժողովուրդի ազգային ու քաղաքական դաղանքներուն, անդադար պահանջից Հայաստանի ներքին սահմաններուն սրբա – գրութիւնն ու արտաքին սահմաններու ընդարձակումը, բռնադրաւուած հայկա – կան հողերու վերադարձը իր բուն տիրոջ :

Մեծ ու անդամանալի կորուստ մը եղաւ իր Հիմնադիր – Խմբագրապետին՝ Շաւարշ Մխաքեանի յանկարծական մահը 1957 Յունուար 26ին :

Սակայն իր հարատատ ու գաղափարակից ընկերները ապահովեցին թերթին շարունակութիւնը՝ նոյն ուղեգծով :

Արդարին ողջունելով Քառասնամեակը, Յառաջին կը մաղթենք աւելի բարգա – ճում եւ նորանոր նուաճումներ՝ անշեղ ու անվարան չարունակելու համար իր ազգանուէրը՝ ի սպաս հայ տարագիր եւ տատապեալ ժողովուրդին :

Հ· Յ· ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԻ ՄԸ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ան· — Ողջո՛յն հակոպիդ՝ միշտ պատ – նէշի վրայ···

Եմ· — Փոխանակ մակրայը,— դեռ պատ – նէշի վրայ···

Ան· — Ինչո՞ւ վերջաւորութեան այդ մակ – բայը :

Եմ· — Ո՛վ դուն, որ այժմ գարձեր ես Շէյքսփիրեան սուրեր, մի՛թէ ես պիտի պատմեմ ողբերգութիւնը, մի՛թէ ես պի – տի կատարեմ անասրբ յայտնութիւնը : Տէ՛ս, մեծասքանչ դէմոն, այն որ բարձր քեզի տուած էր ժամանակ մը, հիմա գարձեր է Սիոնի ազիկ, գոր Եհոսվի կը նպաւէր եղիպտացիներուն հետ մեղաւոր եւ ամբարիշտ մահերու համար :

Ան· — Ո՛ւր Եհոսվին, ո՛ւր այն որ ծա – նօթ է գայրալից դրիչովն ի ձեռին, հա – պո՛ն ի մարտ :

Եմ· — Սիրելի՛ ընկեր, այժմ քա՛ղդր սուրեր, Եհոսվին չէ, Եհովա՛ն ալ գայ՝ ոչինչ կրնայ կատարել որտուսմներով ու չանթարգակութեամբ : Բախտաւոր էր ձեր սերունդը, որովհետեւ, արթուն, կը հըս – կէին պահակները՝ թիւով բազմութիւն : Մեր սերունդին վիճակեցաւ տեսնել որ կը պակսին պահակները՝ պատնէշներուն վը – րայ, ի՞նչ փոյթ թէ մնան արթուն կամ անվհատ :

Էր երբեմն, օրաթերթը կը կոչէինք «դհոց մեր հանապազորդ» : Հեգել ասելի դեղեցիկ բացատրութիւն մը ունի, — օ – րաթերթը կը նմանցնէ «առաւօտեան աչ – խարհական աղօթքի մը» : Վատնդի երջա – նիկ ժողովուրդներու մօտ՝ օրը կը սկսի օրաթերթի մը ընթերցումով : Անոնց մօտ՝ օրաթերթը պահանջ է գործած նախա – ճաշի պէս, օրուան թերթը կը գրուի սուրճի գաւաթին քովիկը, կոտոչ հացին ընկեր, իրրեւ «մեղր ու կարագ՝ ձեզ մազա», ինչպէս երգը կ'ըսէ : Ամէն ան – հատ իր աչքերը կը բանայ առաւտան լոյ – սին մէջ՝ կարգալու համար իր օրաթեր – թը՝ ինչպէս առաւտան աղօթք մը :

Իսկ մե՞նք, — կը նահանջենք ամէն օր, կը նահանջենք՝ լքելով մեր հայրատու – թիւնը, մեր հարատատութիւնը, մեր փատ – քը, մեր պարծանքը, մեր մեծասքանչ դէմոն, աննմա՞ն դեղուհին, ինչպէս ժա – մանակ մը լքեցինք մեր փոքրիկ աղջնակ – ները՝ թուփի մը տակ, ժայռի մը եւեր, տարագրութեան ճամբաներուն վրայ :

Ան· — Ի՞նչ պատճառ կայ լքելու եւ նահանջելու :

Եմ· — Օ՛, մեր տատանգատոր ժողո – վուրդին մեծագոյն թշնամին, — թի՛ւը : Դաժան ուժ մըն է թիւը : Ունի իր խա – դերը, իր օրէնքները, իր գիտութիւնը : Թիւի չատութիւնը կը գատճառէ անհա – տական կեանքի մէջ : Օրինակ՝ տարիքի համբանքի պարագային՝ ճաղղ թիւը յայ – տարար է բնախօսական տկարութեան : Ընդհակառակն, թիւի չատութիւնը կը գառնայ հպարտութեան տղբիւր՝ հատա – քական չարժումներու պատմութեան մէջ, պատրանքը տալով յաւիտենականութեան :

Այսպէս, անհատական կեանքին մէջ քառասնամեակ մը սահմանային յուցանիչ է, ուրկէ կը սկսի վայրէջքը, ընդհա – կառակն պատուանիչ է հատաքական չար – ժումներու համար, իրրեւ վերելքի մըր – ցանիչ :

Բայց թիւը անկենդան ու չկոր ազդակ մը չէ, — մեծ կամ փոքր՝ պիտ չրջել պայմաններէ, գաղանիք մը՝ որու անհա – ղորդ մնաց Մեծն Տիգրան, որովհետեւ քարացաւ արեւելեան աչխարհակալներու առանդութեանց մէջ, չփոթելով հողի տա – րածութեան յաւելումը այն գերազանց պայմանին հետ որ կը տարածէ մարդը՝ չատախելով մարդը մարդուն հետ :

Կայ ուրիշ պարագայ մը եւս, որ ուսի – ձի մը պէս «կ'ուտէ» քառասնամեակներու կամ յիսնամեակներու հետած փատա – պատակը : Եւ, հիմա, այս ուսիճին դէմ պայքար կը մղուի նոյնիսկ բախտաւոր ժողովուրդներու մէջ :

Լեզուն աչքի հարատութիւն մըն է իր գարդացման ընթացքով, — աչքն է որ պահպաններ է լեզուն, անուշաններ, ճոխա – ցուցեր, փայլեցուցեր զայն, ու չարունակ վերանորոգեր··· փարատոխսալ ձեւով, — փարատոխսալ՝ անոր համար, որ միշտ ա – ւելի չատ է խօսողներուն թիւը քան կար – գացողներուն : Այսօր, սակայն, ականջը վրէժ կը լուծէ աչքին՝ եւ խլելով իր հարատութիւնը, — ապագայի՝ ժուռնալ փաղէն : Գրել–կարդալ գիտցողը չէ մի – այն, որ օրուան թերթերը կը կարդայ հիմա, այլ եւ ամէն ոք, ամէ՛ն ոք, ով որ ականջ ունի : Իրրեւ հետեւանք այս յայ – թնականին՝ ականջով ընթերցողներու թի – ւը, այսօր, անբաղդատելի համեմատու – թեամբ բարձր է աչքով ընթերցողներու թիւէն : Գիտութիւնը աչքը եւս գաչնակ – ցութեան հրաւիրեց եւ ահա մահուան դողով մը կը սարսռայ օրաթերթը : Ատոր ահագանգը յաճախ կը լսենք աչխարհի մեծագոյն օրաթերթերուն բերնէն :

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շար·ը կարդալ Գ· էջ)

«Յառաջ» 1925ին· — Ձախէն աչ՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒՌՆԱԶԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՈՒՇԱՓԼԵԱՆ, Շ·Մ·, կինը, ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ և ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ· Բ·կարգ ԱՐԱՄ ԵՈՓԵԱՆ ՀՐԱՆԴ ՍՐԱՊԵԱՆ («Յառաջ»ի գրաչարները)·

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՉԻ ՏՂՔՆԵՑԱՅ ՁՕՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ԵՒ ՁԳԻՇԵՐԸՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿ

Նման դառաւօրին որ աչալուրջ պա – հապանն է Օրէնքին, Յառաջի Հիմնադիր– Ամբաղիրն ալ, դառաւօրի պէս անանձնա– կան և ըստ բաւականին խստադէմ, եղած էր նուիրեալ պահապանը արժէքի մը։ Աւե– լի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ արժէքներու։ Եթէ այս արժէքներէն ոմանք իրր այդ նը– կատուած էին Դաշնակցութեան կողմէ, եւ միայն այդ կուսակցութեան խորանին վրայ կը մնային խնկարկելի, կային նաեւ այնպիսիներ որոնք կը կրէին անջնջելի դրոշմը ազգային – համայնական արժէք– ներու։ Ահա այս նուիրական արժէքնե – րէն մէկն է մեր Մեծասքանչը, դոր Շա– ւարշ Միւռաքեան սիրեց բնածին հակումով մը, եւ որուն բարեշրջութեան եւ բիւրե– զացումին նպաստեց, իր ամբողջ կեանքի ընթացքին։ Եթէ պէտք ըլլայ ճշդել իր դերի մարդու հիմնական արժանիքը, ան– այդ նուիրումին մէջ պէտք է փնտռել զայն։

Այն հոչակաւոր թէ անանուն մշակնե – րու փաղանգին, որ Պոլսոյ մէջ դառն եւ կանոնաղրած էր մեր ազգային աշխարհա– բարը, այդ վառտակաւոր փաղանգին հե– տեւորդը եղաւ Շ. Մ., որ բախտ ունե– ցաւ ողջունելու Վարուժանի Նաւասարդը, մեծ կոտորածի նախօրեակին, այսինքն՝ ողջունելու դիրին եւ արուեստին միա – նուագ հասունութիւնը։ Լաֆայէթ փողո– ցի իր սենեակին մէջ, որ կից էր Յառաջի խմբագրութեան, Թէոդիկ օր մը կ'ըսէր Շ. Մ.ի, կառակախառն կշտամբանքով. — «Պէտք եղաւ որ դուն Պոլիս դաս եւ մեր Սկիւտարին օդը չնչես, որպէսզի քիչ մը մա՛րդ ըլլաս»։ Անխառն աշխարհա – բարի անկիւնէն դիտուած՝ Շ. Մ. առա– ւելս մարդ եղած էր, քան նոյնինքն Թէո– դիկ։ Հայրենասիրութեամբ, այլ մանա – ւանդ թունդ ազգասիրութեամբ տոգոր – ուած՝ Պոլսեցի մտաւորականը կը յենուր լեզուին, եւ չէր դադրեր քերականական կանոնի մը շուրջ անվերջ վիճելէ, Նիր – էէքի չոզենաւերուն վրայ, իր ֆէսին ծոպը ճօճելով։ Ինքնամփոփ Շ.ն հեռու էր լեզուական մէկիզ ըլլալէ, բայց եւ այն– պէս ան մնաց մշտական նաւորդը նոյն աշխոյժ ջուրերուն։ Զապէլ Եսայեան իր յիշատակներուն մէջ կը խոստովանի որ, Համիտեան դրաքննութեան չրջանին, երբ մեր մամուլը հարկադրաբար նախապատ– ւութիւն կուտար լեզուական հարցերու, ինք, Եսայեան, որ սուր պահանջքը կը դգար դաղափարներու եւ դեղարուեստա – կան իմացումներու դիմադիմութեան (fոնֆրոնթասիոն) վերջնապէս դգուած էր մակբայի մը շուրջ յարուցուած վէճերէն։ Զգանուելով դր. ստեղծագործութեան հնոցին մէջ, Միւռաքեան չզգուեցաւ։ Եւ երբ մակբայ չգտաւ մեր սրտին մէջ, երկնային չանթեր տեղացուց Ռուսահայոց լեզուին վրայ (մանաւանդ խորհրդային) դոր իրաւամբ կը կոչէր «աղքատ-Ղազա – րոս լեզու»։

Թէ Շ. Մ. չէր դանուեր դր. ստեղծա– գործութեան սրտին մէջ, այս կէտը երկ– բայութեան չի կարօտիր։ Մեծ է Թիւը անոնց, որոնք չունենալով հանդերձ իր ճկուն եւ հարուստ լեզուն, ոչ ալ իր դրե– լու դիւրութիւնը, նետուած են դրակա – նութեան անպատասպար դաշտը, եւ յա – ջողած են անուն մը չինել հոն, չնորհիւ իրենց յարատեւութեան (կամ կամակո – րութեան) եւ մեր մամուլին ողբալի լէսէ–ալէին։ Միւռաքեան ասոնցմէ չէր։ Իր դովելի վերապահութիւնը կը թուէր ծածկել իրական յարդանք մը հանդիպ դժուարամատոյց դեղեցիկին, ինչպէս որ կը մատնէր յատակ ճանաչողութիւն՝ անձ– նական ձգտումներու։ Իրականին մէջ ինք բնածին լրագրող մըն էր, խայտաբղետ առօրեայէն առնելքնուած։ Այն մշտահո՛ս առօրեայէն որ ինքզինքը կը ջնջէ։

Այսպէս է որ իր բոլոր հրատարակու– թիւնները կրած են կնիքը վարպետ լրա – գրողի մը, որ առաւելագոյն տեղը կը յատկացնէ դրականութեան, մասնաւո– րաբար ճգնելով որ ան ունենայ երիտա– սարդական եւ յառաջապահ հոլմ։ Ծա– նօթ են այն հանդէսները որոնց ծաղկու– մին օժանդակեց մօտէն, Հիւրիէթի չըր – ջանին, ընկերային եւ քաղաքական էջե – րով։ Անոնց ընթերցումը քիչ զարմանք չի պատճառեր այսօր, երբ այդ էջերուն մէջ կը դանենք հրապարակագիր մը՝ որ առջի մէկ օրէն դատ է իր վերջնական ձեւը։ Նոյն չղուտ եւ մարակող լեզուն, նո՛յն յատկանշական այլեւ հանրամատ – չելի ոճը, ձայնի նոյն դրոշմը, որ մինչ ալ պիտի մնար քիչ մը խոստամբոյր (ըսել կ'ուզեմ՝ կոենշէօ, ռուսիեթէօր)։ Գանգատը դինքը պիտի մղէր — իր գա– դափարակիցներուն հետ — արձակելու դէպի գաւառ կարղախօսը, պատճառաբա– նութեամբ մը որ բացատրութեան չի կա– րօտիր։ Այդ սկզբնական «առաջնորդող»– ներուն մէջ իսկ, ինք ցոյց կուտայ չեզ – ուած քամահրանք մը հանդէպ համաչ – խարհական եւ վերերկրային (fոսմոփո – լիթ եւ մերֆանիթիլ) Պոլշեվիզմ, առանց որ սակայն իր մտածումը ըլլայ բացարձակ կամ շեմաթիֆ։ Շատ լաւ կը դգայ որ ընտանի եւ փափկակենցաղ անասունը, չի կրնար մէկ օրէն միւսը երթալ եւ իրր բնակավայր ընտրել կոյս անտառը։ (Ար– դարեւ, երբ Շ. Մ. կ'անցնի ներքին դա– ւառները, չի քաշուիր դրելու Թէոդիկ – ներուն մէջ— «Մենք կ'անցնինք փողոցէն, այս մարդիկը կը նային մեզի։ Նայի՛լ անդամ չեն դիտեր. սէյիր կ'ընեն։ Ասոնք անասուններ են»)։ Շարունակելով մնալ դրական մարդին մէջ, պէտք է նշել դրա– կան այն առողջ ճաշակը դոր ցոյց տուաւ իր թարգմանութիւններով (Անթոլ Ֆը – րանս, եւայլն), եւ դեռ նշել իր դերը ձակատամարտին մէջ, ուր հիւրընկալեց մեր վերջին քնարերգակը՝ Մատթէոս Զարիֆեան։

Այդ քնարերգակը էր նաեւ դուժկան մը։ Զարիֆեանի վերջին հեծութիւնները չփոթուեցան փլուզումի ճարճատիւնին հետ, երբ մեր դաղափարական մա– մուլը, եւ էն առաջ ձակատամարտը, կը կորսուէր հորիզոնի լափլիզող բոցերուն մէջ, խուճապային փախուստի այդ օրե – րուն։ Սփիւռքի ողբերգութիւնն է որ կը սկսէր։ Օհ, դիտեմ։ Երբ Դաշնակցութիւ– նը ամապարեց դալ — առանց նոյնիսկ ինքզինքը բարեշրջելու — եւ տէր կանգ – նել դաղթական ամբոխին, ա՛յն ամբո – խին որ դուրկ մնացած էր առաջնորդէ ճակատագրական պահուն, դտնուեցան մարդիկ որ ծափողջունեցին անոր վերա – դեւումը։ Ինձմէ այդ տեսակ բան կարելի չէր սպասել։ Այսուհանդերձ, կար ան– հրաժեշտ պահանջը ներկայանալի թերթի մը։ Իրողութիւն է նաեւ որ, դաղթականի անճնական ցաւերը չեն կրնար չխաչա – ձեւել հաւաքական ցաւը, անոնք չեն կըր– նար չքօղարկել զայն, եւ աւտի իսկ չըս– տեղծել նոր պահանջքներ։ Եւ մինչ պար– բերական եւ ազատուն Յառաջը կը վե – րածուէր մեծածաւալ օրաթերթի, քնա – կանաբար կը կատարուէր խմբագրում մը։ Երէց թէ կրտսեր, Թրքահայ թէ Ռուսահայ (Դաշնակցութեան պարագը – լութիները) բերին իրենց աջակցութիւնը Շ. Մ.ի ձեռնարկին, յարաճուն խանդա– վառութեամբ, եւ Յառաջ դարձաւ սիւեւ– քի լաւագոյն դրական եւ մշակութային թերթը, մասնաւորաբար իր կիրակնօր – եայ թիւերով։ Միւռաքեան իրաւունքն ու– նէր դոհ ըլլալու։

Ան ապէս կ'ըսէր, այն հեռաւո՛ր օրը, երբ դինեձոն մը կազմակերպուած էր Յառաջի հաղարթուեակին առթիւ. — «Շատ հպարտանալու տեղը չկայ. ի վեր– ջոյ, լրագիր մը հանելը դրամի խնդիր է։ Կարեւորը ոդին է»։ Ոգի բառը, որ իմաստ չունի, բայց որ այնքան դիւրութեամբ կ'ըմբռնուի, այս պարագային կը նշանա– կէր, կը խորհրդ, նուազագոյն ներդաչ – նակութիւն ընդմէջ դրադէտներու եւ բա– նաստեղծներու, որոնք չեն սերած, ինչ – պէս Ֆրանսացի դրադէտները, նոյն լե – դէոնէն, նոյն մշակոյթէն։ Որոնք չեն ընդած դրական նոյն մթնոլորտը, ինչպէս եղած էր — ամէն համեմատութիւն պա – հելով — Պոլսոյ մէջ։ Կազմուած էր նոր մթնոլորտ մը, մեծ մասամբ չնորհիւ Շ. Մ.ի հիւրընկալութեան։ Այս բոլորը այն– քան ճիշդ է որ, ոմանք մինչեւ օրս կը դործածեն սա ասութիւնը — «Փարիզի տղաքը»։ Ի չգոյէ, անչուշտ, լաւագոյն տարբեր մը։

Պիտի մնար սակայն անհամաձայնու – թիւն մը (էնֆոմփաթիպիլիթէ)։ Թերթի մը աշխատակցիլ դրական էջերով, այդ

Մեր Թերթը

«Յառաջ» կարդացի՞ր, «Յառաջ» առա– ջո՞ր, ո՞ւր է «Յառաջ»...

Այսպէս քառասուն տարի, ամէն տեղ ուր Հայ մը կ'ապրի, ամէն յարկի տակ ուր հայ սիրտ մը կը տրոփէ, ամէն քա– ղաք ուր Հայութիւնը ներկայ է, «Յա – ռաջ» կարղացուած է, փնտռուած է։ Տա– րիներ բազմութիւններուն հայկականու – թեան հանապազօրեայ անունդը հանդի – ստացաւ ան, երբ հայկականութիւնը հիւ– ծած ու այլանդակ պատկեր մը կը ներ – կայացնէր մեր դպրութիւններուն մէջ։ Պար– պուած հոդիներուն մէջ հաւատքի ուխդ ներարկել, սպառած մարմիններուն կամ– քի ու պայքարի միանները սրկել, տա – րապայման ու դալկոտ դոյութեան մը յոյսի, յարատեւ յոյսի, պատուասոյր դրոշմել ու դեռ օրէ օր հեռացող, հայ– րենիքի մը աղօտ ու երերուն պատկերը վերակենդանացնել ու զայն նշմար դար– ձընել դպրութասէր հայ աղօթքի դուրկ եր – դիքներուն մէջ, դործ մըն էր որ պէտք էր կատարուէր։ Քառասուն տարի առաջ, մարդ մը, զաղափարի անբիծ սպասար– կու մը, հաւատքի անխոնջ ուխտաւոր մը, հայկականութեան անբասիր երկրը – պագու մը, հրապարակ կը հանէր «Յա– ռաջ»ը ծառանալով այն բոլոր մութ ու– ժերուն դէմ, որոնք սողոսկներու պէս կը մտրկցկէին դէպի մեր ուղեղները երբ ար– դէն զգեստուած էին մեր մարմինները։

Քառասուն տարիներ անցեր են այդ թուականէն։ Տարաղրութեան սեւ էջերը թղթատուած են այլեւս։ Ողբի ու որբի մեր դպրութը, դարձած է հիմա լոյսի ու նաեւ յոյսի դպրութ մը, եկեղեցիներով, դպրոցներով, ակումբներով, կազմակեր– պութիւններով ու թերթերով հարուստ։ Ցուսահատ ու խելակորոյս ամբոխները փոխարինուած են դիտակից, գործունեայ ու կազմակերպուած անհատներով, միու– թիւններով։ Հիւծած մարմիններուն ոդին ու կոծը վերածուած են երդի։ Տեղա – տուղ հայկականութիւնը իր բնականոն մակընթացութիւնը դտած է ու անհունին մէջ լքուած հոգմայորիւ խլեակները յա – ջողած են թումբեր կառուցանել վիհերու եղերքին ու կասեցնել իրենց դահավէժ անկումը։ «Հեռուէն կուդանք կոր» ինչ – պէս պիտի ըսէր Ֆրանսացի մեր բարե – կամը։ Ճիշդ է, չատ հեռուէն, բայց հաւանաբար դարձեալ հեռու երթալու համար ու այս անդամ ոչ թէ փոխարե –

կը նշանակէր — ուղուի թէ չուղուի — համախոհ, կամ առնուազն համակիր ըլ– լալ անոր քաղաքականութեան։ Ուրիչ բան էր Շ. Մ.ի բարոյական անձը, ան– պա՛յման յարդելի, ուրի՛չ բան էր իր կուսակցութիւնը։ Անոնք որոնք մերժե – ցին «երկերես» մակդիրին արժանանալ, անոնք հեռացան, ինչպէս ըրաւ այս տո – ղերը դրողը։

Եւ թաւալող ժամանակը որ ներել չի դիտեր, տակաւ մաչեցուց փոքրիկ տա – ճարը որ դեռ չէր դմբէթաւորուած։ Միամիտ պէտք էր ըլլալ չնախատեսելու համար մշտատեւ տեղատուութիւնը մեր աղդային ուժերուն։ Նոր սերունդը որ կը հասնէր, եւ որ իր մայրենի լեզուն կը սորվէր սեռմի ներարկումով, այլ խօս – քով՝ չէր սորվեր. մինչ իրը պիտի չընէ՞ր Լամբրոնացին (qui ça ?) հեռաւեալ խօս– քը — «Ծանր է այսօր ղլատին ազդին — որ են Ֆրանկք — անօսր եւ բարակ սովո– րութիւնն թողուլ եւ ի հնոց Հայաստան – եաց թանձրութիւնն դառնալ»։ Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, կա՛յ ե կը մնայ արդիւնա– չատ երկը, որ կը սպասէ աչխոյժ յաջոր– տակիչներու ժամանումին։

Ես մօտէն ճանչցայ այդ յաջորդակիչ – ները։ Կրնամ վկայել։ Սառնաչունչ հոդմա– պատյաններուն անճնաւորը եւ դրեթէ կի– սամերկ, բոլորս ալ կը սարսռայինք, վասնդի դաժան եղած էր Ատլանտեանի ձմեռը։ Այ՛ն այն ժամանակն էր երբ ամե– րիկեան բանակները Ֆրանսայէն դուրս կը հրէին Գ ե ր մ ա ն ա գ ի ն ե ր ը, առանց մտահոդուելու թշնամի այն բա – կոններով որոնք ծովեզրին վրայ կծկը – ած՝ անճնաւորութեան ժամուն կը սպասէին։ Մեր երկրամասը անմարդա – բնակ էր։ Աւազի թումբերը որոնց ծոցը պատսպարուած էր մեր խարխուլ հաս – տատութիւնը, տեղափոխուած էին փո – թորիկէն, որուն ամէհի չունչը տեւած էր երկու օր եւ երեք դիչեր։ Առաւօտուն կանուխ լուր տարածուած էր թէ ուռ կայ։ Իսկոյն մեր տղաքը խուժած էին դէպի ծովափ, վայրենի ձիչերով։ Ասոր չէմեցուցիչ էր թէ՛ իր քանակով եւ թէ իր պարդած խառնիճաղանճ տեսքով, որ մեծ ադէներու քայքայումը կը յիչեցնէ։ Բոտիքը այն բոլոր բեռնատար նաւերուն որոնք ամբողջ բլած էր տո– դոր թշնամին անդնդասոյզ ըրած էր ա– ռջեւ։ Բախտին հեղինակը գիս կը դնէր

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

Գեղձատնկան

Այն օրէն, չուրջ հարիւր եօթանասուն տարի առաջ, երբ Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեան Մատթասի մէջ առաջին հայ քերթը հրատարակեց՝ զարաւոր հայ մը– կոյթին վրայ աւելցաւ փառքի նոր պսակ մը... Հայ Մամուլը:

Իր մէկուկէս դարու դոյութեամբ՝ հայ լրագրութիւնը այլեւս պատմական իրո – ղութիւն մըն է որ իր ծաւալով, որակով եւ քանակով — ինչպէս նաեւ իր տուած ազդեցութ արդիւնքով — անուրանալի փաստ մը եւս կը բերէ հայ ժողովուրդին կենսունակութեան, առեղծագործութեան, ճկունութեան բարձր մակարդակին եւ հանճարին:

Երկար է ցանկը հայ թերթերուն որ, տարօրինակ նուիրումով մը, կրցած են բերել իրենց առաքելութեան վսեմու – թիւնը՝ թեւ տալով հայ մտքին, ոգիին ու հայ խմացական եւ հոգեկան բոլոր արտայայտութիւններուն:

Հայ լրագրութեան վերջին չորսուկէս տարուան պատմութիւնը անկատար պիտի ըլլար եթէ անոր մէջ կարեւոր տեղ մը վերապահուած չըլլար Յառաջին:

Արդարեւ՝ Յառաջ իր կնիքը ձգած է ժամանակիդ հայերէն լեզուի վրայ եւ, միաժամանակ, լայնածաւալ ու խորաթափանց ազդեցութիւն գործած է դպրաչարքի ժողովուրդին բոլոր խաւերուն վրայ: Դժուար է այժմ ստուգիւ գնահատել այն մեծ դերը զոր ունեցան հայ կեանքին մէջ հանրածանօթ «Շ·» տառագրութիւնը կրող այն անթիւ խմբագրականները ուր, հարազատ այլ իւրայատուկ ձեւով, նկարագրուած է հայ կեանքը իր բոլոր դոյներով, լոյսերով եւ ստուերներով:

Ինչը Շաւարշին չափ հասկցած եւ գնահատած են արդի լրագրութեան կարեւորութիւնը իրրեւ անհրաժեշտ օժան – դակ հայ ազգայնական եւ քաղաքական յարժման: Եւ այս գիտակցութիւնն էր որ գինքը կը մղէր իր անվերապահ նուի – րումին:

Ցնահատելով՝ բաղմաթիւ են այն արժանիքները զոր կարելի է վերագրել Յառաջին: Ան՝ չատ բան էր չատերուն համար: Բայց ամէն բանէ վեր, եւ ամէն բանէ առաջ, ունէր — եւ ունի — մասնաւորական կորով ու քաջութիւն եւ ազգային վեհանձնութիւն:

Ամբո՛ղջ քան թէ դրդռել:

Տրամաբանութի՛ւն քան թէ նախապատ – ճարում:

ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻ ՇԱՒԱՐՇԸ...

Այս որքա՛ն չուտ անցան տարիները: կարծէք դեռ երէկ եղած ըլլար: Նախ, ան ու փախը Պոլսէն, 1922ի Նոյեմբեր – բին: Այնուհետեւ կայք ժամանակաւոր ի Սոֆիա, — «ժամանակաւոր» մը, որ տեւեց երկու տարի: Ի վերջոյ դպրի Փարիզ, 1924ին եւ վերջնական բնակու – թիւն այնտեղ:

Խօսքը մեր անփոխարինելի Շաւարշին մասին է: Զրսած ալ կռահեցիք անշուշտ,

---

Անաչա՛ռ եւ ողջամի՛տ դատողութիւն քան թէ կիրք:

Հմուտ՝ բայց ո՛չ խմաստակ:

Առարկական՝ բայց ո՛չ անտարբեր:

Մանրակրկիտ եւ բծախնդիր՝ բայց ո՛չ տափակ: Ճշդրտաբան՝ բայց ո՛չ անհանդուրժող: Ազդու՝ բայց ո՛չ ճնշիչ: Անխոտոր՝ բայց ո՛չ ճղճիմ: Մեծախոհ՝ բայց ո՛չ վերացական: Լայնամիտ՝ բայց ո՛չ դիւրաբեր: Հայրենասէր՝ բայց ո՛չ միամիտ: Լայնահայեաց եւ իրատես... ու մի՛շտ հայկական:

Ա՛յս է ամփոփումը Յառաջին քառասնամեայ գործունէութեան:

Յառաջ կրնայ դիտել իր անցեալը հպարտութեամբ, իր ներկան՝ գոհունակութեամբ, եւ իր ապագան՝ հաւատքով:

Այսօր՝ հակառակ սիւրեքի դժնդակ պայմաններուն, ղե՛ռ կը չարունակուի հայ մամուլին անհրաժեշտ եւ անփոխարինելի գործունէութիւնը: Իսկապէս որ տխուր եւ անմխիթարական պիտի ըլլար հայ իրականութիւնը եթէ չունենայինք Յառաջներ:

Այն օրէն՝ երբ մեր զպրաչարքին վերջին թերթերը յուսալքուած եւ ուժասպառ, զպրեցներն իրենց մամուլին անիւները եւ ընդմիշտ փակէն իրենց դռները, ա՛յն օրէն կը վերջնայ մեր դոյութիւնը իբր զպրութ:

Հեռանկարը դեղեցիկ չէ, բայց չատ յստակ է,

Յառաջ՝ իրաւունք ունի մեր անվերապահ գնահատանքին, քաջալերութեան եւ աջակցութեան: Մեր յարգանքի տուրքը բերելով անոր՝ կ'երաչխաւորենք մեր դադութին կեանքը:

Կրնանք վստահ ըլլալ թէ Յառաջին դոյութիւնը զուգահեռ կ'ընթանայ դադութին դոյութեան հետ միատեղ: Մէկին տարեդարձը անբաժանելի է միւսէն:

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

քանի որ տակիկա կ'ըսուի «Յառաջ»ի ծննդեան քառասնամեակին տօթիւ:

Քառասո՛ւն տարի առաջ էր, ուրեմն, որ իրրեւ վերջնական կայք Փարիզը նախընտրած Շաւարշը, անհատական նախաձեռնութեամբ կը սկսէր հրատարակել այս թերթը, որ հայ լրագրական կեանքին առանցքը պիտի ըլլար Ֆրանսայի մէջ, դեռ առաջին օրէն: Եւ, հակառակ հարկադրական ընդհատումի մը (պատերազմի չըրջանին), պիտի չարունակէր ան իր դոյութիւնը նաեւ հիմնադրի մահէն ետք, մինչեւ այսօր:

Յպդհանարել պէտք էր անշուշտ սկզբնական օրերու անխուսափելի դժուարութիւնները, տպարանական – հրատարակչական դեւնի վրայ մասնաւորաբար: Արդարեւ, երկօրեայ «Յառաջ»ի առաջին թիւի խմբագրականով (2 Օգոստոս 1925)

հրատարակիչ – խմբագիրը կը յայտարարէր, թէ «այս գործին ձեռնարկած ենք երկար վարանումներէ եւ պրպտումներէ ետք»: Շատ ճիշդ, մանաւանդ գործի կազմակերպման հետ կապուած մտահոգութեանց պատճառով, այն ալ նոր կազմուած ու տակաւին կազմուելու վրայ եղող դադութի մը մէջ: Այդ «երկար վարանումներն ու պրպտումները» սկսած օրն իսկ, սակայն, սիրելի Շաւարշը դիտէր, թէ թերթը անպատճառ պիտի հրատարակուէր, ինչ որ ալ ըլլային այդ վարանումներուն բնոյթն ու տարողութիւնը: Ու պիտի հրատարակուէր, որովհետեւ այդ էր իր կոչումը, այդ էր «Յառաջ»ի ծնունդէն դեռ քառասնամեակ մը առաջ իր ընդդրկած ասպարէզին պարտադրանքը, — ծառայել հայ ժողովուրդին իրրեւ ուղեցոյց եւ հակակչռող աչք, սահման ու կաչկանդում չճանչցող անձ – նուիրումեամբ մը, որքան ալ ծանր եղած ըլլային այդ ասպարէզին պայմանները հայ կեանքին մէջ:

Ամէնէն առաջ ենթական ինքը դիտէր, թէ իրապէս ծանր էր մեր հանրային կեանքին մէջ հայ դրոշի ու հրապարակագրի վիճին բաժին ինկած լուծը: Գիտէր, թէ մտքի ու դրչի հայ աչխատաւորը ինքնապաշտպանութեան դնով եւ առանց տրտունջի պարտաւոր էր տրամադրել իր ուժերն ու աչքերուն լոյսը, իր միջավայրը լուսաւորելու եւ չրջապատին եռանդ, ուժ եւ դիտակցութիւն ներչնչելու համար: Եւ սակայն, դիտնալով հանդերձ թէ այդ պիտի ըլլայ նաեւ իր ճակատագիրը, «Յառաջ»ի հիմնադիրը – խմբագիրը կատարեցաւ դործին ամենայն նուիրումով եւ իր կոչման ծառայած ըլլալու անչեղ դիտակցութեամբ:

Ու դործը քալեց: «Յառաջ»ը դառաւ ակընկալուած ժողովրդականութիւնը: Փընտռուեցաւ եւ կարղացուեցաւ հետաքրքրութեամբ: Ու դարձաւ պահանջ ֆրանսահայ դաղութին համար: Այս իրողութեան բնական չարունակութիւնն ալ եղաւ արձանադրուած նոր վերելքը: Հրատարակութեան թուականէն տասնեւեօթ – թը ամիսներ եաքը, երկօրեայ «Յառաջ»ը դարձաւ օրաթերթ: Այսինքն իրականացան հիմնադրութեան առաջին օրէն խոկ եղած նախատեսութիւնները ու ակնկալութիւնները: «Այնուհետեւ այ էր երկօրեայ» — օրաթերթի վերածման թուականի — իր խմբագրականին մէջ: Այդպէս ալ պիտի ըլլար, քանի որ կային այդպէս ըլլալու բոլոր տուեալները, — նախ Դաչնակցական դաղափարախօսութեան այն խոնարհը, որուն վրայ ամրացած էր Շ·ին հրատարակդրութիւնը եւ ապա թերթը բծախնդրօրէն խմբագրելու մասնագիտութիւնը, լրագրական ասպարէդին մէջ ունեցած փորձառութիւնն ու վայելած լայն ժողովրդականութիւնը, — այս բոլոր առաւելութիւնները «Յառաջ»ը պիտի դարձընէին — եւ դարձուցին — յառաջդիմելու ամէն նախապայման լրացնող հրատարակութիւն մը:

Մինչեւ իր վերջին չունչը, աւելի քան երեսնամեակ մը, Շաւարշ, իր դործակիցներու եւ աչխատակիցներու բաղմութեամբ եղաւ խմբագրական աչխատանքին անխոնջ նուիրեալը, հետեւ ունենալով 1945էն ասդին թերթի վարչական դործերուն կապուած իր կինը՝ հանդուցեալ Տիրուհին: Ես կը հաւատամ, որ ողբացեալ Շաւարշը, այսօր ալ կը չարունակէ իր անտեսանելի չուքին ու թեւարկու – թեան տակ պահել իր հիմնած ու զարդացուցած թերթը, որուն զպաթը քանդակուած կը մնայ իր անունը, իբրեւ ամենօրեայ յուչարարը տարուած արդիւնաչատ աչխատանքին:

ԿԱՐՕ ԳԻՈՐԳԵԱՆ

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

...ԵՒ ԻՐ «ՅԱՌԱՋ»Ը

— օրաթերթի վերածման թուականի — իր խմբագրականին մէջ: Այդպէս ալ պիտի ըլլար, քանի որ կային այդպէս ըլլալու բոլոր տուեալները, — նախ Դաչնակցական դաղափարախօսութեան այն խոնարհը, որուն վրայ ամրացած էր Շ·ին հրատարակդրութիւնը եւ ապա թերթը բծախնդրօրէն խմբագրելու մասնագիտութիւնը, լրագրական ասպարէդին մէջ ունեցած փորձառութիւնն ու վայելած լայն ժողովրդականութիւնը, — այս բոլոր առաւելութիւնները «Յառաջ»ը պիտի դարձընէին — եւ դարձուցին — յառաջդիմելու ամէն նախապայման լրացնող հրատարակութիւն մը:

Մինչեւ իր վերջին չունչը, աւելի քան երեսնամեակ մը, Շաւարշ, իր դործակիցներու եւ աչխատակիցներու բաղմութեամբ եղաւ խմբագրական աչխատանքին անխոնջ նուիրեալը, հետեւ ունենալով 1945էն ասդին թերթի վարչական դործերուն կապուած իր կինը՝ հանդուցեալ Տիրուհին: Ես կը հաւատամ, որ ողբացեալ Շաւարշը, այսօր ալ կը չարունակէ իր անտեսանելի չուքին ու թեւարկութեան տակ պահել իր հիմնած ու զարդացուցած թերթը, որուն զպաթը քանդակուած կը մնայ իր անունը, իբրեւ ամենօրեայ յուչարարը տարուած արդիւնաչատ աչխատանքին:

ԿԱՐՕ ԳԻՈՐԳԵԱՆ

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԻՐ ԿՈՉՈՒՄԻՆ

Հայրենի կեանքի, դաչտերու եւ քաղաքներու կեղիծը սրտին, աչքերը տեն – դաս տալի եւ կիզիչ արեւի կրակով ու արցունքով այրած, հոգին սպառոր եւ ծոխրապատ պապենական տան ածիւնն – րով, Հայը նետուած էր դաղթականութեան աչխարհացրիւ ճանապարհներուն վրայ:

Նիւթապէս եւ բարոյապէս մերկացած պնդուածներ ապաստան դտած էին նոյնիսկ այս հիւրընկալ ափերը, չուարած, աննեցուկ, ենթակայ ամէն տեսակ երկրնդդումներու, անհաղորդ երկրի լեզուին եւ բարքերուն, առանձնացած գործատուներու եւ պիղերու մէջ:

Մեւ օրեր· խորտակուած էին կեանքի հեռանկարները, խորտակուած՝ հայուն ապահով եւ ապատ ապրելու երազը, իր իսկ արիւնով աղատագրուած փոքրիկ հայրենիքին մէջ: Ամբողջ ժողովուրդ մը անատոյդ վաղուան մղձաւանջով կը տառապէր եւ կրնար յուսահատիլ ու կորչիլ իր դիմադիծը եւ յատկանիչները, եթէ չդտնուէր նուիրեալ նաւավար մը, որ մեր մակոյկը առաջնորդէր յուսահատութեանց ալեկոծ ովկիանոսին վրայ, եւ քէ չըլլար հովիւ մը քաջ որ դիտնար ներչնչել յոյս ու կորով եւ նոր ուղիներ բանալ անձրևած դանդուածներուն:

Ամէն տեղ ուր ափ մը Հայութիւն նետուած էր, այդ նուիրեալ նաւավարը, ե– ղաւ, Չ· Յ· Դաչնակցութիւնը, իսկ հովիւը քաջ՝ «Ամենայն Հայոց Ամբողջ – պետը»:

1925 Օգոստոս 2ին, Շ· Միսաքեանի նախաձեռնութեամբ, ընկերներու աչակ – ցութեամբ, հաւատաւորներու խմբակի մը յամառ աչխատանքով, խմբագրապետէն մինչեւ ընկերներու եւ բաբեկամներու, որոնք աչխատանքի ժամերէն վերջ թերթ կը ծալէին եւ կ'առաքէին — դոհարերու – թեան չնորհիւ, «Յառաջ» իր յոյսի խօսքը, 1927էն սկսեալ օրը օրին, պիտի տարածէր բոլոր հայկական յարկերուն տակ:

Քառասուն տարիներ անընդհատ հոգե – պնդիչ ձայն մը պիտի լսուէր, «Յառաջ»ի ձայնը եւ անոր դերն ու ազդեցութիւնը այս դաղութին համար բախտորոշ պիտի ըլլային:

Այս քառասնամեայ վաստակին չնորհիւ կերտուած է Հայկականութեան եւ Հայ – կազեան ոգիին նուիրուած յուչարձան մը, յուչարձան եւ սակայն լոկ կեանք ու աչքերը ուղղած ապագային եւ որ կը խորհրդանչէ Հայուն յարատեւելու ան – նկուն որոչումը, իր դիմադիծը անարատ պահելու վճռականութիւնը, իր պատմութեան հրամայականներուն հաւատարիմ մնալու անխորտակելի կամքը, իր ազդային արժանիքներու եւ իրաւունքներու պահպանութիւնը:

«Յառաջ» թարդմանը պիտի հանդիսանար նոր անձրևած ժողովուրդի առօրեայ մը– տանդութիւններուն, լուծումներ պիտի փնտռէր եւ առաջարկէր, ուղղութիւն եւ բովանդակութիւն պիտի տար մեր հասարակական մտածումներուն եւ ակնկալութիւններուն, ունենալով միշտ իրրեւ հաւատամք՝ ծառայել այս ժողովուրդին, կապ մը հաստատել զանազան անկիւնները իննած եւ առանձնացած Հայերուն մի – չեւ, պահպանել լեզուն ու ոգին, ճգնիլ որպէսզի այս դաղութին կեանքն ալ ձեւ ու կերպարանք առնէ եւ հետապնդել Հայութեան մնայուն պահանջքները:

Ու ամէն օր, «Իր Խօսքի» դիւթանքով «Ամէն փոս կոչ մը» պիտի դառնար, պիտի «Երդի վերածուէր վէրքը», պիտի «Վառ պահէր ոգին», պիտի մղէր կատարելութեան «Կիսկատարը չարիք է», պիտի խարազանէր նահանջողական ոգին «Միշտ պատնէչին վրայ», դպաստութեան պիտի հրաւիրէր թմրածները «Զատիկ է, արթնցէ՛ք», «Ոչ մէկ ընկերում», պիտի պայքարէր որպէսզի համերաչխութիւն մը առեղծուի էական հարցերու չուրջ «Որոմը որոմ կը բերէ», պիտի ձաղկէր եւ դպաստութեան հրաւիրէր կղերապետութեան ձգտողները «Մառայել եւ ոչ թէ իչխել», Արտասահմանի եւ Հայրենիքի միջեւ դանուող պարիսպներու քանդումը պիտի պահանջէր «Մէկը միւսով պիտի չնչէ», անարատ պիտի պահէր անցեալէն մեղի փոխանցուած կտակը, «Մեռելները կ'ըսէին», պիտի պաչտպանէր մեր ժողովուրդի եւ ազդի արդար իրաւունքները բարձրաձայն « Լռութիւնը ոսկի չէ », «Մենք ալ ձայն ունինք» եւ վերջապէս պիտի քաջալերէր հասնող սերունդը եւ դայն առպարէդ պիտի նետէր «Ձայն ու – ւէք տղաք», «Կարդը ձերն է տղաք»:

Այս եղած էր, այս եղաւ քառասուն տարիներ «Յառաջ»ի կոչումը, այս դիծն է որ ընդդրկեց իր հիմնադիրը եւ որուն իր աչխատակիցները եւ իրեն յաջորդողը մնացին ու պիտի մնան հաւատարիմ:

Ահա թէ ինչո՛ւ «Յառաջ» կարեւոր տեղ մը ունի դադթաչխարհի եւ դադութիս կեանքին մէջ: Ահա թէ ինչո՛ւ մեր հաւաքական եւ անհատական առօրեան կը կրեն անոր դրոչմը այնքան որ կարելի չէ այլեւս դանազանել թէ ինչ եղած են «Յառաջ»ի եւ մեր հաւաքական կեանքի փոխադարձութիւնները:

Դահիճը չարեց, ոչնչացուց, իւրացուց մեր պատկնական հողերը, սակայն չկըրցաւ դամբանաքարը դնել մեր ազատային վրայ, որովհետեւ Հ· Յ· Դաչնակցութիւնը հանդիսացաւ այս ժողովուրդի ապահովութեան նպատակը, որովհետեւ Փարիզին, Լուսաւորութեան այս կեդրոնին, ձայն մը ամէն օր «իր խօսքը» պիտի արտասանէր եւ ուղիներ պիտի ընդդծէր որոնք կրնային դէպի աւելի մխիթարական վաղը – դայիներ առաջնորդել, որովհետեւ ձայն մը խօսուն մեր ժողովուրդի սրտին բարձրացուց անոր կորովը, ամրապնդեց անոր կամքը եւ ըմբռնացուց անոր հոգին անարդար ճակատագրի դէմ: Ձայն մը անընդհատ քարոզեց որպէսզի ստեղծուին նոր լուսաւորութեան կեդրոններ փոխարինելու համար անոնք որ վայրագ ձեռք մը խաւարած էր:

Համեստ խուցիկներէ ճառագայթեց այդ ձայնը որ սիրտ ու միտք էր, սակայն մեծ եղաւ իր տարողութիւնը, որովհետեւ ան, ձայն էր մարդոց որոնց բաղկերակը կը զարնէր համաչափ, մեր ժողովուրդին եւ մասնաւորապէս երիտասարդութեան բաղկերակին:

1957 Յունուար 26ին պիտի լսէր «իր խօսքը», սակայն տարիներու ընթացքին ձեւաւորուած էին հիմնական մտածում – ներ եւ տեսակէտներ՝ մեր ժողովուրդը եւ հայրենիքը չահադրդռող հիմնական հարցերու մասին, եւ որդեգրուած որոչ դիծ եւ իր առաջին օրերու աչխատակիցներն ու իր յաջորդները պիտի չարունակէին «Յառաջ»ի առաքելութիւնը:

Յարդանք նուիրեալներուն որոնք ամէն օր, յաճախ դժուարին պայմաններու մէջ մեղ «Յառաջ» հասցուցին:

Յարդանք Քառասնամեայ «Յառաջ»ին, որ կը մնայ միշտ՝

Հաւատարիմ իր կոչումին:

Ն· ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻ ՇԱՒԱՐԾԸ ԵՒ ԻՐ "ՅԱՌԱՋ"Ը

(Շար· Գ· Էջէն)

Շաւարշ, յարգով ու փառքով անցաւ պատմութեան, բայց «Յառաջ» չարու – նակեց ապրիլ անոր մահէն ալ ասդին: Չէր կրնար չապրիլ, չէր կրնար տարբեր ըլլալ ճակատագիրը թերթի մը, որուն կարիքը ունեցաւ եւ ունի այսօր ալ ֆը– րանսահայ գաղութը: Չէր կրնար տար – բեր ըլլալ նաեւ անոր համար, որ կային եւ ապագային ալ պիտի ըլլան հիմնադրին դործը չարունակողները: Անշուշտ շատ դլալի է Շաւարշին բացակայութիւնը, պա, հակառակ իր եւ իմ ցանկութեան, հեռանամ Փարիզէն եւ մեկնիմ Եգիպտոս:

Բայց, դարձեալ այս հանդրուանին, ցաւ է ինձ համար անդրադառնալ, միա – ժամանակ, որ հրապարակային եւ համա– ժողովրդական գնահատանքի տուրք մը պարտական մնացինք «Յառաջ»ի հիմնա– դրին, երբ չբրինք հարկ եղածը, յորելե– նական հանդիսութիւններով ասնելու հա– մար անոր հրապարակագրական – լրա – գրական շատ բեղուն դործունէութեան յիսնամեակը, 1956–1957 թուականներուն: «Ամէնուն Տարեդրքի» 1956ի հատորով եղած էր այս թերագրութիւնը, որ սա– կայն արձագանգ չդտաւ դժբախտաբար: Պէտք է ըսեմ, որ Շաւարշ ինքն ալ չու–

Ձախէն աջ՝ ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ, Շ· Մ· եւ ՃՈՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ (1951)

դալի է մանաւանդ, իր փիլիքական բա– ցակայութեան կողքին, նաեւ բնհատումը իր հիւթեղ, պատկերաւոր եւ չատ յստակ ու հատու ոճով դիդուն խմբագրականնե– րուն, դոր յաճախադործելու եւ բանա – ձեւելու դպտնիքը ինք պիտէր միայն: Այդ բոլորը, սակայն, ութ եւ կէս տարի առաջ դարձաւ անցեալ պատմութիւն: Ձանոնք արժեւորած անձը դնաց, բայց արժեւորուած դանձը մնաց իրրեւ ժա – ռանգութիւն իր դործը չարունակողնե – րուն, որոնք իրենց կարելին ըրին եւ կը չարունակեն ընել, «Յառաջ»ը պահելու համար կենսունակ մակարդակի վրայ:

Քառասնամեակի այս հանդրուանին հաճելի է ինձ համար վերյիշել, որ «Ձա– կատամարտ»ի մէջ մեր խմբագրական դործակցութիւնէն քսանեւութ տարի յե– տոյ, բախտն ուզեց, որ տարի մը եւս աչխատիմ Շաւարշի կողքին, «Յառաջ»ի խմբագրութեան մէջ (1951–1952) եւ ա –

դեց եւ նամակով մը մատնանչեց ինծի եղած թերագրութեան անցանկալի բնոյ– թը, իրեն համար: Իր չուդելը դեր մը պիտի չխաղար անչուշտ Յիսնամեակի կազմակերպման մէջ: Ճիշդ է, համես – տութիւնը իր իրաւունքն էր, բայց ատկէ դատ, ձեռնարկը պէտք էր կազմակը – պուէր նոյնիսկ հակառակ իր ցանկու – թեան: Ջեցաւ:

«Յառաջ»ի այս քառասնամեակը հան – դիսաւոր պատեհութիւն մըն է, ուրեմն, անդամ մը եւս ոդեկոչելու համար իր քաղցր յիշատակը եւ անդրադառնալու այն հսկայական եւ դերազանցապէս վաս– տակաչատ աչխատանքին, որուն լծուեցաւ ան ամբողջ չիսուն տարի: Այլեւ մտաբե– րելու, որ առանց այդ աչխատանքին, դոյութեան իրաւունք պիտի չունենար բնականաբար «Յառաջ»ի այսօրուան քա– ոասնամեակը:

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՁԻ ՏԼՔՆԵՑԱՅ ԶՕՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ԵՒ ԶԳԻՇԵՐԸՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿ

(Շար· Բ· Էջէն)

այնպիսի կացութեան մը մէջ, որ ես կը տատանէի ինդուքին եւ արդունքին մի – ջեւ: Ապագայի այն գրականագէտը որ պիտի խուղարկէ Յառաջներու հատոր – ածն, հոն պիտի դտնէ դէղեցիկը, անկեր– պարան բնկորներու կոդքին: Այն ճշմա– րիտ գէղեցիկը, որուն խորին հաւթիւնը, ըստ Կիյոմ Ափոլինէրի գեղագիտութեան, բուն իսկ Անահնկան է, եւ որ կը դտնուի անատմանելի տեղ մը, ինդուքին եւ ար– դունքին միջեւ:

Եւ ինչ որ անյուսալի էր, պատահեցաւ: Տեսանք դիրքը: Քանի տարուան բաժա – նումէ վերջ: Շ· Մ· վեր առաւ իր տպա– ւորիչ գլուխը, եւ ժպիտով մը՝ որ ան – պատում էր, ըսաւ ինծի.— «Կը տեսնե՞ս ինչ եղայ· «Ռընոյի» բանուոր· հատարակ «մանէօվռ –ափեսիալիզէ»: Գլխուն չատ ձիւն իջած էր: Ան իրաւունքն ունէր կրկնելու սա տողը, որ Ժ· Բ· դարու բա– նաստեղծ Յովհաննէս Սարկաւադինն է·— «Զի տըքնեցայ զօր ամենայն եւ զդիշերըն բովանդակ»:

Օրը կը տարաժամէր: Տաւերնները որ կ'ելրակրէին ամայի բակին մէջ, խմբա – պրատուն կը մանէին բայ դոնէն, հոն բազմապատկելով սեւ չարչիները եկեր– մայրերուն: Զղջայի թէ մտէր այնքան մօտ է: Սխա՞լ բան է ըսել թէ մարդ իր կեանքի վերջալոյսին կը կատարէ վերա– դարձ մը դէպի իր երկիրը: Ես այն տպա– ւորութիւնն ունեցայ թէ Շ·ն վերադար – ձած է Պոլիս, եւ պահպանողական խմբ – բագիրի մը տեղն անցած, լռելեայն եւ անադմուկ կերպով: Ա՛յն պահպանող – կանին՝ որուն դէմ ծառացած էր իր հր– բայրքոտ եւ խանդավառ երիտասարդու – թիւնը, եւ չա՛տ իրաւամբ, արտած լլ – լալով որ «յառաջադէմ քան դնահնիք պարտ է դի որդիք լինին»: Կուսակցու – թիւնը ուրանալու հարց չկայ հոս: Ամե – նեւին: Բայց սեւ մկկէն աւելի քաչա – տեղակ՝ Ֆրանսահայուն ողբալի կացու– թեան, Շաւարշ վերադարձած էր Մար – գոմկի Լիֆքիարին, եւ կը պաչտպաններ ա՛յն ինչ որ մնացած էր պաչտպանելի, այսինքն՝ ժամ եւ ժամատուր, մանկապար– տէզ եւ կարօտելոց յանձնաժողով: Եւ տարին անդամ մըն ալ կ'ելրթար երկիրս, դուտ ընտանեկան չրջանակի մէջ — «Աբիւ Հայկազունք···»:

Գլխիվայր անկո՞ւմ: Եթէ անկում կայ, ան սոսկ անհատի մը անկումը չէ, այլ ամբողջ ժողովուրդի մը: Անկումն է ան ազդի մը որ կրեց ամէնէն մահացուն կո– տորածներուն: Ազդ մը՝ որ եղաւ ցանու– ցիկ: Ազդ մը՝ որ կորսնցուց իր նոր սերունդը: Ազդ մը՝ որ տեսաւ իր բոլոր դոհարերութիւններուն ապարդիւն մնալը: Ազդ մը՝ որ տեսաւ իր բոլոր յոյսերուն եւ ակնկալութիւններուն ցնդիլը: Հարց կուտամ.— Ո՞վ կրնայ ըսել որ նեղկիլի Խորհրդային Հայաստանը մեր Հայաս – տանն է: Ո՛չ ոք: Վահան Թէքէեան կը դրէր.— Դուն ան չե՞ս ինչ որ մենք կե– րադէինք՝: Բայց անմիջապէս վերջը կ'ա– ւելցնէր — Աւե՛լի լաւ»:

Աւե՛լի լաւ՝ այն իմաստով որ մեզի մնացած է հեռաւոր փարոսի մը մչտա – տեւ ջթթումը, եւ մենք բախտն ունինք անով յուսավառ ըլլալու: Այն սիրտը որ սիրադէղ է, այն հոդին որ միչտ պատ– րաստ է խանդավառութեան, ան պիտի հակի դէպի այն ամէն ինչը՝ որ նպատա– կաւոր է եւ կենսատու: «Անոր համար որ մագաճ ունի իր բերնին մէջ, անոր համար ամէն ինչ դառն է»: Ֆրանսահայ մտա – ւորական կեանքին, որով նաեւ անոր մա– մուլին տկարացումը հանրածանօթ իրո – դութիւն է: Կարեւորը այդ տկարացումը չէ այնքան, որքան դիմադրական ուժը՝ այդ անկումին դէմ: Եւ Յառաջ կը տեւէ, հակառակ ամէն պրկանքի եւ հնձնուքի ան կը չարունակէ ապրիլ եւ տկայծիլ: Մեզաւորը մե՛նք ենք եթէ ան չի բոցա – վառիր ճարճատելով:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ձախէն աջ՝ Պ· ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ, Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Գ· ԲԱԼԱՅԵԱՆ, Վ· ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ, Լ· ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Ն·ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ եւ Յ· ՏԷՐ–ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԻ ՄԸ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

(Շար· Ա· Էջէն)

Պէտք է խոստովանիլ թէ օրաթերթին այս նահանջը մեզ մըն է՝ իր իսկ էու– թեանէն բխած: Ի՞նչ է օրաթերթը:

Մասլէն Վաէն տ'Էնվէլ դիտել կու տայ թէ խո՛սքն է որ կը կազմէ օրաթեր– թին էութիւնը, խոսքը կամ խոսակցու – թիւնը: «Ի սկզբանէ էր բանն», հէլլենա– կան այս խմաստուն տարապը տատա– տուածն է, փոյթ չէ թէ պատմութիւնը օրաթերթին ծագումը դնէ դիրի դիւտէն առք: Օրաթերթը օրաթերթ անուն չու – նէր դեռ՝ երբ օրաթերթը ծնած էր, մանուկ մարդիկ կը դործածեն այլ մի– ջոցներ՝ հաղորդելու համար լուրերը, դէպքերը, իրենց ծանօթութեանց հարցա– տութիւնը կամ դոհացնելու համար հե– տաքրքրութեան մարդկային ծարաւը:

Շահեկան նիւթ մըն է լեզուին բազակ– ցութեան հարցը, — լեզուն մտածում է եւ խոսք: Ամէն մտածում խոսք չէ դեռ եւ խոսքն չի վերածուիր անպայման: Երբ մտածումը կը վերածուի խոսքի, կը տեղծուի օրաթերթի, — այսինքն կա – մուրջ կը նետուի մարդէ մարդ, փոխա – դրելու համար մտածման կատարած դիւ– տերը, դպտիար կամ ծանօթութիւն:

Մտածումը, դուրս գլլելով իր ապատ– տանէն, դոր կը կոչենք լուութեան եւ խո– հումի զարպատ՝ Արիւելքի մեծագոյն փիլիսոփաներուն մտերիմ, անպաչտպան է այլեւս, խոցելի, խաթարման ընդու – նակ: Ճիշդ է թէ խոսքը կը ծառայէ եր– բեմն իրրեւ մտածման յետո, բայց եւ յաճախ կը խորտակէ մտածումը, կը փչրէ: Ինչ որ կը կոչենք խոսքին ժողո– վրդականացումը, — որ է օրաթերթին առաքելութիւնը, — այդ վերջին պրոցէսն է: Այդ պրոցէսը տեղի կ'ունենայ ամէն օր: Մտածման ասպետներուն եւ խոսքի վարպետներուն միջեւ կը կատարուի պայքար մը: Գերման փոլքլորիստները այդ պայքարին մէջ մեծ հարուած մը տուին առաջիններուն: Եւ անոնց հետե – ւողները չհասկցան վտանգը կամ չուզե – ցին հասկնալ թէ փոլքլորի ամէն բնում մաքուր չէ անպայման, — մտնաւանդ մեր մէջ: Մեր փոլքլորը չատ է խառնուած, վտանգի մեր ցանկապատէն ներս բուսած էին մոլեխինդ եւ ամէն կարգի անպիտան խոտեր:

Նոյն պարագան՝ հմմտ, թէեւ չրջուած: Օտար ցանկապատերէ ներս ինկած ենք, ու կը ջանանք ամիլ սա մեր ցեղային յատկութեանց խորթ բուսականութեանց մէջ:

Ջի կրնար երկար տեւել այս պարա – դան, ամէն ոք նոյն կարծիքն ունի:

Ի՞նչ հարկ այլեւս եղրակացնելու:

Քառասնամեակները եւ ժամանակի այլ հանդրուաններ մէկ իմաստ միայն ունին, — երկարաձգել արեւին մահը, քիչ մը աւելի երկար դիտել վերջալոյսին գեղեց– կութիւնը: Պարծենո՞նք թէ ապրանք՝ հանդիսաւոր մնալով անձման զոյներու հեղեղին, որ վար կը թափի լեռներու կա– տարէն, կենդանութեան վերջին վէտվէ – տումով մը՝ արիւնի, դինիի, ըսպի ջրվէ– ժերն մէջ:

Ան·— կը ճանչնամ քեզ, անհուն խան– դավառութեանդ խառնած քու յոռետե – սութիւններուդ ու մելամաղձոտութեանդ մէջ: Մտիկ ըրի՝ ականջ տալով տատուկի նման հոսող խոսքիդ, լեռներն ի վար երդելով իջնող պրոյեկտ, — լեզուիդ մէջ արցունք կայ եւ ժպիտ, գառն համ մը եւ քաղցրութիւն: Կը ճանչնամ քեզ, ու չեմ հաւատար յաւտհատութեանդ:

Վերջալոյս չի նշանակեր eschatologie. Կը հաւատամ թէ արշալոյսներ կան հոդ– ւոյդ մէջ, մանաւանդ մեր ժողովուրդին ապագային մէջ:

Ջեմ ուզեր կրկնել ժողովողին խոսքը, թէ դիտութիւնը վիշտ կ'աւելցնէ: Բայց կ'ուզեմ թելադրել քեզի, որ չափ մը դնես մտածմանդ ուժին՝ գոհելով զդայունե – րու թաքուն զօրութիւնը: Վախճանին պատրաստուիլը խմաստութիւն չէ, — և– թէ թերեւսներնիդը հրաժարին թերչտա– լէ, ծառերը՝ ծաղկիլէ, այն մտածումով թէ կուգայ ձմեռը եւ վերջ կը գտնէ այդ վկպկդութիւնը զոր կը տեղծեն գարնան մէջ, կեանքը կը գտնայ բոլորովին ան– հրապոյր:

Աչխատէ՛, աչխատէ՛, թերեւոնիկ եղիր եւ օրօրուէ ծագիկներուն վրայ, պտղա– տու ծառ եղիր եւ հարատութիւնդ ցուցա– տու ծառ եղիր եւ հարատութիւնդ ցուցա– տու ծառ եղիր եւ հարատութիւնդ ցուց

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
3 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԼՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10372

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.372

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ո՛վ կրնար երեւակայել, որ ա՛յսքան երկար կեանք պիտի վերապահուէր Յառաջին, երբ քառասուն տարի առաջ Շառլ Միսաքեան կը հիմնէր զայն այս յոյս-քաղաքին մէջ։

Անտարբերութիւնը աշխարհի չորս ծագերուն նեանէր էր ջարդէ ու տարագրութեան ճակատագրած բեկորները, որոնք քանի քանի կը տենդորոշէին հիւրընկալ օտար հողերու վրայ։

Կեանքի ապահովութիւնն էր գերնոր ճանապարհը ամէն բանէ առաջ։ Ապրուստի հոգը կարգար երկրորդ կարգի վրայ։

Ամէնէն յոռետեսներն անգամ կը կարծէին թէ ժամանակաւոր հանգրուաններ էին օտար երկիրներու վրայ կազմուած հայկական նոր զաղութները, դէպի հայրենիք տանող ճամբուն վրայ։

Ու ամէն տարի մեր ազգային ոռներուն առիթ խօսուած ճառերը կը վերջանային յաջորդ տարի գոնունք հայրենի հողին վրայ հայկական արահետներու մէջ ոռնելու մաղթանքով։

Տարիները սահեցան։ Մեր մաղթանք-ներն ու յոյսերը չիրականացան։ Հայրենիքի դուռները չատ քիչ անգամ բացուեցան։ Տարագիրներու հարիւրին տասը ոտքը միայն օգտուեցաւ ներգաղթէն։ Հարիւրին իննսունը կ'ապրի հայրենիքէն դուրս։

Գաղթական Հայերուն ծառայելու առաքելութեամբ է, որ ճամբայ հլաւ էր Յառաջ։ Հաւատարիմ իր առաքելութեան, անիկա մնաց ժողովուրդի ծոցին մէջ եւ իր կարելին բրաւ անվհատ պատրաստ ընելու համար անոր ազգային դիմագիծը։ Կարմիր ջարդէն վերջ սպիտակն է, որ կը պատնար օտար աստղերու տակ ծը-նած, սնած ու զարգացած մեր նոր ու նորագոյն սերունդներուն։

Համրանքի պահպանումն ու յաւերտումը դարձած է առաջնակարգ խնդիր հայրենասէրի համար։

Ինքնապաշտպանութիւն՝ սպիտակ ջարդի պատնէշին դէմ։

Գուրգուրանք՝ հանդէպ Նոր Սերունդին, որ նոր ներչնչելու համար Հայ ծնած ըլլալու հպարտութիւնը եւ սիրցնելու ազգ՝ որուն ժառանգորդն է եւ որուն յաւերժացումը ապահովելու կոչուած է։

Հրապարակ եկած հայրենասիրական ոգեացումներով տոգորուած, իրրեւ բան-կեր Հայ ժողովուրդի ազգային-քաղաքական բաղձանքներու հարազատ արտայայտիչ Հ· Ց· Դաշնակցութեան, Յառաջ հաւատարմօրէն տարածեց անոր դարձ-փարականը՝ միշտ վառ ու ևնդունակ պահելով ազատ ու անկախ հայրենիքի սէրը տարագիր բազմութեանց հոգիներուն մէջ։

Յառաջ գործաւ տմպլոն Հայկական Դատի արծարծումին ու հետապնդումին համար, անդադար յիշեցնելով Միացեալ Հոգմէ հայ ժողովուրդին հանդէպ զոր-ծած անլուկի անիրաւութիւնը եւ արդարութեան պահանջելով անվհատ։

Անկէ ի պահին եղաւ ազգային սըր-բութեանց, հայրերէն լիզուի, հայ մշա-կոյթի եւ մեր նուիրական ուսանող-ներուն։

Ճառատն տարիէ ի վեր սերունդ է փոխած։ Նորերէն չատեր անհետկակ են ժայրենի լիզուին։ Դժուարին պայման-ներու մէջ կը յամառինք հայերէն թերթ տպարակել, յանուն գաղափարի։

Հաւատարիմ պիտի մնա՛նք այդ գաղա-փարին, որուն ծառայելու համար ճամ-բայ հլած էր Շաւարշ Միսաքեան քառա-սուն տարի առաջ։

Որկլաղի կէս չմնայ իր գործը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻՈՑ նոր կառավարութիւնը, կազմուած Փիէր Հարմէլէ, երէկ ներկայացաւ Ազգային Ժողովրդապահին եւ 55ի դէմ 131 ձայնով վստահութիւն ստացաւ։

ՎԻԼՆԱՄ.— Ամերիկեան օդանաւերը կիրակի օր ռմբակոծած են երկու կա-մուրջներ, որոնք չինական սահմանա-գլուխէն 50 քիլմ· տաղին կը գտնուին։ Ամերիկեան օդուժը երրեք այսքան չէր մօտեցած Չինաստանի։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ Օպսերվըր չարաթաթերթին համաձայն Անգլիա կը մտածէ Ատէնի եւ Հարաւային Արաբիոյ պինուրա-կան իր խարխխներէն քաշուիլ։

ԱԹԷՆՔ.— Յունական Ազգային Ժողովը լուծուելու սպառնալիքին տակ է։ Իրա-պէս, ուրբաթ իրիկուն, մինչ Նախագահ Սոփոկլիս Վենիզելոսի կողմնակիցները պարապ աթոռներու դիմաց, յունական տագնապը կը մտնէր անել փուլի մը մէջ։

Թագաւորը կը թողուր Քորֆուն ու կուգար Աթէնք, չարունակելու համար բանակցութիւնները։ Անմիջապէս եաք լուր մը կը չրջէր, որուն համաձայն իր-րեւ թէ թագաւորը լուծած էր Ազգային Ժողովը, որ յետոյ կը հերքուէր։

Երկուշաբթի իրիկուն Ազգային Ժողովը պիտի գումարէ կարեւորագոյն նիստ մը, որուն խոստացած է ներկայ ըլլալ նաեւ Վենիզելոս, իր 143 երեսփոխաններով։

Ենթադրողներ կան նաեւ, որ Յունաս-տանի թագաւորը կրնայ միջնորդութիւն հաստատել։

ԷՏԿԱՐ ՖՈՐ, Տոլ քաղաքին մէջ զու-մարուած քաղաքապետներու ժողովին խօսելով Ֆրանսայի անհետութեան մա-սին, նշած է· «Ես երկար տարիներ պաշ-պանեցի անհետական նախարարը՝ Ժիս-քար Տ'Էսթէնը, որ այսօր բարեկամս է, եւ երէկ աչակերտս էր։ Ժամանակը եկած է ազգային աւելի ազդու քաղաքականութիւն մը ցուցաբերելու։ Տնտեսական քաղաքա-կանութիւնը չոզեկոչ մը չէ՝ զոր եր-կաթուղագիծերուն վրայ կը տեղաւորեն, այլ պատերազմի ձի մը՝ որ երբեմն հարկ է մրահել։

ՄԱԿ-Ի Ապահովութեան Ժողովրդին առջեւ այս չաբաթ կրկին կը յայտնուի կիպրական հարցը։ Թուրքերը բողոքած են կիպրոսի կառավարութեան գծած ըն-տրական օրէնքներուն դէմ։ Թուրք պատ-ուիրակը կը պահպանի թէ համայնքային անջատ ընտրութիւններու չնչուժով մե-ծամասն կը տուժէ թուրք համայնքը։

ԵՐԿՈՒ ՕՐԷ ի վեր հսկայական հրդե-հներ ծայր տուած են Քորսիքայի մէջ, մա-խելի վերածելով անտառները։ Հակառակ մեծ ճիգերու, տակաւին կարելի չէ եղած դանոնք մարել։

ՊԵՐԼԻՆ.— « Դաշնակիցները ժրնեւի ապագինման ժողովին պէտք չէ թագնեն Գերմանիոյ Հարցը » յայտարարեց փոխ-վարչապետ Մանո, ձայնասփռուած ճառի մը մէջ։ Մանոի համաձայն ապագինման, Եւրոպայի ապահովութեան եւ Գերմա-նիոյ միաւորման հարցը կը կազմեն «ան-բաժանելի ամբողջութիւն» մը։

ՍԷն Ռաֆայէլի (Վալէսբիւր) Նոր Սե-րունդի ճամբարէն կը հեռագրեն մեզի, որ ՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵՆԷ ՄԸ ԵՏՔ, ՀԱՍԱՒ ԵՒ ԱՐԴԷՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԱԾ ԵՆ։ ԳՈՀ ԵՒ ՈՒՐԱԽ ԵՆ ԲՈԼՈՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԱՌԱՋԻՆ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ

Այս գործին ձեռնարկած ենք երկար վարանումներէ եւ պրպտումներէ ետք։

Ինչ խօսք որ օրաթերթի մը պահանջը՝ անժխտելի է Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու հայ գաղութներուն համար։ Մօտաւորապէս չորսուն հազար հայերէնա-կիցներ կը համբուրեն մեր չրջած սահման-ները մէջ։ Իւրաքանչիւր հայկական համախմբում ունի իր թերթը երբեմն մէկէ աւելին։ Ամերիկա, Եգիպտոս, Սու-րիա, Պուլկարիա, Յունաստան չատոնց դահլիճում տուած են այս անհրաժեշտու-թիւնը։ Բայ կը մնար միայն Ֆրանսան, կեդրոնը Եւրոպայի հաւաւածներով։ Ամէ-նէն նոր գաղութն է այս չրջանը, բայց կեանքը կը ձեւաւորուի հետզհետէ, իսկ այդ ձեւաւորման հիմնական պզտիկներէն մէկը պիտի ըլլայ մամուլը։ Մենք տա-չեղներ ենք այն զարհուրելի յորձանքին մէջ որ եւրոպական քաղաքակրթութիւն կը կոչուի, որուն ալիքները կը քշեն կը տանին, կը տարրալուծեն ամէն բան։

Երկի՝ փիլիսոփական դոյութեան պայքա-րը ունէինք, ուրիշ երկրի մը մէջ· այս-օր նոյնքան ծանր է մղձաւանջը, այս ակ-նախիտ եւ լպրծուն պատրանքներուն վը-րայ, որոնք բանուկ ճամբաներ են օտա-բացման եւ այլասերման համար։

Ամէն բանէ առաջ, մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւն-ները որոնք չունէ կտաւան ժողովուրդնե-րու եւ մանաւանդ պահել անոր հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար։ Գաղութները հանգրուաններ են, ուր նետուած ենք ա-կամայ, դէպքերու բռնադատման տակ, մինչեւ որ կարենանք հասնիլ մեր հայրե-նիքը։ Մեր ձեռքն է նուազագոյն չափին վերածել այս անխուսափելի չարիքը, կապուրտելով փիլիսոփայէն եւ նիւթա-պէս, եւ նեղչնչուելով ազգային հայրե-նիքի պայմաններէն։ Այս հիւրընկալ այլ համայնական ափերուն վրայ, մեր հայ-րենակիցները պիտի չնանան գաղղացնել իրենց ազգային դիմակցութիւնը, պահել լեզուն որ միակ թանկագին ապրանքն է, նախ Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միու-թեան, առօրեայ լուրերու կարգին վեր-լուծելով նաեւ երեւոյթները։ Իսկ միջազ-գային քաղաքական, ընկերային անհամա-սեմ, ընթերցողները պիտի ունենան այն բոլոր տեղեկութիւնները որ անհրաժեշտ են ընդհանուր գաղղացման համար։ Այո՛, մեր հայրենակիցները պիտի դիտեն թէ «ի՛նչ կ'անցնի կը գառնայ» աչխարհի մէջ· բայց ոչ այն ուղղութեամբ որ սըր-ճարանի դիւանագէտներու սեղանով մը հասցուց Գալոյ մէջ, խառնիխուռն եւ երկարապատում թարգմանութիւններով։

Ֆրանսայի մէջ, եւ ինչպէս այլուր, առաւր մեծամասնութեամբ աչխատա-սէրներ եւ արհեստաւորներ են մեր հայ-րենակիցները, ցրուած երկրին տարածու-թեան վրայ· անոնք լայն տեղ պիտի տա-նէնան «Յառաջ»ի մէջ, իրենց արտասի-նելու եւ բազմանդրեներուն, իրենց պահա-պանութեան համար։ Աշխէն իսկ ձեռնարկած ենք տեղեկագրել մեր հայրենակիցները, որ կապ ունին հայկական կեանքին հետ, առանձ-նաձեւ տալ մայրենի դաստիարակութեան, դրականութեան եւ արուեստին, մտածել չատ մը ասիկան ունակութիւններ եւ նորոգուիլ անոր կեանքի բարիքներով։

Ամէն գաղթ, իր չատ մը չարիքներու հետ, ունի բարիքներ ալ, կը բաւէ որ ար-թուն ըլլանք, չտարուինք խաբուսիկ երե-ւոյթներէ, եւ ամուր պահենք մեր ազգա-յին անհատականութիւնը։

«Յառաջ»ը պատկերը պիտի ըլլայ իր չրջանի կեանքին, բայց միաժամանակ կանոնաւոր արձագանգը՝ այն բոլոր ան-ցուդարձերուն, որ տեղի կ'ունենան այս չրջանէն դուրս, Հայաստանի մէջ եւ գա-դութ դաղութ։ Բոլորովին տեղական թերթի մը հանգամանքը չի գոհացներ մեզ։ Ճիշդ այդ նկատումով ալ, լայն տեղ պիտի տանք այն երեւոյթներուն, որ կապ ունին հայկական կեանքին հետ, առանձ-

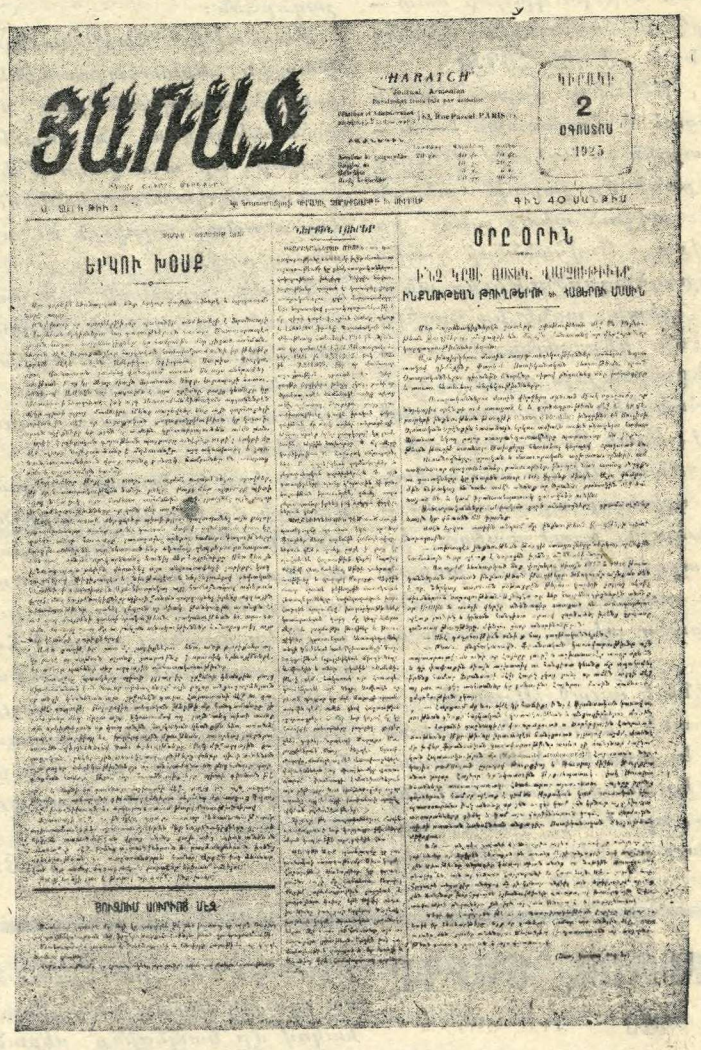

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ԵՐԿՈՒՔ ԽՕՍՔ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉ ԿԸՍԻ ՈՒՍՏԿ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԻՆՔՆԱԹԱԼԵԱՆ ԹՈՒԼԹԵՒՐԻ ՈՒ ՀԱՅԵՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

ՏԱՂԱՆԴՆԵՐՈՒ ՀԱՅԱՑՈՒՄ

Այժմ, չատ աւելի մեծ հնարաւորութիւններ կան այցելելու Սորհրդային Միութիւն, ուստի նաեւ՝ Հայաստան:

Հասկնալի եւ ուրախալի է, որ այս պատեհութենէն առաջին հերթին եւ առաւելաբար կ'օգտուին այն անհատները, որոնք սա կամ նա ձեւով վաստակ ունին հայ հանրային կեանքին մէջ:

Որքան լայն հունով հոսի արտասահման – մանէն Հայաստան այցի գացողներու հոսանքը, այնքան մեծ ու բազմապիսի պիտի ըլլան օգուտները, զորս ասկէ պիտի քաղեն թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ յատկապէս՝ Սփիւռքի՝ զանազան գաղութներու հայ հաւաքականութիւնները:

Ցոյնք, օրինակով:

Վերջերս, Հայաստան գտնուած է ամերիկահայ երգահան Ալան Ցովհաննէս: Միացեալ Նահանգներու երաժշտական աշխարհին մէջ՝ Ալան Ցովհաննէս արդէն իսկ դրաւած է մնայուն ու եղակի արժէք ներկայացնող դիրք:

Ծանօթ ըլլալով, որ Ցովհաննէս Հայ է, մասնագէտները առա՛վ կը բացատրեն իր առեղծագործութիւնը յատկանշող արեւելեան մթնոլորտն ու հայկական երան – գաւորումները: Անկախ ասկէ, երգահանը ունի բազմաթիւ կտորներ, որոնց հիմնական նիւթը առնուած է անմիջականօրէն հայ իրականութենէն:

Առարկայական փաստը այն կը մնայ սակայն, որ Ալան Ցովհաննէս ծնած է օտարութեան մէջ եւ առանմասնակիներով՝ հայկականութեան ներքին դրոշմը առած է ընտանիքէն եւ համայնքէն, միայն: Բայց ոչ՝ Հողէն — ՀԱՅՑԿ. ՀՈՂԷՆ:

Զենք դիտեր, թէ ճիշդ որքան առեն երգահանը մնացած է Հայաստան — առաջին իր այս այցին — սակայն, թէկուզ ասիկա միայն քանի մը չաբաթ տեւած ըլլայ՝ խորապէս ազդած պիտի ըլլայ իր ներաշխարհին վրայ: Ցովհաննէսի գալիք երաժշտական ստեղծագործութիւնը անպատճառ առնէ պիտի առնէ իր հոգիին համար ներշնչումի դերապանցօրէն հարստատ ու վաւերական այս ազբիւրէն:

Միացեալ Նահանգներ վերադառնալով ու հոն ապրելով, Ալան Ցովհաննէս պիտի չարունակէ մնալ ԱՄՆի արդիական երաժշտութեան գլխաւոր արտայայտիչ – ներէն մէկը: Սակայն, երաժշտական իր երկերուն մէջ արդէն իսկ ակօս բացած հայկ. չեշտն ու ապրումը, մեկնութիւնն ու ոգին՝ զգալապէս պիտի խորանան ու զարդանան:

Երեւանէն մեկնելէ առաջ, Ալան Ցովհաննէս Հայաստանի Հանրապետութեան գրականութեան եւ արուեստի Թանգարանին նուիրած է իր ստեղծագործութեանց մէկ հաւաքածոն, որուն մէջ կան 17 համանուագ, 123 այլ գործեր եւ ձեռագիր վիճակի մէջ գտնուող ու հայկական «քեմա»յով գրուած բազմաթիւ կտորներ:

Կ'ենթադրենք, որ Ցովհաննէս մօտէն ծանօթացած պիտի ըլլայ Հայաստանի երգահաններուն ու երաժշտագէտներուն, որոնց հետ այլեւս կանոնաւոր թղթակցութիւն կրնայ պահել: Շատ հաւանական է, որ առեն մը եւս, կրկին այցի երթայ Հայաստան:

Ասոնցմէ մէկ անհատի մասին, սա – կայն նկատի ունինք ընդհանուր եւ հիմնական երեւոյթ մը ամբողջ:

Արտասահմանի հայ գաղութներուն մէջ կան բազմաթիւ մեծատաղանդ Հայեր, որոնք սիրացած են հոչակի՝ իրենց բնածին կամ երկրի մշակութային եւ գիտական կեանքին մէջ: Կը տեղծագործեն անոնք երգի, փիլհարմոնիայի եւ այլ ձեւերով: Կը մասնակցին միջազգային կշիռ ներկայացնող համադրումներու եւ ձեռնարկներու:

Եւ յաճախ կը պատահի, որ Հայ ըլլալու պարագան անոնց միայն անունէն յայտնի կ'ըլլայ: Անշուշտ կան բազմաթիւներ որոնք հպարտ են իրենց ազգային ծագումով եւ սակայն կը մնան զրկուած՝ սեփական հողին խոպապէս ճանչնալու եւ զայն ճոխացնելու հնարաւորութենէն:

Ալան Ցովհաննէսներու, Սարոյեաններու, Ագնաւուրներու եւ նմաններու այ – ցերը հայրենի երկիր արդիւնաւոր են ոչ միայն անով, որ Հայաստանի մեր հայրենակիցները կը խանդավառուին, ու մասամբ ալ կը ծանօթանան սփիւռքահայ իրականութեան, այլեւ ու մանաւանդ անով՝ որ տաղանդաւոր այս անհատները կը դառնան ներչնչման հարազատ ու անմար իրենց ազբիւրը՝ ուստի թէ աւելի հայօրէն, թէ աւելի բարձրորակ կ'արարչագործեն:

Բազմաթիւ հարիւրամեակներու ընթացքին, արտահայստանեան հայ գաղութներ աստիճանաբար մաշեր, հալեր ու անհետացեր են առաւելաբար անոր համար, որ այս գաղութներու տագանդաւոր ներկայացուցիչներու հոգեմտաւոր անունդի ազբիւրն ու ակը՝ կուզպ էր անոնց առջեւ:

Դարեր չարունակ, Հնդկաստանի, Լիհաստանի եւ նոյնիսկ Հայաստանին դրկից շրջաններու մէջ գտնուող հայ գաղութներու չնորհալի անհատները դուրկ էին իրենց տագանդը «հայացնելու» հնարաւորութենէն:

Իսկ երբ կը նուազի տարապիր հայ համայնքի մը որակեալ վարիչներուն հայկականութիւնը — այդ ըլլայ իրենց ըսեղծագործ խօսքին թէ գործին մէջ — այն առեն՝ անկանգնելի ու անխուսափելի կը դառնայ ամբողջ համայնքի ազգային ասիճանական անհետացումը:

Անշափ ուրախալի երեւոյթ է, որ երթալով աւելի մեծ հնարաւորութիւններ կը գոյատորուին՝ այս հին վէրքը առարկայօրէն դարմանելու համար:

«ՑՈՒՄԱԲԵՐ»

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԳԱՌՉՈՒԻ ՀԵՏ

Հայաստանի արուեստագէտներէն Արծուին Գրիգորեան Փարիզի մէջ հանդիպած է Գառզուի եւ, այս առթիւ, իր տպաւորութիւնները կը ներկայացնէ հայ – րենի ընթերցողներուն, «Սով. Հայաստան»ի մէջ:

... Դիտում ենք նկարները: Դրանցից չատերը երիտասարդուած են նարնջադոյնի եւ դեղինի տաք երանգներով: Զգայուում է, թէ նկարիչը որքան լրջօրէն է հետեւում դծանկարին, կատարելագործման արտայայտչականութեանը:

Մենք ահնում ենք բազմաթիւ բնանկարներ ու ճեպանկարներ, դիմանկարներ ու ժամանակակից զրական երկերի պատկերազարդումներ: Մեր առջեւ փըռուում են երեւակայական նաւահանգիստներ, մարզկային զարմանահրաշ խորշերդանիչերով ներքնամասեր, հովուերգական բնանկարներ՝ ասես ապրանոց նետուած հրանօթներով, հրթիռային կայանքների անտառով պատած վայրեր... Նկարիչը բողոքում է, նկարիչը հատատում է. թեմիմբը կոչուած է օդնելու մարդուն եւ ոչ թէ ճնշելու նրա անհատականութիւնը, ծնելու անելանելութեան զգացում ու ջղագարութիւն: Մարդկութեան փրկութիւնը բնութեանը հարազատանալու մէջ է: Գառզուն զովերգում է բնութիւնը, եւ դա զգացում է նոյնիսկ այն թափի, այն յուզական պոռթկումի մէջ, որով նկարիչը վրձինում է կատաները բնութեան զրկում, նրան դէմ յանդիման, նրա հետ առանձնացած... Գառզուի բնանկարները իրօք հնչում են իրեւ բնութեան օրհներգ: Այստեղ է, որ մի առանձին փայլով է դրսեւորում ժամանակի մեծագոյն նկարիչներից մէկի վիթխարի ձիրքը: Նայում ես բնանկարները ու ակամայից մտածում. «Գառզուն երդահան է, նրա իւրաքանչիւր բնանկար դծերի եւ կէտոյթների իսկական համանուագ է»...

Յաւօք Գառզուի արուեստանոցում չկարողացանք երկար մնալ, սակայն յետագային առիթ ունեցանք վերստին այցելելու արհեստանոցը:

— Զափազանց ուրախ եմ: Հիւրերիս մէջ ամենասիրելին ու ցանկալին մայր հայրենիքէն եկածներն են, ասում է Գառզուն մեզ հիւրասիրելիս:

Անմիջապէս աշխոյժ խօսք ու զրոյցի ենք բռնւում: Թարգմանչի կարիք չենք զգում: Գառզուն ազատ խօսում է հայերէն:

— Վաղուց կ'երազեմ հայրենիքս տեսնել, ասում է Գառզուն: — Երբ աչքէս կ'անցրնեմ Հայաստանի լրագիրները ու հանդէսները, կը զարմանամ, հէքեաթի նմանուող փոփոխութիւններն իմանալով:

— Ծանո՞թ էք արդեօք արդի հայ նկարիչների ստեղծագործութեանը:

— Ծանօթ եմ, բայց՝ վատ: Գիտեմ միայն մամուլի վերարտադրութիւնները: Անտարակոյս, մեծադոյնը Մարտիրոս Սարեանն ու Յակոբ Կոջոյանն են: Սակայն Ֆրանսայի մէջ, դժբախտաբար, դանոնք լաւ չենք ճանչնար: Պէտք է ունենք սեփական կապեր ունենանք: Չէ՞ որ հարիւրհրի իւրաքանչիւր լաւ գործը մեզ նոր ուժ կուտայ:

Թերթում ենք Գառզուի մասին հրատարակուած բազմաթիւ դիրքերը, ցուցահանդէսների նկարագրականները, նկարչի կենսագրութիւնների վերարտադրութիւնները կատարած ամսագրերը — մի ամբողջ դրադարան:

— Ո՞ր նկարչական դպրոցին էք պատկանում, — նորից հարցնում եմ վարպետին: — Հետաքրքրական է ձեր անձնական կարծիքն իմանալ այդ մասին:

— Ես Հայ եմ: Իրրեւ նկարիչ կը պատկանիմ ժամանակակից Ֆրանսական դպրոցին: Սակայն իմ բոլոր գործերուս մէջ անշուշտ Հայ կը մնամ: Չէ՞ որ մենք ամենքս մեր ժողովուրդի բեկորներն ենք:

«Երազանք» — այս ընդհանուր անուան տակ կարելի է միաւորել Գառզուի մի չարք աշխատանքները: Ինքը՝ հեղինակը չի սրել այդ: Սակայն պիտորը, կարծես, նոյնիսկ տարբեր-ժամանակ է տեսել նկարները, համբաւորումը կատարում է ակամայ, տեսողական ձեւով: Կտաւները չենչում են քնարականութեամբ, անոքոց թախիծով եւ միաժամանակ մեծ ու վեհ զգացմունքներով:

— Երազանքը պատկերներուս մէջ բախտ քմահաճոյքով աշխարհի չորս անկիւնները նետուած Հայերու նուիրական իղձերու արտայայտութիւնն է... 1929ին վերացապաշտութեամբ տարուեցայ: Բայց ժամանակի հետ հրապուրանքս ալ անցաւ: Տեղծագործողի կեանքի ընթացքը բնականն է: Այժմ յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնեմ գծանկարին: Կը զգամ մեր օրերու թեքնիքին անընդհատ յառաջդիմութեան ազդեցութիւնը եւ արուեստի մէջոցներով կ'ուզեմ ըսել, թէ հակառակ թեքնիքի անհամբերնոց զարգացման, մարդս մեծ քաղաքի մէջ միայնակ է: Կը թուի, թէ ամէն ինչ ունի, սակայն իրականութեան մէջ ունցածը միայն մենութիւնն է:

Իւէա՞յս: Կը նկարեմ, ինչպէս սիրտս կը թելադրէ: Բաւերով ըսելը գժուար է, արուեստով առաւել եւս: Երեւակայէք, թէ կ'ուզէք ձեռքով բռնել արեւը: Գիտէք, ի հարկէ, թէ անկարելի է, բայց այնուամենայնիւ կը ձգտիք: Զգացած դէպի արեւը անկասելի է:

ՄԱՑԻԼ ԱՐԼԷՆ

(6 – Շար.)

ԿՈՏՐԱԾ ՔԻԹՈՎ ՄԱՐԴԸ

ԿԱՄ

«ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒ ԱՍՊԵՏԸ»

Բախտերնիս սկիզբէն օդնեց մեզի, կամ թէ մեզի անանկ թուեցաւ: Առաջին յարկին՝ դպած առաջին դուռերնիս փաչա – յինը եղաւ: Հասկցանք թէ հոն էր ինքը: Ոռնալու ձայն մը հաղիւ թէ հանեց՝ ձեռքերնիս դրած էինք դուռին կղպանքին: Բայց մէկդ չտուինք որ ձայն հանի. ներս մտանք սենեակը, լոյսը դարձուցինք, ու Թարլիյոն խոյացաւ փաչային վրայ, առնոր եաւէն ալ ես, ու երկվայրկեանի մը մէջ զինքը փաթթեցինք սաւաններուն մէջ: Նոյնիսկ ժամանակ չունեցանք տեսնելու թէ՝ ծե՞ր էր ան թէ երիտասարդ: Ամէն պարագայի տակ սակայն չարժուն ու անհանգարտ մէկն էր: Շատ փափկութեամբ վարուեցանք հետը, անդամ մը միայն ոռնալու ձայն մը հանեց սաւան – ներուն տակէն:

— Հանգարտ կեցէք, ըսաւ ձորձ Թարլիյոն, տապլտկուղ կերպարանքին:

— Ինքզինքնիդ չնչահեղձ պիտի ընէք եթէ այսպէս չարունակէք, կրկնեց Թարլիյոն:

Արդիւնքը զինքը այս ընելէ, յեղակարծ ու լաւ ճչդուած չարժումով մը դլուխը դուրս հանեցինք ու թաչկի – նակով մը կապեցինք բերանը: Առաջին անդամը ըլլալով կը տեսնէինք իր դէմքը:

— Դուք անպիտան, անգութ ծերուկ մըն էք, ըսաւ ձորձ Թարլիյոն:

Ահմէտ Իղդէթը Հայուն մեղի նկարա – դրածին պէս էր, նոյնիսկ աւելի: Վայ – րաղ, խորշոմած դէմք մը ունէր ու ըսպառնական աչքերով կը դիտէր մեզ: Իր սպիտակ, փշոտ յօնքերուն տակ, կատաղի, մոլեդին բան մը ունէին աչքերը. ու վայրկեան մը իսկ չդադրեցաւ պայքարելէ:

Մինչեւ այս պահուս Հայէն լուր մը չկար. բայց Ահմէտ Իղդէթ կը հասկնար, թէ մենք մինակ չէինք ու ուրիշ մեղսակից մըն ալ ունէինք, ինչու որ մեղի հետ պայքարելու առեն իսկ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր դուրսի ձայներուն:

Թեթեւ աղմուկ մը քովի սենեակէն. կարծես դղրդց մը հապճեպով կը դոց – ուէր: Ինտա թեթեւ ձայն մըն էր եւածը, բայց հզօր տպաւորութիւն ըրաւ մարդասպանին վրայ: Աչքերը կարծես դուրս կը ժայթքէին կոպիճներէն. իր դէմ, մանրուկ մարմինը խելայեղօրէն վեր կը բարձրացնէր, ոռնալու ճիգ մը ըրած առեն մատս խածաւ. կարծես բոլորովին խեղդարած էր ծերուկ գահիճը:

— Փոքրիկ Անայիան է, որ եղբօրը հետ կը պատրաստուի մեկնիլ, ըսաւ Թարլիյոն յանդիմանական չեշտով:

Բայց այս ծերուկը համակերպութեան ու զղջումի զգացում չունէր. դեռ կը չարունակէր մաքառիլ մեղի դէմ:

— Որչա՜փ ուշացաւ, մոլոգ Թարլիյոն:

Ու ճիշդ այդ պահուն օթոյին փողը երկու անգամ հնչեց:

— Հիմա, ըսաւ Թարլիյոն ծերուկին, քեզ ազատ արձակելու ժամանակը եկաւ: Աղջիկը փախաւ, հետեւաբար չատ ուշ է ու անօգուտ ազմուկ հանել: Կը խրատեմ ձեզի որ ձայն չհանէք:

Ու ձեւակերպութեան համար իրեն ցոյց տուաւ ատրճանակը:

— Թերեւս չէք կրնար ըմբռնել թէ, աւելցուց, ձեր կեանքը փրկեցինք: Առաջին ցնցումը անցնելէ յետոյ մեղի երախտապարտ պիտի ըլլաք, ինչ որ ձեզ Հայու մը վրէժխնդրութենէն ազատեցինք:

Միակ ցնցումով ղինքը թող տուինք: Փաչան ձայն–ձուն չհանեց: Ինքն ալ հասկցած կ'երեւար, թէ ազմուկ հանելը անօգուտ էր: Բայց քանի մը երկվայրկեան վերջը, ի յայտ բերաւ թուրքի մը համար տարօրինակ դիտակցութիւն մը՝ անգլերէնը լեզուին ամէնէն ատորին ու ազտոտ բառերուն: Ցետոյ անկողինէն վար ցատկեց ու դուրս խոյացաւ սենեակէն:

Միւս սենեակը դատնք զինքը չնչահատ ու ապահեկած վիճակի մէջ:

Շիտակը ըսելու համար մեծ դադափար մը չունիմ անձնապէս թէ ի՞նչպէս կ'ըլլան աղջիկներու ննջասենեակները, բայց նայուածք մը կը բաւէր հասկնալու համար որ ոչ մէկ աղջիկ պիտի ուզէր տարբել ասանկ ննջասենեակի մը մէջ: Անկողինն չկար հոն, եւ ուրիշ շատ քիչ բան, բացի պղպջաւէ դարանի մը, որ բոնադատուած վիճակի մէջ էր:

Ու ծերուկը այս անդամ խոհապէս սկսաւ ոռնալ, եւ մենք սիրտ չունէինք զինքը արդիլելու:

Ձիչերով ու վայնասուններով վերադարձաւ ան իր ննջասենեակը, նստեցաւ անկողնին ծայրը այնպիսի ընկճուած վիճակի մէջ որ կարծես կեանքը խոյս կուտար իրմէ:

— Բայց դուք Ահմէտ Իղդէթ փաչան չէ՞ք, հարցուցի:

— Անունս Վէկսթֆէֆ է, ըսաւ յոգնաբեկ կերպով: Հռոմայական հին զրամներու լաւագոյն հաւաքածոն ունիմ ես – խարհի մէջ, կամ աւելի ճիշդը՝ ունէի: Տղաս՝ Մայքլ Վէկսթֆէֆը ունի հիմա զայն, չնորհիւ ձեղի պէս երկու ապուշներու:

Թարլիյոն յանկարծ մտածում մը ունեցաւ ու վազեց պատուհանը, ես ալ նոյնը ունեցայ: Վար նայեցանք, փողոցը դէպի արեւը անկասելի է:

ՎԱՐԴԱՊԱՏՈՒՄ

Վարդին՝ սէրը եւ ուրախութիւնը խոր-հրդանշող բանաստեղծական այս ծաղիկին հայրենիքը կը նկատուի Հայաստան:

Այսինքն, հաստատուած է, որ վարդը, առաջին անգամ առաւօրէն գտնուած է Հայաստանի, Պարսկաստանի եւ Քիւրդիստանի մէջ:

Նախապէս, հին եկիպտացիները, Հրեաները ու Պարսիկները ծանօթ չէին վարդին: Սակայն, Յունաստանի մէջ, վարդը կար հնագոյն տարիներէն:

Օրինակի համար, «Իլիական»ին մէջ, տեղ մը, Հոմերոս կ'ըսէ, թէ Աւրորա վարդի իւղով կ'օծէր Հեկտորի մարմինը:

Վարդի մշակութիւնը, սկիզբները տահմանակ էր, գլխաւորաբար Յունաստանի ու Փոքր Ասիոյ մէջ, սակայն, յետագային դուրսէն ներածուեցան: Ամէն տեղ, վարդը ներածուեցաւ Սիկիլիա, թէեւ բանաստեղծ Պիոն կ'ըսէ, թէ անոր ծննդավայրը Սիկիլիան էր:

Հոպիտոս իր մէկ բանաստեղծութեան մէջ գերեւոնէն կը ներկայացնէ վարդ մը քաղելով այն պահուն, երբ Պղատոն դժոխք իջեցնելու համար կը բռնէ զայն:

Խալիայէն, վարդը յետոյ փոխադրը-ուեցաւ Եգիպտոս, ուր ծանօթ էր Փարաւոններու հարստութեան չրջանէն եւ ապա՝ կրկին յայտնուեցաւ Պտողոմէոս-ներու թագաւորութեան օրով:

Հռոմի մէջ, վարդը չատ սիրուած էր եւ երբուած՝ բանաստեղծներու ամբողջ տոքի մը կոմէ, Պլինիոսէն մինչեւ Պալատոս:

Հելլիններու եւ Հռոմէացիներու համար, վարդը դարձաւ պաշտամունքի առարկայ, ինչպէս որ աւելի առաջ, Լուսոն էր Եգիպտացիներուն եւ Հնդիկներուն համար:

Հին աւանդութիւն մը կը յայտնէ, թէ առաջին վարդենին երկրի վրայ ծագեր-ցաւ Աֆրոդիտէի ծնած օրը, կաթիլ մը նեկտար, որ երկինքի Աստուածներու խնջոյքին ընթացքին ինկաւ թուփի մը վրայ:

Սակայն, կայ ուրիշ աւանդութիւն մըն ալ, որուն համաձայն, վարդը ծնաւ Ադոնիսի մարմինէն կաթած կաթիլ մը արիւնէ:

Երրորդ աւանդութիւն մը կ'ըսէ, թէ Աֆրոդիտէ (Աստղիկ) կարծր մացառներու մէջէն անցած ատեն, սկրթուեցաւ եւ իր մարմինէն հոդին վրայ կաթած արիւնէն վարդը ծնաւ:

×

Ինչպէս ըսինք, վարդը սկզբոյ խորհրդանիշն է գլխաւորաբար: Հոպիտոս կ'ըսէ, թէ Աֆրոդիտէ ունէր մէկ քանի ազախնիներ, որ իր պարտէզէն վարդի փունջեր կ'առնէին ու սիրահարուածներուն կը տանէին:

Ապա, հին դարերուն, վարդը կը նկատուէր Բազոսի նշանակը եւ ատոր համար, երբ արարողութենէ մը բացակայ էին, որ տասներեք տարիէն աւելի կ'ապրէին Քրեական դատաստանքով: Արդէն երեք տարիներ ալ բերուեցան վիրաւորներով մեռան: Թուրքերու աղտոտ երթալով աւելի ոռնացող կը դառնար. ու ասոր ծուխը կը ծածկէր արեւելեան ու հիւսիսային ամբոցներու չրջակայքը, պէս ձմեռուան խիտ մշուշը՝ որուն մէջ երեք քայլ անդին կարելի չէ տեսնել:

— Ողորմած Աստուած — հառաչեց Պալոկ, — ի՞նչ պիտի ըլլայ եթէ թուրքերը ներս խուժեն:

— Այն ատեն ես կը մեռնիմ, — պատասխանեց Եւա պատէն ալ աւելի դունատած:

Ու ղէնքերու սենեակը մտաւ ու Տոպոն ծուխի ամպերու մէջ՝ մինչ սուրի ամէնօրեայ սուրը դուրս բերելով մը-տածկոտ դէմքով դրաւ սեղանին վրայ:

Բայ պատուհանէն կը լսուէր վիրաւորներու ողբն ու վայնասունը:

— Վա՛յ աչքերուս, — կուլար մէկը, — ա՛լ պիտի չտեսնեմ Աստուծոյ լոյսը:

— Թչուառ մուրացկան մը դարձայ, — կը հեկեկար ուրիշ մը, — երկու ձեռքերս ալ կարուած են:

Սափրիչներուն չուրջ այնքան չատցան վիրաւորները, որ անոնք չէին հասնիր կապելու, թէեւ կիները ալ կ'օգնէին. ժպտուն դէմքերով կը լուային, պաղլեղ կը դնէին ու կը կապէին վէրքերը սափրիչներու նման:

— Աստուած պահէ մեզ, — կը հառաչէր երիտասարդ դինուոր մը, մինչ նրբատած կը սպասէր արիւնոտ չապիկով ու երկու ձեռքերը փորին սեղմած, որ վեր սլացող նիզակի մը պատռած էր:

Տիկին Պալոկ կը դողար.

— Պէտք է դուրս ելլենք, — լսաւ յանկարծ դէմքով. — պէտք է սափրիչներու օգնենք:

— Ես ալ ո՞մ: Կուգամ. կը ղողամ թէ վիրաւորները խնամելէն ոչ պատուոյ խօսք՝ եւ ոչ ալ հրաման կրնայ զիս եա կեցնել:

Հովը մէկդի քշեց ծուխը: Տիկին Պալոկ դուրը բացաւ ու նայեցաւ հեռուն դէպի բանակի ամբոցը: Հոն տեսաւ Տոպոն ծուխի ամպերու մէջ՝ մինչ սուրը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

Արդի Հայաստանի սահմաններուն մէջ գտնուող ամենահին քաղաքներէն մէկն է ուրարտական Արկիշտիհինիլին, ուր, պեղումներու ժամանակ, հնագէտները զանազան Սարտուր Բ. թագաւորին մէկ արձանագրութիւնը: Աւելի ճիշդ՝ արձանագրութեան մէկ մասը, որ կը նկարագրէ Խալդի տաճարին կառուցումը:

Մանրակրկիտ կերպիւքով չատ արժէքաւոր հնութիւն մըն է այս: Հնագէտները, մրեւնոյն ատեն, երեւան հանեցին գրեթէ գետնափոր չեմարան մը, որ 40 քառ. մեթր տարածութիւն ունի, ինչպէս նաեւ գինիի պատրաստութեան վայր մը՝ պահեստանոցով միասին, ուր կային 64 կարասներ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կրնայ 1500 լիթր պարունակել:

Գիտնականները հաստատեցին, թէ քաղաքին միջնաբերդը, որ երեք հեկտար տեղ կը գրաւէ, սեղմուած է պատերու երկու չարքով, որոնց միջեւ կը գտնուէր գետնափոր բնոյթի չինքեր:

Պեղումները կը հաստատեն, թէ այս քաղաքը պրեհրպական ճակատագիր մը ունեցած է, քանի որ հրդեհի բոցերուն մէջ կործանած է: Կ'ենթադրուի, թէ ասիկա պատահած է Ք. Ա. 585ին, երբ Մեդիացիներուն ու Սկիւտացիներուն միացեալ ուժերը քանդեցին Ուրարտուի թագաւորութեան վերջին պատնէշը:

Արդիչտիհինիլի քաղաքին պեղումները կը չարունակուին: Այս մասին հետեւեալը լսած է արչաւախումբին դեկավարը՝ Յարութիւն Մարտիրոսեան.

— Պեղումներով յայտնաբերուած, միջնադարեան չինութիւնները, Խալդիի տաճարին փլատակները, ամրոցին պարիսպները, թագաւորական բնակելի տուները եւ հնագիտական հարուստ նիւթերը ցոյց կուտան, որ Ք. Ա. 775ին հիմնուած այս քաղաքը չինուած է իբրեւ Վանի թագաւորութեան արեւելեան չրջաններու ամէնէն մեծ կեդրոնը: Ուրարտական այդ մեծ քաղաքին կառուցումը չարունակուած է նաեւ Արդիչտի թագաւորին յաջորդներուն կողմէ: Առանձնայատուկ արժէք կը ներկայացնէ վերջերս գտնուած՝ Սարտուր թագաւորին (Ք. Ա. 760–730) արձանագրութիւնը, ուր տեղեկութիւններ կը տրուին «Խալդեան դուռներ» կոչուող տաճարին չինութեան, խաղողի եւ պտղատու այգիներու, արտերու հաստատումին մասին:

Աբչաւախումբը գտած է 1·300–1·400 լիթր տարողութեամբ գինիի 64 կարասներ:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երուսհան Ասան Յովհաննէս Հայաստան այցելեց եւ մեծ խանդավառութեամբ արտայայտուեցաւ հայ երգահաններու նոր գործերու մասին: Այս այցելութեան առթիւ Հայաստանի Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանին նուիրեց իր 140 գործերուն բնագիրները:

× Երեւանի փողոցներէն մէկը պիտի կրէ Հրաչեայ Քոչարի անունը:

× Մոսկուայի մէջ մեռաւ անուանի պէտ Անուշաւան Արզումանեան: 62 տարեկան էր: Կը նկատուէր բարձրակարգ տաղանդի տէր մասնագէտ մը՝ իր մարզին մէջ: 1952ին եղած էր փոխ-անօրէն Մոսկ. Մետրոյի Տնտեսական կաճառին, իսկ 1956ին՝ անօրէն համաչխարհային անտեսութեան եւ միջազգային յարաբերութեանց կաճառին:

× Հանրային Առողջապահութեան նախարարութեան գեկուցումին համաձայն, Հայաստանի մէջ հաստատուած են սրտի վիրաբուժութեան եւ հիւանդութեան դարմանումի յատուկ 11 էլիճիկներ:

× Զանգեզուրի մէջ դումարուեցաւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հերթական նստաչրջանը, մասնակցութեամբ անուանի գիտնականներու եւ մասնագէտներու: Աւելի քան 40 տեղեկագիրներ ներկայացուեցան գանազան հարցերու չուրջ, ինչպէս, օրինակ, երկրաբանութեան, մետաղագործութեան, կենսաբանութեան եւայլն:

× Օդոստոսին բացումը կատարուեցաւ նոր մարզարանի մը, Երեւանի մէջ: Ունի ամէն յարմարութիւն մարզական խաղերու եւ փորձերու համար: Հանդիսատեսներու սահմանուած աթոռներու թիւն է 3800:

× Լիբանահայ ուսուցիչներու խումբ մը մեկնեցաւ Հայաստան՝ տեղւոյն վրայ ծանօթանալու համար մշակութային եւ կրթական կեանքին:

× Սերօ Խանդատեան լոյս պիտի ընծայէ իր մէկ նոր վէպը՝ «Քաջարան» խորագրով: Վէպը կ'ընդգրկէ արդիւնաբերական նոր կեդրոնին՝ Քաջարանին պատմութիւնը:

× Ջրագէտներ կ'առաջարկեն Սեւանի ջուրերը «ծածկել» քիմիական նիւթէ չինուած «պորպ»երով, որպէսզի զգալի կերպով նուազի լիճին ջուրերուն չոգիացումը:

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Վիրաւորները արդէն այդքան չատցած էին, որ տասներեք սափրիչներն ալ կ'աշխատէին ամառապանքով: Արդէն երեք բերական դէօշներ ալ բերուեցան վիրաներով մեռան: Թուրքերու աղտոտ երթալով աւելի ոռնացող կը դառնար. ու ասոր ծուխը կը ծածկէր արեւելեան ու հիւսիսային ամբոցներու չրջակայքը, պէս ձմեռուան խիտ մշուշը՝ որուն մէջ երեք քայլ անդին կարելի չէ տեսնել:

— Ողորմած Աստուած — հառաչեց Պալոկ, — ի՞նչ պիտի ըլլայ եթէ թուրքերը ներս խուժեն:

— Այն ատեն ես կը մեռնիմ, — պատասխանեց Եւա պատէն ալ աւելի դունատած:

Ու զէնքերու սենեակը մտաւ ու Տոպոն ծուխի ամպերու մէջ՝ մինչ սուրի ամէնօրեայ սուրը դուրս բերելով մը-տածկոտ դէմքով դրաւ սեղանին վրայ:

Բայց պատուհանէն կը լսուէր վիրաւորներու ողբն ու վայնասունը:

— Վա՛յ աչքերուս, — կուլար մէկը, — ա՛լ պիտի չտեսնեմ Աստուծոյ լոյսը:

— Թչուառ մուրացկան մը դարձայ, — կը հեկեկար ուրիշ մը, — երկու ձեռքերս ալ կարուած են:

Սափրիչներուն չուրջ այնքան չատցան վիրաւորները, որ անոնք չէին հասնիր կապելու, թէեւ կիները ալ կ'օգնէին. ժպտուն դէմքերով կը լուային, պաղլեղ կը դնէին ու կը կապէին վէրքերը սափրիչներու նման:

— Աստուած պահէ մեզ, — կը հառաչէր երիտասարդ դինուոր մը, մինչ նրբատած կը սպասէր արիւնոտ չապիկով ու երկու ձեռքերը փորին սեղմած, որ վեր սլացող նիզակի մը պատռած էր:

Տիկին Պալոկ կը դողար.

— Պէտք է դուրս ելլենք, — լսաւ յանկարծ դէմքով. — պէտք է սափրիչներու օգնենք:

— Ես ալ ո՞մ: Կուգամ. կը ղողամ թէ վիրաւորները խնամելէն ոչ պատուոյ խօսք՝ եւ ոչ ալ հրաման կրնայ զիս եա կեցնել:

Հովը մէկդի քշեց ծուխը: Տիկին Պալոկ դուրը բացաւ ու նայեցաւ հեռուն դէպի բանակի ամբոցը: Հոն տեսաւ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ

Փարիզէն՝ ժամը 8ին Լիոնի կայարանէն ժամադրութիւն ԺԱՄԸ 7ին Մեծ ժամացոյցին ներքեւ :

Լիոնէն՝ ժամը 17,16ին Փեռաչի կայարանէն : ժամադրութիւն ԺԱՄԸ 16ին :

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ ժամը 12ին Սէն – Շարլ կայարանէն : ժամադրութիւն ԺԱՄԸ 11ին

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Արձակուրդի համար, կարելի է մէկ ամսուան համար բաժանորդագրուիլ՝ 12 ֆրանկի :

Արձակուրդի առթիւ, մեր այն բաժանորդները որոնք կը փափաքին իրենց հասցէն առժամապէս փոխել, պէտք է տեղեկացնեն վարչութեան ԵՐԵՔ օր առաջ, ղրկեն 5 ֆր· եւ անպայման իրենց ՀԻՆ հասցէն (նախընտրաբար կցել թերթին պանտը) :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօր, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ· 927-01-72 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապր· Առաջնորդարանի գրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ամիսզական գործերու համար :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մոսբաեան վարժարանի սրահը :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél· 963.01.72

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տնօրէնութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ·—
26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ֆ·	300 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9·)

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Հսկայ շէնք մը : Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք : Խաղադաշտ եւ լոգանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

Մասնակցութիւն	*Մէկ ամիս՝* 400 *ֆրանք*
Երեք չարաթէն աւելի օրական	14 *ֆրանք*
Երեք չարաթէն պակաս օրական	15 *ֆրանք*

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE, 17, Rue Bleue, PARIS (9e)

×

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միճչեւ 1/4 սիւճակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միճչեւ 1/8 սիւճակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՀԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ ձշաճակուած ծառայով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ'Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու մեծ ընտրութիւն : Գեանի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը ճուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս· ՎՐԱՑԵԱՆ — կեանքի ուղիներով, Դ· *հատոր*, 1965, *լաթակազմ*	15 Ֆ·
ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր ճահատակներուն, *լաթակազմ*	15 Ֆ·
ՄԻՍԱԿ ԹՈՐԼԱԿԵԱՆ — Օրերուս հետ, *պէյրութ*, *լաթակազմ*	20 Ֆ·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՏԵԼԻՆ Է
ԿԱՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈՒ ՄԲԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ MERCREDI 4 AOUT 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41e ANNÉE — Nº 10.373

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10373

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

—o—

Թրքական հինգ կուսակցութիւնները քանի մը ամիսէ ի վեր տենդոտ գործունէութեան լծուած են յառաջիկայ Հոկտեմբեր 10ի խորհրդարանական ընտրութեանց առթիւ :

Կառավարութիւնը ազատ ձգած է զանազան, որվկոպի պես թուրքա ձեւով տարբեր քաղաքական պայքարը, արդարացնելու համար վարչաձեւին «հանրապետական եւ ժողովրդավարական» հանգամանքը :

Ազգարայի Ազգային ժողովը Յուլիս 13ին քուէարկեց օրէնք մը, որուն համաձայն ընդդիմադիր կուսակցութեան պետին մասնաւոր ինքնաչարժ մը պիտի յատկացուի եւ պետական արարողութեանց մէջ վարչապետէն ետք անոր տեղ պիտի տրուի :

Ահէ զատ, քաղաքական կուսակցութիւնները իրենց ստացած քուէներու թիւին համեմատութեամբ կէս միլիոնէն վեր եւ երեքուկէս միլիոն ոսկիի օժանդակութիւն պիտի ստանան պետութենէն :

Հարց, որ ցօրաւոր ցանցեր ունի երկրին մէջ, չորժման մէջ դրած է իր կուսակցական ամբողջ մեքենան՝ առաւելագոյն չափով աթոռներ գրաւելու հնարով :

Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Սուպհի Պայքամ քաղաքէ քաղաք շրջելով կրակ ու բոց կ'արձակէ Անտալէքի վարչութեան, մասնաւորաբար նախագահ Միւխլիսի Տէմիրէլի դէմ, որ փոխ-վարչապետ է :

Հարց դիմաւոր ամբաստանութիւնն այն է, որ Անտալէք հոգեւոր ժառանգորդն է Դեմոկրատ կուսակցութեան եւ Տէմիրել Մենտէրէսէն աւելի վտանգաւոր է : Ցատոյ նաեւ Անտալէքի վարիչները ժողովուրդը խաբելու համար ամէն նենգ միջոցներու կը դիմեն . անոր կրօնական զգացումներէն կը շահագործեն «իսլամական պետութեան» մը անունով կը խօսին : Հարց կ'ամբաստանեն իրենց հակառակորդները :

Միւս կողմէ համաձայնաւոր գործակալները իշխանութեան աշխատանքի լծուած քարոզչութիւնները կը կատարեն բանուորական շրջանակներու մէջ : Թիւրք Իշճի Ֆաբրիկին (բանուորական կուսակցութիւն) օր օր կը զօրանայ, վտանգաւոր դառնալու աստիճան :

Վերջերս , Առանձին Հարուստներ կոչուած մէջ երիս հազար պիւրոկրատները պետութեան պետական վարժարաններէն պատրաստուող հոգ մը եւ չուզեցին յանձնել գործի – պետական – պետութեան, որոնք կը գործէին դէնքի ուժով արտաքսել պիւրոկրատները ընթացքին երկու ոստիկան – պետութեան պաշտօնեաներ սպաննուեցան :

Այս դէպքը ցոյց կուտայ, որ հանրապետները կը չհապաղին անհոգ դիւրաշրջիններն ու անկողմ բանուորները՝ կառավարութեան դէմ ըմբոստութեան մղելու համար :

Անցեալները Զոնգուլտաքի ածխահանքերու բանուորները գանգուածային գործադուլի դիմած էին եւ օրերով դիմադրած իրենց դէմ ղրկուած պետական ուժերուն :

Դիմելով քլորի եւ ալքալի գործարանին բանուորները չարաճճիութեամբ գործադուլ կանգնեցուցած են ընդհատումներ ունենալ ատոր նետ :

Նեքթին Նախարար Աքտուգան Քրչէլ – Տէքի մէջ Տան մը խօսելով կ'ըսէր վեր – ջերս թէ ծայրայեղ ձախ Հոսանքը այսօր ուսանողական մէջ է : Սակայն ժողովուրդ եւ կա – ռավարութիւն սկսած չէ անտեսել նաեւ, այլ միաչեալ ճակատ կազմելով ճնշումն պիտի օձին, երբ դեռ վտանգ է անկից :

Եւ սակայն այդ նպատակին հասնելու համար նախ սկսած է կշտացնել անօթի բանուորն ու գիւղացին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՀՐԱՆ.— Շաբաթէ մը ի վեր Պարսկաստանի արեւելքը համակուած է քոլէրայով : Համաճարակը ծայր առաւ Իւանէն — Քիրմանի մօտ գիւղ մը — եւ տարածուեցաւ մինչեւ Կասպից ափ ու Թուրքեստանի սահմանները : Մինչեւ օրս կը թուեն տասը հազար պատահարներ, որոնց մէջ հարիւրէ աւելի մահեանները : Մէչէտի եւ Գորկանի մեծ կեդրոնները անդամալուծուած են եւ գործերը ւեռ բաժնուած հիւանդանոցի :

ԱԹԷՆՔ.— Երկուշաբթի իրիկուն զուարճասէր Մոսկուայի բացատրիկ նետաք, որուն ներկայ եղան նաեւ Փառանարէուի համախոհները : Այնքան լաւ պատուած այս նետաքը վերջ գտաւ ոստիկանութեան միջամտութեամբ : Այն կարծիքը կը տիրէ թէ Նոյոսի կառավարութիւնը պիտի չկարենայ վատահութիւն ապահովել : Այդ պատճառին, ժողովրդավար սկզբունքներուն համեմատ, թագաւորը հարկ է կրկին փափաքարէուի կառավարութիւնը, որ սակայն լարուած այս մթնոլորտին մէջ հաւանական չի թուիր : Տալնապը կը չարունակուի :

ՈՒՈՇԻՆԿԹՕՆ.— Երկուշաբթի իրիկուն, մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին Տին Ռասք յայտարարած է, թէ Միացեալ Նահանգները պատրաստ են պաշտպանելու ՄԱԿի նախաձեռնութիւնը՝ վիէթնամի տագնապին լուծման առընչութեամբ : Տին Ռասք, պատասխանելով այլ հարցումներու, բացած է, թէ Միացեալ Նահանգները տակաւին ոչ մէկ երաշխիք ստացան, թէ Հանոյ ու Փէքինն կը փափաքին վիէթնամի չուրջ բանակցելու : Կրնայինք դաղրեցնել Հարաւային Վիէթնամի ամբաստածութիւնները՝ եթէ երբեք որեւէ վատահութիւն ունենայինք որ կրնային խաղաղ լուծումի մը առաջնորդել : Այդ փորձը կատարեցինք արդէն, բայց առանց արդիւնքի :

ԱՆԳԱՐԱ.— 516ի դէմ 698 ձայնով Թուրքիոյ Ազգային Հանրապետական կուսակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ նախկին դեղապետ Ալփասլան Թուրքէշ : 1960ի Նոյեմբերի յեղաշրջումէն դեկավարող Ազգ· Միաբեան կոմիտէին հեռացուած էր Թուրքէշ՝ իր 13 համախոհ բնկերներով : կ'ենթադրուի, թէ դեկավարութեան այս փոփոխութիւնը արդիւնք է կուսակցութեան քաղաքական ուղեգծի որոշ փոփոխութիւններուն :

— Ամերիկեան չարաճճիներու մը թիթեռիկներուն հետ ռեսակցութեան մը ընթացքին , Զանկ Քայ Չէք բաժնէ է, թէ Միացեալ Նահանգները հարկ է քաղաքին համաձայնութեամբ Զինաստանի հիւլէական հաստատութիւնները : «Մենք Ախտցինեբրս , կ'ուզեցնէ , համոզուած ենք թէ բացարձակապէս անհրաժեշտ է փէքինի վարչակարգը : Եթէ երբեք յառաջիկայ տարի – ներուն կարենայ արտաղրել հիւլէական ռումբերու սահմանափակ թիւ մը, բնաւ պիտի չհաստատէ գործածելու դանոնք իր դրացի հակահամաձայնաւոր երկիրներուն դէմ :

ռամարութիւն պէտք չէ անհոգի նաեւին, այլ միաչեալ ճակատ կազմելով ճգմեն գլուխը օձին, երբ դեռ վտանգ է անկից :

Եւ սակայն այդ նպատակին հասնելու համար նախ պէտք է կշտացնել անօթի բանուորն ու գիւղացին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Օր ը Օրէն

ԱՆՈՆՑ ԽԱՂ ՈՒ ՏՈՏԻԿ, ՄԵ՞ՆՔ

—o—

Անգլիացին Անգլիացիին կը հանդիպի առտուն, 8·14ի շոգեկառքին մէջ·

— Բարի լոյս··· Ի՜նչ ադուր օդ է ··· Երանի՛ տեւէ ···

— Այո՛, շա՜տ ադուր··· Երէկուան խաղին արդիւնքը իմացա՞ր ···

– Այո՛, Արսընըլը 4, Էսքըն վիլան 2·· Դասերնին առին ···

×

Ամերիկացին Ամերիկացիին կը հանդիպի առտուն, դրամատան մուտքին առջեւ··

— Բարի՛ լոյս··· Կարծեմ անձրեւ պիտի գայ ·

— Անանկ կ'երեւայ··· Երկինքը քիթը կախեր է··· Մեր խումբը ծեծը կերաւ ··· վեցի դէմ՝ երեք ··· Ամօթ իրենց ···

×

Ֆրանսացին Ֆրանսացիին կը հանդիպի *պիսթրօն*, առտուն կանուխ ·

— Պոնժուռ, էքիէն··· Նայէ սա աղջիկը ի՜նչ սիրուն տոտիկներ ունի ···

— Դէմքն ալ շատ անուշիկ է ···

— Հապա մազե՞րը ···

×

Հայը Հայուն կը հանդիպի ճամբան ·

— Բարի լոյս··· Ի՞նչ կայ, ի՞նչ չկայ ··· Աս վիէթճամի խնդիրը բարդացաւ··· Աղէկ չեմ տեսներ կոր··· Աստուած վերջը բարին ընէ ···

— Ամէն··· Տը Կոլի ճառի՞ն ինչ ըսիր ··· Մարդը բաջ է, ի՛նչ կ'ուզեն թող ը – սեն··· Սեւին՝ սեւ, ճերմակին՝ ճերմակ կ'ըսէ, ես ատանկ մարդը կը սիրեմ ···

— Ե՛ս ալ··· Յունաստանի տակնուվրայութեան խելքդ հասած ունի՞··· վա – խը ներսս առած է , ըսեմ բեզի··· Ասոր մէջ Մոսկոփին մատը կայ, չե՞ս կար – ծեր ···

— Ինծի ալ անանկ կուգայ, բայց, ա – սոր հետ մէկտեղ, չեմ կարծեր··· թէեւ չըլլալիք ալ բան չէ ··· Նայինք ինտոնեզիան ի՛նչ պիտի ըլլայ··· Մարդը գլուխ առաւ գնաց՝ Միացեալ Ազգերէն ···

— Ելլել երթալո՞վ ինչ կ'ըլլայ··· Նո – րէն ետ պիտի գայ, ե՛ս բեզի ըսեմ ··· Դուն Ինտոնեզիային մասին կը մտածես , հապա Զինաստա՞նը ··· Աղբար, 700 միլիոնի հասեր են ··· Ես կը վախնամ ատ ժողովուրդէն ···

— Մի՛ վախնար··· Անգլիան, Ամերի – կան առիւծի պէս կեցեր են ···

— 1919ին ալ առիւծի պէս կեցած էին, բայց ետքէ Քեմալը ինտո՛ր խաղի բերաւ ··· Ըլլալի՛ք բան չէ, աղբար··· Մարդը, գիշերանց, Տոլմա Պաղչէի առջեւէն շոգեկառը կ'առնէ Սամսոն կ'երթայ, Անգլիացիին գիւղորը հոն կեցած է, չի տեսներ :

— Ատոր պատճառը գիտե՞ս, չենէ պարապ պարապ կը ջարդես··· Ե՛ս բեզի բսեմ··· Ադ գիշերը, Բերայի մէջ , մեծ խրախճանքի կար, մինչեւ ուշ ատեն ··· Անանկ որ չկրցան ժամանակին լուր առնել ···

— Ամօ՛թ իրենց, չի վայլեր··· Աս Գերմանիան ալ որչա՜փ յառաջ գնաց ··· Անցածները , լրագիրը գրեր է որ անչափ դրամ շահեր է եղեր 1945էն ասդին որ ելեր է ասոր անոր փոխ դրամ կուտայ կոր··· Խօսքը մէջերնիս, մեր վարչապետը ինչ կ'ուզէ թող ըսէ, ես Գերմանիին կը հաւնիմ··· Միշտ հաւնած եմ ···

— Ես ալ կը հաւնիմ··· Մեծ ազգ է, դաշնակցութեան մէջ բանի չի գար ··· Ժամանակին, Պիզմարքը ելաւ ըսաւ որ «ամբողջ Հայ ազգը Փոմերանեացի զին – ուորի մը ոսկորներուն հետ չեմ փոխեր» :

— Սխալ ես, ես պատմութիւնը կար – դացեր եմ, մարդը ատանկ բա՛ն ըսած չէ :

— է՛, աղէկ , ատանկ բան ըսած թող չըլլայ, խնդիրը ան է որ ատոր պէս բան մը ըսած է, ի՛նչ որ չի վայլեր ··· վերջէն ալ վիլհելմը թագաւոր եղեր է··· շնորհիւով մարդ եղած ըլլար, կրնար Հայուն ջարդը կեցնել ··· Մա՛րդ Աստուծոյ, որմէ՞ կը վախնաս ··· Քովդ կանչէ ատ թալէաք, էնվէր ըսուածները··· Ականջնուն բաշէ եւ ջարդին առաջքը ա՛ռ ··· չէ՛, չըրաւ ···

— Հաշիւ մը ունենալու էր ···

— Այո՛, գիտեմ··· Մարդը չուզեց որ մէջտեղուանիքը Հայ մնար··· Միտքը ծուռ էր··· Եկուր տես որ վերը Աստուած կայ եղեր ··· 1918ին գահէն վար ինկաւ ···

— Ի՛նչ օգուտ, մենք խրմէ երեք տարի առաջ վար, գետին, ինկած էինք ···

— Շիտակ ես··· Բայց ինտոր որ ըսի, ետքէն Գերմանին խելքը գլուխը չեկաւ··· Աս անգամ ալ ելաւ Հիթլերը գործ գլուխ դրաւ··· Առջի մէկ օրէն, ադ մարդը բիմբիս չդպաւ··· Գազանի կը նմանէր··· Մեր ընտանիքին ըսի··· «Մա՛րդ, իրա – ւունք ունիս » ըսաւ··· Աղբար ելաւ Հրեաներուն ետեւէն ինկաւ ··· Մարդ Աստուծոյ, ի՞նչ կ'ուզես Հրեայէն ··· Աշխատող ժողովուրդ է··· Բայց, ինտոր որ ըսի, վերը իրա՛ւ Աստուած կայ եղեր ··· Հիթլերը գնաց, Հրեան մնաց ···

— Շատ աղէկ եղաւ··· Քուպա՞ն ինչ պիտի ըլլայ, ֆու խելֆովդ ···

— Ատ տղան ալ չեմ սիրեր ··· Ատ Քասթրօ է, ի՛նչ է··· Ադին անդին գործ կը պնռէ··· Բայց , անոր ալ վերջը պիտի բերեն ··· Դուն Ամերիկա կ'ըսես կ'անցնի՞ս··· Գիտե՞ս ի՛նչ ուժ ունի ···

— Ուրկէ՛ պիտի գիտնամ ···

— Հարկաւ չես գիտեր··· Աս ըսելիքս մարդու չըսես ··· Մարտիկ աղայինն փեսան կը ճանչնա՞ս ···

— Սա՛նկ մը ···

— Հիմա լա՛ւ մտիկ ըրէ··· Մինակ դուն գիտցիր··· կնկանդ անգամ բան չըսես ···

— Մարդ խենթ ըլլալու է որ ելլէ կնիկ ըսուած արարածին գաղտնիք տայ ···

— Անանկ է··· Մարտիկ աղային փեսան գաղտնի գործերու մէջ է··· Անանկ գործ մը որ ատ ճոր ռումբերուն հետ կապ ունի ··· Անցածները, մեր Տէրտէրին ըսեր է որ Ամերիկան անանկ զէնք մը շիներ է եղեր որ մէկ անգամ ֆաշէ, աս երկրագունդը, եղածին պէս, օդը պիտի ելլէ եղեր··· Տէրտէրն ալ ինծի ըսաւ ··· Անանկ որ ··· Բերնէդ չփախցնես ···

— Աստուած ձայնդ լսէ··· Նայինք Ալժերիա՛ն ինչ պիտի ընեն ···

— Անոր ետեւէն ալ Ֆորմոզան կայ ···

— Տոմենիֆան չմոռնաս ···

— Պորսային հե՞տ ինտոր ես ···

— Փա՜ռք Աստուծոյ, աս տարի բաւական շինեցի ··· «Երկաթուղի»ները ի – ջան ···

— «Բարիւղ»ը ելաւ···

— « Պաղպատ»ը եղածին պէս կեցած է ··· Ծախեմ, կ'ըսեմ, ձեռքս վրայ չ'երթար ···

— « Օթօ »ները գլուխնին առեր ֆաները են ···

— Խելք հասնելիք բան չէ ··· Ինչ որ է, ճորէն հանդիպիլիք ··· իրիկուն մը ելէք եկէք ···

— Կուգանք, մինակ թէ աս վիէթճամը մեր գլխուն փորձանք մը պիտի բանայ··

— Երկրորդ Քորէա մը··· Քասթրօն ալ երես առաւ հա՛··· է՛հ, մնաս բարով :

– Երթա՛ս բարով··· Ինտոնեզիայէն ճոր լուր մը կա՞յ նայինք սա թերթին մէջ ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԵՐԿՈՒ ՀՍԿԱՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՔ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աշխարհը, առ հասարակ, կը բաժնուի երեք քաղաքական խմբակցութիւններու՝ արեւմտեան, արեւելեան եւ չէզոք: Արեւմտեանը, գործնականօրէն, իրրեւ կորիզ ունի Միացեալ Նահանգները, որուն անհատնում հարստութիւնը զայն ոտքի կը պահէ: Արեւելեանը կը բազկանայ Խորհ. Միութենէն, Համայնավար Չինաստանէն եւ անոնց արբանեակներէն: Իսկ չէզոքը՝ կը հաշուէ այն երկիրները, որոնք պաշտօնապէս յարած չեն վերոյիշեալ խմբակցութիւններէն եւ ոչ մէկուն. «պաշտօնապէս» կ'ըսենք, որովհետեւ այդ չէզոք երկիրներէն ոմանք իրապէս մաս կը կազմեն Արեւելեան դաշնագուածին:

Ազդեցութեան տեսակէտէն, սակայն, աշխարհը կը բաժնուի միայն երկու խումբերու, արեւմտեան եւ արեւելեան: Սառուիս, «չէզոք» կոչուած երկիրները որեւէ կշիռք չեն ներկայացներ զինուած ըսկան եւ տնտեսական տեսակէտներէն: Անոնք, հարկատու են վերոյիշեալ երկու խմբակցութիւններուն:

Ուրիշ խօսքով, խաղաղութիւնը եւ պատերազմը կախում ունին առաջին երկու խմբակցութիւններէն, եւ յատկապէս անոնց ռահվիրաներէն՝ Միացեալ Նահանգներէն եւ Խորհ. Միութենէն:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու փոխ – յարաբերութիւնները տարօրինակ ընթացք մը ունեցած են վերջին 30 տարիներու ընթացքին:.

Երեսուն տարի առաջ, Միացեալ Նահանգները տակաւին կը մերժէին ճանչնալ Լենինի հիմնած հսկայ Համայնավարական Տէրութիւնը: Եւ ահա, Հիթլէրի Գերմանիան, երկուքին միանգամայն ապառնալով, զանոնք կը դարձնէ սերտ դաշնակիցներ. այնուհետեւ, ամերիկեան օդանաւերը, նաւերը, հրասայլերը հարներով կը բռնեն Խորհ. Միութեան ճամբան եւ կարելի կը դարձնեն ասոր յաղթանակը, արեւելեան ճակատին վրայ:

1945ը կը թուի բանալ յոյսի եւ լոյսի ապագայ մը, չարչարուած մարդկութեան համար: Ննջեցեալ Ազգերու Միութեան տեղ, յարութիւն կ'առնէ աւելի մեծ Միջազգային Ընկերութիւն՝ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը: Արդեօք անոր ապագան պիտի ըլլա՞յ աւելի փայլուն: Դժբախտաբար, սկիզբէն կ'երեւին ժխտական ազդանշանները:

Նորածին ՄԱԿին մէջ, դէմ դիմաց, իրեւ մրցորդներ կ'երեւին երկու հսկաները, Գեր–Պետութիւնները՝ Խորհ. Միութիւնը եւ Միացեալ Նահանգները: Անոնք չեն հանդուրժեր ըլլալ առաւել կամ նուազ չափով հանդիսատեսներ, միւս միջակ եւ փոքր պետութիւններու նման:

Խորհ. Միութիւնը ունի իր սեփական պատճառները. ան երբեք չէ հրաժարած Լենինեան զաղափարէն՝ յառաջացնելու համաշխարհային յեղափոխութիւնը: Ա – նոր դաշնակցութիւնը՝ Արեւմուտքի հետ, Հիթլէրի օրերուն, լոկ ռազմավարական քայլ մըն էր:

Գալով Միացեալ Նահանգներուն, իր անսահման հարստութենէն եւ զօրութենէն պինդացած, ինքզինքը կը նկատէր Արեւմուտքի անվիճելի Առաջնորդը եւ պարտք կը զգար դալեզու կրեմլինի աչխարհակալ ձգտումները:

Ուստի, բախումը անխուսափելի էր: Շուտով, մրցակցութիւնը վերածուեցաւ թշնամութեան, պաղ պատերազմի, ջիլեռու պատերազմի: Ուրիշ խօսքով՝ վտանգաւոր խաղի կրակի հետ, որ այլեւս կրնար յառաջանալ հիւլէական ռումբերէն, իր աներեւակայելի քանդիչ ուժով:

ՍԱՐՍԱՓԻ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրիշ ժամանակներու մէջ, երկու հրամանատրութիւնը վերջացած կ'ըլլար արդէն տասը պատերազմով, սակայն, հիւլէական ռումբերը ստեղծած էին սարսափի հաւասարակշռութիւն մը: Ինչո՞ւ պատերազմիլ, քանի որ պատերազմը պիտի վերջանայ երկու հսկաներու եւ աշխարհի կործանումով:

Սարսափի այս հաւասարակշռութիւնը մղեց միտքերը իրարու հետ չփոում հաստատելու, արգիլելու համար հիւլէական պատերազմ մը:

Երկու հսկաներու մեծագոյն մտահոգութիւններէն մէկն էր արկածով պատերազմի մը ծագումը: Յեղաշրջ օդանաւորդ մարդկութիւնը. նման ահարկու կարելիութիւն մը արգիլելու համար, Մեծերը, անմահանուն նախագահ Քեննեթիի նախաձեռնութեամբ հաստատեցին կարմիր Հեռաձայնային Գիծը. «կարմիր», որովհետեւ պիտի մտանային էր վտանգը, որմէ հարկ էր խուսափիլ, պատերազմը արգիլելու համար:

ԴԻՈՒՄԱՐ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ

Երկու հսկաները եւ անոնց գլխաւորած ճակատները իրարմէ չատ կը տարբերին այլազան մարզերու մէջ: Անոնք կը հետեւին հակառնեայ նպատակներ, բոլորովին ներհակ միջոցներով:

Միացեալ Նահանգները կ'ուզեն ապահովել մարդկային անհատին ազատութիւնը բոլոր մարզերուն մէջ, մինչ Ռուսերը բռնի ուժով կ'ուզեն մարդիկը մղել՝ կերտելու իրենց երազած Ընկերվարական անիրագործելի կարգուսարքը:

Առաջինները « ազատութիւն եւ բարօրութիւն » կը գոչեն, իսկ երկրորդները՝ « յեղափոխութիւն եւ կործանում նախկին վարչակարգերու, անոնց աճիւններուն վրայ կանգնելու համար Ընկերվարութիւնը »:

Երկու ճակատները վճռած են ո՛չ մէկ պիջամ ընել մէկը միւսին, ընդհակառակն, Ռուսերը կ'աչխատին ամենուրեք ականելու ազատ ազգերու անկախութիւնը: Շատ մը տեղեր կրակը կը բռնկի, Քորէա, Քոնկօ, Վիէթնամ: Միացեալ Նահանգները ամենուրեք ներկայ են իրենց ամէն ուժով: Վտանգը մեծ է՝ պայթարին ընդհանրացման:

Եւ ահա հոս է որ, սարսափի հաւասարակչռութիւնը կը սոխպէ հսկաները լեզու մը գտնելու, բախումները սահմանափակելու համար:

Այս տեսակէտէն, պարմանալի կերպով յատկանչական է, որ Մեծերու որոշ արտաքին բարեկամութիւն մը գոյացաւ ճիշդ մեծագոյն վտանգի պարագային, Քուպայի տագնապին ընթացքին: Երբ Քենեետի սպառնաց յարձակիլ, բնաջինջ ընելու համար Քաւպա հաստատուած խորհրդային հիւլէարձակ հրթիռները եւ ի հարկին խոյանալ անոնց ապրիւրին՝ Խորհ. Միութեան վրայ, այն ատեն է որ նախկին վարչապետ Խրուչչեւ կակղացաւ եւ հաչտութեան ձեռք երկարեց երկառաւղ եւ հեռուն նախապատին:

ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Հոս, կարելի է փնտռել պատճառները, որոնք կարելի դարձուցին այս մերձեցումը, երկու հսկաներու միջեւ:

Տեսանք մեծագոյն պատճառը, այսինքն՝ սարսափի հաւասարակչռութիւնը, որ անկարելի կը դարձնէ որեւէ պատերազմ, որ չվերջանայ երկու կողմերու կործանումով:

Ամերիկացիներու կողմէ, մերձեցումը, Խորհ. Միութեան հետ, միջոց կը նկատուի զօրացնելու ազատական չարժումը, անկէ ներս: Ամերիկացիք կը հաւատան, որ համայնավարութիւնը անփոփոխ չէ, եւ մերձեցումը կրնայ զայն տկարացնել եւ միանգամայն աւելի անկախ դարձնել Խորհ. Միութեան արբանեակ երկիրները: Պէտք է ըսել, որ Ամերիկացիք մինչ այս պիծին չեն հետեւած, եւ նման բան անհետեւակայելի էր ձոն Ֆոսթըր Տըլլասի ժամանակ: Ս. Եկեղեցին, իր կողմէն, քաջալերած է չփոումը, արգիլելու համար համաշխարհային պատերազմ մը:

Գալով Ռուսերուն, անոնք առաւել չափով հակառակած են խաղաղ համակեցութեան, Սթալինի ժամանակ: Սակայն, հիմա, կան հզօր ազդակներ, որոնք պանոնք կը մղեն այդ ուղղութեամբ:

Առաջին ազդակ. ներքին պահանջ. այսօրուան խորհրդային քաղաքացին այլեւս կը ճանչնայ արտաքին աչխարհը եւ Արեւմուտքի գերակայութիւնը անտեսանելի եւ այլ մարզերու մէջ. այլեւս չփոում անհրաժեշտ կը նկատուի եւ կը հաստատուին մչակութային եւ այլ կապեր: Այսօրուան խորհրդային մարդը աւելի ազատօրէն կ'արտայայտուի, քան Մալենկովի առենուան սարսափահար քաղաքացին:

Երկրորդ ազդակ. Միացեալ Նահանգներու եւ Արեւմուտքի դինուորական անպարտելիութիւնը: Թէ Ռուսիա կը խոստափի պատերազմէ, այդ ակնյայտ եղաւ յատկապէս Քուպայի տագնապին ընթացքին:

Երրորդ ազդակ. Խորհ. Միութեան տնտեսական տկարութիւնը: Չնայած քաղաքական, վարչական, տնտեսական եւ նոյնիսկ կլիմայական պատճառներ տկարացուցած են այդ տնտեսութիւնը, եւ պատահեցաւ անկուր բան մը. ախոյեան գործընի գլխաւոր չափմարանը եղող Խորհ. Միութիւնը 10 միլիոն Թոն ցորեն ստիպուեցաւ Արեւմուտքէն, միայն անցեալ տարի:

Չորրորդ ազդակ. Համայնավար Չինաստանի չարաճուն դօրութիւնը: Չինաստան, բոլորովին անկախ դարձած Խորհ. Միութենէն, այժմ դառնալու վրայ է հսկայական մահացու վտանգ մը Ամերիկայի եւ Ռուսիոյ համար: Այս երկուքին մերձեցումը, բնականաբար, պիտի զսպէ Դեղին Վիշապին ադմական մոլուցքը:

Ի՞ՆՉ ԿՐ ՎԵՐԱՊԱՀ�է ԱՊԱԳԱՆ

Մի քանի տարիներ առաջ, ռուս–ամերիկեան մերձեցում մը անկարելի կը թուէր. բայց այսօր, այդ մերձեցումը փոքր կարաը միջոցառում մը կը նկատուի, որով երկու հսկաները կ'արգիլեն համաշխարհային պատերազմի մը բռնկումը:

Բայց, ի՞նչ կը վերապահէ ապագան այդ անատոյգ է:

Անհատականօրէն չէ, որ եթէ համակերպ Չինաստան, զօրանալով հանգերձ, Ամերիկեան ակաանները ցուցնել, Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւն միացեալ ճակատ մը կազմեն անոր դէմ, որքան որ այդ զարմանալի թուի:

Նոյնը, եւ աւելի անհատապէս չպատահեցա՞ւ միթէ, երբ ազատական Ռուսիան վերի եւ բռնապետ Սթալին միացան, զսպելու համար Հիթլէրի աչխարհակալական ձգտումները:

Պատմութիւնը լի է նման երեւութական հակասութիւններով:

ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԻՓԻՔՃԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ

ԳԻՐՔ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ (*)

ՊԵՐԼԻՆ (Յառաջ).— Վիեննայի Մխիթարեան Ուխտի միաբան Տոքթ. Վահրդ· Ինկլիզեան աչխատասիրած է գերմաներէն Հայոց պրակտուեթեան գիրք մը, որ ամփոփ կերպով կուտայ հին եւ նոր պրակտուեթեան մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւններ:

Այս գիրքը մեծ պակաս մը կը լրացնէ միջազգային հայագիտութեան մէջ, քանի մանաւանդ գերմանագէտներու համար: Մինչեւ հիմա ծանօթ էր՝ իրր հին հայ պրակտուեթեան նուիրուած գործը Ֆրեաերիք Նոյմանի (**), որ 1836ին տպուած է: Ժամանակի ընթացքին եղած են մանաւանդ հրատարակութիւններ, եւ ատոնց օրէն կ'արտայայտուի, քան Մխիթարեան Ուխտի միաբան Տոքթ. Վահրդ· Ինկլիզեան աչխատասիրած է գերմաներէն Հայոց պրակտուեթեան գիրք մը, որ ամփոփ կերպով կուտայ հին եւ նոր պրակտուեթեան մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւններ:

Այս գիրքը մեծ պակաս մը կը լրացնէ միջազգային հայագիտութեան մէջ, քանի մանաւանդ գերմանագէտներու համար: Մինչեւ հիմա ծանօթ էր՝ իրր հին հայ պրակտուեթեան նուիրուած գործը Ֆրեաերիք Նոյմանի (**), որ 1836ին տպուած է: Ժամանակի ընթացքին եղած են մանաւանդ հրատարակութիւններ, եւ ատոնց օրէն կ'արտայայտուի, քան Մխիթարեան Ուխտի միաբան Տոքթ. Վահրդ· Ինկլիզեան աչխատասիրած է գերմաներէն Հայոց պրակտուեթեան գիրք մը, որ ամփոփ կերպով կուտայ հին եւ նոր պրակտուեթեան մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւններ:

Այս գիրքը մեծ պակաս մը կը լրացնէ միջազգային հայագիտութեան մէջ, քանի մանաւանդ գերմանագէտներու համար: Մինչեւ հիմա ծանօթ էր՝ իրր հին հայ պրակտուեթեան նուիրուած գործը Ֆրեաերիք Նոյմանի (**), որ 1836ին տպուած է: Ժամանակի ընթացքին եղած են մանաւանդ հրատարակութիւններ, եւ ատոնց օրէն կ'արտայայտուի, քան Մխիթարեան Ուխտի միաբան Տոքթ. Վահրդ· Ինկլիզեան աչխատասիրած է գերմաներէն Հայոց պրակտուեթեան գիրք մը, որ ամփոփ կերպով կուտայ հին եւ նոր պրակտուեթեան մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւններ:

Այս գիրքը մեծ պակաս մը կը լրացնէ միջազգային հայագիտութեան մէջ, քանի մանաւանդ գերմանագէտներու համար: Մինչեւ հիմա ծանօթ էր՝ իրր հին հայ պրակտուեթեան նուիրուած գործը Ֆրեաերիք Նոյմանի (**), որ 1836ին տպուած է: Ժամանակի ընթացքին եղած են մանաւանդ հրատարակութիւններ, եւ

ԿՈՏՐԱԾ ՔԻԹՈՎ ՄԱՐԴԸ ԿԱՄ « ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒ ԱՍՊԵՏԸ »

Վերադարձանք Պ. Վէկսթէֆին քով:

— Շատ կը ցաւինք, մոլտացի:

Ձորձ Թարլիյոն հսկայ մարդ մըն է. մարդիկ կան, որ զինքը զեղեցիկ կը նկատէին, բայց այս վայրկեանիս զինքը դիտելնուն անմիջապէս պիտի փոխէին իրենց զաղափարը:

Պ. Վէկսթէֆ ինքնիրեն կը մոլտար հիմա:

— Երկու տարի առաջ երբ զինքը տուներէն վռնտեցի, երդում ըրաւ որ օր մը պիտի դողնայ հաւաքածոս: Վատահ էի որ իր երդումը պիտի պահէր. դիտեմ որ ի՛նչ սատանայ է: Ապահով էր թէ՝ ինչ որ ալ պատահէր իմ տղաս պիտի չյանձնէի զատարան իրր զող...: Ա՛խ, իմ հռոմայական դրամներու հաւաքածոս:

Ու Պ. Վէկսթէֆ սկսաւ լալ:

Մենք իրեն բացատրեցինք մեր կացութիւնը: Համառօտ կերպով բոլոր անցած դարձածը պատմեցինք: Մատնանիշեցինք թէ՝ եթէ իր տղան իսկապէս Հայ մը ըլլար ու ինք Ամէտա Իղղէթ փաչան՝ մենք անպայմանօրէն իր կեանքը ազատած պիտի ըլլայինք:

Կարծես թէ մեր խռովանքէն սիրտնանք կը զգար:

— Ա՛հ, շատ աչքը բաց տղայ մըն է Մայքլը, հառաչեց Պ. Վէկսթէֆ: Միշտ կը դիտէ չուրջը ապուշներ գտնելու համար: Հիմա կը հասկնամ թէ դուք, պարոններ, իրաւէն ցաւագարներ էք: Ես իրր իր հայրը կրնամ վստահեցնել ձեզ, թէ անիկա Հայ մը չէ, ոչ ալ սաչակ մօտ գտնուած է Հայաստանի: Ան ինքզինքը կը գոչէ փողոցներու ասպետը, ու երբ իր հին խաղերուն հետեւէն է, ինքզինքը Հայ կը կոչէ ու այս ծպտումը կը կայանայ միմիայն Հայ եմ ըսելուն մէջ: Կ'ըսէ որ այս միջոցը չատ լաւ է ապուշներուն համար, այն պատճառով որ ոչ ոք Հայ եմ պիտի ըսէր եթէ չէր: Շարաթ մըն է որ վերադարձած եմ Ամերիկայէն: Լոնտրա զալէս ի վեր ամէն տեղ դիս փնտռած ըլլալու է: Թերեւս դիս այս դիշեր Թատրոնը տեսաւ, եւ տունս պիտի մտնէր կողոպտուելու համար, երբ դուք, երկու ապուշներ իր դէմը ելաք: Բայց իսկապէս դէշ տղայ մը չէ. ան ալ իր համոզումները ունի. մանաւանդ յաւադարներն իր վրայ: Առէք ձեր պարապան, օրինակի համար: Ես տարակոյս չունիմ, որ հաւաքածոս պիտի վերադարձնէ ինծի չէքի մը փոխարէն, բայց անշուշտ ասիկա չէքին մեծութենէն կախում ունի: Կը տեսնեմ որ, պարոններ, դուք չեմպապս կը վարուիք իմ տունս բռնութեամբ մտնելնուդ ու անձիս հետ վայրագութեամբ վարուելնուդ համար ձեր դղջումը յայտնելու, ու ի՛նչէք այդ չէքը նուիրել: Շնորհակալ եմ, թերեւս ասիկա նուազագոյն բանն է որ կրնաք ընել, մխիթարելու համար ու ոստիկանական դատարաններու մէջ անհարկի հարցաքննութիւններու չենթարկուելու համար:

Ես քրքիջ մը արձակեցի: Պարզապէս չէի կրնար զսպել ինքզինքս:

— Այս ամէնը ապէկ, ըսաւ Թարլիյոն, բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ օձոս:

— Ի՞նչ եղաւ օձոյիդ, հարցուց Պ. Վէկսթէֆ, անուշութեամբ:

— Բան մը չէ եղած, մինակ թէ՝ այս պահուս Թերեւս Տովըրի ճամբուն վրայ կը սուրայ...

— Ա՛հ, ըսաւ Պ. Վէկսթէֆ: Հասկցա՛յ: Օձոները մեծ հմայք մը ունին Մայքլին համար: Հասկցայ: Կը ցաւիմ: Ապուո՞ր օձո մըն էր:

— Մեղք, ըսաւ Պ. Վէկսթէֆ: Մեծ մեղք: Կարելի է վերադարձնել: Անշուշտ դուք զինքը չէք կրնար ստիպել, ինչու որ ձեր կացութեան մէջ դժուար պիտի ըլլար ոստիկանութեան զիմելը: Բայց կարելի է իր յօժար կամքովը վերադարձնել: Մայքլը դէշ տղայ չէ, իրաւ որ: Անշուշտ ինծի հետ հաղորդակցութեան մէջ պիտի մտնէ հասկնալու համար, թէ ի՞նչ կու տամ հաւաքածոյիս փոխարէն: Այն ատեն իրեն կուտամ չէքը, զոր զուք ինծի պիտի հաճիք յանձնել: Թերեւս այն ատեն կարելի ձեր օձոյին մասին: Բնականաբար պիտի ընդունի չէքը որուն դիմաց մերը պէտք է համապատասխանէ ձեր օձոյին արժէքին, ըսենք կէսին: Մայքլը օձոներու մասնագէտ է: Ասոր համար է որ ըսի թէ՝ մեղք որ սուզ օձո մը ունիք: Հիմա սակայն ձեր տունը վերադառնալու համար վարը կրնաք թաքուն մը գտնել: Հոս այնչափ չատ են որ չատ անգամ կը խանդարեն իրենց ձայնները...

Պատմութեան մնացեալ մասը երբեք հետաքրքրական չէ: Ձորձ Թարլիյոն օձոն վերջապէս վերադարձաւ, ու ձորձ կարգադրեցաւ, որ այդ պարոնները ետ կը դղայ որ Պ. Մայքլ քիթը արդէն կտրած է:

ՄԱՑԻԼ ԱՐԼԷՆ

(7 եւ վերջ)

ժանրային գրական յօդուածներ տպուած են պարբերականներու մէջ, բայց ամբողջա – պէս հայ գրականութիւնը մինչեւ մեր օրերը ներկայացնող ամփոփ գործ մը չկար: Հայր Ինգլիզեան, ինքը, 1929ին Փարիզ մը, 37 էջնոց գրքոյկ մը («Տաս Արմենիշը Շրիֆթում»), որ մեծապէս օգտակար ունկը կրնար ներմանագէտ ուսանողներու, բայց իր այս նոր գրքոյկը աւելի լայն չափերով կը պատկանի պատմագրի:

Ամբողջ կը պահանջ հարիւր մեծագիր էջերու վրայ (23×15 Հ. մ.) հին հայ գրականութիւնը, մինչեւ հայերէն գրականութիւնը եւ արեւելահայ ինչպէս ա – րեւմտահայ աշխարհաբար գրականու – թիւնները: Որոշ բաժանումներ լաւ գաղափար կու տան, եւ կամ գրական գործերու, կը դիւրացնեն պրպտումը, այլ մանաւանդ 370ի չափ անձնանուններու ցանկը, համապատասխան էջերու նշումներ – կով, կը լրացնէ արդիական բանասիրական եւ գիտական պայմանները: Իսկ իր անկին արուած է հեղինակի անուն, գործեր, կեանքն նշանակութիւնն յիշատակ – ուած գործին, քննական հրատարակու – թիւն, ժամանակ ձեռագրի եւ հրատարակութեանց, թարգմանութիւններ՝ եթէ եղած են՝ աշխարհաբար եւ օտար լեզուով, այլ եւ թեր ու դէմ կարծիքներ գործին մասին:

Պէտք է ընդգծել, որ Հայր Ինգլիզեան բծախնդիր ուսումնասիրութեամբ ներ – կայացուցած է հին եւ միջին գրականու – թիւնը նորագոյն վերծանումներով, քան քննադատական պրպտումներու արդիւն – քին, որ ծանօթ է բանասէրներու: Բայց հին եւ նոր տեսակէտները միանգամայն բացատրուած ըլլալով, ուսումնասիրող – ներու դիւրութիւն կ'ընծայուի աւելի խո – րանալու գրական մարզին մէջ: Մի – ջին հայերէնի գրականութեան նշումներուն մէջ կան շատ կարեւոր լրացումներ, որոնք համեմատաբար նոր ժամանակի յայտնութիւններ են օտար լեզուով գրուած հայկ. գրականութեան պատմու – թեան մէջ:

Արդի հայ գրականութեան բաժիններէն, արեւելահայ թէ արեւմտահայ, առանձ – նակի գլուխներով յայտնաբերուած են, եւ բերուած մինչեւ 1957 թուականին ծա – նօթ հայ նոր գրական սեմին: Աչխարհաբարի սկզբնաւորութենէն մինչեւ 1915ի գրականութիւնը արժանաւորապէս աչ – խատասիրուած եւ արուած է բաւ գրքին ուղղութեան: Բայց նորագոյն շրջանի վերաբերմամբ (1918–1958) կ'առաջար – կէինք կարեւորութեամբ ընդլայնել՝ նր – ման նախորդ էջերուն՝ երբ ցանկալի կրկրող տպագրութեամբ մը յարգելի հեղինակը նոյն գործը վերջաւորակէ, որուն ձեռնհասութիւնը ունի:

Դեռ պէտք է չեշտենք, որ անձնանուն – ներու եւ գրատիպոսներու հայերէնէ գիմմանէրէն տառադարձութիւնը կա – տարուած է գասական ուղղագրութեան հետեւողութեամբ, որ կը նոյնանայ Հա – յաստանի մէջ գործածուած տառադար – ձութեան հետ: Այս կողմէն եւս կը գոբա – նայ գրքին գիտական արժանիքը, անկա – խաբար բազմակողմանի եւ հսկան առա – ւելութիւններէն, որ ունի, գարդ արուա – տահմանի մէջ օտար լեզուով հրատարակ – ուած գրքերու վրայ:

Ամէն տեսակէտով յանձնարարելի է այս ուսումնասիրական գիրքը, որ միանգա – մայն հանրագիտարան մըն է Հայոց գրա – կանութեան:

Պ. ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

(*) Dr. Pater Vahan Inglisian, « Die Armenische Literatur », E. J. Brill., Kôln 1963, գիծ՝ 15 զ. ֆ.:

Կը ստացուի նաեւ վիեննայի Մխիթարեան գրատունէն:

(**) C. F. Neumann, Versuch einer Geschichte der arm. Lit., Leipzig, 1836, 8°, 308 էջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ (Յառաջ).— Հ. Յ. Դաշնակ – ցութեան Տէսինի կոմիտէի նախաձեռնու – թեամբ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Դրօ» խումբին, ընկերա – համակրական խնջոյք մը կազմակերպ – ուած էր ոտնելու համար Հերոսներու Օրը Ռանասորի արշաւանքին 68րդ տարեդար – ձին առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 25 Յուլիս կիրակի կէսօրէ ետք Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Ռանասորը աւանդութիւն դարձած է ոտնել դաշտահանդէսով: Արդէն այդպէս ալ յայտարարուած էր: Սակայն ինչպէս կ'ըսէ առածը «տան հաչիւը չյարմարե – ցաւ չուկային»: Եւ կազմակերպիչներու նախատեսութիւնը չիրականացաւ: Բնու – թիւնը քմահաճ ու սպառնային, հեղեղ – նման անձրեւներով ամէն յոյս ի դերեւ հանեց եւ ի վերջոյ իրրեւ նուազագոյն չարիք հարկադրուի դաշտահանդէսը վե – րածուեցաւ... խնջոյքի:

Այսուհանդերձ, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ ոգեկոչուեցաւ Հերոսներու յիշա – տակը: Միայն Նոր Սերնդականներու ներկայութիւնը ինքնին մխիթարական է: Նոր Սերնդականները նաեւ Լիոնէն եւ Սէն Շամոնէն:

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Կարկուտ տեղաց»ով, որ երգուեցաւ բո – լորին մասնակցութեամբ:

Կազմակերպիչ Ճանճնախումբի կոմէ – ընկ. Կորիւն Լիւլէճեան կոմիտէի նոր – հակալութիւնները յայտնեց ներկան – ուն: Ապա կնոջաց խնամքով պատ – րաստուած ֆրանսերէն գրութիւն մը, ուր իրարու կը յաջորդէին մեր նորագոյն պատմութեան էջերը, հայկական հարցի ելեւէջները՝ Սան–Սթեֆանոյէն սկսեալ: Հայկական զարթօնքը, ազատագրութեան պայքարը, Ռանասորը, Ջարդերը, յան – գիման համար Հայաստանի անկախու – թեան:

Գեղարուեստական կտրիճ բաժին մը պատրաստուած էր: Զգացումով արտա – սանեցին Օրիորդներ Ալիս Թաչճեան եւ Սրբուհի Կարապետեան: Իսկ Տիկ. Մառի Կարապետեանի մեներգը ունկնդրուեցաւ համոյքով:

Ապա խօսք արուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Գալուստ Պապեանի, որ Մարսէյլէն յատկապէս հրաւիրուած էր: Ընկերը իր երիտասարդական աւիւնով խորհրդատու բանախօսութիւն մը ըրաւ, տարբերար վերլուծելով Ռանասորի արշաւանքին քա – ղաքական, կուսակցական եւ բարոյական հանգամանքը: Ռանասորը կը հանդիսա – նար ապագային պահանջի մը տրամաբանա – կան գործադրումը: Ժողովուրդ մը դարե – րով ճաշակած գերութեան մէջ դառնու – թիւնները, ցոյց կուտար թէ դիտէ գինք գործածել, արժանի պահելու համ գոր – ծունէութեան եւ սանձ դնել անոնց արիւնա – լի շահատակութեանց: Նաեւ հոգեկան բաւարարութիւն եւ ապահովութեան զգացում ներշնչել հայ ժողովուրդին: Այդ արշաւանքին մասնակցեցան ժողովուրդին բոլոր խաւերէն անձնազոհ մարտիկներ: Գեներալին, իր ամենահաստատակ ներկայա – ցուցիչով, ապացոյցը տուաւ Հայոյն վեհանձնութեան, նկարագրի բարձրու – թեան ու մարդկային զգացումներուն: Ռանասորի ոգին կը տիրապետէ դարձեալ Նոր Սերունդի հոգւոյն մէջ: Սերունդ մը որ դիտէ հետեւիլ Քրիստափորներու եւ ազատագրութեան ճամբուն վրայ ինկած հերոսներուն դծած ուղիին:

Բոլորին բաղձանքով սեղանապետ նշա – նակուեցաւ Պ. Նուպար Պօտուրեան, որ յաջողութեամբ վարեց իր պաշտօնը: Ճոխ սեղաններու շուրջ չուտով առեղծուեցաւ հաղորդական ոգեւորութիւն մը: Սեղա – նապետին ստացած «հեռագիրներուն» չը – նորհիւ մէջտեղ եկան թաքուն ուժեր: Մեներգներն ու խմբերգները իրար յա – ջորդեցին: Կրակուրց Նոր Սերնդական – ներու յեղափոխական երգերը մեզ փո – խադրեցին դէպի մօտաւոր անցեալ: Ա. – նոնց խանդավառութիւնը ապացոյց մըն է որ Դաշնակցականը ընտանիքը կը պահէ իր անմար եռանդը:

Առաջին առթիւ խօսք արուեցաւ Պ. Պօղոս Տէր–Պօղոսեանի, որ նախընթաց մեներգել: Մեներգեցին նաեւ Տիկ. Զե – րոնեան եւ Տիկ. Մառի Կարապետեան, որ իր Սայաթ Նովայի երգերով մեծապէս գնահատուեցաւ:

Ռօսք արուեցաւ ընկ. Հայկունի Թաչ – ճեանի, որ իր կարգին փառաբանեց Ռա – նասորի հերոսական արշաւանքը, հատ – ուած մըն ալ արտասանելով ազատագրու – թեան երգիչ Ա. Ահարոնեանէ:

Նոր Սերնդական Դաւիթ Սապաթիլեան յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ Զարեհ – ցին: Ցաջորդաբար երգեցին ու ծափա – հարուեցան Պ. Պ. Սահակեան՝ Լիոնէն, Աւետիս Իշխանեան եւ Տիկ. Ձիվելիկեան: Ընկ. Գալուստ Պապեան տպաւորով ար – տասանեց Սարմէնի «Հայրենի տուն»ը:

Մեներգեցին նաեւ Պ. Ճ. Ճիլպրանեան եւ Տիկ. Ծաղիկ Մանուկեան: Սեղանա – պետը դուարթ մանրավէպ մը պատմեց Արմենեան Հայրիկէն:

Նոր Սերունդի պարախումբը պարեց երեք չուրջպարեր՝ էլեկտրականացնելով մթնոլորտը: Ընկ. Ցովհաննէս Հաբէլեան ընդլայնելով հերոս բառին ընդունուած որակումը, հերոս նկատեց նաեւ մատու – բարանը, կուսակցական գործիչը եւ հայ ժողովուրդը: Ապա յուզումով արտասա – նեց անմահն Սիամանթոյի «Ափ մը մո – խիր»ը:

Ցունական «Սիրթաքի» պարը յաջողու – թեամբ պարեցին մեր դպրոցին աշակեր – տուհիներէն Սրբուհի Մանուկեան, Ար – սինէ Կարապետեան եւ Անի Համբար – ձումեան:

Ահա այսպէս վերջ գտաւ Հերոսներու Օրուան տօնակատարութիւնը, անդամ մըն ալ հրահրելով մեր հոգիին անչէջ հաւատքը:

ԳԻՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՄԷՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆ

«Սով. Հայաստան» Յուլիս 21ի թիւով կը ծանուցանէ մահը վաստակաւոր պե – տական Արմէն Արմէնեանի:

Ողբացեալ դերասանը ծնած էր Պոլիս 1871ին: Մանպռիտական կրթութիւնը ստացած էր Փարիզի մէջ: Պոլսոյ մէջ տասնեակ տարիներ նուիրուած է հայ բե – մին եւ եղած է խորհրդատու դաստիա – րակը Ցովհաննէս Զարիֆեանի, Վահրամ Փափազեանի, Արուս Ոսկանեանի եւ ու – րիշներու:

Իր ջանքերով ներկայացուած են բազ – մաթիւ դասական գործեր՝ եւրոպացի հե – ղինակներէ: Շատ յաջող կերպով մարմ – նաւորած է Եակոբ, Ֆրանցի, Եւստասի եւ Մպռիկի դերերը:

1930ի տարեները կը հատաւտուի Հա – յաստան եւ, յաջորդաբար, կը կազմա – կերպէ ներկայացումներ Լենինականի, Պաքուի եւ այլ քաղաքներու մէջ: Կը տասնձնէ նաեւ կարեւոր դերեր:

Վաստակաւոր դերասանը եւ բեմադիրը ներկայացումներ տուած ու դերեր ըս – տանձնած է նաեւ Թուրքիոյ, Եգիպտոսի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հիւս. Կովկա – սի, Ուկրանիոյ եւ Մոսկուայի մէջ:

ԽՈՍՐՈՎԻ ԱՆՏԱՌԸ

Երեւանի մօտերը գտնուող այս անտա – ռը իր ծառատեսակներով, թուփերով, արտասոս պետակներով, լճակներով եւ ընդհանրապէս իր ինքնատիպ բնութեամբ առանձնակարգ տեղ կը գրաւէ հայրենի տեսարժան վայրերուն մէջ:

Այս անտառը հիմնուած է Խոսրով թա – գաւորի օրով եւ եղած է անոր սիրած որսի եւ պտոյտի վայրը:

ԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Այրին դիմադիծը ցաւէն այլանդակ – ուեցաւ. աչքերը արիւնով լեցուեցան, խփչտակեց սեղանին վրայ գրուած սու – րը, զոր քիչ առաջ Եւա պատրաստած էր, ու դուրս խոյացաւ ծուխի ու մարդոց խուճապի մէջէն, վեր գէպի բանաի աշ – ատակը:

Չոն ուրիշ կիներ ալ կային արդէն:

Վարը Ջուրը, կուպրը ու կապարը կ'ե – ռացնէին ու կը տանէին վեր գինուորնե – րուն տալու համար:

— Իմիրիք Ջուր ալ բերէք, — կը պո – ռային գինուորները, երբ քանի մը վայրկեանի համար զադար մը տեղի կ'ու – նենար յարձակումի ժամանակ. — Ջո՛ւր, Ջո՛ւր:

— Գինեասուն պագէք, կիներ, — դոչեց Տոպոյ, — բոլոր տակառները բացէք ու բերէք գինուորներուն:

Կիները լսելով Տոպոյի հրամանը՝ ծա – ծանող չարերով վազեցին գինի բերելու:

Խմէրիք զրապիրը գինուած՝ գինեասն առջեւ վեր վար կը քալէր:

Կիները տեսնելով՝ բանալին խօթեց գրան մէջ.

— Անշուշտ սպանելուն համար է, այն – պէս չէ՞, — հարցուց տիկին Քոչիշէն:

— Ամէնուն համար, ախր իմ, ամէնուն համար. ախար բերդակալը բաւ:

Խմէրիք զրապիրը հրեց դուրը.

— Լաւը եաուն է:

Եւ սպասարանին դիմակը վար իջեցնե – լով՝ սուրը մերկացուցած վազեց ինքն ալ բանաի ամբոցի պատուհանին պարիսպին վրայ:

Թուրքերը երթալով միշտ աւելի բազ – մութեամբ կը խուժէին ամբոցին վրայ. մինչեւ իսկ վեր ելան ու կատաղի կռիւ մը սկսան գինուորներուն հետ: Տոպոյ մէկու մը կոկորդէն բռնեց. ան հսկայ մըն էր, ոսկորները միայն քաւիլթալ մը կը կշռէին, ու փորձեց եա հրել. Թուրքը սակայն ոտքի կռնան դուս. վայրկեան մը երկուքն ալ աչքերնին դուրս ինկած կը հեւային. այն առեն Տոպոյ բոլոր ու – ժը հաւաքած յանկարծակի ինքնիր վրայ դարձնելով ներս քաշեց ու պատուհանդանի բարձրութենէն վար հրեց դաւիթին մէջ:

Թուրքին սպասաւորը ինկաւ ու գլոր – ցաւ քարերու մէջ. բայց ոտքի ելաւ ու վեր նայեցաւ թէ արդեօք ընկերները կու գա՞ն:

Նոյն պահուն հասաւ տիկին Պալոկ, ճչալով բարձրացուց սուրը օդին մէջ, Թուրքին գլուխը ուսով մէկտեղ բաժ – նուեցաւ մարմնէն անոր ահաւոր հար – ուածէն:

Ուրիշ կիներ ալ կը չարժէին հոն ամ – բոցին վրայ: Զինուորները կռիւով գբա – ղած, չէին կրնար առնել վառած կուպրը, քարերն ու կապարը, ուստի իրենք կը տանէին մինչեւ վեր ծուխի ու փոչիի մի – ջեւ ու կը թափէին վեր մպռյցող Թուր – քերու վրայ:

Կը թափէին մեռելները ու կը բաղմա – նային ոտքերը: Վար գլորող քարերը, կուպրն ու կապարը՝ արահետներ կը բա – նային պարիսպին վրայ լեցուած բաղմու – թեան մէջ, բայց մեռելներու դիակները կը ծառայէին հանդչած դունդերու վե – րելքի ճամբան դիւրացնելու համար: Ոդ – ջերը վար թաւալող մեռելներէն կը յա – փրշտակէին պոռնուիցները, եւ ապետպե – րը կը չարունակէին պարել առնդուխնե – րուն վրայ:

— Ալլահ, Ալլահ, կը յաղթենք, կը յաղթենք:

— Ցիսուս օգնէ:

Տոպոյ զարմացած նայեցաւ քովը կըռ – ուող տիկին Պալոկին, բայց խօսելու ժա – մանակ չկար, ինքն ալ կռուելով գբա – ղած էր, իր չոչղոզուն գրահը ուսէն մին – չեւ կրունկը արիւնաներկ էր:

Կինը հարուած հարուածի վրայ կ'ի – ջեցնէր վեր մպռյցող Թուրքերուն վրայ. մինչեւ որ նիզակէ մը խոցուելով տապա – լեցաւ ամբոցի պատուհանդանին վրայ:

Մէկը չկար որ մէկզի քաշէր գինքը. կռիւը պարիսպին գագաթին հասած էր. ողջերը կը կռնակրկէին մեռածներու ու հոգեվարքներու վրայ: Տոպոյ դուրս ցըց – ուած գաղաթին վրայ էլլելով վար նա – յեցաւ:

Արդէն պաղներն ալ պարիսպին ոտքը հասած էին: Վէրի բէկ ձի հեծած մեծ կարմիր գրօշ մը կը բերէր: Թուրք ռազ – միկները գրօշը տեսնելով աւելի ուժեղ աղաղակ մը փրցուցին:

— Ալլահ կ'օղնէ, յաղթութեան վայր – կեանը մօտ է:

Այդ գրօշը Ալի փաշայի յաղթական գրօշն էր: Նոյն ամառը՝ երեսուն բերդե – րու ու գղեակներու վրայ պանծացուցած էր Թրքական յաղթանակը. միայն յաղ – թութեան փառքը կը ճանչնար:

Վէրի բէկ մինչեւ Հողէ ամբոցը հասաւ այդ գրօշով. հոն պաշտպանութիւնը ա – մէնէն տիարը կ'երեւէր, որովհետեւ կի – ներ ալ կը կռուէին:

Տոպոյ տեսաւ ոսկեառատ, չողշողուն գրօշը. փեթէոյին լուր տուաւ ու ինքը վազեց դէպի Հողէ ամբոցը:

ԿԵՋԱ ՀԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

—o—

ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏՈՍԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ

Փարիզէն՝ ժամը 8ին Լիոնի կայարանէն ժամադրութիւն ԺԱՄԸ 7ԻՆ Մեծ ժամացոյցին ներքեւ :

ԼԻՈՆԷՆ՝ ժամը 17,16ին Փեռաշի կայարանէն : ժամադրութիւն ԺԱՄԸ 16ԻՆ :

ՄԱՐՍԻՑԼԷՆ՝ ժամը 12ին Սէն – Շարլ կայարանէն : ժամադրութիւն ԺԱՄԸ 11ԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի մասնաճիւղերը, շնորհակալութեամբ առացած են 50ական ֆրանք Տէր եւ Տիկին Յ. Վարժապետեան, իրենց թոռան՝ Մոնիքի ամուսնութեան առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Ժան Մինասեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրատոր, ծաղկեպատկով կամ փոխան ծաղկեպատկի նուէրներով յատակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Այրի Տիկին Պերճուհի Զալեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Զալեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Զալեան եւ ընտանեկան բոլոր պարապանները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպատկով կամ նուիրատուութիւններով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ՍԻՄՈՆ ԶԱԼԵԱՆի մահուան առթիւ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Պօտոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը փութայ յայտնել Պօտոնի եւ շրջակայի հայ հաւատացեալ-թեան թէ՝ այս Կիրակի առաւօտ, Օգոստոս 8ին, եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Արձակուրդի համար, կարելի է մէկ ամսուան համար բաժանորդագրուիլ՝ 12 ֆրանքի :

Արձակուրդի առթիւ, մեր այն բաժանորդները որոնք կը փափաքին իրենց հասցէն առժամապէս փոխել, պէտք է տեղեկացնեն վարչութեան երեք օր առաջ, դրկեն 5 ֆր. եւ անպայման իրենց ՀԻՆ հասցէն (նախընտրաբար կցել թերթին պանտը) :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՄԱՐՍԻՑԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Աղդ. Առաջնորդարանի գրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ սոխպոզական գործերու համար :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մոբաթեան վարժարանի սրահը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ.—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Հսկայ շէնք մը : Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք : Խաղադաշտ եւ լոգանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

Մասնակցութիւն	*Մէկ ամիս՝ 400 ֆրանք*
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	*14 ֆրանք*
Երեք շաբաթէն պակաս օրական	*15 ֆրանք*

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE, 17, Rue Bleue, PARIS (9e)

×

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	միջոցներ 1/4 սիւռթուկ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	միջոցներ 1/8 սիւռթուկ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ ճշմարտուած ծանուցով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու մոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIC DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — *կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լրիմակազմ*	15 Ֆ.
ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — *Կտակն էր ճահատակներուն, լրիմակազմ*	15 Ֆ.
ՄԻՍԱԿ ԹՈՐԼԱԿԵԱՆ — *Օրերուս հետ, Պէյրութ, լրիմակազմ*	20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՑՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅՐԱԼՈՒՅՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
5 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10374 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.374

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵԱԼԹԱ ԵՒ ՓՈՑՏԱՄ

(Փոցտամի խորհրդաժողովի
բացումեն առաջ)

—o—

Ա·

Երկարող աշխարհամարտի պատմու–
թեան հետ սերտօրէն կապուած են եր–
կու խորհրդաժողովները , որոնց մէջ
որուած որոշումները ճակատագրական
դեր կատարեցին պատերազմի վաղոր–
դային եւ որոնք առհասարակ ծանրօրէն կը
կնռնան կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրո–
պայի քաղաքական կացութեան, ինչպէս
նաեւ ապառ աշխարհի եւ Խորհրդային
Միութեան փոխ – յարաբերութեանց վը–
րայ :

Եալթայի եւ Փոցտամի խորհրդաժո –
ղովներն են անոնք, երկուքն ալ մաս –
նակցութեամբ միայն Միացեալ Նա –
հանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ա· Մի–
ութեան պետաւոր վարիչներուն, որոնք
Գուլին նախօրօք որոշել աշխարհի բա –
ժանելիք նոր դիմագիծը՝ դաշնակիցնե –
րու վերջնական յաղթանակէն առք :

Սկիզբի տարիներու դիւրին յաղթա –
նակներէն վերջ , Գերմանիոյ ապագը բա–
կուած էր խաւարով , երբ 1943 Յունուար
31ին Սթալինկրատի մէջ անձնատուր է –
րու Փաուլոս՝ 24 զօրավարներով եւ
շուրջ հարիւր հազարնոց բանակով :

1944 Յունիս վեցի յամաքահանումէն ,
Օգոստոս 25ին Փարիզի ապստամբումէն
եւ դաշնակիցներուն դէպի արեւելք յա –
ռաջապացումէն առք այլեւս ո՛չ մէկ
կասած կար Գերմանիոյ ջախջախիչ
պարտութեան մասին :

Միայն մնային կը չարունակէր դիմա –
դրել Փայրապոյն Արեւելքի մէջ : Դաշնա–
կից բանակներու ապագային կը կար –
ծէր թէ դեռ երկար կրնար տեւել այդ
դիմադրութիւնը : Ձափոնի յաղթելու
համար պէտք ունէին Ա· Միութեան :

Սթալին առաւելապոյն չափով չահա –
գործեց այս պարագան : Նախ ապահո –
վեց Լհասայի արեւելեան կողմէն որոշ
հողամասերու կցումը Ա· Միութեան :
(Լհասան իր կարգին պիտի առանար
դիման հողերէն մաս մը) : Յետոյ ձա –
փոնէն ևս պիտի առանար 1905ի դժբախտ
պատերազմին կորնցուցած հողերը եւ
աւելի հողամասեր : Վերջապէս՝ Գերմա–
նիոյ դիմադրական դրաման մէջ առիւծի
բաժինը Ա· Միութեան պիտի իյնար :

Եալթայի Խորհրդաժողովը դումարուե –
ցաւ Փեպրուար 4 – 11 Ներքոյ Ք·
Եալթայի պալատին մէջ : Կը մաս–
նակցէին Ռուզվելթ , Չրչիլ եւ Սթալին :
Եալթայի մէջ է որ որոշուեցաւ ՄԱԿի
առնձումը : Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ դու–
մարուելիք մէկդպրային խորհրդաժողով
ը :

Օրթամանի Սթալին մեծապոյն յաղթա–
նակը կրաւ Եալթայի՝ չնորհիւ Ռուզվել–
թի անձնական բարեմտութեան եւ ի հե –
նէ Չրչիլի վերապահումներուն եւ
ծանրախոհութեանց :

Երկու պաշնակիցները այնքան մեծ վե–
րապահումներ կրնային ընել Գերմանիոյ
ապագային մասին , որ Գերմանիոյ
պարտութեան վերաբերեալ խոստում մը տան,
որ Գերմանիոյ անձնատուրութենէն երեք ամիս վերջ իր
բանակները պիտի դրկէր ձափոնի դէմ :
Եալթայէն վերջ եւ Գերմանիոյ անձնա–
տուրութենէն (8 Մայիս) երեք ամիս
յետ, 1945 Օգոստոս 6ին Հիրոշիմայի վը–
րայ նետուած հիւլէական առաջին ռում–
բին ձնկին բերաւ ձափոնը եւ Ա· Մի–
ութենէն այլեւս պէտք չունեցաւ արիւն
թափելու արեւելեան ճակատին վրայ :
Գաղնակից երեք մեծերու Երկրորդ
Խորհրդաժողովը տեղի ունեցաւ Փոցտա–
մի մէջ, 1945 Յուլիս 17էն Օգոստ· 2:
Այս անգամ դէմքերը փոխուած էին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Երկուշաբթի իրիկուն յունական Խոր –
հրդարանը Նովասի կառավարութեան
վստահութիւն քուէարկելու համար ժո –
ղովի կը նստէր , մինչ դուրսը , ոստիկա–
նութեան հսկողութեան տակ , շուրջ 10
հազար ցուցարարներ Փոխանորդուի
հանդէպ իրենց համակրանքը կը պոռա –
յին :

Տարբեր էր ոտկայն Խորհրդարանին
մէջ, ուր բազմաթիւ երեսփոխաններ , ո–
րոնց կարգին նաեւ նախկին վարչապե –
տին համախոհներէն , կը քննադատէին
դինքը , որ — «չէր լսած ոչ իր բարեկամ–
ները եւ ոչ ալ ժողովուրդը » : —

Փոխանորդու կը բացակայէր , բայց
ներկայ էին իր համախոհները , որոնք
բաւարարութեան մթոյն ժպիտով :
Վստահութեան քուէարկութիւնը յաջո –
ղեցաւ յաղթող օրսան : Ներկայ
կացութեան մէջ, յայտնի է որ Նովասի
կառավարութիւնը վստահութիւն պիտի
չկարենայ ապահովել , եւ կը ստիպուի
իր հրաժարականին : Անկարելի կը թուի
նաեւ Փոխանորդուի վերադարձը : Կը
հոլովուի «երրորդ անձի» մը , Սոեֆանո–
փուլոսի անունը , բայց Փոխանորդուի
բռնած անհաչտ դիրքը նման հաւանակա–
նութիւն մը կը դարձնէ թէական :

Կը խօսուի նաեւ Ազգ· Միութեան կա –
ռավարութեան մը կազմութեան մասին ,
հարց է սակայն թէ այսօր ծայրայեղու –
թեան հասած կիրքերը կարելի պիտի
դարձնե՞ն նման լուծում մը : Կը մնայ
նաեւ դնել «անուն» մը, կարող դէմ –
դարձնելու նման համապարծակցութիւն մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը , Ուրկուփլու ,
հետեւեալ խօսքերով բնորոշած է Թուր –
քիոյ կիպրական քաղաքականութիւնը :
«Կը փափաքինք լուծումի մը յանգիլ խա–
դագ միջոցներով : Բայց կրնանք արիւնարբու
դիմել նաեւ այլ միջոցներու : Կ'իմանանք
թէ յունական կառավարութիւնը կը ձգտ–
ի խնդիրը ձգձգելու , սպասելով ընդ –
րութիւններուն : Ասոր դէմ կրնանք պայ–
քարել մեր տրամադրած բոլոր միջոցնե –
րով , եւ արդէ արդիւնքներու տանող մի–
ջոցները ունի՛նք մենք» :

ՈՒՇԻՆԿԹՕՆ .— Նախագահ Ճոնսըն ,
անդրադառնալով Վիէթնամի հարցին ,
յայտարարեց , թէ «Ամերիկան կը չահի
իր ձեռնարկած պատերազմները : Սա –
կայն , մեր կարելին պիտի ընենք բանակ–
ցելու համար համաձայնութեան մը
շուրջ , որ պիտի թոյլատրէ ժողովուրդի
մը չնչելու ազատօրէն եւ ամէն ձեւով ան–
կախ՝ առանց ենթարկուելու որեւէ պա –
պատարագանութեան՝ բլոյ մերինը կամ
ուրիշներուն : Եթէ յաջողեցանք ասիկա
իրագործել , յաջորդ օրն իսկ մենք մեր
ուժերը կը վերադառնանք » :

ԼՈՆՏՈՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ ԵՒ Պ· ՍԱՐԳԻՍ

ՄՄԲ·— Ստորեւ կը հրատարակենք ա –
պահովագրեալ (պէտք չկար···) նամակ
մը զոր ստացանք Պ· Սարգիս Քիւրքճեա–
նէ : Այս նամակը կը հրատարակենք «ի
պէտս զարգացելոց » եւ ոչ որովհետեւ
մամուլի օրէնքը կրնայ պարտադրել մե–
զի նման բան մը, ինչպէս կը կարծէ մեր
նամակագիրը : Տրուած ըլլալով որ իմ
ալ «մեր բաւական խելք ունեցող րնթեր–
ցողներուն» մաս կազմելով , անշուշտ
գիտէ որ ոչ Յուլիս 16 , ոչ ալ 17ին , ոչ
ալ 21ին մասնաւորաբար իր անձին վերա–
բերեալ բան մը չկայ : Ինչ որ բսած ենք ,
յաւ կարդացի՛ք Պ· Քիւրքճեան , յոգնակի
է , բոլոր պաշտօնի գլուխ մնացող խնա –
մակալներուն կը վերաբերի : Գալով իր
խարտուղարի պաշտօն չունենալուն , բսո–
ղը մենք չէինք , առաջին անգամ այդ լու–
րը կարդացինք *Թայմզի* մէջ եւ ամէն
մարդ գիտէ , մանաւանդ անգլիաբնակնե–
րը որ *Թայմզ* չի սխալիր , եթէ «Յառաջ»
կրնայ սխալիլ : Յիշե՞ք ծանօթ պատմու–
թիւնը : *Թայմզ* ծանօթ լորտի մը մահ –
ուան լուրը հրատարակած էր , բայց
մարդը ողջ էր եւ կ'երթայ իր ողջ ըլլալը
յայտնելու *Թայմզի* խմբագրութեան :
Խմբագրապետը կը պատասխանէ սակայն
«եթէ *Թայմզ* գրած է, դուք մեռած էք
պարոն , *Թայմզ* չի սխալիր» : Բայց աւելի
լաւ է պատասխանել փրանսական ասու –
թեամբ՝ *սի սը նէ թուա ս'է տոնք Թոն*
Ֆիս : Յիշդ է որ Պ· Սարգիս Քիւրքճեան
խարտուղարը չէ խնամակալութեան, այլ՝
նախագահը :

Կրկնենք ուրեմն հանի մը կէտեր մեր
« բաւական խելք ունեցող ընթերցողնե –
րուն » որոնք դեռ շատ բան չեն հասկը –
ցած :

1·— Ի՞նչ պատճառ կայ չհրատարակե–
լու Պսակ Արք·ի պաշտօնագրկման իրենց
ըսած «պատճառները» : Ըսե՞ք : Որովհե–
տեւ անոնք նոր չեն, 15 տարուան կեանք
ունին եւ հիմա խնամակալները կ'ուզեն
օգտագործել «յանցանքներ» զորս չեն ու–
զած ընդունիլ տարիներ շարունակ : Պ·
Քիւրքճեան գիտէ թէ ինչ ըսել կ'ուզենք :
« Պսակ Արք·ի դէմ տրուած որոշումը
չատոնց առնուած քայլ մըն էր» , կ'ըսէ
մեր նամակագիրը : Կարելի՞ է հիշել այս
« *չատոնց* »ը , ի վերջոյ 1963ի աշունը ,
երբ իրենց դիմումին վրայ Արբուքեան
պատիւ տրուեցաւ վազգէն կաթողիկո –
սին կողմէ , «չատոնց»էն առա՞ջ է թէ
վե՞րջն է :

2·— Ի՞նչ է խնամակալներուն կարծի –
քը Պ· Նուպար Կիւլպէնկեանի նամակին
մասին : Յատակ է այս հարցումը : Այն
խնամակալը որ չէ հրաժարած , ստորա –
գրած կ'ըլլայ , *ինք* ալ , խնամակալու –
թեան պատուոյ նախագահին նամակը :
Կան նաեւ Կիւլպէնկեօղլուին յայտարարու–
թիւնները անգլիական մամուլին : Մնաց
որ , ինչ որ մեզ կ'ուրախացնէ , այն է որ
Կիւլպէնկեանի հայրենակիցները (Թուր –
քերուն մասին է անշուշտ խօսքը) գոհ չեն
եղածէն : Մարդիկը ուզած էին որ
«չարդ» , «թուրք» , «Թուրքիա» բառերը
չգործածուին Ապրիլ 24ի առթիւ : Եւ տե–
սէք ի՛նչ պատահեցաւ , շնորհիւ Կիւլ –
պէնկեանին եւ մեր «բաւական խելք ու –
նեցող րնթերցողներուն» , ոչ թէ Ապրիլ
24ին , այլ Ապրիլ 24էն *ի վեր* , անգլիական
բոլոր թերթերուն մէջ կը խօսուի մէկու–
կէս միլիոն չարդուած Հայերու մասին
Թուրքերու կողմէ : Այնպէս որ ի վերջոյ
պէտք է *մէթսի՛* մը ըսել կիւլպէնկիօղ –
լուին :

3·— Չհասկցանք Պ· Քիւրքճեանի նա –
մակին 3րդ կէտին սկիզբը ,— «համաձայն
ենք չրնդունելու» , ի՞նչ ըսել է : Չենք
անդրադառնար նոյն պարբերութեան այն
մասին որ կը վերաբերի լրագրութեան ,
ի մասնաւորի «Յառաջ»ի :

Կը թելադրենք որ Պ· Քիւրքճեան նման
նամակներ գրէ նաեւ *Թայմզին* , *Օպզըր –*
վըրին , *Տէյլի Սքէչին* , *Իքոնոմիսթին* ,
Տէյլի Էքսփրէսին եւ «Յառաջ»էն զատ ,
բովանդակ հայ մամուլին : Ու հիմա կար–
դացէ՛ք եւ ցաշակեցէ՛ք·—

×

« *Ձեր օրաթերթին Յուլիս 16 եւ յա –*
ջորդ թիւերուն առաջին էջերու հրա –
տարակութեանց բերմամբ , ուր անձս եւ
վճռաւականի հանդամանքս եւ Հայոց
զգացումներս խնդրոյ առարկայ եղած
են , Լոնտոնի Հովիւ Պսակ Արք· Թումայ–
եանի խնդրոյն առթիւ· հաճեցէք նոյն
տեղը կատարել հետեւեալ ճշդումները·—

« 1·— *Ստորադրեալս , Սարգիս Քիւրք–*
ճեան , ո՛չ քարտուղարն է ո՛չ ալ բանբերը
հանդիսացած Լոնտոնի Ս· Սարգիս եկե –
ղեցւոյ Խնամակալութեան , մանաւանդ որ
բացակայ ալ էր երկար ամիսներէ ի վեր
մայրաքաղաքէն , ակնարկուած այդ չբը –
ջանին :

«2·— *Կը հաստատեմ եւ ի հարկին*
ջախջախիչ կերպով կարելի է փաստել ,
ինչ որ բոլոր իրագէկները քաջ գիտեն ,
թէ Պսակ Արք· Թումայեանի հանդէպ
տրուած որոշումը չատոնց առնուած քայլ
մըն էր , ու գործադրութեան Ապրիլ 24ի
դուդպախիլը չհապաղեցաւ այնպէս ինչ –
պէս կ'ըլլայ՝ ապնիւ բան չէ : Անոնք որ
այդ առթիւ եւ այդ կերպով կը համար –
ձակին խնամակալութեան անդամներուն
Հայոց զգացումները Ապրիլ 24ի հանդէպ
կասկածի տակ առնել , տգեղ ամբոխա –
վարութիւն մը կը գործեն կամ կը քա –
ջալերեն :

« 3·— *Համաձայն ենք չընդունելու որ*
« *հարաւութիւն դիպելը անպայման խելք*
ունենալ կը նշանակէ» , ինչպէս նոյն դա–
տումին կրնայ ենթարկուիլ տեսակ մը
լրագրութիւն եւս , բայց մնզադրել այդ
առթիւ խնամակալութեան վճռաւական
անդամները որ կը ծախեն «Հայոց եկե –
ղեցին » , ծանրակշիռ յայտարարութիւն ,
լրագրական ազատութիւնը չարաչար
գործածել է եւ բաւեբախտաբար ձեր րն–
թերցողները բաւական խելք ունին նման
դատում մը արժանաւորապէս դատելու :

« *Շատ չէ աւելցնել որ մօտ 45 տարինե–*
րէ ի վեր վճռաւական այդ անդամներն
ալ իրենց բարոյական եւ ի հարկին նիւ –
թական գոհզութիւններով աստարած են
այդ եկեղեցին կանգուն մնալուն եւ ա –
րուն այլապէս հոգեւոր հովիւները հան –
դիսացած են Տիրան Ս· Արք·ի եւ Տ· Շը–
նորհք Ս· Պատրիարքի նման բարձր եկե –
ղեցականներ :

« *Լիայոյս որ ձեր սիւնակներուն մէջ*
բան օրինի տեղ տալով այս ճշդումնե –
րուն՝ արդար տուրք մը կը հաճիք մա –
տուցանել ճշմարտութեան եւ սղջմատու –
թեան , կը խնդրեմ ընդունիլ կանխագոյա
չնորհակալութիւնս եւ յարգանաց հա –
տուստին :

ՍԱՐԳԻՍ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

×

Մեր վաղուան թիւով Օգոստ· 8ի *Տէյլի*
Սքէչի եւ Օգոստ· 2ի *Տէյլի Թէլէկրաֆի*
գրութիւնները այս հարցին մասին :

Ապրիլ 12ին մեռած էր Ռուզվելթ եւ իրեն
յաջորդած էր փոխանորդը՝ Հէրրի Թրու–
մըն : Այս վերջինին կ'ընկերանար արտա –
քին նախարար Պրընս : Սթալին հետ բա–
րեր էր Մոլոթովը , իսկ Չրչիլ՝ Իտընը :
Յուլիս 25ին խորհրդաժողովը ընդհատ –
ուեցաւ՝ Անգլիոյ խորհրդարանական
բնորոշութեանց պատճառաւ : Պահպանո –
ղականները պարտուեցան : Չրչիլի
դահլիճը հրաժարեցաւ : (Ապերթիա
Անգլիա) : Իշխանութեան գլուխ եկան
Աշխատաւորականները : Նոր վարչապետ
Էթլի եւ իր արտաքին նախարարը Պեվին
գրաւեցին Չրչիլի եւ Իտընի աթոռները
Փոցտամի մէջ, որ իր աշխատանքները
վերսկսաւ Յուլիս 28ին եւ վերջացաւ Օ –
գոստոս 2ին :

Ինչպէս Եալթայի , նոյնպէս Փոցտամի
խորհրդաժողովին բացակայ էր Ֆրան –
սա : Այստեղ որոշուեցաւ կազմել —Հինգ
Մեծերու արտաքին նախարարներու խոր–
հուրդ մը , որուն պաշտօնը պիտի ըլլար
պատրաստել Գերմանիոյ եւ իր արբան –
եակներուն հետ կնքուելիք հաչտութեան
պայմանները : Երեք Մեծերու կոդքին
հաւասար ատիճանի վրայ դիրք պիտի
բռնէին Ֆրանսա եւ Չինաստան , Մեծերու
թիւը բարձրացնելով Հինգի :

(Շար·) *ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ*

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՍՊԱՆԴԸ

Ա.

Հայր Ց. Մըսըրեան վերջերս հրատա-
րակեց Փրանսերէն «Հայ ժողովուրդի ժէնոսիտը» դրքոյկը, իր բաժինը բերե-լով Յիսնամեակին: Հայ ողբերգութիւնը կը սկսի 1908ին եւ կը տեւէ մինչեւ Լո-զանի դաշնագրին կնքումը: Այնուհետեւ բնագաւառներէն հեռացած բազմութիւն-ներ կը հաստատուին զանազան երկիրներ-ու մէջ: Դրքոյկը կը վերջանայ տարա-դիր Հայութեան յատկացուած պատկե-րով:

Միհամաեան Սահմանադրութիւնը կը հռչակուի 1908 Յուլիսին, Համիտեան բռնակալութիւնը վերջ կը դնէ, օսման-եան Փողովուրդները, բաժնուած դաւա-նանքներով միասնաբար կը ոգևոն խան-դավառութեամբ եղբայրութեան, ազա-տութեան, հաւասարութեան, արդարու-թեան ոգով: Ցնծութեան օրեր կ'ապրին Հայեր, Յոյներ, Թուրքեր: Խանդավառ ցոյցեր Պոլսոյ մէջ, Իզմիրի մէջ: Զին-ուորական դպրոցի աշակերտներ մեծով-յեղուշ հանդիսութեամբ կը պանծացնեն հայ հետամտականներու յիշատակը, Հայեր Բերայի Ս. Երրորդութեան եկեղեցիէն թափօր կազմելով կը հասնին Թաքսիմի հրապարակը, յարդանքի տուրք մատու-ցանելու թուրք ազատականներու յիշա-տակին: Կը խօսի Զօր. Ֆուատ փաշա, որ Դամասկոս աքսորուած էր 1896ի կո-տորածին իր ապարանքին դռները լայն բանալուն Հայերու առջեւ:

Ամենուրեք հայերէն կ'ողջագուր-ուին, քրիստոնեայ եւ իսլամ հաւասար են, եղբայր են, նոյն երկրին հարազատ զաւակներն ու քաղաքացիներն են: Սահ-մանադրական մոգական զաւազանով մը-տայնութիւնները կը փոխուին, ժողո-վուրդն է վեհապետը, ապրին յեղափո-խութեան հերոսները, որոնք անարիւն յեղաշրջումով ազատութեան արշալոյսը բերին, քակեցին բռնակալութեան կա-պանքները:

Սահմանադրութեան հռչակումէն դի-նուցած յոյն ամբոխը կը դիմէ Ֆեների Պատրիարքարանը: Խելայեղօրէն կը ծա-փահարէն. Տիեզերական Պատրիարքը ա-զատութեան չափորը կը հնչեցնէ: Ցոյա-կիմ Պատրիարք կը խօսի. «Կը մաղթեմ բարգաւաճում կայսրութեան, բարօրու-թիւն բոլոր ժողովուրդներուն, կ'ապօ-թեմ որ ձեր ուրախութեան արցունքնե-րը օր մը չփոխուին ախտութեան եւ ցա-ւի արցունքներու »:

Սպազութեան ծիածանին ընդմէջէն Պատրիարքը հեռաւոր փոթորիկը կը նշմարէր:

Խորհակ մը կը փչէր Սիհունի եւ ձի-հունի ափերէն, կ'աւերէր Կիլիկիան: Արդէն Սահմանադրութեան հռչակումի վաղորդայնին Ադիմեան կ'ողբար Վանը. « Թուրքիոյ ազատագրութեան խորանին վրայ քաւութեան նոխազ մը, գոլգոթէ մը պէտք էր, ան ալ դուն եղար ո՛վ տա-րաբախտ Վան»: Այս անգամ քաւութեան նոխազը, ողջակէզը կ'ըլլայ Կիլիկիան: Ամենէն կորովի արձակագիրներէն Սու-րէն Պարթեւեան կը գրէ· « Կիլիկեան Արհաւիրքը, որուն մէկ վերապատմիչ-ը « Բօթ եւ Ահազանգ» յատկանշական է, մահուան մը զոլգոթէն է, մահուան մը զոլգոթէն, որ կը հըն-չեցնէ միանգամայն ապագային ահա-զանգը: Ուրախութեան արցունքները կը փոխուին տառապանքի արցունքներու, օսմանեան Հայութիւնը սուգի զգեստներ կը հագնի, Կիլիկիոյ մէջ Հայութեան դագաղն է որ կը տարուի անդնդախոր գերեզմանը, խորշակը պիտի անցնի սահմանէն եւ բովանդակ օսմանեան Հա-յութիւնը պիտի թունաւորէ, նորաթիթի երախաներէն խորշամած ծերեր յափտե-նութեան պիտի անցնին ընդարձակ գե-րեզմանի մը տարածքին վրայ, որոնց մա-հերգը պիտի ըլլայ բարբարոսներու հրը-ճուանքի երգերը:

Բօթ, որովհետեւ ցնցող լուրը կը հաս-նի Վոսփորի ափերուն, կը սահմռկի խանդավառ ամբոխը, կը յայտնուի եղ-բայրութեան խարդաւանքը, հաւասարու-եան կեղծիքը, պիտի յայտնուի արդա-րութեան անանկութիւնը: Ազատութեան բանակը ջարդարար բանակ մը պիտի ըլ-լայ, այրելով ազգային հաստատութիւն-ները, աւերելով ամէն չհնձք որ հայ կը-նիքը կը կրէ:

Ադանա, որովհետեւ նոյն ամբաս-տանութիւններով զերեզմանի պիտի փոխուին արեւելեան նահանգները: Հա-յերը զէնք կը դնեն, Հայերը անջատողա-կան ձգտումներ ունին, Հայերը կ'ուզեն վերականգնել Կիլիկեան Թագաւորու-թիւնը, Հայեր խորզ են Օսմանեան հայ-րենիքին:

Կիլիկեան Արեւմտեան Ախոյ անտեսա-կան կեդրոնն էր, ռազմական կարեւոր դիրք ունէր, այդ կեդրոնին ու դիրքին վրայ պէտք չէր որ Հայերը հոծ բազմու-թիւն մը կազմէին:

Գերյարգելի հեղինակը յիշած է երիտ-հեղինակ, մինչդեռ յարդանքի համար կ'արժէր յիշել Սքարֆոյլիոյ, ա՛Անհըլի, մանաւանդ Ատոսիէս, որոնք անհոգմ-նակատօրէն ներկայացուցած են բարբա-րոսութեան սոսկալի արարքները, յու-դամնալից էջեր յատկացուցած են մանկամարդ աղջիկներու, անչափահաս տղոց անլուր կատաղութեամբ սպանու-թեան՝ վերջին նախատինքները կրելէ յետոյ:

ՄՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՕԼԳԱ ՄԱՅՏՈՒՐԵԱՆ

Հայ թատրոնի պատմութեան մէջ, Մեծ Սիրանոյշէն առաջ, ամէնէն յատկա-նշական դէմքը կարելի է համարել Օլգա Մայտուրեանը, որու կեանքին ու գործին մասին դժբախտաբար չատ քիչ է խօս-ուած մինչեւ այսօր:

Որքան հոյակապ ու տպաւորիչ է եղած այս դմայլելի դերասանուհիին արտաքի-նը, նոյնքան եւ աւելի յատկանշական է ե-ղած անոր ներքինը՝ բացառիկ արուես-տի մը չունչով թրծուած: Իսկ անոր ձայնը՝ երաժշտական նրբութիւններով օժտուած, յաջողած է պրատել սերունդ-ներ: Այս բոլոր առաւելութիւններուն վը-րայ եթէ բարդենք նաեւ այն հարցա-դիտ կարողութիւնը որ ունէր Օլգա Մայտուրեան բեմին վրայ իր կերթ ու չափուած ու ձեւուած չարժուձեւերով, կ'ունենանք դերասանուհի մը արժանի իր պատուաւոր տեղը ունենալու որեւէ քա-ղաքակիրթ ժողովուրդի բեմերուն վրայ:

Իր ամբողջ բեմական գործունէութեան ընթացքին Օլգա Մայտուրեան քալած է Մեծ Սիրանոյշի ճամբով: Յաղացած է դերը նոյն ուժգնութեամբ ու նոյն ար-ուեստով որքան իր մեծանուն արուեստա-կիցը, եւ եղած են պահեր ուր ձեռք բե-րած է որոշ առաջնութիւններ ալ: Օրի-նակ՝ եղած են դերեր, ինչպէս « Հին Աստուածներ»ու Իչխանուհին և «Կայսր»ի Թէոֆանոն, որոնց մէջ Օլգա Մայտուր-եան յաջողած է իր ձեռքին պահել կա-տարողական արուեստի առաջնութեան մականը:

Իր ասպարէզի սկզբնական քայլերը Օլ-գա Մայտուրեան առած է ռուսական թատրոնի բեմերուն վրայ: Այդ խոկ պատճառով ալ, երբ ան առաջին անգամ ոտքը կը դնէ հայկական թատրոնի սե-մին ներս, կը բախի զժուարութիւննե-րու, լեզուական տեսակէտով: Առաջին անգամ երբ կը տառնձնէ հայերէն դեր մը, Օլգա Մայտուրեան դէմ յանդիման կը գտնուի անլուծելի հանելուկի մը: Բառ մը հայերէն չէր գիտեր:

Սակայն, յամառ ու անխոնջ արուես-տագիտուհին, յաղթահարելով ամէն խոչընդոտ, զինք չրջապատող ընկերնե-րուն ալ անձնուէր օժանդակութեամբ, իր առաջին դերը կը յաջողի գոց սորվիլ, կը խաղայ զայն առաւել կամ նուազ յա-ջողութեամբ, եւ այնուհետեւ չարունա-կելով նոյն յամառ աշխատանքը, ի վեր-ջոյ կը հասնի, յանկատած արդիւնքին, կը սորվի մայրենի լեզուն ու զայն կ'արտա-սանէ անթերի կերպով, ծանօթանալով անոր բոլոր նրբութիւններուն:

Բեմական կարգ ու կանոնի առընչու-թեամբ, Օլգա Մայտուրեան արտա-կարգօրէն բծախնդիր ու խղճամիտ դե-րասանուհի մըն է եղած: Իրեն համար նուիրական ու սրբազան պարտք մըն է ե-ղած միշտ հնազանդիլ թատերական ըն-տանիքի աւանդական օրէնքներուն:

Առաւօտեան բեմէն հեռանալէ առաջ, Օլ-գա Մայտուրեան երբեմն տան իր մտքին չէ անցուցած վերադառնալ հոն: Հայ բեմը, որուն վրայ մեծանուն ար-ուեստագիտուհին իր որոշ տեղը կը չինէ, կը բաւարարէ իր դերասանական պա-հանջները: Եւ երբ, պանդոն առիթնե-րով, իր ընկերները դիտել կուտան իրեն այլ պարագան ու կ'ըսեն իրեն.

— Տիկին Մայտուրեան, ինչո՞ւ ձեզ խաղում ռուսերէն, չէ՞ որ դուք այդ լեզուին լաւ էք սիրաշահում ...

Հայաշունչ արուեստագիտուհին ան-վարան կը պատասխանէ.

— Ինձ համար թանկ է իմ մայրենի լեզուն, իմ մայրենի արուեստը: Իմ կարիքը ռուս բեմը չի պզում ...

Իր մայրենի լեզուին ու արուեստին հանդէպ ունեցած սէրն ու պաշտամունքը չէին սահմանափակուեր միայն բեմի տախտակներուն վրայ: Բեմէն դուրս ալ, Օլգա Մայտուրեան չահպղպուած կը այդ հարցով եւ կ'ուզէր անպայման որ իր տունէն ներս ալ, իր ընտանիքի ծոցին մէջ հնչէ ու տիրապետէ մայրենի լեզուն:

Իր պատկին, Գուշտային ալ մայրենի լե-զուն սորվեցնելու համար, ներքատու-հին կը դիմէ իր դերասան ընկերներուն եւ կը խնդրէ որ այդ հողը իրենց վրայ առնեն ու իր զաւակին չամբին մայրենի ուսում:

Արտակարգօրէն ուշիմ ու ընդունակ զաւակը, քիչ ժամանակուայ մէջ կը յա-ջողի լաւ արդիւնքներ ձեռք բերել ու տի-րապետել հայերէնի բոլոր նրբութիւնն-երուն:

Այսօր, չնորհիւ Օլգա Մայտուրեանի հայրենասէր չանազրութեան, Նիկոլայ Ալեքսանդրովիչ Մայտուրեանը Յորդր. Միութեան Տիմիրեազեվի Գիւղատնտե-սական Ակազեմիայի եւ Հայաստանի Գի-տութիւններու Ակազեմիայի Թղթակից անդամ է և ունի երկու հարիւրէ աւելի գիտական ատուրածատալ աշխատանքներ:

Բացի իր բեմական տիպարներու յաջող կատարումէն, Օլգա Մայտուրեան եղած է նաեւ լաւ արտասանող մը: Կատարող-ական բարձր մակարդակներու վրայ զրա-նուած արուեստագէտներ չամբ զրե-թէ մը իսկ:

Օլգա Մայտուրեան, ողբերգական խո-րով չաղախուած այս արուեստագիտու-հին, առաջին արեւելահայ դերասանու-հին է եղած որ նուրբ արուեստով մը եւ քնքուշ յուզականութեամբ յաջողած է արտասանել արեւմտահայ բանաստեղծ-ներու քերթուածները, անսպասելի անխարդախ առողանութեամբ մը:

Ռուսական հարուստ մշակոյթով սըն-ուած այս դերասանուհին, բացառիկ դարպացումի տէր, եղած է նաեւ գիր-

(*) Էջեր «Հայու Բեկորներ» հատորէն: (Տե՛ս «Յառաջ», Յուլիս 31):

ՔԱՂԱՔԸ ՈՐ Կ'ԱՊՐԻ
ԻՐ ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՎ (*)

Առանձին Իսթանպուլ երկար ճամբոր-դութենէն թէեւ յոգնած՝ բայց խանդա-վառ ու քիչ մըն ալ չփոթ հոգեվիճակով մըն էր որ մայրամուտին կը մտնէինք Գալիս:

Շաբաթ էր ու երեկոյ, ղուարթ էր լոյսը՝ «յուչիկ փախչող իրիկուան»: Այդ-քա՞ն մօտ էինք ուրեմն հիմա Մեծարեն-ցին:

Դիմացը՝ Վոսփորն էր, չղարչուած թե-թեւ ծուխովը երկու ափերը իրարու կա-պող նաւերուն: Ու աւելի անդին, եր-կինքին դիմաց, դիծերը՝ վեր սլացող մի-նարէներուն: Վոսփորն էր, կապոյտ, եր-կինքի՛ն պէս կապոյտ, երկու փչերուն վրայ տարածուող պատկերով Գալիսին՝ «Որուն կապոյտը կ'առնէ մերթ մթնա-տի երանգներ», արուեստով մը՝ որ բնու-թի՛ւնը կրնայ իրագործել միայն:

×

Դպրոցական զրասեղաններուն առջեւէն դիմացող հմայք մըն էր Գալիսինը, հմայք բը՝ որ պատրաստուցած էինք միասին տա-րիներով, առանց զայն դիջելու կեանքին մէջ, աւելի վերջ յայտնուող զրաչու-թիւններու:

Մենք ճանչցած էինք Գալիսը զիրքերուն ճամբով, այնքան հարազատ եւ իրական: Գծած էինք պատկերը անոր թաղերուն, փողոցներուն, Սկիւտարին եւ Ալեմտա-ղին, թաղականներուն ու Աբխազոմ ա-զային:

Կարծած էինք սակայն մէկ ալ, թէ ժամանակը չատ բան փոխած պիտի չըլ-լար այդ բոլորէն այսօր: Վերջին հաչ-ուով, մեր պատկերներուն մէջ Գալիսը եղած էր ամէնէն հիներէն, ու մանաւանդ ամէնէն աւելի ինքն իր մէջ ամփոփուա-ծը, զոնէ անցնող քառասնամեակին եւ ասիկա չատ աչքա՛ն չեչտուած կեր-պով՝ որ տուած էր զուցէ սխալ տպաւո-րութիւն մը այլամերժութեան:

Ահա թէ ինչու, առաջին վայրկեանէն իսկ այնպէս թուեցաւ թէ ծանօթներ էինք արդէն իրարու, թէ կը ճանչնայի նոյնիսկ մարդերը՝ որոնց կը հանդիպէի հիմա փողոցներուն մէջ:

Ձի՞շդ էր ուրեմն որ այսեղ սպրած էին ու նոյն այս փողոցներէն անցած, աշխատած, խանդավառուած, երազներ ունեցած, սիրած ու տառապած՝ Թէքէ-եանն ու Վարուժանը, Մեծարենցն ու Սիամանթօն, Դուրեանն ու Զարիֆեանը, եւ դեռ ամբողջ խումբը տղոց՝ որոնք ի-րենց կեանքին դինով պատմութիւն մը դրեցին, պատմութիւն մը՝ տխուր ու դեղեցիկ:

Կեանքը զաժան եղաւ անոնցմէ ոմանց հանդէպ՝ թիզ մը հող անգամ պզանալու չափ: Այսօր կարելի չէր երթալ նոյնիսկ անոնց հողակոյտի՛ն...

Նախորդ դիշեր, ուշ ատեն, քիչ մը վա-խով՝ բայց յուզումով էր մանաւանդ որ անցանք Պոզանդիէն: Առանձին էինք վա-չէն ու ես, քառասունհինդ հոգինոց խո-շոր ինքնաչարժին մէջ: Միւսները կ'եր-դէին, կը խօսէին, կը հայհոյէին, բոլորն ալ թրքերէն:

Նախորդ գիշեր էր ասիկա սակայն, այսօր՝ Պոլիսը կը մնար նոյնը, մեղի ծա-նօթ Պոլիսը, առանց Զօհրապի, առանց Վարուժանի:

Պոլիսը նոյնն էր միշտ:

×

Որոշած էինք մեր այցելութիւնները սկսիլ դերեզմանատուներէն: Կը գծենք ամբողջ օրուան ծրագիրը երկու տեղացի ծանօթներու հետ եւ կ'ելլենք ճամբայ հանդիպելու համար նախ Սկիւտարի գե-րեզմանատունը: Սեպտեմբերի պայծառ երկինքին տակ՝ նոճիները լուրջ ու խա-դաղ նայտնք մը ունէին:

Մայր զուռէն հազիւ մտած ներս, ձախ կողմի պզտիկ խցիկէն կը յայտնուի սպի-տակ մազերով բայց առոյգ ծերունի մը: Պահակն է ըստ երեւոյթին: Կը փոխա-դարձենք իր բարեւը բայց կը մնանք ա-տարբեր իր ներկայութեան՝ երբ անդին կան միւսները, չատ, չա՛տ աւելի կար-եւոր, որոնց համար եկած ենք մանաւա-րար: Ցայտնի է սակայն որ ծերուկը ամէն ձեւով կը փորձէ պրատել մեր ու-չադրութիւնը:

— Մանաւա՛ր մէկը կը փնտռէք, կը հարցնէ խոհոյն, համելի բլլալու չտտակ չեշտ մը դնելով իր ձայնին մէջ: Ձեռ է Դուրեանը, –ձիշդ ձեր եաւը, զուարճ մօտ: Եթէ վայրկեան մը այս կողմ զա-լուէ բլլաք՝ կը տեսնէք կոթողին վրայ բանաստեղծութիւնն ալ: Ամբողջը դուշ պիտեմ ես, ծայրէ ծայր· կ'ուզե՞ք որ զա-տատանեմ:

— Շատ գոհ կ'բլլանք, կ'ըսեմ:

Ու պահ մը լուռ, այնտեղ մտիկ կ'ը-նենք ծերունին՝ որ կ'արտասանէ, ան-կեղծ՝ թէեւ անտաչ ապրումով բայց ծա-քուր առոզանութեամբ: Եթէ աչքիկ-ներս քերթուածները, անսպասելի եղած բլլար՝ վատահաբար իննսունէն վեր պիտի բլլար տատցած իր նիշը:

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

(1 – Շար.)

լի հանար մը : Իր քաղաքհինգամեայ քաղաքական գործունէութեան ատեն կատարակրկնուած հանդիսութեան ըն – թացքին, երբեմն ի պատիւ արտասահմանէ ճառերուն իր տուած պատասխան – ճառը կը մնայ յաջող բնմբռնացութեան մը համար նմուշ մը :

Օլըա Մայսուրեանի ղեկաւար գերիները եղած են Զչինար (Դաւանճանութիւն) Մա – նա – վանա, Մելկա, Իշխանուհի, Մե – բա Էֆրոս եւ Յովհաննա (Օրլէանի կոյ – ս) :

Այս վերջին գերով մանաւանդ, Օլըա Մայսուրեան ուղղակի մրցած է Սիրա – նոյշի հետ : Մայսուրեանի Յովհաննան ժամանակի հայ մամուլին մէջ դուռ բա – ցած է թէր ու դէմ կարծիքներու : Կարդ մը քննադատներու համար դերասանու – հին խաղը գերազանց է եղած քան Սի – բանոյշինը :

Մեր այս գրութեան սկիզբը ցաւով նշե – ցինք այն հանգամանքը թէ Օլըա Մայ – սուրեանի կեանքին ու գործին մասին դժբախտաբար շատ չէ խօսուած : Արդար ըլլալու համար , սակայն, պիտի բանք որ միայն Ռուբէն Զարեանն է որ իր « Սիրանոյշ » ստուար հատորին մէջ հետեւեալ գրուտատական տողերը ունի Օլըա Մայսուրեանի մասին .—

« ... Մայսուրեանը վայելուն դերասանուհի էր, մտածող, լուրջկական ջերմ չունչով օժտուած , հասարակութիւնից սիրուած , բայց այսօր, գժբախտաբար մոռացուած : Մայսուրեանը Սիրանոյշ չէր, բայց նրանից չհաոյ լաւագոյն կա – նայի ուժն էր ճանաչուած , իսկ որոշ գերերում, ինչպէս Իշխանուհի եւ Միրա Էֆրոս, ժամանակակիցների ասելով, գե – րազանցում էր Սիրանոյշին : Օրինակ, մի անգամ, երբ Սիրանոյշն հանդէս է եկել Էֆրոսի գերով, այդ կապակցութեամբ մամուլն հետեւեալն է գրել· « Միայն Տիկին Մայսուրեանի ներկայ հայ գրա – մատիկական խմբի մէջ բացակայելուն ենք վերագրում Տիկին Սիրանոյշի հան – դէս գալը այդ պատասխանատու գերում, որ չափուած ու ձեւուած էր Տիկին Մայ – սուրեանի համար » :

Դարձեալ լսած թատերական տաբե – դրութեանց մէջ արձնադրուած վկայու – թեանց, ինքը, Սիրանոյշը մեծ դնահա – տանքով խօսած է Օլըա Մայսուրեանի մասին :

Արդարեւ, 1923ի Թէոդիկի « Ամէնուն Տարեցոյց»ին մէջ հրատարակուած Աբամ Երամեանի «Ցայտնութիւններ գերասա – նական կեանքից » յօդուածին մէջ կան Տարեցոյց»ին մէջ հրատարակուած Աբամ նոյնը Մայսուրեանին համարել է «Ամէ – նայնայնի ուժերից մէկը» ,որ «իր գեղուն դպացմունքով , աշխատասիրութեամբ եւ մտածուած խաղով չուտով գրաւեց հա – րապուրեան համակրանքը » :

Օլըա Մայսուրեան, երկար տարիներ ծառայեց իր մայրենի բեմին անսահման սիրով եւ անձնուիրութեամբ :

Սիրեց ոչ միայն մայրենի բեմը քան – զակաթ սիրով մը, այլ եւ, հակառակ ուսուական մշակոյթով դաստիարակուած ըլլալուն, հակառակ քալ կերպով սիրա – պեպելուն ուսուերէնին, սիրեց ջերմ սի – րով մը նաեւ իր մայրենի լեզուն, որուն փառքին նուիրեց իր բոլանդակ էութիւ – նը :

Գժբախտ վախճան մը ունեցաւ այս վսյլուն դերասանուհին : 1937ի ամառ – ուան տաք օր մը, յանկարծամահ եղաւ հայ բեմերու անզուգական դերասանուհի – հին՝ Օլըա Մայսուրեան :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐԲԻԹԵԱՆ

ԱՊԱԳԱՅ ԿԵԱՆՔԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Քսան տարիէն, 1985ին, այսօրուան հետ բաղդատելով՝ մարդկութիւնը հա – րիւրին քառասուն աւելցած պիտի ըլլայ : Այսինքն, աշխարհի բնակչութեան թիւը հասած պիտի ըլլայ չորս միլիառ երեք հարիւր միլիոնի : Այս մարդոց անունը պիտի ապահովուի ինքնագործ երկրա – գործութեամբ եւ ծովու ջուրի ապազուռա – մով : Ծնունդներու հակակչիռը, մասամբ պիտի հաւասարակշռ նուազած մահա – ցութիւնը : Վերարտադրութիւնը կատարե – լագործած պիտի ըլլայ բնական գործա – րաններու մարմինի մը ուրիշ մարմինի մը մէջ փոխադրութիւնը եւ՝ արուեսա – կան, կերպարկալ եւ էլեկտրոնական գոր – ծարաններու առարանկումը : Բժշկու – թիւնը լայնօրէն պիտի գործածէ մարդոց անհատականութիւնը սրբագրող գեղը , ուսուցումը պիտի դիւրանայ , մարդկի մնայուն խարխափներ հասատատած պիտի ըլլան Լուսինին մէջ, եւ հետագօտած՝ Հրատ, Ափրոդիտէ կամ մօտաւոր միւս մոլորակները : Նմանապէս , կատարելա – գործած պիտի ըլլան անջրպետանուերը կարիպային ուժով բանեցնելու պիտու – թիւնը :

Պատերազմի հաւանականութիւնը հա – րիւրին 15էն 20ի միջեւ է : Անկէ խուսա – փելու նոր գաղափարներ եւ նոր մեթոա – ներ չեն նախատեսուիր : Այսուհանդերձ, ներկայիս քննութեան ենթակայ եղող պինամարութեան սկզբունքները նոյնիսկ մասամբ եթէ իրագործուած ըլլան, քան տարիէն պատերազմի հաւանականու – թիւնները հարիւրին չհասն պակասած պի – տի ըլլան : Հրթիռներու դէմ պաշտպա – նութիւնը արդիւնաւէտ պիտի ըլլայ նա – եւ՝ չատ խորէն գացող սուզանաւերու դէմ ալ : Բայց, կռիւները գլխաւորաբար պիտի ձգտին բանակներն ու բնակչու – թիւնները թմրեցնելով չէզոքացնելու , փոխանակ զանոնք բնաջնջելու եւ փճա – ցնելու : Պատերազմի մեծագոյն վտան – գը յառաջ պիտի գայ տեղական բախում – ներու ծաւալումէն եւ ընդհանրացումէն : Եւ ապերու խումբերու միջեւ հետզհետէ մեծցող պայքարի պատճառը պիտի ըլլայ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀԻՒԱՆԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ակադ. Մ. Աբեղեանի լեզուաբանական եւ քերականագիտական աշխատութիւն – ներուն մէջ մեծ արժէք կը ներկայացնեն «Աշխարհաբարի չարահիւսութիւնը» եւ «Հայոց լեզուի տեսութիւնը» գործերը, որոնք կ'ամփոփեն լեզուաբանական այն ուսումնասիրութիւններուն արդիւնքները, որ պիտանական կատարած է տասնեակ տարիներու ընթացքին :

Առաջին աշխատութիւնը մեծագէս դը – հասատեցաւ Հայաղէտ Անթուան Մեյէի կողմէ, որ, այս առթիւ, գրեց հետեւ – եալը· «Անտարակոյս լաւագոյնն է, որ երբեւիցէ գրուած ըլլայ հայերէնի քե – րականութեան մասին» :

×

45 տարուան գրական վաստակ ունի բանաստեղծ Սոլոմոն Տարօնցի :

Հայաստան հրատարակչութիւնը վեր – ջերս երկու հատորով լոյս ընծայեց բա – նաստեղծին լաւագոյն գործերուն հաս – կաքաղը :

Առաջին հատորի «Պայծառ ափ», «Եր – գեր ուժգ եւ գեղեցկութեան», «Մարդ» բաժիններուն մէջ ամփոփուած բանաս – տեղծութիւնները հեղինակին հոգեկան ապրումներուն պատկերը կը ներկայա – ցնեն : «Գիրք լմացութեան» խորագրին տակ հաւաքուած են բանաստեղծին խո – հական քերթուածները, քառեակները, ինչպէս նաեւ արեւելեան դասական բա – նաստեղծութեան մոթիֆներով յօրինուած բանաստեղծութիւնները, թարգմանու – թիւնները :

Երկրորդ հատորը կ'ընդգրկէ Ս. Տա – րոնցիի պոէմները, վիպերգութիւնները, եւայլն :

×

Լոյս տեսաւ բանաստեղծ Մաթիկոս Զարիֆեանի գործերուն նուիրուած հա – տորը : Ցաջորդաբար լոյս պիտի տես – նեն նաեւ արեւմտահայ դրագէտներէն Երուխանի, Սիպիլի, Դ. Վարուժանի զա – նազան գործերը :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Միլիոնի մէջ բաւական լայն տարա – ծում ակսած է գտնել Արագածի պերլիքը, որ իբր զոհ եւ մեկուսիչ նիւթ կը գոր – ծածուի ճարտարարուեստին մէջ : Հայ – կական պերլիքին պատրաստութեան ձե – ւին աւելի մօտէն ծանօթանալու համար վերջերս Երեւան գացին իտալական ընկե – րութեան մը տնօրէնն ու փոխ–տնօրէնը :

Իտալիա նախապէս պերլիքը կը ներա – ծէր Ամերիկայէն եւ այլ երկիրներէ : Հայ – կականին որակը աւելի բարձր է :

× Հնապէտները տաճարներու եւ եկե – ղեցիներու պատերուն վրայ գտած են ա – ւելի քան 7000 արձանագրութիւններ : Մեծ մասը՝ ե–ը դարերուն փորագրուած :

× Վերջին 30 տարիներուն, Հայաս – տանի մէջ մօտ 4000 տեսակ բոյսեր մշակ – ուեցան : Այս բոյսերուն մեծ մասը նե – րածուած է օտար երկիրներէ :

× Գերման արեւելագէտներ այցելեցին Հայաստան եւ մեծապէս տպաւորուեցան այդ ճիւղին մէջ Հայաստանի արձանա – գրած յաջողութիւններէն : Այցելուներէն Հերման Պոյէր, որ վարիչն է Պաղարիոյ ազգային գրադարանին, յայտարարած է, թէ մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի հայ արեւելագէտներու աշխատանքին :

× Ուսանողուհիներու թիւը 227·858ի կը հասնի :

× 1811 մայրեր արժանացած են «Հե – րոսուհի մայր» կոչումին : Տասէն աւելի զաւակ ծնած են :

× Զբօսաշրջիկութեան նուիրուած լա – ւագոյն երկին պիտի յատկացուի 500 ռուբլի : Այս ուղղութեամբ մրցանակա – բաշխութիւն մը հաստատուեցաւ :

× Լոյս տեսաւ «Արծիւ Վասպուրական» խորագրուած վէպ մը : Հեղինակն է Զարդանդ Դարեան :

× Գորիսի դաւառագիտական թանգա – րանը ունի չորս հազարէ աւելի իրեր՝ քարէ գործիքներ, հեթանոսական կուռ – քեր, ուրարտական արձանիկներ, զէնքեր եւայլն :

(Շար.)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (285)

Հոն մարդ մարդու դէմ կը մաքառէին. մէրթ ընդ մէրթ գրօշակիր Թուրք մը կ'երեւէր ու կ'անհետանար անդունդին մէջ : Ռազմիկները փուխի ու ծուխի ամպի մէջ պարուրուած կը կռուէին : Կարուտ պահները գիսաւորներու նման կը թռչէին ծուխի ամպի մէջէն :

— Ցիսուս օղնէ՛,— կը ճչար կին մը :

Տոպոյի հանգելուն՝ վերէն նետ մը ինկոզ քար մը ինկաւ Մաթիկոս Սէօր Չաւոյ – պանի գլխուն : Չաւոյպանը կքեցաւ, բայց դեռ չինկած՝ վեր ցատկող Թուրք մը անոր կուրծքին մէջ մխեց եաթաղանը մինչեւ երախակալը : Կին մը ճչալով խո – յտացաւ Թուրքին վրայ՝ էրկան սուրը ա – ռած...:

Տոպոյ նշան ըրաւ.

— Օն առա՛չ, առա՛չ, օղնութիւնը կը հասնի :

Այս խօսքին վրայ գինուորները նոր ուժ առին, ու պարիսպին վրայ ելլողները՝ մեզք չհամարուելիք հայհոյութիւններու միջեւ՝ կը չարունակէին Ջարդել :

Հոն երկու Թուրքեր կը կռուէին : Տա – պոյ ճանչցաւ Չաղացպանը սպանողը եւ անոր գարձաւ : Տեսաւ սակայն թէ ան ոտքէն գլուխ տենպէնեան պղպատակ գրահ հագած էր . այնպիսիներուն համար սուրը գործի չէր գար : Արագ չարժումով մը նետուեցաւ անոր վրայ եւ պատկե – ցուց սպաննուած Չաղացպանին վրայ :

Սակայն Թուրքն ալ լայն ուսերով ու – ժեղ մարդ մըն էր, ու այնպէս կը գալար – ուէր Տոպոյի տակ՝ կարծես մարդաչափ խածնէր . յանկարծ գեամն նետուեցաւ ու թէնէն Տոպոյի երկաթէ բազպանները կը խածնէր , յանկարծ գեամն նետուեցաւ ու դէմքը Տոպոյին գարձուց : Բայց ասիկա իր մահը եղաւ : Տոպոյ դաւաճանոր մերկ վիզը եւ անոր երկաթէ ճանկերու սեղ – մումէն չունչը մէջը խեղդուեցաւ :

Դեռ եւ ոչ ոտքի ելած՝ ինկոզ Թրքա – կան նիզակ մը պատեց սռնապանի կա – շին ու ցցուեցաւ դնդերներուն մէջ :

Տոպոյ ցաւէն ահիճաճանչ դոռաց, ծունկի ինկած բռնեց սրունքը, աչքերը ցաւի արցունքներով լեցուեցան :

— Տէր իմ, — բսաւ Քրիստափոր դի – նակիրը սարսափահար , — վիրաւորուե – ցա՞ր :

Տոպոյ չպատասխանեց , խլեց նիզակը սրունքի մէջէն ու մկկդի նետեց : Վայրկ – եան մը բռունցքները սեղմած սուլեց ակ – ռաներու մէջէն, մինչեւ որ ցաւի առաջին սաստկութիւնը անցաւ : Ցետոյ աջացի մը նետեց տեսնելու համար թէ արդեօք ոս – կորը կոտրա՞ծ է : Չէր կոտրած , միայն կ'արիւնէր : Հագիւ թէ ցաւը մեղմացաւ սուրը առած վազրի պէս նետուեցաւ ծա – կէն ներս մանող Թուրքերու վրայ : Վայ հիմա ձեռքը լինկողին :

Հոն դրեթէ ակռաներով կը պայքարէին իրարու դէմ, մինչ հագիւ տասը վրկ հետու՝ միւս խրամատին քով ալ կը չատ – նար թշնամին :

Ծակին դերանը խորտակուեցաւ հա – րիւրաւորներու ճնշումին տակ, ու Թուր – քերը յաղթական դոչիւնով խուժեցին ներս . այլեւս պարիսպին վրայ մագլցե – լու ալ հարկ չկար :

Մէկը միւսը հրելով կը մղէին դիրար. ալ ձեռքին մէջ դէնք, ճախին մէջ՝ պռն – ճուճ : Առջեւէն եկողները ամբողջին վրայ ցատկեցին պռնճուճներով , յաջորդ եկող – ները պատուանդանի տակ սպասող վի – րաւորներու ու կիներու վրայ խոյացան :

Մինչ այն՝ երկաթապատ ոտքով մէկը աջակիով մը կրակը ու վառած փայտերը պատուանդանի սիւնին վրայ հրեց, կրա – կին բոցերը սկսան փայտէ սիւնը լզել :

Վիրաւորներու գործը չուտով կար – գադրեցին, կիները սակայն կատաղի ճի – չերով առին սուրերն ու կաթսաները :

Համամիջ տիկին Քոչիշ եռացող ջու – ր ամբողջ գրուած ըլլայ հայերէնի քե – րականութեան մասին» :

×

45 տարուան գրական վաստակ ունի բանաստեղծ Սոլոմոն Տարօնցի :

Հայաստան հրատարակչութիւնը վեր – ջերս երկու հատորով լոյս ընծայեց բա – նաստեղծին լաւագոյն գործերուն հաս – կաքաղը :

Առաջին հատորի «Պայծառ ափ», «Եր – գեր ուժգ եւ գեղեցկութեան», «Մարդ» բաժիններուն մէջ ամփոփուած բանաս – տեղծութիւնները հեղինակին հոգեկան ապրումներուն պատկերը կը ներկայա – ցնեն : «Գիրք լմացութեան» խորագրին տակ հաւաքուած են բանաստեղծին խո – հական քերթուածները, քառեակները, ինչպէս նաեւ արեւելեան դասական բա – նաստեղծութեան մոթիֆներով յօրինուած բանաստեղծութիւնները, թարգմանու – թիւնները :

Երկրորդ հատորը կ'ընդգրկէ Ս. Տա – րոնցիի պոէմները, վիպերգութիւնները, եւայլն :

×

Լոյս տեսաւ բանաստեղծ Մաթիկոս Զարիֆեանի գործերուն նուիրուած հա – տորը : Ցաջորդաբար լոյս պիտի տես – նեն նաեւ արեւմտահայ դրագէտներէն Երուխանի, Սիպիլի, Դ. Վարուժանի զա – նազան գործերը :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Միլիոնի մէջ բաւական լայն տարա – ծում ակսած է գտնել Արագածի պերլիքը, որ իբր զոհ եւ մեկուսիչ նիւթ կը գոր – ծածուի ճարտարարուեստին մէջ : Հայ – կական պերլիքին պատրաստութեան ձե – ւին աւելի մօտէն ծանօթանալու համար վերջերս Երեւան գացին իտալական ընկե – րութեան մը տնօրէնն ու փոխ–տնօրէնը :

Իտալիա նախապէս պերլիքը կը ներա – ծէր Ամերիկայէն եւ այլ երկիրներէ : Հայ – կականին որակը աւելի բարձր է :

× Հնապէտները տաճարներու եւ եկե – ղեցիներու պատերուն վրայ գտած են ա – ւելի քան 7000 արձանագրութիւններ : Մեծ մասը՝ ե–ը դարերուն փորագրուած :

× Վերջին 30 տարիներուն, Հայաս – տանի մէջ մօտ 4000 տեսակ բոյսեր մշակ – ուեցան : Այս բոյսերուն մեծ մասը նե – րածուած է օտար երկիրներէ :

× Գերման արեւելագէտներ այցելեցին Հայաստան եւ մեծապէս տպաւորուեցան այդ ճիւղին մէջ Հայաստանի արձանա – գրած յաջողութիւններէն : Այցելուներէն Հերման Պոյէր, որ վարիչն է Պաղարիոյ ազգային գրադարանին, յայտարարած է, թէ մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի հայ արեւելագէտներու աշխատանքին :

× Ուսանողուհիներու թիւը 227·858ի կը հասնի :

× 1811 մայրեր արժանացած են «Հե – րոսուհի մայր» կոչումին : Տասէն աւելի զաւակ ծնած են :

× Զբօսաշրջիկութեան նուիրուած լա – ւագոյն երկին պիտի յատկացուի 500 ռուբլի : Այս ուղղութեամբ մրցանակա – բաշխութիւն մը հաստատուեցաւ :

× Լոյս տեսաւ «Արծիւ Վասպուրական» խորագրուած վէպ մը : Հեղինակն է Զարդանդ Դարեան :

× Գորիսի դաւառագիտական թանգա – րանը ունի չորս հազարէ աւելի իրեր՝ քարէ գործիքներ, հեթանոսական կուռ – քեր, ուրարտական արձանիկներ, զէնքեր եւայլն :

(Շար.)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (285)

Հոն մարդ մարդու դէմ կը մաքառէին. մէրթ ընդ մէրթ գրօշակիր Թուրք մը կ'երեւէր ու կ'անհետանար անդունդին մէջ : Ռազմիկները փուխի ու ծուխի ամպի մէջ պարուրուած կը կռուէին : Կարուտ պահները գիսաւորներու նման կը թռչէին ծուխի ամպի մէջէն :

— Ցիսուս օղնէ՛,— կը ճչար կին մը :

Տոպոյի հանգելուն՝ վերէն նետ մը ինկոզ քար մը ինկաւ Մաթիկոս Սէօր Չաւոյ – պանի գլխուն : Չաղացպանը կքեցաւ, բայց դեռ չինկած՝ վեր ցատկող Թուրք մը անոր կուրծքին մէջ մխեց եաթաղանը մինչեւ երախակալը : Կին մը ճչալով խո – յտացաւ Թուրքին վրայ՝ էրկան սուրը ա – ռած...:

Տոպոյ նշան ըրաւ.

— Օն առա՛չ, առա՛չ, օղնութիւնը կը հասնի :

Այս խօսքին վրայ գինուորները նոր ուժ

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Խաչերիկեան եւ զաւակները՝ Ֆիլիփ եւ Սանտրա, Օր· Ա–լիէթ Խաչերիկեան, Այրի Տիկին Արմէն Յակոբեան եւ զաւակը Պետրոս Յակոբ – եան (Պուլկարիա) եւ ընտանեկան պա – րագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, տալոջ եւ հօրաքրոջ՝

ԻԶԱՊԵԼ ԽԱՉԵՐԻԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Օգոս – տոս 1ին, 65 տարեկանին, իր բնակարա – նը, 86 Ռիւ Տավիտ տ'Անճէ (Փարիզ 19):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ Օգոստոս 6, ժամը 14·30–ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղե – ցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մար – մինը պիտի փոխադրուի Փանթէոնի դե – րեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՁԱՇ ԷՔՍ ԼԷ ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Օգոստ· 14ին, 15ին եւ 16ին կը մատուցուի պատարագ Աստուածածնայ ոտնի տաճիւ: Շարաթ առաւօտ ոտն Շողակաթի Ս· Էջ– միածնայ հիմնարկութեան, Կիրակի վե – րադիտումն Ս· Աստուածածնի եւ ապա– գական խաղողօրհնութիւն, երկուշաբթի Ս· պատարագ Մեսրոպի եւ հոգեհան – դիստներ մասնաւորաբար ընդհ· դժնեայ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի առթիւ:

Կիրակի խաղողօրհնութենէ ետք ճաշ, Օթել Թուրիսքի չուրջ դաշտի վրայ կամ օթէլի ճաշասրահին մէջ, դիւրամատչելի գին: Ձոխ համադամ ուտելիքներ: Ըստ պատշաճի խօսողներ եւ զեղարուեստական բաժին, բարձրանալ Ռուք տը Ռըվառէն Թրեվիսէեն: Ճաշին մասնակցողները պէտք է հեռաձօսէն կանխաւ, Թրեվի – սէեն 7:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ· Ժիրայր Գարաճեանէ քսան ֆր· Վարդավառի ոտնակատարութեան առ – թիւ: (Մատնալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Ազգ· Մխիթարեան, շնոր – հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը– ւիրատուութիւնները, հանդուցեալ Ար – մաւ Սարայտարեանի մահուան առթիւ· — Փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Ե· Ու – դունեան 200 ֆր·, Պ· Ն· Պուլղուրեան 100, Տիկին Օհաննէսեան 50:

Վերջերս Դանիոյ մէջ, Լիոնի Հայ Ազգ· Մխիթեան նախապահ Պ· Ա· Օպոդ– եանի երկու ազջիկները, ինքնաշարժի ծանր արկածի մը ենթարկուեցան: Այժմ, կը գտնուին Դանիոյ հիւանդանոցի մը մէջ, ենթակայ բժշկական խնամքի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ինէքճեան ընտանիքը, այս կիրակի, Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, հոգե– հանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իրենց սիրասուն զաւկին եւ եղբօր, հան– գուցեալ Ֆիլիպ Ինէքճեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուիլի Ա· Ց· Հայ Գոյքերու վար– չութիւնը կ'ընդունի իրեւ պէյճօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան ազջիկներ, եւ իրեւ կերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի շրջանի համար՝ մանչ եւ ազջիկ 3 տարե– կանէն 6 տարեկան:

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրեւ մանկապարտէզի վարիչ Փը – րանսացի օրիորդ մը:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Արձակուրդի համար, կարելի է մէկ ամսուան համար բաժանորդագրուիլ՝ 12 ֆրանքի:

Արձակուրդի առթիւ, մեր այն բաժա – նորդները որոնք կը փափաքին իրենց– հասցէն առժամապէս փոխել, պէտք է տեղեկացնեն վարչութեան ԵՐԵՔ օր ա – ռաջ, դրկելն 5 ֆր· եւ անպայման իրենց ՀԻՆ հասցէն (նախընտրաբար կցել թեր– թին պանտը):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Զատկի իւղագինի նուիրատուութիւն

Պ· Պ· Տ· Կարապետեան 100 ֆրանք, Տիկին Աբշ· Միքէլեան, Տիկին Ն· Նապզաչեան, Սեդրաք Բօյրազեան, Վահ– րամ Սահօեան, Ոմն Անկէղէն, Փափազ – եան (Մէվրան), Յ· Սինանեան 50ական, Աբշաւիր Պուճուլեան 40, Տիկին Զապէլ Արթինեան, Տիկին Մարզարեան 30ական, Տիկ· Ս· Խրիմեան, Տիկին Արմաւ Հա – պէչեան, Յ· Յակոբեան, Ս· Տ· Ագար – եան, Տիկին Պալանկեան, Հ· Տատուար – եան, Ազապէկեան, Ա· Քէպապճեան, Մ· Շիքարճեան, Յ· Պիւճիւկեան, Օ· Բի – լոխեան, Տիկին Գալեանէ Պէկեան, Տիկ· Անժէլ Պատուեան, Տիկին Շահպազեան, Տիկին Նարդունի Զաքարեան, Մ· Փա – փազեան, Մ· Ունանեան 20ական, Տիկին Ազատի Նազարեան 15, Տիկին Սիմա Պալեան, Տիկ· Վարդանուշ Սաթկնճեան, Տիկ· Անիկայ Սարաֆեան, Մոմճեան, Գ· Սարաֆեան, Հ· Կարապետեան, Լ· Թօքաթլեան, Ժ· Գումրուեան, Տ· Յան – զաեան, Տատուրեան, Տիկին Ամենու– հի Քօչեան, Տիկին Էլիզապէթ Թորգոմ – եան, Յ· Քիւլահեան, Տիկին Հրանդուհի Եարտըմեան, Տիկին Մարտիկեան, Տիկին Հռիփսիմէ Սարաֆեան, Տիկին Էլիզ Նա – հապետեան տասնական ֆր, Տիկին Ա· Ձիհանեան 30, եւ Տիկին Ա· Ալճիալ – եան տասը ֆրանք:

(Շար·)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա– նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ –ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ – նութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Պօմոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ· Խորհուրդը կը փութայ յայտնել Պօմոնի եւ չրջակայքի հայ հաստատակու – թեան թէ՝ այս կիրակի առաւօտ, Օգոս – տոս 8ին, եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատա– րագէ եւ քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կա – նոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ·—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Հսկայ շէնք մը: Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք: Խաղադաշտ եւ լոգանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

×

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷյԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ· Առաջնորդարանի գրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուսում– նասէր աշակերտներ 10 – 12 տարե – կան: Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél· 963.01.72

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԶԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մու – րատեան վարժարանի սրահը:

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿՐ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտակուած ծառայով ապ – դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ագդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartanane	15 F.
Ս· ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ· *հատոր*, 1965, *լաթակազմ*	15 Ֆ·
ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր ևահատակներուն, *լաթակազմ*	15 Ֆ·
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, *պէյրութ*, *լաթակազմ*	20 Ֆ·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՁՈՒ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
6
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
6 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10375 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.375

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵԱԼԹԱ ԵՒ ՓՈՑՏԱՄ

(Փոցտամի խորհրդաժողովի
խսանամեակին առթիւ)

—o—

Բ.

Փոցտամի Խորհրդաժողովին մէջ օրա-
կարգի դիմաւոր հարցն էր Գերմանիան :
Ու ասիկա շատ բնական էր : Ինչպէս
1914ին, նոյնպէս 1939ին Գերմանիան էր
նախայարձակ եղած եւ պատճեցուցած
համաշխարհային երկու պատերազմնե-
րը : Անհրաժեշտ էր սոսկ դնել դինուո-
րապաշտ Գերմանիոյ ռազմական ախոյ-
ժներուն եւ անվտանգ վիճակի վերա-
դնել զայն :

Երեք Մեծերը որոշեցին դինուորական
գրաման տակ պահել Գերմանիան մինչեւ
հաշտութեան կնքումը : Զօրս զօտիներու
բաժնեցին զայն, չորրորդը յատկացնելով
Ֆրանսայի :

Ամերիկացի, անգլիացի, ռուս եւ Ֆր-
անսացի բնդհ· հրամանատարներէ բաղ-
կացած հակակշռի խորհուրդ մը պիտի
առանձնար Գերմանիոյ քաղաքական իշ-
խանութիւնը, մինչեւ օրինաւոր կառա-
վարութեան մը կազմութիւնը :

Որոշուեցաւ նոյն պատասխանատու
մարմինները զատի ենթարկել իրենց պա-
տերազմի ոճրագործ եւ ցեղասպան : Ինչ
որ կատարեցին :

Գերմանիա պինդ պիտի բլլար· իր
նաւատորմը պիտի յանձնէր յաղթական
դաշնակիցներուն· տնտեսական հակա-
կշիռ պիտի ենթարկուէր· քաղաքական
ապակեդրոնացման վարչաձեւ (federal
ենթավարութիւն) պիտի հաստատուէր
ամբողջ Գերմանիոյ մէջ: Արեւելեան
Քրուսիան պիտի բաժնուէր Ո. Միութեան
եւ Լենաստանի միջեւ· այս վերջինը
« ժամանակաւորապէս » պիտի պրաւէր
Օտէր – Նայսէ պիծի արեւելեան կոդմի
գերմանական հողամասերը· Ո. Միու-
թիւնը իրաւունք պիտի ունենար իր զը-
րաման գօրքին առանձնապատասխա-
նատուցումներու մէկ մասը· ժողո-
վրդավարական կուսակցութիւնները ա-
զատօրէն պիտի գործէին, խօսքի, մա-
մուլի, տեսքերի, կրօնքի ազատու-
թիւնը պիտի յարգուէր· Գերմանիա
պիտի կազմէր մէկ միասին·
տնտեսական, հաղորդակցութեանց,
արտաքին առեւտուրի եւ ճարտարար-
ուեստի վերաբերեալ գործերը պիտի
վերահսկուէին կեդրոնական վարչական
դաշնատանց միջոցաւ, եւայլն :

Փոցտամի ժողովականներուն դիմաւոր
նպատակն էր ա՛յնպիսի կացութիւն մը
ստեղծել Գերմանիոյ համար, որ այլեւս
դաշնակիցներուն չհամարձակէր իշխարհի
խաղաղութիւնը :

Փոցտամի որոշումներու մեծագոյն
մասը մնաց մեռեալ տառ :

Մինչ յաղթական դաշնակիցներէն Ա. –
մերիկա եւ Անգլիա երկնց գրաւած հա-
տուածներու քաղաքային իշխանութիւնը
ամբողջովին յանձնեցին Գերմանացինե-
րուն, Ո. Միութիւնը իր երկաթեայ վա-
րագոյրին տակ պահեց երեք բաժին լինած գո-
տին :

Երեք մասի բաժնուեցաւ Գերմանիա,
– Դաշնակցային (արեւմտեան) եւ ժողո-
վրդական (արեւելեան) :
Առաջինը բոլորովին ազատ է եւ ժողո-
վրդական վարչաձեւով կը կառավար-
ուի : Դաշնակիցները որոշ թիւով պահա-
զորք ունին իրենց գօտիներուն մէկ եւ
չեն միջամտեր կառավարութեան ներքին
գործերուն :

Երկրորդը երկաթեայ վարագոյրով եւ
Պերլինի « մօթքի պատ »ով բաժնուած է
առաջինէն եւ կը գոնուի Ո. Միութեան
խիստ հակակշիռին տակ : Փոցտամի ո –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱԹԻՆՔ.— Երեք օր տեւող չափազանց
բուռն վիճաբանութիւններէ ետք, յու-
նական Խորհրդարանը վերջապէս անցաւ
Նոյեմբեր կառավարութեան վստահու-
թիւն քուէարկելու, Զորեքշաբթի, կէս
գիշերին : Քուէարկութեան արդիւնքը
անակնկալ մը չէր· Նոյեմբ կ'ապահովէր
131 ձայն միայն եւ կազմուելէն քանի օր
ետք կը չքանար իր կառավարութիւնը :
Քուէարկութիւնը կը կատարուէր յա-
կապէս լարուած մթնոլորտի մը մէջ :
Երեսփոխաններէն ամենք նոյնիսկ իր-
րու հարուածներ կը փոխանակէին :
Քուէարկութեան վերջաւորութեան, փա-
փանարէս իր հրաժարականէն ետք առա-
ջին անգամ բլլալով մուտք կը գործէր
խորհրդարան, խանգավառ կանչերու
տակ :

Առանց ապասելու քուէարկութեան ար-
դիւնքին, Նոյեմբ կանչած էր արդէն մա-
մուլի ներկայացուցիչները եւ հայտարարած,
թէ յաջորդ առաւօտ թագաւորին պիտի
ներկայանար ու տար իր հրաժարականը :
Նոյեմբ կ'աւելցնէր թէ պիտի թելադրէ
թագաւորին որ խորհրդակցութեան կան-
չէ զանազան կուսակցութիւններու ղե-
կավարները, միասնաբար լուծում մը
փնտռելու :

Առայժմ կը պտնէ տագնապին առա-
ջին փուլը : Կ'անցնինք երկրորդին, որ
կրնայ, գէթ սկիզբը, չատ աւելի ծանր
բլլալ : Հարկ է դանել Նոյեմբ յաջորդը :
Համաձայն քաղաքական դէտերուն, չատ
դժուար պիտի բլլայ այլ « երրորդ անձ »ը
տպնել : Սակայն եթէ չուտով լուծումի
մը չհարթուին յանգիլ, Յունաստան կրնայ
բոլորել իր պատմութեան ամէնէն ծան-
րակշիռ չրջաններէն մին : Կարող է յան-
գիլ նոյնիսկ քաղաքացիական պատերազ-
մի մը :

—o—

բոչումները՝ ժողովրդավարական ազա-
տութիւններ ապահովելու մասին՝ չեն
յարգուած արեւելեան Գերմանիոյ մէջ,
որ ենթակայ է համայնավարական վար-
չաձեւի :

Փոցտամի համաձայնագիրը կը բաղկա-
նար 21 յօդուածներէ :

Քանամեակին առթիւ Ֆրանսական
թերթերը գիտէ կուտան թէ ատոնց կէ-
սէն աւելին արժէքէ զուրկ է այսօր :
Կարգ մը յօդուածներ երբեք չեն գոր-
ծադրուած, ինչպէս Նեղուցներու գոյա-
գիծակի վերաքննութիւնը, ազատարձ
ջրային հաղորդակցութեանց մեծ ճամ-
բաներու միջազգայնացումը, մանաւանդ
արտաքին նախարարներու խորհուրդը,
որուն պիտի մասնակցէին Ֆրանսա եւ
Չինաստան :

Այս առթիւ անգամ մը եւս կը հաս-
տատուի այն ճշմարտութիւնը թէ հան-
դիսաւորապէս ստորագրուած միջազգա-
յին գաշնակիրներն ու համաձայնագիրները
արժէք ունին այն չափով միայն որքան
անոնք կը ծառայեն գաշնակիր կողմերու
շահերուն : Քաղաքականութեան մէջ ա-
մէնէն հզօրագիտ ապրանքը բարոյա-
կանն է : Տիրապետողը նենթական չա-
հերն է :

Փաստ՝ ի մէջ այլոց՝ Սեւրի գաշնագի-
րը :

Եալթան ու Փոցտամը կրնային մա-
սամբ զարմանալ Սեւրը, քաւորդ գարու
ուրացումէն վերջ, սակայն այնպէս ալ
բանաթ չի պատեցաւ հայ բազմաչարչար
ազգին :

(Շար·)

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

ԵՒ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Ծանօթ է որ Օգոստոս 3ին լրացաւ այն
պայմանաժամը զոր Ն· Կիւլպէնկեանի եւ
խնամակալութիւնը տուած էին Պաակ
Աբք·ին, հեռանալու համար Ս· Սարգիս
Եկեղեցիէն : Այս առթիւ, երկուշաբթի օր,
Տէյլի Թելէկրաֆ կը գրէր ի մէջ այլոց·
— Պայմանաժամը լրացաւ, բայց Պաակ
Աբք· յայտարարեց թէ վճռած է տեղէն
չշարժիլ : Օրինական պայքար մը կրնայ
սկսիլ : Եկեղեցւոյ խնամակալները ,
70ամեայ Կիւլպէնկեանի դիմաւորու-
թեամբ կը յուսան թէ « կամացուկ » մը
պիտի հեռանայ :Աբքեպիսկոպոսին պաշ-
տօնապրկումը պատակաւոր առեղծած է
Լոնտոնի չորս հազար Հայերէ բազկացած
գաղութին մէջ :

Կը մնայ սպասել թէ դէպքերը ինչպէս պիտի զարգանան : Նշենք, թէ Յոյները աւելի լաւատես են եւ փափանարէս իր կուսակցութեան մէջ կը հաշուէ նաեւ հակառակորդներ : Մինչ թագաւորն ու փափանարէս իրենց դիրքին վրայ կը մնան անդրդուելի, դանազան հոսանքներու պատկանող դէմքեր կը ջանան ամէ-նուն համար ընդունելի լուծում մը գտնել :

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը իր
վերջին նիստը յատկացուց քննելու Կիպ-
րոսի եւ Թուրքիոյ բողոքագիրները :
Թուրքիա կը գանգատէր Կիպրոսի ընտ-
րական օրէնքներու փոփոխութենէն , իսկ
Կիպրոս կը բողոքէր « իր ներքին գործե-
րուն մէջ Թուրքիոյ միջամտութեանը
դէմ » :

Առաջինը խօսք առաւ Թուրքիոյ ներ-
կայացուցիչը, Օրհան Էրալփ, պահանջե-
լով Ապահովութեան Խորհուրդէն որ
հասկցնէ Մակարիոսի թէ այլեւս չափը
անցուց՝ կատարուած իրողութիւններով
կարգադրելով միշտ կիպրական հարցը ի
չահ իր անձին , եւ ձգտելով կամաց կա-
մաց կիպրոսը Յունաստանի միացնելու :

Կիպրոսի արտաքին գործոց նախարա-
րը, Կիպրիանու, պատասխանելով Թուրք
պատուիրակի բողոքին, ըսաւ, թէ
« Թուրքիոյ ամբողջ միտք բանին Կիպրո-
սի մէջ պինդել միջամտութեան մը պա-
տրուակը ստեղծել է : Երբ Թուրքիա կը
փափաքի·եւ չի ստանար, այն ատեն կը
սպառնայ եւ կը յարձակի· « Այս օրէնքը ի
գօրու է միայն կոյս անուտաներու բնա-
կիչներուն համար » :

« Կիպրոսի Խորհրդարանին վաւերա-
ցուցած օրէնքները չեն որ ծանր կացու-
թիւն մը ստեղծեցին, այլ պայն Թուրքիոյ
սպառնալիքը ստեղծեց : Կիպրոսի Հան-
րապետութեան բացարձակ իրաւունքն է
բարեփոխել ընտրական օրէնքները կամ
իր նախագահին իշխանութեան ժամանա-
կաշրջանը երկարել՝ ատանց որ օտար էր-
կիր մը միջամտելու բլլայ կամ Ապահով-
ութեան Խորհուրդը ատով հետաքրքրուի» :

Յետ նշելու թէ իր կառավարութիւնը
պատրաստ է բանակցելու ՄԱԿի պատ-
ուիրակին հետ Խորհրդարանին մէջ փոք-
րամասնութիւններու (Թուրք) ներկայա-
ցութեան չուրջ , Կիպրոսցու յայտարարեց ·
« Եթէ երբեք հաղագրութեան սպառնալիք
մը կայ, դայն պէտք է փնտռել Անգլերա-
յի կառավարութեան 27 Յուլիսի բողո-
քագրին մէջ միայն » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՔՍԷԼ.— Խորհրդարանէն ետք , Պելժիոյ Վերակոչման ու վստահութիւն տուաւ Հարմէլի կառավարութեան, 43ի դէմ 119 ձայնով :

« *Ինչպէս կ'ըսէր երէկ Սըճնէյ Թելէ –*
կրաֆ , խնամակալները չրջաբերական
նամակի մը մէջ որեւէ պատճառ չեն տար
այս պաշտօնազրկման մասին: Աբք·ին
կողմնակիցները կ'ըսեն թէ պաշտօնա –
դրկման պատճառները քաղաքական են :
Օսմանեան Թուրքերու կողմէ, Հայերու
ջարդերուն յիսնամեակին առթիւ, տար –
ւոյն սկիզբը, Պաակ Աբք· « Թուրքիա »
բառը գործածած էր, մինչդեռ նախագահ
Պ· Ն· Կիւլպէնկեան գրած էր Աբք·ին թէ
Միջին Արեւելք բացատրութենէն զատ ,
բառ պիտի չգործածուի: Երէկ ինծի ը –
սաւ (իմա՛ Կիւլպէնկեան Տէյլի Թելէկրա–
ֆի Թղթակցին) թէ խնամակալութեան
չրջաբերականը յատակ է այդ առթիւ ,
պաշտօնազրկումը կապ չունի ոչնկոչու –
մին հետ, եւ ալ կը վերահաստատեմ
այդ» :

Թերթին Թղթակիցը տեսնուած է նաեւ
« Արեգակ »ի տնօրէնին հետ եւ կուտայ
կարդ մը տեղեկութիւններ որոնք ամիս –
ներէ ի վեր ծանօթ են մեր ընթերցող –
ներուն :

×

Տէյլի Սփէչ կը գրէ Օգոստոս 3 Թուա –
կանով .— Պատկ Աբք·ի հեռացման պայ–
մանաժամը լրացաւ բայց 50ամեայ Աբք–
եպիսկոպոսը , որ Ս· Սարգիս կը մնայ
Երուսաղէմէն գալէն ի վեր, 15 տարի
առաջ, կ'ըսէ թէ պիտի չհեռանայ, աւել–
ցընելով թէ Լոնտոնի չորս հազար Հա –
յերուն մեծ մասը իրեն հետ է: Նուազար
Կիւլպէնկեան կ'ըսէ .— « Կը յուսամ թէ
կամաց մը պիտի երթայ առանց աղմու –
կի: Պայմանագրին մէջ գրուած է թէ
Միջին Արեւելք իր վերադարձի ճամբու
ծախքն ալ կը վճարենք :

×

Կ'աւելցնենք միայն մէկ բան սակայն :
Յուլիս 8ի իրենց չրջաբերականին մէջ ,
խնամակալները կ'ըսեն թէ ի յարգանս
Եկեղեցւոյ, չեն ուզեր հրապարակել
պաշտօնազրկման բուն պատճառները ,
բայց տեսնք թէ նոյն խնամակալները ինչ
կ'ըսեն Մայիս 3 Թուակիր , պաշտօնա –
զրկման իրենց նամակին մէջ.—

« *Դուք ծառայած էք այս եկեղեցիին,*
որուն խնամակալներն ենք մենք, չուրջ
15 տարիներ , սկսեալ այն ժամանակ –
ուանէն, երբ պարզ վարդապետ մըն էիք·
իսկ հիմա, երբ մեր յանձնարարութեամբ
բարձրացած էք արքեպիսկոպոսութեան
աստիճանին մեր համոզումն է որ դուք
պիտի նախընտրէք, ազատուած ձեր բո –
լոր պարտաւորութիւններէն, զործել ու –
րիչ թերեւս աւելի արդիւնաւոր բնագա –
ւառներու մէջ :

« *Խնամակալները լիովին գնահատելով*
ձեր 15 տարուան հոգեւոր հովուութիւնը
եւ նուիրեալ ծառայութիւնը, հիմա ժա –
մանակը հասած կը նկատեն վերագա –
նալու սահմանափակ ժամանակուան մը
համար հոգեւորականներ վարձելու ի –
րենց հին սովորութեան :

« *Հետեւաբար, այսու անոնք ատորոշած*
կը յայտարարեն ձեր պաշտօնը, փոխան
ազդարարագրի մէկ ամսուան թոշակի ինչ–
պէս նաեւ որպէս յատկապէս չնորհ երկու
ամսական վճարելով ձեզի· այդ վճարում–
ները կը տրուին ձեզի խնամակալներուն
բնակարանէն ձեր մեկնելէն ետք :

« *Մենք միշտ պիտի յիշենք ձեր հոգե –*
ւոր գործունէութիւնը եւ արտանց յաջո –
ղութիւն մաղթենք ձեզի Հայաստանեայց
Սուրբ Եկեղեցւոյ մէջ ձեր անձնուէր ծա–
ռայութեան համար, ուր որ ալ գտնը –
ւիք » :

Նամակը ստորագրած են՝ Ն· Կիւլ –
պէնկեան, Ս· Քիւրքճեան, Գ· Քիւրք –
ճեան եւ Ռ· Մայքըլ :

Աւելցնելիք բան չունինք առայժմ :

ՀՐԱՏԻ ՄԱՍԻՆ

Միացեալ Նահանգներու «Մրրիկը 4» հրթիռը, որ անցեալ Նոյեմբերին ի վեր կը ճամբորդէր անջրպետին մէջ որոշ կէտի մը վրայ Հրատին հանդիպելու եւ զայն նկարելու համար, յաջողեցաւ՝ ութ քանի մը օր առաջ ոսկեայ լուսանկարները փոխանցել Փասատինայի պիտական աշխատանոցին մէջ անհամբեր սպասող տաղանդաւոր մարդոց: Նախ քան ձեռք բերուած արդիւնքին մասին մեր բան մը ըսելը, բացատրենք, թէ ինչպէս օրական 1·400·000 մղոն ճամբորդող գործիք մը, 325 միլիոն մղոն հեռուէն, կրնայ նկարներ դրկել դէպի երկիր: Նկարները կը հասնին թուանշաններով ու հոս հասնելէ ետք մասնաւոր գործիք մը զանոնք կը «թարգմանէ» սեւի ու սպիտակի միջեւ գտնուած 64 երանգքներէն մէկուն նր – մանող կէտի մը: Իւրաքանչիւր նկար կը բաղկանայ երկու հարիւր տողէ եւ իւրաքանչիւր տող երկու հարիւր կէտերէ: Այս հաշուով 240·000 թուանշաններ հարկաւոր են նկար մը կազմելու համար ու այդ գործողութիւնը կ'առնէ մօտաւորապէս ութուկէս ժամ:

Առաջին երեք լուսանկարները, որոնք հրատարակուեցան մամուլին մէջ, կեանքի որեւէ նշան ու նոյնիսկ հաւանական – նութիւն ցոյց չեն տար: Մոլորակին մակերեսը հարթ է ու մաքրուած տիեզերական փոչիներէ: Ցաճախ փոչիի փոթորիկներ կը ծածկեն անոր մակերեսը: Այս փոթորիկները նշմարելի են երկրէն: Երբ բոլոր նկարները — հաւանաբար քսան հատ — քննուին ու մեկնաբանուին, տեսնանք գիտնականները պիտի կրնա՞ն տրամաբանական բացատրութիւն մը գտնել երկրի օդին հագիւ մէկ կամ երեք հարիւրերորդը օդի խտութիւն ունեցող Հրատին վրայ փչող հողմերուն ու փոթորիկներուն մասին:

Օդի այդ նօսրութիւնն է պատճառը, որ երկրի վրայ գտնուող ու մեր ըմբռնած ձեւով կեանքի գոյութիւնը մեր դրացի մոլորակին վրայ անհաւանական կը թուի: Ծաւալով երեք անգամ փոքր է երկրէն ու իր ձգողական ուժն ալ, այդ իսկ պատճառով, չատ քիչ: Հաւանաբար այդ է պատճառը — իր ձգողական ուժին տակ ըլլալը, — որ օդ չունի: Եթէ օր մը մարդիկ անոր վրայ իջնալ փորձեն, ոչ անկարդելը՝ եւ ոչ ալ օդանաւը օգտակար ըլլալ իրենց: Մէկ խօսքով, անապատային, անջուր ու անհիւրընկալ մոլորակ մը ըլլալ կը թուի Հրատը: Կ'ենթադրուի, թէ մենք մագնիսական բեւեռ ունինք որովհետեւ երկրի կեդրոնական ծիսացող ծով կայ. Հրատ սառած ըլլալով, ոչ գործօն հրաբուխ ունի եւ ոչ ալ մագնիսականութիւն:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՍՊԱՆԴԸ

Բ.

Հայաձէր զուիցերացի Էմոխալա Ցամէր կը գրէ. «Հրացանով, կապնով, զաւազանով սպաննեցին հազարաւորներ, այնպէս որ մէկ քանի փողոցներու մէջ դիզուած մարմինները մէկ մէկ պատեր էին, արիւնը կը հոսէր գետակի նման»: Ցիսնեան մը, որ քաղութիւնը ունեցեր էր դուրս դալու կատարածին առեն, կ'ըսէ թէ արիւնը կը հոսէր ինչպէս ջուրը փոթորկոտ անձրեւէ մը ետք: (Ֆ. տ'Անճերդի, Ջարդերու երկրին մէջ, 1910, Փարիզ):

Բազմաթիւ Հայեր գլխիվայր կը կախէին եւ ատպարի հարուածով երկուքի կը բաժնէին: Կը կապէին մարդիկ եւ ծունկերուն վրայ կը սղոցէին իրենց զաւակները: Մոլեգին ամբոխ մը ատպարներով դինուած կը վազէր փողոցներուն մէջ, կը նետուէր բնակարաններուն վրայ վայրագօրէն կոտորելու համար:

Սարսափահար մարդիկ, կիներ, երախաներ կ'ապաստանին եւրոպական հաստատութիւններ, կառավարութիւնը կը պահանջէ ատոնց յանձնումը, միխոնարներ կը մերժեն: Պարթեւեան կը յիշէ. «Վեհագոյն վարմունքը, Ֆրանսացի միսիոնարներուն, ըլլան Յիսուսեան թէ Ֆրանչիսկեան, որոնք իրենց դռները լայն բացին մահահալած Հայուն առջեւ, հազ տուին անօթիներուն, անկողին՝ վիրաւորներուն, հիւանդ երախաներուն: Ամանայի կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը դիմէր իրեն յանձնելու ապաստանած Հայերը՝ «նախ մեզ սպաննեցէք, ապա կը յանձնենք այս թշուառները»:

Գերհնական ականատես մը կը պատմէ քաղաքին մէջ, կը հանդի Սօսյ Կաթողիկոսը, սահմռկած կը դիտէ ականատեսը, բերնէն կը թոի յայտնուելին՝ «Եթէ իմ Ամասուածս այս անօրէնութեան, այս պատիժներուն ալ Ամասուածն է, ես Ամասուծոյ չեմ հաւատար, ես Ամասուծոյ չեմ հաւատար»: Պարթեւեանի մօքին մէջ «մահուան գոյնի մը պէս կը կատայ Հայրապետին շրթներէն այդ դիշեր թր – ուած գերադոյն ազազակը»:

Հալէպի առաջնորդ Շահէ վարդապետի ուշիմ, կորովի եւ ամենահաւատր գործունէութիւնը յայտնութիւն մըն էր: Պարթեւեանի մօքին մէջ կը դրէ որ դիմում ըլլայ ներ – կայ վալիին պաշտօնանկութեան համար: Նամակը հրատարակութեան կուտան եւ վալիին ականջը կը հասնի... մնացածը կարելի է դուշակել: (Կիլիկեան Ադիա – միքը, էջ 89):

Սահմանադրական երիտասարդ թուրք բանակը կը հասնի Ամանա, կատարածը դադրեցնելու համար, իրականութեան մէջ պահասը լրացնելու համար: Կը պատրաստուին Ադդարեան վարժարանը, ուր ա – պաւինած են երկու հազար հոգի: Քա – րիւղ կը սփռեն, բոցավառ բամբակներով կրակի կուտան, չէնքը կը դառնայ հրա – կայ խարոյկ մը: Ցետոյ կը դիմեն հոն, ուր Հայեր ապաւինած են, կը հրդեհեն բոլոր չէնքերը:

Ջինուոր մը կը դրէ ծնողքին. «Ամանայի մէջ պատերազմ յայտարարեցինք Հայերուն դէմ, սպաննեցինք յիսուն հազար այդ անհաւատ չուներէն, որոնց արիւնը ոռոգեց փողոցները»: («Ամասիա, Հայեր եւ Երիտ. Թուրքեր, էջ 115):

Պարթեւեան կը հարցնէ. «Քոմիթէն – րուն հետ ի՞նչ պատճի մեղք գործած կրնար ըլլալ Տիկին Պալտուքեանը, եպերաբախտ մանկամարդուհին, զոր խաչե – ցին, էրիկն այրեցին, սոխնկները ան – խղճօրէն կտրեցին եւ զաւակներուն ձեռքը տուին, որուն աչքին առջեւ զաւակները մէկիկ մէկիկ մեռցուցին եւ որուն խենդեցնող ցաւն ու հոդեւարքը ծաղրե – ցին՝ երեսն ի վեր պոռալով. «Իշի՛ր զաւակներդ ապատէ»:

«Հապա աւելի անպիծքէն, աւելի ահռելիօրէն դժբախտ Տիկին Նաճարեա՞նը, որուն ձեռքը դանակ մը դրին եւ այդ հէգ, անկար ձեռքը իրենց զազանի մա – դիլներուն մէջ բռնած՝ սոխպեցին — ո՛վ դժբախտ զարհուրանք — որ մայրն իր զաւակները խողխողէ»...:

Ո՞ր հանճարեղ գրիչը պիտի կարենար արտայայտել տիկինին փիլիքական ցաւը, հոդեկան տառապանքը, ի տես ա – մուսնոյն չարաչար սպանութեան, զաւակներուն նահատակութեան, վեցամեայ աղջնակին լկտմին: Ահաւոր է պատերազմ, հրէշ երախաներուն:

Ամանայի կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը դիմէր իրեն յանձնելու ապաստանած Հայերը՝ «նախ մեզ սպաննեցէք, ապա կը յանձնենք այս թշուառները»:

Գերհնական ականատես մը կը պատմէ քաղաքին մէջ, կը հանդի Սօսյ Կաթողիկոսը, սահմռկած կը դիտէ ականատեսը, բերնէն կը թոի յայտնուելին՝ «Եթէ իմ Ամասուածս այս անօրէնութեան, այս պատիժներուն ալ Ամասուածն է, ես Ամասուծոյ չեմ հաւատար, ես Ամասուծոյ չեմ հաւատար»: Պարթեւեանի մօքին մէջ «մահուան գոյնի մը պէս կը կատայ Հայրապետին շրթներէն այդ դիշեր թր – ուած գերադոյն ազազակը»:

Հալէպի առաջնորդ Շահէ վարդապետի ուշիմ, կորովի եւ ամենահաւատր գործունէութիւնը յայտնութիւն մըն էր: Պարթեւեանի մօքին մէջ կը դրէ որ դիմում ըլլայ ներ – կայ վալիին պաշտօնանկութեան համար: Նամակը հրատարակութեան կուտան եւ վալիին ականջը կը հասնի... մնացածը կարելի է դուշակել: (Կիլիկեան Ադիա – միքը, էջ 89):

Սահմանադրական երիտասարդ թուրք բանակը կը հասնի Ամանա, կատարածը դադրեցնելու համար, իրականութեան մէջ պահասը լրացնելու համար: Կը պատրաստուին Ադդարեան վարժարանը, ուր ապաւինած են երկու հազար հոգի: Քարիւղ կը սփռեն, բոցավառ բամբակներով կրակի կուտան, չէնքը կը դառնայ հրակայ խարոյկ մը: Ցետոյ կը դիմեն հոն, ուր Հայեր ապաւինած են, կը հրդեհեն բոլոր չէնքերը:

Ջինուոր մը կը դրէ ծնողքին. «Ամանայի մէջ պատերազմ յայտարարեցինք Հայերուն դէմ, սպաննեցինք յիսուն հազար այդ անհաւատ չուներէն, որոնց արիւնը ոռոգեց փողոցները»: («Ամասիա, Հայեր եւ Երիտ. Թուրքեր, էջ 115):

Պարթեւեան կը հարցնէ. «Քոմիթէն – րուն հետ ի՞նչ պատճի մեղք գործած կրնար ըլլալ Տիկին Պալտուքեանը, եպերաբախտ մանկամարդուհին, զոր խաչե – ցին, էրիկն այրեցին, սոխնկները ան – խղճօրէն կտրեցին եւ զաւակներուն ձեռքը տուին, որուն աչքին առջեւ զաւակները մէկիկ մէկիկ մեռցուցին եւ որուն խենդեցնող ցաւն ու հոդեւարքը ծաղրե – ցին՝ երեսն ի վեր պոռալով. «Իշի՛ր զաւակներդ ապատէ»:

«Հապա աւելի անպիծքէն, աւելի ահռելիօրէն դժբախտ Տիկին Նաճարեա՞նը, որուն ձեռքը դանակ մը դրին եւ այդ հէգ, անկար ձեռքը իրենց զազանի մա – դիլներուն մէջ բռնած՝ սոխպեցին — ո՛վ դժբախտ զարհուրանք — որ մայրն իր զաւակները խողխողէ»...:

Ո՞ր հանճարեղ գրիչը պիտի կարենար արտայայտել տիկինին փիլիքական ցաւը, հոդեկան տառապանքը, ի տես ամուսնոյն չարաչար սպանութեան, զաւակներուն նահատակութեան, վեցամեայ աղջնակին լկտմին: Ահաւոր է պատերազմ, հրէշ երախաներուն:

Մինչեւ այսօր քննարկուած լուսանը – կարներուն վրայ Հրատի նշանաւոր ջրանցքներուն հետքը չկայ, չկայ նաեւ չատ մանրամասնութիւն որովհետեւ ա – նոնք առնուած են երբ արեւը ուղիղ կ'ելլէ նայ մոլորակին վրայ: Աւելի ուշ առնուածները, վերջալոյսի պահուն երկրի վրայ առնուած նկարներու պէս, հաւա – նաբար ցոյց տան անհարթութիւններ, փոսեր կամ բլուրներ:

Ամէն մէկ լուսանկար, ենթադրելով թէ անոնց թիւը 18էն 20ի կը հասնի, Միացեալ Նահանգներու ժողովուրդին պիտի արժէ վեց միլիոն տոլար... Թէ կ'արժէ՞ Հրատի վրայ ջուր ու ցամաք կենալը պիտնալու համար այդքան դրամ ծախսել. կամ դիտնալէ ետք ի՞նչ օգտակար – րութիւն կ'ակնկալուի այդ դիտութիւն – նէն, այդ ալ դեռ ինձի համար անորոշ է. եթէ դուք դիտէք, կամ կրնաք դուշակել. ինձի լուր տուէք:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԹՈԼԻԱԹԻԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐԸ

Ա.

Իտալիոյ Համայնավարները կը պատրաստուին իրենց պատմութեան ամենէն կարեւոր համագումարին: Բանուորական երկու հայեցակէտներ պիտի բախին, եւ այնքան ծանրակշիռ ու լարուած մթնոլորտի մը մէջ, որուն ոչ միայն իտալիա այլեւ ամբողջ Եւրոպան եւ ասիասոյն աչքերն են ուղղուած բանուորական կազմակերպութիւնները կը սպասեն հետաքրքրութեամբ:

Երբ Յուլիսի խռնուլ ջերմութիւնը չափով կը վերածէ չոգիի հեղձուցիչ բաղնիքի մը, Մութ – Խռնութիւնու (Պուրթէկէ Օսմուրէ) 4րդ թիւը, իտալիոյ Համայնավար Կուսակցութեան կեդրոնատեղին, սովորաբար կ'ամայանայ իր բնակիչներու մեծ մասէն: Համաձայն իրենց կլիմայական նախասիրութիւններուն կամ քաղաքական ձգտումներուն, անոնք կ'երթան Փոլիմանօ, Փանձա կամ Ալասիօ, հանգիստի օրերուն իսկ կարնոյ չարունակելու համար վիճաբանութիւնները:

Տարբեր է սակայն այս տարին: Դրամատիրական աշխարհի համայնավար ժխտողները, զոր կը գծէ Ազբրիֆայիլիոյ.

«Ագարակի մը մէջ անակնկալի բերին Պուլտուքեան ընտանիքը, բաղկացած եօթնեակէն, 28 տարեկան կնոջմէն, երկու մանչէ եւ վեցամեայ աղջնակէ մը: Կինը դիմադրութիւն կը խնդրէ ոտքերուն իյնալով կը ժպտին, այո, պիտի դիմանք, պիտի տեսնես, պիտի դիմանք կ'ըսեն: Ամուսինը կը կապեն, կը մերկացնեն կինը, կը խեղճ պատեն, փորը եաթաղանով կը կածեն, ամուսինը առջեւը կը տանին, կը մերկացնեն, քարիւղ կը թափեն վրան եւ կ'այրեն: Մարդկային խարոյկին առջեւ կ'երդեն ու կը պարեն: Երախաները ապաստիսար կծկատած կը մնան անկիւն մը, մայրերնին կը դիտէ պատին վերեւէն, երեսասարդ, արիւնոտ մարմինը խորտ մը դարձած է: Կը կարեն սոխնկները, ապագ կուտան որ ծծեն արիւնոտ միսը, կը խլեն եզունդները, կը կարեն մատները, քիթը, կ'այրեն մազերը, հողմոսքի աչքերուն առջեւ կը սղոցեն մանչերը, կը փրկեն աղջնակը, կը հանեն սիրտը, կ'ուտեն մօրը բերանը՝ դոչելով. Ս. կոյս Մարիամ, իջիր, զաւակներդ կը մեռնին, փրկէ զանոնք, զաւակներուդ սիրտը կ'ուտեմ, այնքան կը սիրէիր դիրենք, այնքան սիրուն, այնքան խարտեաշ: Դիակները նայած մարմինը կը վերջացնեն կտրելով հարուածներով»: («Մաթէն 8, 7 Յունիս 1909, Ամասիա, էջ 45):

Օսմ. երեսփ. ժողովը երկու քննիչներ դրկեց Ամանա, մէկն էր Էսքիշէհիր եպիսկոպոսան Յակոբ Պապիկեան, որ քրքումի կը նկատուէր: Դուրս եկաւ անկողմնակալ մարդ մը, անաչառ տեղեկագիր մը պատրաստեց, որ դատապարտութիւնն էր Երիտ. Թուրքերուն: Տեղեկագրին ներկայացման նախօրեակին յանկարծամահ եղաւ, անհեղութեան պաշտպանը վճռաբանութեան դոհ դնաց: Պապիկեան յայտնութիւն մը եւ խղճի խայթ մը եղաւ մեզմէ շատերուն համար: Մարդու պակասը, մեզմէն աւելի զգացած, չարաչար զգացած մեր մէկ վայրկեանին արուեցաւ պատնէշ, ճանչնալ, ոչնչանալ գիտցած մարդը, մարդ մը, յանձին Յակոբ Պապիկեանի:

Մերսինի անգլիական փոխ – հիւպատոսը կուգայ Ամանա՝ կնոջ հետ: Ինչ տեսաւ կուգայ Ամանա՝ կնոջ հետ: Ինչ տեսաւ տիկինը կորովով եւ անձնուիրութեամբ հրաչքները կը գործեն, չէն յաջողիր փրկել տարածը զարհուրանքէ, բայց կը փրկեն չատերու կեանքը: Գերմանացի հիւպատոսը կը բացակայի, Մերսինի փոխ – հիւպատոսը տեղն չի չարժիր, պարտաւոր էր պաշտպանելու Ամանայի Ֆրանսական հաստատութիւնները: Երբ հիւպատոսները հաւաքաբար գործադրեին՝ արդիւնքը պիտի բլլար անմիջական: (Ամասիա, էջ 37):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԼԻՖԵԱՆ

(2 Շար.)

ՔԱՂԱՔԸ ՈՐ Կ'ԱՊՐԻ
ԻՐ ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՎ

Գնահատական մեր արտայայտութիւնները յայտնապէս կը խանգավառեն ծեր – բունին մանուկի մը պէս: Ցետոյ կը հանդիպինք Ռէքէոս Պէրպէրեանին, Հինթ – եանին ու Պալեաններուն դամբանին:

— Անանկ կ'երեւի որ դուք բանաս – տեղծ կը փնտռէք, կ'ըսէ ծերունին յանկարծ, չեմ դիտեր ինչէ՞ն հետեւցնելով ատիկա: Իրեն համար անչուչա դաստիարակ կամ մտաւորական բանաստեղծ են բոլոր:

Կը հետեւինք հիմա մեր առաջնորդին՝ որ կարճ միջոցի մը մէջ արդէն յաջողած է դառնալ կեդրոնական դէմքը խումբին:

— Քանի՞ տարի է մեր մեւեռները կը պահպանես, կը հարցնէ Վաչէն:

— Ասիկա չորրորդ տարին է, անկէ առաջ Խարբերդ էի, անկէ եկայ ուղղակի: Օտարին ողջերուն հետ ապրելէն նախ – ընտրելի է մեր մեռեռներուն հետ ապրիլը: Անցեալ տարի զաւակս ու թոռներս ալ բերի: Հոլորն ալ հայերէն կը խօսին ու կը գրեն: Ես՝ ասրվեցուցած եմ: Ես չատ կը սիրեմ գիրն ու գրականութիւնը, բայց ինչ օգուտ, եկուր տես որ բախտ չեմ ունեցած կարդալու:

Ու դէպի Զարիֆեանին դամբանը մեր ճամբուն վրայ՝ կը լսենք ամփոփ պատմութիւնը Խարբերդցի հայրիկին: Կ'ուզէ տակաւին որ գիտնանք թէ մեր հին երդերը դոց գիտէ բոլոր, թէ գիտէ նաեւ բանաստեղծութիւններ Դուրեանէն ու Վարուժանէն:

— Զարիֆեանէն ալ կրնա՞ս բան մը արտասանել, կը հարցնեմ խումբին խոր – հրդռաւոր լռութիւնը խզելով:

— Շիտակը ըսելով, մինչեւ հիմա մարդ Զարիֆեանին բանաստեղծութիւն – ներէն չէ տուած որ սորվիմ:

— Լաւ, կ'ըսեմ, քանի որ այդպէս է, ես տամ քեզի: Ու հոն, Զարիֆեանի դերեզմանին վրայ նիհար իր չուքը տարա – ծող միմոզային տակ, թուղթի կտորի մը վրայ կը գրեմ զանգազօրէն ընթեռնլի դիրով մը.

Հոգիս ճնար մ'է անհուն,
Որուն վրայ ցուրտ, դժնէ
Ձեռք մը ամէն իրիկուն,
Մուր կտորներ կը գարնէ:

— Ահաւասիկ, կ'ըսեմ, թուղթը երկարելով իրեն. պիտի սորվիս ասիկա մինչեւ մեր յաջորդ այցելութիւնը, կ'ըլլա՞յ:

— Անչուչա, անպայման, չատ չնորհակալ եմ: Միչա ուզած էի Զարիֆեանէն նեցած կարդալու:

Ու դէպի Զարիֆեանին դամբանը մեր ճամբուն վրայ՝ կը լսենք ամփոփ պատմութիւնը Խարբերդցի հայրիկին: Կ'ուզէ տակաւին որ գիտնանք թէ մեր հին երդերը դոց գիտէ բոլոր, թէ գիտէ նաեւ բանաստեղծութիւններ Դուրեանէն ու Վարուժանէն:

— Զարիֆեանէն ալ կրնա՞ս բան մը արտասանել, կը հարցնեմ խումբին խոր – հրդռաւոր լռութիւնը խզելով:

— Շիտակը ըսելով, մինչեւ հիմա մարդ Զարիֆեանին բանաստեղծութիւն – ներէն չէ տուած որ սորվիմ:

— Լաւ, կ'ըսեմ, քանի որ այդպէս է, ես տամ քեզի: Ու հոն, Զարիֆեանի դերեզմանին վրայ նիհար իր չուքը տարա – ծող միմոզային տակ, թուղթի կտորի մը վրայ կը գրեմ զանգազօրէն ընթեռնլի դիրով մը.

Հոգիս ճնար մ'է անհուն,
Որուն վրայ ցուրտ, դժնէ
Ձեռք մը ամէն իրիկուն,
Մուր կտորներ կը զ

ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

Հետաւորութենէ մը թշնամին հարուածելու արուեստը սկիզբէն ի վեր զրաղեցուցած է մարդիկը : Կենդանիներն ալ հետեւելով կեանքի այս պայմանին, ունին իրենց յատուկ « պատերազմ»ները , ուր փոխանակ զիտական եւ արուեստական զէնքերու՝ բնական յատկութիւններն են որ ի գործ կը դրուին, ինչպէս խայթոցը թռոցը թռոյնը, ժանիքի ու սիրամբի զօրութիւնը, օրինակի համար, ամէն մարդ գիտէ պատմութիւնը կապիկներու ցեղի մը, որ սովորութիւն ունի կոյս անտառները այցելել անպատճառապահ ճամբորդը քարկոծել խիճերով, բայց միջատներու աշխարհին մէջէն է որ դիտող մը հնարաւոր ու հետաքրքրական օրինակներ պիտի գտնէ :

Նախ եւ առաջ յարձակողականը, մըշնամիջը որ մէկ առնթիմէթր մեծութեամբ, մեծ արագութեամբ եւ երկար ու զօրաւոր կզակներով զինուած միջատ մըն է ու վայրագ մսակեր մը, կը սնանի միջատներով. եւ որովհետեւ չափազանց դանդաղ ու ծանր է, ստիպուած է խորամանկութիւն ու ճարպարութիւն գործածել անոնց հասնելու համար :

Աւազուտ ու արեւոտ բարձունքներու վրայ, կանոնաւորի քսան առնթիմէթր տրամագիծով եւ 15 առնթիմէթր խորութեամբ ձագարաձեւ փոսիկներ կը փորէ որուն չատ ողորկ ու չարժուն պատերը ամենափոքր ծանրութեան մը տակ կը կքին :

Յատակը, որտղով միջատը՝ մարմինը հողածածկ եւ անհատնական համբերութեամբ մը զինուած կը սպասէ որպէս օրէր, չարաթներ անընդհատ : Հապա թէ անխոհեմ մրջիւն մը կամ որդ մը մօտենայ ձագարաձեւ փոսիկին եղերքուն ,ան կը քշտի վար՝ հոսող աւազներէն. չատ անգամ, եկոյ վտանգին պիտակից՝ խեղճ միջատը կը չանայ փախչիլ, բայց որ – ողորդը կը հակէ եւ դլխու ահարկու հար – ուածով մը որսին վրայ աւազ կը թափէ որ գայն թմրեցնէ եւ կաւրցնէ :

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՇԱԻԻԼ.— 1927էն ի վեր ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատշաճ կերպով տօնեցինք մեր հերոսամարտի օրը, «Վանասոր»ի արշաւանքի 68րդ տարեդարձի առթիւ : Եթէ մեր յիշողութիւնը մեզ չի դաւաճանէր, այս նուիրական տօնը առաջին անգամ Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արդութեան» խումբն է որ իր արժանի տեղը դրաւ 1927ին, մեր միւս ազգային տօներուն կարգին : Հակառակ աննպաստ օրին, զարձեալ հաւատաւոր բազմութիւն մը Յուլիս 25ի կիրակի օր հաւաքուած էր Շաւիլի ծանօթ անտառին մէջ ոգեկոչելու համար մեր բոլոր հերոսներու յիշատակը : Ժամը 15ին, ըստ մեր տարիներու աւանդութեան այցելեցինք Խանասորի փոխ – հրամանատար Իչխան Յովսէփ Արղութեանի եւ իր կողակիցին, ինչպէս նաեւ զործակիցին «Սաթենիկ»ի չիրխին, այցելեցինք նաեւ Հ. Յ. Դ. հիմնադիր – ներու զործակից վիէեբան ընկեր Բժ. Յովսէփ Տէր – Դաւթեանի եւ իր կողակիցին Կապ. Յաչէ հիմնադիրներէն ընկերուհի Սաթենիկ Տէր – Դաւթեանի չիրխը : Մեր այցելութեամբ յորդեցինք նաեւ յիշատակը Շաւիլի վերապրողներ մէջ հանդիպող ոչբացեալ ընկերներ Հրանտ Ադամեանի եւ Մխաք Մարդիսեանի :

Մինչ այդ մեր յուսացածէն աւելի բազմութիւն մը հաւաքուած էր պիտիմանատան անտառը, այդ օրը ապրելու համար մեր անմոռանալի հերոսներու յիշատակով եւ մինչեւ ուշ տաեն անտառը կը թնդար երիտասարդ ընկերներու եւ իրենց հայրենակիցներու ազգային եւ յեղափոխական երգերով : Մեր երիտասարդ ընկերներէն՝ Թիրայր Մերճեան խան – դամառ բանախօսութեամբ ոգեկոչեց յիշատակը մեր բոլոր հերոսներուն Պանք – Օթմանէն ու Խանասորէն մինչեւ Սար – դարապատ ու Բաչ – Աբարան, որոնք , ինչպէս կ'ըսէ մեր զուլումի եւ ըմբոստութեան երգիչը: «Իրենց մահով մեր սա կեանքին փայլ տուին » :

ԹՂԹԱԿԻՑ

Իտալիոյ կառավարութեան կազմին ըն – կերվարական կուսակցութիւնը կը ձգտի ամէն գնով կոծնելու կառավարութեան , իւրաքանչիւր քայլափոխին տեղի կու – տայ ալկոհոլեան Ժողովրդավար – Քը – րիստոնեաներու խալերուն : Շարքային – ները կը հետանան, իւրաքանչիւր քուէ – արկութեան կը կոսնդնդի նոր ձայներ : Կուսակցութեան ձախ թեւը , Ռիքքարտօ Լոմպարտիի զլխաւորութեամբ , կու – սակցութենէն հեռացուելու սպառնալի – քին տակ է, եւ քարտուղարը , Տէ Մար – թինօ, կը սպառնայ հրաժարիլ :

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (286)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Միւս թուրքը հարուածէ մը կէս ծունկի բնկաւ, սակայն չողաց ձեռքի եաթաղանը ու մինչեւ երախակալը մխրճուեցաւ երկաթագործին փորին մէջ :

— Հետս պիտի դաս միւս աշխարհ, չաւն, — մռնչեց երկաթագործը :

Եւ անդամ մըն ալ ծանր մուրճը պտոյտ առաւ գլխուն վերեւ, ու դեմին նոսաւ ձեռքը փորին սեղմելով՝ տեսնելով թէ պոյտանը թուրքի պէս տապկած սա – պատառով գլորեցաւ մեռելներու մէջ :

Կիները գետին բնկած բոլոր գնդերը յարձակեցին ու յամառ եւ կատաղի ճի – գրով կը մաքառէին թուրքերու դէմ : Ծամակալները բնկած, մարգերնին արձակ, չորերնին կը ծածանէր ու կը գալարուէր կուռ ժամանակ. անոնք սակայն իրենց ճնշողականութիւնը չէին մոռածեր, այլ ճչալով նետուեցան թուրքերու վրայ : Անոնց սուրերը հարուած չէին բաներ, ինչ որ վրանին գար՝ իրենց էր, սակայն իրենց առածն ալ թշնամիին էր :

— Կեցցե՛ն կիները, — լսուեցաւ փե – թէոյի ձայնը եաւէն :

Եւ ան նետելով սիւնը լղղ կրակը, դոյլ մը առնելուն պէս ջուրը սիւնին վրայ թափեց :

Գնդապետը հանդչած դունդ բերած էր հետը. ինքն ալ սուրը չողացնելով խոյա – յաւ աֆիճիի մը վրայ՝ որ կատուի մը նման վեր կը սլանար, ու փոեց քարերու մէջ :

Իր զինուորները յարձի պէս դուրս նե – տեցին ներս խուժող Թուրքերը. մանա – ւանդ թէ, դուրս ալ խոյացան :

Տոպօ պարիսպին վրայ ծնրադրած , հետացող կուրծքով ու դուրս ինկած աչ – քերով կը նայէր վար, մինչ սուրին ու մօրուքէն արիւն կը կաթէր :

Կատղած էկէրցիները երթալով միշտ աւելի դուրս կը խոյանային բերդի պա – տառուածքէն, ու մեռեալներու վրայ , պարիսպին տորոտը կը ջարդէին Թուր – քերը :

— Եա, — գոչեց Տոպօ բոլոր ձայնովը, — եա :

Բայց այդ խառնակութեան մէջ իւրա – քանչիւր ոք իր ձայնն անդամ չէր լսեր :

Լատխալաւ Թօթ անունով դինուոր մը տեսաւ կարմիր թաւիչ դրօշ բռնող բէկը. վրան նետուեցաւ ու ձեռքի տարճանակը անոր կուրծքին պարպեց ու ձեռքի արագ չարժումով մը դրօշը յափշտակեց, ուրիշ չարժումով մըն ալ պարտոյ առրճանակը Թուրքի մը քթին բերնին չպրտեց, ու ա – ւարով մխաին ներս ցատկեց. մինչ հետը դուրս խոյացած հինգ ընկերները խոշ – խոշուեցան ենիչէրիներէն :

Տոպօ տեսաւ որ Վելի բէկ ձիէն գլոր – ցաւ , եւ թէ փաշային յաղթական դրօշը հունդարացի մը յափշտակեց : Նշան ըրաւ հանդչած դունդին թէ որ կողմը կռուին : Ձախ բազուկի արիւնոտ լաթերը քամեց ու վազեց վար պատառուածքին քով : Փեթէօ արդէն հոն էր ու պատառուած – քին դիմաց դրուած պատրաստ թնդանօ – թին կը մօտեցնէր վառած փայտի կոճղ մը :

Դրօշի եաւէն նետուող ենիչէրիները այս հարուածէն դուրս նետուեցան :

— Լեցուր, — գոչեց Տոպօ Ֆայրիխ թնդանօթաձիգին :— Զորս հողի թող հոս մնան : Եթէ ժամանակը ներէ՝ քար ու ղերան բերէք :

Կատղած պայքարը նոր թափով սկսաւ դռռալ մարտիկներու վրայ :

Ի.

Եւս առանձին մնաց մեռելին քով :

Մտախոհ կը դիտէր. յետոյ սկսաւ չար – ժիլ, գլուխը անցուց սաղաւարտը, իրա – նին՝ զրահը, յետոյ երկաթէ բազպաննե – րը : Պատանին քիչ չատ իր հասակն ու – նէր, անոր զգեստները հագաւ : Սուրը սակայն կարճ գտաւ : Մտաւ Տոպոյի սենեակը , ու պատէն երկար, չիտակ, իտալական սուին մը վար առաւ, ու և – րախակալի կաշին գաստակին անցուց : Պատեհանը սակայն հոն թողուց :

Մերկ սուինը առած՝ դռնէն դուրս նետուեցաւ : Սկսաւ վազել, ինքն ալ չէր գիտեր սակայն թէ ուր : Այնքան միայն գիտէր թէ իր ամուսինը Զալթայիին հետ արտաքին բերդը կը պաշտպանէր, բայց թէ այդ բերդը պալատին ո՞ր կողմը կը գտնուէր ինքն ալ չէր գիտեր :

Արեւը արդէն մտնելու մօտ էր. սակայն ծուխի ամպերու մէջէն օդին մէջ առկախ մնացած թնդանօթի հրաչէկ գնդակի մը կը նմանէր :

Բերդի տեղագրութենէն կը յիշէր, թէ արտաքին բերդը արեւելեան կողմը, ման – դաղի ձեւով կը տարածուի կրիային քով : Արեւը աջ կողմէն կը մտնէր, հետեւաբար ան ձախ կողմը պէտք էր գտնուիլ :

Տասը ծխոտ, մրոտ զինուորներ կուգա – յին դիմացէն չատաչելով. վազելով կու գային, առջեւէն տասնապետ մը կ'առաջ – նորդէր : Զինուորներու աչ բազուկները եւ ամբողջ աչ կողմը սեւցած էր արիւ – նէն, ուսերնին նիզակ ունէին :

ԿԵՋԱՄ ԿԱՐՏՈՆՒ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Խաչերիկեան եւ զաւակները՝ Ֆիլիփ եւ Սանտրա, Օր· Ա–լիէթ Խաչերիկեան, Այրի Տիկին Արմէն Յակոբեան եւ զաւակը Պետրոս Յակոբ–եան (Պուլկարիա) եւ ընտանեկան պա–րագանները յայտով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, տալոջ եւ հօրաքրոջ՝

ԻԶԱԲԵԼ ԽԱՉԵՐԻԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Օգոս–տոս 1ին, 65 տարեկանին, իր բնակարա–նը, 86 Ռիւ Տավիտ տ'Անճէ (Փարիզ 19)։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ Օգոստոս 6, ժամը 14·30–ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Հիւղե–ցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մար–մինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գե–րեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 23·15ին, Ֆրանս – Քիւլթիւր կայանէն։ «Հայերը Լիբանանի մէջ»։ Կը մասնակցին Զօր· Ռոնսո եւ Վահէ Օշական։

ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Թերար Սթեֆաննեօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատ–եան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն· Քէշ–եայեան, Ֆրեսերիք Ֆէյտիի եւ աշա–կերտներուն ու իրենց ծնողաց։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄԻ մահուան 47րդ տարե–դարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։

Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՁԱՇ ԷՔՍ ԼԷ ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Օգոստ· 14ին, 15ին և 16ին կը մատուցուի պատարագ Աստուածածնայ տօնի առթիւ։ Շաբաթ առաւօտ տօն Շողակաթի Ս· Էջ–միածնայ հիմնարկութեան, Կիրակի վե–րափոխման Ս· Աստուածածնի եւ ազա–գական խաղողօրհնութիւն, երկուշաբթի Ս· պատարագ Մեռելոցի եւ հոգեհան–դիստներ մասնաւորաբար ընդհ· գոհերու Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի առթիւ։

Կիրակի խաղողօրհնութենէ ետք ճաշ, Օթել Թուրիսթի չուրջ դաշտի վրայ կամ օթէլի ճաշասրահին մէջ, դիւրամատչելի դին։ Ձոխ համադամ ուտելիքներ։ Ըստ պատշաճի խօսողներ եւ գեղարուեստական բաժին, բարձրանալ Ռուք տը Ռըվառէն Թրեվիճէեն։ Ճաշին մասնակցողները պէտք է հեռախօսեն կանխաւ, Թրեվի–ճէեն 7։

ՄԱՐՍԷՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ· Առաջնորդարանի գրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Շաբէքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ առիպողական գործերու համար։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուելի Ա· Ց· Հայ Քոյրերու վար–չութիւնը կ'ընդունի իրրեւ պիչերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան պզիկներ, եւ իրրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի չափի համար՝ մանչ եւ պզիկ 3 տարե–կանէն 6 տարեկան։

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրրեւ մանկապարտէզի վարիչ Փը–րանսացի օրիորդ մը։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Արձակուրդի համար, կարելի է մէկ ամսուան համար բաժանորդագրուիլ՝ 12 Փրանքի։

Արձակուրդի առթիւ, մեր այն բաժա–նորդները որոնք կը փափաքին իրենց–հասցէն առժամապէս փոխել, պէտք է տեղեկացնեն վարչութեան ԵՐԵՔ օր ա–ռաջ, դրկեն 5 փր· եւ անպայման իրենց ՀԻՆ հասցէն (նախընտրաբար կցել թեր–թին պանտը)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Զատկի իւղագինի նուիրատուութիւն

Տիկին Ապտնի Երկանեան, Պ· Պ· Յ· Խաչատուրեան, Ս· Էմմիեան, Տիկին Ա–դաւնի Գալուստեան, Տիկ· Պարսիկեան (Սարսէլ), Յ· Ալեանաք, Յ· Յովակիմ–եան, Տիկին Պայծառ Տէյիրմէնճեան, Յ· Քէլէկեան, Տիկ· Հաթապեան, Ոսկերիչ–եան, Թ· Նապպաշեան, Տիկին Եսթեր Շի–քարճեան, Տիկ· Ընճայում Ունճեան, Օր· Գրպրըլեան, , Տիկ· Նօհատեան, Տիկ· Հոփհոփմէ Դաթէոսեան, Տիկին Ան–թառամ Սարաֆեան, Տիկ· Ագաքսի Բի–լալեան, Գ· Աւագեան, Կ· Պալանկեան, Տիկին Նադիկ Պալեան, Յ· Երկանեան, Տիկ· Մաթի Սարաֆեան, Տիկ· Սիմիա–ճեան, Տիկին Միքրանուհի Ալթունեան, Տիկին Մելինէ Զօրայեան, Ն· Նիկողոս–եան, Տիկ· Վարդանուշ Յարեան, Տիկին Մաթի Պալըքճեան, Մ· Վարդապետեան, Տիկ· Սիրուարդ Թէրզեան, Տիկ· Գայ–եանէ Կէտիկեան, Տիկ· Հայկուհի Կիւլ–պօղեան, Տիկ· Վարդանուշ Խատանպոլ–ցեան, Տիկին Գաթրին Փիլիպպոսեան, Տիկին Տիգրանուհի Թօնապաքեան, Հ· Գա–բրաթօղոսեան, Մոմճեան, Տիկ· Անժէլ Ագապեան, Յ· Մրտիկեան, Տիկին Լուիզ Սէմէրճեան, Կ· Սարաֆեան, Օ· Երկան–եան, Տիկ· Տաւուլճեան, Իպմիրլեան, Տիկին Քէօսէեան տասնական ֆրանք։

Տիկ· Փարիզ Մարտիրոսեան, Տիկին Հայկուհի Նիկողոսեան, Յ· Խաչիկեան, Տիկ· Հայկանուշ Նէվչէհիրլեան, Ա· Սիմիճեան, Մ· Պօյաճեան, Տիկին Մա–ռի Խաչատուրեան, Տիկին Ա· Տիլան–եան, Մ· Շիշմանեան, Յ· Գաբաթօղլան–եան, Տիկ Թիւթիւնճեան, Տիկ· Բագում–եան, Ադամեան (Սէվրան), Յ· Ճէլան–եան, Տիկ· Ա· Գէորգեան, Տիկ· Սաա–տէթեան (Անկէն), Տիկ· Սապրբեան (ան–կէն), Ադամեան, Տիկ· Ռ· Ֆէրմանեան տասնական։ Հ· Զօպանեան, Տիկ· Ե· Պո–ղոսեան, Տիկ· Կ· Կէօզիւմեան, Տիկ· Ա· Գումբուեան, Տիկ· Մաթի Շիրինեան, Տիկ· Ա· Նիկողոսեան, Տիկ· Զ· Քէօմիւր–ճեան, Տիկ· Մ· Բալըօսեան, Ա· Տաւար–ճեան, Բ· Եանկընեան, Տիկ· Քէօթահ–լրեան, Տիկ Խաչէրեան, Տիկ· Քէօսէեան (Մանմորանսի) հինգական ֆր։ Յ· Խան–դաեան տասը ֆրանք։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարե–շրջանի արձանագրութիւններու հա–մար դիմել վարժարանի Տնօրէնութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կա–նոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ·—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)
Avenue J. F. KENNEDY
Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de
St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը։ Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք։ Խաղադաշտ եւ լոգաւազ։
Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ։

×

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Պօմոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ· Խորհուրդը կը փութայ յայտնել Պօմոնի եւ շրջակայքի հայ հասարակու–թեան թէ՝ այս կիրակի առաւօտ, Օգոս–տոս 8ին, եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատա–րագէ եւ քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշ–ձանաղրութիւնները սկսած են։ Այն ա–նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ–ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ–նութեան, 1 Պուլվ· տը Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջնէ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջնէ	1/8	սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձրաձակուած ծառայով ազ–դերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա–կարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու–թիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ։ —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ուշեցնել։

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԱԼԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
7
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
7 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10376

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.376

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵԱԼԹԱ ԵՒ ՓՈՑՏԱՄ

(Թղթակի խորհրդաժողովի
Իսանսմեակին առթիւ)

—o—

Գ.

Եալթայի մէջ վերջանցօրէն նոյա – տոր վերջի վրայ կը պահուէր Սթալին: Կարմիր բանակի յաղթութիւնները Սթալինկրատն սկսեալ մեծապէս բար – գացուցած էին Արեւմտեան Միութեան վարիչ յոյս անպիւտաքոնն դաշնակից – ներուն :

Առաջնակարգ դեր վերապահուած էր Եալթայի մէջ «ժողովուրդներու ասոյ – նով հանդարեպ արեւմտեան»ին, որ իր յանձին արեւելեան խորհրդանիշերով ցոյժիւ չահեր ապահովեց իր երկրին, ինչ պիտութեամբ :

Ձախնի մղձաւանջը ա՛յնքան ծանր կը կայր զոհակիցներուն , մանաւանդ Մ· Նահանգներուն վրայ, որ Ռուզվելթ պատրաստակամ էր ամէն գիջում ընելու Սթալինին, ապահովելու համար կարմիր բանակի մասնակցութիւնը Ճափոնի դէմ մղուած պատերազմին :

Այդպէս ալ եղաւ : Սթալին պահանջ – եր ներկայացուց Գերմանիոյ եւ Մայրա – քոյն Արեւելքի մասին: Ռուզվելթ հա – մաձայնելով, իսկ Չըրչիլ ակամայ ընդ առաջ գացին «վենեալխմուս»ի պրեմիէ բոլոր պահանջներուն :

Ձիշդ ատենն էր նաեւ Թուրքիային պա – հանջելու առնուազն 1914ի սահմանները , Կարսի, Արտահանի եւ Օլթիի շրջանները : Այդ նպատակով օրերուն Ռուզվելթ ու Չըրչիլ ոչ միայն առարկութիւն կրնային բնել Սթալինի: Իսկ Թուրքերը հաճոյքով ընդ առաջ կ'երթային խորհրդային պահան – ջին փառք տալով, որ ա՛յնքան ուժգին ա – պատեցան :

Պարզունք չէ, որ Թուրքերը չլացած լ – ինեց նախկին պինակից Գերմաններու վրայէն յաղթանակներէն, ծրագրած էին անոնց կողքին պատերազմի մասնակցիլ ընդդէմ Ռուսիոյ :

Թուրք պինուորական պատուիրակու – թիւն մը այցելած էր ռուսական ճակատ՝ մինչեւ Տթալինկրատ եւ Անգարա վերա – դարձին հետաքրքրական արտայայտուած գերման ռազմավարութեան մասին :

Սթալինկրատի անվտանգնակ անկումն է, որ պատասխանատու Թուրքերը եւ նա – խագահ Ինէօնիւ կոչումի մասնակից դարձուցին Ճափոնի դէմ պատերազմին :

Ամէն բիւտանեայ համար Նպատակը Պոլսոյ բանալիները — կ'ենայ – մա – գրգռութիւնը Թուրքիոյ չուրջ զար – ձած է : կարելի բա՞ն է, որ Անգլիա հա – ւանէր Մարմարայի եւ Վոսփորի բանա – լիները յանձնել ռուսին :

Սակայն առարկութիւն չէր բներ կար – ծիք եւ Արտահանի մասին, որոնց պաթու – նեքին տուաւ էր 1878ին Պերլինի վե – հաժողովին մէջ, փոխարէն Ասիական Հա – յաստանի մէկ պոռնիկ :

Ամերիկա ալ չէր ուզեր, որ Ռուսիա Միջերկրականի մէջ ելլակէս ունենայ : Ամերիկա ալ կ'ուզէր, որ Թուրքիա ամրանայ, ինչպէս Եւրոպա :

Ինչպէս տակաւին չհրաժարած կը յայ – տարարէր Նոյա, թագաւորը խորհրդ – դակցութեան կանչեց բոլոր կուսակցու – թեանց ղեկավարները ,որոնց կարգին նաեւ Փափանդրէուն : Նախապահական պա – լատ ձգելով , Փափանդրէու կը յայտա – րարէր· «իբրեւ ղլուխը խորհրդարանական մեծամասնութիւն, թագաւորին իսկ ոչ լինելի վստահի կառավարութիւնը կազմե – լու պաշտօնը : Մերժուելու պարագային, առաջարկեմ որ առժամեայ կառավարու – թիւն մը կազմուի, որուն պարտականու – թիւնը ըլլայ կազմակերպել ընդհանուր ընտրութիւններ : Թագաւորը բաւ թէ աւելի հեռու, երկրորդ տեսակցութեան մը ընթացքին պիտի տայ իր պատաս – խանը »:—

Փափանդրէու իր յայտարարութեան մէջ կ'առաջարկէ արդէն երկու լուծում, անելէն դուրս պալու երկու ճամբայ : Թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ թագաւորին պատաս – խանը, առ այժմ ոչինչ կարելի է հա – տուտել : Քաղաքական դէտերուն համա – ձայն, լարուած այս մթնոլորտին մէջ , ղրեթէ անկարելի է որ թագաւորը Փա – փանդրէուին յանձնէ կառավարութեան կազմութիւնը : Իսկ ինչ կը վերաբերի ընդհանուր ընտրութիւններ պատրաստող ժամանակ կառավարութիւն մը կազմե – լու իր առաջարկին, նման քայլ մը կրնայ առնել թագաւորը երբ միւս բոլոր ղեր – ները զոյուին :

Անշուշտ որ թագաւորը կը ջանայ «հե – ռացնել» Փափանդրէուն: Աւսոր հանելու համար ինքն ալ ունի իր կարդին , երկու միջոցներ :

Առաջինը կը կայանայ ապագային միու – թեան կառավարութեան մը կազմութեան մէջ, ուր բոլոր կուսակցութիւններն ալ իրենց ներկայացուցիչները ունենան :

Երկրորդը, որ աւելի հաւանականու – թիւն կը ներշնչէ , թագաւորը կրնայ կա – տարուած իրողութեամբ մը խոպի բերել Փափանդրէուն: Իրապէս , թագաւորը կրնայ դիմել Փափանդրէուի կուսակցու – թեան , առանց որ այս վերջինը վարչա – պետ ըլլայ: Այդ պաշտօնը կրնայ յանձ – նուիլ Ստեփանոփուլոսին, որուն անունը առկախ հոլովուեցաւ եւ կոչուեցաւ « եր – րորդ անձը » : Այս առընչութեամբ Փա – փանդրէու առայժմ կը զոհանայ ասար – կելով միայն ,թէ«Սահմանադրութիւնը կը պահանջէ թագաւորէն դիմելու կուսակ – ցութեան ղլուխին : Ե՛ս իմ կուսակցու – թեան ղլուխը »: Լաւատեղեակ ազ – բիւրներու համաձայն կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն, վերջին օրերուն, առկախ ժողովի նստաւ : Յայտնուեցաւ որ կեդրոնի Համախմբումի երեսփոխաննե – րէն չատեր, նկատելով թէ ժամանակն է այլեւս տապնատին վերջ տալու, պատ – րաս են պաշտպանելու Ստեփանոփուլոսի թեկնածութիւնը :

Ա՛յս է Աթէնքի մէջ լսուող կացութիւ – նը :— Զորս ճամբայ, որոնցմէ մին ընտ – րելու ժամանակն է այլեւս : Հարկ է վե – րադարձնել յոյն ժողովուրդը իր միաս – նականութեան : Անորոշ այս կացութիւ – նը կարելի չէ երկնցնել՝ երբ պղտոր ջուրերու ձկնորսները չատ են եւ անդին կիպրոսի չուրջ Թուրքերը կրկին ձայն կը բարձրացնեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱ.— Թուրք Ազգային Հանրա – պետական ինը ղեկավար ղէմքեր հրա – ժարած են կուսակցութենէն, բազոքելու համար «իր վերջին համագումարէն ետք կուսակցութեան ստացած միապետական եւ արկածախնդրական նկարագրին» դէմ : Այս համագումարին մէջ էր (Յուլիս 30էն Օգոստոս 1) որ կուսակցութեան նախա – գահ ընտրուեցաւ նախկին գնդապետ Թուրքէշ, մէկը 1960 Մայիս 27ի պետա – կան հարուածի ղեկավարներէն : Հրաժա – րողներուն մաս կը կազմեն կուսակցու – թեան նախկին նախագահը՝ Ահմէտ Օ – ղուզ, պաշտպանութեան եւ գիւղատնտե – սութեան նախարարները՝ Հասան Տինկիր եւ Սէյֆի Օձքուրք, եւ արդարութեան նախարարը՝ Իրհան Պապան, որ Յուլիս 30ին հեռացաւ ներկայ գահլիճէն :

Ընդդիմադիր վաքան թերթին համա – ձայն, անհանգանական չէ որ նախարար – ներու իրենց կուսակցութենէն հրաժա – րումին հետեւի նաեւ մեկնումը Դաւլի – ճէն :

ՄԱԿ–ի պաշտօն. չրջանակներուն մէջ այն հասատատ կարծիքը կը տիրէ , թէ Հարաւային Վիէթնամ պատրաստ է բա – նակցելու Վիէթնամի չուրջ: ՄԱԿի քար – տուղարը այնքան համոզուած է Հանոյի այս բարեկամեցողութեան, որ պատ – րաստ է խոպալու միջնորդի գերը :

ՄԱՐԼՕ եօթը ժամէ աւելի տեւողու – թեամբ հանդիպում մը ունեցաւ Ձինաս – տանի մեծապետն գէմքերուն հետ: Այս առիթով Լիւս Շաօ Շիի եւ Մաօ Ցէ Թունկի ուղղուած Զօր· ոը Կոլի նամա – կին հրատարակութիւնը, հակառակ փա – րիզի յայտարարութիւններուն, եկաւ հաստատելու այն ապատորութիւնը թէ Մարլոյի այցելութիւնը պաշտօնական բնոյթ կը կրէ :

ՓԵՔԻՆ.— Ձին համամտաւոր տեսական պարբերաթերթը, «Կարմիր Դրօշակ », կ'ամբաստանէ խորհրդային ղեկավարնե – րը, « որովհետ կ'ուզեն խորհրդային Միու – թիւնը վերածել Միացեալ – Նահանգնե – րու օրինակով դրամատիրական երկրի մը » :

Օգոստոսի իր թիւին մէջ պարբերա – թերթը հրատարակած է յօդուած մը, Մաօ Ցէունկ Շէկ ատորպրութեամբ , որուն համաձայն «խորհրդային Միու – թեան մէջ համայնավարութիւնը «ցուցա – տախտակ» մըն է միայն, որ կը միտի խաբելու եւ անդամալուծելու խորհրդա – յին երկիրներու ժողովուրդները» :— Մաօ Ցէունկ Շէկ իր յօդուածը կը վերջացնէ եզրակացնել· «Գետերը որեան ալ հայհո – յեն, արեւը պիտի ծագի Արեւելքի մէջ» :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ.— Թէեւ եւ Սկբա – Թուրք համաձայն են թէ մեծ կամ փոքր երկիրները անհրաժեշտ է որ գործի անց – նին, հաւաքաբար կամ առանձին, ջնջա – լու համար որ Վիէթնամի ներկայ կա – գութիւնը ապկտի չվերածուի, կը յայտնէ տակաւին վերջերս հրատարակուած հպարտպրութիւն մը , Պրիոնիի մէջ երկու պետերուն հանդիպումէն ետք :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

(ՁՈՐՍ ՃԱՄԲԱՅ)

Երեսփոխանական ժողովը 13–ի դէմ 167 ձայնով մերժելով վստահութիւն տալ Նովասի կառավարութեան , վարչապետը իր հրաժարականը ներկայացուց թագա – ւորին : Այսով յունական ապտնապը կը մտնէր իր երկրորդ փուլին մէջ : Երե – ւոյթներու այս կացութեան մէջ որոչ մէկ բան կայ միայն — ապտնապը երբ ա – ռանց ունի Թագաւորն ու Փափանդրէ – ուն :

Փափանդրէու ինքզինք ցարդ կը նկատէ մեծ յաղթականը, որ կրցաւ ապտալել Նովասի կառավարութիւնը : Հազարնե – րով ցուցարարներ նետուեց փողոցին մէջ, ամբաստանեց նոյնիսկ թագաւորը եւ ա – ռաւելապոյնս հրաժրկեց կիրքերը :

Ինչպէս տակաւին չհրաժարած կը յայ – տարարէր Նոյա, թագաւորը խորհրդ – դակցութեան կանչեց բոլոր կուսակցու – թեանց ղեկավարները ,որոնց կարգին նաեւ Փափանդրէուն : Նախապահական պա – լատ ձգելով , Փափանդրէու կը յայտա – րարէր· «իբրեւ ղլուխը խորհրդարանական մեծամասնութիւն, թագաւորին իսկ ոչ լինելի վստահի կառավարութիւնը կազմե – լու պաշտօնը : Մերժուելու պարագային, առաջարկեմ որ առժամեայ կառավարու – թիւն մը կազմուի, որուն պարտականու – թիւնը ըլլայ կազմակերպել ընդհանուր ընտրութիւններ : Թագաւորը բաւ թէ աւելի հեռու, երկրորդ տեսակցութեան մը ընթացքին պիտի տայ իր պատաս – խանը »:—

Փափանդրէու իր յայտարարութեան մէջ կ'առաջարկէ արդէն երկու լուծում, անելէն դուրս պալու երկու ճամբայ : Թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ թագաւորին պատաս – խանը, առ այժմ ոչինչ կարելի է հա – տուտել : Քաղաքական դէտերուն համա – ձայն, լարուած այս մթնոլորտին մէջ , ղրեթէ անկարելի է որ թագաւորը Փա – փանդրէուին յանձնէ կառավարութեան կազմութիւնը : Իսկ ինչ կը վերաբերի ընդհանուր ընտրութիւններ պատրաստող ժամանակ կառավարութիւն մը կազմե – լու իր առաջարկին, նման քայլ մը կրնայ առնել թագաւորը երբ միւս բոլոր ղեր – ները զոյուին :

Անշուշտ որ թագաւորը կը ջանայ «հե – ռացնել» Փափանդրէուն: Աւսոր հանելու համար ինքն ալ ունի իր կարդին , երկու միջոցներ :

Առաջինը կը կայանայ ապագային միու – թեան կառավարութեան մը կազմութեան մէջ, ուր բոլոր կուսակցութիւններն ալ իրենց ներկայացուցիչները ունենան :

Երկրորդը, որ աւելի հաւանականու – թիւն կը ներշնչէ , թագաւորը կրնայ կա – տարուած իրողութեամբ մը խոպի բերել Փափանդրէուն: Իրապէս , թագաւորը կրնայ դիմել Փափանդրէուի կուսակցու – թեան , առանց որ այս վերջինը վարչա – պետ ըլլայ: Այդ պաշտօնը կրնայ յանձ – նուիլ Ստեփանոփուլոսին, որուն անունը առկախ հոլովուեցաւ եւ կոչուեցաւ « եր – րորդ անձը » : Այս առընչութեամբ Փա – փանդրէու առայժմ կը զոհանայ ասար – կելով միայն ,թէ«Սահմանադրութիւնը կը պահանջէ թագաւորէն դիմելու կուսակ – ցութեան ղլուխին : Ե՛ս իմ կուսակցու – թեան ղլուխը »: Լաւատեղեակ ազ – բիւրներու համաձայն կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն, վերջին օրերուն, առկախ ժողովի նստաւ : Յայտնուեցաւ որ կեդրոնի Համախմբումի երեսփոխաննե – րէն չատեր, նկատելով թէ ժամանակն է այլեւս տապնատին վերջ տալու, պատ – րաս են պաշտպանելու Ստեփանոփուլոսի թեկնածութիւնը :

Ա՛յս է Աթէնքի մէջ լսուող կացութիւ – նը :— Զորս ճամբայ, որոնցմէ մին ընտ – րելու ժամանակն է այլեւս : Հարկ է վե – րադարձնել յոյն ժողովուրդը իր միաս – նականութեան : Անորոշ այս կացութիւ – նը կարելի չէ երկնցնել՝ երբ պղտոր ջուրերու ձկնորսները չատ են եւ անդին կիպրոսի չուրջ Թուրքերը կրկին ձայն կը բարձրացնեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱ.— Թուրք Ազգային Հանրա – պետական ինը ղեկավար ղէմքեր հրա – ժարած են կուսակցութենէն, բազոքելու համար «իր վերջին համագումարէն ետք կուսակցութեան ստացած միապետական եւ արկածախնդրական նկարագրին» դէմ : Այս համագումարին մէջ էր (Յուլիս 30էն Օգոստոս 1) որ կուսակցութեան նախա – գահ ընտրուեցաւ նախկին գնդապետ Թուրքէշ, մէկը 1960 Մայիս 27ի պետա – կան հարուածի ղեկավարներէն : Հրաժա – րողներուն մաս կը կազմեն կուսակցու – թեան նախկին նախագահը՝ Ահմէտ Օ – ղուզ, պաշտպանութեան եւ գիւղատնտե – սութեան նախարարները՝ Հասան Տինկիր եւ Սէյֆի Օձքուրք, եւ արդարութեան նախարարը՝ Իրհան Պապան, որ Յուլիս 30ին հեռացաւ ներկայ գահլիճէն :

Ընդդիմադիր վաքան թերթին համա – ձայն, անհանգանական չէ որ նախարար – ներու իրենց կուսակցութենէն հրաժա – րումին հետեւի նաեւ մեկնումը Դաւլի – ճէն :

ՄԱԿ–ի պաշտօն. չրջանակներուն մէջ այն հասատատ կարծիքը կը տիրէ , թէ Հարաւային Վիէթնամ պատրաստ է բա – նակցելու Վիէթնամի չուրջ: ՄԱԿի քար – տուղարը այնքան համոզուած է Հանոյի այս բարեկամեցողութեան, որ պատ – րաստ է խոպալու միջնորդի գերը :

ՄԱՐԼՕ եօթը ժամէ աւելի տեւողու – թեամբ հանդիպում մը ունեցաւ Ձինաս – տանի մեծապետն գէմքերուն հետ: Այս առիթով Լիւս Շաօ Շիի եւ Մաօ Ցէ Թունկի ուղղուած Զօր· ոը Կոլի նամա – կին հրատարակութիւնը, հակառակ փա – րիզի յայտարարութիւններուն, եկաւ հաստատելու այն ապատորութիւնը թէ Մարլոյի այցելութիւնը պաշտօնական բնոյթ կը կրէ :

ՓԵՔԻՆ.— Ձին համամտաւոր տեսական պարբերաթերթը, «Կարմիր Դրօշակ », կ'ամբաստանէ խորհրդային դեկավարնե – րը, « որովհետ կ'ուզեն խորհրդային Միու – թիւնը վերածել Միացեալ – Նահանգնե – րու օրինակով դրամատիրական երկրի մը » :

Օգոստոսի իր թիւին մէջ պարբերա – թերթը հրատարակած է յօդուած մը, Մաօ Ցէունկ Շէկ ատորպրութեամբ , որուն համաձայն «խորհրդային Միու – թեան մէջ համայնավարութիւնը «ցուցա – տախտակ» մըն է միայն, որ կը միտի խաբելու եւ անդամալուծելու խորհրդա – յին երկիրներու ժողովուրդները» :— Մաօ Ցէունկ Շէկ իր յօդուածը կը վերջացնէ եզրակացնել· «Գետերը որեան ալ հայհո – յեն, արեւը պիտի ծագի Արեւելքի մէջ» :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ.— Թէեւ եւ Սկբա – Թուրք համաձայն են թէ մեծ կամ փոքր երկիրները անհրաժեշտ է որ գործի անց – նին, հաւաքաբար կամ առանձին, ջնջա – լու համար որ Վիէթնամի ներկայ կա – գութիւնը ապկտի չվերածուի, կը յայտնէ տակաւին վերջերս հրատարակուած հպարտպրութիւն մը , Պրիոնիի մէջ երկու պետերուն հանդիպումէն ետք :

ԽՐՈՒՇՉեԻ ՊԻՏԻ ԽՉԷ՞Ր ՓԷՔԻՆԻ ՀԵՏ

—o—

Խրուշչեւի պաշտօնազրկման պատճառ – ները կը սկսին կամաց կամաց յստակա – նալ :

Խորհրդային պարագլուխին անկումը աւետող անսպասելի լուրէն տասը ամիս ետք, այսօր դիւանագիտական լուս – աբեղակ ապբիւրներէ կը հաղորդուի թէ ոուս – չինական բանակցիչը, անոնսական նեբքին խնդիրներու հետ միասին, իր անկումին դլխաւոր պատճառները կը կազմեն :

Կ'բսուի թէ Խրուշչեւ, իր պաշտօնա – դրկման վայրկեանին, Փէքինի հետ խը – դելու վրայ էր : Աակէ երկու երեք ամիս առաջ արդէն ան համոզուած էր որ չինա – կան վտառամտութեան հետ լեզու գտնել անկարելի էր : Խրուշչեւ իր այս կարծի – քին տեղեակ պահած էր նոյնիսկ Եւրո – պայի համայնավար դեկավարները , յայտնելով թէ Փէքին, անդամալուծելով Մոսկուայի քաղաքականութիւնը միջազ – գային բեմին վրայ, կը վնասէ համայնա – վարութեան : Հակառակ իր միտքերը չբաժնող խորհրդային Համայնավար Կուսակցութեան եւ Արեւելեան Եւրոպայի դեկավարներու մեծ թիւի մը, որոնք կը վախնային համայնավար չարժման մի – ասնականութեան պատակառմէն, Խրուշ – չեւ իր դիրքին վրայ մնաց անդրդուելի : Ասիկա կազմեց, չատ հաւանօրէն, ջուրի այն կաթիլը, որ յորդեցուց անօթը՝ ուր, տարիներու ընթացքին, հաւաքուած էր Խրուշչեւի չափազանց անհատական նա – խաձեռնութիւններուն եւ տարօրինակու – թիւններուն հասցուցած վնասը :

Կարելի է ըսել, տակաւին, թէ Խրուշչե – ւի յաջորդները յանգած են, ըստ երեւոյ – թին նոյն եզրակացութեան՝ Փէքինի հետ հաշտութեան մը առընչութեամբ , առ – նուազն մօտաւոր ժամանակի մը մէջ եւ այնքան ատեն որ Մաօ Ցէ Թունկ իշխա – նութեան գլուխը կը մնայ : Անոնք, Փէ – քինի միջա աւելի բաւն բերանացի յար – ձակումներուն առջեւ, նաեւ յատահատած են ոչ թէ դաղրած, այլ նոյնիսկ մեղմա – ցան տեսնելու իրար հասցէի արձակուած լատանքները :

Ա՛յս է , կ'ըսեն, որ մղից Ռուսերը փը – նեւ վարպառնալու եւ ապպղինման չուրջ բանակցութիւնները չարունակելու համար , հակառակ Վիէթնամի պատե – բազմին, այն համոզումով թէ այլեւս ո – չինչ կրնայ չէզոքացնել Կրեմլինի հան – դէպ Զինեղու թշնամութիւնը :

Մոսկուա Փէքինի հետ իր կամուրջնե – րը պիտի չքանդէ ատկայն: Ակզբունքով, անշուշտ, եւ որովհետեւ Վիէթնամի հարցը «չափազանց վտանգաւոր» կը դարձնէ առայժմ համայնավարութեան մէջ որեւէ նեբքին յախուռն չարժում : Ահա ինչ որ կը խորհին Արեւելեան Եւ – րոպայի դիւանագիտական լատատեղեակ չրջանակները: Ոմանք կ'աւելցնեն նոյն – իսկ որ Կրեմլինը, առ այժմ , ի վիճակի չէ ոչ մէկ վճռական որոշում տալու, տե – ղոյ անորոշութեան պատճառով :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՍՊԱՆԴԸ

Գ.

*Ծ*ադրանաւերը կը հասնին Մերսին, Լաթաքիա, Պէյրութ, իրենց ներկայութիւնը կը թողուն անտարբեր թուրք իշխանութիւնները, բարբարոսները կը չարունակեն իրենց դեհենական գործը :

Մահմուտ Շէվքէթ փաշա կը հասնի Փարիզ, կը ճաշէ Էլիզէի պալատին մէջ նախագահին հետ , կ'այցելէ Քէօշկ , Ենկանօթի գործարանը, կիսապաշտօն « Թան » կը գրէ· « Հայերը պէնգալ դնեցին, իսկամ ապջիկներու հետ ամուսնացան, նայ ուզեցին, Մերսինի մէջ թատրոն ներկայացուցին, փառաբանելու համար Հայաստանի Թագաւորութիւնը » : Փարիզ գացող թուրք երեսփոխաններ ֆըրանսական թերթերուն կը յայտարարեն « կառորածը չարիք մըն էր անհրաժեշտ, Հայերը հրաժարած չեն անկատարելական ձգտումներէ » :

Կառորածը տեղի ունեցած էր Թուրքիոյ « հայկական ցնորական , գաւառացական վարկածին անունով, կի – լիկեցիները Թագաւորութիւն կ'ուզեն եր» : Պարթեւեան կը չարունակէ· « Դուք, Երիտ· Թուրքեր, ուզեցիք Հայաստան մէջ ընկել տարագայ վտանգ մը, որ գոյութիւն չունէր, չէր կրնար ունենալ երբեք այս երկրին համար : Ահա բուն ճշմարտութիւնը ,ուր կը կայանայ ձեր սրխալին ահաղնութիւնը եւ մեր դժբախտութեան անհունութիւնը : Դուք կարծեցիք Թէ պէտք չէր Թողլ տրուեր Հայուն՝ ահմանադրական բեժիմի հովանիին տակ տարապայմանօրէն կ'ազդուրուիլ, իր վէրքերը դարմանել, ուժովնալ ու օր մրն ալ ի վիճակի ըլլալ ձեզի դէմ ծառանալու : Պէտք էր անոր տնտեսական, ֆինանսական յառաջդիմութեան բնականոն բնթացքը տասնեակ տարիներ եւս ձգել, զայն չարունակ իր ոտքերը ամրօքելու հարկին մէջ պահել, չունչ առնել չտալ անոր, որպէսզի չըլլայ Թէ ան դլուխը վեր առնէր, աչքերը հեռուն սեւեռէր ու յանդուգն, « դաւաճան » խէմալներու փորձութիւնէն տարուէր» : (էջ 195) :

Երեք իրողութիւններ կը յայտնաբերեն ազդային կեանքի տխուր վիճակը, կը ներկայացնեն մռայլ պատկերը : « Ի՞նչ ըրին մեր փարթամները, մեր ջախջախուած վիճակին մէջէն իսկ բարոյական մեծ յաղթութիւն պիտի կարենային տանիլ, եթէ Եւրոպայի երեսին նետէին իր նպաստները » :

« Ազդային անկազմակերպ Պատրիարքարանը մէջ մարդ չունիք » :

Կեսարիոյ պետական երեսփոխան Փրօֆ· Թումայեան «Բիւզանդիոն»ի մէջ կ'առաջարկէր « Եւրոպական քոնթրոլ Պատրիարքարանի վրայ» : Կը դրէն ու կը մոռնան, կ'ըսեն ու կ'անցնին, կը պակսի կամքը, հետեւողականութիւնը :

Պարթեւեան կ'աւելցնէ· « Ժողովուրդ մը արժանի է ունեցած վարչութեան » :

« Առանցի մէջ՝ կուտակուած աւերներէն եւ թշուառութեան աղեխարշ տեսարաններէն չէր որ կրեցինք սրտի ամէնէն ցաւագին տեղումը, այլ՝ երբ ինքզինք – նիս դէմ յանդիման գտանք հայ նկարագրի աւերներուն, բարոյական անկումին ու այլասերման տեսարաններուն, չուզեցինք հաւատալ կուտակել Զիհնի փաշային, երբ կ'ըսէր Թէ իր դղրոցին մէջ բազմատարազիր հանրապետութիւն ունի , որոնցմով Հայերը կ'ամբաստանէին հանրային ահանաւոր գործիչները : Բայց երբ մտնութեան, զրպարտութեան ու վատութեան դժնէ երեւոյթները սկսան խտանալ ու մեր չուրջ հրէշային պարբռնել, երբ մարդկային կերպարանքով սողուններ եկան ափ առնել մեր պատուբարեկներուն դուռը, եւ սպառնալ անոնց Թէ կրնային զիրենք նեղը դնել Պատերազմական Առեանին առջեւ, այն ատեն սոսկալեցանք համակերպիլ դժխեմ իրականութեան այն խօսքերուն, որոնց չէինք ուզած հաւատալ» :

×

Գրքոյկը կը յիշէ Պիթլիսի աեղեկագիրը « Հողային Հարց »ի բարձր պաշտօնեային մէկ մասին, աւատապետական կազմակերպութեան չուրջ, քիւրտ ազաներ քանդէն հարիւր մարդ ունին, կ'ապրին կողոպուտով, նախնական կենցագով : Հայեր ազա մը կը բերեն իրենց գիւղը , որպէսզի պաշտպանէ զիրենք տարբեր ցեղի պատկանող Քիւրտերու դէմ : Սա – կայն Քիւրտերը իրարու դէմ ալ կը կռուին եւ տուժողը Հայ գիւղը կ'ըլլայ, եթէ աշիրէթներէն մէկուն կամ միւսին ենթակայ է : Դարեր ամբողջ այս ցեղը ընկերային հոլովոյթ չէ ունեցած եւ կառավարութիւնն ալ անզօր եղած է նրա – տակեաց ընելու, բարբարոսութեան վերջ տալու :

Պաշտօնէութիւնը կաշառակեր, գեղծարար , անպարկեշտ է : Հայուն տառա – պանքը կ'աւելնայ մուհաճիրներու դա – լուտով, կառավարութիւնը զանոնք կը հաստատէ Հայ գիւղերու մօտ :

Պատրիարքարանի կողմէ կառավարու – թեան մօտ դիմումներ, բողոքներ կը մը – նան անպատասխանի, Հայերը ճարահատ կը դիմեն Եւրոպայի, կը վայելեն Ռու – սիոյ պաշտպանութիւնը, կը կնքուի ռուս – Թուրք համաձայնութիւն մը բա – րենորոգումներու իրագործման չուրջ եւ երկու քննիչներ կը նշանակուին վեց նահանգներու համար :

Հայկական Հարցը կը մանէ արդէն նորարար Արեւելեան դարաւոր Հարցին մէջ: Պերնչթայն կը դրէր· « Հայ ժողո – վուրդը կը կազմէ կեդրոնը այն խոշոր Հարցին, որ կը կոչուի Արեւելեան Հարց եւ որ ծանր կերպով մէկ օր նորէն պիտի դրաղեցնէ քաղաքակիրթ ժողովուրդնե – րը, պիտի խռովէ արեւմտեան ազգերու խաղաղութիւնը, դժուարութիւն պիտի ձգէ անոնց մէջ եւ պիտի յապաղեցնէ քաղա – քակրթութեան յառաջդիմութիւնը :— Ռուսիա պաշտպանութիւն կը ստանձնէր, իրաւունք չունի երբ ինք կը հարստահարէ հպատակները » : (Հայկական տանիցաւ – ները եւ Եւրոպա , 26 Յունիս 1902ի բա – նախօսութիւն, Ժընեւ, 1906) :

Հայերը կը դիմէին այս կամ այն պե – տութեան տարբական ապահովութիւն ստանալու համար, ոչ անկախութեան, ոչ ալ ինքնավարութեան ձգտումն ունէին : Եւ սակայն Թուրքը, դլխուած Թուր – քիոյ Թուրքերուն եւ համաթուրանական դաղափարներով, տարբեր մեկնութիւն – ներ կուտար կատորներու համար, օտար պետութիւնն ալ իր շահերուն համաձայն կը շահագործէր Հայերը: Լորա Պրայս կը դրէ· « Հայերը ամէն շահ ունէին ոչ Թէ քանդումի, այլ պահպանումի Թուր – քիոյ, ցրուած ըլլալով ամէն կողմ, չունէին ոչ մէկ տեղ մեծամասնութիւն, բայի Վանի նահանդէն, ոյս չունէին, անկախութեան ընդհակառակն չնորհիւ իրենց իմացական ընդունակութեան , կրնային ձգտիլ ամբողջ կայսրութեան մէջ Թուրքերու հետ սիրապետութեան , որոնք չունէին ընդարձակ երկիրը կառավարելու տաղանդները» :

ՅՈՐԻՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար·)

ԹՈԼԻԱԹԻԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐԸ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Քաղաքական այս համայնապատկերին մէջ, Ամէնռոլայի նախաձեռնութիւնը կը միտի ընկերվարականներուն ներկայացնելու տեսակ մը «հիւրասիրական» մօտեցման ծրագիր մը, եթէ երբեք անոնք հրաժարին կառավարութեան մաս կազմելէ : Մեծամասնական կոչումով կաբինէտ համախմբում մը՝ որ առայժմ պիտի չյաւակնի դէպի իրաւ ընկերվարութիւն անցքը իրագործել, այլ պիտի պոռնադայ յաջողցնելով այն մասնակի բարենորոգումները՝ որոնց իրագործման համար Զախ – կեդրոնը անկարող հանդիսացաւ :

« Ուրիշ ի՞նչ առաջարկ ունիք,— հարց կուտայ Ամէնռոլա իր քննադատներուն , եւ կ'աւելցնէ :— Ֆրանսայի մէջ, ես պիտի ըլլայի Տրֆիւսի կողքին, աւա՛ղ ...» :

Ամէնռոլայի դիրքին տկարութիւնն է – րէն մէկը, իրապէս, իր « պատառոյկ ըլլալն է» : Հարաւի մարդ, Իտալիոյ անառնութիւնը կը նկատէ ժամանակավրէպ, տիրապետուած՝ նկամառներէ , հարստահարութիւններէ , մխիթարներէ : Կը մտածէ Թէ չափաւորել իտալական դրամատիրութիւնը արդէն իսկ դրական , յեղափոխական գործ մը պիտի ըլլար : Մնացե՞լը··· յետոյ կը տեսնենք :

Այս հարցերուն չուրջ Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան ձախ թեւին, Լոմպարդիի համախոհ ընկերվարական – ներուն եւ ուրիշներու տեսակէտները բոլորովին տարբեր են : Ասոնց համար Զախ – կեդրոնին ձախողութիւնը մեղա – դրելի չէ այն իսկ պատճառով՝ որ զայն բաղկացնող տարրերը անհրաժեշտ եռանդը չեն ցուցաբերած, եւ կը բացատրուի արդէն դրամատիրական դրութեան ա – ռարկելի միջոցներով : Այնքան ատեն որ չեն ձերբազատուած դրամատիրական այս դրութենէն, ան, տրամաբանօրէն արդէն, պիտի արդիլէ որեւէ տնտեսական, ընկերային Թէ նահանգային քաղաքականութիւն՝ որ կը չեղի ներկայէն : Դէպի ընկերվարութիւն փոխանցման հարցը, ուրեմն, ինչպէս կը մտածէ Ամէնռոլա, տեսական հարց չէ, ան կապուած է ուղղակի եւ անմիջականօրէն բանուորներու եւ դիւղացիներու պահանջներուն՝ որոնք արդէն կը ցնցեն իտալիան :

Պահանջներու այս յարձակողական կերպարանքին կը պատասխանէ, դեռ եր – կու տարի առաջ, մեւտպի գործադրութեան բանուորներու գործադուլով, որ այս գարու ամէնէն ոգեւորիչ պատմական մատնեց Իտալիոյ դրամատիրութիւնը : Արհեստակցական ընկերակցութիւնները, մինչեւ 1963, ձեռք բերին անհրաժեշտ այնքան իշխանութիւն եւ բանակարժէքներու յաւելում, որ չտէր մարդակր կրնայր :

Զախ – կեդրոնին ծրագիրը, միաժամանակ ,— որուն առաջին գործը նոյն պայմանները ելեկտրական ուժը – կը ձգտէր հասարակայ հսկողի ներքեւ մեծ ընկերութիւններու գրաւելու իրենները եւ պարապրել պանոնք գործադրելի աստիճանական նպատակներուն: 1963ի աշունէն սկսած, գործատէրերը հակադրեցին ... գործադուլով· գրամպլանները քաշեցին եւ փախցուցին երկրին (երկու հազար միլիառ լիր անցեալ Ջենուէրայում) · այլ խօսքով, տեղծեցին անտեսական տագնապ մը: Ցետոյ անցան հակայարձակումի· գործէ պանդուռտին արձակում՝ մանաւանդ արհեստական ընկերութիւններու գործօն չարքայիններուն, օրամարձքերու սեղմում, արդ աշխատանք, ոչ գործադրում հաւաքական համաձայնութիւններու :

Զախ –կեդրոնը չուտարած էր· եա քայլ ընել՝ պիտի նշանակէր դրկել ինքզինքը բարենորոգիչ քաղաքականութեան մը միջոցներէն, որուն իրագործումը կը կարօտէր անպայման մեծ ծախքերու : Չէր կարող իրագործել առաջարկած իր ծրագիրները, եթէ երբեք չէր չահագործութիւնը : Բայց չհիլ այդ վատահութիւնը, պիտի նշանակէր հրաժարիլ ապագայացումներէն, տնտեսական հանրային հակակշռէն, պետական կազմակերպութեան բարենորոգումէն :

Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան ձախ թեւին համար, չղթայազերծուած այս բուռն հակադրեցութիւնը կը տանէր երկու դասերու: Առաջինը, առնուած յատկապէս վերջերս Կրամչի հատուածութեան մէջ արտասանուած Պրանտ Թրէնթինի ճառէն·— այն, Թէ « Դրութեան դանդաղ զարդացումը խորութիւն յոյս մըն է՝ ամբողջական գործելակերպ մը բացակայութեամբ » : Մտանկի իրաքանչիւր յաղթանակէ եաք, աչխատաւոր դասակարգը իր մեկնակէտին վերադառնալու վտանգին ենթարկուած է՝ գործատէրերու հակայարձակումին չնորհիւ՝ եթէ երբեք ան իր յաղթանակը չզտադործէր նոր յարձակումներու իրագործելու, աւելի յանդուգն ձգտումներով :

Երկրորդը այն է , Թէ բանուորական չարժումը չի կրնար պահել իր անկախութիւնն ու հասնիլ իր պահանջներուն՝ որոնք արդէն կը ցնցեն իտալիան :

Պահանջներու այս յարձակողական կերպարանքին կը պատասխանէ, դեռ երկու տարի առաջ, մեւտպի գործադրութեան բանուորներու գործադուլով, որ այս գարու ամէնէն ոգեւորիչ պատմական մատնեց Իտալիոյ դրամատիրութիւնը : Արհեստակցական ընկերակցութիւնները, մինչեւ 1963, ձեռք բերին անհրաժեշտ այնքան իշխանութիւն եւ բանակարժէքներու յաւելում, որ չտէր մարդակր կրնայր :

Զախ – կեդրոնին ծրագիրը, միաժամանակ ,— որուն առաջին գործը նոյն պայմանները ելեկտրական ուժը – կը ձգտէր հասարակայ հսկողի ներքեւ մեծ ընկերութիւններու գրաւելու իրենները եւ պարապրել պանոնք գործադրելի աստիճանական նպատակներուն: 1963ի աշունէն սկսած, գործատէրերը հակադրեցին ... գործադուլով· գրամպլանները քաշեցին եւ փախցուցին երկրին (երկու հազար միլիառ լիր անցեալ Ջենուէրայում) · այլ խօսքով, տեղծեցին անտեսական տագնապ մը: Ցետոյ անցան հակայարձակումի· գործէ պանդուռտին արձակում՝ մանաւանդ արհեստական ընկերութիւններու գործօն չարքայիններուն, օրամարձքերու սեղմում, արդ աշխատանք, ոչ գործադրում հաւաքական համաձայնութիւններու :

Զախ –կեդրոնը չուտարած էր· եա քայլ ընել՝ պիտի նշանակէր դրկել ինքզինքը բարենորոգիչ քաղաքականութեան մը միջոցներէն, որուն իրագործումը կը կարօտէր անպայման մեծ ծախքերու : Չէր կարող իրագործել առաջարկած իր ծրագիրները, եթէ երբեք չէր չահագործութիւնը : Բայց չհիլ այդ վատահութիւնը, պիտի նշանակէր հրաժարիլ ապագայացումներէն, տնտեսական հանրային հակակշռէն, պետական կազմակերպութեան բարենորոգումէն :

Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան ձախ թեւին համար, չղթայազերծուած այս բուռն հակադրեցութիւնը կը տանէր երկու դասերու: Առաջինը, առնուած յատկապէս վերջերս Կրամչի հատուածութեան մէջ արտասանուած Պրանտ Թրէնթինի ճառէն·— այն, Թէ « Դրութեան դանդաղ զարդացումը խորութիւն յոյս մըն է՝ ամբողջական գործելակերպ մը բացակայութեամբ » : Մտանկի իրաքանչիւր յաղթանակէ եաք, աչխատաւոր դասակարգը իր մեկնակէտին վերադառնալու վտանգին ենթարկուած է՝ գործատէրերու հակայարձակումին չնորհիւ՝ եթէ երբեք ան իր յաղթանակը չզտադործէր նոր յարձակումներու իրագործելու, աւելի յանդուգն ձգտումներով :

Երկրորդը այն է , Թէ բանուորական չարժումը չի կրնար պահել իր անկախութիւնն ու հասնիլ իր պահանջներուն՝ որոնք արդէն կը ցնցեն իտալիան :

ՔԱՂԱՔԸ ՈՐ Կ'ԱՊՐԻ

ԻՐ ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՎ

Ցայտնի է որ բան մը կ'ուզէ ըսել բայց չի համարձակիր: Դուռին առջեւ ենք արդէն, երբ եաեւէն կը լսենք վարանոտ իր ձայնը գերեզմաններուն խոր լռութեան մէջէն :

— Հայրենակից, ներողութիւն, մէկ վայրկեան, բան մը ըսեմ : Հայաստա՞ն կ'երթաք կոր :

Մեր ուսերէն կախ լուսանկարչական գործիքներն ու թեւերուն տակ դոնուող քարտէսները զրօսաշրջիկներու տպաւորութիւն ձգած էին ծերունի պահակին վրայ, հետու տեղերէ եկող ու հետու տեղեր գացող զրօսաշրջիկներու :

Հոգին փրթած այս հարցումին մէջ այնքան սէր կար ու կարօտ ու ալ մարմրող այդ աչքերուն մէջ այնքան ակնկալութիւն՝ հաստատական պատասխանի մը, որ կարելի չէր սուտ չխօսիլ, առնուազն խնայած ըլլալու համար իրեն յուսախաբութիւնը՝ որուն մատնած պիտի ըլլայինք դինք այլապէս :

— Այո, հայրիկ, կ'ըսեմ, պահ մը վարանելէ եաք: Ի վերջոյ ի՞նչ արժէք ունի ճշմարտութիւնը այս պարագային · կարեւորը մեր պատասխանով ունենալիք իր դոհունակութիւնն է միայն, կը մտածեմ: Եւ կարճ դադարէ մը եաք, կարծես աւելի համոզիչ դարձուցած ըլլալու համար պատասխանս, կ'աւելցնեմ, բան մը կ'ուզե՞ս հայրենիքէն :

— Ի՞նչ պիտի ուզեմ, եաւրում, իմ կողմէս ալ հողը պագէք: Օր մը մեզի ալ նասիպ կ'ըլլայ գահար :

— Սիրով, կ'ըսեմ, ու կը մեկնիք, հայրիկին՝ աւելի քան կէս դարու կարօտը միասին առած :

Օր մը մեզի ալ նասիպ կ'ըլլայ գահար :

Ամիսներ վերջ, երկու օրուան համար, ճամբուս վրայ առիթ կ'ունենամ Պոլիս հանդիպելու դարձեալ : Ապրիլ է այս անդամ ու կանաչ է ամէն կողմ : Կանաչ, խաղաղ ու դեղեցիկ: Կ'ուզեմ անպայման Սկիւտարի դերեզմանատունը այցելել :

— Ապրիլի առաւօտով դերեզմանատո՞ւն այցելել կ'ըլլայ , կը մեղադրէ դիս Պոլսեցի բարեկամս, բայց չի մերժեր ինդրանքս ու կ'ընկերանայ ինծի :

Հաղիւ ներս մտած դերեզմանատունին մայր դուռէն, չես դիտեր ուրկէ՝ կը յայտնուի Խարբերդցի հայրիկը դարձեալ: Շատ չանցած, նոյն ձեւով կը լսենք Դուբեանի կոթողին արձանագրութիւնը անդամ մըն ալ, հիւրերու առջեւ՝ իր սրված առաջին «պոչ»ը արտասանող պզտիկի մը անմեղ խանդավառութիւնով :

Ցետոյ կ'առաջնորդուինք, մէկ մէկ անշուշտ, դէպի Զարիֆեանի գերեզմանը :

— Մատթէոս Զարիֆեանն ալ մեծ բանաստեղծ եղած է· կ'ուզէ՞ք իր գրածներէն ալ հատ մը արտասանեմ ձեզի :

Ու առանց մեր հաւանութեան սպասելու կը սկսի անսխալ արտասանել :

Հոգիս բնար մ'է աւիուն ···

Երբ կը վերջացնէ, կարծէք հարկ կը տեսնէ ամփոփ բացատրութիւն մը տալու :

— Ասկէ ամիսներ առաջ Ամերիկայէն թուրիսթներ եկած էին, Հայաստան կ'երթային կոր, անոնք գրեցին տոյն: Նոյն օրը գոց սրտվեցայ: Ի՞նչ եղած արդեօք, ո՞վ գիտէ : Զայն ձուն չենք մէկ մըն ալ ետ չեկան : Դո՞ւք ալ Հայաստան կ'երթաք կոր :

— Ու առանց պատասխանի սպասելու կ'աւելցնէ .

Երանի ձեզի : Օր մը մեզի ալ կ'ըլլա՞յ արդեօք : Մենք՝ ինչ որ է, մեր ժամանակը անցած է ալ, գոնէ չօձուին ներս փրկինք :

ՎԱՀԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

բայց եթէ կառավար անհեսական նոր քաղաքականութեան մը համար : «Ա՛ր – հեսական ընկերակցութիւններու պայքար եւ քաղաքական պայքար հարկ է ուրեմն սերտօրէն իրարու չզոլկապ – ուին» : Նոր քաղաքականութեան մը պայքարը պէտք է սկսի գործատուներէն եւ գիւղերէն, ուր բանուորներու չբաւո – րութիւնը, հակասութիւններն ու անկ – ցոգթիւնները խորագոյնս կ'ապրին :

Իտալիոյ Համայնավար Կուսակցու – թեան ձախ թեւը ուրեմն հակառնայ է Ամէնոլայի բռնած դիրքին, որ, Պար – ճի դէմ հակաճառութեան մէջ, գե – ներս, ձենովայի մէջ կը յայտարա – րէր, թէ «կուսակցութիւնը գործատուն – րան մէջ ընելիք չունի — (ուր արդէն մեծ համեմատութիւններով կը նահանջէ, այնպէս·որ, իր անդամներուն քառասուն հարիւրը միայն գործատուներ են)— , թէ տեսական դրամատիրութիւն չկայ , այլ կայ միայն գործատէրերու ագահու – թիւն, թէ արհեստակցական ընկերու – թիւններու գործը պիճիթէի մը համար կռուիլ է միայն ... » :

Կուսակցութեան ձախ թեւին համա – ձայն Ամէնոլա կը մեղանչէ նախնական – նութեամբ : «Համախմբում»ի իր նախա – ձեռնութիւնը փախուստ մըն է միայն՝ խուսափելու համար էական հարցերէն : Ուզելով դիմ քաշել անցեալին վրայ, կը չէտեն ձախակողմեանները, Ամէնոլա , իրականութեան մէջ, կը ձգտի պահելու ամբողջ հին ժառանգութիւնը՝ անձնա – կան իշխանութեան, կեդրոնացումի եւ պետականութեան՝ որ յատկութիւնն է ընկերային – դեմոկրատներու եւ Արեւել – քի ընկերվարական վարչակարգերուն :

Ինկրաչի պէս մտածողներուն համար, ընդհակառակն, հարկ է առաւելագոյն դասը քաղել սքանիչեան անցեալէն, դու – րսնցմէ տանիլ ինքնաքննադատութիւնն ու քննական վերլուծումը ընկերային – դեմոկրատներու, տեղական համայնա – վար վարչաձեւերու եւ Ձախ – Կեդրոնին ձախողութիւններուն : Քննադատական այս քննութիւնէն, ապագայի ժողովրդա – վար իր խոստումներէն, իրմէ քաղ – ուած ու դծուած գործելակերպի ծրագ – րէն եկած է որ Իտալիոյ Համայնավար Կուսակցութիւնը պիտի ձեռնարկէ ընկե – րային ուժերու միաւորումին. պիտի ձեռնարկէ՝ մեկնելով հիմէն (եւ ոչ թէ զգաթէն, ինչպէս կը խորհի Ամէնոս – լա), հրաւիրելով ընկերվարական եւ կա – թոլիկ ձախակողմեանները անկեղծ խո – սակցութեան՝ հասարակաց ծրագրի մը հետապնդման համար :

Եւ իրապէս, այս խօսակցութիւնը ծայր առած է արդէն : Միւս կողմակերպու – թիւններէն լաւագոյնս լսուած համայ – նավարները մաս կը կազմեն Ինկրաոյի դիմաւորած թեւին, մասնաւորաբար Ո – գերթօն՝ Համայնավար Երիտասարդնե – րու քարտուղարը, Թրէնթինը՝ որ ըն – կերվարական եւ համայնավար ազակոմ – եան թեւին դէմ կը պաշտպանէ քրիստոս – եայ բանուորներուն չափերը, Ինկրաոն ինքը՝ որուն ճշմարտութեան լ սէր կիր – քը, խստապահանջութիւնն ու ուրիշնե – րուն հանդէպ ցուցաբերած յարգանքը՝ իր թշնամիներուն իսկ հիացումը կը չարժէ :

Այս խմբակցութիւններէն մին կամ միւսը պիտի կարենա՞յ յաղթանակը տանիլ Իտալիոյ Համայնավար Կուսակ – ցութեան 11րդ համագումարին : Թիւերու հաշուով, անշուշտ Ամէնոլա կրնայ հա – մախմբել բաւարար ուժեր՝ դոպելու հա – մար ձախակողմեան թեւը եւ պար – տադրելու՝ որ հրաժարի դեկավար պաշ – տօնէութէ : Նման քայլ մը սակայն կու – սակցութիւնը պիտի առաջնորդէ այնպի – սի քանդիչ աղքատացումի մը՝ զոր Ամէն – տոլա ինքն իսկ (եթէ ոչ իր բոլոր համա – խոհները) պիտի չփափաքի : Ան չատ քաջ պիտակից է ներքին հակաճառութիւննե – րու բեղնաւոր արդիւնքին :

Իտալիոյ Համայնավար Կուսակցու – թեան յառաջիկայ համագումարը պիտի ըլլայ ուրեմն իր պատմութեան ամէնէն «բացը» : Վտանգելով ամէն ինչ, Ամէն – տոլա քանդած է արդէն միաւորրութե – նէն զատ, աւանդական բոլոր սրբու – թիւնները : Ակռէ սկսած, Թոլիաթթիի ժառանգորդները կրնան հասնիլ, ներքին վէճերու ուժով, մարքսիզմի հարցատա ոգիին. քննելու բացարձակ ազատու – թիւն, առանց որուն քաղաքական չար – ժումը ի վերջոյ կը կործանցնէ իր ազդե – ցութիւնը պատմութեան ընթացքին վը – րայ :

Թ. Ա. Թ.

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԷՐ

ԼԻՄՆ, (Յառաջ).— 1925 Օգոստոս 16: Թուական մը որ չատ բան բսել ու յիշել կուտայ բոլոր անոնց՝ որոնք ցամաք են ելած Մարսիլիոյ քարափը : Քառասուն տարիներ են անցեր այն օրէն եւ քառա – սուն տեսակ լեզի եւ ապի օրեր ենք ան – ցուցեր այն օրէն ի վեր : Բայց տակաւին լուսաւոր ասպղի մը պէս յիշողութեանս մէջ միշտ թարմ է եւ թարմ պիտի մնայ այն օրը, երբ «Յառաջ»ը պատնք Շերիկ – եանին քով, որ թերթի արցակը անուէին առի Տամինիքէն փողոցէն դէպի Փըթիթ – Մարի կը բարձրանար :

Մութ մը որբեր էինք , մարդոցմէ լքուած եւ բախտէն հալածական, աննե – ցուկ, անլեզու, որբանոցի հագուստնե – րով մանկուկներ Մարսիլիոյ փողոց – ները : Այս ի՛նչ դառն ճակատագիր է, Աստուա՛ծ, ըլլալ անհայրենիք եւ անլե – զու : Ի՞նչ ընենք, ընկերնե՛ր, հարց կու – տայինք իրարու, ո՞ւր դիմենք՝ ճարելու համար օրուան հացն ու պանիրը : Ձա – բահատ , ամէն առաւօտ ափ կ'առնէինք Շերիկեանի տակաւին բացուելու վրայ դրատունը՝ քիչ մը մեր հոգիները դոհ – դհացնելու , հոն հաւաքուած ուրիչ հայրենակիցներ մտիկ ընելու եւ իմանա – լու թէ արդեօք որ գործատունը կրնար մեզ ընդունիլ :

Կը դնէինք մեր « Յառաջ »ները եւ Տամինիքէն ձողոցին անկիւնը խմբուած , մեզմէ մէկը որ բախտն էր ունեցած դպրոց երթալու, քիչ չատ գրել – կարդալ սորվելու, կը սկսէր թերթը կարդալ ու ամէնքս մտիկ կ'ընէինք, լուռ, ամփոփ – ուած : Մեզի ճար մը պէտք էր, փրկու – թիւն մը· օրէ օր աւելի կը կորսուէինք , բարոյապէս թէ նիւթապէս : Չոս կը խոստովանիմ, կրնան խոստովանիլ նաեւ բոլոր ընկերներս, թէ մեր սրտին այն – քա՜ն մօտիկ «Յառաջ»ի չնորհիւ էր որ ճանչցանք ընկերներ ու հայրենակիցներ , « Յառաջ »ը համախմբեց մեզ եւ զար – ձուց նոյն ընտանիքին անդամները, ա – նոնք մեզի ճամբայ ցուցուցին, գործ կը – տան, յաջողեցանք :

Այսօր , երբ «Յառաջ », քառասուն եր – կար տարիներ ուսին, անսայթաքօրէն կը չարունակէ քալել այն ճամբան՝ որ դժեր էր մեր ոդբացեալ խմբագրապետը Մեծ Շ.ն, սրտի անհուն գոհունակութեամբ կը դոչինք .

— Չեռքերնիդ զալար, «Յառաջ»ի ըն – տանիքին մաս կազմող մարդ, դրիչի եւ բազուկի մշակներ, որովհետեւ ձեր չնոր – հիւ էր որ Ֆրանսահայ գաղութը գտաւ իր ուղին, ամէն մարզի մէջ: Պատի՛ւ ձե – ղի· հազար յարգանք, ուժ ու կարողու – թիւն ամէնուդ, եւ փառք բոլոր անոնց , ողջ թէ մեռած, որոնք ամբողջ քառասուն տարիները զօրավիգ կանգնեցան բարգա – ւամամանդ, ողջո՛յն, սիրելի « Յառաջ» , բոցավառ դիրերուդ :

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

—o—

Լեհաստանի մէկ նաւահանգիստէն , լեհական բեռնատար նաւ մը, զանազան ապրանքներով ու բարիքներով բեռնաւոր՝ կը մեկնի դէպի Միջերկրական Միութիւն :

Լեհ քաղաքացի մը ախթօրէն կը դիտէ նաւուն հեռանալը :

Նաւահանգիստը դանուող օտար նա – ւատի մը լեհ քաղաքացիին մօտենալով կը հարցնէ .

— Ինչո՞ւ այդպէս ախթօրէն կը նայիք նաւուն :

— Որովհետեւ , մեր ապրանքները Ռու – սաստան կը տանի, կը պատասխանէ լեհ քաղաքացին :

— Այո, այդպէս է: Բայց, ուրիչ ան – դամներ ալ տեսած եմ, որ խորհրդային նաւեր ահագին անուտիներով ապրանք պարպած են հոս: Կ'երեւի թէ ապրանք – ներու փոխանակութիւն կը կատարէք , կը պատասխանէ օտար նաւատին :

— Անշուշտ: Մենք՝ միս, ցորեն, հոլ – մեր մինչ ծխացող պատրոյգը բռնած նա – յեցաւ դնդակին արդիւնքը տեսնելու :

Հինգ վեց Թուրքեր միայն վեր մնա – ցին, բայց անմիջապէս վար նետուեցին դանոնք ալ: Վայրկեան մը դադար յա – ջորդեց · բոլոր դինուորները հա դար – ձած կը պոռային .

— Ջո՛ւր, ջո՛ւր:

Սաղաւարտաւոր ծերունի դինուոր մը ճիշդ նաւի քովէն կը պոռար, փլած պա – տին դուրս ցցուած քարի մը քովէն: Դէմքէն արիւնոտ քրտինք կը հոսէր, աչ – քը հազիւ կ'երեւէր արիւնէն :

Նաւ ճանչցաւ, հայրն էր :

Ալեց կինեցէն մէկուն սափորը՝ եւ ա – նոր երկարեց· բռնեց եւ օգնեց անոր :

Ծերունին անյապաղաբար խմեց· կուժին մէջ էկէրի հին դինի կար ոչ թէ ջուր : Ծերունին երկար ումպ մը քաշեց: Երբ սափորը վար դրաւ, պեխերէն կը կաթ – կըթէր դինին, ու վայրկեան մը չունչը կտրեցաւ :

Նաւ տեսաւ թէ Ծերունիին աչքը կ'այ – րէր· զարմանալու բան չկար, մինչեւ ար – մունկը փայտէ էր· հաւանաբար կրակոտ յարդը բռնկեցուցած պիտի ըլլար· Ծե – րունին եւ ոչ իսկ անդրադարձած էր :

Նաւ մէկդի նետեց կուժն ու լախտը եւ հօրը բազուկը բռնեց· չատ լաւ դիտէր թէ ուր անցուած էր ան· աչխոյժ մատ – ներով քակեց կապը ու փայտէ ձեռքը թը – ռաւ Թուրքերու մէջ:

Ծերունին սուրը առաւ ու ամբողջէն դուրս երկարած՝ ձախ ձեռքով հարուած մը իջեցուց արոյրէ լուսին կրող վահանի մը վրայ :

Նաւ դէպի ամուսինը վազեց մեռելնե – րու վրայէն ցատկելով· երբեմն երբեմն առջեւէն հրեղէն պսակ մը կ'անցնէր, կամ դնդակ մը կը սուլէր առջեւէն կամ ետեւէն: Բոլոր դինուորները կը խմէին · անոնք ջուր միայն կ'ուզէին· ջուրն ալ նեկտարի պէս էր հիմա իրենց համար, իսկ դինին... կարծես դինիէն աստուա – ծային ուժ կը ծծէին :

Վարէն մռնչող Թուրքերու աղմուկին կը խառնուէին Զոլֆայիի աղաղակներն ալ :

— Եկէք չուներ, եկէք: Մահմէտին բա – րեւներս տարէք դրախտը :

Ու վայրկեան մը վերջ, այսքան միայն կը լսուէր ·

— Դիշեր բարի՛...

Այն Թուրքը՝ որուն այդ խօսքը կ'ուղ – ղուէր, ապահովաբար պատասխան տը – ւած պիտի չըլլար :

— Իլէրի, իլէրի, — կը պոռային եաուլցիները անդադար ,— պիտի յաղ – թենք ; պիտի յաղթենք :

Ու նոր բաղմութիւն , նոր սանդուխ – ներ, նոր վահաններ կը խուժէին մեռել – ներու վրայէն :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿԱՎԱՅԸ

ՎԱԼԷՍԻԹԻՒ, (Յառաջ).— Քիչ մը կր – կար, բայց հաճելի ճամբորդութենէ մը եաք, Շարաթ Յուլիս 31ին երեկոյեան հասանք բանակավայր՝ Սէն – Ռաֆայէլ : Քաղաքէն մօտ վեց քիլոմէթր հեռու՝ հսկայական անտառ մըն է վայրը, խա – դաղ եւ օգասուն: Բացի ճաղուռներու միօ – բինակ եւ անվերջանալի երդէն՝ գրեթէ ուրիշ ոչ մէկ աղմուկ կայ — կատարեալ հանդարտութիւն : Եկած օրերնէս ի վեր, օդը սքանչելի է: Կէսօրուան կիպիչ տաքը բոլորովին իր ջերմութիւնը կը կորսնցնէ ծառախիտ այս անտառին մէջ, երբ մա – նաւանդ մեզմ հով մըն ալ կը փչէ :

Ամբողջ օրէն իսկ արդէն 150 հոգի ենք: Մօտ հարիւր հոգի ալ արձանագրուած են եւ չուտով պիտի հասնին: Բանակավայրը կուգան Ֆրանսայի բոլոր չրջաններէն — նաեւ Իտալիայէն ու Գերմանիայէն — սակայն միշտ փարիզցիներն են որ մե – ծամասնութիւն կը կազմեն : Բայց տար – բեր չրջաններու պատկանիլը արդելք մը չէ, որ առաջին իսկ օրէն երիտասարդ – երիտասարդուհիները իրարու մօտենան , բարեկամութիւն հաստատեն եւ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ չարաւնակեն անցընել իրենց արձակուրդը :

Միւս կողմէն, հայերէն դասախօսու – թիւնները արդէն իսկ սկսած են, ինչպէս նաեւ հայերէնի մասնաւոր դասերը , ո – րոնց հետեւողներուն թիւը այս տարի զգալի կերպով մեծ է: Ինչ կը վերաբերի պատչառներուն եւ ծովու լողանքին՝ եր – կուչաթի օրուընէ ի վեր, ամէն կէսօրէ եաք, մասնաւոր ինքնաչարժ մը կուգայ բանակավայր եւ բոլորս միասին կը տանի Սէն Ռաֆայէլի կամ Ակկի ծովը : Նոյն – պէս, երեկոյեան ինքնաչարժով կը վերա – դառնանք բանակավայր : Իսկ երեկոնե – րը , , ընթրիքէն եաք, քանի մը օրը ան – գամ մը դեղարուեստական երեկոները տեղի պիտի ունենան: Երկի իրիկուն բա – ցումը կատարուեցաւ այս երեկոներուն :

Վերջապէս , լաւագոյն արձակուրդ մը անցընելու իտէալ վայր մը, որուն մասին եթէ ուզենք աննպատակ բան մը ըսել՝ ա – տիկա պիտի ըլլայ միմիայն ճպուռներուն աղմուկը : Բայց ո՞ւր չկայ այս չատա – խօս կենդանին, որ կարծես բնութեան անմասն մէկ գարդն է: Երանի թէ քա – ղաքներու սպառիչ եռուզեռն ալ ճպուռի ճիղին պէս ըլլար միայն ...

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Դէպի բանաի ամբոցը կը վազէին : Ցեառ էրերուն դինուոր մը ... դէմքէն արիւնը կը հոսէր: Հաւանաբար սափրիչ – ներուն կ'ուզէր երթալ· դեռ քանի մը անհատուտ քայլեր առաւ ապա փըռ – ուեցաւ գետին:

Եւս ուզեց դինքը վերցնել· բայց երկ – րոր ու երբորդ մեռած կամ մարածներ ալ պառկած էին հոն գետին: Երրորդը նկէրի քարտքապետին երէց որդին էր , պատուհանէն տեսած էր դինքը, կուրծ – քին մէջ նետ մը կար :

Կինները վազելով ու հեւալով կուգային դինուոն կողմէն, դլուխնուն վրայ կու – ժեր, ձեռքերնին ալ չիչեր կամ սափոր – ներ : Անոնք ալ դէպի արեւելք կը վազ – ին: Եւս անոնց միացաւ: Ախոռներու քո – վին անցնելով փոքր զառիվարէ՝ մուխ փապուղիին մէջ երկու կանթեղներ վա – ռած էին :

Մութ դուռն էր, որ արտաքին բերդը ներքինին հետ կը կապէր :

Եւս հետեւեցաւ անոնց :

Փողին ու զարչահոտ ծուխը երթալով աւելի կը խտանային· աղաղակներն ու ոռնոցները երթալով աւելի դժոխային կը դառնային, Հունդարեբէրն ու Թուրքերէն խառն: Ցիր ու ցան վերը սանդուխներու վրայ ու պատուանդաններու վրայ մե – ռածներ ինկած էին, ընդհանրապէս դէմ – քերնին դետին տուած : Անոնց մէջ տե – սաւ Ուա Վաղենա վարդապետն ալ : Վարդապետը կռնակի վրայ պառկած էր, սպաւարտ չունէր, իսկ սպիտակ մօրու – քը կարմիր ներկուած էր արիւնէն· տա – կաւին ձեռքին մէջ կը սեղմէր սուրը :

Եւս երկար կոթով լախտի մը զարկաւ ոտքը, առաւ ու սանդուխներէն վեր վա – զեց : Պայքարը դրեթէ ձեռք ձեռքի եկած էր հոն, զինուորները պարիսպին վրայ կեցած կը հրմշտկէին Թուրքերը : Կին մը՝ այրող դերանի կտոր մը նետեց վար, ուրիչ մը վառած ցուպը չարժելով հար – ուածեց Թուրքի մը դէմքը: Հայհոյու – թիւններ , Ցիսուս կանչելներ, Ալլահ դո – ռաղներ, ոտքերու տրուիւն, զէնքերու չառաչը ամէն կողմ բռնած էին :

Ամբոցին վրայ երկու թնդանօթները միասին որոտացին :

Եւս հոն նայեցաւ, իր ամուսինը տե –

Ծերունին սուրը առաւ ու ամբոցէն դուրս երկարած՝ ձախ ձեռքով հարուած մը իջեցուց արոյրէ լուսին կրող վահանի մը վրայ :

Եւս դէպի ամուսինը վազեց մեռելնե – րու վրայէն ցատկելով· երբեմն երբեմն առջեւէն հրեղէն պսակ մը կ'անցնէր, կամ դնդակ մը կը սուլէր առջեւէն կամ ետեւէն: Բոլոր դինուորները կը խմէին · անոնք ջուր միայն կ'ուզէին· ջուրն ալ նեկտարի պէս էր հիմա իրենց համար, իսկ դինին... կարծես դինիէն աստուա – ծային ուժ կը ծծէին :

Վարէն մռնչող Թուրքերու աղմուկին կը խառնուէին Զոլֆայիի աղաղակներն ալ :

— Եկէք չուներ, եկէք: Մահմէտին բա – րեւներս տարէք դրախտը :

Ու վայրկեան մը վերջ, այսքան միայն կը լսուէր ·

— Դիշեր բարի՛...

Այն Թուրքը՝ որուն այդ խօսքը կ'ուղ – ղուէր, ապահովաբար պատասխան տը – ւած պիտի չըլլար :

— Իլէրի, իլէրի, — կը պոռային եաուլցիները անդադար ,— պիտի յաղ – թենք ; պիտի յաղթենք :

Ու նոր բաղմութիւն , նոր սանդուխ – ներ, նոր վահաններ կը խուժէին մեռել – ներու վրայէն :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՊԱՂՊԱՂԱԿԻ ՍԻՐԱՇԱՐՆԵՐՈՒՆ

– Կը յանձնարարուի՝ Պ. Գէորգ Համ – բարձումեանի պաղպաղակի եւ ամէն տե– սակ զովացուցիչ ըմպելիներու սրճա – տունը :

Ամենաընտիր տեսակի եւ ամենամատ – չելի գիներով·

268, rue du 4 Août - Cussé
VILLEURBANNE (Rhône)

7 թիւի վերջաւորութեանը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ

Այս Շաբաթ Լրկոյ ժամը 23·15ին , Ֆրանս – Քիւլթիւր կայանէն : « Հայկը Լիբանանի մէջ» : Կը մասնակցին Զօր· Ռոնսո եւ Վահէ Օշական :

ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին ժեռար Սթեֆանեսթ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատ– եան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարպետներուն՝ Հայր Ն· Քէշ – եայեան, Ֆրեռերիք Ֆէյտիի եւ ուշա – կերանեբուն ու իրենց ծնողաց :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄի մահուան 47րդ տարե – դարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին , Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը :

Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՁԱՇ ԷՔՍ ԼԷ ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Օգոստ· 14ին ,15ին և 16ին կը մատուցուի պատարագ Աստուածածնայ ոօնի տաճիւ: Շաբաթ առաւօտ ոօն Շողակաթի Ս· Էջ– միածնայ հիմնարկութեան , Կիրակի վե – րափոխումն Ս· Աստուածածնի եւ ուսո– դական խաղողօրհնութիւն , Երկուշաբթի Ս· պատարագ Մեռելոցի եւ հոգեհան – դիստներ մատուցուրաբար ընդհ· գոհերու Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի առթիւ :

Կիրակի խաղողօրհնութենէ ետք ճաշ, Օթել Թուրիսթի չուրջ դաշտի վրայ կամ օթէլի ճաշասրահին մէջ, դիւրամատչելի գին : Ճոխ համագամ ուտելիքներ: Ըստ պատշաճի խօսոյներ եւ գեղարուեստական բաժին , բարձրանալ Ռուբ տը Ռըվառէն Թրեվիճէեն : Ճաշին մասնակցողները պէտք է հեռախօսեն կանխաւ , Թրեվի – ճէեն 7 :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Արձակուրդի համար, կարելի է մէկ ամսուան համար բաժանորդագրուիլ՝ 12 փրանկի :

Արձակուրդի առթիւ, մեր այն բաժա – նորդները որոնք կը փափաքին իրենց– հասցէն առժամապէս փոխել, պէտք է տեղեկացնեն Վարչութեան ԵՐԵՔ օր ա – ռաջ, ղրկելն 5 փր· եւ անպայման իրենց ՀԻՆ հասցէն (նախընտրաբար կցել թեր– թին պանոը) :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՊԱՏԱՐԱԳ

Պօսոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ· Խորհուրդը կը փութայ յայտնել Պօսոնի եւ շրջակայքի հայ հաւատարիմ – ներուն թէ՝ այս Կիրակի առաւօտ, Օգոս – տոս 8ին, եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատա– րագէ եւ քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուազն Ա· Յ· Հայ Ծոյլերու վար– ժութիւնը կ'ընդունի իրեւ դիչերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան պոյիկներ, եւ իրեւ կիսերկօթիկ՝ մանկապարտէզի շրջանի համար՝ մանչ եւ պոյիկ 3 տարե– կանէն 6 տարեկան:

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրեւ մանկապարտէզի վարիչ Ֆը – րանսոյի օրիորդ մը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէրը Տիկնանց վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա– նոնք որոնք կը փափաքին իրենց պոյիկ – ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ – նութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Րէնսի , (Սէն է Ուազ) , հեռ· 927–01–72:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)
Avenue J. F. KENNEDY
Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը: Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք: Խաղադաշտ եւ լոգանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

×

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարեշրջանին համար դիմել վարժարանի Տնօրէնութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կա – նոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ·–
26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈՓԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մու – րատեան վարժարանի սրահը :

ՄԱՐՍԼՅԻԱ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապր· Առաջնորդարանի դրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Շաբաթ եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ամիսզրական գործերու համար :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 փր·, առաքման ծախքով՝ 32 փրանգ

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

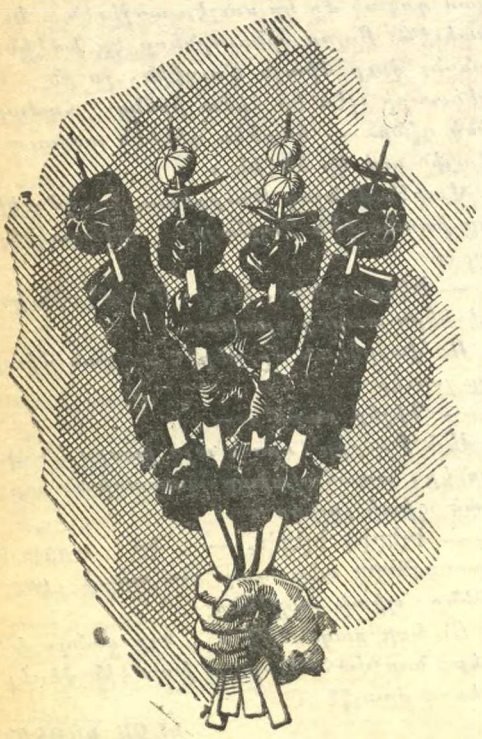

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ
Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ
8
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
8 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԼՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10377 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.377

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԹՆՃՈՒՔԸ

Հանրային ճանաչուած պաշտօնական հաղորդագրութեան մը համաձայն, Վիէթքոնկը պաշտօնապէս խնդրած է Հիւսիսային Վիէթնամի օգնութիւնը, որպէսզի Վիէթնամի պատերազմին մէջ իր ղրկած մասնակցութիւնը բերէ :

Հիւսիսային Վիէթնամ ցարդ կը յայտարէր թէ ուղղակիօրէն չէր մասնակցած պատերազմին : Կը դաւանար հայ քարոզով միայն Վիէթքոնկներուն դէն քը, պարէն, առաջնորդներ, եւ վերջերս նաեւ մը զօրապետներ՝ որոնք Հարաւա – յին Վիէթնամ կ'անցնէին իրենց կազմած – ներով :

Եթէ երբեք Հո Շի Մին յարէ իր խոս – ւմը — քանիցս կրկնած է թէ պիտի օգնէ Վիէթքոնկներուն անմիջապէս որ խնդրուի իրմէ — կրնայ կասկածուիլ բա – նակներով անցնիլ Հարաւային Վիէթնամ : Ասիկա կը զուգադիպի ճիշդ այն վայր – կէտին, երբ Ուաշինկթընի մէջ, Հանրա – պետական կուսակցութեան դէկավարնե – րէն ձերմակ Ցօրա, կը պահանջէ ճնշո – ղին որ պատերազմ յայտարարէ Հիւսի – սային Վիէթնամի դէմ : Հարց է նաեւ, թէ Հիւսիսային Վիէթնամի կողմէ ուղ – ղակի միջամտութիւն մը պիտի չհետաւ – ը նաեւ Չինաստանի մասնակցութիւնը :

Դարով կռիւներուն, բաւական ծանր կացութիւն մը կը տիրէ Վիէթնամի մէջ : Կ'ըսուի թէ Չինացիներ ալ կը կռուին Վիէթքոնկներու կողքին :

Բարձրաստիճանկներուն վրայ Վիէնթ – քոնկի յարձակումները կը զառնան չա – րունակական, արդիւնքով որ Ամերիկա – ցիներն ու Հարաւային Վիէթնամցիները իրենց դիրքերը ամրացնեն : Անձրեւնե – րու շրջանին վերջաւորութիւնը, մանա – ւոյ միասին Հարաւ ամերիկացի նոր զինուորներու ժամանումը (որոնց առա – ջին զունդերը ցամաք եւս արդէն) կրը – նան Վիէթքոնկներու ուժը չյառաձ : Կա – րելի է նշել թէ կառավարական ուժերու վերջերս կրնան ձախողութիւնները աւելի ցուցական բնոյթ կը կրեն եւ պատերազ – մին ընթացքին վրայ չեն կրնար խորապէս ազդել :

ՋԱՆ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՆԱՏՑԻՆ կը հաղորդէ թէ Խոր – հրդային Միութիւնը յետաս միլիոն տո – ննաթուղթերով քսան միլիոն Թոն ալիւր եւ 27 միլիոն Թոն ցորեն գնած է Գանատայէն :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետը, Վիլի Պրանտ, վճռակեցուցած է Պոնի դէմ ելնել երբ Թայմ»ի թղթակիցը, որ պատերազմի ատենները Պոնի մէջ 19 Դեկտեմբերի Գերմանիոյ ընտ – րութիւններուն յաղթական դուրս գայ, «Ազգային Կուսակցութիւն » մը պիտի նախաձեռնէ Արեւմտեան Միութեան հետ, Տարեվերջ համար այն դժուարութիւնները, որոնք արդիւնք կը հանդիսանան խաղաղութեան դարձնելէ : Պրանտ կ'ուզէր նման քանակցութեան չհասած, Տարի է համաձայնութիւնը ստանալ Արեւմտեան Գերմանիոյ միւս բոլոր կուսակցութիւն – ներուն, ինչպէս նաեւ արեւմտեան Դաշ – նակիցներուն :

ՊԼԻՏԻՒԻՑ Ազատքին Գործոց Նախա – րարութեան շրջանակներուն մէջ «բոլորա – ճախապէս անհիմն եւ կրեւակայական» կը նկատեն այն լուրը, որուն համաձայն Միացեալ Նահանգներ, Վաթիկան Հայ – աստանի յաջորդելու իր թեկնածութիւ – նը ներկայացուցած ըլլայ :

ՕՐ ԸՍ ՕՐԻՆ

ԻՆՔ ԾՈՒՂԱԿԸ ԻՆԿԱՒ

Մարդ սիրտ — եւ համբերութիւն — պէտք է ունենայ որ ճշտի եւ ուրէն ծայ – րէ ի ծայր կարդայ մեզի «բարեկամ» եաւչցուած մեծամեծներու շոնդալից յայտարարութիւնները, որոնք «տասը – չորս» պարել տուին հայ ժողովուրդին՝ 1918էն մինչեւ 1923 : Այսինքն, մինչեւ Լօզանի Խորհրդաժողովին ··· դուռը :

Բայց, կամայ թէ ակամայ, սովորու – թիւն ըրած ենք վերյիշելու այդ խօսքե – րը՝ Օգոստոսի առաջին օրերուն :

Որովհետեւ, այդ շրջանին էր որ ասկէ 46 տարի առաջ — յաղթական պետու – թիւնները կը ստորագրէին Սեւրի դաշ – նագիրը , որուն «գրաբար» մակնունքն է ··· Ատաւածային կատակերգութիւն :

Ահաւասիկ բանի մը փշրանքներ այդ

կը ճշդէն նաեւ, թէ Պէլֆուր Ազատքին Գործոց Նախարարը երբէք տրամադիր չէ ճգնելու Հարմէլի կառավարութեան մէջ ստանձնած իր պաշտօնը եւ , դեռ տարի – ներ, տրամադրութիւն չունի քաղաքական կեանքէն քաշուելու :

Պէլֆուր Ազատքին Գործոց Նախարա – րութիւնը կը հերքէ նմանապէս չբլոյ այն լուրերը , որոնց համաձայն Սիմոնք մօ – տեցս պիտի ձեռնարկէր Ֆրանսայի եւ Հռոմարկայ Շուկայլի միջեւ հինգերուն մէջեւ մերձեցումի մը : Սիմոնք կը խոր – հի թէ պէտք է առեղծուած տպաւորութիւնը իր բնականոն լուծումը գտնէ :

ՊԼԻՏԻՒԻՑ — Լիբանանեան խորհրդա – րանին ներկայացուելու Ծրագիրը մը , ուր կ'առաջարկուի որ ուսումնական օ – տար Հաստատութիւնները պարտաւոր – ուին իրենց աշակերտները պարտադրաբար լիբանանեան պետական քննութիւննե – րուն , 1968էն սկսած : Այս Թուականէն ետք օտար ուսումնական Հաստատու – թիւններու վկայականները պէտք չէ լ ղօրու բլլան :

ԱՆԳԱՐԱ — Թուրքիոյ պաշտպանու – թեան Նախարարը՝ Հասան Տէնկիր , եւ դիւպատահասութեան Նախարարը՝ Սէյ – ֆի Օձթուրք, Հրաժարեցան Դաւիթէն : Այս հրաժարականներուն կը սպասուէր արդէն , Ազգային Հանրապետական իրենց կուսակցութեան պատկառումէն ետք :

ԱԹԵՆՔ — երկու օրէ ի վեր Թպաւո – րը կը չարունակէ քաղաքական անձնա – սրութիւններուն հետ իր տեսակցու – թիւնները, լատպդն լուծում մը գտնելու երկարող տագնապին : Կը սպասուի որ Թպաւորը Փափանդրէուի հետ երկրորդ տեսակցութենէ մը ետք միասին յայտա – րարէ նոր կառավարութիւն մը կազմելու կոչուած անձին անունը :

ՈՒՈՇԻՆԿԹՐԼ — Նախագահ Ճոնսըն խօսքը ուղղելով հաղարներով աշակերտ – ներու , որոնք ամառուան արձակուրդի բնթացքին փորձի չրջան մը կը բոլորեն պետական դանազան մարզերու մէջ , պա – տնէք ըսաւ թէ Ամերիկա կ'ապրի ներքին ամենադժուար շրջաններէն մէկուն մէջ : Ան աւելցուց թէ նման դիրքերու մէջ գտնուող ազգ մը պէտք է ունենայ ուժեղ երիտասարդութիւն :

ՊԵՐԼԻՆ Ազատքին Գործոց Նախա – րարութեան շրջանակներուն մէջ «բոլորա – ճախապէս անհիմն եւ երեւակայական» կը նկատեն այն լուրը, որուն համաձայն Միացեալ Նահանգներ, Վաթիկան եւ Իսրայէլ Հայաստանի յաջորդելու իր թեկնածութիւ – նը ներկայացուցած ըլլայ :

մեղրածորան հաւաստիճներէն՝ ի պէտս բաց աչքով երազողներուն :

×

Ֆրանսայի վարչապետը, Արիսքիտ Պռիան, 1917ի Յունուարին 10ին, Համա – ձայնական պետութեանց անունով յուշա – գիր մը կը ներկայացնէր Փարիզի ամե – րիկեան դեսպանին՝ հաւաստելու համար անոր թէ Դաշնակիցներու նպատակներէն մէկն էր «ազատել Թուրքերու արիւնկզակ բռնակալութեան ենթարկուած ժողո – վուրդները » եւ «Եւրոպայէն վտարել Օս – մանեան կայսրութիւնը իբրեւ անընդու – նակ արեւմտեան հաղաքակրթութեան » :

Նոյն տարին, Դեկտեմբեր 21ին, Անգ – լիոյ վարչապետը, Լոյտ Ճորճ, կը յայ – տարարէր Լոնտոնի Երեսփոխանական ժո – ղովի նիստին .

— « Հաշտութեան խորհրդաժողովը պէտք է լուծէ Միջագետքի խնդիրը, այն որոշ հասկացողութեամբ թէ ո՛չ այդ հո – դամասը, ո՛չ ալ Հայաստանը, կրնայ , երբ եւ իցէ , Թուրքերու յոռի տիրապե – տութեան վերադարձուիլ » :

Վարչապետը իր այդ խոստումը կը կրկնէր երկու շաբաթ ետք — 1918ի Յունուար 5ին — Արհեստակցական Մի – ութեանց համաժողովին .

— Պիտի պնդենք որ Հայաստան, Արա – բիա, Միջագետք , Սուրիա եւ Պաղեստին իրաւունք ունին իրենց ազգային իմքնու – րոյն գոյութիւնը ունենալու :

Նոյեմբերին, Մեծն Բրիտանիոյ Արտա – քին փոխ – նախարարը, Լորտ Րոպըրթ Սիսիլ կը յայտարարէր Լորտերու ժողո – վին :

— Ի՛նչ կը վերաբերի Հայաստանի ներկայ կառավարութեան սահմաններուն ընդարձակման հարցին, թոյլ պիտի չը – տանք որ Թուրքերը , իրենց չարագոր – ծութեամբ , վնաս հասցնեն Հայերու ժառանգին : Հայաստան չի կրնար երկու մասերու բաժնուիլ եւ պէտք է ընկատի առնուի իբրեւ անբաժանելի միաւոր ··· Կարծեմ կրնամ մեր կառավարութեան կողմէ յայտարարել թէ խորապէս յուսա – խաբ պիտի ըլլամ, եթէ թոյլ տրուի որ թրքական տիրապետութենէն ազատեր մը կամ հիւղ մը մնայ Հայաստանի մէջ···

Նախագահ Ուիլսընի Տասնչորս կէտե – րուն 12րդն ալ նման յոյսեր կուտայ մե – զի :

×

Մեր *պոլիտիկա* ազգը ուրիշ ազատ՞ր, ազատ՞ր հէքեաթներ ալ գոց ըրած է :

Կրկնե՞մ : Ահաւասիկ .

Անգլիա, Ֆրանսա, Ռուսաստան եւ Ի – տալիա, Առաջին Աշխարհամարտին, չորս գաղտնի համաձայնութիւններ կնքած էին իրենց միջեւ եւ բաժան – բաժան րրած էին Թուրքիան , ինչպէս Ամերիկահայ – կական հանդէսներու մէջ, կարգադիրնե – րու փափկասուքները, ափ առ ափ պնակ – ները կը ղեցնեն հում միսը .

— Ափ մը էեզի, ափ մը ասոր, ափ մըն ալ ինծի ···

Այս սիւնակին համար շատ պիտի ըլլար մանրամասնութիւնը այս հոգեպարա՛ր «չէեղ – ասնիախրնթաց»ին : Հիւթը տամ կը բաւէ, կարծեմ :

— Ռուսիա պիտի գրաւէր Պոլիսը , մինչեւ Նիկոմիդիոյ ծոցը ··· (1915 Մարտ 12) .

— Իտալիա պիտի ստանար Երկոտասան կղզիները, ինչպէս նաեւ Ատալիոյ շրր – ջանը, այն պարագային երբ մնացեալ ե – րեք դաշնակիցները գրաւէին Թուրքիոյ մէջ իրենց վերապահուած հողերը ··· (26 Ապրիլ , 1915) :

— Ռուսաստան պիտի ստանար Կարի – ճը, Տրապիզոնը , Վանը, Բաղէշը եւ Փիւրտիստանի հարաւի շրջանները ···

Ֆրանսա պիտի առնէր Ատանան, Սու – րիոյ ծովեզերքը եւ Այնթապի գիծով մինչեւ Խարբերդ երկարող հողամասը··· Անգլիա տէր պիտի դառնար Միջագետքի ··· (16 Մայիս, 1916) :

— Իզմիրը պիտի վերածուէր ազատ նա – ւահանգիստի··· (17 Ապրիլ , 1917) :

Ուշագրաւ է որ այս չորս գաղտնի Հա – մաձայնութեանց մէջ, գաղտնաբար ան – գամ ըսուած չէր թէ Հայաստանը պիտի ըլլար անկախ պետութիւն : Դաշնակից – ները Հայաստանի անկախութեան մասին մտածել սկսան միայն այն ատեն, երբ հայ ժողովուրդը, իմք, իր անկախութիւնը հռչակեց 1918ի Մայիսին :

Բայց, կացութենէն բա՞ն փոխուած պիտի ըլլար, եթէ նոյնիսկ խոստացած ըլլային թէ Հայաստան պիտի դառնար անկախ ազգ՝ իր սեփական հողերուն վը – րայ : Ոչ մէկ բան :

Որովհետեւ, բոլշեւիկեան յեղափոխու – թիւնը պատռեց ու զամբիւղը նետեց այս համաձայնութիւնները եւ Գերմանիոյ հետ ստորագրեց Բրեսթ – Լիտովսքի անփա – ռութիւնակ դաշնագիրը :

×

Երբ 1919ի Յունուարին, Վերսայլի պա – լատին մէջ կը բացուէր հաշտութեան խորհրդաժողովը, մեր *պոլիտիկոս* ազգէն զատ ուրիշ ո՛չ ոք կը հաւատար թէ գաղտնի համաձայնութիւնները հիմ պի – տի ծառայէին Օսմանեան կայսրութեան հաշուեյարդարին համար :

Արդարեւ, խորհրդաժողովը իր առա – ջին նիստը գումարած չգումարած, հա – րաւային Ափրիկէն կը հասկցնէր թէ յաղ – թական պետութիւնները քրմական ո՛չ մէկ հողամաս պիտի գրաւէին, իսկ Հա – յաստանի, Լիբանանի, Սուրիոյ, Միջա – գետքի եւ Պաղեստինի պարագային պիտի յարգուէր ինքնորոշման իրաւունքի ըս – կզբունքը :

Յունուարի վերջընթեր նիստին, Դաշ – նակիցները կը համաձայնէին որ Հայաս – տան, մնացեալ չորսը, ինչպէս նաեւ Քիւրտիստանն ու Արաբիան բացարձա – կօրէն «կտրուէին հանուէին » Օսմանեան կայսրութենէն :

×

1919ի ամբողջ տեւողութեան, յաղթա – կան Դաշնակիցները ժողով ժողովի ետե – ւէ կը գումարէին՝ քրմական խլիրդը մաքրելու եւ թուրքը Եւրոպայէն դուրս ֆշելու ծրագիրով : Եւ կը շարունակէին իրենց բաղցրահնչիւն հաւաստիքները մեր միւնուճար ու դիւրահաւան ժողովուրդին :

Եւ 1920ի Օգոստոս 10ին Սեւրի մէջ կը ստորագրէին համանուն դաշնագիրը , ար 46 տարիէ ի վեր եղած է տեսակ մը Աստ – ուածաշունչ Մատեան մեր ժողովուրդին համար :

Աւելորդ է ըսել որ այդ դաշնագիրը ի – րաւական արժէք չունի այսօր, եթէ մի – ջազգային օրէնքի ակնոցներով նայիմք անոր վրայ :

Աստուածաշունչն ու Սաղմոսարանն ալ իրաւական արժէք չունին, բայց կան :

Սեւրի Դաշնագիրը պատմական փաս – տաթուղթ է, որովհետեւ իր 88րդ յօդ – ուածով կը հաստատէ թէ կարիճը, վա – նը, Բաղէշը եւ մնացեալները հայկական հողեր են : Անվիճելիօրէն հայկական :

Թող պատռեն, թող այրեն ու թող մեր վրայ խնդան : Բայց չեն կրնար ժխտել այս ճշմարտութիւնը :

Միջազգային *դիւանագիտութիւնը* ի – րա՛ւ աստուածային կատակերգութիւն սարքեց մեր գլխուն, բայց իմք ծուղակը ինկաւ՝ հաստատելով սեփականատէրի մեր իրաւունքը :

Ու հիմա չի կրնար ըսել·

— Այդ հողերը ձերը չեն ···

Եթէ ամչնալ գիտէ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ

ԱԶԱՏ ԳԵՏԻ ՔԱՐԱՆՁԱԻԸ

Ա.

Ներկայիս՝ «Կոմիտասի յուշերուն» Վրայ դիտուած մը եւս աւելցնելով կը փակեմ անոր անմոռանալի յիշատակին – բուն չարքը :

Անշուշտ՝ իր աշակերտները, ու երգ – չախումբի անդամները Թուսահայաստան, Թուրքիա, Եգիպտոս եւ այլուր, պիտի յիշեն իր տարօրինակ կատակաբանը, « քերթէնքէլէ», որ մասնաւոր իմաստ մը չունէր եւ պոր կը գործածէր իբր ներո – դամտութեան ինքնայատուկ արտայայ – տութիւնը այս կամ այն երգչին ձախող ձայնանիշի մը (քադոֆոնի) հնչման պարագային, առանց վիրաւորելու սխա – լողին եսը : «Քերթէնքէլէ» բառացի մոզէս ըսել է, եւ իր պատմականը ունի՝ կապ – ուած մեր 1906ի լեռնաբջաւին հետ եւ պոր յետագային կը գործածէր յաճախ ի – բրր խորհրդանշանը մեր լեռնապիւղագը – նացութեան : «Ազատ գետի քարանձաւը » վերտառութեամբ սոյն կտորը մէկ բեկո – րըն է մեր Գառնի Աւանի այցելութեան , պոր մոռացութեան տուած էի հատճեպ դրուածքիս մէջ եւ պոր ստորեւ կը վեր – արտադրեմ՝ պատահարար քերթէնքէլէ բառին վերյուշումովը :

×

Ընթերցողները պիտի յիշեն Գեղարդա – վանքի երկարաշունչ չարքերէն եօք Գառ – նի աւանի մասին հակիրճ դրութիւնս, ուր դիւղին պատուական քահանան մեզ հիւրասիրելէ ետք առաջնորդեց Տրդատի պալատին աւերակները՝ Ազատի եւ Գե – ղարդայ վտակի միացման մէկ բարձրա – ւանդակին վրայ ցրուած բեկորներուն , ուրկէ վարը՝ անդունդին խորքը կը տես – նուէր Մոսրովիդուխտի ձղնարանը ան – ձաւի մը բերանը հիւսուած բարձր պատ – նէչով մը : Դիմացնիս՝ Ազատաձորի եւ Գառնի ձորի անկիւնը թառած էր կիսա – ւեր վանքը տիրամած « Հաւուց թառի» — միջնադարեան հայ ճարտարապետու – թեան մէկ գոգարիկ մնացորդը : Ապա՝ քահանան ցուցուց մեզի Ազատի հսկա – յական քարանձաւը, որուն բացուածքը տեսանելի էր հեռուէն : Ըրաւ անոր հա – կիրճ պատմականը : Անզուսպ փափաքով լեցուած՝ ուղեցինք մօտէն տեսնել ան – ձաւը, որ հայահալած բարբարոս զարե – րու ապաստանարանն եղած էր Գառնե – ցիներու եւ չրջակայ բնակչութեան, ո – րոնք այծեամներու պէս հալածուած՝ դունդ առ դունդ մագլցած էին Ազատի վայրի բնութեան այս անառիկ թաքստո – ցը : Բարեպատկամ քահանան կ'ուղէր ին – քը՝ անձամբ առաջնորդել մեզ դժուարա – մերձ այրը, բայց այդ օրերը քաղհանի գործերով դրաղած բլլալուն՝ չկրցաւ ըն – կերանալ, աւելցնելով՝ թէ հոն՝ դետաոի հովիւ մը պիտի կրնայ զմեզ առաջնորդել ուզած տեղերնիս : Ու ցուցնելով արահե – ան որ դէպի անձաւը պիտի տանէր, բա – րի ճանապարհ մաղթեց, խնդրելով որ ի – րիկուան վերադարձին կրկին պատուհանք դինքը՝ հիւրընկալելու համար :

×

Ու բոնելով Գառնիձորի արահետը՝ դիկ – դակ ոլորաններով լիճանք Գեղարդայ գուլալ վտակը, որ միանալով Ազատի աղմկալից ջուրերուն՝ զարնուելով քարէ – քար, ժայռէ – ժայռ կ'իջնէր Դուինի եւ Արտաչատի հարթութիւնները՝ երթալ խառնուելու համար Արաքսի պղտոր ջու – րերուն : Դիմացնիս սեպաձեւ բարձրա – ցած էր Հաւուց Թառի կոնաձեւ բար – ձունքը, ուրկէ անկարելի էր վերելքը՝ ստեղծելու կտրուկ ճամբայ մը դէպի ա – ւերակ եկեղեցին : Արդէն դետինն ալ խախուտ էր վերելքի համար, մակերե – ւոյթի չարժուն մանր խիճերուն պատճա – ռաւ : Ուստի որոչեցինք վերադարձը անկէ ընել՝ կկղած սահելով դպաթին ի վար : Ապա անցնելով Գեղարդայ վտակը քարէ – քարէ ցատկեցինք ու դարձանք դէպի Ազատի փրփրուն ջուրերը : Հով – ուական կածան մը մեզ պիտի տանէր դէ – պի անձաւը :

Արարատեան դաշտի անտանելի տաքը, հոս յանկարծ փոխուեցաւ անուշ զով ղովութեան մը, ձորամէջի թաւուտնե – րուն մէջէն, որուն երկրաբանական դիր – քը կ'արդիլէր թափանցել դաշտին չոլը եւ ուր անկաչկանդ Ազատը փրփրալից յորձանքներով իր փոչիացած ջուրերը կը ցայտեցնէր վեր՝ թրջելով արտաստուղ ուռիներու, թմբիներու, հացիներու կա – ղամախի ու չինարներու դաղաթները , մինչ բարձրաբերձ բարտիները հպարտո – րէն գլուխին կ'օրօրէին ոստափելով մեղ – միկ ձորամէջի դեփիւռէն : Ջրեղերքի դա – րաւոր ընկուզենիները բեռնաւորուած էին կեղեւապատ ընկոյզներով, այն ինչ ձեր – մակ ու սեւ (մոռ) թթենիներու պտուղ – ները կերուած էին ջրատարեակներէ , ընտանի ասրեակներէ , կաչաղակներէ (անծեղ = արեզակ) ու ծիտերէ (ճրնճ – դուկ) : Հոս – հոն դուարթ մրտեռիններու եւ կարոններու արցակներ կը սրափային դահավէժներէն եկած հոտանքէն, առջեւ – նիս փչոտ մորիներ կը ցուցադրէին իրենց թթուանուշ մորերը, որոնց տակերը փոր – ուտներու հաղարջներն ալ կախուած է – ին իրենց փշաթուփերէն : Ամռնուկ խըն – ձորներու եւ ձմեռնուկ քարատանձերու պղտիկ պուրակ մը կը տեսնուէր հանդի – պակաց ձորահիւղին խորքը ու վերը՝ քարքարուտ զառիվայրերու վրայ տերե – ւաթափ նչենիները կպճուած (կեղեւա – զուրկ) նուչերով : Աւելի հեռուն կը ցու – ցադրուէին դեղնականաչ ալոճներ ու կաքաւներու ձմեռնակեր հատորները սկը – ած էին կամրիլ՝ զարդարելով Ազատա – ձորի տեքտոր : Վարը՝ ջրեղերքը՝ փչա – ու, կեռասի ու բալի, ծիրանի, սալորի ու դամոնի ծառերն էին կոկք – կոկքի , ու բարձրութեան վրայ հոս – հոն ցրր – ուած խոզկապտնի կարճուկ թուփեր , թր – զուկ եղեւնիներ եւ ուրիշ փշաաերու ծա – ռեր : Լեռնային հորիզոնին վրայ վերա – սրլայ ուրուր մը (ցին) կը սաւառնէր չրջանաձեւ՝ ի խնդիր անզգոյշ լորի (լո – րամարդի) մը՝ վերնարտերու ազատուն դարիներու մէջ, ու բազմաձայն ժիժինե – րու խմբերդը կ'ամբողջացնէր Ազատա – ձորի ամպկալից համերդը : Ի տես մեզի ջրատարեակները կչկչալէն մօրեղինեերուն խորքերը կ'ապաստանէին ու կաքաւները կսկռալէն՝ թաւուտներու տակերէն ղէ – պի լեռնադաչտի գարիի ու վարսակի ար – տերը կ'ելլէին : Ջրակեաց երկարակուռ թռչուններ ջրավէժ ժայռերու տակի խո – ռոչներէն իրենց երիներանդ գոյները կը ցուցադրէին, դետաթը գոյզ մը աքիսներ ժայռէ ժայռ կը ցատկէին ի խնդիր որսի եւ սկիւռները ընկուզենիներու ճիւղերն ի վեր կը մաղլցէին կճեպատուրկ ընկոյզ մը խժռելու :

Տեսարանը հմայիչ էր ու կանդ առինք քիչ մը վայելելու զայն. ապա՝ քալեցինք ջուրերն ի վեր լայծուն սալաքարերու ու յղկուն դետաքարերու վրայէն ցատկելով մեր անտաչ դաւազաններուն յենած, եր – բեմն ժայռի մը կատչած ու մերթ թա – ւուտէ մը կախուած : Վերելքը սեղ էր, խոնաւ հողը լայծուն ու քարերը մամ – ռոպատ, գրեթէ անանցանելի պլլուղ պատուտակներու մէջէն, որոնք մամռա – պատ կաղնիներուն փաթթուած արեւա – դարձային կոյս անտառի տեսքը կուտա – յին : Վայրի դեղեցկութիւն մը, որ աւե – լի վախ կ'ազդէր անգէն մարդուն, քան գմայլանք , ուր սեղ ճամբայ բանած բլ – լալով մոլորեցանք մացառներու անելին մէջ ...:

Վերջապէս՝ դժուարաւ ելանք դարա – ւանդ մը (բարձր տեղ) ու չունչ առինք : Պատանի հովիւ մը դետնաբուխ ակի մը քովը երկնցած առուոյտներու եւ սէգերու կանաչ դորդին վրայ՝ սրինդովը կը հրա – ւիրէր հօտը կէսօրուան հանդիստի : Մո – տեցանք իրեն, սրինդը ձգած՝ գարման – քով ոտքի ելաւ՝ յանկարծակիի եկած ..:

— Աստուած պահապան, այդեաստա , (տղայ) բսաւ Կոմիտաս յատաջանալով դէպի հովիւը, որ չուարած կեցած էր ա – ռանց բարեւնիս առնելու :

— Դուք ո՞նց կատեղ եկաք, բսաւ կըմ – կըմայէն , էս տեղեր մեր էծերն (այծե – րը) էլ չեն էլլում :

Կոմիտաս կարճ մօրուսը անանկացնե – լով — «Մենք էլ էծ ենք էլի»— բսաւ հովիւին կատակելով :

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՍՊԱՆԴԸ

Դ.

Երկրորդ դլուխը յատկացուած է Մե – եպհանին, այսինքն՝ գեղապաշտութեան դիմելով ծանօթ հեղինակներու՝ Ման – ուելսթամի, Լեփսիուսի, Մորիսնթաուի պրուքհանց, որոնք լայնօրէն հրատա – րակուած ըլլալով, աւելորդ է կրկնել : Գերմանիոյ հակառակորդները պատա – խանատուութիւնը ձղեցին թշնամիին վր – րայ, վարկաբեկելու համար պայն, բայ – ցերնք ալ խոստումնորէն եաք լռեցին՝ երբ կարդը գործադրութեան եկաւ :

Իսալացի հրատարակիչը վիժուն – թիս կայսա կը դրէր· «Գերմանիա կը ձգտի Փոքր Ասիոյ տիրապետութեան, մանաւանդ այն դօտիին, որ կը կոչուի Անատոլուի եւ Պարսկաստանի միջեւ, այդ դօտիին մէջ կը մնան հայ խմբա – ւորումները, երկիրը հայ է, Թուրքիոյ Հայերն ալ դրեթէ ամբողջովին ոուս – ակր եւ հակագերման են : Հայերը ջնջե – լով կը քանդուի մեծ պատնէշ մը վերման ճամբուն վրայ : Հայերը միեւնոյն ատեն մրցակիցներ էին Գերմաններուն առե – տուրի մէջ : Թուրքերը կ'ըմբռնեն թէ Հայերը կոտորելով կը կործանցնեն տն – տեսական մրցակիցներ :

— Արիք, նատէք,— բսաւ հովիւը դու – ցընելով մեզի ակին եղրը, սրինդը բեր – նը դրաւ քրտական մելամաղձոտ մեղ – դիով մը հօտը հրաւելու իր քովը :

— Տուր սրինդդ, մի քիչ էլ ես փչեմ, — բսաւ Կոմիտաս եւ առնելով հովուա – կան գործիքը, Վրթանէս Փափազեանի « Լուրաս – լուր»ը ձայնելուէջից : Տա – նեակ մը ոչխարներ եւ այծեր իրենց դառնուկներով եւ ուլիկներով մեր չուր – ջը ժողուեցան, լսելու սրինդին անծանօթ երգը, որ Ազատի ադմկաբար պրատում – ներուն ընկերակցութեամբ (աքքոմփանի) ներդաշնակ համերգի մը տպաւորութիւնը կուտային :

— Տէր պապա, դու իսկի (բնաւ) հօտա – դործութիւն արե՞լ ես, հարցուց տղան :

— Ես էլ հօտաղ եմ, այ դեաստա, բսաւ Կոմիտաս , հարիւրաւոր դառնուկներու եւ ուլերու հօտաղը :

Պատանին դարմացաւ կրօնաւորի սքե – մով հօտաղին ի տես, առանց հասկնալու, թէ իրականին մէջ ան ալ կը կատա – րէր բաղմախումբ ու բազմաձայն կրա – ժշտախումբեր՝ մեատղ պղտիկ տխ – բաղօնով մը միայն ...:

ԼԵՒՈՆ ԵՐԱՄԵԱՆ (ԼԻՒ)

Թեսաղոնիկէ

(1 Շար.)

ԿԵԱՆՔԻ ՄԸ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ

Ա.

Վերջապէս ապրելու է, եւ ինք պիտի ճարէ ուտելիքը, հագուստն ու կապուս – ը՝ իր կեանքի վերջին արարուածին մէջ: Եթէ չարաթ մը իր տնակը մնալու տիպարի, բերանը օդին բացած պիտի սպասէ. մէկը չունի որ դոնակը զարնէ : Եւ պիտի ապրի չարչրկուած կեանք մը :

Այդ կեանքը՝ կեանքն է այն մանկա – մարդ կիներուն, որ, հարնութեան ա – ռաջին սէրերէն եաքը, կաթերը լեցուն ծիծերով կը մանեն ունեւորներու տու – ները, եւ հոն օտարի մը ծոցածինը կը դրուեն, կը փայփայեն կոնրջի վրայ , անոր մայրը կ'ըլլան, կեղծ դորովի ու խանդաղատանքի կատակերդութիւնը կը ձեւացնեն, եւ օր մըն ալ՝ իրենց տուները դարձին՝ քայքայուած կը գտնեն սիրա – յին բունիկները : Ոչ մէկ բան կը կապէ դիրենք հարնուութեան առաջին յարկե – րուն , եւ ալ մէկ տունէն միւսն են, մէ – կէն վռնտուած, միւսէն կանչուած :

Մարիամ ճիշդ այդ կեանքը վարած է երեսուն տարի, որ քիչ անդամ ընդհատ – ուած է: Եւ այդ ահագին ժամանակը՝ որ օտար տուներու մէջ եւ կաթոտ նայ – ուածքներու տակ մաշած քամած էր դին – քը, բաւական եղած չէ հայթայթելու դումար մը, որ այնուհետեւ քիչ մը խա – ղաղութեամբ ապրեցնէր դինքը : Արիւն քրտինքին դրամը կրնա՞յ ունենալ այդ բախտը :

Ու երբ խոյս տուած են իրմէ սպասուհի կնոջ մը վրայ անձկոտ աչքերով փըն – տրուած չնորհքները — քիչ ու չատ պարարտութիւն իր անդամներուն վը – րայ, տեսակ մը առնական դեղեցկութիւն կանացի դէմքին վրայ, քիչ մը չատ եր – կար յօնքերուն տակ ու ցաւերով մեղ – մացած կրակոտ նայուածք — ու երբ այդպէս՝ մարդկային կեանք մը պատատ պատատ կը ձգէր ունեւոր տուներուն ան – կիւնները, խոհանոցի ճնճղէն սկսեալ մինչեւ վերի սրահը, օր մըն ալ փակուած կը գտնէր իր առջեւը ամէն դուռ : Ա – մէնքն ալ երես զարձուցած էին իրմէ :

Ժամանակ մը անթարգմանելի եղաւ ի – րեն տուներուն այդ վարմունքը: Վեր դէր կ'ընէ, ու հաւատարմութեան վրայ ոչ մէկ արատ : Ուր ուրեմն այս լուծու – մը գտած էր, թէ «իր բախտը փոխած էր» : Քիչ մը կը սպասէր, եւ ասանկ չէր մնար Աստուծով : Այդ իմաստասիրու – թիւնը կեանքի վրայ՝ ուր աւելի հա – ւատք կայ քան թէ մտածում, ժամանակ մը համբերութիւն կուտայ իրեն սպա – սելու, այն յոյսով որ առտու մը, բարե – լոյսի առեն, Աստուծու ողորմութիւնը կը հասնի, իր դուռը կը զարնէ, եւ ինք նորէն տուն կը կանչուէր :

Զուր կը սպասէր իր հաւատքին անըր – ջանքովը, եւ վերջապէս իրեն ըսած էին թէ «ինք ալ բանի չէր դար »: Թէեւ այդ – պիսի խօսքեր մարդկային կեանքին մէջ այն ղօրեղ ցնցումներուն պէս են, որ ա – նուշ թմրութենէ մը կը սթափեցնեն քեզի պղտ յատակի մը վրայ , բայց Մարիամը հասկցած չէր: Այդ խօսքը կը մեկնուէր թէ ինք առաջուան պէս աղուոր չէր , խորշոմներ չինուած էին իր կաչին վը – րայ, յօնքերը խածխուած եւ ջիղերուն մէջ անդիկ չէր մնացած :

— Վայ, դլուխդ, մէյ մը չի նայի՞ս սա երեսիդ :

Մինչեւ այդ օրը պէաք չէր ունեցած հայելիին մէջ դէմքին նայելու, միայն , պատահարար, հայելիներու առջեւէն քա – լած վայրկեանին դիտած էր որ տուեր պէս բան մը, թեթեւ ու սահուն, անդիէն կ'անցնէր: Հայելիներու առջեւ ցցուիլը սովորութիւն չէ :

— Ի՞նչ կայ որ երեսիս վրայ, ըսելով, թաչիճնակ մը կը պարցնէ դէմքին վրայ աղտեղութիւն մը սրբելու վախով :

Բայց քիչ քիչ ըմբռնած էր թէ ինչ կը նչանակէր ինք առաջուանը չէր, ա'լ բանի չէր գար խօսքը :

Ա'լ լմնցեր էր: Ու զգաց հիմա սարսա – ռոյմ մը թէ ինչպէս ունեւոր դառնե – ուժդին կը փակուէին իր դէմ, ժանդոտ – թիւնը կ'երեւար դէմքերու վրայ , եւ աչքերու մէջ խոժոռութիւնը անդոր – քատնելի : Եւ սակայն ար – ու իրիլ պէտք էր, ապրիլ իր աչխատան – քովը միայն: Եւ մէկ ապրին, մէկ ան – դին, որոշած էր սպասուհիներու միջոց – ով ուտելիք ճարել :

Բ.

Ու միջնորդութեան սկսած էր: Քիչ մը համբաւ չունէին եաքը՝ ալ իրեն պէտք էր մնացած առնչ առն երթալ ու անծնդ պէտքերուն կանխել : Կուզային կը դը – նէին դինքը: Տանտէրերը, առանց սպա – սաւորներու յողնութիւն տալու, կը վարձին Մարիամին խրճիթը, եւ իր ղը – բանը վրայ չան մը պէս կը քծնէին ա – քով, ձեռքով ու մէկ ձեւերով: Գուցէ մարդկութիւնը ոչ մէկ տեղ այդ – չափ նուաստացած, ոչ մէկ տեղ այդչափ կեղտոտ երեւցած է որչափ կինանը դրան առջեւ :

ՉԱՐԵՆ

(1 Շար.)

ռեսական օգտակար տարը մը... Ռուսիա ալ կ'ուզէ ապրիլ այդ գօտիին, քաղաքական եւ անահատական ծաւալումին համար: Եթէ կայսրութեանց սայն բախումին մէջ կը մնան Ռուսիոյ կողքին: Հայերը դեմքի արշաւանքին դէմ դնող վիճակին էին, հուրով ու սուրով վարուելու էր իրենց հետ, որպէս թշնամի, ճամբան բանալու համար»: (Լա Սթամփա, 28 Ապրիլ 1916):

Կը թուի Եղեռնի պատասխանատուութեան մանրամասնութիւնները. բարեկամութիւնը կեղծիք էր, կատար – ալ չաղնապահութեամբ կը պատրաս – տուի ցեղասպանութիւնը, սեղմումներ կը կատարեն որպէսզի ըմբոստութիւններ չառաջանան եւ ամիսներ կը դնեն դաւառ – ներու մէջ, գնդի տակ կ'առնեն 16 – 60 տարեկաններ, զինաթափ կ'ընեն հայ զինուորները, այնուհետեւ կը սկսին ջնջուածային տեղահանութեան եւ ըս – պանդին: Ցիշատակութեան արժանի են Էրզրումի անձնուէր գործունէութիւ – նը անապատին մէջ, մանաւանդ Համ – ուտ մը զինւորականը:

Ընդհանուր կոտորածը Ամասիայի կո – ղմերէն սկսաւ Ապրիլ 15ին, երբ Ռուսիոյ Սեւ ծովեան նաւահանգիստներէն մէկուն մէջ, Ռուսիոյ կայսրութեան հպատակ հայ մը, Ալեքսանտր Խանասորեան, ռումբերով զինուած կը վերադառնայ Թուրքիա, Վանի նահանգի Մուրատ գետի կամուրջին վրայ կը պայթեցնէ զայն, կամուրջը կը փլի, եւ ինքն ալ կը մեռնի: Ան կը հետեւէր Ռուսիոյ հրամանին, որ Վանի հայութիւնը զէնքի կոչած էր, որպէսզի ան ալ ներխուժէ Թուրքիա եւ ապահովէ Կովկասի ռազմաճակատի ձախ թեւը: Ռուսիոյ զօրքերը Վանի հայութեան կոչին չանսացին, ինչպէս որ չանսացին Պարսկաստանի հայութեան կոչին, որ զէնքի կոչուած էր Պարսկաստանի մէջ, Ռուսիոյ զօրքերուն հետ միասին կռուելու համար: Ռուսիոյ զօրքերը Վանի հայութեան կոչին չանսացին, որովհետեւ Ռուսիոյ կողքին: Հայերը մէջ կը մնան Ռուսիոյ կողքին: Հայերը դեմքան արշաւանքին դէմ դնող վիճակին էին, հուրով ու սուրով վարուելու էր իրենց հետ, որպէս թշնամի, ճամբան բանալու համար»: (Լա Սթամփա, 28 Ապրիլ 1916):

Կը թուի Եղեռնի պատասխանատուութեան մանրամասնութիւնները. թուրքահայ բարեկամութիւնը կեղծիք էր, կատար – ալ չաղնապահութեամբ կը պատրաս – տուի ցեղասպանութիւնը, սեղմումներ կը կատարեն որպէսզի ըմբոստութիւններ չառաջանան եւ ամիսներ կը դնեն դաւառ – ներու մէջ, գնդի տակ կ'առնեն 16 – 60 տարեկաններ, զինաթափ կ'ընեն հայ զինուորները, այնուհետեւ կը սկսին ջնջուածային տեղահանութեան եւ ըս – պանդին: Ցիշատակութեան արժանի են Էրզրումի անձնուէր գործունէութիւ – նը անապատին մէջ, մանաւանդ Համ – ուտ մը զինւորականը:

Ընդհանուր կոտորածը Ամասիայի կո – ղմերէն սկսաւ Ապրիլ 15ին, երբ Ռուսիոյ Սեւ ծովեան նաւահանգիստներէն մէկուն մէջ, Ռուսիոյ հպատակ հայ մը, Ալեքսանտր Խանասորեան, ռումբերով զինուած կը վերադառնայ Թուրքիա, Վանի նահանգի Մուրատ գետի կամուրջին վրայ կը պայթեցնէ զայն, կամուրջը կը փլի, եւ ինքն ալ կը մեռնի: Ան կը հետեւէր Ռուսիոյ հրամանին, որ Վանի հայութիւնը զէնքի կոչած էր, որպէսզի ան ալ ներխուժէ Թուրքիա եւ ապահովէ Կովկասի ռազմաճակատի ձախ թեւը: Ռուսիոյ զօրքերը Վանի հայութեան կոչին չանսացին, ինչպէս որ չանսացին Պարսկաստանի հայութեան կոչին, որ զէնքի կոչուած էր Պարսկաստանի մէջ, Ռուսիոյ զօրքերուն հետ միասին կռուելու համար: Ռուսիոյ զօրքերը Վանի հայութեան կոչին չանսացին, որովհետեւ

քերուն, տարագրեալներու հանդէպ ա – մէնէն անգութ վարմունքն ունեցած էին երկու դերման սպաներ: (Թիւեր 121, 137):

Գերման հիւպատոս Ռէօսլէր կը հետա – պրէ· «Հայերը կը տարագրուին պատ – ուճառով: Տեղահանութիւնը կը ծագի այս հիմնական սխալէն, որ ամբողջ հայ ազգը երբ կատարելի կամ նոյն իսկ թըշ – նամի կը համարուի: Յոռետեսաբար կը խնդրեմ այս ընթացքին առարկութիւն առնել: Զանգուածօրէն կը տարագրուին ծերեր, անկարողներ, 4 – 5 տարեկան երախա – ներ՝ բոկոտն, անկարելի է նկարագրել Հայերու կրած արհաւիրքները՝ բռնարա – բութիւն, բռնի մահմետականացում, յա – փրշտակութիւն կիներու եւ աղջիկներու»: (Թիւ 138):

Թալէաթ կ'ըսէ· «Երեւ. Թուրք կու – սակցութիւնը վճռած էր որ հայ բնակ – չութիւնը չիսուն տարի ետ քշուի, որ – պէսզի Օսմ. Պետութեան մէջ թուրք ցե – ղին գերակշռութիւնը ապահովուի, ասի – կա կուսակցութեան հիմնական սկզբունք – ներէն մէկն է»:

Հ. Ա. Կիպըննօի համաձայն, Մեծ Ե – ղեռնի պատասխանատուները մէկն է Հայերու եռանդուն յարաւմը առմմանադրութեան: « Քրիստոնեայ բնակչութիւնը իս – լամ բնակչութենէն աւելի մը – չակուած ըլլալով՝ կը գնահատէր նոր վարչաձեւը, կը կպմէր հաստատուն տարբը, որուն վրայ կրնար յենուլ քա – ղաքականապէս վերածնած Թուրքիա մը ... Այս միակ պատճառով էր որ հայ տարբը անմիջապէս վտանգի պատճառ մը եղաւ Համիտի տեղը բռնող վոհմակին համար: Երեւ. Թուրքերը Հայերու դէմ դարձան, որպէսզի իրենց գործունէու – թեան մասնակցութիւնը չերերն Թուր – քիոյ վերածնուղին մէջ: Սահմանադրու – թիւնը, զոր դժբախտ ապրը ոչնչացուց որ – պէս արշալոյս իր քաղաքական ձերբա – պատումին՝ անխուսափելիօրէն իր մահ – ուան պատճառ եղաւ»: (Տումերկ, Լ'ար – մենի է լէ Արմենիէն):

Կ'ընդունի սակայն որ նախապէս կըրկ – նուած էր հոչակաւոր վարչային խօսքը· « Ջնջելու համար Հայկական Հարցը, ջնջելու է Հայերը»: (Պրայս, էջ 13), (Կիպըննս, Լէ Տերնիէ Մասաթրը տ'Արմե – նի, 1916, էջ 38):

Լեփսիուսի համաձայն «Հայաստանի կոտորածները վարչական միջոց մըն են Բ. Դռնէն առնուած եւ միակ պատճառ ունին անպարծադրելի դարձնել Պետու – թիւններէն պահանջուած բարենորոգում – ները: Կառավարութիւնը, կ'ըսէր բարձր պաշտօնեայ մը, կանխամտածած էր Հա – յերը պատժելու ծրագիրը»: (Լ'Արմենի է Լ'Էօրոփ, 1896, Լոզան, էջեր 65, 66, 85):

Մեւնոյն ծրագրին հետապնդումն է Առաջնայի կոտորածը, Մեծ Եղեռնը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

ՈՍԿԻ ԿԱՐԱՍԸ

Ես մեր մեծերէն լսեր եմ, մեր ծերերը իրենց պապերէն, իրենց պապերն ալ՝ ի – րենց մեծերէն, թէ ժամանակ մը ոսկեայ հողագործ մը կայ եղեր: Ան ունի եղեր մէկ օրաւարը հող ու մէկ լուծ եզ:

Ջմեռը այս ոսկեայ հողագործի եզ – ները կը սառկին եւ երբ գարուն կու – գայ, վար ու ցանքի ժամանակ, եզ չու – նենար որ աշխատի: Ասոր համար հողը վարձքով կուտայ իր դրացիին:

Դրացի հողագործը կը սկսի հողը փո – րել: Աշխատութեան միջոցին խորը կար – ծրը տեղ մը կը հանդիպի: Դուրս կը հա – նէ այդ կարծր բանը ... Ի՞նչ տեսնէ, կարաս մը, որուն մէջ ոսկի լեցուն է: Եղեռնը անմիջապէս կը թողու հոն, կը վազէ դիւղ՝ հողին տիրոջը մօտ ու կ'ըսէ·

— Հէ՛յ, աչքդ լոյս, հողիդ տակէն կարաս մը ոսկի ելաւ, ա՛ռ:

— Չէ, եղբայր, այդ իմս չէ, կը պա – տասխանէ հողագործը: Հողին վարձքը դուն տուեր ես, հողը դուն փորեր ես, որով ինչ որ դուրս ելլէ հողէն քեզի կը պատկանի: Ոսկի ելեր է ... ինչ ընենք, ոսկի թող ըլլայ, դարձեալ քուկդ է:

Կը սկսին վիճաբանիլ: Մէկը «քուկդ է» կ'ըսէ, միւսը «քուկդ է» կ'ըսէ ... վէճը կը սաստկանայ եւ կը սկսին իրար ծեծել: Վերջապէս կ'երթան Թաղաւորին մօտ դանդաեւելու: Թաղաւորը երբ կը լսէ կարաս մը ոսկիի խօսքը, աչքերը չորս կը բանայ ու կ'ըսէ·

— Ոչ քուկդ է, ոչ ալ քուկդ: Այս երկ – րի բոլոր հողերը ինծի կը պատկանին, քանի որ կարասը իմ հողէս դուրս է ե – լեր, ինծի կը պատկանի:

Իր մարդոց հետ կ'երթայ որ տիրանայ ոսկիին: Երբ կը հասնին կարասին մօտ Թաղաւորը բանալ կուտայ կափարիչը, բայց ի՛նչ տեսնայ ... կարասը օձով լե – ցուն է: Զարհուրած եւ կատղած կը վե – րադառնայ: Կը հրամայէ որ պատժեն դիւղացիները, որոնք համարձակած էին դինքը խաբել:

— Թաղաւորը ապրած կենայ, կը խնդրեն խեղճերը, մեզ ինչո՞ւ կը սպան – նես: Լաւ չես տեսներ... հոն օձ չկայ, ոսկի է, ոսկի ...:

Թաղաւորը նոր մարդիկ կ'ուղղարկէ, որպէսզի երթան ստուգեն: Մարդիկը չստուգ կ'երթան կը տեսնեն ոսկիները ու վերադառնալով կը պատմեն իրականու – թիւնը:

— Շատ զարմանալի, կ'ըսէ Թաղաւո – րը, կ'երեւի լաւ չտեսայ, կամ տեսածս այդ կարասը չէր: Դարձեալ երթամ ու – բեմն:

Կ'երթայ, բանալ կուտայ կարասին կափարիչը, բայց ի՛նչ ... դարձեալ մէջը լեցուն օձ կը տեսնէ: Ի՛նչ հրաշք է, չի հասկնար: Անմիջապէս կը հրամայէ ու կը հաւաքէ երկրին իմաստունները:

— Բացատրեցէ՛ք, կ'ըսէ, ո՛վ իմաս – տուններ, ի՛նչ հրաշք է սա: Այս հողա – գործները իրենց հողին տակէն կարաս մը ոսկի գտեր են: Ես կ'երթամ կը նայիմ կարասը լեցուն օձ կը տեսնեմ, ասոնք կ'երթան ոսկի կը տեսնեն: Ի՛նչ կը նշա – նակէ սա ...:

— Եղելութիւնը սպէս կարելի է բա – ցատրել, Տէր Թագաւոր, եթէ չէք բար – կանար, կ'ըսեն իմաստունները: Ասուած կարասով ոսկին ազգատ հողագործնե – րուն պարգեւ է դրկած՝ իրենց ապնուս – թեան եւ արդար աշխատանքին համար: Երբ որ անոնք կ'երթան, իրենց արդար իրաւունքն է որ կը տեսնեն, իսկ երբ դուք երթաք՝ ոսկիի տեղ օձ կը տեսնէք, որովհետեւ մատադած էք ուրիշի մը բախտը յափշտակել:

Թագաւորը կը գնգուի, պատասխանե – լու խօսք չի գտներ:

— Լա՛ւ, կ'ըսէ, ուրեմն հիմա որո՞շ – եցէք թէ այս երկու դիւղացիներէն որո՞ւ կը պատկանի ոսկին:

— Հարկ է հողատիրոջը, կը ձայնէ ան – միջապէս մշակող դիւղացին:

— Չէ, մշակողինն է, մէջ կը մանէ հո – դատէրը:

Ու նորէն կը սկսին կռուիլ:

— Լա՛ւ, լա՛ւ, կեցէք, կ'ըսեն իմաս – տուններն, կը հանդարտեցնեն զանոնք ու կը հարցնեն·

— Տղայ կամ աղջիկ ունի՞ք դուք ...:

Յայտնի կ'ըլլայ որ անոնցմէ մէկը մանչ մը, իսկ միւսը՝ աղջիկ մը ունի: Իմաս – տուններն կը վճռեն որ դիւղացիները ի – րենց աղջիկին ու մանչը իրարու հետ պը – սակեն եւ կարասով ոսկին ալ անոնց տան:

Հոս կը համաձայնին բարի դիւղացի – ները, կ'ուրախանան ու կռիւը վերջացնե – լով կը սկսին հարսանիքի պատրաստու – թեան: Եօթն օր եօթն գիշեր հարսանիք կ'ընեն եւ կարասով ոսկին ալ, որ պար – գեւ ըրկուած էր իրենց ապնուութեան ու արդար աշխատանքի համար, կուտան ի – րենց զաւակներուն:

Բարին հոս, չարը այդ աղտ թագա – ւորին:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՑ», Հայագիտա – կան ուսումնասիրութիւններ թիւ 4-6, հրատարա – կութիւն Վիէննայի Մխիթարեան Միա – բանութեան:

ՍԻՈՆ, ամսաթերթ կրօնական, գրա – կան, բանասիրական: Պաշտօնաթերթ Ե – րուսաղէմի հայ Պատրիարքութեան, թիւ 6, Յունիս 1965:

ՀԿԵՐԻ ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Եւս վերջապէս գտաւ Գրիգորը՝ մինչ վաղուդ լի տակառիկ մը կը վառէր ու բարձունքէն վար կը նետէր:

Ցետոյ աղաւաղը մէկդի նետելով ցակեց կնոջ մը առջեւ եւ կուժը ձեռ – քէն խլելով խմեց անյապաղ, բերնին երկու կողմերէն կը հոսէր կարմիր գի – նին:

Եւս սափորը ուրիշ գինուորի մը ձեռ – քը խոթեց ու թողուց եւ ծունկ ածաւ սպա – սարը առնելու· բայց խիտ ծուխ մը աչ – քերուն դարկաւ: Մինչեւ որ աչքին ար – ցունքը անցաւ՝ Գրիգոր անհետացած էր արդէն:

Մինչ աչ ու ձախ կը նայէր, գինուոր – ները յանկարծ պառկեցան: Վարչն գիւ – ղերուն հրացանները որոտացին, պատն հազիւ տասը կանգուն հեռու: Եւրի սաղաւարտին դնդակ մը եկաւ ու ճաթեցուց: Եւս տատանեցաւ ու ժամա – նակ անցաւ մինչեւ որ ինքզինքը կրցաւ պահել:

Վարչն դժոխային երաժշտութիւն կը հնչէր, թմրուկները կը դափէին, փո – ղերը կը հնչէին:

Երկայնավիզ եասաուլ մը պարիսպին տակէն կը պոռար·

— Եա այուհա՛ (հոս, հոս):

Վարը բանակը խռնուած էր, եղիչէրի – ներու տեղ կաչիէ դլխարկով ասպաները ու կարմիր դլխարկով աֆիոնիները մըզ – ուեցան:

Սպիտակազդեստ տերվիշ մը, որ սա – կայն սպասաւորա կը կրէր տեւեայ դըլ – խանոցի տեղ, դրօշ մը յափշտակելով եւ իւերի, իւերի պոռալով տասը եղիչերի – ներէ չդլսապատուած դիմաց դէպի պա – րիսպները:

Մերինները տերվիշներու վրայ կրակե – լու սովորութիւն չունէին, բայց քանի որ անիկա սպասաւորա ունէր՝ վրան կրակե – ցին: Եւայի ուշադրութիւնն ալ անոր դարձաւ:

Հովը վայրկեան մը ցրուեց ծուխը ու տերվիշի ձեռքին մէջ կը ծածանէր պոն – ճուկը, եւ երբ ան դէպի բերդ նայեցաւ՝ Եւս տեսաւ թէ անոր մէկ աչքը կապ – ուած էր:

— Եումուրճաք, — ճչաց քած վազրի կատաղութեամբ:

Ու լախտը երկնաքարի նման չպրտեց դէպի վար:

Լախտը անցաւ տերվիշի դլխուն վրա – յէն ու եղիչերիի մը կուրծքին դպաւ: Տերվիշը լսելով բերդէն այդ ճիչը դէպի հոն նայեցաւ: Նոյն ակնթարթին բերդի թնդանօթները որոտացին ու տերվիշն եւ իր խումբը բոցով ու ծուխով ծածկուե – ցան:

Ծուխը փարատելուն տերվիշին հետքն անգամ կորսուած էր խրամներէն: Ամենու – հանդերձ պարիսպները լեցուեցան վեր մաղլցողներու նոր դունդերով:

Այլեւս առանց սանդուղի կուգային: Սպիտակ դլխարկով եղիչերի մը ճամբայ ելաւ առանց սանդուղի պարիսպին խոր – տակուած քարերու վրայէն, քարէ քար դէպի վեր:

Ձեռքը ամէն տեղ կառչելու տեղ կը դանէր եւ ոտքը կռուան, իսկ դերաննե – րու մէջէն չատ դիւրին էր վեր ելլել: Անոր հետեւեցան երկու, երեք, տասը, քսան, հարիւր յանդուգնները, ինչպէս բղէզները որ դարնան՝ պատերու արե – ւոտ կողմերը կը ծածկեն: Եւ Աբտաքին բերդի պատի երկայնքին սկսան մագլցիլ դէպի վեր, փայլող աչքերով եւ հեւացող կուրծքով: Մէկը միւսը պարանէ սանդուղ մը կը քաշէր եռեւէն ու յարմար տեղ մը դտնելով կը հաստատէր, ու վարիններն անմիջապէս ճամբայ կ'ելլէին:

Գրիգոր ամբողջ պատառուածքին կով վազեց:

Գլուխը բաց էր, ձեռքը նիզակ մը ա – ռած ու դէմքը վառօդէն սեւցած:

— Շուքան, — պոռաց արիւնաներկ նիզակով կռուողի մը, – վարը դեռ կուպր կա՞յ:

Ջայնը խռպոտ էր ու դրեթէ ծերունիին ականջը մտած էր:

— Չկայ, — պատասխանեց Շուքան, — բայց դեռ տակառ մը բեւեռնախէժ կայ:

— Անմիջապէս փերենի թնդանօթի քով բերել տուէք:

Ծերուկին քով կը կռուէր նաեւ էկէրի դրագիր հայ բաժնողը, տէզը դետին նե – տեց ու վազեց:

— Քաջեր, — դոչեց Գրիգոր, — հա – ւաքենք ուժերնիս:

Միւս ծայրէն Զոլթայի ձայնը արձա – գանգեց·

— Եթէ այս անդամ եւս մղենք՝ ալ ան – դամ մըն ալ պիտի չդան:

— Կրակ, կրակ, — կը դոչէին ուրիշ կողմերէ ալ:

Կիները ծողերու վրայ անցուցած կաթ – սաներով կը կրէին հալած կապարը, ե – ռացող ձէթն ու ջուրը:

ԿԵԶԱՆ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՅՆԱՍՓԻԻՐԻՆ

Այս Շաբաթ Լեհկոյ ժամը 23·15ին , Ֆրանս – Ֆիլքիւռ կայանէն : « Հայկը Լիբանանի մէջ» : Կը մասնակցին Զօր· Ռոնսո եւ Վահէ Օշական :

ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժեւրար Սթեֆանեանց կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն· Քէհ – եայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ ուրիշ – կերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄի մահուան 47րդ տարե – դարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին , Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը :

Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՁԱՇ ԷՔՍ ԼԷ ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Օգոստ· 14ին ,15ին և 16ին կը մատուցուի պատարագ Աստուածածնայ ոտնի առթիւ : Շաբաթ առաւօտ ոտն Շողակաթի Ս· Էջմիածնայ հիմնարկութեան , կիրակի Վե – րափոխումն Ս· Աստուածածնի եւ ուսո – ղական խաղողօրհնութիւն , երկուշաբթի Ս· պատարագ Մեռելոյն եւ հոգեհան – դիստներ մասնաւորաբար ընդհ· գոհերու Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի առթիւ :

Կիրակի խաղողօրհնութենէ առք ճաշ, Օթել Թուրինքի չուրջ պաշտի վրայ կամ օթէլի ճաշասրահին մէջ, դիւրամատչելի գին : Ձոխ համադամ ուտելիքներ : Ըստ պատշաճի խօսողներ եւ գեղարուեստական բաժին , բարձրանալ Ռուբ տը Ռիվառէն Թրեվիզէեն : Ճաշին մասնակցողները պէտք է հեռախօսեն կանխաւ , Թրեվի – զէեն 7 :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի , Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մու – րատեան վարժարանի սրահը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարե – շրջանի արձանագրութիւններու հա – մար դիմել վարժարանի Տնեչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին , կա – նոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ·—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Արձակուրդի համար, կարելի է մէկ ամսուան համար բաժանորդագրուիլ՝ 12 ֆրանքի :

Արձակուրդի առթիւ, մեր այն բաժա – նորդները որոնք կը փափաքին իրենց – հասցէն առժամապէս փոխել, պէտք է տեղեկացնեն վաչչութեան ԵՐԵՔ օր ա – ռաջ, ղրկելն 5 ֆր· եւ անպայման իրենց ՀԻՆ հասցէն (նախընտրաբար կցել թեր – թին պանդը) :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՊԱՏԱՐԱԳ

Պօտոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղ· Խորհուրդը կը փութայ յայտնել Պօտոնի եւ չրջակայքի հայ հաստատակու – թեան թէ՝ այս կիրակի առաւօտ , Օգոս – տոս 8ին , եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատա – րագէ եւ քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուազն Ա· Յ· Հայ Ճոյրներու վար – չութիւնը կ'ընդունի իրրեւ դիչերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իրրեւ կերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի չրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարե – կանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրրեւ մանկապարտէզի վարիչ Ֆը – րանսացի օրիորդ մը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աբ – ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա – նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ – նութեան , 1 Պուլվ· տիւ Նօո , լը Բէնսի , (Սէն է Ուազ) , հեռ· 927–01–72 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապ· Առաջնորդարանի պրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Շորեքչաբթի եւ Հինգչաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ առիպոդական պորձերու համար :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՓԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ·
Շրջանակով 300 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Avenue J. F. KENNEDY
Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը: Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք: Խաղադաշտ եւ լոգանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

×

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՋԴ	40 Ֆ·	միջնէ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջնէ 1/8 սիւնակ		
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձրանակուած ծանրով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑԸՍ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՋԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիք — ծածկոցներ· —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
10 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10378

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.378

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԵՒՔՈՒՐՔ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

Թուրքիոյ վարչապետ Սուատ Հայրի Իւրիւպլիւ Մոսկուա կը հասնի (այս օ– րերու), փոխադարձելու համար Խորհրդ. դաշին Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի եւ կոմկուսի կեդր. կոմիտէի անդամ Նի– կոլայ Վիկտորովիչ Պոդկորնիի Անգարա այցելութիւնը անցեալ Յունուարի սկիզբը, խոյտարդէտ պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ :

Քրքական մամուլը ամբողջ ի վեր կը դրագէ վարչապետին ուղեւորութեան նպատակի շուրջով : Ոմանք թեր, ուրիշներ դէմ կարծիք յայտնելուն :

Ազգային անկախ Երեսփոխան Պիւր – նար Ախայդըն Ազգային Ժողովի նախա – գահութեան հարցապնդում մը ուղղած էր վերջիս՝ պահանջելով վարչապետէն , որ դրաժարի Մոսկուա այցելելէ :

Երկու հակամարտ տեսակէտներ կան Թուրքիոյ Խորհրդային յարաբերութեանց մասին : Պաշտօնական շրջանակները, մասնաւորաբար Հալբի կու– սակիցները նպաստաւոր կարծիք ունին եւ կը տեսնեն յարմարակել Լենին – Աթաթիւրք դրագեղ բարեկամութեան քաղաքակա – նութիւնը :

Իսկ ազատականները կը զգու – շանան Մոսկուայի հետ չափ մը օտանոնալէ՝ վախնալով, որ համագործակցութիւնը երկոյն ծանր երկրին մէջ, ռուսեւթուրք սեռ չիմանալու հետեւանքով :

Նախորդ դահլիճի արտաքին նախարար Զէրմուն Ճէմալ Էրքին Մոսկուայի մէջ կարդ մը համաձայնագրեր կնքած էր : Վերադարձին, Յունուարի սկիզբը, նա – խարարը դռնփակ նիստ մը մէջ չէ յայտ – ներ, որ «Թուրքիա նոր հանգրուանի մը առջեւ կը գտնուի» եւ պէտք է մօտենայ Խ· Միութեան, առանց բոլորովին հեռա – նալու արեւմուտքէն եւ Ատլանտեան Ուխտէն :

Այսինքն երկու լարի վրայ պէտք է խաղայ :

Թուրք հանրային կարծիքը ամէնէն ա – ւելի մտահոգուեր էր Էրքինի կնքած տնտեսային համագործակցու– թեան համաձայնագրով», որ կարգ մը վաւերացուած է ո՛չ խորհրդարա – նին, ոչ ալ կառավարութեան կողմէ եւ դեռ սարիակ է միշտ մամուլին մէջ :

Հանրապետական Նախագահ Ճէմալ Կուրսէլ «Աքշամ»ի թղթակցին յայտարա – րած է թէ յուսալից չէ Իւրիւպլիւի Մոսկուա ուղեւորութենէն, որ արդիւնք պիտի չտայ : Եզածը պարզ քաղաքա – կան այցելութիւն մըն է : «Մենք Խ· Միութենէն ո՛չ մէկ պահանջ ունինք» , ըսած է :

Իսկ վարչապետ Իւրիւպլիւ «Իպկես – պրէս»ի Անգարայի թղթակցին երկար տարաբերութիւններ ըրած է իր Մոս – կուա այցելութեան նախօրեակին, յայտ – նելով որ փոխադարձ այցելութիւնները իր բարեւանն երկու երկիրներու յարա – բերութիւնները :

Վարչապետը պոռ է, որ 1963էն ի վեր առեւտրական յարաբերութիւնները զար – գացած են եւ Թուրքիա Խ· Միութենէն կը ներմուծէ նաւթատարաեռամի կազմածներ եւ գնահան ապրանքներ :

Այս այցելութեան առթիւ զարձեալ կը տեսնուի թէ Մոսկուա հոգային ո՛չ մէկ պահանջ ունի Թուրքիայէն : Վերջին ան – տեղեակներէն կը յայտնուի Միկոյեանն է, որ նման յայտարարութիւն մը ըրեր էր : Ցոյց, սերտ զոյ, կ'ըսէ Ժողովրդա – կան առածը :

Խ· Միութեան կողմէ Թուրքիոյն հոգ պահանջելու հարցը Անգարայի եկող – ցոցող բոլոր վարիչներուն համար զար – ման նիւթ է յաւիտենական մղձաւանջ մը, որմէ չեն կրնար ձերբազատուիլ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ԱՆԼՈՒԾԵԼԻ

—o—

Յունական տագնապը կը մնայ մէշ անլուծելի : Կառավարեցաւ ինչ որ կ'ևն– թադրուէր . նոր կառավարութիւնը կազ– մելու պաշտօնը Փափանդրէուի չյանձ – նուեցաւ : Զղիջեցաւ թագաւորը, հաւա – նօրէն չկրնար նաեւ Փափանդրէու եւ տագ– նապը չառ աւելի սաստկանայ :

Նոր կառավարութիւն մը կազմելու պաշտօնը տրուեցաւ Սոեֆիանոփուլոսի , որ, թագաւորական պալատէն զուրս գա– լուն կը յայտարարէր .

— Պիտի քննեմ նախ կացութիւնը : Ա – ռաջին առիթով պիտի տեսնեմ կուսակ – ցութիւններս պարագլուխը : Վազը պիտի ներկայանանք խորհրդարանական խմբա– ւորումին, ցետոյ, պիտի զործեմ առնը– ւած որոշումներուն համեմատ :

Սոեֆիանոփուլոս կ'երեսար ուղղակի Քաթրի, ուր Փափանդրէու զինքը կը սպասէր :

Թագաւորը նախապէս ընդունած էր նա– եւ Փափանդրէուն : Տեսակցութիւնը տե – ւած էր շատ կարճ, հազիւ տասը վայր – կեան :

Այս տեսակցութենէն — որ երկրորդն էր — քանի մը ժամ ետք Փափանդրէու կը յայտարարէր . « Թագաւորը բաւ թէ եր– կար մտածած էր առաջարկներուս վրայ, բայց չէր կրնար զանոնք ընդունիլ : Հար– ցուց եթէ նոր առաջարկ մը ունէի : Պա– տասխանս եղաւ ժխտական : Հակակուռի Թագաւորին թէ մենք հաստատ կը մնանք տագնապին վերջ տալու համար առաջար– կած մեր լուծումներուն մէջ : Զգուշա – ցուցի որ խուսափի կեդրոնի կառավա – րութիւն մը կամութենէն, ինչ որ կրնայ մեկնուիլ կուսակցութիւնը պատուիրելու իբրեւ փորձ եւ առաջացնել ժողովուրդին հակազդեցութիւնը :

Փափանդրէուի դիրքը կը մնայ մէշտ զօրաւոր : Կուսակցութեան մեծամասնու– թեան կողքին իր հետ ունի նաեւ ամբոխն ու ձախակողմեանները :

Ներկայ այս կացութեան մէջ Փափան– դրէու կը մնայ թիւ մէկ անձնաւորութիւ– նը : Եթէ կուսակցութիւնը պատուիրելու դնով Սոեֆիանոփուլոս յաջողի նոյնիսկ կառավարութիւն մը կազմել, Յունաստա– նի պետական տագնապը տակի վրայ չի պիտի : 115 երեսփոխաններ կը մնան անդրդուելիօրէն Փափանդրէուի կողքին :

Եթէ երկիք կիրքերը չմեղմանան, որեւէ կառավարութիւն, վստահութիւն ապա – հովելու իսկ զնով պիտի չկարենայ վերջ տալ անորոշ այս կացութեան, Յունաս – տան պիտի կրանցնի իր միտարերու – թիւնը եւ երկիրը քաղաքականօրէն տու – ժէ :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԻՇՏ ԲԱՐԴ

Նախագահ Ճոնսըն կանայի Արտաքին Գործոց Նախարարութեան խմացուց թէ չի կրնար ընդառաջել Կանայի նախագահ Նքրումայի փափաքին, վերջ տալու Հիւ – սիսային Վիէթնամի օդային ռմբակոծու – թիւններուն : Նախագահ Ճոնսըն իր պա– տասխանին մէջ կ'ակնարկէ սակայն. « եթէ երբեք Հիւսիսային Վիէթնամի հետ հա – մաձայնութեան մը յանգիք, խաղաղու – թեան ի չար ամէն նախաձեռնութիւն պի– տի պաշտպանեմ» :

Ուրեմն, հակառակ զանազան ճիգերու, Վիէթնամի շուրջ բանակցութիւնները կը մնան տակաւին անկարելի : Թիթօ եւ Սասարի , որոնք երբորդ անձի մը ի խնդիր դիմած էին Նասրի, տակաւին բա– նակցութիւններու մէջ են : Նասրի հա – տատական — որ չատ հաւանականութիւն չի ներդնչեր — պատասխանի պարագա – յին հարց է տակաւին թէ որքանո՛վ լեզու պիտի զտնէ միջնորդ այլ երբորդութիւ – նը :

Հիւսիսային Վիէթնամի մէջ որոշ զգու– շաւորութիւն մը կը տիրէ, Վիէթքոնկ – ներու դիմումէն ետք : Ձիշդ է որ Հօ Շի Մին միշտ կրկնած էր թէ Վիէթքոնկնե – րու դիմումին վրայ Հիւսիսային Վիէթ – նամ պաշտօնապէս պիտի մասնակցէր պա– տերազմին : Դիմումը կատարուեցաւ, բայց դեռ չունեցաւ իր արձագանգը : Թերեւս Հօ Շի Մին կը սպասէ Զինաստա– նի բռնելիք դիրքին : Հարց է թէ արդեօք Զինաստան ուղղակիօրէն պիտի մասնակ– ցի՞ Վիէթնամի պատերազմին : Տակաւին Շաբաթ օր փեքին պաշտօնապէս կը յայ– տարարէր թէ պատրաստ է Հարաւային Վիէթնամի մէջ կռուելու : Այս յայտա – րարութիւնը սակայն սպասուած տպա – ւորութիւնը չթողուց Ուաշինկթընի վը – րայ, որ օրէ օր կը զօրացնէ Հարաւային Վիէթնամի եւ առհասարակ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ պատերազմական իր ու – ժը :

Վիէթնամի հարցին կնպակցաբար կը մեղմանայ սակայն Խորհրդային Միու – թեան բռնած դիրքը : Հարիման, Մոս – կուայէն վերադարձին, յետ նշելու թէ Հանոյի ղեկավարները բանակցելու նպա– տակ չունին, « եւ սակայն, կ'աւելցնէ , Խորհրդային Միութիւնը կը մաղթէ բա – նակցութիւններով ձեռք բերուած խաղա– ղութիւն մը » :

Գրեթէ նոյն տեսակէտը կը պարզէ նաե– եւ «Փրաւտա» , կիրակնօրեայ իր խմբա – գրականով. « խաղաղ համակեցութիւնը կը մնայ խորհրդային արտաքին քաղա – քականութեան հիմը՝ երբորդ ուժեր – համաձայն մը խուսափելու նպատակով » : Նոյն խմբագրականը չարունակելով հան– դերձ Միացեալ Նահանգներուն դէմ իր սովորական յարձակումները, կը զատա – պարտէ « չինական օրինակով վտանգաւոր բախտախնդրութիւն մը » , աւելցնելով թէ «Աշխարհակալութիւնը թուղթէ վագր մը չէ եւ իր տրամադրութեան տակ ունի տակաւին ոչ այնքան արհամարհելի ու – ժեր » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՇԻՆԿԹՐԸՆ.— Նախագահ Ճոնսըն հրաւիրեց ամերիկացի բոլոր Սեւամորթ– ները անյապաղ արձանագրուելու ընտրա– կան ցանկերուն մէջ, անմիջականօրէն օգտուելու համար ընտրական նոր իրա – ւունքէն : Քուէարկութեան այս օրէնքը, յայտարարեց, « ազատութեան ի խնդիր նոյնքան մեծ յաղթանակ մըն է քան ինչ որ որեւէ առեն տարուած է պատերազմի դաշտի մը վրայ» : Խօսքը անկասողական– ներուն ուղղելով , նախագահը նոյն ա – ռիթով ըսած է, թէ «ամերիկեան տան մէջ անարդարութեան տեղ չկայ » :

ՓԵՔԻՆ.— Ռումանիոյ պատուիրակու– թեան ի պատիւ ընդունելութեան մը ըն – թացքին , չինական խորհրդարանի փոխ– նախագահը՝ Լի Հսիէն – Տիէն, խօսք առնելով չնորհաւորած է Ռումանիոյ քա– ղաքականութեան անկախ նկարագիրն ու արձանագրած յաջողութիւններուն կա – րեւորութիւնը : Լի Հսիէն – Նիէն յայտա– րարած է թէ ինքնիր վրայ հաշուելով եւ ազգային անկախ քաղաքականութիւն մը հետապնդելով է միայն, որ Ռումանիա կրցաւ չարունակ ամեցնել իր ուժը եւ պարզացնել միջազգային համագործակ – ցութիւնը :

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Վիէթնամի ամերիկեան բանակը յիսուն հազար նոր զինուորնե – րով զօրացնելու որոշման առիթով , « Թաս » զործակալութիւնը կը յայտա – րարէ. « խորհրդային քաղաքացիները ցասումով իմացան թէ Միացեալ Նա – հանգները կը ձգտին ընդարձակել Վի – էթնամի մէջ իրենց սխրագործութիւննե – րը : Հաւատարիմ եղբայրական համերաշ– խութեան եւ ժողովրդավար միջազգայնա– կանութեան սկզբունքներուն , Խորհր – դային Միութիւնը կը մնայ հաստատօրէն Վիէթնամի ժողովուրդի կողքին՝ ամե – րիկեան աշխարհակալութեան նախայար – ձակման դէմ : Խորհրդային Միութիւնը տուաւ եւ ապագային պիտի չարունակէ տալ անհրաժեշտ օգնութիւնը ,զօրացնելու համար պաշտպանութեան ուժը բնկերա– կան եղբայրական երկրին : Իրենց յի – մարութիւնները ծածկելու նպատակով , ամերիկացի նախայարձակները կեղծատ– րութեամբ «խաղաղարար» բանակցու – թիւններէ կը ճառեն . եթէ Մ· Նահանգնե– րը իրապէս կը ցանկան որ Վիէթնամի ինդիրը խաղաղութեամբ կարգադրուի , հարկ է իրենց խօսքերը փաստեն գործե – րով եւ անմիջապէս վերջ տան նախա – յարձակման » :

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Քանի մը օրէն Ակաթա Քրիստիի ծա – նօթ ոստիկանական վէպը՝

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՒԾԱԿԻՆ

Քան տարի առաջ Փոցսամի մէջ է, որ Սթալին պաշտօնապէս զրած էր խնդիրը երեք Մեծերու սեղանին վրայ : Համեատ էր իր պահանջը , — կարո եւ Արտա – հան :

Սակայն չատ չսղնեց : Նեղուցներու խնդիրն էր վինքը չհաղորդողը :

Որո՞ւն համար կը պահանջէր Սթալին Կարսն ու Արտահանը : Հայաստանի՞ն թէ Վրաստանին :

1940ի Դեկտեմբերին վրացի երկու պատմագէտներ Թիֆլիսի Զարիա Վոստո– կա թերթին մէջ «փաստերով» կը հաս – տատէին թէ վրացական են Կարսն ու Ա– տահանը, ինչպէս նաեւ Սեւ Ծովու թըր– քական եկեղեցները՝ երկու հարիւր քիլո– մեթր դէպի արեւմուտք, մինչեւ Սպեր :

1947 Հոկտեմբեր 24ին Մակի Ընդհ· ժո– ղովին առջեւ խորհրդային առաջին պատ– ուիրակ Վիշինսքի խօսքն ուղղելով Թուրքիոյ պատուիրակ Սէլիմ Սարփէրի (նախկին դեսպան Մոսկուայի) կը յայ – տարարէր թէ «Կարսն ու Արտահանը կը պատկանին Վրաստանի եւ ժամանա – կին է, որ անոնք իրենց բուն ակերան վերադարձուին . . . » :

Սթալին մեռաւ 1953 Մարտ 5ին : Երեք ամիս վերջ, 1953 Մայիս 31ին Մոլոթով «յանուն Հայաստանի եւ Վրաստանի» ծանուցագիր ուղղեց Անգարայի կառա – վարութեան, թէ Խ· Միութիւնը հոգային ո՛չ մէկ պահանջ ունի Թուրքիայէն :

Նոյնիմաստ յայտարարութիւն ըրաւ Խրուչչեւ՝ Թուրք խորհրդարանային պատուիրակութեան՝ աւելցնելով, որ Սթալինն էր հոգ պահանջողը (անշուշտ Վրաստանի համար) եւ թէ իր կառավա– րութիւնը նման խնդիր չունի :

Որքան ալ կրկնուին նման յայտարա – րութիւնները — ու թերեւս նոյն այդ կրկ– նութեանց պատճառով — Անգարայի վա– րիչներու արտէն երբեք պիտի չպակսի դո– պը : Հոգի դոպը :

Որովհետեւ այդ հոգը ունի իր հարա – զատ ու բուն տէրը, որ ուշ կամ կանուխ, բայց անպայման պիտի տիրանայ անոր :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ

ԱԶԱՏ ԳԵՏԻ ՔԱՐԱՆՋԱԻԸ

Բ.

ՎԵՐԵԼՔԸ

Պատանին բայաւ մտխատլը, ուրկէ հա–նեց զարիւ սեւ հաց, կտոր մը պանիր, քիչ մը չորթան (տոպրակի մէջ թանձը – բացած պանիրը) ու քանի մը կանանչ սոխ ու մենք բացինք քահանային տուած կա – պոցը՝ սպիտակ լաւաչ հացով ու գրեթէ նոյն պարունակութեամբ ուտելիքներով ու նստած Ագատաձորի սեղանը՝ ճաշէ – ցինք միասին :

— Ինչի՞ եկել էք դուք էստեղերը , — հարցուց պատանին հետաքրքրութեամբ :

Կոմիտաս բացատրեց մեր նպատակը եւ իր օդնութիւնը ուզեց : Հովիւը, գլու–խը չարժելով եւ այրին բարձրաղիր լու – սանցքը ցուցնելով ըսաւ .

— Էս մաղարէն դուք ո՞նց կ'ելլաք , քարթանքալէն էլ դժուար կը սողայ էն տեղը :

Կոմիտաս գրպանէն ռուպլի մը հանելով ըսաւ .

— Էս մանէթը տալըմ եմ քեզի, եթէ մեզի մաղարէն հանես :

Տղան կակուղցաւ ի տես արծաթ դրա – մին :

— Հիմի մի քիչ խոնջէնքիդ առէք ու կը տանեմ ձեզ, ըսաւ :

Ցետ ճաշու մենք ակին սառնաջուրէն խմեցինք ափերով, մինչ տղան՝ պատկած փորին վրայ, դունչը երկնցուցած կը խմէր անկուշտօրէն ակին զուլայ ջուրե – րը, ինչպէս Ս. Գիրքի հերոս Գեդէոնի զինուորները : Ապա՝ ոտքի ելաւ եւ սկը – սաւ մեզ առաջնորդել դէպի անճաւին վերելքը, ուր փշոտ մօրենիներ բոլոր – ուած ժայռին յատակը՝ գրեթէ անանցա – նելի կը դարձնէին վերելքի ճամբան : Փոքրուց մը յանկարծակիի եկած կայ – ծակի արագութեամբ թռաւ մօտս ժայռին տակը փորած որջը ու սկիւռները մամռապատ ծառերն ի վեր մագլցեցան ահաբեկ եւ աչքերնին սեւեռած անապա – սելի այցելուներուն վրայ, իբրեւ թա – քիկները կը լզէին :

Վերջապէս հասանք վերելքին վայրը :

— Հանեցէք արխալուխնիդ, սապոկնիդ (գօշիկ) եւ չորապնիդ, — հրամայեց հովիւը եւ ինքն ալ հանելով մախաղն ու հնամաշ արեխները , սկսաւ ժայռն ի վեր մագլցիլ մոդէսի պէս :

Անոր կը հետեւէր Կոմիտաս իսկ ես , իբր վերջապահ՝ մերթ դէպի ալ ապա ձախ սողոսկելով, անոնց հետէն կը յա – ռաջանայի : Երբ հասանք վերելքի գրժ – ուարին կէտը՝ հովիւը կանգ առաւ ու խլէգի մը (պզտիկ մոդէս) պոչէն բռնելով վար նետեց բացականչելով .

— Աչէ՛, պապա, էս զահրումար չոլ–թանքալէքը ո՛նց էն մեր զահլէն ասնըմ, (նայէ, պապա, այս զարչելի մոդէսները ի՛նչպէս կը ձանձրացնեն մեզ) :

Կոմիտաս կկզած տեղէն կը դիտէր մոդէսները, որ ամէն ուղղութեամբ կը սուրային ժայռերու վրայ :

— Դուք մոդէսին քարթանքալա՞ էք ասում :

— Հա, տէր պապա, մեր վերի դեղ էդպէս էն ասըմ ...

— Քարթանքալա՛, կրկնեց Կոմիտաս , ի՛նչ զուարճալի բառ : Եւ ինծի դառնա – լով .

— Լեւոն, դու էլ մի քարթանքալա էս, — ըսաւ խնդալէն :

Այսպէս, Կոմիտաս իւրացուց մոդէսի հոմանիշ բառը ու ներբացնելով զայն՝ դիս ու յետագային չատեր «քերթէնքէյէ» յորջորջումով մկրտեց ...:

ԱՆՁԱՒԸ

Մինչ այդ, տղան ճապուկ չարժումով մը անցաւ առջեւնուս ժայռին բացուած – քէն դէպի հանդիպակաց կողմը, եւ ան – դունդին եղրը նստելով՝ ձեռքը երկնցուց Կոմիտասին .

— « Արի՛, տէ՛ր պապա, մի՛ վախիլ » ըսելով : Ան՝ նախ տատամսեցաւ, ապա ձախ ձեռքով քովի քարաժայռին կառ – չած, աջը երկնցուց հովիւին ու յաջո – ղութեամբ ցատկեց անդունդը, չարունա – կելով վերելքը : Ես՝ մարզանքի վարժ՝ դիւրութեամբ անցայ վտանգը ու քիչ ետք մտանք քարայրը, որ Հոկտեմբերեան խոռոչ մըն էր կրանիթէ ժայռերուն մէջ փորուած՝ երկրաբանական անլուծելի չըր–ջանի մը — նախապատմական դարերուն բնակարանը վայրի կենդանիներու, ապա՝ վայրի մարդոցմէ հալածուած խաղապտ – սէր մարդոց թաքստոցը ...:

Մեւ ապաւիններու բոյլ մը դուրս սլա–ցաւ աղմկելով թեւաբախ ու չղջիկները , որ կախուած էին այրին առաստաղէն , սկսան անազմուկ թռուալ հոս հոն : Մի–ծառներ՝ մեղմ ձիւլյով իրենց ցեխաչէն բոյները կ'երթային – կուպային ու սեւա–դըլուխ մանղպաթեւեր ճչոց – սուլոցներ – բով կը սուրային դէպի իրենց բնական բոյները — ժայռերու ծակերուն եւ ճեղ–քուածքներուն մէջ :

Անձաւի խորքը մութ էր : Նեղ մուտքէ մը կ'երեւար մթնոլորտ մը՝ չատ հեռուէն աղօտ լոյսի մը նշոյլով : Բարանճաւի դպանի նրբանցքն էր դէպի դուրս ել – քով մը : Յառնաջուր ապրեցակ մը կը ճռճռար առաստաղէն դուլ խոնաւութիւն

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՍՊԱՆԴԸ

(Ե· եւ վերջին մաս)

Տէօնմէները կը դառարկեն ոչ միայն Աբեւել· Նահանջները, այլ եւ բովանդակ Թուրքիան հայ տարրէն, կ'իրականացնեն Թուրքիան Թուրքերուն, կառարելով նաեւ Աբեւմտեան Նահանջներու Ցոյները :

Հանրի Պարպի կը խտացնէ Հայաստա–նի ամայութեան ողբերգութիւնը էջի մը մէջ· « Սեւ ծովէն Պարսկաստանի սահ – մանը Հայաստան գերեզման մըն է : Այս ընդարձակ տարածութեան վրայ մարդ – կային ծաղիկ եւ ողեւորուած բազմա – թիւ խմբաւորումներ կային, այսօր մի – այնութիւն եւ սիրութիւն կը տիրէ :

... Զանազան խումբերու բաժնուած մարդկային կարաւանները կը քալեն ան – դադար դէպի հարաւ անօթի եւ ծարաւ :

×

Այրին բացուածքին եղրը նստանք քիչ մը հանդչելու ու դիտելու դեղը մեր հարբենի աշխարհին : Առջեւնիս՝ Հաւուց թա–ռըն էր կիսաքանդ, ապա Գառնին, մշու–շապատ, Ազարատեան դաշտը զոյգ Մա – սիսներով, Բարթողի չղթան եւ անոնց դէմը լայնանիստ Արագածն ու Արայի ճեղքուածք ձորամիջերը : Ու քովերնիս Փշոյզ Ագատին, որու զովացուցիչ օդա – լիքները մինչեւ հոս կը հասնէին :

Կոմիտաս տխուր էր ու անխօսիկ՝ ազ – դուած անճաւի տխուր յիշատակներէն , եւ ես՝ թէեւ անտարամպիր՝ պզտիկ պյա – քիս վրայ խաղցեցի համաղրութիւնը հարբենի պատկերին, ուրկէ եւս քր պատանի վրայ առնելու համար :

ԼԵՒՈՆ ԵՐԱՄԵԱՆ (ԼՀՕ)

(2 Շար·)

երբեմն ոտքերն հիչեր կը բարձրանան խումբերէն, առեւանգած մըն է, վայրի յարձակում մը, անգութ հարուած մը : Սարսափահար կիներ օդնութիւն կը պա–տանի, մինչդեռ թուրք սպանիք հան – դարժօրէն կը ծիծեռն ու կը հրմնին : Ցանկարծ սպայ մը կը հրամայէ, հրա – յաններն կը չակուին , զնդակները կը մեկնին, խումբը փոուած է դիատպատա : Զինուորներ կը մօտենան մեռելներուն, պատպանի, հրացանի հարուածներով կը ջախջախեն նահատակներուն պլուններ : Ծերերը յարնուիներն կ'իյնան ճամբուն վրայ, կիներն կը լքեն իրենց երախանե – րը, կը քալեն ու անդադրում, կը մեռնին անօթութենէ ու ծարաւէ, միշտ ապտա – վահար, մարթուելու սպառնալիքին տակ : Հրոսակներ, բանտերէն արձակուած ոճ – րագործներ կը կոդոպտեն, կը սպան, կ'առեւանգեն : Կը փակեն հիւպատներու մէջ եւ կրակի կուտան չենքը : Տեսարան աննկարագրելի է, մարդկային երեւակա – յութիւնը չի կրնար հաչտուիլ իրականու – թեան հետ» : («Ժուռնալ», 16 Յունիս 1916) :

Անգլիացի պետական անձնաւորութիւն մը կ'ըսէր· «Ձերմակ պիչեր մը անցուցի Լորա Պրայսի գործը կարդալով» : եւ ա – հագին պետական մարզիկ մըսցան խո – տում եւ յանձնառութիւն, լծկին փոք – րիկ դաշնակիցը» եւ կենդանացուցին մեռ – եալ Թուրքիան : «Պերլինի դաշնագիրը տասրագրողները փոքր մասերին չվեր – ցուցին պահանջելու համար բարենոր – գումներու գործադրութիւնը եւ բռնա – պետելու Բ. Դուռը յանձնառութիւնները կատարելու : Հայ ազգի զարհուրելի րը – նաջնջումը ուրիչ պատճառ չունի եթէ ոչ մեծ պետութենց քաղաքականութիւնն իսկ» : (Նոյն գործ, էջ՝ 78, 86) :

Աբիկա ճչմարիտ էր 1896ին, ճչմարիտ պիտի ըլլայ նաեւ 1915 թուին :

Վերջին դէպքերը յատկացուած են անդլեթուրք դիւանագէտն Լորանի գա – նագրին կնքումը եւ այնուհետեւ հայ ժո – ղովուրդի ցրուումը երկրագունտի դռնա – պան անկիւնները : Մանաւանդ հատոր մը գրած է «Ազգերու բնկերութիւնը հայ խնդրին հանդէպ » եւ իտալացի Ցրան – չիսկոյ Սիտարի « Հայկական Հարցը մեծ պետութեանց դաղափականութեան մէջ », որ աւելի նոր է, որովհետեւ հեղինակը աչքի առջեւ ունեցած է վերջին հրատա – րակութիւնները :

Նախագահ Ուիլսըն Ապրիլ 25ին կը ստանայ Գերագոյն Խորհուրդի առաջար – կը Հայաստանի հոգատարութիւնը մ. Նահանգներու յանձնելու մասին : Մայիս 12ին Ծերակոյտին արտաքին գործոց Ցանձնաժողովը հայ ժողովուրդին հան – դէպ համակրութիւն յայտնելով նա – զերձ՝ կը բաւականանայ լիազօրել նա – խագահը թուրք ջուրերը զրկելու ռազ – մանաւ մը մ. Նահանգներու չուերը պաչտպանելու համար :

1920 Մայիս 14ին Նախագահը Ծերա – կոյտին կը յղէ պատգամակիր մը. կար –

ԿԵԱՆՔԻ ՄԸ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ

Իր նոր գործը չատ աչքառութիւն կը պահանջէր իրմէ — ճարպիկ ըլլալ, սուր հոտառութիւն ունենալ, սպասուհի մը նաւամատոյցի վրայ դեռ ոտք չդրած , տեղեկութիւն առնել անոր ասրիքին , մարթին, դէմքին դիծերուն, աչուընե – րուն, ընքուիներուն վրայ, եւ ճարտար ձկնորսի մը պէս, իր ցանցակին մէջ որ – ալ թարմ, առոյգ ու կորովի մարմիններ – ը : Եւ որպէսզի տեւական ըլլայ սիրուն դեղջուկներու այդպիսի առուտուր մը, իր ճիւղաւորուած գործին մէջ գործա – կիցներու կը կարօտէր : Գալով աչխա – տութեանը, չափ ու սահման չունէր : Ու այս ամէնքը քառասուն տարի էլին դուռ – ները ծառայելէ ետքը : Քիչ ժամանակէն զգացած էր որ իր ջիղերուն մէջ առլինը չկայ, եւ այսօր, վաղը, միւս օրը, դին – քը կ'ընկճէր անարդ ապրուստի մը ահա – դին տառապանքը : Ի՞նչ կը չահէր այդ ապասուհիներուն երեսէն· առածը ար – ուած էր ուրիչներուն եւ ինքը այսօր նօթի, վաղը կուչտ, ապրած էր միայն, եթէ կրնայ ապրիլ անուսուղ չմեռնի – լը :

Աղքատութեան հետ իր վրայ յառաջ ե – կած էր անբարուականութիւն մը՝ որ քը – նած էր ի սկզբան ապրուստի զարհու – րանքի տակ :

— Աղքատ կ'ապրիմ· դառծս կ'ուտեմ , ու աղաներուն բերնին հոտը չեմ քաչեր : Ան կուգայ՝ աղուոր կ'ուզէ· սա կուգայ աղուոր կ'ուզէ : Վա՛յ գլխուս, ամչնալ խպնիլ ալ չունին... Ապրանքի համար հոգիս բերանս եկաւ, խիղճն ալ կը սեւ – ցընեմ : Ա՛ս աչխրքին անդինն ալ կայ :

Գ.

Այս դառն ապաչաւանքի ու զայրոյթի խօսքերով հաստատ որոչում կ'ընէ անօ – թի դիչեր մը, ու առաուն, բարի լոյսի առեն, իր գուռը կը գոցէ աղուորներուն առջեւ, չառանալով հասարակ թելլալնե – րու միջնորդութենէն : Եւ այս գործը վերջին ու յանդուգն անկումն եղած է աղքատութեան դիրկը եօթանասունն ան – յուսկ :

Մեռնիս՝ պատանք, ապրիս՝ ապրանք պէտք է : Եւ Մարիամը ողջ պառաւ մըն է ու ապրանքի կարօտ : Դեռ մուրալու դի – ջում չըներ մթին էակներու պէս, որ ի – րիկուան սեւ ժամերուն անցորդին մէկ քովէն կը ցցուին ու փսփսանքի մը պէս « ողորմութիւն » բառը կը սահեցնեն ա – կանջին : Աչխատութիւնը իր նչանաբա – նէն է : Ուսաի ցերեկուան ժամերուն երբ տիկին տիրուհիները քաչուած են վերի սրահները, խոհանոցի մը առջեւ կը գըտ – նենք պառաւ թելլալը որ պատին կոթը – նած փսփսուք մը կը սահեցնեն ներս : Սպասուհիին հետ պայմաններու վրայ կը խօսի, նոր հանըմի մը դովեստը կ'ընէ·

— Զգանուած է· ալլըման :

Գալով հիմակուան տիրուհիին, բամ – բասելու ատագին պաչար մը ունի իր դրպաններուն մէջ մանրուք ստակի պէս :

— Ասոր քով մարդ չի կենար, ձեռքն ալ զոց է : Անիկա չգտնուած է :

Երկրորդ օրը Մարիամ իր որան լրած է, եւ մէկ ամիս չանցած՝ երկու մէեիտ կը դրպանէ, մէկը՝ հանըմէն , միւսը՝ սպասուհիէն : Այնչափ ճարտար է որ , բան մը չգիտցած պէս, մէկ օր ետքը կուգայ առջի հանըմին տունը, որուն սպասուհին եւած է, եւ իրրեւ թէ դուռ – սէն լսած, պարապանքի ճառ մըն ալ կը կարդայ սպասուհիներուն վրայ, հանը – մին կը կարեկցի, կը մեղքնայ սիրուն թաթիկներուն, որ գոնէ քանի մը օր, բա – ւիպուած են իւղուտ ամաններէն լուալ, օճառի ադտոտ փրփուրներուն մէջ լողալ : Շատաթներ պէտք են որ կարդի դան :

— Ինծի մէկը դտնայիր : Ի՛նչ կ'ընես երէ :

Եւ Մարիամը կը դտնէ :

Այս գործին մէջ որ վերջինն է՝ Մա – րիամին բոլոր դրամագլուխը տասը դրու – խէն անդին չանցնիր : Բաժնած է զա – նազան տուներու մէջ : Հանըմին դրած պայմանը մէկ ու էկս ամիս չանցած կը քակէ խոհանոցին պատին տակ, եւ կը խաղայ կատակերգութիւնը պատուի – նարքով մը : Պիտի ապրի աչխատանքով, ահա իրաւունքին դէնքը, դոր անենայ գործածելու երբէք չի խղճար այդ քայ – քայուած պառաւը :

Հիմա՞ : Ցուրաք պառաւները չի սիրեր, եւ Մարիամ, բացը բուսածի պէս, ձմեռ – ուան համար պաչարի բան մըն ալ չու – նի· հին ու մին քուրչերու մէջ ողորմելի ծրար մըն է՝ որ պարբերաբար կ'երեւայ փողոցներուն մէջ : Սոխպուած է կծկուի իր դրանը եւին, ու աչքը երկնքին , ըս – պասել որ արեւով օրեր դան, գեղեցիկ ցամաք ըլլայ՝ որպէսզի իր հովուական այցելութիւնները կատարէ պառաւհաններուն տակ : Իր ճակատը դրին լուծումը դուչակել դժուար չէ· այս ձմեռ քանի մը օր իր դուռը գիտի պիտի մնայ հաւանաբար, ղրացիին մէկը պիտի հետաքրքրուի անոր, քանի մը տիղ դի մէկ տեղ դան թերեւս, դռնակը բա – լսի՝ ներս մտնէն, ու հոն, գեռնի վրայ, հնոտիներու տակ սառած դտնէն պառա – ւը :

Ահա քեզ կեանք մը, գեղին առոյգ մըր – նոյսուէն մինչեւ քաղաքին խաւարած անկիւններուն խորը ձգձգուած :

ՀՐԱՆՏ

(2 եւ վերջ)

պայծ ձեր վաւերաթուղթը սրտագին պահանջեմբ, որովհետեւ կը պարտինք նախ համոզուիլնիս ու պատրաստելնիս Հայաստանի ժողովուրդին հանդէպ, մանաւանդ ինծի թուեցաւ թէ ան կը պատրաստէ ամերիկեան ժողովուրդին ձայնին ամբողջական որոշակի մեր պարտականութիւնը։ Նախախնամական ուղղութիւնը մեզի կը նկատեմ որ պրկէ մեր ուշադրութիւնն ու ջանքերը Ս. Բեմոյ Աթոռակալութեան ժողովին առջեւ պաշտօնական որոշում մը ձեռնհասցնելու մեր կառավարութեան Հայաստանի հոգատարութիւնը ընդունելու համար։ Դիմումին մէջ ուելցուցած են. «Օսմանեան կայսրութեան կարգ մը մահմետական պատասխանատուներ ըս անուն պատրաստակամութիւնը յայտնած էին հոգատարութիւնը ընդունելու, եթէ Հայաստանի ժողովուրդը ինքնակամ ձայնարկութիւնէն վերջ մեծ պատուհան մը երեւումը տեսարանին մէջ ուելի լայն վատահութիւն պիտի ներշնչէ, ուելի հաստատ երաշխաւորութիւն պիտի տայ ապագայ տեւականութիւն, քան որեւէ եւրոպական ակրութիւն մը ընտրութիւնը»։

«Նոյն ժողովին մէջ որոշուած է խնդրել Ամերիկայի նախագահէն, որ բանձնէ Էրզրում, Տրապիզոն, Վան եւ Պիթլիս նահանգներուն մէջ Հայաստանի սահմանները որոշելու իրաւասութիւնը։ Ս. Բեմոյ հրաւէրին է պատասխանի կը խնդրեմ որ Ծերակոյտը իրաւունք չտրէ նախագահին Մ. Նահանգներու համար ընդունելու Հայաստանի հոգատարութիւնը։ Այս թելադրութիւնը կ'ընեմ չերմ հաւատքով թէ անոր իրագործումը պիտի ըլայ ամերիկեան ժողովուրդին փառքը»։

Վերոհիշեալ «Արտաքին Յարաբերու-թեանց Կոմիտէն» չորեք դէմ 11 քուէով կը մերժէ նախագահին առաջարկը (27 Մայիս, 1920)։

Վերոհիշեալ կը հաստատէ քուէարկու-թիւնը 23է դէմ 52 ձայնով (Մայիս 31)։ Փոքրամասնութեան բոլոր ջանքերը նախագահին առջարկին ընդունելու՝ կը մընան ապարդիւն։

Հիսթատ ամերիկեան հոգատարութեան, կը ջանան Ազգային օճախ մը ապահովել Թուրքիոյ հոգատարին վրայ։ Լոնտանի մէջ կը մերժուի դիմումը, Իմէթ փաշա Նորատունկեանի կ'առաջարկէ Յոյներուն լքած կալուածները յանձնել Հայերուն՝ եթէ վերադառնան եւ ապրին խոհեմ քաղաքացիներ։

Հայուն կը մնար տարագրի դառաւանը վերցնել եւ դպրիլ հոն, ուր գոթ, սաքսոնիան եւ ապահովութիւն պիտի գտնէր։ Հոն ալ ապիտակ ապանդ վրանկը կայ, սերունդներ պիտի մոռնան մայրենի լեզուն, ազգային աւանդութիւնները պիտի անհետանան զանգուածներու մէջ։ Մարդկային, նիւթական, բարոյական հսկայական զոհողութիւններ եւ մնալ թափառական՝ ի՞նչ անյագուելի զժբախտութիւն։

ՅՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԲՆՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ)։— Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանի երկսեռ աշակերտութեան ամավերջի քննութիւնները տեղի ունեցան վերջերս։ Ներկայ էին ուսումնառութենէ ծնողքներ, որոնք հպարտութեամբ եւ հաճոյքով հետեւեցան քննութեանց այն պատճառով որ իրենց մանուկները մայրենի լեզուով ալ քննութիւն տալու ի վիճակի էին։

Երկրորդ անգամն է որ քննութիւնները տեղի կ'ունենան. բացառիկ երեւոյթ մը որ զոհունակութիւն կը պատճառէ ծնողներուն եւ քաջալերանքի առիթ մը կ'ընծայէ երկսեռ աշակերտութեան։

Ուսուցիչը, Վահրամ Մխիթիք, ընդհանուր տեղեկութիւններ հաղորդեց վարժարանի երկսեռ աշակերտութեան մասին.— Ընդհ. թիւն է 38, 19 աղջիկ, 19) մանչ, որոնք բաժնուած են երկու դասարաններու։

Դրուատանքի արժանի խօսք ուղղեց Պօմոնի Ֆ. Կ. Խաչին որ տասնեակ տարի-նէն ի վեր, զոհողութեան խաչը դրկած, կը չարունակէ պլպլացնել հայեցի դաստիարակութեան եւ մայրենի լեզուին ճրագը խոր սիրով եւ նուիրումով։ Ուսուցիչը շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ ծնողքներուն որ եկած էին քաջալերը հանդիսանալու իրենց զաւակներուն։

Գրեթէ բոլոր մանուկներն ալ յաջող արտասանութիւններ ըրին։

Բ. դասարանի աշակերտները, իրենց ուղղուած հարցումներուն պատասխանելով, ներկայացուցին ոսկեղարն ու ոսկեդարու հսկաները, Մ. Սահակն ու Մեսրոպը, Եղիշէն ու Կորիւնը, Վռամշապուհն ու Քաջն Վարդանը։

Գարշ ու յստակ կերպով պատասխանեցին քերականութեան չուրջ եղած հարցումներուն, կատարեցին խօսքերու քերականական լուծումը, նոյնպէս պարզ ու մեկին։

Քննութիւնը տեւեց մէկուկէս ժամ, որմէ ետք, կապոյտ Խաչի վարչութիւնը, իրրեւ մրցանակ, նուէրներ բաշխեց երկսեռ աշակերտութեան։

Տիրապէս դրուատելի է ձեռք բերուած արդիւնքը որ պատկառ է մեծ ճիգի, հսկատակ դաստիարակութեան յատկացուած անբաւարար ժամանակին։ Բացառիկ էր որ անպակաս ըլլային նման փորձեր, այդպէս սով մեր մանուկները աւելի լաւ կը սորվին եւ աւերտօքէն կը կապուին իրենց մայրենի լեզուին։

ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ

ՆՈՒՊԱՐ ԿԻԼԻՊՃԵԱՆ

—o—

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.—

ԼՈՆԴՈՆ.— «Քարիւղի Թագաւոր» Պ. Նուպար Կիլիպճեան, որ վերջերս թըրքահպատակութիւն առած եւ քանի մը օր առաջ ալ ծնեց իր ծննդեան 70րդ տարեդարձը, Գատըգիւղի անձնագրային գրասենեակին համաձայն, ճիշդ հարիւր տարեկան ցոյց կը տրուի ներկայիս։

Նուպար Կիլիպճեան, երկի, իր 250 հազար թրքական ոսկի արժանութեամբ Բոլս Բոյդ ինքնաշարժով, որուն իրրեւ թիւ գրել առած է իր անուան սկզբնատառերը (Ն. Ս. Կ. 2 — Նուպար Սարգիս Կիլիպճեան 2), գացած է Լոնտոնի Թրք. հիւպատոսարանը, ուր սակայն յուսախաբ եղած է, քանի որ հոն իրեն ըսուած է, թէ սխալ մը պործուած է եւ Գատըգիւղէն առնուած արձանագրութեանց համաձայն, նոր անձնագրին մէջ իր ծննդեան թուականը գրուած է 1865 ըլլալով։

Հիւպատոսարանէն իրեն ըսուած է, որ անձնագիրը եա պիտի գրկուի եւ քանի մը օր վերջ վերադարձուի ապահովաբար սրբագրուած ձեւով։

Մինչդեռ, Նուպար Կիլիպճեանի ծը-նեդեան թուականը ոչ թէ 1865 է, այլ՝ 1895։

Ընթացիկ տարուան սկիզբը, Նուպար Կիլիպճեան պաշտօնապէս անցած է Թրքահպատակութեան։ Գատըգիւղի անձնագրային գրասենեակին առացուած արձանագրութեան համաձայն, փոխանակ Նուպար Սարգիս Կիլիպճեանի Սարգիս Կիլիպճեան անունով արձանագրութիւն մը գտնուած է, ծնընդեան թուական ըլլալով ալ՝ 1865ը ցոյց տուող։ Իսկ իբր հօր անուն ալ ցոյց տուած է ուրիշ Սարգիս մը, որուն դէմ դրուած է «մեռած» արձանագրութիւնը։

Նկատի ունենալով այս սխալները, Լոնտոնի Թրքական Հիւպատոսարանէն եա դրկուած է անձնագիրը, սրբագրուելու համար։

Նուպար Կիլիպճեան, որուն համար կ'ըսուի, թէ անմիջապէս որ օրինական ձեւակերպութիւնները վերջանան, Թուրքիոյ Առեւտրական Պատուհակալ կոչուող պիտի նշանակուի Լոնտոնի մօտ, այս անկանոնութենէն պատճառաւ առնուազն ամիս մը եւս պիտի ստիպուի սպասել, որպէսզի ստանայ իր Թրքական անձնագիրը՝ սրբագրուած ձեւով։

Կատարեալ Հանրապետութիւն գոյութիւն չէ ունեցած երբեք եւ ոչ ալ պիտի ունենայ։ Բնութեան հակառակ է, որ շատերը կառավարեն ու փիչերը կառավարուին։

ԺԱՆ – ԺԱՔ ՌՈՒՍՕ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՆԻ ԿԱԶԵՐ (ՂԱԶԱՐԵԱՆ)

Արուեստի եւ Գրականութեան Բարե-կամներու Ակումբին կազմակերպած 299րդ նուագահանդէսը, Գորթօ սրահին մէջ, Յունիս 23ին, պատեհութիւն ընծայեց մեզի լսելու Անի Կազերը (Ղազարեան), երիտասարդ բայց խոստումնալից դաշնակահարուհին։

Դասելով ցուցաբերած այն բարձր յատկութիւններէն, որոնցմով ուշադրի համակեց ունկնդիրները, կրնանք վստահօրէն ըսել որ երիտասարդ արուեստագիտուհին կոչուած է վայելուն տպաւորիչ մը։

Մեր այս էջին մէջ պիտի ուզենք չերտել, մասնաւորաբար, Մոցարթի Թ 570 սոնատին կատարումը, քանզի կատարուեստի զարմանալի կատարելութեամբ, բացառիկ կերպով մաքուր ապրումով մը՝ մանաւանդ մէջին բաժնին մէջ։ Արուեստագէտի բացառիկ տպաւորիչ մը ցուցաբերեց նաեւ Շոփէնի կարգ մը կտոր-ներուն մէջ։

Կրկնակի ծափահարութիւններով եւ կրկնուած կտորներով վերջ տալ դիպուածի այս երեկոյթը, զոր բոլոր ներկաներն ալ պիտի յիշեն երկար տարի։

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻՄԱՆԻ

—o—

Ռումանիոյ դպրոցներէն մէկուն մէջ, Մարքսիզմի դասի պահուն, ուսուցիչը աշակերտներէն մէկուն կը հարցնէ.

— Կրնա՞ս ըսել թէ Աբեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ ինչ տարբերութիւն կայ խօսքի ազատութեան հարցին մէջ։

Աշակերտը կը պատասխանէ.

— Արեւմուտքի մէջ, խօսքէն եաք ալ ազատութիւն կայ ...։

×

Հունգարիոյ մայրաքաղաք Պուտա-փէշտի մէջ, այրուկին մը պետական նոր չէնքի մը մէկ յարկաբաժնին մէջ կը հաստատուին։ Երկրորդ գիշերը, ամու-սինը կնոջը կ'ըսէ.

— Գիտէ՞ս։ Բանտարկուած ենք։ Դուրս չենք կրնար ելլել։

— Ինչո՞ւ կը հարցնէ կինը։

— Որովհետեւ, դուռը սեղմուած է ու չի բացուիր։

Կինը կը պատասխանէ.

— Աւելի լաւ է որ չելլենք։ Որովհետեւ, պատուհանները լաւ չեն գոցուիր ու կրնայ գող մտնել։

Կատարեալ Հանրապետութիւն գոյութիւն չէ ունեցած երբեք եւ ոչ ալ պիտի ունենայ։ Բնութեան հակառակ է, որ շատերը կառավարեն ու փիչերը կառավարուին։

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Տիկին վաշ բահով հրաշէկ ածուխ ա-ռած՝ վազեց պարիսպին վրայ ու թափեց Թուրքերուն դլխուն. բայց բահը ինկաւ ձեռքէն, հրացանի դնդակէ ցատկով քա-րի կտոր մը քունքէն հարուածեց. կրա-նախով սիւնի մը վրայ ինկաւ ու տապա-լեցաւ։

Մարմնեղ ծխուած դէմքով կին մը ծը-ուացաւ պինքը վերցնելու. բայց տեսաւ թէ մեռած էր, տիկինն վաշի քով կեցած քա-րը առաւ ու պարիսպին եղերքը վազեց. դնդակ մը կուրծքին եկաւ։ Եւ ան ալ ինկաւ։

— Մայրի՛կ, — դոչեց կարմրագլխա-ոսկի մը։

Բայց մօրը վրայ չինկաւ, այլ նախ քա-րը՝ զոր մայրը ուզած էր վար նետել՝ ա-ռաւ ու շպրտեց վար։ Քարը երկու Թուր-քը ջախջախեց, այդ տեսնելէ եաք մի-այնցան. ու տակը հաւաքուեցան Թեթե-ւացդեսա պարիսպ մագլցողները։ Ոմանք մինչեւ իսկ կխամրէին, բայց նոյնպէս քրտնաթաթախ։ Սպաւարտ չէր ծանրա-ցըներ զլուխնին. մէկքերնէն մէկզի նե-տած էին ծանր զէնքերը, միայն բազու-կէն կախուած կոր սուրեր ունէին։

Միացած իրերէն լայն մետաղեայ տա-նիք մը ձեւացաւ։ Աղաներէն ոմանք ալ անոր տակը ապաստանեցան։ Տերվիչ բէ-կէն ալ խրամէն ցատկելով՝ անոր տակը քաչուեցաւ մահիկաւոր պոճուճ մը բըռ-նելով։

Երբ Եւա վերադարձաւ՝ Գրիգորի քով ըլլալու համար, ահագին ծուխէն մարդ չէր կրնար տեսնել, միայն թռչող հրեղէն լեզուներ ու չոլացող սուրեր։

— Ալլահ, Ալլահ։

Պում — պում — պում,— կը պատասխա-նէին Թնդանօթները։

Ծուխը դեռ աւելի խիտ էր, բայց ահա սկսաւ բարձրանալ պաշտպանողներու դլխէն վեր, անկողնի դեղեցիկ ապիտակ բարաւորի մը նման, եւ որոշ կը տես-նուէր թէ ինչպէս կը փարիչէին Թրքա-կան զէնքերը դէպի վեր, հունդարական-ները դէպի վար։

— Ջուր, Ջուր, — դոչեց Գրիգոր։

Վարէն մետաղեայ տանիքին բարձրա-նալը կ'երեւէր։ Վրան ծանր քարեր կը Թափէին. տանիքը սակայն կը բացուէր ու կը կլլէր քարերը, յետոյ դարձեալ կը գոցուէր։

— Եռացած Ջուր, — կը պոռար Զոլ-Թայի, հոն հասնելով։

Գրիգոր տեսնելով ԶոլԹային, վար վա-զեց Թնդանօթներու քով։

Բեւեհնախէժը արդէն բերուած էր տա-կառի մը մէջ։ Գրիգոր դարձուց տակառը ու հրամայեց.

— Թնդանօթներու մէջ լեցուցէք, տա-կը վառօդ. որքան որ կարելի է չատ լե-ցուցէք. աղէկ մը ծեծեցէք որ փուչի դառ-նայ, յետոյ քիչ մը խեղդ դրէք վրան։

Պարիսպին վրայէն այն տեղն արդէն եռացած Ջուրը կը Թափէր։

Ուր որ քարը չէր կրնար հասնիլ՝ եռա-ցած Ջուրը հասաւ։ Իրերը տատանեցան ու բաժնուեցան։ Տակէն էյ վահ ու մէ-տէտ ռոնոցներով կը ցատկատէին Թուր-քերը։

Բղէղները տակայն պատին վրայ մնա-ցին։ Գրիգոր անոնց վրայ կրակեց Թըն-դանօթով. տակայն տակաւին մնացին, ու Գրիգոր Թնդանօթի ճնշիչ ձողը տտած վը-րանին վազեց։

— Գրիգոր, — լսուեցաւ փեթէօի ձայ-նը։

— Հոս եմ, — պատասխանեցէ Գրիգոր խռպոտ ձայնով։

ԿԵԶԱՆ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Տէր եւ Տիկին Իմիրզեաններէ հինգ տոլար՝ Թանգարան այցելութեան առթիւ :

×

Թանգարան այցելութեան առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղան.—

Վ. Տակաուեան՝ 50 ֆրանք, Տիկին Վ. Շիրինեան՝ յիսուն, Վ. Սէրէնկիւլեան՝ քսան, Ս. Գալուստեան՝ տասը, Օհան-եան՝ տասը, Ս. Տուրայեան՝ քսան, Ժ. Քարաճեան՝ քսան, Լ. Տէր-Պարսամ-եան՝ տասը, Գալուստեան՝ տասը, Տէր եւ Տիկին Աբէթ՝ քսան ֆրանք :

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Այս կիրակի, Ամոսածածնայ «Վերափոխման Տօն»ին առիթով, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, տեղւոյ պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ : Յաւարտ պատարագի Խաղողօրհնէք եւ Մատաղօրհնէքի : Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Պատարագ ժամը 10ին :

Անոնք որ կը փափաքին մատաղօրհնութեան եւ խաղողօրհնէքի իրենց նւէրը տան մասնակցութիւնը բերել, թող հաճին արձանագրուիլ եկեղեցւոյ բանկալը կամ ղրասենեակը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՅԱՐԲԵՐՅԻԱԿԱՆ Հայր. Միութեան Փրանսայի շրջանի 24րդ Պատգ. Ժողովը պիտի գումարուի այս Շաբաթ եւ Կիրակի, Պիվէռի Փրանսական եկեղեցիին սրահը :

Մարսէյլէն առնել կառատնի օթօքառը եւ կառատնէն առնել Պիվէռ տանող օթօքառը եւ իջնել վերջնաւորութեան :

Առաջին նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին :

Համախարհ. Հայր. Միութեան Փրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւն

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Ամնուվիլի Ս. Յ. Հայ Կոյրերու վարչութիւնը կ'ընդունի իրրեւ պիշերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իրրեւ կերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի շրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրրեւ մանկապարտէզի վարիչ Փը-րանսացի օրիորդ մը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄԻ մահուան 47րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը : Կը խնդրուի չխոչընդոտել :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՁԱՇ ԷՔՍ ԼԷ ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 14ին, 15ին և 16ին կը մատուցուի պատարագ Ամոսածածնայ ծոմի առթիւ : Շաբաթ առաւօտ ծոն Շողակաթի Ս. Էջմիածնայ հիմնարկութեան, կիրակի վերափոխումն Ս. Ամոսածածնի եւ ազգային խաղողօրհնութիւն, երկուշաբթի Ս. պատարագ Մեռելոցի եւ հոգեհանգիստներ մասնաւորաբար ընդհ. գոհերու Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի առթիւ :

1, rue Victor Hugo

Կիրակի խաղողօրհնութենէ ետք ճաշ, Օբէլ Թուրիսթի չուրջ դաշտի վրայ կամ օթէլի ճաշասրահին մէջ, դիւրամատչելի գին : Ճոխ համադամ ուտելիքներ : Ըստ պատշաճի խօսողներ եւ զեկուցեաստական բաժին, բարձրանալ Ռուբ տը Ռիվատէն Թրեվիճէեն : Ճաշին մասնակցողները պէտք է հետախուզեն կանխաւ, Թրեվիճէեն 7 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

Օրեր եւ Դէմքեր

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Արձակուրդի համար, կարելի է մէկ ամսուան համար բաժանորդագրուիլ՝ 12 ֆրանքի :

Արձակուրդի առթիւ, մեր այն բաժանորդները որոնք կը փափաքին իրենց հասցէն առժամապէս փոխել, պէտք է տեղեկացնեն Վարչութեան ԵՐԵՔ օր առաջ, դրկելն 5 փր. եւ անպայման իրենց ՀԻՆ հասցէն (նախընտրաբար կցել թերթին պանդը) :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշխատանքները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները զնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. տը Նօր, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927-01-72 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի ղրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Շաբաթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մուբաճեան վարժարանի սրահը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱԻՄԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ.—
26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1965 – 1966
Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսմանասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան :
Կան : Դիմել՝
Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Avenue J. F. KENNEDY
Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը : Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք : Խաղադաշտ եւ լոգանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

×

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	միջեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	միջեւ	1/8	սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՄՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի են ձգամակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՄԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
11 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԲԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10379

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.379

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԺԱՄԱՆՑԵԼԻ ՄՈՒՐՀԱԿԸ

(Մեր դաշնագրի 45ամեակին առթիւ)

—o—

1920 Օգոստոս 10 :

Գաղտնի անմռունչի թուական մը Հայոց պատմութեան մէջ :

Դարձակէտ մը՝ հայ ազգի քաղաքա – կան պահանջներու բիւրեղացման եւ Ան – կախ ու միացեալ Հայաստանի ճանաչ – ման համար՝ միջազգային դիւանագի – տութեան կողմէ :

Տառապանքէ՜նով տարիներ անցած են ազգին այն երջանիկ օրերէն ի վեր, երբ Հայութիւնը հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ ջոյնքէր զարաւոր երազի իրականացման եւ յաւերժ ապագայի մը յոյսերու խանդավառութեան մէջ :

Վերածնունդի նոր շրջան մը սկսեր էր Նոյեմբեր 1918ի Մայիսէն, մանաւանդ նոյն տարուան աշնան Զինադադարէն ի վեր :

Թրքական բանակը չարաչար պարտը – ուած էր բոլոր ճակատներու վրայ : Օս – մանեան կայսրութիւնը բաժան բաժան ե – ղած : Պոլսոյ ու Կիլիկիոյ դրաւուած : Իթթիհատի չարագործ վարիչները փա – խած : Յաղորդները ծնրադիր՝ յաղթական դաշնակիցներուն առջեւ : Հայկ բանակի յաղթական յառաջխա – ղացում դէպի Անդորա :

Եռպ օրե՜ր :

Հայ ժողովուրդի ողեւորութիւնը իր ցաղթնակէտին կը հասնէր, երբ 1920 Օգոստոս 10ին փարիզեան արուարձան Սեւրի յանճապատկիններու Թանգարանին մէջ կը տեղադրուէր հաշտութեան դաշ – նագիրը՝ Թուրքիոյ եւ դաշնակիցներու միջեւ :

Թուրք երեք պատուիրակները՝ Հասի փաշա, « փելեսոփայ » Բէդա Թէվֆիք եւ Ռէշտ Մալիս պէյերը ներս կը մտնէին հանդիսասրահէն եւ կը նստէին «տա – պաստանալ»ի սեղանին վրայ :

Իրենց դիմաց դէրք էին բռնած յաղ – թական դաշնակիցներու պատուիրակնե – րը, որոնց չորքին Աւետիս Ահարոնեան , նախագահ Հ· Հ· Պատուիրակութեան, որ արդար հպարտութեամբ, պատմական տոքման իր ոսկի գրիչով կը տեղադրէր ազգին մեծագոյն մուրհակը, յանուն Հայաստանի կառավարութեան :

Ջարդարար ցեղի մահավճիռը կը կնքուէր այդ օրը : Կը գտքայտէր օս – մանեան կայսրութիւնը : Անոր փլատակ – ներուն տակէն կեանքի կը կոչուէին ա – պագային նոր ազգեր : Անատոլիան տարածութեամբ հողմահար ընդմիշտ կը ձերբազատուէին Թրքական անարդ լուծէն :

Սեւրի դաշնագիրը տարբերած էն՝ դաշնակից դիւանագիտութիւնները , – Մեծն Բրիտանիա , Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն: Ցետոյ նաեւ՝ յաղթական այ – լեւրներ կարգով՝ հետեւեալ երկիրները· – Հայաստան (Արմենիա) , Պելճիքա , Հարաւսլաւիա, Հիճազ, Լեհաստան, Փոր – թուգալ, Ռումանիա, Սերպ – Խրուաթ – Սլովէն պետութիւնները (Ներկայիս Եուս – լաւիա), Չեխոսլովաքիա եւ Թուր – քիա :

Մինչ Ազգաբանութեան ծոյլն դեռ հա – պա արարածոց հոդմահարը — Սու – պիա, Լիբանան, Միջագետք, Պաղեստին, Եգիպտոս, Արաբական Թերակղզի Եւայլն — կ'ապաստաղուէին կամ Անգլիոյ ու Ֆրան – սայի հոգատարութեան կ'ենթարկուէին , արդար էր, որ Հայերն ալ առանձին ի – րենց բաժինը : Մանաւանդ , որ մեծ պա – տերազմին ամէնէն ուժգին ճակատներէն մէկուն վրայ Հայ զինուորը մեծ ներդրում մը ունեցած էր ռազմի դաշտին վրայ տարած յաղթութեանց մէջ :

Սեւրի դաշնագիրը տարբերած էն՝ դաշնակից դիւանագիտութիւնները , – Մեծն Բրիտանիա , Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն: Ցետոյ նաեւ՝ յաղթական այ – լեւրներ կարգով՝ հետեւեալ երկիրները· – Հայաստան (Արմենիա) , Պելճիքա , Հարաւսլաւիա, Հիճազ, Լեհաստան, Փոր – թուգալ, Ռումանիա, Սերպ – Խրուաթ – Սլովէն պետութիւնները (Ներկայիս Եուս – լաւիա), Չեխոսլովաքիա եւ Թուր – քիա :

Մինչ Ազգաբանութեան ծոյլն դեռ հա – պա արարածոց հոդմահարը — Սու – պիա, Լիբանան, Միջագետք, Պաղեստին, Եգիպտոս, Արաբական Թերակղզի Եւայլն — կ'ապաստաղուէին կամ Անգլիոյ ու Ֆրան – սայի հոգատարութեան կ'ենթարկուէին , արդար էր, որ Հայերն ալ առանձին ի – րենց բաժինը : Մանաւանդ , որ մեծ պա – տերազմին ամէնէն ուժգին ճակատներէն մէկուն վրայ Հայ զինուորը մեծ ներդրում մը ունեցած էր ռազմի դաշտին վրայ տարած յաղթութեանց մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՏԵՓԱՆՈՓՈՒԼՈՍ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ

—o—

Փափանարէու , « ծեր ապուհս»ը , չա – փազանց դժ պէաք է ըլլայ, ըսած էր «ես՝ կամ n'է nf», եւ իրապէս ալ ցարդ nչ nf կրցաւ կազմել նոր կառավարու – թիւնը :

Երբ Սեւրեանոփուլոս դուբս կուգար Թագաւորական պալատէն, կը յայտարա – րէր թէ իր կատակցութեան հաւանու – թեամբը մխայն պիտի ձեռնարկէր նոր կառավարութեան մը կազմութեան : Այդ հաւանութիւնը կատակցութեան ժողովին մէջ 26ի դէմ 118 ձայնով իրեն մերժուե – ցաւ : Սեւրեանոփուլոսի հրաժարիլը ժամերու հարց է այլեւս : Այս փորձը ցոյց կուտայ թէ կեղրոնի Համախմբ – րումէն ոչ մէկ անձնաւորութիւն կրնայ տագնապին վերջ տալու յատկութիւնը ունենալ, առանց Փափանարէուի հետ – նութեան :

Հարց է թէ Փափանարէու պիտի կարե – նա՞յ տանիլ լման յաղթանակը՝ պար – տադրելով նաեւ իր «ես»ը: Քաղաքական դէպերուն համաձայն լաւագոյն լուծումը պիտի ըլլար՝ եթէ երեք երիտասարդ Թագաւորը դիմէր ու կառավարութեան կազմութիւնը վստահէր Փափանարէուի : Իրապէս, տագնապը իրրեւ առանցք ունի Թագաւորին եւ Փափանարէուի միջեւ բացուած ճեղքը, որ տակաւ կը խորա – նայ :

Զսիջելու պարագային, Թագաւորին կը մնայ կա՛մ համագործակցական կառա – վարութիւն մը կազմել՝ համախմբելով բոլոր աջակողմեան ուժերն ու անձնաւո – րութիւնները (որ կրնայ նաեւ պառակտել կեղրոնի համախմբումը, ուր զժգոհներու պատճառելի թիւ մը կը հաշուէ Փա – փանարէու), եւ կամ ալ պաշտօնի կանչել ժամանակաւոր կառավարութիւն մը՝ որ թիկունք ունենայ բանակը ու գործէ՝ ընտրութիւններ կազմակերպելու կարգն ու ա – պահովութիւնը, մինչեւ նոր ընտրու – թիւններ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿՐԵՄԼԻՆ

Ընդառաջելով Կրեմլինի հրաւէրին , Թուրքիոյ վարչապետը՝ Իւրկուպլու, պաշտօնական այցելութեամբ մեկնեցաւ Մոսկուա: Թէեւ Առալէթի օրկան « Սոն Հաւատիս»ի խմբագիրը «ամբողջական չըմպռայութիւն մը » կը կոչէ այս այցե – լութիւնը, Անկարայի արեւմտեան դես – պանատուներուն մէջ սակայն այս ճամ – բորդութեան, ինչպէս առհասարակ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններուն կա – պակցարար վճռական ըլլալ : Հակառակ պարագային , խորհրդային զեկավարնե – րուն հետ Իւրկուպլուի բանակցութիւն – ները , եթէ նոյնիսկ չօչափելի արդիւնք – ներ չտան ,կարեւորը այն է սակայն որ անոնք պիտի չարունակուին եւ Կոսիկին ինքն ալ Թուրքիա պիտի այցելէ :

Այս բանակցութիւններուն եւ փոխ այ – ցելութիւններուն ընթացքին Արեւմտեան պետութիւնները մտահոգուած են Ա – նատեան Ուխտով : Իսկ ո՞վ հարց կուտայ թէ ինչո՞վ մտահոգուած է հայ ժողո – վուրդը :

« ՏԵՂԷՍ ՉԵՄ ՇԱՐԺԻՐ »

ԿԸՍԷ ՊՍԱԿ ԱՐՔ·

—o—

« ԼԱՒ ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ ԳՈՐԾ ՄԸ ԿՈՐՄՆՅՈՒՑ ԿԸՍԷ ԿԻԼԻՊԵՆԿԵԱՆ , ՈՐ ԿՈՒԶԷ... «ՍՊԱՆՆՈՒԻԼ »

Պսակ Արք·ի երիցատունէն արտաքս – ման պայմանաժամը լրացած ըլլալով, Օգոստոս 3էն ի վեր , երիտասարդ մա – մուլը եւ Լոնտոնի հայ գաղութը կրկին իրարանցումի մէջ են :

Օգոստոս 9ի իրենց թիւերով, Թայմզ, Տէյլի Մէյլ եւ Տէյլի Սիէչ եւ նախորդ օ – րը՝ Սընտէյ Թայմզ սիւնակներ նուիրած են Ս· Սարկիս եկեղեցւոյ եւ Պսակ Արք·ի : Հաւանաբար երիտասարդ մա – մուլը երբեք այսքան չէ զբաղած Հայե – րով :

Աւելորդ է անշուշտ թերթմանարար տալ բոլոր թերթերուն բոլոր ըսածները , որոնք յաճախ կրկնութիւններ են : Իրրեւ ընդհանուր քաղուածք, այս դրութիւն – ները կրնանք ներկայացնել :

Ա) Ինամակալները, երեք հոգինոց հաշտարար մարմին մը կազմած են, զբա – ղեալ Պատուելի Տ· Արտաշէս Խաչա – տուրեանի , որով պիտի փորձուի միջին ճամբայ մը գտնել: Այս առթիւ Պ·Ա·Խա – չատուրեան հետեւեալ յայտարարութիւ – նը ըրած է :— « Երեք հոգինոց խմբակին դլուխը անցայ փորձելու համար դժուա – րութիւնները հարթել: Շատ անհասկացո – ղութիւն եղած է եւ ոչ մէկ կողմը անմեղ է : Ինամակալները իրենց իրաւունքին մէջ են պաշտօնազրկում կատարելով, բայց հարցը աւելի քաղաքով պիտի ձեռք առ – նուէր» : (Թայմզ) :

Բ) Կերակի առաւօտ, Պսակ Արք· հան – դիսաւոր կերպով զգած է Երիցատունէն եկեղեցի (20 եարտ) եւ քարոզած ժողո – վուրդին : Միշտ վճռական է իր դէրքին վրայ : « Հոս կը մնամ» կը յայտարարէ միշտ, աւելցնելով թէ այդպէս հրահանգ ստացած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկո – սէն : Նուպար Կիւլպէնկեան կը պնդէ թէ Արքեպիսկոպոսին պաշտօնազրկումը կապ չունի անձնական կամ քաղաքական պատճառներու հետ : « Արքեպիսկոպոսը լաւ վճարուած գործ մը կորսնցուց , այդ պատճառով է որ այդքան ազմուկ կայ այս խնդրին չուրջ» կ'ըսէ Կիւլպէնկեան, բայց կը մերժէ «եկեղեցւոյ լաւագոյն չա – հերուն համար» պաշտօնազրկման պատ – ճառները տալ : (Տէյլի Մէյլ) :

Գ) Նուպար Կիւլպէնկեանի զարմիկին՝ Գրիգոր Կիւլպէնկեանի (որու կինն ու աղ – ջիկը կատի արկածի զոհ գացին անցեալ ամիս) Սըրէյ տան դուռը կրակ առած է վերջերս : Գրիգոր Կիւլպէնկեան կը յայ – տարարէ թէ սպառնական չատ նամակներ ստացած է, նոյնիսկ մահուան , առանց պատճառաբանութեան : Ուրիշ խնամա – կալներ ալ նման սպառնալիքներ ստացած են, բայց Պսակ Արք· պատասխանած է ոստիկանութեան թէ իր կողմնակիցներէն ոչ մէկը կրնայ ոչ կրակի տալ Գ· Կիւլ – պէնկեանի տունը, ոչ ալ սպառնական նա – մակ գրել : Նուպար Կիւլպէնկեան կ'ըսէ թէ ինք երբեք սպառնալիք չէ ստացած , բայց «եթէ ստանայի `հոդ չէի ըներ, իմ տարիքիս՝ զուարճալի կ'ըլլայ ոճրագործի մը կողմէ սպաննուիլ» : (Սընտէյ Թայմզ) :

Դ) Վերարծարծելով Ալրիլեան Ցիս – նամեակի հարցը, Նուպար Կիւլպէնկեան հետեւեալը ըսած է :— Անխոստ է ըսել թէ ազգութիւն կը բանեցնեմ : Ես խնա – մակալներուն ծառան եմ պարզապէս : Թուրք եւ Թուրքիա բաւական ընդդիմա – ցայ, որովհետեւ չարքը յետոյ տարի ա – ռաջ եղած է եւ Կաթողիկոսին կոնդակը յստակ կերպով կ'ըսէ որ Սուլթաններու կատարեցին : Գրեցինք Արք·ին որ կրօ – նաւորի մը վայել ձեւով արտայայտուի եւ խուսափի քաղաքական բնոյթ տալէ հարցին » :

Ե) Պսակ Արք· ալ կ'ըսէ , վերյիշելէ ետք Պ· Նուպար Կիւլպէնկեանի ծանօթ նամակին հրահանգները, «Ատուծոյ մարդու մը համար վայել չէ դառն բլլալ , բայց մեծ անբարութիւն մը կ'ընեն ինծի 15 տարուան ծառայութենէ ետք : Տէպռ կը մնամ ցորչափ Ամենայն Հայոց Կաթո – ղիկոսը հետանալու հրահանգ չէ տուած : Պ· Նուպար Կիւլպէնկեան կը կարծէ թէ որովհետեւ տարեկան 1200 անգլիական ոսկի կուտայ, կրնայ խիզճս գնել , չէ կրնար, վասնզի ան Ատուծոյ կը պատ – կանի » :

Քանի մը օրէն մեր յաջորդ թերթօրը

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՎՐԱԿԻՆ

Հերթիւլ Փուարօ պիտի կարենա՞յ դի – մակազերծել ոճրագործը ...

Պիտի գիտնա՞ք՝ կարդալով մեր յաջորդ թերթօրը, Ակաթա Քրիստիի ոստիկանա – կան ծանօթ վէպը՝

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՎՐԱԿԻՆ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ՆՈՐ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

Ռումանիա, որ մօտաւորապէս մինչեւ մէկ տարի առաջ ամէնէն խիստ համայ – նավարհական բռնատիրութիւններէն մէկն էր, փոխեց իր ընթացքը, ինչպէս նաեւ իր սխեմէմներէն մէկ քանին: Համայնա – վարները թէեւ կը չարունակեն իրենց բացարձակ իշխանութիւնը, բայց, «ժո – ղովրդական Հանրապետութիւնը» « Ըն – կերվարական Համապետութիւն » դար – ձաւ եւ « Բանուորներու կուսակցութիւ – նը» « Համայնավար կուսակցութիւն » եղաւ :

Եւ կուսակցութեան նոր ղեկավարը 47 տարու Նիքոլա Սէաուչեսկու,–խորհրդա – յին համակարգութեան ամէնէն երիտասարդ առաջին քարտուղարը ,— որեւէ կասկած չձգեց այն մասին , թէ ո՞վ կը կառավա – րէ երկիրը եւ թէ ապագային ո՞վ պիտի չարունակէ կառավարել զայն :

Սակայն, լսաւ չատ մը ուրիշ բաներ ալ, որոնցմէ ի յայտ եկաւ՝ որ բաւական բան փոխուած է արդէն իսկ մեծ – չա – փով «տարբեր» համայնավարական վար – չաձեւին մէջ: Առիկա անմիջապէս բա – ցայայտ դարձաւ այն կերպէն, որով տե – ղի ունեցաւ համագումարը: Այսինքն, ա – ւելի քիչ ազմուկով եւ հանդիսական ձե – ւականութիւններով, քան վերջերս եղա – ւոյներու, Լենինեան եւ Հունգարացի – ներու համագումարները: Օրինակի հա – մար, չկային նաեւ սովորական համայ – նավարհական դիմանկարները : Փոքրա – թիւ ազգային դրօշակներ ու կուսակցա – կան կարմիր դրօշակներ ու նշանախօսքեր « կը զարդարէին » փողոցները: Իսկ, « Մեծ եղբօր » նկարը ոչ մէկ տեղ կար: Նոյնիսկ Մարքս, Էնկելս եւ Լենին սահ – մանափակուած էին պարզ չրջանակի մը մէջ, բեմին եռեւի կողմը, ուր տեղ դրա – ւած էին կուսակցական ղեկավարները եւ անոնց « եղբայրները »՝ հիւրընկալուած Ռուսախչէն, Չինաստանէն եւ այլ տեղե – րէ :

Առիկ առաջ , միայն Եուկոսլաւները ի – րենց կուսակցական մէկ համաժողովը լայնօրէն բացած էին Արեւմտեան Մա – մուլին առջեւ, ինչպէս այս տարի ալ ա – ռաջին անգամ ըլլալով երկիր Ռումանա – յինները : Բայց, չատ աւելի կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան , եթէ կառարուին կեդրոնական Կոմիտէին ուղղուած տեղեկագրին մէջ դրծունեայ երիտասարդ առաջին քարտուղարի բոլոր խոստումները :

Նախ՝ ապաւորիչ համաձայնութիւնը երբեւ 1960ի համագումարէն ի վեր Ռու – մանիոյ արձանագրած յառաջդիմու – թեանց: Ամէնէն մեծ յառաջդիմութիւնը արձանագրուած է ճարտարարուեստին մէջ: Հոն՝ վեց տարուան ընթացքին , տարեկան միջին զարկացումը, ծանր ճարտարարուեստին մէջ, հարիւրին 14էն 15 եղած է:

Այդ յառաջդիմութիւններէն մէկ քա – նին՝ Պուքրէշի փողոցներուն մէջ ալ կա – րելի էր տեսնել Յուլիսի կիզիչ օրե – րուն: Աներեւակայ , սննդեղէններու քա – նակն ու որակը աւելի լաւ են քան տարի մը առաջ: Աւելի չատ ապառման բարիք – ներ կան, թէեւ դիները արեւմտեան չափով ու կշիռով՝ չափազանց բարձր են: Հագուստեղէնի տեսակներն ալ չատ ա – ւելի լաւ կ'երեւին : Անձնական ինքնա – չարժը դեռ ապազայի հարց է : Բայց , վերջին 12 ամիսներու ընթացքին ներած – ուեցան առաջին երեք հազար Ֆիաթնե – րը, որոնք քաղաքի դոյնին վրայ բան մը կ'աւելցնեն, թէեւ անոնց տէրերը պէտք է մեծ խնայողութիւններ ընեն, դանոնք 3 հազար տոլարի դնելու եւ առաջին մաս – նակիցը ընելէ եռք բաւական ապաս – լու՝ դանոնք առանալու համար :

Սակայն, այս պերճանքէն զատ, ընդ – հանուր առմամբ ժողովուրդը աւելի լաւ կ'ապրի :

Վարժուած Ռումանացիները դեռ լ – րենց դլխարկները օդը չեն նետեր , բայց, կան ուրիչ բաներ, որոնց համար պէտք է երախտապարտ եւ յուսալից ըլլան :

Վարչաձեւը ապահովեց ոչ միայն իր անկախութիւնը — «դէպի ընկերվարու – թիւն եւ համայնավարութիւն» իր ճամ – բով ընթանալու փափաքը — այլ նաեւ իր վրայէն նետեց Ռուսերու առջեւ սարիա – յին դիրք բռնելու սովորութիւնը, որ այնքան հակակրելի էր ժողովուրդին :

Աղբիւնքը ա՛յն է , որ այլեւս ինքզինք – նին աւրիչ պետութեան կոմիկ կառավար – ուող եւ օտար իշխանութեան հրամանին տակ եղող չեն զդար, այլ կը սկսին ի – րենց համայնավար առաջնորդները դէմ – նկատել Ռումանացիներ, որոնք կը չա – նան լաւ գործ տեսնել երկրի անտեսու – թեան համար, նոյնիսկ եթէ անոնց տե – սարանութիւնը դեռ օտար է Միջերկրա – կանի այս անկայուն ժողովուրդին հա – մար :

Սէաուչեսկուի ճառին մէջ, որ տեւեց չորսուկէս ժամ, Ռուսական Հոկտեմբեր – եան Յեղափոխութիւնը յիշատակուեցաւ միայն մէկ անդամ, ինչպէս նաեւ Ռու – սիան ու միւս համայնավար երկիրները : Լենինը յիշատակուեցաւ երկու անդամ : Բայց, « հայրենիք»ը բազմիցս յիշատակ – ուեցաւ եւ չաճախ իբրեւ հեռատրական կոչ, ուր Սէաուչեսկո — 15 տարուան համայնավար վարչաձեւէ ետք առաջին անդամ ըլլալով — ընդունեցաւ թէ «ան – կուսակցական» մարդիկն ալ համայնա – վարներուն նման կ'աչխատին Ռումանիոյ բարիքին համար :

Կոչ եղաւ 19րդ դարու պատմութեան՝ ցոյց տալու համար, որ կուսակցական մարքսականութիւնը արմատներ ունի տե – ղական (բնիկ) ընկերվարական դործու – նէութեան մէջ Ռուսական Յեղափոխու – թենէն չատ առաջ : Եւ նաեւ արդարա – դնելու համար երկրի ճարտարարուեստա – կանացումը խորհրդային համակարգութեան միւս անդամներու աչքին, որոնք կ'ուղէին որ Ռումանիա , իր գործունէութիւնը կեդրոնացնէր երկրագործութեան մէջ , ինչպէս կ'ընէր առաջ, պարապանքրու ըս – տիպման տակ :

Այս բոլորը դոհունակութեամբ ընդուն – ուեցան ունկնդիրներուն կողմէ, որոնք կը բաղկանային 1600 պատգամաւորներէ, որոնց հարիւրին 70ը իրենց դեկավարէն աւելի երիտասարդ էին :

Երիտասարդութիւնը գրաւած էր նա – խաբեմը: Երիտասարդ ապջիկները, կու – սակցութեան մեռալներով, ներկուած ե – դունդներով եւ լաւ սանարուած մազերով եւ ամբակամ երիտասարդներ՝ քաղքենի – ներու պէս հագուած, ծախահաբեցին ա – ռաջին քարտուղարը , երբ յայտարարեց թէ երիտասարդութեան մեծ ատիթ մը կը արուի ապդային կեանքի մէջ եւ երբ խո – սեցաւ յատկապէս հնդամեայ ծրագրի խնդիրներու մասին, նոր վարժարանն – տայ կրակի վրայ վառած պրածայր փա – տով մը հանից անոր աչքը եւ այդպէսով ապատեցաւ ձեռքէն :

Սակայն չատով նոր դժբախտութեան մը հանդիպեցաւ :

Իր նաւը մօտեցաւ Կիբրկէ կոչուող կը – նդ կղզիին, ուր Ողիսեւսի բնկերները խոզերու վերածուեցան :

Ապաեւոյ կախարդ Կիբրկէն, Ողիսեւս չարունակից իր ճամբան, բայց պարձնալ մեծ վտանգի մը առաջ կը գտնուէր : Ա – նոր նաւը պիտի անցնէր յուչկապկին – րու կղզիին մօտէն, որոնք դիչատիչ գա – չաններու կերպարանք ունէին կանայք դէմքով եւ կուրծքով. անոնք իրենց հրա – պուրիչ երգերով ու նուագով կը գրաւէ – ին ճամբորդները, կը բռնէին եւ կը պա – տուհասին դանոնք : Ողիսեւս կախարդ Կիբրկէն նախապէս խմցած էր այդ յուչկապարիկներու մասին, ուստի ան առաջուընէ իր ուղեկիցներուն ականջ – րը մոմով լեցուց, իսկ ինքզինքը կապել տուաւ նաւուն կայմին, որպէսզի կա – դէր լսել անոնց հրաչալի երգը, բայ – ցատած չէր իր որոտապղութեան վրայ : Այդպէսով ան անվնասբ անցաւ այդ կզ – զին մօտէն: Անկէ վերջ Ողիսեւսի նաւը պիտի անցնէր այն նեղուցէն, որուն մէկ ափը կը գտնուէր Սարիբտան, իսկ միւս ափը Սկիլլան :

Սկիլլան սարսափելի հրէշ մըն էր իր – ցընով հաջօդով , ունէր 12-ոտք եւ վեց երկար վիզ, որոնցմէ իւրաքանչիւրին վը – րայ դլուխ մը կար՝ երեք չարք ատամն – րով: Ան կ'ապրէր սարսափազդու ժա – յրերատյի դէմ, մութ քարայրի մը մէջ, ուրկէ կը յարձակէր իր որսին վրայ :

Երբ Ողիսեւս իր նաւով կ'անցնէր, այդ նեղուցէն, Սկիլլան կլլեց իր ուղեկիցնե – րէն վեց հոգի :

Սարիբտան ծովային ուժեղ ջրապտոյտ

ՀԱՄԱՌՕՏ ԴԻՏԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՈԴԻՍԵԻՍԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Տրոյադալի կռիւին մասնակցած յոյն հերոսները հայրենիք վերադարձան եւ սարբեր բախտերու արժանացան, մէկ մասն ալ ծովային փոթորիկներու հան – դիպելով աչնչացան :

Կը մնայ միայն Ողիսեւսի վերադարձին չափազանց հետաքրքրական պատմութիւ – նը, զոր զարձեալ կը վերապրուի կոյր երգիչ Համերոսի :

Ողիսեւսի բացակայութիւնը իր հայ – րենի իթաքէ կղզիէն տեւեց քսան տարի : Իր կինը Պենելոպէ հաւատարիմ մնաց անոր, թէեւ չատ դժուարին պայմաններ – րու տակ : Այս տասը տարուան երիտա – տեւ ճամբորդութեան ընթացքին Ողի – սեւս ունեցաւ կարդ մը արկածներ :

Առիկէն առաջ ան ինկաւ Աֆրիկէի ա – փերը , ուր կ'ուզէր քաղցրահամ լուտասը Անոր ուղեկիցները երբ կերան զայն , այլեւս չէին ուզեր վերադառնալ, այլ ընդմիչտ մնալ հոն : Ողիսեւս ստիպուե – ցաւ վտտով քչել զանոնք դէպի նաւը : Յետոյ փոթորիկը Ողիսեւսի նաւը քչեց հեռուոր կղզիներ, ուր կային միմիայն հսկաներ՝ Կիկլոպներ, որոնք քարանձաւի կեանք կ'ապրէին: Անոնց դլխաւորը՝ Պո – լիֆէմը կերաւ Ողիսեւսի ուղեկիցներէն մէկ քանին եւ կը սպառնար լափել բոլո – րը, բայց Ողիսեւս խորամանկութեամբ ազատեցաւ անոր ձեռքէն :

Նախ, իր քով զանուած գինիով զի – նովցուց Պոլիֆէմը ու քնացուց զայն, յե – տոյ կրակի վրայ վառած պրածայր փա – տով մը հանից անոր աչքը եւ այդպէսով ապատեցաւ ձեռքէն :

Սակայն չուտով նոր դժբախտութեան մը հանդիպեցաւ :

Իր նաւը մօտեցաւ Կիբրկէ կոչուող կը – նդ կղզիին, ուր Ողիսեւսի ընկերները խոզերու վերածուեցան :

Ապաեւոյ կախարդ Կիբրկէն, Ողիսեւս չարունակից իր ճամբան, բայց պարձնալ մեծ վտանգի մը առաջ կը գտնուէր : Ա – նոր նաւը պիտի անցնէր յուչկապկին – րու կղզիին մօտէն, որոնք դիչատիչ գա – չաններու կերպարանք ունէին կանայք դէմքով եւ կուրծքով. անոնք իրենց հրա – պուրիչ երգերով ու նուագով կը գրաւէ – ին ճամբորդները, կը բռնէին եւ կը պա – տուհասին դանոնք : Ողիսեւս կախարդ Կիբրկէն նախապէս խմցած էր այդ յուչկապարիկներու մասին, ուստի ան առաջուընէ իր ուղեկիցներուն ականջ – րը մոմով լեցուց, իսկ ինքզինքը կապել տուաւ նաւուն կայմին, որպէսզի կա – դէր լսել անոնց հրաչալի երգը, բայց վտտահ չէր իր որոտապղութեան վրայ : Այդպէսով ան անվնասբ անցաւ այդ կզ – զին մօտէն: Անկէ վերջ Ողիսեւսի նաւը պիտի անցնէր այն նեղուցէն, որուն մէկ ափը կը գտնուէր Սարիբտան, իսկ միւս ափը Սկիլլան :

Սկիլլան սարսափելի հրէշ մըն էր իր – ցընով հաջօդով , ունէր 12-ոտք եւ վեց երկար վիզ, որոնցմէ իւրաքանչիւրին վը – րայ դլուխ մը կար՝ երեք չարք ատամն – րով: Ան կ'ապրէր սարսափազդու ժա – յրերատյի դէմ, մութ քարայրի մը մէջ, ուրկէ կը յարձակէր իր որսին վրայ :

Երբ Ողիսեւս իր նաւով կ'անցնէր, այդ նեղուցէն, Սկիլլան կլլեց իր ուղեկիցնե – րէն վեց հոգի :

Սարիբտան ծովային ուժեղ ջրապտոյտ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԱՂԱ

Ամէն անդամ որ մանկութեան կամ պատանեկութեան վերյիչումներ կ'ունե – նամ, անխուսափելի կերպով դէմս կը կանդնի Համբարձում աղան. չիտակ, չոր, երկայնահասակ մարդ մը, 50էն 55 տարեկան, կտրած է պեխերուն ծայրերը դէպի բերանը իջած, ձեռքը երկար թեզ – պիհ մը՝ որուն հատիկները երկուք առ երկուք կը քաչէ անդադար: Իր հագուս – ը միօրինակ էր ամէն ժամանակ , սեւ թրքական սեթրի մը՝ միչտ կոճկած , կանաչադոյն բանթալոն մը որ հապիւ կո – չիկներուն կէսը կը հասնէր եւ հասա չուխայէ բաց դոյնի բանկոն մը դոր հա – պիւ տարին անդամ մը պատհութիւն կ'ունենայինք տեսնելու , որովհետեւ , ինչպէս լսի, սեթրին միչտ կոճկած էր: Մասնաւոր ուչադրութիւնս դրաւած էր ժամացոյցը. ոսկիէ մեծ, հնօրեայ ժա – մացոյց մը որ քիչ անդամ դուրս կ'ելլէր բանկոնին դրպանէն : Այդ ժամացոյցը պահուած էր չուխայէ պզտիկ պարիկ մը մէջ որպէսզի ոսկին չկորնցունէր իր փայլը եւ ամէնը մէկանց ամփոփուած ընկուզէ փայտէ տուփիկ մը մէջ, որպէսզի որեւէ դիպուածական արկածէ դերծ մը – նայ: Այդպիսի խնամքով պահուած ժա – մացոյց մը բնականաբար ամէն վայր – կեան դուրս չէր կրնար ելլել իր թաքըս – թոցէն: Կը յիչեմ թէ Համբարձում աղա ժամացոյցը մէկտեղ կը հանէր մասնաւո – րապէս երբ որեւէ մէկու մը ժամացոյցը կեցած ըլլար եւ հարկ տեսնուէր զայն լարել եւ ուղղել: Երբեմն ալ, երբ քանի մը անձերու ժամացոյցներուն մէջ անհա – մաձայնութիւն ըլլար, Համբարձում ա – ղա կը հանէր իր համբաւաւոր ժամացոյ – ցը եւ ուղիղ ժամը կ'ըսէր, ամէնքը կը խոնարհէին Համբարձում աղայի ժամա – ցոյցին առջեւ :

Համբարձում աղան մեզի խնամի էր . հօրաքրոջ թէ մօրաքրոջ ամուսին կամ ասոնց մօտ բան մը, լաւ չեմ դիտեր , միայն թէ դիտեմ որ յաճախ մեր տունը կը գտնուէր ու մասնաւոր յարդանքով մը կը վարուէին հետը :

Մենք չէինք միայն այդ յարդանքն ի – րեն ընծայողը. իր բարեկամներն ու ծա – նօթները նոյն յարդանքով ու ակնածան – քով կը վերաբերուէին Համբարձում ա – ղայի հետ: Լուրջ, կարեւոր, պատկառե – լի անձնաւորութիւն մը համարուած էր : Իր մուտքը սրահէ մը նեղս միչտ յուզում մը, իրարանցում մը առաջ կը բերէր , երեխաներն ու աղջիկները դուրս կ'ել – լէին, կիները իրենց սիկարէթը կը մա – րէին, ամէն մարդ ոտքի կը կենար ...

— Վեր հրամմեցէ՛ք, Համբարձում ա – ղա :

— Համբարձում ազա, ա՛նկ, անկի՛ – նը նստեցէք :

— Համբարձում աղա, այս ի՞նչ պատիւ է մեզի ըրիք :

— Համբարձում աղա, Աստուծով ա – ոողջ ու հանդիստ էք :

Եւ Համբարձում աղա, բարի դալըստա – եան այս ողջոյններուն մէջէն, հինաւուրց քմտպահի մը հանդիսաւորութեամբ , չիտակ, չոր, երկարահասակ ու կռճկը – ւած, կամաց կամաց կը յառաջանար ի – րեն գոյց արուած տեղը, աջ ու ձախ բա – րեւներ բաչխելով, ու կը նստէր բազմա – ոին անկիւնը , ծալապատիկ, հնդկական կուռքի մը պէս :

Համբարձում աղա չատ չէր խոսեր , ի՞նչ կ'ըսեմ՝ չատ քիչ կը խոսէր: Գլխու խմաստալից տատանումներ, ձեռքի նչա – նակալից չարժումներ , վերջապէս մի – միկ խոսակցութիւն մը իր նախընտրած ձեւն էր յարաբերութեան մտնելու հա – մար ուրիշներու հետ :

Երբեք չէինք տեսած իր խնդալը , ոչ ալ կատակախոսութիւն մը լսուած էր բե – նէն: Ոչ միայն ինք չէր խնդար , այլեւ նոյնիսկ իր ներկայութիւնը ուրիշներու ծիծաղն ալ կը սառեցնէր չբթնելու վը – րայ :

Շատ անդամ մեզի կ'ըսէին .

— Մի՛ խնդար, Համբարձում աղան քո – վի սենեակն է ...

Ու չէինք խնդար :

Մասնաւորապէս ցուրտ վարմունք ու – ունէր ոտոց նկատմամբ որոնց հետ բնա – խօսք չէր փոխանակեր: Երբեք Համբար – մը, պղտիկ դղուանք մը չէինք բնակած երմէ : Մեր անհաչտ թշնամին էր ան – կա, դոնէ այդ տպաւորութիւնը կը տա – վրանիս եւ ասոր համար կ'ատէինք զի – քը : Իր երեւումը տանը մէջ սեմէն ներս խրտուիլակի մը ոդեցութիւնը կը զգա – ձէր վրանիս, ամէնքս ձակէ ձակ կը դար – նէինք: Տարին երկու անդամ միայն պար – տաւորեալ կը տեսնէինք մօտենալ ի – րեն. Ծնունդին եւ Զատկին: Դոդմեր կ'ներթայինք քովը եւ ձեռքը կը հա – րուէինք եւ ինք լուրջ, ճնչող, յուզա – կաւորական, տատեցուցիչ չեչտով կ'ըսէր .

— Ապրիք ...

Ու դուրս կը վազէինք սենեակէն՝ փո – խադարձ մտահոգութիւններու ու – տպով :

Ինչպէս լսի, Համբարձում աղա ամ – նակաբեւոր, պատկառելի հեղինակութիւն մը համարուած էր մեր չրջանակին մէջ. մարդ մը որուն խոսքերը մեծ կչիռ ու – են եւ դատաստանները վերաքննելի չ – ին, վերջապէս առանին Սողոմոն մը քիչ մը աւելի խոժոռ, քիչ մը աւելի տանելի քան «Երդ Երգոց»ի Էնթագր – եալ հեղինակը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵՍԵՆ

(1 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Ա.

« Հայաք Թարիխ Մէճմուասը» ամսագիրը, Օգոստոսի իր 7րդ թիւին մէջ « Հայկական Հարցը » տիտղոսով հրատարակած է էրտողան Աբդըլհաթի երկար յօդուածը, զոր կուտանք հետեւեալ էրթեր բրիտանական արտադրութիւն :

« 650 տարի, Օսմանեան հողերու վրայ մըն էր նեղուցին մէտ կողմը :

Նեղուցէն անցնող նաւուն կը սպառնար կրկնակի մահացու վտանգ մը՝ կամ ջրասոյն պիտի ըլլար Խարիբտան ջրապատնին մէջ, կամ կուլ պիտի արուէր հրէշ Սկիլլայի կողմէ :

Այսօրէնէն է որ կ'ըսեն՝ « Սկիլլայի եւ Խարիբտայի մէջեւ ըլլալ», այսինքն են՝ քակոյ՝ երկու վտանգի :

Ողիսեւս այդ նեղուցէն ալ յաջողութեամբ անցաւ, բայց աւելի վերջ իր նաւը փաթրկիի հանդիպելով խորտակուեցաւ : Բոլոր ուղեկիցները խեղդուեցան, իսկ ինքը ինը օր ծովուն վրայ թափառելէ եաք, տասներորդ օրը ալիքները զինք ձգեցին կղզի մը, ուր կ'ապրէր յաւերժահաս Կալիպսօն :

Կալիպսօ զայն չջնապատեց չատ մը հրապոյրներով ու վայելքներով, խոստանալով անոր անմահութիւն եւ յաւիտեան նման երիտասարդութիւն, եթէ միայն Ողիսեւս իր մօտ մնար :

Սակայն ան կարօտցած էր իր հայրեներէն եւ չուզեց մնալ, սակայն զարճեալ Կալիպսօ զինքը իր մօտ պահեց ինը տարի : Վերջապէս աստուածները խղճալով Ողիսեւսի, հրամայեցին Կալիպսոյին թողու զայն :

Ողիսեւս լաստով ճամբայ ելաւ եւ 17 օր ոչ մէկ երկիր տեսաւ : 18րդ օրը զարձեալ փոթորկի հանդիպեցաւ, լաստը խորտակուեցաւ, բայց ինք լողալով յաջողցաւ ելլել Թէակա կղզին : Հոն, ան ինկաւ չար տերեւներու կոյտի մը մէջ եւ յոգնութենէն անմիջապէս քնացաւ առջեւ 24 ժամ :

Նաւիկապետ արքայադուստրը այդ մեջոցին նամբիչներով չջնապատուած եկեր էր ծովափ, պղինձները ազմուկով, ծովին մէջ կը լուային իրենց սպիտակ ջինը : Անոնց աղաղակներէն արթնցաւ Ողիսեւսը :

Նաւիկեան Ողիսեւսին անհրաժեշտ հագուստները տուաւ եւ ցոյց տուաւ ա նոր իր հօրը պալատին ճամբան :

Ալկինոյ թագաւորը սիրով ընդունեց Ողիսեւսը :

Կարճատեւ հանդիստէ մը եաք Ողիսեւս նաւով ճամբայ ելաւ դէպի հայրենիք :

Ատենով ամբողջովին Օսմանցի դարձած Հայ անունով կոչուող այս քրիստոնեայ հաւաքականութեան համար, բոլոր թուրք պատմագիրները կը գրեն (Մելլէթի Սաբդա) « Հաւատարիմ ժողովուրդ » բայսարութիւնը գործածելով : Հայերը, թուրք հաւաքականութեան մէջ իրենք գրենք երբեք օտար չեն դպացած, իրենց օտարութիւնը յիշեցնող որեւէ պատահար ու դէպք ալ չէ պատահած, պետական բոլոր ատեաններուն վրայ պաշտօնները առանձնած են անոնք, ունեցած են գրադէտներ, երաժիշտներ, ճարտարապետներ, ինչպէս նաեւ դիւանութեան եւ բժշկութեան կարեւոր մարդիկ :

Թրքական հողերու վրայ՝ հայկական հարցի մը գոյութիւնը սկիզբ կ'առնէ 1878 Մարտ 3ին Այեթֆանոյի դաշնագրով : Օսմանեան բանակներու պարտութեան մատնուելովը, մեծ դուքս Նիքոլա բանաբ դասւ մինչեւ Պոլսոյ դռները գալու եւ անոր այս ներկայութենէն օգտուելու յուսադրութեամբ, օրուան Հայոց Պատրիարքը Ներսէս Վարժապետեան պատուիրակութեան մը գլուխն անցած, վազից ռուս իշխանը դիմաւորելու եւ անկէ ինդրելց կարզադրութիւնը « Հայկական պահանջներուն », որոնց մասին երբեք ալ խօսուած չէր՝ մինչեւ այդ թուականը : Իրականութեան մէջ, այս բաները կատարելու հարկեցուցիչ ոչ մէկ պատճառ եւ պատահար կար :

1878 Մարտ 3ին ստորագրուած Այեթֆանոյի դաշնագրին 16րդ յօդուածին համաձայն եւ ուելի եաք 1878 Յուլիս 13ին Պերլինի մէջ ստորագրուած դաշնագրին 61րդ յօդուածով, բարեկարգումներ կը նախատեսուէին հայաբնակ նահանգներու մէջ, ուր Հայերը պիտի պաշտպանուէին Մահմետական բնակչութեան դէմ : Օսմանեան Պետութիւնը չէր ուզեր որ օտարները մէջտեղ ելլային իր ներքին խնդիրներուն, մանաւանդ՝ Քրիստոնեայ հպատակներու առնչուած հարցերուն : Լոկ այս պահանջները լսելցնելու համար ալ, Անգլիոյ հետ 1878 Յունիս 4ին ստորագրուած Կիպրոսի համաձայնութեան 4րդ յօդուածին մէջ յիշատակութիւններ ներմուծուեցան՝ պահանջած այս բարեկարգութեանց մասին :

Մինչդեռ, Ռուսերուն նպատակն էր՝ ոչ թէ Հայերու անկախութիւնը, այլ՝ այս վարդապետին եաւէն, կամաց կամաց իր ազդեցութեան տակ մտնող Հիւսիսային Կովկասի եւ Արեւելեան Անատոլուի հոգերուն վրայ բնակող Հայերը ռուսացնել, պատրաստ Օրթոտոքս դարձնել : Այսպիսի վտանգ մը կը սպառնար Հայերուն, որոնք լման 650 տարի պահած ու պահպանած էին իրենց ազգային լեզուն եւ դաւանական ինքնուրոյնութիւնը :

Պերլինի Դաշնագրէն անմիջապէս վերջ, Հայ ազգայնականները, Զուիցերիոյ մէջ հիմնեցին կոմիտէ մը, որուն անունն էր՝ զանգի ձայներ խմասը պարփակող « Հնչակ »ը, եւ հիմնդ – մեզ ամիս վերջն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Տասը դեսպ ձախ ափին Շամչատինի պետական անկարանը, որ ասկէ քանի մը տարի առաջ խոպան էր, այժմ, արդէն իսկ սկսած են ածիլ տեսակ – տեսակ պտղատու ծառեր : 2500 քառ. մեթր մակերեսով ջուրի աւազանը հնարաւորութիւն կուտայ ոռոգելու ամբողջ այդին : Վաղահաս դեղձի ծառերը կը դրաւեն հինդ հեկտար տարածութիւն : Խնձորենիները, թզենիները, նռնիները նոյնպէս կլիմայական յարմարութիւն են գտած Շամչատինի չրջանին մէջ : Այս տարի առատ բերք կը սպասուի : Արդէն հաւաքուած եւ յանձնուած են պահածոներու գործարանին՝ « Մայիսեան ծաղիկ » կոչուած դեղձի առաջին բերքահաւաքը :

Վերամշակման պիտի ուղարկուի նաեւ « Հայրենական » կոչուած վազահաս դեղձի առաջին բերքը :

×

Մարտունիի չրջանին մէջ կաթի արտադրութեան կիսամեայ ծրագիրը կատարուած է 114 տոկոսով : Նախատես – ուած երեք հազարի դիմաց արտադրուած է 3414 կենդանի կաթ : Կաթի վաճառքի կիսամեայ ծրագիրը կատարուած է 105 առ հարիւր, բուրդինը՝ 125 առ հարիւր :

Զգալի չափով գերակատարուած է նաեւ, այդ կոմիտէն փոխադրեցին Անգլիա : Հայկական հարցին վերաբերմամբ Անգլիական տեսակէտը՝ Հայերը դրդռելէ ետեւէ, կը միտէր կացութիւնը ձեւով մը փրկել, արդէն գոյութիւն չունեցող « Հայկական Խնդիր»ի մը երեսան բերուելուն առաջքն առնելով : Եւ սակայն, 1880ին, երբ Անգլիական ընտրութիւններ կը կայանային Ազատականները եւ Ուիլեամ Իւորրա Կլատսթոնի կուսակցութեան իշխանութեան գլուխը, Անգլիոյ դիրքն ալ կը փոխուի Հայկական Հարցին վերաբերմամբ : Ընչակեանները, որոնք թշնամի էին Ռուսերուն, Անգլիոյ ալ օժանդակութեամբ, ուղեցին օգտուիլ ռուսական նպատակներէն : Այսպիսով հիմնուեցաւ առաջին երեւակայական Հայաստանը : Այս երեւակայական երկրին սահմաններուն մէջ կը դանուէին Օսմանեան վարչական կազմակերպութեան մէջ վեց Նահանգներ (Վիլայեթը Սիթթէ) կոչուած նահանգները՝ Էրզրում, Վան, Տիարպէքիր, Սըվազ եւ Պիթլիսի չրջանը : Ընչակեան կոմիտէն չուտով կազմակերպուեցաւ : Մասնաճիւղեր բացաւ Պոլսոյ, Հալէպի եւ Իզմիրի մէջ ու սկսաւ իր ահաբեկումներուն՝ ամէն ուղղութեամբ :

(Շար.)

եւ խոշոր եւ մանր եղջիւրաւոր անասուններու գլխաքանակի աճի ծրագիրը :

×

Լենինականի « Մասեան» պետական թատրոնը դիւզերու աշխատաւորութիւնն ալ մատակարարելու առաջադրութեամբ, Յուլիսի սկիզբէն մինչեւ հիմա ներկայացումներ է տուած Արթիկի եւ անոր չրջակայ՝ Հառամ, Փանիկ, Պեմզաչէն եւ Սպիտակի չրջանի՝ Զիզդամալ, Կամոնջուր, Ախուրեանի չրջանի՝ Ազատան և այլ դիւղերու մէջ :

Այս չրջաններուն մէջ ներկայացուած են « Քալ Նաղար», « Սօս եւ Վարդի – թեր» , « Խանդից պատուհաս», «Հեղնար ապրիւր» եւ այլ թատերական կտորներ, որոնք մեծ խանդավառութեամբ են ընդունուած ունկնդիրներու կողմէ :

×

Հայաստանի Օրագրողներու Միութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Հայաստանի « Ժուռնալիստներու Տան » մէջ տեղի ունեցաւ՝ պրակտ Սերգէյ Սմիռնովի հետ հանդիպման հաւաքոյթ : Անոր «Պրեսթի Ամրոցը» դիրքը կը բացատրէ, մինչեւ հիմա անծանօթ մնացած, հայ ժողովուրդի հէգեսթային հերոսներու մասնակցութեամբ, վերջին պատերազմի ընթացքին, պաշտպանելու համար Պրեսթի ամրոցը :

Գրագէտը իր ճառի ընթացքին յարգանքի եւ գնահատութեան ջերմ խօսքեր արտասանեց ներկաներու մէջ գտնուող Պրեսթի հերոսներէն՝ Սամուէլ Մաթէոսեանի, Սօս Նաւրիջանեանի, Արծուիկ Ա – դակիւլեանի :

Այս հանդիպման ներկաները եւս ջերմութեամբ ողջունեցին Պրեսթի խիզախ պաշտպանները :

Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար Եդ. Թոփչեան զրագէտ Սը – միռնովին յանձնեց Մարաիրոս Սարեանի մէկ կտաւը, որ ընդունուեցաւ յուզումով եւ շնորհակալութեամբ :

×

Հայաստանի հիւրն է Յորհ. Միութեան հերոս՝ Ուկրայնացի Իվանովիչ Նաումով, որ 33 տարեկան հասակին առացաւ դնդապետի կոչում :

Նաումովի հեծելազօրային միաւորման մէջ կային աւելի քան քսան ազգութիւն – նական չոկատներ : Անոնցմէ ութը՝ աշխարհային, որոնցմէ մին կազմուած էր Հայերէ եւ կը կոչուէր «Միկոյեան» :

Հայ փարթիզանները մասնակցեցան 101 մարտերու :

— Փոխադրական մեծ հանդոյց՝ Օվրուչի չրջանին « Միկոյեան » չոկատը ճեղքելով գերմանական ճակատը, — կը պատմէ Իվանովիչ — անցաւ խորհրդային թիկունքը եւ այնտեղէն հարիւր տասլակներով բերաւ պայթուցիկ նիւթ, զինամթերք եւ դէնք : Կռուելով հերոսաբար, չոկատը կորնցուց իր անձնակազմի զլալի մասը : Մարտերու մէջ զոհ – ուեցան, ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ լեհական Զաթաբապի, Վրաստանի, Հիւսիսային Կովկասի Հայեր :

Նաումով ներկայիս կը բնակի Քիէվ : Կը գրազի հանրային եւ դրական գործունէութեամբ : Իր հիացումն ու յարգանքը արտայայտելու համար կը փափաքի Հայկական փարթիզանական չոկատին նուիրուած դրական յուշարձան մը կանգնել — « գոհումենտալ դեղարուեստական մի առեղծագործութիւն » — եւ կ'ուզեմ որ այդ վերջը առաջին անգամ լոյս տեսնէ Հայաստանէն :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Սիրելի բերանին խածուածքը աւելի կ'արժէ՝ քան օտար բերնին համբոյրը :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

Սիրոյ խօսեցեալը՝ ամուսնալուծումն է (ապահարզան) :

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱԿԱՆ

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Ցիտուն մարդ բերի, կը բաւէ՞ :

— Ոչքան որ կարելի է բեր. վարը կը բանը սատակցուր ու ջուր թող եռացը – նէն :

Թիւրէնճիներու նոր կրակը ու թնդանօթի ծուխը իրարու խառնուած վայր – կեան մը ծածկեցին պարիսպը :

Գրիզոր թնդանօթի քով դարձաւ .

— Գատրա՞ատ է,— հարցուց :

— Այո, — պատասխանեց ծերունի Գասպար Քոչիէ :

— Կրակ :

Թնդանօթը բոց արձակեց ու պայթեցաւ :

Բեւեռնախէժը քանի կանդուն հրեղէն սիւն փսխեց դէպի վար : Մինչեւ իսկ թնդանօթին հովը զղացող Թուրքերն անդամ պարիսպէն վար նետուեցան :

Գարիսպին մաքրուելուն՝ եասաուլներու ու ապաններու կատպի զոռում դոչումը յաջորդեց :

Ամրոցէն լաւ կը տեսնուէր թէ ինչպէս կը փախչէին ամէնքը, ասապ, փիատ, միւսելիմ, տելի, սպահի, կուպերա, ափիճճի, բոլորն ալ ահաբեկած խառն ի խուռն կը խուճապէին դէպի խրամները : Որը ձեռքը, որը ոտքը կը ցնցէր : Բոլորն ալ արիւնոտ ու կատղած էին, իրենց մարզկային կեցպարանքներէն զուրս ե – լած : Եասաուլներն ու ապանները հազիւ կրցան ահագին զոռում զոչումով կեցնել զանոնք : Այլեւս ոչ թէ խարազաններով այլ սուրերով կը հարուածէին փախչող ամբոխը :

— Ով որ քայ է եաւէս,— ոռնաց Տերվիչ բէկ :

Եւ արիւնոտ դունդը նոր ոյժ առաւ, արիւնոտ դլխով ու կատաղութենէն փըր – փրած յափշտակեցին սանդուխները, եւ այս անդամ ուղղակի թնդանօթներու պարիսպին դէմ խոյացան :

Տերվիչը կ'առաջնորդէր ու դլուխին անցած կը վազէր : Սպիտակ կապան ա – րիւնէն կարմրած էր. մեծագին պոն – ճուխ մը ականներու մէջ սեղմած առանց վահանի սկսաւ սլանալ դէպի վեր :

Քովի սանդուխէն ալ յաղթանդամ հըս – կայ ազա մը կը բարձրանար : Փաթթոցը արագիլի բոյնի մը չափ մեծ էր, իսկ սուրը, կարծես դահիճի սուր ըլլար :

Գրիզոր չուրջը նայեցաւ, դարձեալ քովը տեսաւ կատաղաբար աշխատող դնահիները, որ խոշոր քար մը առած վար կը դլորէր Թուրքերուն վրայ :

— Վլաս, — ըսաւ Գրիզոր ոտքը դե – տին դարնելով, — կորիր ասկից :

Վլաս չպատասխանեց . խոպանական սուրը ձեռքին մէջ բռնած վազեց այն սան – դուղին առջեւ՝ որմէ Տերվիչ բէկը կը բարձրանար :

Գրիզոր վար նայեցաւ :

— Հայվա՞ն, — դոչեց հեւալով վեր բարձրացող հակային, — վայ անասուն, դոմէչ , — ու չարունակեց Թուրքերէն :

— Ի՞նչ կը կարծես թէ դէնքը քեղի չէ՞ կրնար վնասել :

Թուրքը ապշեցաւ ու քար կատած դէմ – քով նայեցաւ Գրիզորին :

Գրիզոր այդ վայրկեանէն օգտուեցաւ ու նիզակը մխեց Թուրքի կուրծքին մէջ : Թուրքը մէկ ձեռքովը նիզակը բռնեց ու միւսով ահաւոր հարուած մը կշռեց Գրի – գորի վրայ. բայց միայն օդը հարուա – ծեց. եւ ահագին մարմինը թաւալեցաւ թիթեղապատ իրի մը վրայ :

Մինչ այս՝ Տերվիչն ալ վեր հասաւ :

Եւս դլուխը մէկդի քաշելով խուսափեցաւ նիզակի հարուածէն ու զարկաւ Տերվիչին ձախ բազուկին :

ԿԵՋԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի, Վերափոխում։ Հայրապետական ճաշկառը պատարագ եւ Խաչվերհնէք ժամը 10·30ին։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

Գերպ. Կ. ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

Երկուշաբթի, օր Մեռելոց։ Ճաշկառը պատարագ ժամը 10·30ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հրաչեան եւ Փօլատեան բնտանիքները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ա-նոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկե-պսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի իրենց նուիրատուութիւններով յատակագիծին յայտնեցին իրենց սիրեցեալ հօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ՀՐԱՉԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Օգոստոս 22ին, ամբողջ օրը *ՎԱՃԱՌԸ՝ Անթիպի ճամբան վրայ Վիլ-լեօվի փլաժը, «Փառէ Վակրընիէի գեղեցիկ անտառին մէջ։*

Իջնել «Առուէ տէ Շօֆֆէօր»։

Կը նախագահէ Ընկ. ՀՄԱՅԵԱԿ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը մասնակցին Նոր Սերունդի Ս. Ռափայէլի ճամբարին երիտասարդ-երիտասարդուհիները։

Մեկնում.— Մասնաւոր օթոբասը կը մեկնի Փլաս Մասենայէն (Նիս) ժամը 8·30ին, Մատրէն կը հասնի ժամը 9ին, իսկ ժամը 9·15ին կը հանդիպի Մանէլօ։

Վերադարձ ժամը 20ին։

Իսկ կառ տ'օթոպիւսէն ամէն քառորդ ժամ օթոբասը առնել Ռափիտ ճոթ տ'Ազիւր Քանի եւ Անթիպի համար եւ իջնել Վիլլեօվ Փլաժը՝ Առուէ տէ Շօֆֆէօր։

Մուտքը ազատ է։

Ամբիչքի եւ ուտելիքի գնուրութիւն։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆ

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ համքէ անկախ պատճառներով Աստուա-ծածինի եկեղեցական արարողութիւնը եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի ոչ թէ Աստուածածնայ օրը, այլ յաջորդ Կիրակի, Օգոստոս 22ին։

×

Ողբ. Ալիս Տոդրամաճեանի յաւարտ մահուան առթիւ Շաւիլի եկեղեցւոյ վար-չութիւնը փոխան ծաղկեպսակի չնորհա-կալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը-ւէրները.— Պ. Պ. Պերճ Նէրվուչեան 60, Առաքել Առաքելեան յիսուն, Կարապետ Այտընեան երեսուն, Տիկ. Ալիս Պետեան տասը ֆրանք։

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ

Մարսիլիոյ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ Մարսիլիոյ հայ հաւատացեալ ժողովուր-դին թէ Ս. Կոյսին Վերափոխման Տօնը պիտի կատարուի չքեղ հանդիսաւորու-թեամբ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգե-չնորհ ՅԱԿՈԲ ՎՐԴ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Առաւօտեան ժամերգութիւն եւ անդաս-տան ժամը 8ին։ Պատարագ ժամը 10ին։ Ընդհ. հոգեհանգիստ 11·30ին եւ ապա աւանդական խաղողօրհնութիւն։

Խաղողի նուիրատուներէն կը խնդրուի իրենց նուիրելիք խաղողը եկեղեցի հաս-ցընել Շաբաթ 14 Օգոստոս։

×

Մարսիլիոյ Մայր եկեղեցիի վարչու-թիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Ողբ. Ազապի Զարդպեանի (ծնեալ Մար-եան) յուղարկաւորութեան առթիւ փո-խան ծաղկեպսակի, Մայր եկեղեցիի պայ-ծառութեան համար, Արպոյեան եղ-բայրներէ երեսուն ֆրանք, Պ. Սարգիս Ակթիկեանէ (Փարիզ) քսան ֆրանք։

ՎԱՐՉ. ԿՐՕՆ. ԸՆԿ.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Այս կիրակի, Աստուածածնայ «Վերափոխման Տօն»ին առթիւ, Լիոնի Ս. Յա-կոբ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ։ Յաւարտ պա-տարագի Խաղողօրհնէք եւ Մատաղօրհ-նութիւն։ Ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին։

Անոնք որ կը փափաքին մատաղօրհնու-թեան եւ խաղողօրհնէքի իրենց նիւթա-կան մասնակցութիւնը բերել, թող հա-ճին արձանագրուիլ եկեղեցւոյ բանկալը կամ պրասենեակը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՅԱՐԲԵՐՅԻԱԿԱՆ Հայր. Միու-թեան Ֆրանսայի չրջանի 24րդ Պատգամ. ժողովը պիտի գումարուի այս Շաբաթ եւ Կիրակի, Պիվէռի Ֆրանսական եկեղեցիին սրահը։

Մարսէյլէն առնել կառատան օթոբասը եւ կառատանէն առնել Պիվէռ տանող օթո-քասը եւ իջնել վերջաւորութեան։

Առաջին նիստը կը բացուի Շաբաթ ա-ռաւօտ ժամը 9ին։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար-ձանագրութիւնները սկսած են։ Այն ա-նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ-ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ-նութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927-01-72։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ս. Յ. Հայ Բոյրերու վար-չութիւնը կ'ընդունի իրրեւ պէյերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իրրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի չրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարե-կանէն 6 տարեկան։

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրրեւ մանկապարտէզի վարիչ Փը-րանսայի օրիորդ մը։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՁԱՇ ԷՔՍ ԼԷ ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Օգոստ. 14ին, 15ին և 16ին կը մատուցուի պատարագ Աստուածածնայ ոտնի առթիւ։ Շաբաթ առաւօտ ոտն Շողակաթի Ս. Էջ-միածնայ հիմնարկութեան, կիրակի վե-րափոխումն Ս. Աստուածածնի եւ աւան-դական խաղողօրհնութիւն, երկուշաբթի Ս. պատարագ Մեռելոցի եւ հոգեհան-գիստներ մասնաւորապար ընդհ. վոհերու Մեծ եղեռնի յիսնամեակի առթիւ։

1, rue Victor Hugo

Կիրակի խաղողօրհնութենէ ետք ճաշ, Օթել Թուրիսթի չուրջ դաշտի վրայ կամ օթելի ճաշասրահին մէջ, դիւրամատչելի դին։ Ձոխ համադամ ուտելիքներ։ Լսա-պատճառի խօսողներ եւ գեղարուեստական բաժին, բարձրանալ Ռուբ տը Ռըվառէն Թրեվիներէն։ Ճաշին մասնակցողները պէտք է հեռաձայնեն կանխաւ, Թրեվի-ներէն 7։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄԻ մահուան 47րդ տարե-դարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։

Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսում-նասէր աշակերտներ 10 – 12 տարե-կան։ Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Արձակուրդի համար, կարելի է մեկ ամսուան համար բաժանորդագրուիլ՝ 12 ֆրանքի։

Արձակուրդի առթիւ, մեր այն բաժա-նորդները որոնք կը փափաքին իրենց-հասցէն առժամապէս փոխել, պէտք է տեղեկացնեն Վարչութեան ԵՐԵՔ օր ա-ռաջ, ղրկեն 5 ֆր. եւ անպայման իրենց ՀԻՆ հասցէն (նախընտրաբար կցել բեր-թին պանտը)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋԻ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի պրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ մեկայն Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ամիսզոական գործերու համար։

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԶԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մու-րատեան վարժարանի սրահը։

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Avenue J. F. KENNEDY
Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de
St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը։ Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք։ Խաղադաշտ եւ լոգաւազ։ Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ։

×

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԼՕՑԸՍ ԳՕՑՆ Է···· ԳՕՑՆԸ ԼՕՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՕՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՕՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա-կարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիք — ծածկոցներ։—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ։

ՄԱՄՈՒԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԱՐՁԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ

JEUDI 12 AOUT 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10380

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.380

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Մեծ եղեռնի յիսնամեակը առիթ ըն– ծայից անցամ մը եւս ազգովին օրակար– դի վրայ դնելու Հայկական Հարցը եւ մեր քաղաքական պահանջներու հիմնաքարը զարձնելու Սեւրի Դաշնագիրը :

Նման առիթ մը ներկայացեր էր 1945ի ամառը, երկրորդ աշխարհամարտի վա – զորդային, երբ յաղթական դաշնակից – ներ կանաչ սեղաններու առջեւ նստած՝ կը գծէին աշխարհի նոր քարտէսը :

Հերթական կաթսային չուրջ, ամենայն– ային չարքերուն վրայ, վախնիմ ղերք րնած էր նաեւ մեր «փոքր ածուն» ընդ– հանուր հաշուեյարդարի աւարէն վերջ – բանք մը առանալու անկեղծ յոյսով :

Հայրենիք ու Սփիւռք համաձայն էին դիմելու հաշուութեան խորհրդաժողով – ներուն, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպ – պութեան եւ Հինգ Մեծերուն :

1945 Յունիսին Գէորգ Զ· Զէօրէքճեան կաթողիկոսի ընտրութեան համար էջ – միածին գացող պատգամաւորները իրենց վերադարձին պատգամ բերին հայրենի – քին : Հետամնդել Հայկական Դատը , պահանջելով Սեւրի Դաշնագրի դործա – դրութիւնը՝ Ուիլսընեան սահմաններով :

Փարիզի մէջ կազմուեցաւ «Թրֆահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբ»ը, մաս– նակցութեամբ բոլոր հոսանքներու ներ – կայացուցիչներուն եւ նախագահու – թեամբ Գաղթականական գոյք մարմին – ներու նախագահներուն, որոնք իրական – նին մէջ կը ներկայացնէին Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը եւ Ազգային Պատուիրակութիւնը :

Հայկական Յանձնախումբի կոդքին բա– ւանդուեցաւ « Թրֆահայ Դատի բարեկամ Ֆրանսացիներ»ու մարմին մըն ալ, որ ա– ջակցեցաւ մեր աշխատանքներուն՝ յու – շագիր առարկելով եւ հրապարակային հաւաքոյթներ սարքելով :

Թէ՛ մեր Յանձնախումբը եւ թէ մեր Ֆրանսայի բարեկամները Սեւրի դաշնա– գիրը հիմ կը ծառայեցնէին իրենց դի – մումներուն :

Հակառակ այն փաստին, որ Սեւրի դաշնագիրը չվաւերացուեցաւ պատ – րաստող յաղթական մեծ դաշնակիցներուն կողմէ եւ 1923 Յուլիս 24ին փոխարէն – ունեցաւ Լոզանի դաշնագրով, հայ ժողո – վուրդը ի սիրուս աշխարհի կառչած է անոր եւ կը շարունակէ պահանջել անոր դործադրութիւնը :

Մենք ազգովին չենք ընդունած Լոզանի դաշնագիրը, որ հանդիսաւոր ուրացումն էր Հայկական Դատին եւ հայ ժողովուր– դի անկրնկնելի իրաւունքներուն, դաշ – նագիր, որուն մէջ «Հայ» անունն իսկ չէ յիշատակուած : « Փոքրամասնութիւն » անունին տակ մէացուած են Թուրքիոյ ոչ–Թուրք ազգերը :

Երկու դլխաւոր թշնամի ունէր Սեւրի Դաշնագիրը, առարկութենէն առաջ իսկ, – Թուրքն ու Ռուսը :

Թուրքին թշնամութիւնը չատ հասկը – նալի էր : Օսմանեան կայսրութիւնը բա – ժան բաժան կ'ըլլար եւ Թուրքիա կ'ամ – փոփուէր Անատոլուի նեղ սահմաններուն մէջ :

Անթացարելին Ռուսին հակառակու – թիւնն էր : Կրեմլինի վարիչները , սկզ– նալ արդէն պոլշեւիկեան փոխանորդ Հայաստան , 1920ի պարտնան Լեւոն Շանթի պատուիրա– կութենէն կը պահանջէին հրաժարիլ Սեւ– րի պաշտպանէն, երբ դեռ անկիա չէր առարկուած, սակայն բովանդակու – թիւնը յայտնուած էր Պոլսոյ Թուրք կա – ռավարութեան :

Լենինի համար աւելի արժէք կը ներ – կայացնէր Մուսթաֆա Քեմալը, որ կռիւ կը մղէր «իմպերիալիզմ»ի դէմ, քան մի– նուճար Հայաստանը, որ դարհուրելի պատերազմի մը բացած վէրքերը դարմա– նելու , աւերակները վերաշինելու , սովի ու համաճարակի արհաւիրքները ամօքե – լու, որբերն ու այրիները պատսպարելու եւ ոչինչէն անկախ հայրենիք ստեղծելու հայրենասիրական աշխատանքին լծուած՝ անհնարին ճիգեր կը փորձէր :

Մեծ դաշնակիցները չատ չանցած ի – րենք ալ զղջացին Սեւրի դաշնագիրը բա – տարդրելնուն :

Երբ տեսան, որ բոլշեւիկները թէ – թիկունք են կանգնած Թուրքին, իրենք ալ փութացին օդնել անոր, իրարու հետ մրցումի եղլելով :

Նախ քան հաշուեյարդար , Անդլիա Եկեղեցւոյ դերադոյնները ապատ արձակեց 70 – 80·000 Թուրք դերիներ , որոնք դային կազմելու Քեմալի բանակը : Կիլիկիոյ մէջ իր պրաւած վայրերէն հե – ռացած ատեն, քեմալականներուն յանձ – նեց իր բոլոր դէնքերն ու ռազմական պի– տոյքները, ըսելով որ պէտք կրնան ունե– նալ անոնց՝ իրենց տեղը եկողներուն (Ֆր– անսացիներուն) դէմ :

Պրիան եւ Ֆրանքլէն – Պուլեոն պար – պել տուին Կիլիկիան, դէնք ու պատ ձր– դելով Թուրքերուն՝ ընդդէմ հելլէն բա – նակին :

Իտալիա ևս չմնալու համար կարաւա – նէն՝ նոյն ճամբուն հետեւեցաւ, մանա – ւանդ որ նախորձով պիտած էր Իզմիրի պրաւումը Յոյներուն կողմէ :

Զոր մեծ պետութեանց «անչահա – խրնդիր » ջկակցութեամբ ստքի կանգ – նեցաւ դերեզմանի դուռը հասած Թուր – քը, որ Լոզանի մէջ նստաւ յաղթականի ահռոզ, յոխորտ ու ամբարտաւան :

Բարեկամ եւ թշնամի ստնատոխերին Հայուն արդար իրաւունքները :

Սակայն մենք հաւատացած ենք արդա– րութեան յաղթանակին, ուշ կամ կա – նուխ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐ ԱՆԿԱԽ

Մալէդեան Դաշնակցութեան վարչա – պետը իշխան Ապտիլ Ռահման եւ Լի Քուան Եւ՝ Սինկափուրի վարչապետը , երկուշաբթի, դրեթէ միաժամանակ, յայ– տարարեցին թէ Սինկափուրի պետու – թիւնը կը բաժնուէր Մալէդեան Դաշնակ– ցութենէն, որուն մաս կը կազմէր հիմ – նադրութենէն ի վեր (1963 Սեպտ· 16) : Սինկափուր կը դառնայ ուրիմն դերիչ – խան պետութիւն եւ անկախ ազգ :

Սինկափուր կը դտնուի Մալէդեան թե– րակղզիին հարաւը : Միջնադարուն սխա – մանան սուլթանութիւն մըն էր. ևնթարկուե– ցաւ յաջորդաբար ժաւական կայսրու – թեան եւ ժոհորական սուլթանութեան . ապրի ուշ, 1867ին, դարձաւ անդլիական դաղթավայր : 1942ին ճափոնական բա – նակները դրաւեցին կղզին եւ Սինկափուր ճափոնական տիրապետութեան տակ մը – նաց երեք տարի, անցնելու համար 1945– ին կրկին Անդլիացիներուն ձեռքը , մին– չեւ որ 1958ին ներքին ինքնավարութիւն րա – տարաց Սինկափուրի Պետութիւն անու – նով : Բնակչութեան թիւն է երկու մի – լիոն, որոնց ութսուն տո հարիւրը չին :

Սինկափուր խորհրդանշուած է իր վարչապետով, Լի Քուան Եւ : Վկայեալ իրաւարան Գամպրիճի համալսարանէն, համոզուած ձախ , բայց հակահամայնա– վար ճանչցուած, Լի Քուան Եւ Հարաւ. Արեւելեան Ասիոյ ամէնէն գործուցած ընկերվարականներէն է : Վարչապետ

կը մղէր «իմպերիալիզմ»ի դէմ, քան մի– նուճար Հայաստանը, որ դարհուրելի պատերազմի մը բացած վէրքերը դարմա– նելու , աւերակները վերաշինելու , սովի ու համաճարակի արհաւիրքները ամօքե – լու, որբերն ու այրիները պատսպարելու եւ ոչինչէն անկախ հայրենիք ստեղծելու հայրենասիրական աշխատանքին լծուած՝ անհնարին ճիգեր կը փորձէր :

Մեծ դաշնակիցները չատ չանցած ի – րենք ալ զղջացին Սեւրի դաշնագիրը բա – տարդրելնուն :

Երբ տեսան, որ բոլշեւիկները թէ – թիկունք են կանգնած Թուրքին, իրենք ալ փութացին օդնել անոր, իրարու հետ մրցումի եղլելով :

Նախ քան հաշուեյարդար , Անդլիա Եկեղեցւոյ դերադոյնները ապատ արձակեց 70 – 80·000 Թուրք դերիներ , որոնք դային կազմելու Քեմալի բանակը : Կիլիկիոյ մէջ իր պրաւած վայրերէն հե – ռացած ատեն, քեմալականներուն յանձ – նեց իր բոլոր դէնքերն ու ռազմական պի– տոյքները, ըսելով որ պէտք կրնան ունե– նալ անոնց՝ իրենց տեղը եկողներուն (Ֆր– անսացիներուն) դէմ :

Պրիան եւ Ֆրանքլէն – Պուլեոն պար – պել տուին Կիլիկիան, դէնք ու պատ ձր– դելով Թուրքերուն՝ ընդդէմ հելլէն բա – նակին :

Իտալիա ևս չմնալու համար կարաւա – նէն՝ նոյն ճամբուն հետեւեցաւ, մանա – ւանդ որ նախորձով պիտած էր Իզմիրի պրաւումը Յոյներուն կողմէ :

Զոր մեծ պետութեանց «անչահա – խրնդիր » ջկակցութեամբ ստքի կանգ – նեցաւ դերեզմանի դուռը հասած Թուր – քը, որ Լոզանի մէջ նստաւ յաղթականի ահռոզ, յոխորտ ու ամբարտաւան :

Բարեկամ եւ թշնամի ստնատոխերին Հայուն արդար իրաւունքները :

Սակայն մենք հաւատացած ենք արդա– րութեան յաղթանակին, ուշ կամ կա – նուխ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ընտրուեցաւ 1959ին, երբ իր ժողովրդա – վար կուսակցութիւնը ընտրութիւններուն մէջ չախչախիչ յաղթանակ մը տարաւ : Լին էր նմանապէս որ 1963ին Սինկափու– րը Մալէդեան Դաշնակցութեան միացուց, հակառակ ընդդիմադիր ծայրայեղ ձա – խակողմեաններուն :

Անկախութեան յայտարարութենէն ետք , մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին Լի յայտարարեց , թէ « Սինկափուր կը դանկայ առեւտրական յարաբերութիւն – ներ մշակել իր անկախութիւնը ճանչնա – լու պատրաստակամ բոլոր երկիրներուն հետ : Մեծն Բրիտանիոյ նման, մենք ևս կը փափաքինք առեւտուր ընել աշխարհի բոլոր երկիրներուն հետ» : Վարչապետը յայտարարեց նաեւ թէ Մենք Բրիտանիան պիտի պահէ Սինկափուրի մէջ ռազմական իր խարիսխները :

Յարդ Մեծն Բրիտանիա , Նոր Զելան – տա , Գամպոճ , Աւստրալիա եւ ճափոն ճանչցած են Սինկափուրի անկախութիւ – նը : Տակաւին ՄԱԿի քարտուղարութիւնը Միացեալ Ազգերուն մէջ ընդունելու համար խնդրագիր չէ ստացած Սինկա – փուրէն : ՄԱԿը կը հաշուէ 114 երկիրներ· Կամպոճն ըլլայ հաւանօրէն 115րդը , եւ Սինկափուր , խնդրագիր ներկայացնելու պարադային , 116րդը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Թուրքիոյ վարչապետը , Իւրկուպլու , Մոսկուա հասնելուն ըն – դունուեցաւ կոսիդինի կողմէ : Օտար այ– ցելուներու փոքրթոխի նոր օրէնքներուն համաձայն ճառելը չարտասանուեցաւ օ – դակայանին մէջ : Ձինուորական պատուոյ ընդունելութենէ մը ետք Իւրկուպլու ներ– կայ դիւանագէտներուն ձեռքերը կը սեղ– մէր, մինչ մօտ երկու հարիւր հոդի կը չարժէին Թրքական փոքրիկ դրօշակները : Այցելութեան առաջին օրը յատկացուած էր կոսիդինի եւ Միկոյեանի հետ պաշ – մօնական տեսակցութիւններու, որոնք վերջացան Կրեմլինի մէջ Թուրքիոյ վար– չապետին ի պատիւ տրուած ճաշով մը :

Իւրկուպլուի այցելութիւնը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Օգոստոս 17, արեւմտեան թերթերուն կարծիքով «վկայութիւն մըն է թէ Թուրքիա կը փափաքի հիւսիսի իր մեծ դրացիին հետ բարելաւել իր յարա – բերութիւնները, եւ երկու երկիրներուն միջեւ կը կազմէ նոր հանգրուան մը» :

Լատտեսկան սպրիւռներու համաճայն Իւրկուպլու պիտի այցելէ նաեւ Ուքրա – նիա եւ Կովկաս :

ԱՖՒՆՔ.— Սանֆրանսիսքոյի հրաժա – րեչէն ետք Ափինքի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Թաշտուրը կը մտածէ կազմել « ազգային միութեան» կառավարութիւն մը, համախմբելով «ազդայինական» բոլոր կուսակցութիւններէն անձնաւորութիւն – ներ : Այս ուղղութեամբ կը հնդիմուին բազմաթիւ անուններ ,որոնց կարդին նաեւ Նովաս, որ կարեւոր դեր մը խաղայ ապնապային մէջ, որուն չափով պատասխան Փափանդրէուի դլխաւորած կուսակցու – թիւնը, կազմէ նոր կառավարութիւն մը, բայց չյաջողեցաւ վստահութիւն ապահո– վել : Երեքշաբթի օր Թաշտուրը երկու անջատ տեսակցութիւններ ունեցած է Նովասի հետ : Նովաս իր կարդին տեսակ– ցած է Յունաստանի կեդրոնական դրա – մատան տնօրէն Զոլոթասի հետ , որուն կրնայ թերևս վստահուիլ նոր կառավա – րութիւնը կազմելու պաշտօնը : Միւս կողմէն Փափանդրէուս մտադիր է չրջա – պտոյտ մը կատարելու Յունաստանի դա– նատան քաղաքներուն մէջ եւ պարդելու ժողովուրդին իր տեսակէտները, ինչ որ կրնայ աւելի մեծցնել իր ժողովրդակա – նութիւնը :

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Մինչ ՄԱԿի Ապահովու – թեան Խորհուրդը կը չարունակէ քննել կիպրոսի եւ Թուրքիոյ փոխադարձ ամ – բաստանագրերը, Նիկոսիոյ մէջ կը տիրէ որոշ յոռետեսութիւն մը՝ կիպրոսի է վնաս տրուելիք որոշումի մը վախով : Յատակ է որ այս անդամ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ կիպրոս կը մնայ կողմ– նցած, ղրկուելով մասնաւորաբար Խոր – հրդային Միութեան նեցուկին, որ յորդ եղած էր միշտ իր կողքին : Դիրքերու այս փոփոխումը չատ հաւանօրէն որ – դինքն է Թուրքիոյ սիրաբաշքին :

ՎԻԵԹՆԱՄ.— կատարի կռիւներ տեղի կ'ունենան ամերիկեան Տակ Յօ բանակա– տեղին չուրջ, որ պաշարուած կը մնայ վիէթքոնկներէն : Պետական ուժերու կանոնաւոր դունդ մը օդնութեան կը փութայ պաշարուածներուն, մինչ ամե – րիկեան օդուժը կը ռմբակոծէ բժրոսո – ներուն դիրքերը : Մօտաւորապէս 218 վիէթքոնկներ սպաննուեցան : Միւս կող– մէն ամերիկեան օդուժը կը չարունակէ ռմբակոծել Հիւսիսային Վիէթնամի կա – րեւոր կէտերը : Ամերիկացիները վերջին օրերուն ունեցած են օդային կորուստ – ներ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹՔԸ.— « Ամերիկացիները պատրաստ են չարունակելու Վիէթնամի պատերազմը տակաւին հինգ, տասը, ևոյնիսկ 20 տարի , միևչեւ որ Հիւսիսա– յին Վիէթնամը համոզուի որ շահելիք չունի եւ բանակցութեան զատ ուրիշ լու– ծում չկայ», յայտարարեցին Տին Ռուսք եւ Մաքնամարա :

ՄՈՍԿՈՒԱ.— կոսիդին խոստացաւ մեզի կիպրոսի հանդէպ աւելի մեծ հետաքրը – քրութիւն մը ցուցաբերել, կը յայտա – րարեն Թուրքերը , կրեմլինի մէջ իւր – կուպլու – կոսիդին առաջին հանդիպումէ մը ետք : Թշնամական ոչ մէկ պատճառ դոյութիւն ունի մեր երկիրներուն մի – ջեւ, յայտարարած է կոսիդին , խօսք առնելով Թրքական դեսպանատան մէջ :

ՀՌՈՄ.— Նոր քայլ մը ևս առնուեցաւ դէպի միաձուլում Նենսիի ընկերվարա – կան կուսակցութեան եւ Ժողովրդային Ընկերվարական Կուսակցութեան ապդեցիկ դե– կավարներէն, Լուիճի Փրեթի, պաշտօնա– պէս առաջարկեց Նենսիի որ դեկավարէ նոր կուսակցութիւնը՝ ծնած մտաւոր միաձուլումէն : Նենսի, իր կարդին , յայտնեց թէ այս հարցը պիտի բերէ իր կուսակցութեան համագումարին, որ պի– տի բացուի յառաջիկայ Նոյեմբեր 10ին :

ՀՈՆԿ ԿՈՆԿ.— Ձինական « ժողովրդ– դային Թերթ»ը կը դրէ թէ Թիթոյի եւ Սատարիի Վիէթնամի պատերազմին վերջ տալու խաղաղութեան կոչն ու խաղաղ լուծումի մը համար տարած ճիգերը կա – տարուած են պարզապէս հանրային կար– ծիքը խարելու նպատակով :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ.— Ամերիկեան Նիուզվիք պարբերաթերթը կը դրէ թէ « պիանա – դիտական ապրիւռներ » կը վկայեն որ Ահմէտ Պէն Պելլա բերուած է Ալժէ : Պարբերաթերթը կ'աւելցնէ թէ նախկին նախագահը կրնայ մօտ օրէն դառնալ նոր կառավարութեան կոչմէ :

Քանի մը օրէն մեր յաջորդ թերթօրը

ԴԱՆԱԿԸ ՏՈՒԲՐԱԿԻՆ

Հերթիւ Փուարօ պիտի կարենա՞յ դի– մակազերծել ռնրագործը ...

Պիտի գիտնաք՝ կարդալով մեր յաջորդ թերթօրը, Ակաթա Քրիստիի ոստիկանա– կան ծանօթ վէպը՝

ԴԱՆԱԿԸ ՏՈՒԲՐԱԿԻՆ

"ԳԱԼԻՔ"Ը

Ամէն տասնեւօթը տարիներ առաջ, այս սիւնակին մէջ եւ «ինչո՞ւ կը պայքարինք» խորագրին տակ, լոյս կը տես – նէին հետեւեալ տողերը.

« *Ազգերը այնքան աւելի ազգ են, որ – քան աւելի հին են իրենց անցեալով եւ որքան աւելի կապուած են այդ անցեա – լին: Որքին մէջ Ազգը բուն իսկ այդ ստեղծագործող անցեալն է: Ուր անց – եալը չկայ, հոն չկայ նաեւ լայն համալիչ ու առեղծուածային չա – դախը, որ ազգութիւն անունը կը կրէ: Իսկ այս անցեալը կը կերտուի միայն պայքարով, կը կերտուի միայն երէկը կապելով այսօրուան եւ այսօրը դանդելով վաղուան Գալիքին* » :

Այս տողերուն տուն տուող պատճառը այդ չրջանի դառն այն իրականութիւնն էր, որ, ինչպէս դիտել կուտար մեւնոյն խմբագրականը, « բոլշեւիզմը կ'ուրանայ մեր հին ու ազնուական ժողովուրդի բո – վանդակ անցեալը: Եւ այս ուրացումը անգամ ... Ապրիլ 24ի նկատմամբ » :

Այդ թուականէն ասդին՝ կերպարանա – փոխուած է իրականութիւնը մեր հայ – րնկերքին մէջ :

Եւ եթէ ճիշդ է առաջին մէկ երեսուն մէջ յայտնուած այն միտքը, թէ «ազգերը այնքան աւելի ազգ են... որքան աւելի կապուած են այդ անցեալին», ապա այն առեն, այսօր, աննախընթաց ծաւալով ու տարողութեամբ վերականգնում կայ Հայաստանի մէջ՝ հայ անցեալի բոլոր ազգային արժէքներու եւ հայրենաբնակ Հայութիւնը՝ անբաւ տենդով ու ջերմե – ռանդութեամբ փարած է իր ազգային անցեալին:

Մեր պայքարը կը չարունակուի, սա – կայն, որպէսզի հնարաւոր դառնայ ա – մէնէն արդիւնաւոր կերպով հայ ազգա – յին անցեալն ու ներկան «դանդել վաղ – ուան Գալիքին» :

Պէտք չէ մոռնալ, թէ Հայկ. Դատը անձանօթ է քաղաքական աշխարհի վա – րիչներուն: Բոլորն ալ լա՛ւ գիտեն անոր բովանդակութիւնն ալ, հետապնդած նը – պատակն ալ :

Ոչ միայն արծարծելու, այլեւ չահելու համար այդ դատը, հարկաւոր է, որ ա – նոր պահանջներուն մասին աներկմտօրէն արտայայտուի անոր իրաւատէրը — Հա – յաստա՛նը:

Այսպէս է յատկապէս ա՛յն առեն, երբ խօսքը կը վերաբերի մեր ազգային դատի հիմնական իրաւունքներէն՝ հայ հողային պահանջին :

Երկրորդ Աչխարհամարտէն անմիջապէս ետք, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ձ. իր ժողովուրդի անունէն, 1945 Նոյ. 27 թուակիր յուշագիր մը ուղղած էր ե – րեք Մեծերուն , զոր կը փակէր հետեւե – եալ տողերով .

« Թուրքիան եւ նորա բարեկամները՝ վիժեցնելու համար Հայկական Դատը՝ յայտարարում են, թէ ներկայ Թուրքիան դեմոկրատիկ իրաւակարգ ունի, նա հին Թուրքիան չէ, եւ Հայերը, եթէ կամե – նան, կարող են վերադառնալ իրենց նախ – կին բնակավայրերը: Սակայն, հայ ժո – ղովուրդը անցեալի անթիւ փորձերից գի – տէ, որ գոյութիւն չունի հին եւ նոր Թուրքիա, նա միեւնոյն Թուրքիան է, եւ հայ ժողովուրդը, ինչպէս եւ երբոպական դեմոկրատիան, լաւ գիտեն թուրքական խոստումների արժէքը :

« Միակ ելքն է Թուրքա – Հայաստանի ազատագրումը եւ կցումը Սովետական Հայաստանին :

« Ուստի, վերստին խնդրում ենք, որ Թուրքիայի հայկական վիլայէթները միացուեն Սովետական Հայաստանին , որպէսզի Հայութիւնը ամբողջանայ հա – յաբնութեամբ եւ ապահո – վութեան ու խաղաղութեան մէջ շարու – նակէ իր բնդհատուած բաղաքական աշխատանքը եւ ի յայտ բերէ իր աւնու – րանալի ստեղծագործական կարողակա – նութիւնը »: (*Տես «Էջմիածին», Նոյեմ – բեր – Դեկտեմբեր 1945, էջ 9–10*):

Տարի մը եաք, նոյն ամսագրի խմբա – գրականը վերստին կ'անդրադառնար այս հարցին, եւ հետեւեալը կ'ըսէր յատկա – պէս յուշագրի մասին. « Հայրապետան այստեղ հանդէս է գալիս ոչ թէ պղեր – ողի, հզօրների դումը հայցողի , այլ պահանջողի, իրաւատէրի դերում »:

Հասկնալի կերպով, ժողովուրդի մը ազգային եկեղեցւոյ դերագոյն պետը չէ, որ պիտի ստանձնէ կամ՝ պէտք է ստանձ – նէ քաղաքական դատի իրաւատիրոջ դե – րը: Առարկայական փաստը այն է, սա – կայն, որ 1945ին պահանջը կը կատար – ուէր Երեւանէն եւ կը ներկայացուէր յանուն բովանդակ հայ ժողովուրդին :

Անցնող ամիսներուն, Հայաստանի Հա – յութիւնը այնքան խօսեցաւ ու գրեց այս մասին եւ այնպիսի բազմաթիւ ու բազմապիսի կերպերով արտայայտեց ազ – գային իր կամքը, որ քաղաքական «կոյ – ր»ներն իսկ տեսան, թէ ինչ կը պահանջէ Հայութիւնը :

Չենք կարծեր , թէ այդ բոլորը կապ – ուած էր լոկ Յիսնամեակի հանդիսաւ – թեանց :

Համոզուած ենք, թէ ինչ որ տեղի ու – նեցաւ՝ ճամբա՛յ հարթեց եւ հո՛ղ պատ – րաստեց ապագային ա՛լ աւելի հանդա – մանօրէն արտայայտուելու եւ պահանջը աւելի հիմնապէս արծարծելու համար :

Հայաստանի մտաւորականութիւնը համօրէն դիտէ Հայկ. Դատի բոլո՛ր ծալ – քերը: Այդ դատին ծանօթ է նաեւ Հայ – րենիքի երիտասարդութիւնը, որուն առ – ջեւ օր աւուր կը բազմապատկուին հայ ժողովուրդի անմիջական քաղաքական

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

Ա՞Հ ՀՌԻՓՍ, ՀՈԳԻՍ...

Նամակ մրն է այս, որ Ամերի – կա հարս տարուած աղջիկ մը կը գրէ իր մէկ մտերիմ ազգակա – նուհիին :—

Անուշիկ մօրքրոջիս՝ Հոիփս ,

Դեռ երկու ամիս չըննր հասնիլս, ա – ռաջին անգամ քեզի է որ կը գրեմ, քեզի՝ բայց միաբդ մնայ որ նամակս դուն մի – այն կարդաս ու չհասյ կրակը անմիջա – պէս : Թէ ինչո՛ւ այսպէս,— ապաւէ, վեր – ջը հասկցիր :

Ճամբայէն գրածներս ձեռքդ հասեր են, կը յուսամ : Գրեցի, հատ մը Մալաթիա – յէն՝ ափսոսյ, երկրորդ մը՝ Սամսունէն, վերջինն ալ երբ Մարսիլիա հասանք : Ի՛նչ տաժանելի ճամբորդութիւն: Եւ ի՛նչ ճամբայ, սիրելի Հոիփս, թէ որ առա – ջուց պիտցած ըլլայի թէ սա ճամբուն եր – կայնքին այս անխոստովանելի չարիքները պիտի դիմաւորէին դիս, աւելի ապէկ որ ջրհոր մը նետէի ես դիս ու դուրս չելլայի բնաւ, եթէ մինչեւ իսկ նշանուած ըլլայի թաղաւորին տղուն: Բայց դեռ քեզի ա – ռնք ալ պիտի չըլլային գրելիքներս, ա – նուշիկ մօրաքրոջիս, ալ չեմ կրնար դադրիլ քեզի գոնէ չըսելու՝ թէ ես աւե – լին ունիմ, ես ակրակրուն սեւն ու կապա – ոը մէկտեղ ունիմ, ես հոս հասնելու օրէս աղջին կրակին դէմ բռնուած մխի կտո – րին պէս կ'եփուիմ կը խորվիմ : Քեզի ինչե՛ր չունիմ յայտնելիք, իմ քաղցր սրտահատոս ,հաղար երնէկ որ մարդ հէչ

չէ ծներ: Ծներ է թէ որ՝ աղջիկ չէ ծը – ներ: Եթէ աղջիկ՝ որը չէ մնացեր: Թէ ոչ՝ ես ինչո՞ւ, ա՛ր մէկքիս համար պիտի քչուկի ինձի համար էս օտար անծանօթ սէմքերը: Հոդ թէ որ ինձի պէսի մը հա – մար չատ կը տեսնուէր նչենի մը չուքը, բայց գոնէ փշի ծա՞ռ մըն ալ չէր ըսե – նուիր :

Քիչ մը լրաւ է, ես ալ պիտի թէ ե – կիրը ապայ չմնայ, ապայ մարդու տուրը անդամ չմնայ, ու պեռ այսպէս անկա – կած՝ օրաններն ալ պիտի դարակուին ե – թալով, բայց հոն պերեզմաններդ գոնէ կարելի չէ՞ր հանդիպիլ վերջին քարի մը, լքուած անակր պերեզմանաքարի մը, որ մնար ու իմ պոյիս յատմարչէք: Էդ քարը ճշմարիտ որ իր բոլոր ամպհնութիւնով ինձի համար աւելի տարուելիք ծանրու – թիւն մը պիտի ըլլար, աւելի անուշ ու պաշտելի խաչքար մը, քան այն՝ որ էս աչքերու ժամկոչն է, էս անատանելի չու – տիկն է հիմա կուչտիս :

Սըտոր ինչի՛ն հատատովը ես ալ յիմար մը եղայ ու ճամբայ բնկայ, ես յիմար մը, հոդի՛ս , աչխարհը թող ասկէ վերջը էս անունը տայ ինձի, բայց քեզի ալ բսել որ օր մը գոնէ հոդը չատիր ախանչիս խելք մը անկիզծ խորհուրդ մը փսփսա – լու, որ ես անոր համեմատ ջուր գնէի պլխուս : Դպրոցը մեզի չատ բան սորվե – ցուց, բայց երբեք երբեք օր մը կեանքի այս կարգի փորձառութիւններէն: Մեր ամէն օր գոց բրած Աստուածաչունչն ալ մէկ երեսին վրայ թելադրական խրատ մը ինձի պէս միամիտ մը ուղղուած: Ին վերջը Բադկանց Լեւո՞նը դէմս, ես իչ – մեղո՞ւն քիթիս, երեսիս վրայ: Ասոր ո՞ր տեղը էրիկ մը, ի՛նչ կոմիր չնորհք մը, ե – րեսին որ կը նայիմ՝ եօթը օր եօթը պիտի ժողովուրդը հանդէս պիտի գայ «ոչ թէ ազերսդի, հզօրների դումը հայցողի, այլ պահանջատէրի , իրաւատէրի գե – րում »:

Մէկ ու նոյն Հայութիւնն է, որ «պա – հանջատէր» եւ «իրաւատէր» պիտի հան – դիսանայ — ինչպէս եղաւ անցնող ամիս – ներուն, երբ Հայաստանի մէջ թէ Հա – յաստանէն դուրս համայն Հայութիւնը բաւ միաբերան .— « Վերադարձուցէ՛ք յափշտակուած եւ ոճրագործին շնորհ ե – ղած հայկական հողերը »:

Նման պահանջ, արտասանուած «միա – բերան»՝ ակզբնաւորութիւնն է քաղաք – կան այն աչխատանքին, որուն շնորհիւ պիտի լուծենք Հայկ. Դատը :

Նոյնացած էինք հայ ազգային անցեա – լով: Ցիսնամեակին՝ նոյնացանք հայ ազ – գային սուգով: Հարկաւոր է նոյնանալ Հայկ. Դատը արդարօրէն ու ամբողջա – պէս լուծուած տեսնելու ուխտով :

«ՅՈՒՍԱՐԵՐ»

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԱՂԱ

Ձկար որեւէ հարց մը, անլուծելի խըն – դիր, դժուարութիւն մը, ամուսնական ծրագիր մը, էրիկ կնկան կռիւ, ընտանե – կան դժտութիւն, դժբախտ արկած մը կամ ուրախալի դէպք մը որ վիճաբան – ուէր կամ լուծուէր առանց Համբարձում աղայի միջամտութեան :

— Համբարձում աղային ըսուեցա՞ը :

— Համբարձում աղային կարծիքը ի՞նչ է :

— Անդամ մը Համբարձում աղային հարցնենք. նայինք ինչ խորհուրդ կու տայ :

Կը հարցնէին ու խորհուրդ կուտար : Ամենահասարակ, պարզ, բնական, ո – ղորմելի խորհուրդ մը զոր փողոցէն անց – նող առաջին մարդը պիտի տար անմիջա – պէս, առանց ճիղ մը ընելու, առանց ուղեղը չարչարելու : Սակայն Համբար – ձում աղային բերնէն ելլելով՝ այդ խոր – հուրդը տեսակ մը վեհափառութիւն կը առնար, նուիրագործում մը կը ղեկնար, առած մը, վճիռ մը կ'ըլլար անբիւա. փարմիլ մը կամ դեղագիր մը որ նմա – նօրինակ պարագաներուն կը գործածուէր եւ զոր ամէնքը ուշի ուշով կը պահէին իրենց յիշողութեան մէկ խորշը :

Համբարձում աղա ի՞նչպէս ստացած էր այդ դերակշռութիւնը իր չրջանակիններէն: Անձնական արժէք մը, կարողութիւն մը՝ բնական կամ ստացական, չունէր. ընդ – հակառակն իրողութիւններն իրեն դէմ է – ին: Զախող եւ անխորհուրդ գործերով փճացուցած էր հօրենական հարստութիւ – նը եւ հիմակ անոր թափթփուքներով կ'ապրէր: Գալով իր մտային պաչարին՝ չատ խեղճ, չատ ողորմելի բան էր. հա – դիւ հասարակ ընթերցանութիւն մը դի – տէր եւ կեանքին մէջ Նաբեկ ու Սաղմո – սէն եաքը «Մասիս» լրագիրը միայն կար – դացած էր ու կը կարդար: Այն բնական ուչիմութիւնն ու աչքաբացութիւնն ալ չունէր, որով չատ անգամ ապէ մարդ մը սուր, դիտող ու ողջախոհ միտք մը կ'ունենայ: Բթամիտ մըն էր բառին բուն իմաստով :

Իր տուած խորհուրդները , յայտնած կարծիքները, ըսի արդէն, ամենահասա – րակ բաներ էին : Օրինակի համար երբ էրիկ կնկան կռիւ մը առիթով խոր – հուրդ հարցուէր իրեն, Համբարձում ա – ղա հանդիսաւորապէս կը պատգամէր .

— Նայեցէք որ ժամ առաջ հաչտեցնե՛ք, ամօթ բաներ են ասոնք, ամօթ ...

Եթէ հայր ու որդի մէկ – դժտութիւն կար, նոյն հանդիսաւորութեամբ խոր – հուրդ կուտար :

— Ժամ առաջ տղան տարէք թող հօրը ձեռքը համբուրէ, հայրն ալ թող տղուն ճակատը համբուրէ, ամօթ բաներ են ա – սոնք, ամօթ ...

Ու ամէն մարդ՝ հիացած՝ իրաւունք կուտար իրեն ու ամէն մարդ կը հնազան – դէր իր խորհուրդին: Ի՞նչու սակայն մի – եւնոյն խորհուրդները, ուրիչներու կողմէ արուած, անազդեցիկ կը մնային, մինչ – դեռ Համբարձում աղային բերնէն իյնա – լով կ'ազդէին ամէնուն վրայ: Հոս էր դաղտնիքը եւ միանգամայն Համբարձում աղային արժէքը :

Հիմակ, տարիներ եաքը, կը մտածեմ այս տարօրինակ երեւոյթին վրայ ու կ'ուզեմ բացատրել զայն : Ըստ իս Համ – բարձում աղային զաղտնիքը իր արտա – քին կերպարանքին մէջն էր. իր հագուս – տին, քալուածքին, ձեւերուն, նստուած – քին մէջ: Այսպէս, օրինակի համար, միչտ կռճկուած ըլլալը կարեւոր ապդակ մըն էր իր ներչնչած ակնածանքին : Վե – րարկուն կռճկուած մարդ մը աւելի պատ – կառելի է քան չկռճկուածը : Անորոչ յարդանք մը կը զդանք դինուորականնե – րուն, ոստիկաններուն, բարապաններ – րուն, թուամէչի տոմսակավաճառներ – րուն, երկաթուղիի պաչտօնեաներուն , Թղթաթերի ցրուիչներուն հանդէպ : Ին – չո՞ւ: — Որովհետեւ ամէնքն ալ կռճկը – ւած են : Երեւակայեցէք նոյն մարդիկը իրենց կռճակները քաչած եւ պիտի դդաք որ մեր յարգանքը արհամարհանքի պիտի փոխուի : Կռճակը ինքնին արդէն պատ – կառելի բան մըն է, որչափ խոչոր ու որ – չափ չատ ըլլայ հագուստին վրայ, այն – քան աւելի ազդեցութիւնը մեծ է: Դիտ – ուած է որ փայլուն ու խոչոր կռճակները մեծ տպաւորութիւն կը գործեն , մա – նաւանդ կիներուն վրայ: Եւ չհասյ կռճ – կուած հագուստ մը խորհրդաւոր է միչտ եւ երազանքներու կը մղէ մարդս :

— Արդեօք ի՞նչ կայ այդ կռճկուած վե – րարկուին մէակ, կը խորհէս ակամայ :

Եւ որովհետեւ չես կրնար լուծել զայն, անծանօթին տարտամ վախը կը պատ – ճառէ քեզ կամաց կամաց ու երկիւղածութեամբ կը նայիս անոր :

Քալուածքը նմանապէս մեծ դեր կը խաղայ: Կամաց, համաչափ քալուածք մը անհունապէս աւելի ազդու եւ տպաւորիչ է քան թեթեւ, ոստոստուն քալուածք մը: Ակնէ զատ, կամաց քալող մարդիկ ամ – բողջ ուչադրութիւն յատակին վրայ կը կո – խեն, նախ կրունկէն սկսելով ու ատե – ճանաբար մինչեւ մատերնուն ծայրը եր – թալով եւ ասիկա առաջ կը բերէ կշռիկի յատուկ ձայն մը, տեսակ մը կրնկային երաժչտութիւն որ ղուրկ չէ մտանուր ներգչնախութենէ մը եւ որ ամէն երա – ժըչտութեան պէս իր ազդեցութիւնը ունի մեր ականջներուն վրայ, այնպէս որ կա – մաց քալող մարդու մը ո՛չ միայն քայ – ուածքը կը տեսնենք, այլեւ միանգամայն կը լսենք զայն :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(2 Շար.)

ցաղ կը բռնէ : Ու գոնէ տարիքն ու ա-
ղոտիքները քիչ մը... գոնէ քիմին ըն-
ձեր ապուռութիւն մը ... :

Չնց որ չրթունքները իրարմէ կը պա-
ժ. ղոյնքը բերնին ամէն կողմերէն
ղոյ մը պէս կը ջրվէժի վարի կողակին
ղոյ : Ու մեղքէս, ականաւոր ալ ոսկիով
ատոգած՝ մակդիրի մը ցնոց վամփռւանա-
ցած տարաիը կուտան : Ըսէ՛, խելօք
նիմ, ասո՞ր համար էր որ պլուխս քա-
ղ քար գարիի ու դուրս ընկայ պապնիի
ամէն : Պատմո՞ղը այս գժբախտու-
ամէն, հոգ այլ եւս կը քնանա՞յ հան-
ամա, հօրեղբայրս երջանի՞կ է ալ , ա՛լ
ղոյը չի խոցուեր, ա՛լ ժանկ չունի՞ երե-
ը դրած էր որ աղջիկ մը հովերուն նե-
ան կիներէն թելադրուած, կնկան քէյֆը
ղոյ համար, ինչո՛ւ աւելի կարճը
ղոյլու համար, ինչո՛ւ աւելի կարճը
ղոյեց: Աւելի աղէկ որ որձ ջորիի մը
ղոյին կապէր ու լեռները ձդէր կամ ա-
ղոյի կարճը՝ էն օրին պիս ալ հէք հօրս
ղոյ պղջ թողէր, քանի որ հոս ամէն
ղոյ կը մեռնիմ ու թաղող ալ չունիմ :

Իրիւնները երբ գործատիպէն տուն կը
ղոյան՝ հաւար կարդ մը երկրացի կէնճ
ղոյ պարդեր ձգած՝ իմ անմիջական գոր-
ղոյ պիտի բլլի եղեր որ տունը դիմաւո-
ղոյ, ձեռքս ձեռքերուն մէջ դնեմ որ...
ղոյ ինո՛ր ըսէի քեզի : Եւ պահնջ նոյն
ղոյ ատեն որ երեսէս սանկ չաքարոտ խըն-
ղոյ մըն ալ կախեմ, որպէսզի էդ տեսակ
ղոյիններուն բերունին համոտած բլլին :
Պինչեւ գրեթէ լուսաբաց կ'ուտեն , կը
ղոյեն, կը դինովնան, որ եթէ իրար մեռ-
ղոյող զրուցատքերով չվերջանայ , բո-
ղոյն ալ առանց անկողնի ու վերմակի՝
ղոյի հետ միեւնոյն սենեակին մէջ չըն-
ղոյին: Սենեակ լուռածն ալ հասկնաս,
ղոյի տնուկ մը, որ մեր անկողինին չի
ղոյւր արդին, ուր սակայն անբան աւա-
ղոյ երկի մը թողլատու կ'ըլլի որ հինգով
ղոյով օտարականներ ալ իրենց լչերը
ղոյեւ տեղ գտնան մեր կուշտին : Ու
ղոյուն ալ ես չվրնամ իրեն հասկցնել թէ
ղոյերը ի՛նչ անցաւ դարձաւ ... :

Ի՛նչ ընենք, կը պատասխանէ , ա կէօ-
ղոյմ, էս երկրին ըլ էսէթն էս է որ դուն
ղոյ ալըշիլ տըլլիս, պաղի ըլ ես կ'ուր-
ղոյ ես եաշիլ կ'ըլլիմ իրենց քովերը .
ղոյ էս տեղի քեսրը քիսրը սասկնիներէ
ղոյ սասկի չափաներով կը չինուի, տակա
ղոյ ասոնք, դուն քեզի չուքուր չե՞ս լ
ղոյ որ սրտոր նրտոր կնկան պէս աչճու-
ղոյին չես ըներ. ամէն օր տասի քսանի
ղոյիլ չես ըներ հէր քէսին մէկիկ մէկիկ
ղոյերը բերելով» :

Ահա թէ ո՛վ է երիկս, քուրի՛կս , բայց
ղոյնն՝ հարուստ է, որ լիրային հետ կը
ղոյաղայ, իրաւ է որ իմ մաքէս չանցած -
ղոյը ինք միաք կը ձդէ ու ինք իր ձեռ -
ղոյով կը բերէ, դեռ անցածները գլխարկ
ղոյ բերած էր որ քսան ոսկիի առած է ,
ղոյնը, ոսկի ժամացոյց, աղամանդ,
ղոյանիներ ու բոլորն ալ սուտ տեսակէն ,
ղոյրի կնկան մը այդ գարդը վրաս գը -
ղոյես ու չտեսնէն նախանձելի , բայց

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

—o—

Բ.

ՀԱՅԵՐԸ ԻՐԱՐ ԿԻՑՆԱՆ

Թրքական հողերու վրայ առաջին հայ-
կական դէպքը տեղի կ'ունենայ 1893ին,
Վանայ լիճին արեւմտեան կողմը՝ Մուշի
եւ Տիարպէքիրի դաշտերուն միջեւ գըտ-
նուող Սասուն գաւառին մէջ: Պալխէն
Մուշի կուսակալութեան ուղարկուած
զրուխեան մը մէջ կ'ըսուէր, թէ հարկ էր
նահանգի եկամուտէն գատ՝ հինգ հարիւր
ոսկիի յաւելուածական գումար մը եւս
գրկել կեդրոն, որուն համար կուսակալը
մտածեց յաւելումներ ընել տուրքերուն
վրայ՝ այդ գումարը ապահովելու հա-
մար : Կուսակալութեան այս որոշման
դէմ՝ Սասունի եւ գիւղերու հայ բնակ -
չութիւնը առարկեց. Հայերը գիմեցին
Բարձրագոյն Դուռ՝ բողոքի հեռագիր մը
գրկելով : Այս հեռագրին վրայ, կառա -
վարութիւնը հրահանգեց Մուշի կուսա -
կալին՝ եա կենալ յաւելուածական տուր-
քեր պահանջելէ : Կուսակալը, որ ատկէ
եւ յետոյ մարդ մըն էր, Բարձրագոյն
Դռնէն եկած այս հրահանգէն ջղայնանա-
լով, ուզեց չըջանի դրացի Մահմետական
գիւղերը դրդռել եւ թշնամանք առեղծել
անոնց ու Հայերուն միջեւ : Հնչակ եւ
Դաշնակ կոմիտէները, այս առիթէն օգ-
տուելով, յարձակումներ գործեցին հայ-
կական գիւղերուն վրայ եւ խժդժութիւն-
ներ ի գործ դրին՝ թրքական արարքներու
տպաւորութիւնը տալով իրենց բրածնէ -
րուն : Կառավարութիւնը սակայն
դէպքերու վայրը զինուորական ուժ գըր-
կել : Ըմբոստութիւնը զսպուեցաւ , կա -

կը հաւատա՞ս, կը հաւատա՞ս, որ կ'ըսեմ
թէ թող հազած կապածս հէնց քուրջի
կտոր մը թէլիս մը բլլէր միայն որ էս
դէմինս ուզածս բլլէր, քիչ մը կէնճ կա-
նանչ տեսնայի, քիչ մը լեղու բերան ու -
ներ, քիչ մը գդուանք պահէր ու բերա-
նէն յետոյ սանկ երեսին վրայ ալ ոսկի
ժպիտ մը երեւցնէր ինծի :

Հարուստ է եղեր, դուն ալ չե՞ս դիտեր
որ այդքան ամբողջ մը չէ, որով կին մը
բաւականանալու առաքինութիւնը ունե -
նայ :

Աղջիկ մը թող իր ուզածը սիրածը
գտնայ, թող ձմրան ձիւնին վրայէն բո -
պիկ քալէ, այդպէս՝ հաւատա որ դեռինը
սխռուած վարդերու վրայ կը քալէ : Մ՛ը,
Հոխիս, Հոգիս, մեծ անէծք քեզի բաժին
ահա, նախ քու տնակդ աւրէր : ՇՈՂԵՐ

Վե՞րջը.— Վերջը չատ չանցած՝ ձուկե-
րուն բերանը, հէք այս հարսնուկը :

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Վիէն, (Յառաջ).— Մեր գազութը ,
օրը օրին, այսինքն Յուլիս 25ին, ծրա -
գրած էր ոտնախրել Խանասորի Աբչա -
ւանքի 68րդ տարեդարձը : Սակայն անձ-
րեւը արգիլք հանդիսացաւ , եւ այսպէս
մեկ չարաթ վերջ , դժբախտաբար, միշտ
պատուկ եւ անհատատ օդով, եւ քիչ

սակալը պաշտօնակ եղաւ : Եւ սակայն ,
Հնչակ եւ Դաշնակ կազմակերպութիւննե-
րը դէպքը եւրոպական հանրային կարծի-
քին ներկայացուցին «իբրեւ Թրքական
կրօնական հալածանք՝ Քրիստոնեաներուն
գէմ »:

Օսմ. պետութիւնը, օտար միջամտու -
թիւններ կանխելու համար կազմեց քըն-
նիչ մարմին մը, բայց սակայն այդ
քննիչ մարմնին մէջ առնել Ֆրանսացի ,
անգլիացի եւ ուրս պատուիրակներ ալ :

ՊԱՐԿԵՇՏ ԿԱՂԱՔԱԴԻՏ ՄԸ

Քննիչ մարմնին մէջ Ֆրանսան կը
ներկայացնէր այդ երկրին Արտաքին նա -
խարար Կապրիէլ Հանոթօ, որ Մուշի
քննութեան ընթացքին իր տեսածները
դրի առաւ ամենայն սրտացաւութեամբ :
Ան գրեց, թէ Հայկական Հարց ըսուած
բան մը գոյութիւն չունի երբեք եւ այս
հարցը ստեղծուած է արուեստականօրէն՝
Պերլինի վեհաժողովին ընթացքին : Ապ-
տիւլ Համիտ Բ. այս ճշմարտախօս պատ-
ուիրակը պարզապէս արքայական բա-
ցատրիկ չբանչանով մը : Իսկ Անգլիոյ
պատուիրակը՝ Լորտ Սալզպըրի, կրակ
ժայթքեց Ֆրանսական պատուիրակին այս
արտայայտութիւններուն համար :

1895ի Մայիսին, երեք պետութեանց
դեսպանները յուշագիր մը ներկայացու -
ցին Բարձրագոյն Դրան : Այս յուշագրով,
անոնք կը պահանջէին Պերլինի վեհաժո -
ղովին որոշումներուն չուտափոյթ դոր -
ծադրումը, Արեւելեան նահանգներուն՝
հինգ տարուան համար նոր կուսակալնե -
րու նշանակումը, տեղական քաղաքա -
պետական ժողովներու հաստատումը ,
այս նշանակումներու ընթացքին՝ երեք
երկիրներու վաւերացումին անհրաժեշ -
տութիւնը, եւն. : Օսմ. Պետութիւնը ,
հակառակ անգլիական նաւատորմին ոմբ-
բակոծման սպառնալիքներուն, 1895 Յու-
նիս 3ին հիմնովին մերժեց ներկայացուած
բոլոր առաջարկներն ու պահանջները :
Ապտիւլ Համիտ Բ. ալ, երբ տեսաւ, որ
Եպարքոս ձեվուած փաշա կողմնակից է
բարեկարգութեանց եւ կը պնդէ այդ մա-
սին , պաշտօնանկ ըրաւ զայն եւ անոր
տեղ Եպարքոս կարգեց Քիւչիւք Սայիտ
փաշան՝ 1895 Յունիս 11ին :

(Շար.)

բազմութեամբ կատարեցինք մեր անմահ
հերոսներու ոտնը, Կիրակի 1 Օգոստոսին,
փոնթէվէդրի , այլեւս չատ մտերիմ դար-
ձած անտառակին մէջ :

Հ. Յ. Դ. Ան կոմիտէն, պարտ ու
պատշաճ յարդարանքը եւ պատրաստու -
թիւնները տուած էր հովատուն , նոյնիսկ
խոնաւ վայրին : Բարձրախօսը կը հըն -
չեցնէր ազգային երգեր : Զոյգ եռագոյն -
ները, կուսակցութեան կարմիր դրօշի
կողքին, կը ծածանէին հպարտօրէն :

Եւ ահա հանդէսին բացումը : Ժամը ժո -
տուորապէս չորսուկէսն է : Մէկէն պու -
ղակը եւ չրջակայքը կը թնդան : Բար -
ձրախօսէն կը լսենք «Մշակ Բանուոր»ը
ուժեղ ու խրոխտ արձագանգը՝ երգապըր-
նակի վրայ երգուած : Իսկ այս արձագան-
գին կը յաջորդէ աւելի պաշտօնական
« կարիուտ տեղաց»ը, երգուած ընկերնե-
րու եւ համակիրներու կողմէ, հաւաք -
ուած բարձրախօսին չուրջ :

Ընկեր Մուշեղ Մուրատեան, դաշտա -
հանդէսի նախապահը, քանի մը խօսքով
պարզեց հերոսներու օրուան ոտնակատա-
րութեան խմաստը, եւ ապա, իրրեւ խօս-
նակ սկսաւ գործադրել անպիր եւ չան -
պատրաստի գեղարուեստական բաժին մը :

Ներկայ հայրենակիցները չերմ պատ-
բաստակամութեամբ պատասխանեցին ի -
րենց ուղղուած հրաւէրին : Ոմանք նոյն -
խակ կրկնեցին եւ երեքնեցին իրենց մաս-
նակցութիւնը , ներկայանալով բարձրա-
խօսին առջեւ :

Առանց որոչ կարգի յիշենք տիկիններէն՝
Անժել Սուքիասեան եւ Վարդուհի Ռըս -
տիքեան, Պ. Ս. Սուքիասեան, Պ. Ասա -
տուր Մաղաքեան, Պ. Հայկ Մանճուեան
(Փարիզէն) եւ Ռ. Այտապիրեան (Սէնթ
Էթիէնէն) : Խօսքը տրուեցաւ Ն. Մանուկ-
եանին որ խոր յուզումով ողեկոչեց հե -
րոսներու յիշատակը :

Գեղարուեստական բաժինին բոլոր
մասնակցողները խանդավառեցին ունկնը-
դիր բազմութիւնը, հաւաքուած իրենց
հիւրերով եւ բարեկամներով ճոխ սեղան-
ներու չուրջ :

Նոյնքան եռանդով եւ խանդով խօսե -
ցաւ ընկեր կարապետ Յովակիմեան (Լիւ-
նէն) : Մեր բանախօսը ողեկոչեց եւ պա -
տարանեց Խանասորի Աբչաւանքին հերոս-
ները : Եւ իր խոհական հաւատաւորի
անպաճոյճ խօսքին դրուիչ չեչա մը դնե-
լով, ըսաւ. « Մենք, ամէն տարի, ան -
պակաս, կը ոտնենք Խանասորի վրիժա -
ռու արչաւանքին տարեդարձը , ցոյց
տալու համար թէ Հայը դիտէ կռուիլ,
վրէժ լուծել եւ պատժել, թէ Հայը կրնայ
պայքարիլ հայրենիքի համար, հայ ժո -
ղովուրդը, պէտք է տէրը կենայ իր տան,
իր հայրենիքին, մինչեւ եւ ամբողջա -
կան հայրենիքին: Կեցցէ՛, ուրեմն, հայ
ժողովուրդը, եւ կեցցեն յաւտնի եւ ան -
յայտ բոլոր հերոսները, որոնք տուին
մեկի փոքրիկ հայրենիք մը» :

Մեր բանախօսին այս չերմ եւ խոհ -
խուսիչ խօսքերը ընդունուեցան անվերջ
ծափերով :

Մխնոլորտը մէկէն տաքցած, եւ անձ -
րեւի վախը փարատած , բարձրախօսը
սկսաւ արձակել հայրենի գեղչկական պա-
րերու եղանակներ, եւ չուրջպարերը ծայր
տուին :

Անդին սպասեակները, եռանդով եւ ա-
չալուրջ , գոհացում կուտան ներկանե -
րու խմիչքի եւ ուտեստեղէնի պահանջ -
ներուն :

Առանց մոռնալու աւանդութիւն դար -
ձած սովորութիւն մը , հանդէսի կազ -
մակերպիչները առաջարկեցին աճուրդ
մը, որուն առարկան էր « Արաղ եփող »
պտուկ մը (fnfnp մինիւք) : Ներկաները
լիառատ մասնակցեցան : Ի վերջոյ աճուր-
դը բարձրացաւ 357 ֆրանքի, իսկ ցանկա-
լի պտուկը վիճակեցաւ Պ. Անդրանիկ
Տէրտէրեանին : Այս առթիւ, մեր բախ -
տաւոր երիտասարդը, ձեռքը մնացած
դումարն ալ (9 ֆրանք) նուէր ըրաւ կազ-
մակերպիչներուն :

(Վերջակէտը չդրած՝ անցողակի յի -
շենք թէ զարմանքով նկատեցինք որ մեր
Վիէնի Նոր Սերունդէն ոչ մէկ ներկայա-
ցուցիչ ներկայացաւ բարձրախօսին առջեւ
մեներգելու եւ կամ արտասանելու : Թէեւ
շատեր ներկայ էին ...) :

Եւ այսպէս, մխայն ուշ առեն, ներկայ
բամութիւնը, ինչպէս նաեւ մօտիկ չըր -
ճաններէ եկած ազնիւ հիւրերը ակամայ
բաժնուեցան հայրենասիրութիւն խօսքերով եւ
երգերով լիացած պուրակէն :

Կ. Տ.

ԿԵՐԻ ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Եւ այնպէս մը ղազ՝ կարծես դու -
իր երկուքի կը բաժնուէր. աչխարհը
խաւարեցաւ աչքերուն առջեւ, եւ իրրեւ
թէ երկիրը ոտքին տակէն քաչած բլլա -
ցին, բազուկը աչքերուն առջեւ բռնելով
պարիկ մը նման թաւալեցաւ թնդանօթի
մը կողքին :

ԻԱ.

Երբ եւս իր թմրութենէն արթնցաւ՝
չուրջը լուութիւն կը տիրէր : Ո՛ւր էր, —
չը դիտեր : Նայեցաւ, մտածեց : Խաւ-
խուլ դիրանոցներէ չինուածք մը ... դերան-
ներուն վերեւ մաքուր լուսնկայ ու պլպը-
ղացող աստղեր ... Մէջքը պինդ բանի մը
ճնշումն կը ցաւէր : Գլուխն ալ պաղ թա-
ցութեան մէջ էր ...

Թմրած ձեռքով չօշափեց մէջքին տակ.

քարի կտորուանքներ ու խնճորի մնծու -
թեամբ երկաթէ գնդակ մը :

Ասոր վրայ ամէն բան պարզուեցաւ
մտքին մէջ :

Լուութիւն կը տիրէր, ուրեմն պատե -
րազմը վերջացած էր : Աչդեօք որո՞նք են
բերդին տէրերը հիմա, Թուրքե՞րը թէ
Հունգարացիները : Պատուանդանին վրայ
պահակի մը միաչափ քալուածքը կը
լսուէր . մէկ, երկու, երեք, չորս ...

Եւա ոտքի ուղեց ելլել, բայց գլուխը
կարծես կապարէ բլլար. սակայն ըրած
չարժումէն կրցաւ տեսնել թէ ամբողջին
մօտն էր ու քովը փորին վրայ պառկած
կին մը կար եւ կապոյտ պղեստով ան -
գլուխ զինուոր մը :

— Ողորմած Աստուած, եթէ Թուրքերը
բլլան բերդին տէրը ...

Գերաններու մէջէն կանթեղի մը կար -
միր լոյսը երեւցաւ. մարդկային քայլեր
կը մօտենային ,ու խռպոտած ձայն մը
լսուեցաւ .

— Նախ պինակի՞րը տանինք թէ կինը :

Ո՛հ, փառք Աստուծոյ, հունգարերէն կը
խօսէին :

— Երկուքն ալ :

— Սակայն պինակիրը ...

— Լաւ, պինակիրը տանինք, Տիար բեր-
դակալը դեռ արթուն է :

Ու եւայի քով կեցան :

— Պա՞տ տանինք թէ միւսներու քով :

— Միւսներու քով. աս ալ միւսներու
չափ մեռած է :

Բռնեցին մէկը ոտքէն ու միւսը անու -
թէն ու պատգարակի վրայ դրին :

— Մարդիկ , — ըսաւ Եւա :

— Ո՛հ, դեռ ողջ է : Փառք Աստուծոյ :
Տիար Վլաս : Այն առեն պալատ տանինք :

— Մարդիկ, — թոթովեց Եւա, —
Տէրս ո՞ղջ է :

— Ողջ է, եւ ինչո՞ւ ողջ պիտի չըլլայ :
Սափրիչները ճիշդ հիմա կապելու հետ են
միայ բերդակալին ոտքերը :

— Գրիգոր գնդապետը կը հարցնեմ :

— —Տիար Գրիգոր գնդապե՞տը :

Եւ ընկերը խթեց .

— Կը զառանցէ : (Հունգարերէնի մէջ
կինը իր ամուսինը տէր կը կոչէ. ուստի
հոս իմաստը երկուքին ալ կրնար երթալ,
թէ Տոպոյի համար եւ թէ Գրիգորին) :

Մարդը ափերու մէջ թաքաւ : Բռնեցին
պատգարակը ու բարձրացուցին :

— Մարդիկ, — ըսաւ Եւա, գրեթէ պո-
ռալով, — պատասխանեցէք, Գրիգոր
Պոռնեմիսսա գնդապետը կ'ապրի՞ :

Այս հրամայական ձայնին վրայ երկու
մարդիկը գրեթէ միասին պատասխանե -
ցին :

— Անշուշտ թէ կ'ապրի :

— Վիրաւորուա՞ծ է :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԻԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾԱՅԻՆ

Այս կիրակի, ծօն է Վերափոխման Ս. Աստուածածնի : Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Հայրապետական Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղաղօրհնութիւն :

Երկուշաբթի, Օգոստ. 16ին, Յիշատակ է Մեռելոց : Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ եւ կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ, վասն համօրէն ննջեցելոց :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը մասնակցիլ այս արբասան եւ հոգեպարար արարողութիւններուն :

կնիք

Այս կիրակի, Աստուածածնայ «Վերափոխման Տօն»ին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ : Յաւարտ պատարագի Խաղաղօրհնէք եւ Մատաղօրհնութիւն : Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Պատարագ ժամը 10ին :

Անհնար որ կը փափաքին մատաղօրհնութեան եւ խաղաղօրհնէքի իրենց նիւթական մասնակցութիւնը բերել, թող հաճին արձանագրուիլ եկեղեցւոյ բանկալը կամ պրասենեակը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլիոյ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ Մարսէյլիոյ հայ հաւատացեալ ժողովուրդին թէ Ս. Կոյսին Վերափոխման Տօնը պիտի կատարուի չքեղ հանդիսաւորութեամբ :

Կը պատասխանէ եւ կը քարոզէ հոգեշնորհ ՅԱԿՈԲ ՎՐԴ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

Առաւօտեան ժամերգութիւն եւ անդաստան ժամը 8ին : Պատարագ ժամը 10ին : Ընդհ. հոգեհանգիստ 11·30ին եւ ապա աւանդական խաղաղօրհնութիւն :

Յարգոյն նուիրատուներէն կը խնդրուի իրենց նուիրելիք խաղողը եկեղեցի հասցնել Շաբաթ 14 Օգոստոս :

×

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ կամքէ անկախ պատճառներով Աստուածածնի եկեղեցական արարողութիւնը եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի ոչ թէ Աստուածածնայ օրը, այլ յաջորդ կիրակի, Օգոստոս 22ին :

×

Այս կիրակի, Տէսինի Ս. Աստուածածնի եկեղեցւոյ մէջ, Աստուածածնի վերափոխման Տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնութիւն : Ժամերգութիւն ժամը 8·30ին : Պատարագ ժամը 10ին :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐ ՏՕՆՈՒԻ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Օգոստոս 22ին, ամբողջ օրը *ՎԱՃԱՐԸ՝ Անթիպի ճամբուն վրայ Վիլլեէօվի փլաժը, «Փառէ Վոկրընիէի դէղեցիկ անտառին մէջ :*

Իջնել «Առէ տէ Շօֆֆէօր» :

Կը հսկատարէ Ընկ. ՀՄԱՅԵԱԿ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերունդի Ս. Ռափայէլի ճամբարին երիտասարդ – երիտասարդուհիները :

Մեկնում.— *Մասնաւոր օթոբաս կը մեկնի Փլաս Մասեհայէն (Նիս) ժամը 8·30ին, Մատլէն կը հասնի ժամը 9ին, իսկ ժամը 9·15ին կը հանդիպի Մանեէօ :*

Վերադարձ ժամը 20ին :

Իսկ կառ տ'օթոպիւսէն ամէն քառորդ ժամ օթոբաս առնել Ռափիտ Բոթ տ'Ազիւր Քանի եւ Անթիպի համար եւ իջնել Վիլլեէօվ Փլաժը՝ Առէ տէ Շօֆֆէօր :

Մուտքը ազատ է :

Ամբիչի եւ ուտելիքի պիւրեթին :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի սրահը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի, Վերափոխում : Հայրապետական ճաշնաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնէք ժամը 10·30ին :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Երկուշաբթի, օր Մեռելոց : Ձաղնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՅԱՐԲԵՐՅԱԿԱՆ Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 24րդ Պատգամ. ժողովը պիտի գումարուի այս Շաբաթ եւ կիրակի, Փիվէռի Ֆրանսական եկեղեցիին սրահը :

Մարզիչն առնել կառնանի օթոբասը եւ կառնանէն առնել Փիվէռ տանող օթոբասը եւ իջնել վերջնաստութեան :

Առաջին նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին :

Կիրակի կէսօրին՝ մեծ ճաշկերոյթ ի պատիւ պատգամաւորներուն : Կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր հայրենակիցներ : Հասոյթը պիտի յատկացուի Միութեան բարեգործական ձեռնարկներուն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նուէրներ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ողբ. Յարութիւն Գարագաշեանի մահուան առթիւ :—

Պ. Վահան Խմկրեանի միջոցով հետեւեալ նուէրները եղած են Հ. Բ. Ը. Միութեան, փոխան ծաղկեպսակի Յարութիւն Գարագաշեանի մահուան առթիւ :— Տէր եւ Տիկին Ն. Ֆրէնկեան 100 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պ. Պալըզճեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Խմկրեան, Հ. Թօփաքեան, Պ. Խմկրեան, Գ. Պաղըճեան, Ե. Խաբրեան, Վ. Խմկրեան 50ական ֆրանք, Տիկին Վ. Փուլճեան 25, Պ. Պ. Ձիվահիրճեան 20, Վ. Կիմիւշ, Մէնէնճկիլ, Գրիգորեան, Նազարեան, Քէրկոմէճեան, Հաչերեան, Սարոյեան, Սահակեան, Մելքոնեան, Թէրզեան, Տարագճեան, Պալեան 10ական, Շ. Փիլիպոսեան (Ժրնեւ) 25, Կ. Փափազեան (Ժրնեւ) քսան, Վ. Ձիվահիրճեան (Լիոն) 25, Բալֆ Խմկրեան (Նիւ Եորք) 55, Տիկին Լ. Փուլճեան 25, Պօղոս եւ Ժիրայր Ֆրէնկեան քսան, Պ. Խմկրեան 10, Բ. եւ Օր. Ամֆինէ Խմկրեան (Փարիզ) 25 ֆրանք :

Նուիրատուութեան մասնակցած են Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբի անդամուհիները, Տիկիններ — Շ. Բեզրեանեան, Ռ. Պապըրճեան, Զ. Հարբութեան, Մ. Տաթուեանեան, Ն. Խաբրեան, Ս. Բամպուքճեան, Ա. Մարտիրոսեան, Ա. Պապեան, Աւագեան, Խոճ Գարմէն, Զ. Տէմիրեան, Խաչիկեան, Նալպանտեան եւ Մօքսեան Հարիւր :

Գումար 920 ֆր. :

ՊԱՂՊԱՂԱԿԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

Կը յանձնարարուի՝ Պ. Գէորգ Համբարձումեանի պապպապակի եւ ամէն տեսակ զովացուցիչ ըմպելիներու սրճատունը :

Ամենալաւսիրելի տեսակի եւ ամենամատչելի գիներով.

268, rue du 4 Août - Cussé
VILLEURBANNE (Rhône)
7 թիւի վերջաւորութեանը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄԻ մահուան 47րդ տարելիցը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը :

Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Արձակուրդի համար, կարելի է մէկ ամսուան համար բաժանորդագրուիլ՝ 12 ֆրանկի :

Արձակուրդի առթիւ, մեր այն բաժանորդները որոնք կը փափաքին իրենց հասցէն առժամապէս փոխել, պէտք է տեղեկացնեն Վարչութեան երեք օր առաջ, դրկելով 5 ֆր. եւ անպայման իրենց հին հասցէն (նախընտրաբար կցել թերթին պանտը) :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՃԱՇ ԷՔՍ ԼԷ ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Օգոստ. 14ին, 15ին և 16ին կը մատուցուի պատարագ Աստուածածնայ տօնի առթիւ : Շաբաթ առաւօտ տօն Շողակաթի Ս. Էջմիածնայ հիմնարկութեան, կիրակի Վերափոխման Ս. Աստուածածնի եւ աւանդական խաղողօրհնութիւն, երկուշաբթի Ս. պատարագ Մեռելոցի եւ հոգեհանգիստներ մասնաւորաբար ընդհ. գոհերու Մեծ եղեռնի վիճամեակի առթիւ :

1, rue Victor Hugo

Կիրակի խաղողօրհնութենէ ետք ճաշ, Օթել Թուրիսթի չորրորդ յարկի վրայ կամ օթէլի ճաշասրահին մէջ, դիւրամատչելի գին : Ճոխ համադամ ուտելիքներ : Ըստ պատշաճի խօսողներ եւ գեղարուեստական բաժին, բարձրանալ Ռուբ տը Ռըվադէն Թրեվիզեեն : Ճաշին մասնակցողները պէտք է հեռախօսեն կանխաւ, Թրեվի – զեեն 7 :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 969.01.72

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի պրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ մեկնումի Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ամպողջական գործերու համար :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տնօրէնութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ.—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Avenue J. F. KENNEDY
Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de
St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը : Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք : Խաղադաշտ եւ լոգաւէ : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

Օգոստոս 14 – 16 բանակողներ կ'ընդունուին, նուազագոյնը շաբթուան մը համար արձանագրուելու պայմանով :

×

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Երգչախումբ, պարախումբ, մենակատներ, նուագ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ՝ բանակումի աւանդական դէպքերու մթնոլորտով :

Ճոխ պիւֆէ, խորոված եւ զանազան խմիչքներ :

Օգոստոս 15ին Մարսէյլիայէն դէպի բանակավայրը օթոբաս մը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7ին : Հաւաքուիլ 26 Բիս տէ Քօնվալէսան :

Արձանագրութեան համար դիմել ամէն կիրակի ժամը 6–8, 26 Բիս տէ Քոնվալէսան :

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
13 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԹ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10381

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.381

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՒԱՏՈՅ ՀԱՆԳԱՆԱԿ

—o—

Մեզեալ դարու քառասունական թուա – կանների սկսաւ հայկական վերածնունդի չրջան մը, որ կը յաջորդէր դարաւոր տրկութեան պարտադրած համակերպու – մի, բռնաւորին առջեւ ծնրադրելու, օր – ան ապրուստը ապահովելէ զատ ուրիշ ճառնոլութիւն չունենալու ողբալի մը – ատնութեան :

«Ազգ »ը համախմբուած էր եկեղեցիին տրքի, ի չոյէ անկախ պետականու – թեան : եկեղեցին ալ ենթարկուած էր «խաւարեալ»ներու դատակարկին, բաղ – ացած բախտէն նպաստաւորուած հա – տուածներէ եւ պետութեան մէջ կարեւոր դիրքերու տիրացած բարձրաստիճան պաշտօնեաներէ :

Մայրաքաղաք Պոլսոյ մէջ պատրիարք – ներ կը նշանակուէին եւ պաշտօնանկ կ'ըլլային՝ «խաւարեալ »ներու քմահա – ճոյքին համաձայն :

«Խաւարեալ »ներու տիրապետութեան դէմ ծառացան «լուսաւորեալ»ները, բաղ – ացած համեստ արհեստաւորներէ, ուս – ուցուրներէ եւ քիչ շատ զարգացում ունեցող հայրենակիցներէ :

Լոյս – քաղաքին մէջ ուսում առած և – դիտաւոր մտաւորականները, որոնք ա – ռաջատես էին եղած Ֆրանսայի 1848ի յե – ղափոխութեան եւ տոզորուած ազատա – սէր –յեղափոխական պատգամներով , ջան վերադառնալով հայ ապրին պար – զելու Ազգային Սահմանադրութիւնը՝ 1860ին :

Աբեւելեան եւ արեւմտեան Հայաստանի մէջ ապրող բանաստեղծները ու դրագէտ – ներ նոյն ժամանակաշրջանին իրենց հայ – րենասէր քերթուածներով ու վէպերով ազգային հուրը բորբոքելուն տալը – ճամբա հոգիներու մէջ :

Ազգային Սահմանադրութիւնն ու հայ – րենասիրական գրականութիւնը բնական ճամբով մեր ժողովուրդին մէջ արթնցու – ցին բանակցութեան լուծէն ձերբազատ – ուելու եւ ժողովրդավարական , ազատ գարշաճէի տակ ապրելու ղգայումն ու կամքը :

Հայութեան լուսաւորեալ եւ ազատա – ապրներուն համար քաղաքներուն մէջ կը գտնէին Պալքանի քրիստոնեայ ազգերուն պատպրումէ օսմանեան տիրապետու – թենէն եւ ինքնավար կամ անկախ պետու – թիւններ կազմելը :

Ազատագրութեան կամ առնուազն ազա – տութեան գաղափարը հասունցած էր ար – դէն, երբ 1878ին Սան Սթեֆանոյի եւ Պերլինի մէջ Հայկական Հարց մը ծնունդ տուաւ միջազգային դէմքի վրայ :

Ինչ կը սակայն մեզի տրուածը : Պարեզրոգումներ Թուրքիոյ տարածքի արեւելեան նահանգներուն մէջ, որոնք 1877 – 78ի ռուսաւթուրք պա – տերազմի ընթացքին գրաւուած էին ռու – սական բանակներուն կողմէ եւ որոնք պարպուելին եւ կրկին մանէին օս – մանեան տիրապետութեան տակ :

Եւ որովհետեւ վստահ չէին խաբեբայ Թուրքի խօսքին, վեց մեծ պետութիւն – ներ նաշխուած կ'ըլլային «Բարեկարգ – ութեան գործադրութեան» Ապահով երաշխաւորի դերին, բանակել կա – տարութեան կողմէ :

Ազատ քառասուն տարի Հայկական « Բարեկարգում – ներ կը նշանակէր : Նշանակ 1914 Յունուար 26 – Փե – տրուար 8ի Թուրքիոյ համաձայնա – գրեր Բարեկարգումներու մասին էր, ո – րոնք պարեկարգացումով, եւրոպացի եր – կու պետական պաշտօնեաներու հսկողու – թեան տակ, Հայ յեղափոխական կուսակցութիւն – ներն ալ Հայկական Դատ բանալով կը տոնցնն» ալ առնուազն երկու տարեկան է, ֆանի որ 1963ին, *իր յանձնարարու – թեամբ*, կաթողիկոսը արեւութեան աս – տիճան տուեր է հովիտին :

Ան ի՞նչ անհարակ, ան ի՞նչ ապիկար խնամակալութիւն է որ հովիտ մը էշելու համար երկու տարի է ժողով կը գումա – րէ :

Վեհապետներ ու վարչապետներ , նա – խարարներ ու դեսպաններ իրենց գահէն վար կը գլորին մէկ, երկու օրուան մէջ , բայց խեղճուկրակ հովիտ մը ճամբու դը – նելու համար մենք կը սպասենք երկու տարի :

×

Պէտք է յիշեցնենք , խնամակալութեան անդամներուն որ ո՛չ այս թերթին, ո՛չ ալ արտասահմանի մնացեալ թերթերուն րնթերցողները իրենց կարծածին չափ «կանանչ» են, ինչպէս կ'ըսէ Անգլիացին, ո՛չ ալ «ծնած էին երէկ» , ինչպէս պիտի ըսէր Ֆրանսացին :

Ամէնիս ալ Արեւմուտք կ'ապրինք եւ այս արեւելաբարոյ աչք – բացութիւնը մեզի չանցնիր :

Խնամակալութիւնը ինչ տաղանդ ու առաքինութիւն ալ վերագրէ իմքգինքին , չի կրնար եղած բանին համար «չեղաւ» ըսել : Թող նստի Վոլթէռ կարդայ ինչ մը, փոխանակ հայ ժողովուրդին ինչին խնդալու :

Նուպար Կիւլպէնկեան կը պատուիրէ հովիտին որ Ապրիլ 24ի Եղեռնին հասցէն եւ ոնիրը գործող ժողովուրդին անուններ ու մականունները չարտասանէ իր աղօթքնե – րուն մէջ : Ասիկա անհերքելի փաստ է :

Հովիտը կ'անտեսէ — եւ շատ լաւ կ'ը – նէ — այս ապուշապատում եւ ըրեքոյր — պատուէրը եւ Քաանըչորսի հոգեհան – գիստը կը կատարէ հայ ժողովուրդին — եւ երկու կաթողիկոսներուն ու Հայաս – տանի Հայրութեան — ուզած ձեւով : Նու – պա՞րը ով է , վերջապէս , որ վեր ի վայր շրջել պիտի տար ազգին այս բաղձանքը : Այս պահանջը :

Եւ ահաւասիկ, հովիտին անհնազան – դութեան վրայ , խնամակալութիւնը — խաղալիկ մը Նուպարի ձեռքը — երեք ամսուան «ցօքիս» կուտայ հովիտին .

— Օգոստոս 3ին բեռներդ կը կապես ու կ'ելլես կ'երթաս ...

Ասիկա պատմութիւն է : Խնամակալու – թեան ըսածը՝ հէքեաթ :

Մենք ոչ մէկ կասկած ունինք որ խր – նամակալութեան անդամները — վաճա – ռական թէ խանութպան — անձնապէս շատ մաքուր, շատ պատուաւոր Հայեր են : Բայց, միեւնոյն ատեն ալ, համոզ – ուած ենք որ անոնք, անհատաբար թէ հաւաքաբար, գոհ եղած են մարդու մը , որ առանց խոկնելու , առանց խղճահարու – թեան եւ առանց մարդկային տարրական զգացումի մը, կը պատուիրէր Ապրիլ 24ի «վրայէն անցնիլ » :

×

Եթէ եկեղեցիին հովիտը շատ ծանր աք – բաստանութեան տակ է, խնամակալու – թիւնը իր ապիկարութեան փաստը կու տայ՝ անոր արտաքսման որոշումին գոր – ծադրութիւնը երկու տարի ուշացնելով :

Ենթադրաբար եւ տրամաբանօրէն, այս « երկու տարի առաջ տրուած որոշումը » հետեւանքն է նախորդ 13 տարիներու ըն – թացքին գործուած յանցանքներուն : Ո՞ւր տեսնուած է որ 13 տարի շարունակաբար գործուած յանցանքներու պատիժը այս – ֆան ուշանայ եւ հրաշիւ իմն, երբայ գայ զուգադիպի Ապրիլ 24ի ոգեկոչումի օրերուն :

Կատակի՞ ելած էք հայ ժողովուրդին հետ, Տեարք խնամակալք :

Մենք կը սպասէինք որ միլիոններու տէր Նուպար մը կամ Նուպարի պէս «կռնակ» ունեցող խնամակալութիւն մը երկար –բաւակ չտնտնար ու կէս ժամ – ուան մէջ վռնտէր հովիտը, եթէ ան իրաւ գործած է իրեն վերագրուած յանցանք – ները : Մենք որեւէ բան չենք գիտեր այդ մասին եւ որեւէ ամբաստանութիւն չենք կրնար ըսել :

Բայց, պատիժը — այսինքն արտաք – սումը — ուշացնել երկու տարի կր նշա – նակէ մեղսակից ըլլալ : Կամ, սպասել որ դանակը ոսկորին հասնի :

Եթէ հովիտը օձիքը ձեռք տուած է կու – սակրօնի մը համար անվայել ընթացքի մը մէջ— կը կրկնենք , մենք բացարձակ – օրէն անտեղեակ ենք այդ տեսակ յան – ցանքի մը —խնամակալութիւնը ինքզինքը կը դնէ շատ փափուկ կացութեան մը մէջ, հանդուրժելով այդ երեւոյթին 13 տարի , առաւել երկու տարի :

Շատ զարմանալի է որ խնամակալու – թեան վաճառական անդամները , որոնք շուկան, ասոր – անոր հետ իյնալ – ելլե – լով , ինչ մը աչք – բացութիւն տրված պիտի ըլլային, պարապ գտնուեր են եւ Ապրիլ 24էն 24 ժամ առաջ լուր չեն տր – ուեր հովիտին թէ «հրաժարած ես»: Եւ ըս – պասեր են որ հովիտը իր աղօթքը ընէ եւ իր բարոզը խօսի նահատակներու յիշա – տակին :

×

Այս ցաւալի պատմութիւնը այս սաստ – կութեան հասած չէր ըլլար եւ օտար մա – մուլին մէջ ալ արձագանգ գտած չէր ըլ – լար, եթէ խնամակալութեան յարգելի անդամները ինչ մը ինչ բարեւի կեցա – յին Նուպարին առջեւ : Ու ինչ մը ինչ շփանալին՝ աշխարհի ամէնէն հարուստ Հայուն հետ ժողովի նստելու փառոյ :

— Թագաւորին ձին մեզի նայեցաւ...

×

Ու հիմա, կտուց մը բառ ալ խնամա – կալութեան անգամ վաճառական պարոն Սարգիս Քիւրեճեանին :

Ո՛չ *Յառաջը*, ո՛չ ալ արտասահմանի թերթերէն որեւէ մէկը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ ձեր անձը : Եւ ձեր պաշտօնակից – ներուն անձը : Գիտե՛ք, ամէնէդ ալ պատուաւոր ազգայիններ էք :

Խնամակալութիւնը, այս վէճին մէջ, «բարոյական անձ» է, հաւաքական մար – մին է: Դուք, ամէն մէկդ քիւ մը անոր մէջ: Ուրեմն, ազգը չի հետաքրքրուիր թէ դուք վաճառականնե՛ր էք թէ գրագէտ – ներ : Ո՛չ մէկ տարբերութիւն պիտի ընէր եթէ ձեզմէ որեւէ խանութպան կամ բանուոր եղած ըլլայիք :

Հետեւաբար, ի՞նչ պէտք ունէիք մաս – նաւորաբար շեշտելու թէ դուք վաճառա – կան էք: *Հո՞ւ քէ՛րդ* — որո՞ւն հոգը :

Քիչ կը մնայ , պիտի գրէք թէ «խնա – մակալութեան անդամները հաւաքաբար պաճխան միլիոն մը սերբլին ունին» :

Որեւէ իրաւունք չունէիք խծբծելու «*Յառաջ*»ի «կը ծախեն»ը, որ այլաբանա – կան իմաստ ունի եւ որեւէ կերպով կապ – կածի տակ չի դներ ձեր անդամներուն՝ պատիւն ու անշահախնդրութիւնը :

Վերջին բառ մը :

Խնմակալութիւնը ճկնորսին արձոյլին մէջ ինկած ձուկին կը նմանի — կ'աշ – խատի դուրս ելլել, բայց չի կրնար :

Արտասահմանի Հայութիւնը կը խնդրէ իրմէ որ Նուպարին հասկցնէ հետեւեալը· — Միլիոնատէր Նուպար Կիւլպէնկեան կրնայ արտաքսել ներկայ հովիտը ... Բայց, չի կրնար, այսուհետեւ , Լոնտոնի Սուրբ Սարգիս եկեղեցիին հովիտ տանիլ հայ հոգեւորական մը, որ պիտի հաւա – ներ Ապրիլ 24ի հոգեհանգիստին Թուրքին անունը չարտասանելու: Այդ տեսակ բա – հանայ , վարդապետ թէ եպիսկոպոս չկայ այս ազգին մէջ··· Եթէ նոյնիսկ ըլլար , երկու կաթողիկոսները միասին պատառ պատառ կ'ընէին անոր սեռմն ու վերա – բը :

Ուրեմն Նուպարը պէտք է հովիտ ճշա – նակէ Անգարայէն ներածուած մոլլա մը:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՕՐ ՕՐԻՆ

ՈՒՐԵՄՆ, ՄՈԼԼԱ ՄԸ...

—o—

Երբ, 1926ին, առտու մը կանուխ, լուր տրուեցաւ Գալուստ Կիւլպէնկեանին թէ Սուրբ Սարգիս եկեղեցիին հովիտը , Գու – սան վարդապետը, Ասբրր Ուայլտեան յանցանքի մը մէջ բռնուած էր նախորդ օրը, ողբացեալ կրեսոսը մէկ շունչով — կէս ժամուան մէջ — եկեղեցիէն ու Լոն – տոնէն վռնտեց եակաեան հոգեւորակա – ևր, որ ինչպէս գիտէք, գնաց Պոլիս, ուր իրեն տուին ··· եպիսկոպոսական գաւա – զան ···

Լոնտոնի խնամակալութեան անդամնե – րէն մէկը կ'ըսէ թէ եկեղեցիին այսօրուան հովիտը ճամբու դնելու որոշումը տրուած էր *չաուշ*ով եւ կապ չունէր Ապրիլ 24ին հետ :

Ձհասկցանք թէ այս *չաուշը* որքան երկար է: Վարդան գօրավարը մեռաւ *չաուշ*ով : Այս խօսքին մէջ «*չաուշ*»ը 1500 տարի է : Թալէաթը շան – սատակ եղաւ *չաուշ*ով : Այստեղ, «*չաուշ*»ը 44 տարի է :

Ենթադրաբար, խնամակալութեան «*չա –*

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

''ԽԱՂԱՂԱՍԷՐ ԱԶԳ',,... ԹՈՒՐՔԸ

—o—

Թուրքիոյ վարչապետը, Իւրհուպլու , տեսակցութիւններու չարք մը ունեցաւ խորհրդային դեկավարներուն հետ. որոչ չէ թէ ի՛նչ ընոյթի կրնան այս խօսակ – ցութիւնները: Արեւմտեան մամուլը ա – ւելի անհետաքրքիր մնթեցուած կ'ըլլայ, Թուրքիոյ բերնով , — ինչո՞ւ օդ – տուիլ միայն Արեւմտեաններէն : Չի ծածկեր սակայն քաղաքական իր մտահո – ղութիւնները: Կոսիկին Թուրքիոյ դես – պանատան մէջ յայտարարած էր — մտա – հոգով որ Թուրքիա մտս կը կազմէ Ա տ – լանտեան Ուխտին — թէ ոչ մէկ տարա – կարծութիւն գոյութիւն ունի Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ , ու այս տեսիլով մէջերնատ էր Ադուանխատա – նի օրինակը : Իւրհուպլու յայտարարած էր, իր կարգին, թէ «Խորհրդային Մի – ութիւն եւ Թուրքիա իրաւունքներու հա – ւասարութեան, փոխադարձ յարգանքի եւ ազգային անկախութեան մթնոլորտը ունին. աւելցնելով, թէ այս սկզբունքներու պահպանումը ինքնին պայման մըն է պարզապէս տնտեսական յարաբերութիւններ հաստատելու համար :

1878ի Պերլինի վեհաժողովին եւ նշա – նաւոր 61րդ յօդուածէն քառասուն տարի վերջ միայն, 1918 Մայիս 28ին է , որ Հայկական Դատը բերնեպացաւ եւ առա – ջին վերջնական , յստակ ձեւ.— Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան :

Դարձեալ, քառասուն տարի առաջ , 1920 Օգոստոս 10ին է , որ Սեւրի Դաշ – նագրով մեջտպտնօրէն նաւթարտօրհուն – ցաւ Հայկական Դատի նոր բանաձեւու – մը, որ Հայութեան համար գործաւ նոր Հաւատոյ Հանդանակ :

Այսօր ապագային կը պահանջենք անոր իրականացումը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

(Շար·ը կարդալ 4րդ էջ)

ՄԵԾԵՐԸ ՄԵԾԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Կար ժամանակ մը, երբ Պոլսոյ հայկական մտաւորական հրապարակին վրայ կը տիրապետէին, շատերու կարգին, երկու մեծութիւններ: Երբ մին քնկաւ ու սգահանդէս մը կազմակերպուեցաւ, միւսը ելաւ խօսեցաւ հոյակապ ճառ մը, դասական կառուցուածքով եւ դասական գեղեցկութեամբ: Հաւատա-ցէք որ նոյն կառուցուածքով եւ գեղեցկութեամբ ճառ մը պիտի արտասանէր այլ՝ որու վիճակեցաւ մտիկ ընել իր գերեզմանին մէջ, երբ գերեզման մտնողն ըլլար ճառախօսը: Այսպէս կը պատուէին գիրար՝ մեր մեծերը: Այդ մեծերն էին Ռեթէոս Պէրպէրեան եւ Աբրահամ Տէր-Յակոբեան:

Սգահանդէսին մէջ (Սկիւտար) արտասանուած այս ճառը, որու տրուած է «Ռեթէոս Պէրպէրեան իբրեւ խաղաղացի», պիտի հրատարակենք երկու ամսով: Բայց կ'արժէ եւ կը յանձնարարենք կարդալ ամբողջութիւնը, կրկի՛ն, մէ՛կ շունչով: Այն ատեն պիտի զգաք մեր լեզուին եւ հայ իմացականութեան ատիկեան աղն ու համը, իրապէս անմահական:

Ներեցէք որ ըսեմ նախապէս, անկեղծութեամբ, թէ այս հանդիսին կարեւոր նշանակութիւնն է որ կը ներկայանայ անդադար իմ ուշադրութեանս եւ խոր տպաւորութիւն մը կը ներդործէ իմ վրաս, յորմէհետէ այս սրահին մէջ կը դանուիմ ձեզի հետ: Կը դանդաղինք որ նիւթապաշտ աշխարհի մը մէջ կ'ապրինք, թէ նիւթապաշտ դար մը եղած է մեր դարը: Եւ իրաւունք ունինք դառնապէս դանդաղելու, եթէ այդ է արդարեւ իրողութիւնը: Բայց մենք ամէնքս հոս հաւաքուած ենք, այսօր, ինքնայօժար մեր արտաքին մեծարանքը մատուցանելու բարոյական մեծութեանը, որ մեծ է ինքնիրմով՝ առանց որեւէ նիւթական մեծութեան օժանդակութեանը: Հաւաքուած ենք մեծարելու բարոյական արժանիքը, իմացական կեանքը, ազնիւ նկարագիրը: Բարոյական ուժերը միշտ գերադասենք պիտի հանդիսանան նիւթական ուժերէ: Բարոյական ուժերը վերջապէս պիտի կանգնեն յաղթանակը նիւթական ուժերու վրայ՝ հակառակ բոլոր աննպաստ եղեւյթներուն եւ ցորչափ մարդկային հոգին իր մէջ կը պարունակէ իր անբաժան ազնուագոյն բնազդներն ու վեհագոյն տենչանքներն, իր ամէնէն խոր հիացմամբ, իր ամէնէն անկեղծ մեծարանքը պիտի վերապահէ բարոյական եւ ոչ թէ նիւթական ուժերու:

Պարտք կը համարիմ ինձ խոստովանիլ թէ յախուռն յանդգնութեամբ չէր որ առանձնեցի այն գերը, որ կը յանձնուէր ինծի կատարել ներկայ առթիւ, այլ անոր դժուարութեանց կատարեալ գիտակցութեամբ: Շատեր կան մեր մէջ, որոնք քաջ եւ ծանօթ են Պէրպէրեանի հանրային կեանքին մանրամասնութիւններէն, ազգային կեանքին մանրամասնութեան քան ես, եւ հետեւաբար կարող շատ աւելի հեղինակութեամբ խօսելու այդ մասին: Շատեր կան մեր մէջ, որ պատեհութիւնը ունեցած են մեծանուն վարպետին նշանաւոր հրատարակութեանց ունկնդրելու յաճախ, եւ այժմ՝ երբ անոր յիշատակը այնքան զօրեղ կը նորոգուի մեր մտքերուն մէջ, անհատականութեան ձեզմէ շատեր անդամ մըն ալ կը յիշեն իր քաղցրահնչուն ձայնը, իր խրոխտ, վեհ չեչտերն, իր պերճաբան արտայայտութիւններն, եւ զարմանալի չէ որ ուրիշ ձայներ, ուրիշ չեչտեր կը տակարանան, կը նեմանան անոր յիշատակին քով: Կան հոս շատեր՝ որոնց համար նուիրական ու պաշտելի է իր յիշատակը, զոր դուրգուրանօք, խանդագին-տանօք կը տածեն իրենց սրտերուն մէջ: Եւ որեւիցէ պնահատական խօսք իր մասին, որքան ալ անկեղծ համակրութեամբ արտայայտուած, հազիւ հազ կարող պիտի ըլլայ լիակատար գոհացում տալու այդպիսի սիրազեղ սրտերու: Զգարանեցայ, այնուամենայնիւ, ընդունիլ այս հանդիսին մասնակցելու համար ինձ ուղղուած հրաւէրն, որովհետեւ կը փափաքէի պատեհութենէն օգտուիլ՝ իմ սրտիս յարգանքի բաժինն մատուցանելու անժխտելի արժանիքին, զոր ամէնքս ալ դիտցած ենք գնահատել իր մէջ:

Ինձ յանձնուած գերն է, ըսի, խօսիլ Պէրպէրեանի մասին իբր քաղաքացի, այսինքն իբր մարդ իր ընկերական յարաբերութեանց մէջ, իբր գործօն մէկ անդամ մը այն հանրութեան, որուն կը պատկանէր, իբր մասնակից հանրային գործոց: Բայց այն երկու պատուաւոր անհատներն, որոնք այնքան ճարտարութեամբ ներկայացուցին դիմքը սրդէնի, մին իբր դաստիարակ եւ միւսն իբր դրագէտ, ինձ յանձնուած նիւթէն էր որ արդէն դարեւ ներկայացուցին իր ընդարձակ առմամբ ուրիշ անուանց տակ: Դաստիարակը՝ որ միտքը կը հրահանգէ, նկարագիրը կազմելու կը նպաստէ, պարտականութեան զգացումը կը տպաւորէ, առաքինութեան սէրը կը ներշնչէ, քաղաքացիական մեծագոյն ծառայութիւն է որ կը մատուցանէ: Այն դրագէտը որ բան-դիր, գեղեցիկն ու ճշմարիտը կ'երգէ յարմար, որ սիրելի ու ախորժելի կ'ընէ ծայրէ առաջ զրականութիւնը եւ անոր հաճոյքն ու հրապոյրը կը սփռէ իր շուրջը, որ միտքը կը մշակէ, զգայումը կ'ազնուացնէ, կ'առաջնորդէ, կը լուսաւորէ հասարակաց կարծիքը, բարերարն է այն համայնքին, որուն կը պատկանի եւ քաղաքացիական բարձրագոյն պարտաւորութիւնն է որ կը կատարէ: Եւ հա՞րկ է կրկնել թէ այս երկու հանգամանքներով ալ առաջնակարգ քաղաքացի հարցնեն վէճի նիւթ եղող հարցին վրայ, բայ, իրրեւ պատասխան ձեռքով չար-ժում մը ըրէք, օրինակի համար, սանկ օդին մէջ կէս չրջանակ մը գծեցէք եւ պիտի տեսնէք որ ամէն մարդ դէմ պիտի մնայ, որովհետեւ այդ կէս չրջանակը ամէն մարդ իր ուզած կերպովը պիտի մեկնէ, վկայութիւն մը պիտի համարի իր ըսածին եւ ջախջախիչ փաստ մը դիմացինին առարկութեանց: Տղաքներու վրայ նմանապէս իրական ապտակի մը չափ ազդեցութիւն ունի օդին մէջ ձեռքի չարժումով ձեւացած ապտակ մը եւ այնքան կան որոնք աւելի կը չխկխկին երբ ապտակ մը ձայրով համբոյր մը դրկենք ի-րենց քան երբ մեր չրթներով ճչմարտա-պէս համբուրենք այտերնին:

Զինդալ... ահաւասիկ նաեւ հեղինակաւոր, պատկառելի մարդ մը ըլլալու դլխաւոր պայմաններէն մէկը: «Կը խնդաք, ուրեմն դինաթափ եղաք» կ'ըսեն Ֆրանսացիք եւ իրաւունք ունին: Խնդալը ազատութիւն մըն է, խենթութիւն մը, մարդկային արժանապատուութեան եւ լրջութեան դասալքութիւնը: Խնդացող մարդու մը խօսքերուն երբեք կարեւորութիւն չի կրնար տրուիլ որչափ ալ բանաւոր, որչափ ալ իմաստալից ըլլան անոնք: Հին Յունաց ատուածները կը խնդային եւ ասոր համար իրենց վարկը կորնչուցին ու կործանեցան ամէնքն ալ, մինչդեռ Եհովա երբեք չի ծիծաղիր եւ ասոր համար մինչեւ այսօր կը պատկառինք ու կը վախնանք իրմէ:

Այսպէս ուրեմն ամփոփելով կարծիքս, սա եղրակացութեան կը հասնիմ թէ Համբարձում ազա եթէ, հակառակ, իր բացարձակ ոչնչութիւն մը ըլլալուն, կրցած էր մեծ ազդեցութիւն մը ձեռք ձգել իր չրջանակին մէջ, պատճառը իր միշտ կոճկուած ըլլալը, կամաց քալելը, քիչ խօսիլն ու բնաւ չխնդալն էր:

Արդ, ինչպէս կը տեսնուի, շատ խար-խուլ, շատ խարուսիկ հիմերու վրայ կառուցուած էր Համբարձում ազայի հեղինակութիւնը եւ բնականաբար հիմնայատակ պիտի կործանէր օր մը:

Այդ օրը հասաւ եւ Համբարձում ազա, խաղք ու խայտառակ, իր պատուանդանէն վեր առնուելեայ ողբերգախառն զանգատական դէպքի մը առթիւ, ի մեծ զուարճութիւն մեզի, ազգս ու պատանի-ներուս, որ միշտ զինքը նկատած էինք իրրեւ անառարկելի հակառակորդ մը:

×

Այս նշանաւոր դէպքը պատմելէ առաջ հարկ է որ ընթերցողներուս ներկայացնեմ ուրիշ անձ մը բոլորովին տարբեր Համբարձում ազայէն, գրեթէ անոր հակապատկերը եւ որուն ձեռքով տեղի ունեցաւ Համբարձում ազային վերջնական ջախջախումը:

Սերպիս ազա, այս էր նախնական մարդու անունը, ազարակատէր էր Պոլսէն 6 – 7 ժամ հեռաւորութեան ծովեզերեայ քաղաքի մը՝ Ռոտոսթոյի մէջ: Մեր ընտանիքի հինաւուրց բարեկամ, երբ Պոլիս դար մը առաջ կ'ընդունուր օրերով հիւր կը մնար: Ընդհանրապէս ձմեռուան եղանակին կուգար, երբ ագարակին գործերը աւարտած էին, հունձքը ժողվուած, ծախուած ու դրամները գանձուած: Յաճախ ամբողջ ձմեռուան երեք ամիսը մեզի կ'անցընէր:

Քառասուն – քառասունըհինգ տարեկան, միջահասակ, ղերուկ, կարմիր բեսներով, մշտափթիթ ժիծաղ մը դէմքին վրայ, երջանիկ մարդ մըն էր Մեր դիս ազան, չէն ու զուարթ բնաւորութեամբ որուն նեկայութիւնը անընդհատ ուրախութեան ճառագայթում մը սփռէր չուրջը: Սերպիս ազա ամուսնացած էր, եօթը զաւակ ունէր՝ չորս աղջիկ եւ երեք մանչ, կը պատկէր իր կիներ որ ագարակին հոգին էր եւ որուն պարտէր իր գործերուն յաջողութեանց մեծ մասերը: Ունէր նաեւ երկու եղբայր որոնց մին քահանայ էր եւ ծերունի մը, անուշ, խնդումերես պատուական երբեք Ռոտոսթոյէն դուրս ելած չէր

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵ

(3 Շար.)

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ

ԱԶԱՏ ԳԵՏԻ ՔԱՐԱՆՋԱԻԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՅԵՏԱԴԱՐՁ

Հովիւը կ'ամաչարկէր հօտը յետիւսօր-եայ արածման առնիլ եւ առիւսուեցանք բանել վայրկեանի ճամբան, որ աւելի դիւրաւոր ու վտանգաւոր էր վերելքէն: Ու մինչ ան համարձակ քայլերով կը յառաջանար, մենք, կիպած ու մերթ նստած, սոդալով կը հետեւէինք իրեն: Անցանք «մեռեալ կէտը» ու սողոսկելէն վար ի-ջանք ժայռին յառակը՝ երթալ հանդչելու համար առուտրական դորպին վրայ՝ գետնա-բուխ ակին եղերքը: Պղնձադոյն օձ մը կաթի հոտէն առինքնուած, սկզբը աս-պին – անդին հրելով մեր քովէն անցաւ եռատեսիլ առուտրականներու ընդմէջէն: Հովիւը հանդստացուց մեզ, ըսելով թէ անվնաս էր օձը, որ «լորա» կ'ըսուէր: Մենք արդէն գիտէինք՝ թէ լորա միւս թունաւոր սողուններուն չէնամէն է, ու բաւականացանք զայն դիտելով, մինչդու որ հեռացաւ մաս թաւուտներուն խոր-քը:

Հովիւը սրինգը առած արածման աղջնիկներ առաւ: Կամիտաս՝ դրպանէն հանելով ռուպլին, «արի, մանչիկ առ, դուն մոդէռնեռէն աւելի քարթանքալա եղէլ» ըսաւ անոր:

— Է՛հ, դուք էլ հօտ քարթանքալա կ-դաք, ախր, պատասխանեց սրամիտ պատանին ու դրամը պահելով հինգած չափիկի ներսի դրպանը՝ ծիծաղցաւ ու դէպ նաց միացաւ հօտին, որ ուռքի եկած կ'ամրիջօրէի արածավայրը երթալու:

×

Կամիտաս երջնց իր թաչկինակը, բա-մեց ու իր գլուխին փռեց՝ ճակատ գլուխի ու լայն ճակատը արեւէն պաշտպանելու համար: Ես ալ իր օրինակին հետեւեցայ: Ապա ուռքի ելանք ժամ առած գտնելու հանելու, բանելով Հաւուց Թառ ա-բահաւ՝ հովիւի ցուցմունքով: Ճարքը-բուտ կածաններէ կ'անցնէինք կիզիչ ճառագայթներուն տակ արեւուն, որ տակաւ-չուք դերն առանձնել: Մէկ կողմէ յառուածներ իրարչիլ, իր կարծիքներուն կը-օրքէն չփարիլ, եւ ընդունիլ որ եւ է ըր-որ եւ է օգտակար թելադրութիւն, ուրիշ ալ բնի այն, միւս կողմէ անաղարտ պահել իր անկախութիւնը: «Որչափ մարդիկ այնչափ կարծիք» սովոր ենք ըսել, բայց իրականութիւնը չէ որ կը պահ-պահենք այս առածը, եթէ կարծիք կը նշանակէ դիտակից, անկախ կարծիք: Դժբախտաբար ամենաւելի հետեւողները մեր մեծամասնութիւնն է որ կը կազմէ մեծամասնութիւնը: Բարոյախօս մը դառնապէս կը դատի թէ աւելի բազմաթիւ են խոհ-ճիկները աշխարհի վրայ քան մարդիկ, կամքէ, անհատականութենէ զուրկ ա-րարածները՝ որոնք հոս հոն կը տարուբերին տեսանելի կամ անտեսանելի թելերու միջոցաւ քան թէ մարդիկ, որոնք ներքին համոզումի մը կը հպատակին: Ամէն ա-նոնք որ ճանչցած են մեր հանդուցեալ բարեկամը, կրնան անկեղծութեամբ վկայել թէ իր մէջ կը մարմնացնէր քաղաքական այդ այնքան հազուագիւտ առաքինութիւնը:

Ո՛չ միայն անկախ կարծիքներ կը կազմէր, այլ եւ ունէր քաջութիւնը իր կարծիքներն անդրդուելի կերպով պաշտպանելու՝ նոյնիսկ ի վնաս իր անձին:

ԱԲՐԱՀԱՄ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԱՂԱ

Ու այդ ձայնը, այդ կճրտացը միանալով քալուածքին դանդաղութեան հետ, մեր ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնեն քալողի ոտքերուն վրայ, մեր աչքերը կը սեւեռին, կը մաղնիսանան դէպի հոն եւ երբ մարդը արդէն բազմոցին քով հասած ու նստած է, մենք դեռ չենք թօթափած այդ քալուածքին մեր վրայ թողած բուռն տպաւորութիւնը:

Քիչ խօսիլն ալ մեծ դեր կը խաղայ մարդու մը կարեւորութիւը բազմապատկելու: Նախ քիչ խօսողը կը խուսափի ամէն վայրկեան տխմարաբանութիւններ քսելու վտանգէն, յետոյ իր խօսքերը աւելի արժէք կը ստանան իրենց սակաւութեանը համար. քաղաքանտեսութեան մէջ մատուցումի ու խնդրանքի օրէնք կ'ըսեն ասոր, կարծեմ: Ժողովներու եւ ընկերութեան մէջ չատ խօսողներուն այնչափ ուշադրութիւն չենք դարձներ որչափ անոնց, որոնք հազիւ երբեմն կը խօսին: Իսկ չարժ ու ձեւով իր միտքը բացատրելու կերպը հիանալի միջոց մըն է յաջողութեան: Վիճաբանութիւն մը կայ ակումբի մը մէջ եւ ձեր կարծիքը կը հարցնեն վէճի նիւթ եղող հարցին վրայ, բայ, իրրեւ պատասխան ձեռքով չար-ժում մը ըրէք, օրինակի համար, սանկ օդին մէջ կէս չրջանակ մը գծեցէք եւ պիտի տեսնէք որ ամէն մարդ դէմ պիտի մնայ, որովհետեւ այդ կէս չրջանակը ամէն մարդ իր ուզած կերպովը պիտի մեկնէ, վկայութիւն մը պիտի համարի իր ըսածին եւ ջախջախիչ փաստ մը դիմացինին առարկութեանց: Տղաքներու վրայ նմանապէս իրական ապտակի մը չափ ազդեցութիւն ունի օդին մէջ ձեռքի չարժումով ձեւացած ապտակ մը եւ այնքան կան որոնք աւելի կը չխկխկին երբ ապտակ մը ձայրով համբոյր մը դրկենք իրենց քան երբ մեր չրթներով ճչմարտապէս համբուրենք այտերնին:

Զինդալ... ահաւասիկ նաեւ հեղինակաւոր, պատկառելի մարդ մը ըլլալու դլխաւոր պայմաններէն մէկը: «Կը խնդաք, ուրեմն դինաթափ եղաք» կ'ըսեն Ֆրանսացիք եւ իրաւունք ունին: Խնդալը ազատութիւն մըն է, խենթութիւն մը, մարդկային արժանապատուութեան եւ լրջութեան դասալքութիւնը: Խնդացող մարդու մը խօսքերուն երբեք կարեւորութիւն չի կրնար տրուիլ որչափ ալ բանաւոր, որչափ ալ իմաստալից ըլլան անոնք: Հին Յունաց աստուածները կը խնդային եւ ասոր համար իրենց վարկը կորնչուցին ու կործանեցան ամէնքն ալ, մինչդեռ Եհովա երբեք չի ծիծաղիր եւ ասոր համար մինչեւ այսօր կը պատկառինք ու կը վախնանք իրմէ:

Այսպէս ուրեմն ամփոփելով կարծիքս, սա եղրակացութեան կը հասնիմ թէ Համբարձում ազա եթէ, հակառակ, իր բացարձակ ոչնչութիւն մը ըլլալուն, կրցած էր մեծ ազդեցութիւն մը ձեռք ձգել իր չրջանակին մէջ, պատճառը իր միշտ կոճկուած ըլլալը, կամաց քալելը, քիչ խօսիլն ու բնաւ չխնդալն էր:

Արդ, ինչպէս կը տեսնուի, շատ խար-խուլ, շատ խարուսիկ հիմերու վրայ կառուցուած էր Համբարձում ազայի հեղինակութիւնը եւ բնականաբար հիմնայատակ պիտի կործանէր օր մը:

Այդ օրը հասաւ եւ Համբարձում ազա, խաղք ու խայտառակ, իր պատուանդանէն վեր առնուելեայ ողբերգախառն զանգատական դէպքի մը առթիւ, ի մեծ զուարճութիւն մեզի, ազգս ու պատանի-ներուս, որ միշտ զինքը նկատած էինք իրրեւ անառարկելի հակառակորդ մը:

×

Այս նշանաւոր դէպքը պատմելէ առաջ հարկ է որ ընթերցողներուս ներկայացնեմ ուրիշ անձ մը բոլորովին տարբեր Համբարձում ազայէն, գրեթէ անոր հակապատկերը եւ որուն ձեռքով տեղի ունեցաւ Համբարձում ազային վերջնական ջախջախումը:

Սերպիս ազա, այս էր նախնական մարդու անունը, ագարակատէր էր Պոլսէն 6 – 7 ժամ հեռաւորութեան ծովեզերեայ քաղաքի մը՝ Ռոտոսթոյի մէջ: Մեր ընտանիքի հինաւուրց բարեկամ, երբ Պոլիս դար մը առաջ կ'ընդունուր օրերով հիւր կը մնար: Ընդհանրապէս ձմեռուան եղանակին կուգար, երբ ագարակին գործերը աւարտած էին, հունձքը ժողվուած, ծախուած ու դրամները գանձուած: Յաճախ ամբողջ ձմեռուան երեք ամիսը մեզի կ'անցընէր:

Քառասուն – քառասունըհինգ տարեկան, միջահասակ, ղերուկ, կարմիր բեսներով, մշտափթիթ ժիծաղ մը դէմքին վրայ, երջանիկ մարդ մըն էր Մեր դիս ազան, չէն ու զուարթ բնաւորութեամբ որուն նեկայութիւնը անընդհատ ուրախութեան ճառագայթում մը սփռէր չուրջը: Սերպիս ազա ամուսնացած էր, եօթը զաւակ ունէր՝ չորս աղջիկ եւ երեք մանչ, կը պատկէր իր կիներ որ ագարակին հոգին էր եւ որուն պարտէր իր գործերուն յաջողութեանց մեծ մասերը: Ունէր նաեւ երկու եղբայր որոնց մին քահանայ էր եւ ծերունի մը, անուշ, խնդումերես պատուական երբեք Ռոտոսթոյէն դուրս ելած չէր

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵ

(3 Շար.)

կը հակէր դէպի արեւմուտք: Ուրտա – փուչէր եւ տատանկներ, մամռապատ քո– ւաքարերու ու խիճերու հետ, կը դժուա– րացնէին մեր ճամբան: Վերջապէս հա – սանք ուեթակ վանքը՝ միջնադարեան հայ ճարտարապետութեան մէկ նմոյշը, նրբութեան եւ համաչափութեան մոտէլ, որ նոյնպէս բարբարոս վանապետներու պ– ը զարձած էր:

Քանդուած անցքէ մը մտանք ատաղարը, որ նեղ ու չղջիկներու սահմանած հոս հան կը թրվռային ու յանկարծակիի եկած՝ կաքաւի եղանիներ պրկէին բա – ջերէն վեր կը սուրային դէպի հանդի – պակաց ափերը Գառնիձորի: Կամ իտա «հոգուց» մը բաւ համարն նահատակ – ներուն, որոնք խողխղուած էին հոս՝ անպատիժ ոճրագործ ձեռքերով այն պա – հուն, երբ «Յաղթութիւն մեզ ժամանակ» շարականով կը պաղատէին Անկէ՝ պահել «դիւսացեալքս ի քէզ», «խնդրեցէք եւ ատցի ձեզ» աւետեալութեամբ ...: Եւ սակայն՝ սրախողխող եղան ամէնքն ալ, հոն տաճարին մէջ, Բարձրեալին անուսա– րեր աչքերուն առջեւ:

Նաչքար մը համբուրելով երկիւղածու– թեամբ, դուրս ելանք տաճարէն ուղղուե– լով զառիվայրը խճապատ կոնաձեւ զա – ւիթին, ուր ձեռք ձեռքի տալով՝ նրա– տանք մանր խիճերուն վրայ ու տրուելով սպատանդէն դէպի վար՝ մանրաքարերու հետ միասին գլորուելացանք մինչեւ յա – տակը կոնաձեւ բլուրին, հասնելով Գե – ղարոյ վտակին եղբը, ուր չինարի մը զով չուքին տակ նստանք քիչ մը հան – գրստանալու ու լուացուելու:

ՋՐԱՂԱՑԸ

Քիչ վեր, մեր դիմացը՝ Գառնիի եւ Գեղարդայ Ջրազացին ջուրերը կը Ֆշշա – յին, ապօրիքներու ու Ջախջախի միօրինակ աղմուկին հետ համերգելով: Դուրսը՝ ձաւարձեռ երկանաքարը (տիրն) ընկու – զինի չուքին տակ կը գառնար իր փայտէ առնակին շուրջ լծուած իշուկէ մը, որ յուզարար չէրանը կ'ընկէր ապօրիքին, ուր Ղազգազանի կինը փայտէ թիով մը չուռ կուտար ձաւարին (պուլղուր) կոյտերը, վերմակ խառնելով անոնք:

Հայ նահապետական Ջրազաց – ալիւ – բազացն էր, հազարամեակներէ մնացած հայրենի մշակոյթի մէկ նմոյշը, որմէ նչանախեց մը իսկ փոխուած չէր բազմա– թիւ դարերու հոլովոյթի ընթացքին: Ա– ռաւն, որ վերէն կը բերէր Ջրաթումբին արկիլած ջուրերը, տախտակէ Ջրարգելը՝ որ կը կոչէր ջուրին թափիլը, երբ ա – զդիք հազահատիկ չհար, հսկայ փայ – տաչէն Ջրաթափը առուի եղրէն չեզակի երկնցած մինչեւ Ջրազացին յատակը՝ նեղ անցքէ մը թեւաւոր պատուտակը գարձնե– լով, որուն վերեւը, չէնքին մէջ՝ անչարժ երկանաքարին վրայ կը գարձնէր արագ– օրէն ապօրիքը, ցորենը ալիւրի վերա – ծելով: Վրան կոնաձեւ ցորենամբարն էր աղմկելիս Ջախջախով, իսկ քարերուն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Գ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԷՊԻՔ

Երբ երեք պետութիւններու յանչպիրը մերժուեցաւ Օսմանեան Պետութեան կող– մէ, օրուան Հայոց Պատրիարքը Իմմիր – լեան, 1895 Սեպտեմբեր 30ին, երկու – շաբթի օր, առքի հանեց Պոլսոյ հայ բր – նակչութիւնը: Հարեւրաւոր Հայեր քալե– ցին Պապը Ալիի վրայ եւ սպաննեցին ըս– պայ մը, որ կ'ուզէր արգելք հանդիսանալ իրենց: Դէպքերուն նախ պինուորները միջամտեցին, վերջն ալ՝ գափթիէները:

առջեւը ալիւրի չափաբանը, փուչինեբու մէջ թաղուած հնօրեայ չէնքը Ջարացքին եւ անոր պէս հինցած ու մաշած Ջարաց – պանը ալիւրաթաթախ: Հոս – հոն սարդի ոտայիններ, ծիծառներու կաւաչէն բոյ – ներ, սարեահներու եւ մանպապաթեւերու ծակեր կուտային տակ ...:

Ու մինչ այլուր՝ հսկայական Ջրելիք – արական պատուհաններէ չարժող պղպատ– ակ պլաններ յառաջադէմ ժողովուրդն ե – րու ցորենը ձիւնաթոյր ալիւրի կը վերա– ծէին, հոդ, յետամնաց հայաչխարհին մէջ, քանդերորդ դարու սիկիրները, տա – կաւին հնութեան փուչիներուն մէջ թաղ – ուած՝ քարի դարերէն մնացած նախնա – կան քարահոփ ապօրիքներու եւ ապմիա – բար Ջախջախի միօրինակ ձայները կը լսա – ուէր ...:

ԴԷՊԻ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Գառնիձորի արեւմտեան ձորակողի չուքերը տակաւ վար կ'իջնէին: Ոտքի ե – լանք, անցանք դետակը ու ձորակողի ա– բահաներէն սկսանք վեր ելլել: Վերելքը դժուար էր ու հարաւէն կը փչէր Ափա – րատեան զաչտի չող հոտանքը: Երբ Գառ– նիի հատանք, գիւղացիներն ու քահանան դեռ զարձած չէին վարի արտերն ու ցա– ւելով որ պիտի չիրնանք ողջունել վեր – ջինը՝ ամպարեցկինք երեւան հանիլ ժամ առաջ: Ճամբուն վրայ քիչ մը հանդչեցանք պոսքաճի մը թալվարին (տաղաւար) տակը, ուր մեզի ձմերուկ մեծարեց պարտիզպանը: Ապա ճամբան չարունակելով հատանք երեւան, իջանք Հրազդանի կիրճը, ուրկէ՝ այսպէս ատած, հանրահատք մը խրխլած, գոյդ մը «Եա– փու» (կմախացած) ձիերով, մեզ փոխա– դրեց Վաղարշապատ, ուր ճեմարանի դրան առջեւ վար իջանք յոգնած ու դաղ– րած, յաջորդ առտուն Բիւրական մեկնե – լու համար:

ԼԵՒՈՆ ԵՐԱՄԵԱՆ (Լէօ)

Ցուցարար Հայերը գրաւեցան պինու զո – րութեամբ: Եւ սակայն, անոնք չարաւնա– կեցին իրենց յարձակումները՝ մինչեւ Հոկտեմբեր 9: Մեռնողներ եղան թէ ժո– ղովուրդէն, թէ զափթիէներէն եւ թէ նախայարձակ Հայերէն:

1895 Հոկտեմբեր 8ին, Տրապիզոնի մէջ տեղի ունեցաւ թէեւ փոքր չափով Հայ – կական չարժում մը, բայց զպաուեցաւ չուտով:

Օրուան Եպարքոսը՝ Մէհմէտ Սալիխ փաչա, պաչտօնական եղաւ՝ անհրաժեչտ միջոցները ձեռք առած չըլլալուն համար: Անոր տեղ 1895 Հոկտեմբեր 1ին Եպար – քոս կարգուեցաւ Կիպրացի Մէհմէտ Քեա– միլ փաչա, որ ծանօթ էր իր անկիրտա – րութեամբ: Եւ սակայն, երբ Քեամիլ փաչա ալ թագաւորին իրաւասութիւնն – րը սահմանափակող ու կաչկանդող եւ Ֆրանսական դեսպանին հաւանութեան արժանացող օրինագիծ մը ներկայացուց Բարձրագոյն Դրան, Սուլթանը բարկա – ցաւեւ 1895 Նոյեմբեր 7ին զայն եւս պաչ– տօնական ընելով, անոր տեղ նչանակեց Հալիլ Րիֆաթ փաչան՝ որպէս Եպարքոս:

ՊԱՆՔԱՑԻՆ ԴԷՊԻՔ

Պոլսոյ Հայերուն յարուցած երկրորդ միջադէպն ալ՝ պատմագիրները կ'արձա– նագրեն Պանճայիճ Դեպէր անունով: Նախորդէն տասը ամիս եաք պատահած այս միջադէպը տեղի ունեցաւ Օսմ. Պան– քայի մէջ, 1896 Օգոստոս 26 Թուականին: Հայոց Պատրիարքը Մկրտիչ Իմմիրեան, իր գրգռիչ գործունէութեան պատճառաւ պաչտօնանկ եղաւ եւ իր տեղը նչանակ – ուեցաւ՝ Բարթողիմէոս անուն վարդա – պետ մը: Կոմիթէճիները, ասիկա պա – տրուակ բռնելով, ժողովուրդը գրգռե – ցին կառավարութեան դէմ: Կոմիթէճի– ները, գործի ժամերուն մէկիկ մէկիկ սպրդեցան Օսմ. Դրամատունէն ներս եւ սկսան ալ ու ձախ կրակել: Ցարձակող – ները կը սպառնային դրամատունը օդը հանել, եթէ Հայոց պահանջները չգոր – ծադրուէին: Եւ սակայն չուտով ձերբա– կալուեցան բոլորն ալ: Այդ միջոցին, ուրիչ խումբ մըն ալ ռումբերով Պապը Ա– լիի վրայ յարձակած էր եւ փորձած՝ ըս– պանել եպարքոս Հալիլ Րիֆաթ փաչան: Թուրք եւ մահմետական ժողովուրդին վրայ ալ յարձակելու յանդգնութիւնը գոյց տուող այս նախայարձակները, սա– կայն, Ուրբաթի նամազի ժամուն ալ ռումբ նետելէ եւ բազմաթիւ անձերու կորստեան պատճառ դառնալէ եաք փա – խուստ տուին Ֆրանսական նաւով:

Դրօչակ – Դաշնակ ընկերակցութիւնը այս դէպքէն եաք եօթը յօդուածներէ բաղկացեալ դեկոյց մը հրատարակելով պահանջեց, որ ինքնավարութիւն արուի Հայաստան կոչուած այն չրջանին, որուն համար իրենց համամտութիւնը կը յայտ– նէին նաեւ Անգլիան ու Ֆրանսան, բայց Օսմ. պետութիւնը բաւականացաւ այդ չրջանին համար ընդհանուր ներում հրա– չակելով, քրիստոնեայ կուսակիցներ եւ մուրթասարրիֆներ կարգելով եւ ընդհա – նուր քննիչ մը ղրկելու որոչումը նախա – տեսելով: Ապտիւլ Համիտ Բ., չգործա– դրեց նաեւ իր կառավարութեան նախա – տեսած այս որոչումը:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐ

Հայկական Հարցը հետապնդող երկու երկիրներն ալ՝ առաւելաբար իրենց չա – հերն էին որ կը հետապնդէին: Թէ Անգ– լիա եւ թէ Ռուսիա կը չանային ձեռք անցընել Տրապիզոնը, որ կարեւոր նա – ւահանգիստ մըն էր Արեւելքը Արեւմուտ– քին կապող առեւտրական չահարեր ճամբու մը վրայ: Ռուսիա ալ կ'ուզէր Հայերը ձուլել իր մչակոյթին մէջ եւ զա– նոնք Օրթոտոքս դարձնել: Գալով Անգ – լիացիներուն, անոնք ալ մէջտեղ նետեր էին քաղաքականութեան հարց մը, ո – րով կ'ուզէին որսալ Հայերը, հետապնդ – լով զանոնք իրենց ազդային գարաւոր դաւանանքէն: (Այս երկու ձեռնարկներն ալ մասամբ յաջողեցան եւ այսօր աչ – խարհի վրայ ապրող Հայերուն հապիւ մէկ միլիոն 828 հազար հոգին տակաւին կապ– ուած կը մնան իրենց հարազատ եւ ազ – գային դաւանանքին՝ Լուսաւորչական ե– կեղեցիին):

Այս արարքները պատճառ եղան, որ թշնամութեան սերմեր ցանուին լման վեցուկէս դար կողք կողքի եղբայրաբար ապրող երկու հաւատարմութիւններու՝ Թուրքերու եւ Հայերու միջեւ:

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ ՄԱՀԱՓՈՐՁ

Հայկական Հարցը անցնող ինը տարի – ներու ընթացքին աւելի եւս զարգացան, եւ ազատագրական չարժումը թէեւ կոր– ծանցուց իր սկզբնական օրերու թափը, սակայն 1905 Յուլիս 21, Ուրբաթ օր մը, թագաւորին դէմ կատարուած մահա– փորձով մը հարցը արծարծուեցաւ վե – րըսաին:

Պոլսոյ մէջ, Սինկէր ընկերութեան պաչտօնեաներէն Պէզճեքացի անէչխա – նականի մը պատրաստած ծրարով, եւ – րոպայէն ժամանած Դաչնակ Կոմիտէի վարչութեան անդամներէն Քրիստափոր Միքայէլեան (այլ անուամբ՝ Սամուէլ Գայլն) անունով Ռուսահայ մը եւ իր ապչիկը, Ռուբինէ, ինչպէս նաեւ ուրիչ Ռուսահայ մը, մասնաւոր կառք մը չինել տալով, մէջը քսան քիլոյի չափ պողպա – տի կտորուանք եւ պայթուցիկ նիւթեր ղրին, վերջն ալ, Երլտըզ երթալով այդ կառքը մօտեցուցին Ուրբաթի Սելամ – լըքին Համիտիյէ Մզկիթին դրան մօտ:

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (292)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Տերվիչի բուրդէ հագուստը պատռե – ցաւ, բայց տակէն երեւցաւ պողպատեայ փայտուն չապիկը:

Մէկ ոտտումով պարխպին վրայ հա – ւաբ ու կաշիէն կախուած սուրը առնելով կատպի հեւքով խոյացաւ Եւայի վրայ:

Եւա երկու քայլ եւս ցատկեց՝ սուրը ուղիղ դիմացը բռնած, խաչորցած աչքե– րով սպասելով յարձակումին:

Բայց Թուրքը չսառնց կը յաճախէր ճոհուան դպլոցը, անմիջապէս անդրա – դարձաւ որ ոչ թէ սուրի այլ սուինի հետ էր զործը. եւ դիտէր թէ չատ խոհեմու – թիւն չէ սուինի վրայ վազել: Իսկոյն զպչեց ինքզինքը ու սուինին վրայ հար – ուածեց որպէսզի մէկդի քչէր զայն եւ ուրիչ հարուածով մը հոգիներու աչխար– հը ճամբէր այդ զինակիրի երեւոյթ ու – նեցող զինուորիկը:

Սակայն Եւան ալ կը ճանչնար այդ խաղը. աչխոյժ չրջանակ մը զծելով վա– րէն վեր խոյս առաւ Թուրքի հարուա – ծէն: Ու երբ Թուրքը երկրորդ հարուած մը կ'ուզէր իջեցնել՝ Եւայի սուրը սահե– ցաւ անոր անուժին տակ:

Զրահը փրկեց Տերվիչին կեանքը. պող– պատէ հանդոյցները ջնջկացին. իսկ Տերվիչին հարուածը Եւային դլխուն հանդիպեցաւ:

— Վայ, — դոչեց գրեթէ ճչալով:

Որովհետեւ սպաւարտին ատատը ա – րիւնին ու մազերուն կպած էր, իսկ դիւ – զացին չէր դիտեր թէ պատկողը դլխէն վիրաւորուած էր:

Գրիգոր վար դրաւ կանթեղը ու կնոջ վրայ ծռեցաւ:

Կինը տեսաւ թէ Գրիգորին դէմքը դեռ մրատ էր, ինչպէս առաջ: Գեխը, մօրու – քը, յօնքերը այրած էին եւ աջ ձեռքը հատած պատանքի մէջ էր:

Սակայն իր դէմքն ալ անճանաչելի էր արիւնէն ու մուրէն. միայն աչքին սպի – տակուցը կը փայլէր արիւնոտ ու ծխո – ատած դէմքէն:

Գրիգորի մարմնէն այդ նոյն տաքու – թիւնը անցաւ՝ զոր զղացած էր այդ նը – չանաւոր անիւը փնտռած ժամանակ, երբ պալատի պատուհանէն ճիշդ այս նոյն զոյդ աչքերը տեսած էր:

Ու երկուքին աչքերը վայրկեան մը զի– բար դիտեցին:

— Գրիգոր, — ըսաւ այն տատեն կինը:

— Եւա՛, Եւա՛, դուն ի՞նչպէս հոս կը գտնուիս:

Եւ այդ վայրկեանին փայլակի մը նը– ման անցան ուղեղին մէջէն որդւոյն մա– սին բոլոր լսածները, ու բոլոր ինչ որ այդ զինակիր կարծած կնոջ վարմունքին մէջ նկատած էր. եւ այդ հարցումի վայրկեանին հասկցաւ ամէնէն զառն բա– նը: Ու երկու աչքերէն արցունքը գայտեց ու սահեցաւ իր մրոտած դէմքն ի վար:

Իբ.

Այդ սոսկալի յարձակումէն վերջ՝ երեք օր մեռելներու փոխադրութիւնը յաջող – ղեց: Տերվիչներն ու անդէն ատապլները կը փոխադրէին մեռելները:

Պարխպներու տակ՝ մեռել մեռելի վր– րայ պատկած էր: Փոսերու մէջ արիւնէն ձեւացած ցեխը այնքան էր՝ որ տեղ տեղ տախտակէ անցքեր դրած էին վրայէն քալել կարենալու համար: Ու մեռելներու չուրջ՝ ցիրուցան Ջախջախուած վահան – ներ, պոճուճքներ, սուրեր, նիզակներ, աղեղներ, ամէն տեսակ հրացաններ կա – յին եւ սատակի ահաւոր հոտ:

Թուրքերը պիչեր ցերեկ մեռել կը փո – խադրէին. միայն արտաքին բերդին պա – րիսպներու քովէն ութ հազար մեռել հա– ւաքեցին: Վերջին մեռեալը երեք օր վերջ միայն տարուեցաւ, երբ արդէն ադուաները փախցնելու համար հրացան հարկ էր դործածել:

Բայց ներսն ալ մեծ էր կորուստը: Տէր Մարտինոս վարդապետը, յարձակումին յաջորդող կէսօրին՝ մէկ անդամէն երեք– հարիւր ննջեցեալներու վրայ կատարեց հանդստեան պաչտօնը:

Երեք հարիւր մեռելները պահած էին հասարակաց փոսին չուրջ երկար չար – քով: Մէջտեղը Տէր Վաղինտ վարդա – պետը եկեղեցական չապիկով եւ ուրա – րով, ձեռքը խաչելութիւն մը բռնած. քովը Զեձէի առանց դլխու. ութ սպաներ, Վլատ զինակիրը, իր մօրը հետ, Մատ – թէոս Սէօր Մաքլարի Ջաղացպանը, Ֆել– նեմէթցի Գրիգոր դարբինը, Կաչբարիչ, տիկին Վաչ ու տիկին Պալոկ, ու դեռ կի– ներ եւ աղջիկներ, անճանաչելի արիւ – նոտ մեռելներու լուռ բազմութիւն մը: Տեղ տեղ դլուխ մը միայն, կամ բազուկ մը, տեղ տեղ արիւնոտ հագուստ մը՝ մէջը ոտք մը միայն:

Թաղման ներկայ էին ողջ մնացած քա – պանները եւ նաեւ Տոպօ, բայց դլխով, բերդին դրօչը ձեռքին մէջ բռնած:

Երբ քահանան մեռելները օրհնեց՝ Տո– պօ սկսաւ խօսիլ հատկլեալ ու տխուր ձայնով:

ԿԵՋԱՆ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

կը ներկայացնէ մեր երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն սերտացումն ու ապագայի զարգացումը »: Իւրպուկլու նոյն առիթով անդրադարձած է նաեւ Կիպրոսի հարցին չուրջ, ըսելով. «Այս խնդրին կապակցարար Թուրք ժողովուրդին ցուցաբերած համբերութիւնը յատակ օրինակ մըն է իր խաղաղասիրութեան: Թուրքիան միշտ պաշտպանած է վճռի առարկայ խնդիրներուն խաղաղասիրական լուծումը »:

Իւրկուպլու պաշտօնապէս Թուրքիա հրաւիրած է Կոսեդինը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Աթէնք.— Յարգ ոչ մէկ փոփոխութիւն յունական տապնապին մէջ: Թագաւորը կը չարունակէ իր խորհրդակցութիւնները. փոխադարձ բանակցութիւններու մէջ է Յունաստանի քաղաքական ընտրանին: Իրրեւ վերջին նորութիւն կարելի է նշել թագաւորին հետ տեսակցելու Փափանդրէուի փափաքը: Կ'ԱՆ – թագրուի թէ Փափանդրէու պիտի հրաժարի պաշտպանութեան նախարարու – թեան առընչութեամբ իր պահանջներէն եւ ենթարկուի թագաւորին՝ կառավարութիւնէն դուրս ձգելով իր դաւակը: Հարց է թէ թագաւորը պիտի ընդունի՞ այս առաջարկը:

Վերջին լուրերուն համաձայն, թագաւորը փորձ մը եւս պիտի կատարէ՝ կեդրոնի համախմբումէն կառավարութիւն մը կազմելու: Ամէնէն չատ կը հնչուի Թսէրիմոքոսի անունը, որ կառավարութեան ձախ թեւին մաս կը կազմէ: Այս իսկ պատճառով Թսէրիմոքոս աւելի հաւանականութիւն ունի կարենալ իր չուրջը համախմբելու որոշ թիւ մը տատամսող երեսփոխաններու, որոնք տակաւին կապուած կը մնան Փափանդրէուի:

Վիէննա.— Տակ Գոյի պաշարուած նեբրան օդնութեան փութացող կառավարական զօրագունդը է վերջոյ, երեք օրեր կատապի մարաերչ եւ փոխադարձ մեծ կորուստներէ ետք, կրցաւ հասնիլ Տակ Գո: Վիէթքոնկները կը մնան տակաւին լրջոյ դիրքերուն մէջ: Ամերիկացի օգաչուները, հակառակ Վիէթքոնկներու մարտահրաւէրին, Տակ Գոյի մէջ տակաւին չմիջամտեցին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Ակսա Մաթոսեան (Պրիւքսէլէն) հանդուցեալ ծնողացը՝ Նշան եւ Անիիկ Մաթոսեաններու յիշատակին հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի, 16 Օգոստոս, Երկուշաբթի Մեռելոց, Ժան Կուժոնի եկեղեցիին մէջ, յաւարտ պատարագի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նուէրներ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ողբ. Յարութիւն Գարագաշեանի մահուան առթիւ.—

Պ. Վահան Խմէլեանի միջոցով հետեւեալ նուէրները եղած են Հ. Բ. Ը. Միութեան, փոխան ծաղկեպսակի Յարութիւն Գարագաշեանի մահուան առթիւ.—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պ. Պ. Յաւ, Եսայան, Բիւրնէր, Մենքէս, Տէլիքա, Քուսեան Լեպեւիչի, Քաննէր, Պէրնար, Լժիր՝ տասնական Ֆրանք, Ազպէր Հապիպ քան, Տէր եւ Տիկին Լադար Ասուլհ քան, Տիկին Լաթիֆ քան, Կոմանտի Փաթրիմոնիօ (Քափապլանքա) 25, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ապեան պէյ՝ 50, Տիկին Պէչիր քան, Տիկին Անի Փուլճեան (ծնեալ Խմէլեան) քան, Տիկին Ֆրանսուա Փաթրիմոնիօ – Խմէլեան 25, Փաստարան Ֆրանսուա Փաթրիմոնիօ 25:
(Ընդհ. դումար 1245) :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի սրահը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՓԱՐԻԶ, Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի, ուր է Վերափոխման Ս. Աստուածածնի : Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Հայրապետական Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնութիւն:

Երկուշաբթի, Օգոստ. 16ին, Յիշատակ է Մեռելոց : Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ եւ կը կատարուի մահանաւոր հոգեհանդիստ, վասն հանգուցեալոց :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը մասնակցիլ այս սրբազան եւ հոգեպարտ արարողութիւններուն :

×

Այս կիրակի, Աստուածածնայ «Վերափոխման Տօն»ին առիթով, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ : Յաւարտ պատարագի Խաղողօրհնէք եւ Մատաղօրհնութիւն : Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Պատարագ ժամը 10ին:

Անոնք որ կը փափաքին մատաղօրհնութեան եւ խաղողօրհնէքի իրենց նիւթականները տրուելիք, խնդրուած է հանգուցեալոց բանկալը կամ դրամանիշը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսիլիոյ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտնէ Մարսիլիոյ հայ հաւատացեալ ժողովուրդին թէ Ս. Կոյսին Վերափոխման Տօնը պիտի կատարուի չքեղ հանդիսաւորութեամբ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեշնորհ ՅԱԿՈԲ ՎՐԴ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

Աւուրհանի ժամերգութիւն եւ անգաստան ժամը 8ին: Պատարագ ժամը 10ին : Ընդհ. հոգեհանդիստ 11·30ին եւ ապա աւանդական խաղողօրհնութիւն :

Խաղողի նուիրատուներէն կը խնդրուի իրենց նուիրելիք խաղողը եկեղեցի հասցընել Շաբաթ 14 Օգոստոս :

×

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգարարձութիւնը կը յայտնէ թէ կամքէ անկախ պատճառներով Աստուածածնայ տօնի առիթով կատարուելիք ոչ թէ Աստուածածնայ օրը, այլ յաջորդ կիրակի, Օգոստոս 22ին:

×

Այս կիրակի, Տէսինի Ս. Աստուածածնի եկեղեցւոյ մէջ, Աստուածածնի վերափոխման Տօնին առիթով, հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնութիւն: Ժամերգութիւն ժամը 8·30ին: Պատարագ ժամը 10ին:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Իփէքեանեան հարիւր Ֆր. կը նուիրէ Ֆրանսահայ կազմյա Յուշին, իր ամուսնոյն Ալեխս Իփէքեանի մահուան քառասունքին առթիւ:
(Առանձ «Յառաջ»էն) :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՁԱՇ ԷՓԻ ԼԷ ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Օգոստ. 14ին, 15ին և 16ին կը մատուցուի պատարագ Աստուածածնայ տօնի առիթով: Շաբաթ առաւօտ տօն Շողակաթի Ս. Էջմիածնայ հիմնարկութեան, կիրակի վերափոխումն Ս. Աստուածածնի եւ աւանդական խաղողօրհնութիւն, Երկուշաբթի Ս. պատարագ Մեռելոցի եւ հոգեհանգիստներ մասնաւորաբար ընդհ. զոհերու Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի առթիւ :

1, rue Victor Hugo

Կիրակի խաղողօրհնութենէ ետք ճաշ, Օքէլ Թուրիսթի չուրջ պաշտի վրայ կամ օթէլի ճաշասրահին մէջ, դիւրամատչելի դին : Ճոխ համադամ ուտելիքներ: Ըստ պատշաճի խօսողներ եւ զեղարուեստական բաժին, բարձրանալ Ռուբ տը Ռիվառէն Թրեվիզէեն : Ճաշին մասնակցողները պէտք է հեռաձայնեն կանխաւ, Թրեվիզէեն 7 :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ
SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ
Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31
DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)
Avenue J. F. KENNEDY
Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de St. Raphaël à Agay passant par Valescure
Հսկայ շէնք մը: Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք: Խաղադաշտ եւ լոգանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:
Օգոստոս 14 – 16 բանակողներ կ'ընդունուին, ներազգոյնը շաբթուան մը համար արձանագրուելու պայմանով :
×
ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
Երգչախումբ, պարախումբ, մենակրնկրը, նուագ, արտաստանութիւն եւ զանազան անակնկալներ՝ բանակումի աւանդական զաչտահանդէսներու դուարթ մթնոլորտով :
Ճոխ պիւֆէ, խորոված եւ զանազան խմիչքներ :
Օգոստոս15ին Մարսիլիայէն դէպի բանակավայրը օթոքար մը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7ին: Հատուցիլ 26 Բիւ տէ Քօնվալէսան:
Արձանագրութեան համար դիմել ամէն երեկոյ ժամը 6–8 , 26 Բիւ տէ Քոնվալէսան :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Օգոստոս 22ին, ամբողջ օրը *ՎԱՅՐԸ՝* Անթիպի ճամբուն վրայ Վիլնէօվի փլաժը, «Փառէ Վոկրընիէի վեղեցիկ անտառին մէջ:

Իջնել «Առէ տէ Շօֆիէօր»:

Կը նախագահէ Ընկ. ՀՄԱՅԵԱԿ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերունդի Ս. Ռափայէլի ճամբարին երիտասարդ – երիտասարդուհիները :

Մեկնումը.— Մասնաւոր օթոքարը կը մեկնի Փլաս Մասենայէն (Նիս) ժամը 8·30ին, Մատրէեն կը հասնի ժամը 9ին, իսկ ժամը 9·15ին կը հանդիպի Մանէհօ :

Վերադարձ ժամը 20ին :

Իսկ կառ տ'օթօպիւսէն ամէն քառորդ ժամ օթոքար առնել Ռափիտ Բոթ տ'Ազիւր Քաճի եւ Անթիպի համար եւ իջնել Վիլնէօվ Փլաժը՝ Առէ տէ Շօֆիէօր:

Մուտքը ազատ է :

Խմիչքի եւ ուտելիքի վերաբերեալ :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի, Վերափոխում: Հայրապետական ճաշնաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնէք ժամը 10·30ին:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Երկուշաբթի, օր Մեռելոց: Ջոյնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՅԱՐԲԵՐՅԻԱԿԱՆ Հայր. Միութեան Ֆրանսայի չրջանի 24րդ Պատմ. Ժողովը պիտի դումարուի այս Շաբաթ եւ Կիրակի, Պիվէռի Ֆրանսական եկեղեցիին սրահը :

Մարսէյլէն առնել կառատնի օթոքարը եւ կառատնէն առնել Պիվէռ տանող օթոքարը եւ իջնել վերջաւորութեան :

Առաջին նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին :

Կիրակի կէսօրին՝ մեծ հացկերոյթ ի պատիւ պատուիրակներուն: Կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր հայրենակիցները: Հասոյթը պիտի յատկացուի Միութեան բարենպաստակ ձեռնարկներուն :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
14
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
14 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԲԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10382 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.382

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԼՔԵԱԼ,, ԳՈՅՔԵՐԸ

Վերջերս Լիբանանի կառավարութիւնը ընդունած է լիբանանեան քաղաքացիներու Թուրքիոյ մէջ ունեցած անշարժ կալուածներու հարցով : Նոր ծանուցա – գրի մը կ՚ուղղած Անգարայի կառավա – րութեան եւ չուտափոյթ հատուցում պա – հանջած :

Հաստատուած տեղեկութեանց հա – մաձայն, օսմանեան կայսրութեան օրով Լիբանանցիները Թուրքիոյ մէջ ունէին երեք հարիւր միլիոն լիբանանեան ոսկի (հարիւր միլիոն տոլար) արժէքով կալ – ուածներ (հող եւ շէնք) :

Առաջին աշխարհամարտի վարդապետ – ին, երբ Լիբանան ազատագրուեցաւ Թրքական տիրապետութենէն եւ ենթար – կուեցաւ Ֆրանսայի հովանաւորութեան , Թուրք կառավարութիւնը գրաւեց այդ կալուածները, իբրեւ «լքեալ գոյք» , ա – նանց որեւէ հատուցումի :

Այն առենուան Լիբանանեան ձեռն – հաս իշխանութիւնները դիմած էին Թուրք կառավարութեան եւ հատուցում պահան – ջած :

Բանակցութիւնները սկսան էլլա – նահի եւ Թուրքիոյ միջեւ կարգադրու – թիւն մը յանգելու համար : Թուրքերը , զոր իրենց բարի սովորութեան , խու – սափուկ պատասխաններով ձգձգեր էին խնդիրը: Բանակցութիւնները խզուեր է – ին քանիցս ու վերսկսած , առանց վերջ – նական ու գոհացուցիչ եզրակացութեան մը յանգելու :

1923 Յուլիս 24ի Լօզանի հաշտութեան դաշնագրէն ճշդած էր օսմանեան կայս – րութենէն բաժնուող հողամասերու բնակ – չութեանց իրաւունքները : Թուրք կառա – վարութիւնը պարտաւոր էր գրամական հատուցում տալ այս վերջիններու Թուր – քիոյ մէջ ունեցած անշարժ կալուածնե – րուն փոխարէն : Հետեւաբար Լիբանան – ցիները պէտք է օգտուէին գաշնագրի այդ պարագային, Լիբանանի կառավարու – թիւնը մտադիր է դիմելու Լա Հէյի իրա – ւարքական Գերատոհն Ատեանին, Լօզա – նի դաշնագրի հիման վրայ եւ հատուցում պահանջել Լիբանանցիներու Թուրքիոյ մէջ ունեցած կալուածներուն համար , գրաւման ենթարկուելով նաեւ Հայերու կալ – ուածները »:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՍԱՄ,, ՀՐԹԻՌՆԵՐԸ ԿՐԿԻՆ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Զորեքշաբթի, մինչ խաղաղութեան ուժը Նոպելեան մրցանակաւորները Վի – էթնամի մէջ անհրաժեշտ եւ անմիջական պինդապատրի մը համար կուշ մը կ՚ուղղէ – ին աշխարհի մեծերուն, տեղւոյն վրայ կացութիւնը չատ աւելի կը բարդանար :

Հինգշաբթի առաւօտ, Հանոյէն ութ – սուն քմ. հեռու, ռուսական Սամ հրթ – ռիռով մը կ՚առնուէր ամերիկեան երկ – րորդ օդանաւ մը (առաջին դէպքը պա – տահած էր Յուլիս 24ին, որուն ամերիկ – եան օդուժը պատասխանեց՝ ռմբակոծե – լով սամ հրթիռի արձակման երկու խո – րիսխները) : Այս երկրորդ միջադէպը չատ աւելի կը մտահոգէ Ամերիկացիները, զա – նազան պատճառներով : Շատ հատնտական է որ այդ օդուժը դէնքերուն հետ խոր – հրդային Միութիւն Հիւսիսային Վիէթ – նամի հայթայթած է նաեւ պահնիք գոր – ծածելու ի վիճակի անձնակազմ մը. ու – րեմն, հակազդելու պարագային, կացու – թիւնը կրնայ աւելի ծանրանալ : Դէպքը յատկանշական է նաեւ անով, որ օգնա – ւը այս անգամ վար առնուած է Հանոյէն ութսուն քմ. հեռու, շրջանի մը մէջ՝ ուր արձակման ոչ մէկ խարիսխ նշ – մարուած էր ցարդ : Շատ հատնտարար հրթիռը արձակուած ըլլայ չարժական – խարիսխ մը : Իրապէս, նման չարժական խարիսխներու գոյութեան մասին տեղ – եակ էին ամերիկացի մասնագէտները , որոնց կարծիքով կարելի է պահնիք քանի մը ժամուան ընթացքին քակել ու տեղա – փոխել : Արդ, եթէ Հարաւային Միու – թիւն չարժական – խարիսխներով օժտ – ուի Հիւսիսային Վիէթնամի ամբողջ տարա – ծութիւնը՝ կացութիւնը կրնայ բարդա – նալ Ամերիկացիներուն համար, մանա – ւանդ որ դրեթէ անկարելի կը դառնայ դանդը գտնելն ու ոչնչացնելը :

Դէպքերը կը զարգանան նաեւ Հարա – ւային Վիէթնամի մէջ: Տակ Գոյլ պա – տային Վիէթնամի մէջ: Տակ Գոյլ պա – տային Վիէթնամի մէջ: Տակ Գոյլ պա – տ

ՄԵԾԵՐԸ ՄԵԾԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

« Ո՞րն է ճարտարախօսէ մը պահան – ջուած առաջին յատկութիւնը», կը հար – ցուէր անգամ մը Դեմոսթենէսի. — « Գործ » պատասխանէց մեծանուն հռե – տորը: Երկրորդ յատկութիւնը, գարձեալ գործ, երրորդը՝ նմանապէս : Եւ իրա – ւունք ունէր ան : Ոչ միայն որովհետեւ գործն ըստ ինքեան միշտ աւելի ճարտա – րախօս եւ ազդեցիկ է քան խօսքը, այլեւ որովհետեւ խօսքը աւելի ճարտար ու ազդեցիկ կ'ըլլայ գործի միջոցաւ: Կեանքի իրականութեան հետ չփուող, այլա – զան փորձառութիւններ կրող, պայքա – րող, աքնող, օգտակար սկզբունքի մը, ձեռնարկի մը համար մաքառող, զրկանք կրող, զոհաբերող անձն է որ կրնայ իրա – պէս պերճաբան ըլլալ եւ մարդոց մտքին ու սրտին ազդել արդարաբար : Դեմոսթե – նէսի վերագրուած այս պատասխանը մէջ բերելով Ֆրանսիզ Պէյքըն կը յայտարա – րէ թէ իրեն ալ եթէ հարցնէին թէ ո՞րն է քաղաքացիական առաջին յատկութիւնը, իր պատասխանը պիտի ըլլար «Քաջու – թիւն», երկրորդը՝ գարձեալ քաջութիւն, երրորդը՝ նմանապէս : Այլ սակայն ո՛ր – քան յաճախ դժբախտաբար սխալ կ'ըմ – բռնուի այս այնքան դիւրելի ու փափա – քելի յատկութիւնը : Կենդանական ան – զուսպ մոլեգնութիւնը, անպատկառ լեր – բութիւնը, որ ամէն պատշաճութիւն կ'արհամարհէ, ամէհի կուրացուցիչ ա – ռելութիւնը ,եւ գռեհիկ, ստորին նա – խանձոտութիւնը, որ այլոց թշուառու – թեան եւ վարկաբեկման մէջ կ'որոնէ իր զոհացումը, ասոնք անտարակոյս հեռի են ճշմարիտ քաջութիւնն ըլլալէ, այլ ա – նասնական կիրքեր են միայն : Սոյնպէս – եանք ճշմարիտ արուութիւնը սահմանած են իբր « Առաքինութիւն մրցական է կռ – մանէ առաքինութեան »: Քաջութիւնը ա – ռաքինութիւն է, մոլութիւնը արժանի չէ այս անուան : Քաջութիւնը առաքինու – թիւն է, ոչ թէ չէզոք կամ կրաւորական, այլ գործօն, որ կը մրցի, կը պայքարի ո՛չ յօգուտ անձին, այլ է նպաստ արդա – րութեան, ճշմարտապէս մարդկային քա – ջութիւնը գիտակից, ինքնիշխան, վսեմ սկզբունքներով զօրեղացած եւ անչահա – խնդիր, անձնուէր զգացումներով ոգե – ւորեալ: Ժողովրդականութիւն կորսըն – ցընելէ չ'ահաբեկիր, նախատինքներէ չ'ընկճուիր, իր համոզումներն ու սկզբ – բունքները կը պաշտպանէ ինչպէս քաջա – րի հայրենասէր զինուորը կը պաշտպա – նէ՝ ի պէն իր արեան՝ այն դրօշը, որ իր հայրենիքին փառքն ու պատիւը կը ներ – կայացնէ :

Գաղափարապաշտ մըն էր Պէրպէրեան, տեսիլքի մարդը, բարձրադոյն մտաւո – պար մը ունէր իրեն առաջնորդ եւ ներ – չընչում :

Գաղափարապաշտութիւնը ունի իր վը – տանգները: Անոր ազդեցութեան տակ , մարդ կը փորձուի փոխանակ անցագը ի – րականութեամբ դրազելու՝ հաճոյալի և – բազանքներու աշխարհին մէջ դեղերիլ եւ դառն յուսախաբութեանց մատնուիլ, վի – րացական, անդորձնական, ուստի անօ – գուտ ըլլալ : Այլ եւ երբ չափաւորու – թեամբ ու ազդմատութեամբ գործածուի , ամենակարեւոր մէկ ազդակը կ'ըլլայ հանրային կեանքի բեղնաւորութեան : Հանրային գործիչը պէտք է ըլլայ գաղա – փարի , տեսիլքի մարդը, հաւատքի մարդը : Հաւատք ապագայի մասին : Հաւատք թէ անխուսափ քաոս մը չէ տիե – զերքը, այլ ինչպէս կայ ֆիզիքական կար – գաւորութիւն մը, նոյնպէս կայ անոր մէջ բարոյական կարգաւորութիւն մը: Անի – մաստ քաոս մը չէ մարդկային սեռին պատմութիւնը, ինչպէս կը փորձուինք ենթադրել՝ երբ առանձին դէպքերը մի – այն կը նկատենք, այլ հոն ալ կայ կարգ ու սարք մը, որ դէպի կատարելութիւն կը ձգտի անդադար: Այսպիսի տեսիլքի մը, հաւատքի մը չնորհած ներչնչմամբն է, որ մարդուս կարելի կ'ըլլայ յարա – տեւութեամբ եւ անվհատ կատարել իր ա – ռօրեայ պարտաւորութիւնները, որոնք ձղճիմ ու ապարդիւն կը թուին յաճախ , ոգորիլ դժուարութեանց դէմ, համբերել ապերախտութեանց ու թշնամութեանց :

Կարելի չէ զանց ընել յիշելը այս առ – թիւ Պէրպէրեանի ամբասիր , մաքուր անհատական կենցաղն , իր անձնական բարձր նկարագիրը :

Բայց մեծ հանրային գործիչի մը նը – կարագիրը, իր ներքին անձնական կեան – քը, ունի՞ որ եւ է նշանակելի առընչու – թիւն իր հանրային պաշտօնավարութեան ու գործունէութեան հետ : Կան ոմանք որ ժխտական պատասխան մը կուտան սոյն հարցման : Ցորչափ մէկը ունի հան – րային պաշտօնեայէ մը պահանջուած յատկութիւնները, իմացական կարողու – թիւն, համառութիւն, թեբեւս պերճախօ – սութիւն, վարչապետութիւն , դիւանա – գիտութիւն : Մեզի ի՞նչ փորթ իր ներ – քին կենցաղը , իր նկարագիրը՝ որ իրեն յատուկ է, որ իր խղճին միայն կը վերա – բերի եւ զոր պրպտելու, քննելու, կշռելու ոչ պարտականութիւն ունինք մենք եւ ո՛չ իրաւունք: Կայ սակայն դառակարգ մը , որ տարբեր եղանակ մը ունի խորհելու , դատելու, եւ իրաւունք կուտայ մեծա – նուն անդղիացի պետական մարդուն, կը – լատըսթընի, որ իր դահլիճէն կը վարէր իր ամէնէն փայլուն, ամէնէն ազդեցիկ ու կարեւոր անդամներէն մին՝ իր ներքին կեանքին վերաբերող գայթակղական մէկ արարքին պատճառաւ, թէպէտ չատեր այսպանեցին զինք, քննադատեցին, իբր մոլեռանդ, չափազանց բծախնդիր մաք – բակրօն մը :

Նախ որ մարդուս անձնականութիւնը տեսակ մը զործանաւորութիւն է, որուն տարբեր մասերը սերտ առնչութիւն մը ունին իրարու հետ եւ կարելի չէ որ մէկ մասին եղած վնասը, մէկ մասին փոու – թիւնը չազդէ միւս մասերուն վրայ, մա – նաւանդ երբ այդ վնասին, այդ փոու – թեան կեդրոնը կենսական մէկ մասն ըլ – լայ: Որ եւ է մոլութիւն որ անգամ մը կ'արմատանայ, խիղճը կը ակարացնէ , կը լթացնէ, արժանապատուութեան ըմ – դացումը կը փճացնէ, բարոյական ուժերը կը ջլատէ, ուրիշ մոլութիւններու դիւրա – պատրաստ դոհ մը կ'ընէ դժբախտ ենթա – կան, անընդունակ այն վեհանձն , անձ – նամոռաց , կորովի յատկութեանց, որոնք անհրաժեշտ են արդիւնաւոր, վստահելի հանրային պաշտօնէի մը համար: Եթէ մէկը ինքզինքը, իր անձնականութիւնը չի յարգեր եւ իր բարոյական էսը կ'անար – դէ, ուրիշը յարգելու, ընկերութեան լ – բաւունքն ու արժանապատուութիւնը յարգելու, կարողութիւնը կը կորսնցնէ տակաւ՝ եթէ ոչ նոյնհետայն :

Բայ աստի, ոչ միայն բարոյախօսին , այլեւ ընկերաբանին ու պետական անձին դաւանանքը, տիեզերական փորձառու – թեան մեզի աւանդած դասը այս է. «Ար – դարութիւնը ազդ մը կը բարձրացնէ , մոլութիւնը զայն կը կործանէ»: Ազգի մը, հանրութեան մը ամէնէն ազեատուր թշնամիները մոլութիւններն են, եւ այն հանրային պաշտօնեան որ իր անձնական մոլութիւնը կը քաջալերէ որեւէ ձեւի մէջ, թշնամին է իր ազգին եւ ոչ բարե – կամը, եւ այնքան աւելի վատ է իր ազ – դեցութիւնը՝ որքան աւելի բարձր ու ազ – դեցիկ է իր դիրքը: Ինչպէս վատաս – չագրաւ է իր դիրքը: Ինչպէս վատաս – չագրաւ կրնանք ըսել թէ մոլութիւնը չ – բար կրնանք ըսել թէ մոլութիւնը չ – տեղու դժբախտ կործանման պատճառ ե – ցած է ,նոյնքան վստահաբար կրնանք նաեւ յայտարարել թէ Պէրպէրեանի մա – քուր կենցաղն անհրաժեշտ պայմանն է – ղած է իր նախանձելի յաջողութեան եւ դինքն արժանացուցած այն մեծարանքին, դոր եկած ենք այսօր մատուցանել իրեն :

ԱԲՐԱՀԱՄ ՏԷՐ–ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՀԻԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

Յուլիս 16ին տարեդարձն էր Պատմու – թեան ամէնէն մեծ դէպքերէն մէկուն : Ճիշդ քսան տարի առաջ, այդ օրը, Նիւ Մէքսիկոյի անապատին մէջ, Ամերիկա – ցիք փորձնային առաջին հիլէական ռում – բը : Նոյն օրը, ուրիշ ռումբ մը, իսը – ալնկիցով դրկուեցաւ Ծայր. Արեւելք , ուր Ճափոնի դէմ կատարի պատերազմ կը մղուէր : Այս վերջին ռումբն է, որ մէկ քանի չաբաթ ետք, այսինքն, 1945 Օգոստոս վերջին, բառին իսկական առու – մով երկրի երեսէն պիտի սրբէր Հիրոշի – ման: Այս ահաւոր զէնքին դիւտը ամբող – ջական փոփոխութիւն մը մտցուց միջազ – գային յարաբերութեանց մէջ, պատե – րազմի տեւողութիւնը կարճեցնելու միտ – քին մեծագոյն արդիւնքէն զատ : 1945ին , հիլէական ռումբը Ամերիկացիներուն թոյլ տուաւ Ճափոնի դէմ պատերազմը չահիլ ամէնէն լաւատես պինուորական դիտողներու նախատեսած թուականէն մէկ տարի առաջ: Այս հիմնական առաւե – լը, այս հիմնական իրողութիւնն էր, որ Ճափոնական Հիրոշիմա եւ Նակազաքի քաղաքներուն դէմ այս ահռելի զէնքը գործածելու վարանում չթոյլատրեց : Միացեալ Նահանգները Ծայր. Արեւելքի ռազմաբեմին վրայ անմիջական եւ ազդու միջամտութիւն մը չէին սպասեր Խորհ. Միութեան կողմէ, որմէ, Եալթայի մէջ, Ճափոնի դէմ պատերազմին խորհ. մաս – նակցութեան խոստում կորզած էր Նա – խագահ Ռուզվելթ: Ու թեբեւս, Միաց – եալ Նահանգները կը կասկածէին, թէ սովետները նպատակաւոր ու ռազմավա – տական վերապահութիւն մը ցոյց կուտա – յին պատերազմի այս ճակատին վրայ :

Այսպէսով, նախագահ Թրուման ձա – փոնի դէմ գործածեց հիլէական ռում – բը, պատերազմը մէկ տարիով կրճատ – ցընելով եւ խուսափելով կորուստներէ, որ երկու կողմերուն համար ալ Հիրոշի – մայի ու Նակազաքիի կորուստներէն աւե – նաւտն հինգ անգամ աւելի պիտի ըլլա – յին :

Ահռելի գաս , Միացեալ Նահանգները կ'ուզէին մարզկութեան ապագային ըն – դդէմ պատերազմական վիճակի պերա – կացութիւնը , ապագայ տարնտղներու դիմագրաւման մէջ : Իսկապէս, յետպա – տերազմեան երեք տարնտղներ՝ մէկը Պերլինի, մէկը՝ Միջին Արեւելքի եւ մի – սը՝ Կորէայի մէջ, վտանգաւոր դիծէն անդին չանցան, չնորհիւ հիլէական ռումբի գոյութեան :

Սակայն, հիլէական ռումբին Միաց. Նահանգներուն տուած գերակայութիւնը չէր կրնար ժամանակաւոր չըլլալ: 1949ին, Խորհ. Միութիւնը փորձեց իր առա – ջին ռումբը եւ 1953ին, առաջին կրիպտ – յին ռումբը :

Մէկ քանի տարի ետք, երկու աշխար – հներուն մէջեւ զառնալեղի խօսակցութիւն – ներ սկսան՝ կրկիպային զէնքերու վրայ հակակշռի համաձայնութեան մը չուրջ : Երկու մեծ պետութեանց ռազմավարու – թիւնը պատրաստուելերը սկսան յայտ – արել, թէ ժամանակակից զէնքերով ան – կարելի էր պատերազմ մը չահիլ, ընդհ – կառակն, կարելի էր զայն կանխել՝ մա – հատիպ հակազդեցութեանց սպառնալի – քով :

Ճիշդ այս պայմաններուն տակ էր, որ առեղծուեցաւ սարսափի հաւասար – կշռութիւն կոչուածը, որուն նիրքեւ վարժուեցաւ ապրիլ ժամանակակից աշ –

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԱՂԱ

Սերպիս աղային գործերը բարգաւաճ էին, ագարակը լաւ եկամուտ կը բերէր եւ բոլոր ընտանիքը օժտուած էր առող – ջութեամբ մը որ-կրնար ամէնէն համբ – բաւար բժիշկն անգամ կատաղութեան մղել : Վերջապէս Սերպիս աղա երջանիկ էր որչափ երջանիկ կրնայ ըլլալ մարդ :

Ամէն անգամ Սերպիս աղայի գալուս – տը յաղթական մուտք մըն էր մեր տու – նէն նէրս : Երբ դուռը բացուելով — Սերպիս աղան եկաւ, ձայնը կը հնչէր , ամէնքս բակը կը վազէինք դինքը դիմա – ւորելու: Ա՛հ, այն ազմկալից ուրախու – թիւնը, խօլական ովսաննաները որով կ'ընդունէինք զինքը :

— Սերպիս աղան է, Սերպիս աղան է , կ'աղաղակէինք ամէնքս միաբերան :

— Վա՛յ, Սերպիս աղա, բարով է – կար :

Ու ահա՛ կը պաշարէինք, կը սեղմէ – ինք, կը ճնշէինք զինքը: Ամէնէն պզտիկ – ները արդէն իր ուսերուն վրայ էին, քիչ մը մեծերը թեւերէն կախուած ու ինք կը համբուրէր, կ'ապտակէր ամէնուս երես – ները :

— Տղա՛ք, աղէ՞կ էք, ո՞նց էք, ա – ոող էք ...

— Սերպիս աղա, կառքին մէջ ի՞նչ կայ, ի՞նչ բերիր մեզի ...

— Հիմա կը տեսնաք, համբերեցէք քիչ մը :

Ու ահա կառքը կը սկսէին պարպել ... որովհետեւ Սերպիս աղա միշտ խոշոր , լեցուն կառքով մը կուգար :

Ագարակէն բերած նուէրներն էին, սեր – կեւիլ, նարինջ, խնձոր, տանձ, կաղին, ընկոյզ, չամիչ, թուզ, պաստեղ, կարպ, չոր սեր, թարմ պանիր, եւ տեսակ տե – սակ անուշեղէններ զորս կինը պատրաս – տած էր, ապուխտ, երշիկ, օղի, վերջա – պէս ինչ որ կար ագարակին մէջ :

— Սերպիս՛ աղա, խենթեցա՞ր , ի՞նչ պիտի ընենք այչափ բանը, ո՞ւր պիտի դնենք, կ'աղաղակէին տանտիկիններն տեսնելով այդ անվերջանալի ծրարները:

Սերպիս աղա խնդալով կը պատաս – խանէր :

— Հոգ մի՛ ընէք, հոգ մի՛ ընէք, վաղը միւս օրը տղաքը բան մը չեն ձգեր :

Իրիկունը երբ տան էրիմարդիկը կու – գային՝ Սերպիս աղա արդէն դիշերնոցը հագած , վառարանին քով, օղիի ափսէին դիմաց «քէյֆ» կ'ընէր :

Ու բոլոր ընտանիքով, մեծ ու պզտիկ, կը բոլորուէինք չուրջը եւ ինք գոհ, ան – ձրնդիւր, կեանքով ու զուարթութեամբ ուռած՝ կը սկսէր խօսիլ , խնդալ ու պատմել ագարակին ու իր գաղաքին դըր – ուագները զորս կը համեմէր կատակա – բանութիւններով ու սրամտութիւններով : Սերպիս աղա չէր ուզեր որ չուրջը տխուր դէմքեր տեսնէ. ամէն մարդ պարտաւոր էր, նոյնիսկ բռնի կերպով, ծիծաղկոտ դիմակ մը անցընելու դէմքին երբ իրեն քով դտնուէր : Իր սովորական խօսքերէն մէկին էր հետեւեալը .

— Ինդացէ՛ք պէ ... ամէնքս ալ պիտի մեռնինք օր մը, ինչ ուրախութիւն որ ը – նենք, քովերնիս կը մնայ :

Այս էր իր հաւատոյ հանդանակը, իր խմաստասիրութիւնը :

Քաղաքականութեամբ չէր զրազեր բը – նաւ :

— Թագաւորին տուրք կուտանք կոր որ այդ բաներուն հոգ տանի , մենք ալ սիրա չհատցնենք պարապ տեղը, քէֆէրնիս նա – յինք, կ'ըսէր :

Ազգային խնդիրներու մասին ալ նոյնը կը մտածէր :

— Առանկ բաները պատրիարքին դիա – նալիք բանն է, մեզի ի՞նչ որ միտք յոգ – նեցընենք, քէֆէրնիս նայինք ...

Տխուր խօսքեր պէտք չէր որ ըլլար իր քով :

— Դոցեցէ՛ք, դոցեցէ՛ք այդ խօսքերը , ուրիշներուն պատահած դժբախտութիւն – ներով մենք չախրինք, Աստուած կը բարկանայ եւքը, կը դոչէր :

Ժողովրդին խրատները կարծես իրեն նշանաբան ընտրած էր :

« Քու արածդ արտմութիւնը վերցուր ու մարմինդ չարութիւնը հեռացուր » :

« Հացդ ուրախութեամբ կեր ու գինիդ ուրախ սրտով խմէ» :

« Սիրած կնկանդ հետ կեանք վայել – քու ունայնութեան կենացդ բոլոր օրե – րուն մէջ »:

Եւ այսպէս, անհոգ ու անկնճիռ , Սեր – պիս աղա ամէն տարի կուգար մեզի, իր անապատ ու հաղորդիչ զուարթութեամբ մեր տունն ալ չէնցնելով մէկ երկու ա – միս: Իր ներկայութիւնը բոլորովին կը նեմացնէր Համբարձում աղան որ զրկիչ կը հալէր, կը ընդունէր անոր առջեւ, տա – րեւէն ճառադայթներուն ենթարկուած սառոյցի կտորի մը պէս :

×

Տասնըվեց տարեկան պատանի էի, երբ ձմեռ մը նորէն հիւր եկաւ Սերպիս ա – գան : Այդ տարին բացառիկ կերպով յո – զոյ պացած էին իր գործերը, հրաշալի հունձք մը ըրած էր, մեծ աղջիկը նշանդր էր Խոտոսթոցի հարուստ աղաներուն մէ – կուն զաւկին եւ ինքն ալ մանչ զաւակ մը ունեցած էր, ուխտերորդը, որ քանի մը ամիսէ ի վեր ծներ էր :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(4 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գրիգոր Սպենդիարեան ակնառու բժիշկը ազգային-ազատագրական գործին մէջ մեծ ծառայութիւններ մատուցած ըլլալով, Հայաստանի նախարարական Խորհուրդի որոշումով Դիլիջանի հիւանդանոցներէն մին կոչուած է «Գրիգոր Սպենդիարեան» հիւանդանոց :

×

Օրէ օր կ'աճի եւ կը զեղեցկանայ Իջեւան քաղաքը : Մինչ կը կառուցուին արդիւնաբերական նոր ձեռնարկութիւններ, մշակութային եւ կենցաղային կեանքի զարգացման համար նոր շէնքեր, կը բացուին եւ կը սարքաւորուին նոր վարժարաններ :

×

Շահումեանի շրջանի Ներքին Զարխախի գիւղացիները որոշած են այս տարի հանրային դանձարկղ դնել 650 հազար րուբլի : 1964ի բոլոդամամբ 150 հազար րուբլի աւելի : Գիւղացիները արդէն ա-ւարտած են հացահատիկի հունձքը՝ հեկտարէն առանալով 34 ցենտներ ցորեն : Մերանի իւրաքանչիւր հեկտարէն հաւաքուած է 130 ցենտներ, լաւ վիճակի մէջ է խաղողի մշակութիւնը, իսկ այս տարի Զարիախէն կը սպասուի մեծ քանակութեամբ պղպեղ, ամրուկ եւ վարունգ :

Լաւ ճամբու մէջ է նաեւ անասնապահութիւնը : Վեց ամսուան ընթացքին իւրաքանչիւր կովէ առացուած է 1550 լիթր կաթ, որ տարեկան ծրագիրը գերակատարելու ամէն երաշխիք կը ներկայացնէ :

Այս աշխատանքներու զուգընթաց, կը հոգացուի նաեւ անասուններու կերի հարցը : Առաջին եւ երկրորդ հունձքին ամբարուած է չորս հարիւր թոն խոտ՝ անասուններու ձմեռնային կերի համար :

×

Իրենց պաշտօնական պարտքը կատարելու եւ հասարակական կարգապահութեան պահպանման գործին մէջ մատուցած ծառայութիւններուն համար Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը, 1965 Յուլիս 27ի հրամանագրով պատուոյ շքանշաններով պարգեւատրած է հետեւեալ հայրենակիցները .—

Գնդապետ Երուանդ Վարդանեանին շքանշանի՝ Աշխատանիշային կարմիր դրօշի շքանշան :

Գասպեան Առաքելեանին՝ կարմիր աստղի շքանշան :

Սուրէն Արզումանեանին, Ալեքսան Դաւմպեանին եւ Լեւոն Թորոսեանին՝ «Պատուոյ շքանշան» :

Արտուշ Ազատարեանին եւ Գեղամ Կարապետեանին՝ «Աշխատանիշային արիւնքեան շքանշան» :

Ալիքսան Գեւորգեանին եւ Հայկ Մարտիրոսեանին՝ «Աշխատանիշային գերազանցութեան շքանշան» :

Այս հրամանագիրը առարաղրուած է Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Ա. Միկոյեանի եւ քարտուղար Մ. Գէորգաձէի կողմէ :

×

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Ն. Յարութիւնեան, Յուլիս 28ին « Վաստակաւոր բժիշկի» կոչման շնորհագրերը տուաւ կարգ մը բժիշկներու ու բանց թուին՝ Երեւանի օպտութեան կայանի բժիշկ Ա. Աւագեան, մանկական հիւանդանոցի բաժնի վարիչ Փ. Աւետիքեան, Լենինականի հիւանդանոցի վիրաբուժութեան վարիչ Բ. Աւթանդիլեան, Կիրովականէն Գ. Այվազեան, Երեւանի բժշկ. համալսարանի ընդհ. առողջապահութեան ամպիոնի դասախօս Վ. Յակոբեան :

Երկարատեւ, ամբողջ աշխատանքի եւ հասարակական եռանդ գործունէութեան համար « վաստակաւոր ճարտարապետի» շնորհագրերը տրուեցաւ նախագծային հիմնարկութեան տնօրէն Մ. Մալխասեանին, Քանաքեռի ալիւմինիումի գործարանի էլեկտրական արտադրութեան պետ Յ. Մինասեանի :

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պատուոյ դիպլոմ արժանացան հանքային արդիւնաբերութեան 26 աշխատաւորներ :

« 1941 – 1945 թուականներուն հայրենական մեծ պատերազմում ձեռք բերած յաղթանակի քսան տարին» յոբելենական յանձնաժողով մը կազմակերպած էին դեռմանական ֆաշիզմին դէմ մղուող հերոսամարտերի :

×

Երեւանի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած է ֆութպոլի միջազգային մրցում, — Երեւանի «Արարատ» եւ Ճափոնական խումբերու միջեւ : Խաղը սկսելէ առաջ նուագուած են հայկական եւ ճափոնական հիմները, փոխանակուած են հայկական եւ ճափոնական դրօշները, ապա խաղը սկսած Հայերու յարձակողականով : Երրորդ վայրկեանին Հայերը նշանակած են առաջին կէտը : 25րդ վայրկեանին հայկական խումբը յաջողած է նշանակել 2րդ կէտը, բայց ճափոնացիք բուռն յարձակողականով մը կրցած են կէտ մը ապահովել եւ հանդիպումը վերջացած է 2 – 1 արդիւնքով՝ ի նպաստ «Արարատին» :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԻԶԱԶԳ. ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Վենետիկի Միջազգ. փառատօնը կը դրէն մեզի թէ մասնաւոր կարդադրութեամբ եւ անօրինութեան բացառիկ հրաւէրով այս տարի եւս, երկրորդ անգամն ըլլալով, Վենետիկի Միջազգային փառատօնին մէջ ելոյթներ կ'ունենան երկու հայ արուեստագէտներ, Լիբանահայ ծանօթ պարիթոն Տիգրան Ժամկոչեան եւ Պուլկարահայ ջութակահար Յովհաննէս Անտոնեան :

« Աշխարհի դրեթէ ամէն կողմէն կային բազմաթիւ երաժիշտներ, մասնակցելու համար մուտքի մրցումներուն : Հպարտութեամբ յայտնեցանք՝ երբ մեր տղաքը ունեցան ամէնէն փայլուն արդիւնքը բոլոր պահանջուած նիւթերուն մէջ, արժանանալով եւրոպական արտաքին նախապարութեան մրցանակին :

Անտոնեան նուագեց իրբեւ Ա. Ջութահար, իսկ պարիթոն՝ Ժամկոչեան հետեւեցաւ Միւնիխ – Վոքալ քամերային, ելոյթ ունենալու համար իրբեւ մեկնակատար՝ փառատօնի փակման հանդիսութիւններուն » :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Խանասորի Աբջեանքին յիշատակով «Հերոսներու օր»ը տօնուեցաւ Յուլիս 25ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան Կոմիտէին ու Կապոյտ Ծովի Կրնոպլի մասնաճիւղին :

Հակառակ աննպաստ օդին, հաւաստաւոր բազմութիւն մը փութացած էր սակայն Շաթօ Պօռլիաու դեղեցիկ եւ ջրառատ ծառաստանը : Դաշտահանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Կարկուտ տեղաց» խմբերգով, որմէ ետք ընկ. Տիգրան Սանճեան հիմնական ու սեղմ դիծերով ոգեկոչեց յիշատակը մեր հերոսներուն : Ապա եղան արտասանութիւններ, մեներգներ, անակնկալներ, հայկ. պարեր՝ ստեղծելով զուարթ եւ խանդավառ մթնոլորտ մը : Ընկ. Ղեւոնդ Թորոսեան բեմ հրաւիրուելով ըրաւ Խանասորի Աբջեանքին պատմականը, բացատրեց օրուան իմաստը, մեր պարտականութիւնը հանդէպ հերոսներու այն փաղանգին, որոնք իրենց արիւնով եկան գրելու մեր նոր պատմութիւնը : Ընկերը անդրադարձաւ նաեւ անոնց հանդէպ մեր պարտականութեան՝ չմոռնալու իրենց յիշատակը, գիրենք օրինակ ունենալով քալելու դաղափարական նոյն դեղեցիկ ճամբէն ու մանաւանդ տոկալու՝ մինչեւ որ օր մը մեր առջեւ բացուին միացեալ, ազատ եւ անկախ հայրենիքին դռները :

ՄՈՒՐԱՏ

ԾՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մարգարիտ ուզողը պէտք է իջնէ ծովի խորը :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

Քեզ սիրողին ծառան եղիր, չսիրողին՝ աղան եղիր :

ԹՐՔԱԿԱՆ

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Ձեռքը , ոտքը :

— Իրե՞ն :

Եւ անոնցմէ մէկը պոռաց վերը քալող պահակին :

— Հէ՛յ, դինուոր, Գրիգոր գնդապետը ո՞ր կողմն է :

— Ի՞նչ կ'ուզէք, — լսուեցաւ Գրիգորի ձայնը :

— Վաս դինակիրը հոս է, մեծապատիւ տէր, ձեզի ըսելիք ունի :

Սանդուխներու վրայ դանդաղ քայլերու ձայն մը լսուեցաւ. Գրիգոր կուգար կա-պալով. ձեռքին մէջ մոմի կանթեղ մը բռնած :

Սանդուխի տակ կեցաւ ու մէկու մը հետ քանի մը խօսք փոխանակեց .

— Անկարելի է .այնքան են մեռելները որ երկու օր ալ չի բաւեր մաքրելու համար :

— Երեւակ չորս օր ալ չի բաւեր, — խորհրդածեց խոպոտ ձայն մը :

Կանթեղը մօտեցաւ :

— Սպասուրաս վար առէք, — ըսաւ Եւա :

Գիւղային ձեռքը կնոջ կռակին տակը տարաւ սպասուրային ճանկը քակելու համար : Գրիգորն ալ հասաւ :

— Ա՛խ ղս վկաս,— ըսաւ,— ինչ եւ ի-ցէ, դէթ ողջ մնացիր :

Գիւղացին քակեց կապը ու սպասուրը քաշեց : Եւա կիպիչ ցաւ մը դգաց դբլխուն վրայ :

— Սպասուրաս հանած կը կենամ ձեր առջեւ, արիւնի ու կրակի մէջ սուրբ մայրս հոգ նահատակուած քաջ ընկերներս : Ձեր հոգիները արդէն աստղերէն անդին յաւիտենական հայրենիքին մէջ են. նեկան եւ սպասող ձեր աճիւնները կ'օրհնեն :Ձեր առջեւ կը խոնարհեցնեմ բերդին դրօշը , ով փառաւորեալ դիւցազներ : Դուք ա-մէնդդ հայրենիքին համար մեռած էք , ձեր վարձքը Աստուծմէ է : Աստուած ձեր հետ ըլլայ : Յաւիտենականութեան մէջ , Ս. Սահիանոս Թագաւորին քով՝ պիտի հանդիպինք իրարու :

Տախտակով մը սահեցնելով իջեցուցին մեռելները հասարակաց փոսին մէջ, ա-ոանց դադարի :

Երկնքէն սպիտակ փաթիլներով սկսաւ տեղալ ձիւնը :

×

Կիրակի օր, Հոկտեմբեր 16ին կէսօրէ վերջ՝ Տոպօ ժամ մը քնացաւ. երբ քունը աչքերէն սրբեց՝ ձի հեծաւ եւ Ալեքսանդրի ամբոցը գնաց :

Բերդիններէն այլեւս չէին լեցներ պահեստներու ճեղքերը , այլ ծակերու քով նստած կը հսկէին :

Աչնանային ցուրտ ու մառախլապատ օր մըն էր :

Թրքական թնդանօթները անդադար կ'որոտային :

— Քրիստափոր, տղաս ,— ըսաւ Տոպօ դինակրին, — գնա, աչք մը տուր Պոյլերի ամբոցին թէ ի՞նչ կ'ընեն հոն : Ես Հին դրան քով պիտի ըլլամ :

Քրիստափոր, որուն մէկ աչքն ալ սպիտակ լաթով կապուած էր, ձի հեծաւ : Մութ դրան քով ձին սիւնի մը կապեց ու հետիոտն մտաւ ներս : Ցետոյ պարիսպին երկայնքէն անցաւ Պոռնեմիսսային երթալու համար :

Փոսի մը մէջէն գնդակ մը դպաւ իրեն, եւ ան թաւալեցաւ պարիսպէն քարի կոյտերուն վրայ :

Պահակը Զոլթայլին կանչեց .

— Տիար գնդապետ, փոքրիկ դինակիրը ինկաւ :

Զոլթայլ ցնցուած ցատկեց պարիսպին վրայ, եւ տեսաւ թէ տղուն կուրծքին վրայ արիւնի խոչոր բիծ մը կար : Զինուորը պատանիին քով ծնրադրեց, ու քանի որ տղուն գլուխը հակեցաւ, սպասուրը հանեց վրայէն :

— Վազէ անմիջապէս տիար բերդակալին, — ըսաւ Զոլթայլ տղան դիրկը առնելով ,– եւ իմացուր իրեն :

Տղան դեռ կ'տպրէր. դէմքը մոմի պէս դունատած էր, յղձնած աչքերով նայեցաւ Զոլթայլին ու թոթովեց .

— Իմացուր որ ... մեռած եմ ...

Հառաչեց ու հոգին աւանդեց :

×

Յաջորդ օրը թնդանօթի ձայները դադրեցան :

Վրանները տակաւին բլուրներու ու լեռան կողքին կեցած էին, բայց թուրքերը չէին երեւար :

— Զղոյչ կենանք, — մտահոգուեցաւ Տոպօ , — չըլլայ թէ խարէութիւն մը ըլլայ ասոր տակը :

Հողին տակ փապուղիներու մէջ ու վերը պարիսպներու պատահաւածքներու քով պահակներ կեցնել տուաւ : Որովհետեւ զժուարին էր այլեւս պարիսպներու վրայ ելլել :

ՀԵՋԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր· Այտա Մաթոսեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա – տարուի այս երկուշաբթի առաւօտ (Մե – ռելոց) Փարիզի Ս· Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին իր ծնողքին՝

ՆՇԱՆ ԵՒ ԱՆՆԻԿ ՄԱԹՈՍԵԱՆ

յիշատակին :

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶ, Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի, ոն է վերափոխման Ս· Աստուածածնի : Այս առթիւ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մա – տուցուի հանդիսաւոր պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Հայրապետական Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողօրհնութիւն :

Երկուշաբթի, Օգոստ· 16ին, Յիշա – տակ է Մեռելոց : Ժամը 10ին կը մա – տուցուի պատարագ եւ կը կատարուի մատնաւոր հոգեհանգիստ, վասն հանգուցեալ ննջեցելոց :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուր – դը մասնակցիլ այս սրբազան եւ հոգեպա – րար արարողութիւններուն :

×

Այս կիրակի, Աստուածածնայ «Վերա – փոխման Տօն»ին առիթով, Լիոնի Ս· Յա – կոբ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ : Յաւարտ պա – տարագի Խաղողօրհնէք եւ Մատաղօրհ – նութիւն : Ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին :

Անոնք որ կը փափաքին մատաղօրհնու – թեան եւ խաղողօրհնէքի իրենց նիւթա – կան մասնակցութիւնը բերել, թող հա – ճին արձանագրուիլ եկեղեցւոյ բանկալը համ պրասենեակը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսիլիոյ Ս· Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ Մարսիլիոյ հայ հաւատացեալ ժողովուր – դին թէ Ս· Կոյսին Վերափոխման Տօնը պիտի կատարուի չքեղ հանդիսաւորու – թեամբ :

Կը պատասխանէ եւ կը քարոզէ հոգե – շնորհ ՅԱԿՈԲ ՎՐԴ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

Աստուածեան ժամերգութիւն եւ անդաս – տան ժամը 8ին : Պատարագ ժամը 10ին :

Ընդհ· հոգեհանգիստ 11·30ին եւ ապա աւանդական խաղողօրհնութիւն :

×

Շաւիլի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ կամքէ անկախ պատճառներով Աստուա – ծածինի եկեղեցական արարողութիւնը եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի ոչ թէ Աստուածածնայ օրը, այլ յաջորդ Կիրակի, Օգոստոս 22ին :

×

Այս կիրակի, Տէսինի Ս· Աստուածա – ծին եկեղեցւոյ մէջ, Աստուածածնի վե – րափոխման Տօնին առիթով, հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաղողօրհնութիւն : Ժա – մերգութիւն ժամը 8·30ին : Պատարագ ժամը 10ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽՍՐԵՐՅԻԱԿԱՆ Հայր· Միու – թեան Ֆրանսայի չորեքշաբթի 24րդ Պատպ· ժողովը պիտի գումարուի այս Շաբաթ եւ Կիրակի, Պիվոն Ֆրանսական եկեղեցիին սրահը :

Մարակլյէն առնել Կառաւանի օթօբասը եւ Կառաւանէն առնել Պիվոն առնող օթօ – բասը եւ իջնել վերջաւորութեան :

Առաջին նիստը կը բացուի Շաբաթ ա – ռաւօտ ժամը 9ին :

Կիրակի կէսօրին՝ մեծ հացկերոյթ ի պատիւ պատգամաւորներուն : Կը հրա – ւիրուին անխտիր բոլոր հայրենակիցնե – րը : Հասոյթը պիտի յատկացուի Միու – թեան բարեգործական ձեռնարկներուն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Արձակուրդի համար, կարելի է մէկ ամսուան համար բաժանորդագրուիլ՝ 12 ֆրանքի :

Արձակուրդի առթիւ, մեր այն բաժա – նորդները որոնք կը փափաքին իրենց – հասցէն առժամապէս փոխել, պէտք է տեղեկացնեն վարչութեան ԵՐԵՔ օր ա – ռաջ, դրկելն 5 ֆր· եւ անպայման իրենց ՀԻՆ հասցէն (նախընտրաբար կցել թեր – թին պանտը) :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Օգոստոս 22ին, ամբողջ օրը *ՎԱՅՐԸ՝ Անթիպի ճամբուն վրայ* Վիլ – նէօվի փլաժը, «Փառք Վոկրբիւիէի *վեղ* – ցիկ անտառին մէջ :

Իջնել «Առոէ տէ Շօֆֆէօր» :

Կը նախապահէ Ընկ· ՀՄԱՅԵԱԿ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերունդի Ս· Ռափայէլի ճամբարին երիտասարդ – երիտասարդու – հիները :

Մեկնում·— Մատնաւոր օթոբասը կը մեկնի Փլաս Մասեճայէն (Նիս) ժամը 8·30ին, Մատըլէն կը հասնի ժամը 9ին, իսկ ժամը 9·15ին կը հանդիպի Մանեէօ :

Վերադարձ ժամը 20ին :

Իսկ կառ տ'օթօպիւսէն ամէն քառորդ ժամ օթոբասը առնել Ռափիտ Բոթ տ'Ա – զիւր Քանի եւ Անթիպի համար եւ իջնել Վիլլեէօվ Փլաժը՝ Առէ տէ Շօֆֆէօր :

Մուտքը ազատ է :

Ամէնքի եւ ուտելիքի ղիւրութիւն :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՁԱՇ ԷՔՍ ԼԷ ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Օգոստ· 14ին, 15ին և 16ին կը մատուցուի պատարագ Աստուածածնայ տօնի առթիւ : Շաբաթ առաւօտ տօն Շաղակաթի Ս· Էջ – միածնայ հիմնարկութեան, կիրակի վե – րափոխումն Ս· Աստուածածնի եւ աւան – դական խաղողօրհնութիւն, Երկուշաբթի Ս· պատարագ Մեռելոյի եւ հոգեհան – գիստներ մատնաւորաբար ընդհ· գոհերու Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի առթիւ :

1, rue Victor Hugo

Կիրակի խաղողօրհնութենէ ետք ճաշ, Օքէլ Թուրիսթի չուրջ դաշտի վրայ կամ օթէլի ճաշասրահին մէջ, գիւրամատչելի գին : Ճոխ համադամ ուտելիքներ : Ըստ պատշաճի խօսողներ եւ գեղարուեստական բաժին, բարձրանալ Ռուբ տը Ռըվառէն Թրեվիզէեն : Ճաշին մասնակցողները պէտք է հեռախօսեն կանխաւ, Թրեվի – զէեն 7 :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի, վերափոխում : Հայրա – պետական ճաշնաւոր պատարագ եւ Խա – ղողօրհնէք ժամը 10·30ին :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Երկուշաբթի, օր Մեռելոյ : Ջաղնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Avenue J. F. KENNEDY

Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը : Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք : Խաղադաշտ եւ լոգաճէ : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

Օգոստոս 14 – 16 բանակողներ կ'ընդունուին, ուղազգոյցը շաբթուան մը համար արձանագրուելու պայմանով :

×

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Երգչախումբ, պարախումբ, մեներգներ, նուագ, արտասանութիւն եւ պա – տանեան անակնկալներ՝ բանակումի աւանդական զուարճանքներու զուարթ մթնոլորտով :

Ճոխ պիւֆէ, խորոված եւ զանազան խմիչքներ :

Օգոստոս 15ին Մարսիլիայէն Ղէպի բանակավայրը օթոբաս մը կը մեկնի առա – ւօտեան ժամը 7ին : Հաւաքուիլ 26 Բիւ տէ Քօնվալեսան :

Արձանագրութեան համար դիմել ամէն երեկոյ ժամը 6–8 , 26 Բիւ տէ Քոնվա – լէսան :

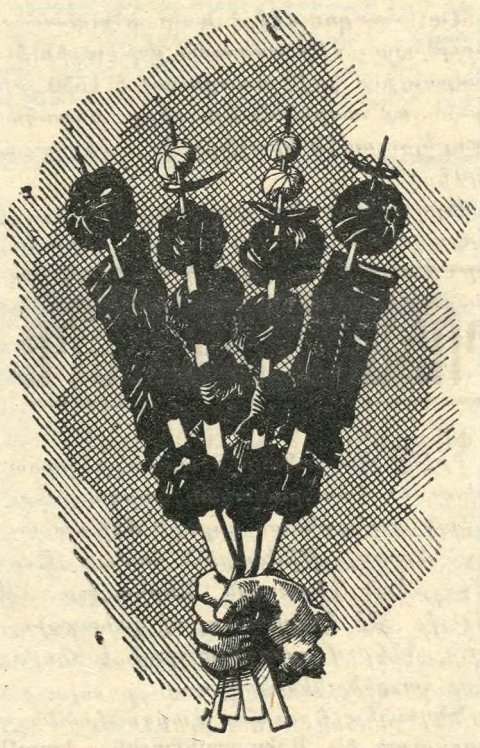

ՁԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 15 AOUT 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ե ՏԱՐԻ — Թիւ 10383 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.383

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Ա·

Մեծ եղեռնի յիսնամեակին համապատասխան – մի չափանիշով ողկոյզումը իր անդրադարձումն ունեցաւ Թուրքիոյ մէջ :

Գալոյ եւ Անդարայի թերթերը ամբողջ եւ մեր պարբերաբար կը զբաղին հարկային խնդիրներով : Մասնաւոր ճիգ մը ակնհայտ է իրենց զրուցեանց մէջ սիրաշահելու համար Հայերը : Կը յիշեն հայ հարստահարիչները , արուեստագէտները , նոյնիսկ պետական բարձրաստիճան դէմքեր անուններով , չհետեւելով որ Պոլսոյ մեծ պալատները Հայերն են չինած , թրքական թատրոնի հիմնադիրները եւ թուրք երաժշտութեան հսկիականները Հայերն են եղած , եւ թէ Թուրք եւ Հայ դարերով իրարու հպարտը ապրած են նոյն հողին վրայ :

Ապրիլին Անդարայի խորհրդարանին մէջ ալ արծարծուեց դառն 1915ի ջարդերու քննարկութիւնը : Վարչապետ ու Հանրապետական հսկայազօր Հրապարակային յարձակումներով ուրացան հայկական ջարդերը : «Տեղահանութեան օ – րէնքն ալ պատերազմի անհրաժեշտութիւն նկատելին : Ո՛չ խոստովանութիւն եւ ոչ ցաւակ :

Այս անգամ էրզրումի Աբրիւնար անուն յօդուածագիր մը «Հայաբ Թարիխ Մէճ – մուասը» ամսագրի Օգոստոսի թիւին (Տրդ) մէջ հրատարակած է դրուագիւն մը « Հայկական Հարցը » խորագրով , սուտն ու իրաւը իրար խառնելով , մանաւանդ զեղծելով չարամտօրէն խեղաթիւրելով · (Ակիրը տես Յառաջ , Օգ· 11 , 12 , 13) : Կսկիծ վերջ թէ Հայերը իրենց միլլէթը առաքա (հաւատարիմ ազգ) «650 տարի օսմանեան հողերուն վրայ ապրելով կա – տարելագոյն օսմանցի եղած են» եւ իրենք զրենք երբեք օսմանցի չեն զգացած , Հայկական խնդիր մը առկայծած են 1878 թուա՛ն Յէն , Սան Սթեֆանոյի դաշնա – գրին մէջ Ներսէս Վարժապետեան պատ – գամաւորին միջոցաւ 16րդ յօդուածը պնդել տալով :

Օսմանեան կառավարութիւնը հակառակ իր տարբ պետութեանց միջամտութեան իր քրիստոնեայ հպատակներու ներքին գործերուն : Բարենորոգումներու խնդիրը տրբեր ձեւու համար է , որ Անգլիա 1878 Պերլինի Ժողովին ներկայ առաջ նկատի ունենալով զայն :

Գաղանիք մը չէ , որ Թուրքերը Պերլինի մէջ ընդունած էին ձեւի համար , սակայն տակ , «Բարենորոգումներ» երբեք չկատարելու համար ժողովուրդներէ : Ինչ որ յետագայ տարիներ ապացուցեց :

Բան էրզրումի , «Ռուսերուն նպաստաւորելու համար Հայոց կեանքը ո՛չ թէ Հայոց կեդրոնացուած էր , այլ այս վարպետութեամբ կը հետզհետէ իր տիրապետութեան տակ առնող Անդրկովկասի եւ արեւելեան Ա· – նատոլուի մէջ ապրող Հայերը ռուսացնել եւ տրհատոքս դարձնել» : Մինչդեռ , կ'ըսէ ան , տերիորիալ Հայերը ո՛չ իրենց կեանքն , ո՛չ ալ իրենց գոյքը Հայերը չեն , ոչ ալ պատ· գամաւորները կորանցուցած էին : Հնչակ կոմիտէ»ն հիմնուելէ ի վեր Հայերը ո՛չ իրենց կեանքն , ոչ գոյքը պաշտպանելէն (1878) անմիջապէս Զուիցերիա եւ 5 – 6 տարի ետք փո – խադրուելէ ի Անգլիա : Հնչակները Ռու – սերուն թշնամի են եղեր եւ Անգլիոյ օ – ժանդակութեամբ հիմներ են առաջին Հայաստանը , որուն սահման – ները մէջ մտցուցեր են Երզնկան , Վա – ղէշ , Խնջոյրին , Էրզրումը , Արարատը , Մուշը , Պիթլիսը , Սղերդը , Խարբերդը , Տիարպէքիրը , Պինկէօլը , Մալաթիան , Ամասիան , Թոքատը , Սե – բաստիան , Կիւրասունի եւ Օրտուի մէկ մա – սը ...

Հնչակները այս «մտացածին Հայաս – տանը ստեղծել են 1880ի անդր· ընտրու – թիւններէն վերջ , երբ Ազատական կու – սակցութիւնը չհնազանդ եւ իշխանութեան դլուխ եկաւ Կլէտսթոն :

Տակտ յօդուածագիրը չի պատճառ նոյն – իսկ «Հնչակ կոմիտէ»ին կազմութեան թո – ւականը (1887) · իր տարի առաջ կը տա – նի զայն (1878) : «Հայաստան եւ անգլիա – ակր» հնչակներուն կը վերագրէ 1880ին ստեղծումը մեծ Հայաստանի մը , որ իր հիւանդագին երեւակայութեան մէջ մի – այն գոյութիւն ունեցած է :

Դեռ ուրիշ առասպելներ ալ կը պատմէ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Օր Օրէն

ԵՐԷԿ ԵԻ ԱՅՍՕՐ

Կար ու չկար ատեն մը կար , երբ աւուշիկ մանչուկ մըն էիր : Ծաղիկի մը չափ ադուոր , ուլիկին պէս ոստոստուն : Կարծես , հարի՛ւր տարի առաջ էր :

Մի՞տդ է :

Աւագ շաբթուան վերջին օրը , կէսօր – ուան մօտերը , տոտիկ տոտիկ ճաշասրահ կը մտնէիր : Երբեմն , հովիկդ կ'ըլլար դրացի «սիրուհիդ» : Կարեւոր , շա՜տ կարեւոր գործի վրայ էիր — սեղանին վրայ դրուած կարմիր հաւկիթներէն պիտի գողնայիր , հատ մը էեզի , հատ մըն ալ «սիրուհիդ» համար :

Բայց , փորձանք ըսուածը ուրկէ՜ կու գայ — չես գիտեր : Հազիւ սեղանին մօտեցած , մէկը ձեռքէդ կը բռնէր :

Ո՞վ էր : Ո՞վ պիտի ըլլայ — մաման :

Այնքա՜ն ալ զգուշութիւն ըրած էիր :

Բայց , աս աղջիկները չկա՜ն : Հի՛ , հի՛ խնդան , ուրիշ բան չեն գիտեր : Մամա – ներն անգամ ականջ ունին , վերջապէս : Եւ ի՜նչ սուր ականջ , երբեմն :

— Ձեռքէդ վար դիր , անառա՛կ , էեզի ··

Անցեալ տարի մեծ մամաս էեզի չը – սա՞ւ թէ խթումի ճաշէն առաջ կարմիր հաւկիթ ուտելը մեղք էր··· Երկուքդ ալ դուրս , նայիմ ···

— Բայց , մամա , հիմա մեծ մայրիկ չմնաց ալ··· Հիմա կերեր եմ , իրիկունը կերեր եմ , ի՞նչ կ'ըլլայ եղեր ···

— Մե՛ղք է , Աստուած պապան կը նե – դանայ ···

Գլուխդ կախ , «սիրուհիդ» ալ հովիկդ , դուրս կ'ելլէիր այդ սաստին վրայ ու կ'երթայիր պարտէզ :

— Քալէ՛ , թիթեռնիկ բռնեմ ···

— Չէ՛ , կարելի է թիթեռնիկ բռնելն ալ մեղք է ···

— Իրա՛ւ ես ··· Աս ի՜նչ բան է··· Ո՛ր կողմդ դառնաս մեղք կը գործես··· Դա – սերդ չսորվիս , «Մե՛ղք գործեցիր» կ'ը – սեն ··· Ուշ պառկիս , «մե՛ղք գործեցիր» կ'ըսեն ···· Հայրիկին խօսքը մտիկ չը – ընես , ընդէն , «մե՛ղք է »··· կատուին պո – չէն քաշես , «մե՛ղք է»··· Կարմիր հաւ – կիթը իրիկունը ուտես՝ մեղք չէ, առտուն ուտես՝ մեղք է··· Օ՛ֆ , ամա՛ն ··· .

Ու կը սպասէիր որ շուտով իրիկուն ըլլար : Ամէն մարդ ժամէն տուն գար , մաման սեղանը դնէր , հայրիկը «Հայր Մեր»ը ըսէր ու այդ արարողութենէն ետք միայն հրաման տային էեզի որ կարմիր հաւկիթ ուտէիր ···

Մի՛ ամչնար , խոստովանէ՛ որ նպա – տակդ կարմիր հաւկիթ *ուտել* չէր , այլ կարմիր հաւկիթ *գտնել* «սիրուհիդ » հետ , որ Բովդ նստած կ'ըլլար , անանկ չէ՞ : Սա՝ հայրիկ , մայրիկ ըսուածներն ալ ինչպէ՜ս կը չարչարեն իրենց գաւակ – ները ··· Մենք մեծնանք ատանկ բան պի – տի չընենք ···

×

Ձատիկը կուգար , կ'երթար :

Եւ օր մըն ալ լուր կուտային թէ Մա – յիսի մէկն էր :

Այսօր , Մայիս մէկին , «Պրոլետարներ բոլոր երկրների , միացէ՛ք» կը պոռան Հայաստանի մէջ ալ :

Բայց , այն օրերուն , երբ դուն ծաղիկ էիր եւ ուլիկ կամ զառնուկ , Մայիս Մին թուր կ'ուտէիր : Այո՛ , այո՛ թուր կ'ու – տէիր :

Առտուն կանուխ , արեւը , պատուհանէդ ներս մտած , կ'արթցնէր էեզ ·

— Ելի՛ր , ծոյլ , ի՜նչ պառկեր ես ··· Այսօր թուր ուտելու օր է··· Մաման էեզի համար թուր առեր է — ամէն մէկը աչուկներուդ չափ մեծ թուր ··· Մեղրի պէս անուշ թուր ··· .

Ուլիկին արագութեամբ վեր կը ցատ – կէիր եւ շունչդ կ'առնէիր մամայիդ հով , որ արդէն պատրաստած կ'ըլլար նախա – ճաշի սեղանը :

— Աս որչա՜փ թուր առեր ես , մամա ··

— Կե՛ր , ձագս , պապան առեր է ···

— Մամա , պնակ մըն ալ «անոր» կըր – նա՞մ տալ ···

— Ի հարկէ , թէեւ «անոր» մաման ալ առած է , գիտեմ ···

Այդ օրը , նախակրթարանը գոց կ'ըլ – լար , ի պատիւ գեղափայլ Մայիսին , որ հարսն է գարնան : Տարրական Առաջին դասարանի աշակերտներդ պիտի հաւաք – ուէիք սա դիմացի դաշտը , ու վարժուհին ձեզ պիտի տաներ պտըտցնելու : Թուր ուտելու եւ ծաղիկ ժողվելու :

Ու հսան աղջիկ – մանչ թուր ուտելու — մի՛ ամչնար , ըսէ , թուր գողնալու — կ'երթայիք , մի՞տդ է ···

×

Մայիս մէկն ալ կուգար ու կ'երթար :

Յետոյ , կ'ըլլար Վարդավառ :

Ա՛լ շնորհիւով ամառ է : Տաքուկ , կեանքը ամառ : Ի՜նչ ծաղիկներ , չորս կող – մդդ վարդ , շահոհրամ , մանիշակ , հարսնուկ , շուշան : Եւ ի՜նչ պտուղներ — տանձ , խնձոր , սալոր , ելակ , բալ , կե – ռաս , դեղձ : Եւ խաղող՝ պտուղներուն թագաւորը , անանկ չէ՞ :

Բայց , աս ի՜նչ զարմանալի բան է — մամադ , քարի մամադ , էեզի համար ա – մէն տեսակ պտուղ սեղան կը բերէ , բացի մէկէն — բացի խաղողէն : Սիրտդ ի՜նչ – պէս կ'ուզէ ողկոյզ մը խաղող ···

Անպիտան կիրակոս աղբարն ալ իր խա – նութին առջեւ , կթոցի մը պղկունէը շա – րեր է ոսկեթոյր , հասկագոյն ողկոյզնե – րը — բերնիդ ջուրերը կը վազեն : Դրամ չունիս որ առնես ···

— Մամա , ես խաղող կ'ուզեմ···

— Խաղո՞ղ , Յուլիսի՞ն··· Խեճեցա՞ր ··· Մինչեւ Աստուածածին չգայ , պա – պան հրաման չունի որ խաղող ուտես ··· Մեղք է ···

Վա՞յ , նորէ՞ն մեղք : Ձատի՞կ եմ ···

— Ինչո՞ւ մեղք է , մամա ···

— Աստուած պապան անանկ պատուի – րած է··· Աստուածածինը կուգայ , ժամ կ'երթանք , Տէր պապան խաղողը խորան կը բարձրացնէ , կ'աղօթէ , կ'օրհնէ , յե – տոյ ժողովուրդին կը բաժնէ , ա՛լ անկէ ետք խաղող կրնանք ուտել ···

— Մամա , էեզի բան մը հարցնեմ ···

— Ըսէ՛ , ձագս ···

— Աստուած պապան իմ մեծ հայրիկէս ալ աւելի խիստ մէկը կ'երեւայ ··· Ի՜նչ ընես «մեղք է , մի՛ ըներ» կ'ըսէ··· Ինչո՞ւ Յուլիսին խաղող ուտելը մեղք է , Օգոս – տոսի կէսէն անդին խաղող ուտելը մեղք չէ ···

— Ըսի էեզի — Տէր պապան օրհնելու է ···

— Թող իմ պապաս Յուլիսին օրհնէ ··· Իմ պապաս աւելի աղուոր ձայն ունի ···

— Զըլլար ···

— Լա՛ւ , եթէ մեղք է , կիրակոս աղբա – րը ինչո՞ւ կը ծախէ , որո՞ւ կը ծախէ ···

— Անօրէնները ··· Մենք անօրէն չենք , մեզի չի ծախեր··· Մենք , Հայերս մեր օրէնքները ունինք , ձագս ··· Մենք անօրէն չենք , մենք մեր Աստուածը ու – նինք ··· Ձատիկ չեղած՝ կարմիր հաւկիթ չենք ուտեր , Աստուածածինն չեղած՝ խա – ղող չենք ուտեր , կուշտ փորով Հաղոր – դութիւն չենք առներ , հացը գետինը ին – կած տեսնենք՝ վրան չենք կռխեր , խունկ չվառած՝ կիրակնամուտ չենք ըներ , ա – ռանց աղօթքի պսակ չենք ըներ ··· Մենք այսպէս ապրեր ենք դարերով , ձա – գուկս ···

×

Այս հէֆեաթը երէկուան հէֆեաթն է՝ գանկիս մէկ անկիւնը մրափած :

Այսօրուան հէֆեաթը կը բզկտէ հոգիդ : կը ճանկռտէ սիրտդ :

Որովհետեւ , այսօր , տոտիկ տոտիկ կը հեռանաս երէկէն : Յանախ , մեր կամքով , ո՛չ թէ հիւրընկալին պահան – ջով :

Այո՛ , գիտեմ , այսօր «նոր»գեր ենք եւ կը խնդանք մեծ մայրիկներու աւանդա – կան սովորութեանց վրայ :

Բայց , աւելի լաւ պիտի չըլլա՞ր , որ կարգ մը երեւոյթներու մէջ «հին» մնա – ցած ըլլայինք Արեւմուտքի մէջ , «ե – րէկ»ն ու «այսօր»ը իրարու միացնող կա – պը չփրցնելու համար :

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Ամբաղդատուն այցելեցին ·—

Բանաստեղծ Մ· Իշխանի գաւակը , Ա – մէն ՃՆՆԱՀԼՀՏԵԱՆ , յաչիական ուսանող , որ եկած է արձակուրդը անցընելու Ֆը – բանսա :

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւրքճեան , Տիթրօյթէն , որ չրջապտոյտ մը կը կա – տարեն արեւմտեան Եւրոպա :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԺԸՆԵԻԻ ԱՊԱԶԻՆՄԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ժընեւի մէջ այս օրերս նորէն կը դու – մարուի « Ապազինման Ժողովը », որուն կը մասնակցին ասանեւեօթը պետութիւն– ներ : Ասոնց մէկ երրորդը՝ արեւմտեան, մէկ երրորդը՝ արեւելեան եւ մնա– ցորդն ալ ոչ – յանձնառու պետութիւն – ներու խմբակցութենէն առնուած են : Ֆրանսա մեծաժած է մասնակցիլ փակ Դաշ– նակցային Գերմանիան դիտող մը դրկած է, որ ժողովէն դուրս տեսակցութիւններ պիտի ունենայ՝ մասնաւորաբար պիտի աշխատի խօսակցիլ Խորհրդային Միու – թեան ներկայացուցչին՝ Զատոփքինին հետ :

Ժողովը կը վերաբերի պինամը սահ – մանափակելու մասին, որովհետեւ ո՛չ մէկ պետութիւն պիտի ուզէ իր զէնքերը աչնչացնել : Իսկ եթէ աւելի խորանանք այս հարցին մէջ, պիտի հաստատենք թէ, ինդիրը առաւելապէս ատոմական զէնիճ– րու շուրջ կը դառնայ :

Իրականութիւնը այն է որ, այսօր հինգ պետութիւններ պաշտօնապէս հիւլէական զէնքեր ունին եւ կը պատկանին այսպէս կոչուած «Ատոմական Ակումբին» : Ասոնք են՝ Ա.) Ամերիկայի Միացեալ Նահանգ – ներ, Բ) Խորհրդ. Միութիւն, Գ) Մեծն Բրիտանիա, Դ) Ֆրանսա եւ ե) Չինաս – տան :

Այս վերջին երկուքին իսկական հիւ – լէական կարողութիւնը դեռ անորոշ է, բայց անոնք եւս նկատի կ'առնուին իբրեւ անդամ երեւակայական «Հիւլէական Ա. – կումբին» :

Աչխարհակալ մեծ պետութիւններու ամբողջ ջանքը այն է որ չընդլայնուի թի– ւը ատոմական զէնքեր ունեցող պետու – թիւններու : Ուրիչ խօսքով աչխարհը մնայ այսօր այդ զէնքերը ունեցողներուն ձեռքը, իսկ անոնք որ դեռ ակը չեն նման զէնքերու, խոստանան որ ջանք պիտի չթափեն ատոմական զէնք արտադրելու : Անոնք մտահոգուած կը թուին ըլլալ հա – մամարդկային վտանգէն, որ կրնայ գալ՝ երբ չատեր ակը դառնան ատոմական զէն– քերու : Մարդկութիւնը սոսկումով կը մտաբերէ ճափոնական Հիրոչիմա Լին քաղաքին աղէտը, երբ 1945 , Օգոստոս 6ին , ամէկ քան տարի առաջ՝ կը պայ– թէր առաջին ատոմական ռումբը, կոր – ծանելով քաղաքը եւ սպաննելով հարիւր հազարի մօտ մարդիկ :

Այս թուականին յայտրդող առաջին տարիներուն Ամերիկայի Միացեալ Նա – հանգները միակ տէրն էին ատոմական ուժին. բայց եւրոպացի պիտնականներ , որոնք զործակցած էին ռումբը չինելու , յայտնեցին զաղտնիքը Խորհրդ. Միու – թեան, թէեւ հաւանաբար Խորհրդ. Մի – ութեան պիտնականները՝ քիչ մը աւելի ուչ՝ իրենք ալ հասնէին նոյն նպատակին : Խորհրդ. Միութեան յայտրդեցին Անգ – լիա, Ֆրանսա եւ Չինաստան :

Ո՛ւր կրնայ հասնիլ ատոմական զէնքե– րու այս առաջադիմութիւնը :

Այս մտահոգութիւնը տեղին է ան – շուշտ. բայց կարելի՞ է սահմանափակել ատոմական զէնքերու չինութիւնը եւ ի՞նչ միջոցներ կան այդ խմաստով որոչում մը զործադրելու :

Անմիջապէս հոս հարց կը ծագի թէ , արդեօք զաղանի՞ք մըն է դեռ ատոմական ռումբերու չինութիւնը : Ակնպէս կը թը– ւի թէ ամէն պետութիւն, որ կրնայ դրամ տրամադրել, ի վիճակի է ատոմական ռումբ պատրաստելու :

Դեռ հապիւ երկու չարաթ է որ, բոլոր այն երկիրները, որոնք ատոմական բովեր ունին, ուրանիումի չորարձակումէն նե – րուժ , Չերմութիւն եւ էլեկտրականու – թիւն հանելու համար, կը ստանան «փոր– ատոպ»ներ եւ չորարձակ այլ նիւթեր , ինչպէս պլուտոնիում, որոնք ատոմական ռումբի հում նիւթերը կը կազմեն : Եթէ այդ երկիրները ճարտարարուեստով ալ զարգացած են, օրինակ Շուէտը՝ ինչո՞ւ չկրնան ատոմական ռումբ պատրաստել :

Այս հիման վրայ կը կարծուի թէ մին– չեւ 1970 ո՛չ թէ հինգ, ինչպէս ցարդ , այլ տասնեւչորս կամ տասնեւհինգ պե – տութիւններ, ի վիճակի պիտի ըլլան ա – տոմական զէնքեր չինելու. ասոնց կար – պին կը դասուին Եգիպտոս, Իսրայէլ, Շուէտ, Հարաւային Աֆրիկէ, Բանասա :

Այս պայմաններուն մէջ ի՞նչ խմաստ կրնայ ունենալ Ապազինման Ժողովը :

Թերեւս սպէս պատասխանուի այս հարցումին :

Ատոմական ուժի երկու մեծագոյն տէ – րերը՝ Ամերիկայի Մ. Նահանգները եւ Խորհրդ. Միութիւնը՝ կը փափաքին որ իրենց կեանքին մէջ ամփոփուած մնայ աչխարհասպառնալ այդ ուժը : Բայց եր – կուքն ալ ունին իրենց դաչնակից պետու– թիւններ, որոնք թէեւ չունին ատոմական զէնքեր, բայց կը պահանջեն որ պաշտ – պանուին անոնցմով : Այսպէս՝ Դաչնակ – ցական Գերմանիան ազատ կամքով յայ – տարարած է որ ատոմական, մանրէական եւ քիմիական զէնքեր, որոնք կը կոչուին նաեւ «Ա. Բ Գ» զէնքեր, պիտի չչինի : Բայց երբ ամերիկեան չրջուն դեսպանը Հարիմըն, ամէկ երեք չարաթ առաջ Մոս– կուա գնաց զէնքերու սահմանափակման հարցին չուրջ լեզու տնելու համար , Խորհրդային Միութեան նոր վարիչնե – րուն հետ, Դաչնակցային Գերմանիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը փութացին յայտարարել թէ՝ թէեւ Գեր – մանիան ինքը զէնքեր չինել չուզեր, բայց կ'ուզէ պաչտպանուիլ այն զէնքերով, ո – րոնցմով ինքը կրնայ վտանգուիլ : Այդ զէնքերը՝ իմա՛ ատոմական զէնքերը , թող ըլլան դաչնակից Մ. Նահանգներու ձեռքը, բայց Գերմանիան զանոնք դուր – ցածելու որոչումին մասնակից պէտք է ըլլայ :

Ահա՛ այսպէս, ապազինման հարցը ռազմավիտականէն քաղաքական պետնի վրայ փոխադրուած է :

Թէ արդեօք արդիւնք մը պիտի տա՞յ Ժընեւի ժողովը, ոչ ոք կրնայ ըսել ա – ռաջուց : Բայց սա որոչ է որ ատոմա– կան զէնքերու ահարկու եւ կործանարար ուժը սոսկում կ'ազդէ թէ՛ «Ատոմական Ակումբի» անդամներուն եւ թէ՛ անոնց , որոնք զրկուած են ատոմական զէնքերէ :

Փճանալու վտանգը՝ ատոմական ռում– բերու զործածութեան պարագային՝ թե– րեւս խելքի բերէ թէ մեծերը եւ թէ՛ փոք– րերը եւ այս խօսակցութիւնները պատ – ճառ ըլլան որ ատոմական ռումբեր չզոր– ծածուին նոր պատերազմներու ընթաց – քին :

ՏԻՐԱՅՐ ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՆՇԱՒԱՐՆԵՐ

ԱԼՊՈՄԷ ՄԸ ՔԱՂՈՒԱԾ

« Դու կամեցար, որ քո ալբոմում մի բան գրեմ, սիրելի Անդուխա, ու ես թերթեցի պղտորիկ յուչերի ու յոյսերի այս փունջը, ուր քեզ պէս մատաղ ու ե– րազուղ արտեր թրթռացել են ու երազել , լացել ու ցնծացել, խինդ ու հրճուանք , վիշտ ու խոհեր իրար խառնել եւ անցել ..

« Կեանքն է այս ...

« Ցաւ ու պատրանքի, երազ ու ցնորքի անհատնում մի չղթայ, որ անկաբեկիր, յաւիտենական ու գունատ սֆինքսը քաչ է տալիս իր յետեւից անդիտակից , լուռ ու համր :

« Եւ մեր վազքը հեւիհեւ, ու մեր ճի – չերը յուսարեկ ու մեր տենչերը փոթոր– կոտ, ողջ անօթ են նրա խօլական ըն – թացքը սանձելու ...

« Դու տեսե՞լ ես, սիրելի ապջիկս , նռճիների պատերու առուերում հանգ – չող ականակիտ չքնաղ լիճը մենաւոր , ուր բիւր ցոլքեր ու երանդներ են թրթը – ռում, եւ ձերմակ ու արտում կարապ – ներն են օթօրւում, որպէս անրիծ երազ – ներ մեր հոգում :

« Դու տեսե՞լ ես բարձրաբերձ սկզ լեռները վիթխարի, ղեղանկար բլուր – ները լուսաթաչի կապուտուն մշուշի մէջ կորած կամ կուսական անտառները իրենց անանց զիչերով ծանր ու խոհուն :

« Նայե՞լ ես երկար ու լուռ հեռուն անծայրածիր հորիզոնի տակ հեւացող կանաչատ մարզերին, ուր թիթեռներն են խաչտուտ ողջ արեւի վառ չողերով ոսկեզօծ :

ԿԱՊՏՈՒԱԾ ԲՈՑՆԸ

Սիլուան հաւիկ մըն էր, որուրիկ կոչ – ուած , կարնոյ գաչտին բնիկներէն եւ – բատայ ափունքը , եղկնուտին մէջ գոր կ'անուանեն «Շամբ» :

Գարնան առաջին օրերուն, Մայիսի մէջ, երբ գաչտը գղեցած էր ակնապարո կանաչութիւն, հաւիկը բոյն դրած էր ա– գերու մէջ եւ թուխս նստած խոյտարիս ձուերու վրայ, զոս կը ջեռուցնէր իր բովանդակ էութեամբը մայր ըլլալու ան– հուն զորովով առլցուած :

Առաւօտ մը, չատ կանուխ, չիչախ պիւզացիք եկած էին ձու փնտռելու Շամ– բին եզերքը , եղկնձերուն մէջ: Այդը հապիւ ծագած հաւիկը թողած էր իր բոյ– նը, հազար արտադրով եւ զացած էր անունդ ճարել մօտաւոր մարզագետին մէջ :

Բիրտ ձեռքեր որոնեցին զոան որորիկ բոյնը եւ կապտեցին բոլոր ձուերը : Հա– ւիկը զարձաւ վազն ի վազ եւ թափուր բոյնին առջեւ կը ճչէր որորմալին՝ երբ աւարառու չինականք կը հեռանային զե– տափունքէն :

Հետեւեցաւ անոնց ջատեալ թռչնե – րով, սրատես ճիչերը արձակելով ան– ընդհատ, լալագին վայրիներ որ զեռ կը լսուէին գիւղական երգերու մօտ :

Ալ անօգուտ էր ամէն ազեր : Հաւիկը զարձաւ յուսարեկ եւ ամայացեալ բոյ – նին վրայ, ողբաց ընդ երկար իր զոր– ովելիր մայրութեան պատրանքը ...:

Յ. ԳՈՒՐԳԻՆ

(97ի ջարդերէն վերջը գրուած)

« Ասա , հոգիդ չի՞ մխացել մի անոյ թախիծով, ու մի դուրգուրիչ վիշտ այն– քան քնքոյշ, որքան մայրական սիրոյ մրմունջներն ու դղուանքը, չի՞ համակ ողջ էութիւնդ :

« Անցնող մեռնող զեղեցկութեան մե – լամխոլիան է այն, սիրելի զաւակ, ան– խուսափելիի, անդառնալիի անուչ քա – խիծը :

« Օ՛, ատոմածային դիւթական վիշ – ... Նա աղնուացնում է մեր կոչուած հոգին, ոսկեզօծում մեր զերեզմանը եւ մեր կարճատեւ, ցաւոտ կեանքը անիս – ուքն հրապոյրներով զարդարում :

« Նա՛ է ցոլում մեր աչքերը թախծ զաժան հարուածների ժամին, նա՛ է ծը– խում մեր խորտակուած սրտերի աւե – րակների մէջ ու մեր գոյութեան ցնծա – տիների վրայ երկնային ծիրանին փռում:

« Պահիր, զուրգուրիր քո հոգում այդ ատոմածային թախիծը , զեղեցկութեան յաւիտենական ծարաւը, իմ պղտոյտ զա– ւակ. դա մեծագոյն երջանկութիւնն է , անսպառ աղբիւրը վսեմ, ազնիւ յոյզ – երի» :

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Սեպտ. 1, 1912, Լօզան

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԱՂԱ

Երբեք այդքան ուրախ տեսած չէինք զինքը: Ամիս մը կար որ մեր տունը կը գանուէր եւ գալէն ի վեր ամէն օր կար – ծես տօնի մէջ էինք: Ամէն առտու, ան – կողնէն ելլելուն պէս, օրուան ժամացոյ ծրագիրը կը պատրաստէր, կառքով պը – առյաներ, թատրոն, երեկոյթ, կրկէս , եւայլն :

Ի զո՛ւր, անեցիները կ'ըսէին .

— Սերգիս աղա, ալ այսօր տունը նըս– ափնք ու հանգստանանք :

— Չէ, կը գոչէր Սերգիս աղան ան – դրդուելի, անհակառակելի չեչտով, ես հոս գրօսնելու եկած եմ եւ դուք ալ ինծի հետ պէտք է որ գրօսնուք, երթալէս ետ – քը ուզածնուդ չափ հանգստացէք :

Փետրուարի մէջն էինք եւ Միացեալ Ընկերութիւններուն մեծ պարահանդէ – սին օրը : Որոչուած էր որ ամէնքս ալ՝ դիմակաւորեալ՝ պիտի երթայինք : Առ– աւօրնէ ի վեր Սերգիս աղա հագուստներ ու դիմակներ բերել տուած էր Բեթայի խանութներէն զորս կը փորձէինք ու կը բարեփոխէինք : Սերգիս աղա ուրախ զը– ւարթ կ'երթար, կուգար, մէկիկ մէկիկ ամէնուն հագնելիք զգեստները կը քըն – նէր, կը զննէր, ոմանցը չէր հաւներ, կրկին մարդ կը դրկէր ու նորանոր զգ – գեստներ բերել կուտար :

— Պէտք է որ մեր զգեստներն ու դի – մակները լաւագոյնը ըլլան , կը պոռար, պէտք է որ պարահանդէսին մէջ ամէն մարդ մեզմով զրաղի ...

Ինքն իրեն համար արար չէլթի մե – տաքակ մեծարժէք հագուստ մը զատած էր. հոյակապ փաթթոցով մը եւ հնօր – եայ զաչոյններով ու դանակներով որոնց վրայ կիստուածներ քանուած էին : Կ'ու– զէր որ մեր մէջէն մէկ քանիները նմանա– պէս արաբական զգեստներով ծպտուին իրեւ իրեն հետեւորդները : Մինչեւ ի – րիկուն տեւեց այդ պատրաստութիւննե – րը: Վերջապէս ամէնուն հագնելիքները որոչուեցան, պատրաստուեցան եւ Սեր – գիս աղա, զոհ սրտով, գնաց անցաւ իր օդիի ափսէին դիմաց :

Սերգիս աղա սովորութիւն ունէր իր զաւթները «կենաց» պարպելու եւ նախ կը սկսէր իրեններէն .

— Ասիկա հաճի մայրիկիս կենացը ...

— Ասիկա կնոջս կենացը ...

— Ասիկա Զապէլիս կենացը ...

— Ասիկա Տրդատիս կենացը ...

Երբ անոնք լմննային՝ կարգը կուգար մեզի : Սերգիս աղայի համար միջոց մըն էր այս կրցածին չափ չատ խմելու օդին, որովհետեւ առարկելով թէ այս ինչին կե– նացը չէ խմած տակաւին եւ թէ կրնար վշտանալ, օդիի զաւաթը չէր թողուր մինչեւ որ կենացներու ամբողջ չարքը չաւարտէր :

Հիմակ ուրիչ կենաց մըն ալ աւելցած էր, այն էր նորածին մանչը .

— Այս ալ նոր ծնածին կենացը ...

— Սերգիս աղա, անունը ի՞նչ պիտի դնես, հարցուց մեծ մայրս :

— Տեսնենք, դեռ չեմ որոչած :

— Բենիամին դիր :

— Բենիամի՞ն, գոչեց Սերգիս աղա կեղծ բարկութեամբ մը. ի՞նչ ըսել կ'ու – զես, միթէ ա՛լ զաւակ պիտի չունենա՞ը որ Բենիամին դնեմ ... Բենիամինին չա՞տ տուն կայ, չա՞տ... դեռ ես ալ երիտասարդ եմ, կինս ալ, մենք ձեզի պէս քաղաքը չենք ապրիր կոր , գեղը , դաչտերը, մաքուր օդին մէջ կ'ապրինք :

Եւ Սերգիս աղա խնդաց իր մաքուր , աննենգ ու լիառատ քահքահով :

Առեն առեն բնական, ինքնաբուխ մաղ– թանք մը կը թոչէր իր բերնէն .

— Փա՛ռք քեզ Տէր, փա՛ռք քեզ Աստ – ուած ...

Ու կեանցները կը պարպէր սպառելով ան էրիկ մարդիկներուն որոնք այդ ի – րիկունը քիչ մը ուչ մնացած էին :

Վերջապէս եկան : Մուայլ ու ախուր դեռնայարկի սենեակը մտան եւ հայրս լսաւ ինծի .

— Գնա՛ մայրդ վար կանչէ կամաց մը :

Զգացի թէ չարաչուք բան մը տեղի ու – նեցած էր: Մայրս եկաւ :

— Սոսկալի լուր մը, լսաւ հայրս ձա– քը նամակ մը բռնած: Սերգիս աղան կինը ութ օր առաջ հիւանդացեր է եւ ե – րէկ առտու մեռեր է... եղբայրը գրէր է որ անմիջապէս իմացնենք իրեն որպէսզի տան վերադառնայ եւ թաղումին կարո – ղայ ներկայ գտնուիլ ....

Հարուածին անակնկալութենէն սա – մրկած՝ լուռ ապուշ իրարու նայե – ցանք :

— Սպասուհին կանչէ՛, սրտնք թո– վերցնէ, ըսաւ մայրս լուռիւնը խզելով:

Իրա՛ւ, այս միջոցին, այդ պարտած դէսի զգեստները չեմ գիտեր ի՞նչ գործով էին :

Ո՞վ պիտի իմացնէր ահռելի դժբախ – տութիւնը Սերգիս աղային: Ոչ ոք պիտի կ'ընէր ատոր: Ու չուարած իրարու նայեցինք ամէնքս :

— Վաղը առտու իմացնենք եւ անմի – ջապէս չոգենաւ դնենք զինքը, ըսաւ հայրս :

Եւ սակայն պարահանդէսը կար ... Սերգիս աղա պիտի ուզէր պարահանդէս երթալ անպատճառ, եթէ գոյժը պահէին իրմէ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՕՏԵԱՆ

(5 Շար.)

ԵՍ Կ'ՈՒԶԵՆԱՅԻ

Ես կ'ուզենայի մեղրաւոր մեղուն դառնալ, որ իմ ամբարած մեղրաբլիթներն բաշխեմ ինձի, մարդիկ հիացմունքով խօսին արարատեան ծաղիկներն իրենց հոտին արարումներով ամենօրեայ Հայաստանի աղիկների մասին :

Ես կ'ուզենայի հազարան բլբուլը դառնալ, հազարումէկ անգամ գեղգեղելու համար հայկական մաքի ու բագին գան - ձերն աչխարհով մէկ լեցնող հերոսների մասին, որ մարդիկ ակնածանքով խմա - նային նայիրեան նոր վարպետների սիեվ - գերազոյց անունն ու համբաւը :

Ես կ'ուզենայի ճշմարտութեան առագ - որ դառնալ, հոգիներում փոթորկելու համար ոլիմպիական ջահի պէս հուրհրա - գող հայրենիքիս համբոյր, երեւանը հրա - շակելով աշխարհի ամենէն չքնաղ ոտան - ներից մէկը, որ գեղեցկութեան երկրը - պագուհին ուխտաւորի նման գային՝ նոր երեւանի փառահեղ վերածնունդը տեսնելու :

Ես կ'ուզենայի սիեղերքի լուսատու փարոսը դառնալ, մարդկանց ճամբելու համար այն հոգեւոր լոյսը, որ նրանց մութ դիչերը փոխակերպէր արեւիսացոյց լուսաբացի : Իսկ հոգատնպի երե - սից ի տար ջնջելու խաւարը, մարդիկ իրարու գլխէին դէպի փոխադարձ սիրոյ ու յարգանքի կապ՛յտ բարձունքները, դնտեղից ողջունելու եղբայրութեան ու երջանկութեան այգարացը :

×

ԻՂՁԵՐ ՈՒ ՏԵՆՁԵՐ

Սիրածիս դլուխը զարդարում էի չու - չաններէ, յաստիկներէ ու երփներանգ ծաղիկների պսակներով : Եւ սակայն, ամէն անգամ, նա արտասրուի սպասում էր, որ իմ չուրթերից լսի սիրագեղ ու քնքուչ խօսքեր իր մասին ...

Մի առաւօտ գատարկաձեռն գնացի նր - րա մօտ : Նրա բարակ երանը գրկելիս ասացի. «Անգի՛ն, որքա՛ն լաւն էս այս ա - ռաւօտ » :

Ու լաղուր աչքերի փայլը տեսնելիս ինձ քնաց, որ կատարուել է նրա իղձերի իղձը :

Բայց նրա ծաղիկ որոնող հայեացքը դիտելիս՝ ճանաչեցի մարդը, որ կեան - քում միչտ տենչում է իր չունեցածը ... :

ԱՂԱՍԻ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՁԱԽ ՄԸ ԱԼՊԵԱՆՆԵՐՈՒ ԾՈՑԻՆ

Յառաջի մէջ յաճախ տուած ենք Ֆր - բանսահայ կազմակերպութիւններու հան - րային գործունէութենէն յատկագրիչ գա - նազան պատկերներ :

Մզուած ազգային նոյն զգացումներէն, այսօր նոյնը պիտի փորձենք, Կրընոպլէն հոգիս քառասուն քիլ. հեռաւորութեամբ, Ալպեաններու հմայիչ մէկ ծոցին՝ եօթը տարիներէ ի վեր տուն - տեղ եղած վե - րապատուելի Հէլվաճեանի նախաձեռնու - թեամբ, Հայ Աւետարանական Երիտա - սարդութեան անունով կազմակերպուած Ֆոյլ ամառնային բանակումի մնայուն ձեռնարկի մասին :

«Յառաջ»ի ուշադիր ընթերցողներուն յայտնի է թէ մեր տուած պատկերները վայրկեանի ապաւորութեան տակ գրի առնուած նօթեր չեն : Որպէսզի մեր ը - սածն ու գրածը ունենան որոչ հիմք ու կշիռք, մենք սովոր ենք փորձել նախ մօտէն ծանօթանալ ձեռնարկին, եւ յետոյ միայն տալ մեր տպաւորութիւնները :

Ֆոյլ գեղածիծաղ լեռնապաշտին մէջ ծուարած փոքրիկ գղեակը վերապատուե - լի Հէլվաճեանի ձեռներէց, գործնական, մանաւանդ անոր նուիրումի ոգիին չնոր - հիւ, անոր իմաստուն ղեկավարութեան ներքեւ, տարուէ տարի, օժտուելով նոր չէնքերու գանագան բաժիններով, դար - ձած է այժմ փոքրիկ աւան մը : Սիրուն աւան մը, որ իր կռնակը տուած է բար - ձրաբերձ լեռներու, որուն առջեւ կը տա - րածուի հոգեկան խաղաղութիւն պարգե - ւող աքանչելի համայնապատկեր մը՝ կա - նանչաւէտ դաշտերով, ձորերով ու պուր - բակներով զարդարուն : Համելի է հան - դիպիլ, հաւաքական արձակուրդի հա - մար, նման խաղաղ, յարմար վայրի մը : Երբ մանաւանդ, այդ կանանչազեղ վայ - րը սեփականութիւնն է հայ երիտասար - դական կազմակերպութեան մը :

Անտարակոյս ամէն հայ այցելու մեղի նման ազգային հպարտութեան անխառն զգացումով կը հրճուի, տեսնելով որ Հա - յուն չինարար, ձեռներէց ոգին՝ ծլեցու - ցած, ծաղկեցուցած եւ իր դրոշմը դնե - լով, հայկական ջերմ ու մտերմիկ օճա - խի մըն է վերածած հիւրընկալ երկրի բնութեան այդ խաղաղ մէկ անկիւնը : Ուր ամէն տարի, ամրան երեք ամիսնե - րուն, կուգան կազդուրուելու ամէն տա - րիքի հայրենակիցներ : «Ցուլիսին՝ 7–15 տարեկանները, Օգոստոսին՝ պատանի - երիտասարդներ, իսկ Սեպտեմբերին՝ խա - զաղ արձակուրդ անցընել ուզող հայ ըն - տանիքներ) :

Ահա այս գեղեցիկ, հանրօգուտ ձեռ - նարկին քանամեակին էր, որ վարիչները ոշնեցին այս տարի երկու կոկիկ հանդէս - ներով : Առաջինը հայ հասարակութեան, երկրորդը Ֆրանսացի հրաւիրեալներուն համար : Առաջին հանդիսութեան ներկայ եղան Կրընոպլէն, Մարսէյլէն եւ գոնա - գան վայրերէ հայրենակիցներ եւ բանա - կումին եկող ազգ ծնողքները : Անոնք ամբողջ երկու ժամ խանդավառութեամբ հետեւեցան, խնամքով պատրաստուած, օրուան գեղեցիկ յայտագրին : Բոլոր գե - րակատարները, Հայու խելացի աչքե - րով, կրակուրց մանչ ու աղջիկ, ազատ համարձակ կատարելով իրենց գերերը, արժանացան ներկաներու ջերմ ծափերուն ու գուրգուրանքի արտայայտութիննե - րուն : Վերապատուելի Հէլվաճեան եւ իր օգնականները, բծախնդիր իրենց կող - մակերպութեան վարիչն, ջանք չէին խը - նայած լաւագոյն ձեւով ներկայանալու հայ եւ օտար հասարակութեան : (Ֆրան - սական բաժնին նկարագրականը, գրուա - տական տպերով լրած էր Կրընոպլի Լը Տօֆիճէ թերթը, գնահատելով ձեռնարկը, եւ ներկայացուած գեղարուեստական բա - ժինը՝ իր գուարթ երգերով ու պարերով :

Հայկական բաժնին ջերմ ու ոգեւորիչ մթնոլորտին մէջ, առ ի գնահատութիւն տարուած աշխատանքին, խօսեցաւ Շ. Նարդունի, որ ունի երեք սրբութիւն.— Հայ գրականութիւնը, իր բառերով՝ մեր հրաչք ժողովուրդը եւ իր ոսկեղենիկ լե - զուն : Գնահատելով հաւաքական արձա - կուրդի ձեւը, ուզեց հաստատել որ մեր իմաստուն, խոհուն ժողովուրդը՝ չատ կանուխէն, առանց ուշ ժողովուրդէ օ - րինակ առնելու, հաստատած էր աչա - կերտութեան համար հաւաքական ար - ձակուրդի ներկայ ձեւը եւ յիշեց Սանա - տաբեանցիներուն ձեռնարկները : Մար - սէյլէն Զրրաչեան, օրուան հանդիսին նախագահը, իր գոհունակութիւնը յայտ - նեց, ի տես բանակումին մէջ տարուած աշխատանքին : Լիոնէն Վ. Եղիչեան չէշ - տեց ու վեր առաւ Հայուն ապատատինչ ոգին : Ս. Սիսլեան փառքը հիւսեց աչ - խատանքին, ի մասնաւորի Հայուն չի - նար ոգիին ու աշխատասէր բազուկին : Տիկին Վ. Մումճեան (Սոֆիայէն, վերա - պատուելի Հէլվաճեանի ուսուցչուհին) գնահատանքի ու գուրգուրանքի ջերմ տողերով ներկայացուց անոր խանդա - վառ, աշխոյժ եւ արթուն պատանեկու - թիւնը : Եւ մեծ գոհունակութեամբ հաս - տատեց, որ անոր անբասիր անցեալը և - դած է գրաւական իր ներկային :

Բոլոր խօսք առնողները, մօտէն ճանչ - նալով վերապատուելի Հէլվաճեանը, գո - հունակութեամբ չեշտեցին անոր մօտ, հանրային գործին հանդէպ ցոյց տուած գոհաբերումի, նուիրումի ոգին եւ իր նկարագրի խանդավառ պիծը :

Մենք որպէս ուշադիր ունկնդիր, հո - գիով կը ձայնակցէինք գնահատանքի այդ անկեղծ արտայայտութիններուն : Ըն - դունելով զանոնք ճիշդ եւ արդար : Ո - րովհետեւ մենք տեսած ենք վերապատ - ուելի Հէլվաճեանը չինութիւններու ըն - թացքին՝ բահ ու բրիչ ի ձեռին : Ջրօ - սանքներու պահուն, մանուկներու հետ մանկանալը : Իր ցոյց տուած անապատ խանդավառութիւնը : Հասարակական գործին հանդէպ ցոյց տուած ակռն ու հա - ւատքը : Եւ վերջապէս ըլլալով վարակիչ, մղիչ ուժ, բանակումի միջավայրը կը պահէ տեւական եռ ու զեռ, աշխոյժ ու գուարթ մթնոլորտի մէջ : Մթնոլորտ մը, որ պատասխանատու այդ գործը՝ իրեն եւ իր գործակիցներուն համար կը դար - ձընէ յաղնութենէ աւելի տեսակ մը հա - ճոյք : Անտարակոյս հայ աւետարանա - կան համայնքի երիտասարդութիւնը բախտաւոր է եւ հպարտ, որ ունի նման ղեկավար – առաջնորդ մը, որ պիտի խօսքէն չատ աւելի գործ տայ :

Վերջին խօսողն եղաւ վերապատուելի Հէլվաճեան, որ զգացուած էր գնահա - տանքի արտայայտութիններէն : Իր չը - նորհակալութեան խօսքին մէջ չեշտեց իր չուրջ համախմբուած երիտասարդ ուժե - րուն բերած աշխատանքի բաժինը :

Մեր տուած հաւաքական աշխատանքի այս պատկերը պիտի բլլար թերի, եթէ մենք եւս չյիշատակենք այնիւ ու հա - մեստ Տիկին Հէլվաճեանի լուռ ու մունջ տարած աշխատանքը : Միչտ իր ամուս - նոյն կողքին, հոգեկան նոյն նուիրումով, մղուած գոհաբերութեան նոյն զգացում - ներէն :

Անդամ մը եւս, հետեւելով մեր սկզբ - բունքին, անհաչկանդօրէն տուինք մեր տպաւորութիւններն ու ըսինք մեր համո - զումները : Ըրինք տեսիակ, որպէս ընկե - րային պարտականութիւն, որովհետեւ նուիրագործ ու եռասէր այս գարուն, որտով ու հոգիով հանրային գործին նը - ւիրեալներու թիւը, աւա՛զ, չատ քիչ է : Ամէն պիտակից հայ անհատի բարոյական պարտքն է քաջալերել զրկինք եւ պիտալ գնահատել անոնց գործը :

Այսօր, անձերուն հետ եւ անձերէն վեր, Հայու չինարար աշխատանքի պատ - կերն է մեզ յուզողն ու խանդավառողը : Որովհետեւ տարագիր ու վտարանդի Հայը՝ ամէն անգամ որ նո՛ր օճախ մը, նո՛ր բոյն մը կը չինէ նման Դ. Աղայեան - ցի ծիծեռնակին, «ամէն մի չիւղ կպցնե - լիս՝ իր առաջուան բոյնն է յիչում » : Ոչ մէկ ժողովուրդ՝ իր գոյութեան ըն - թացքին, չինած, չէնցուցած է այնքան բոյն ու երդիք, որքան մեր ժողովուրդը, երբ քանդուած են թշնամի բարբարոսնե - րու կողմէ :

Սակայն Հայուն չինարար ոգին, աննը - կուն կամքը յուսահատութիւն ու ընկըր - կում չէ ճանչցած երբեք : Գիտցած է դիմագրաւել ամէն պատահականութիւն : Երգելով քանդուած բոյնին կարօտը՝ գիտցած է չինել միչտ նորը :

Եւ այս տողերուն մէջ մեր տուած կը - նահատութեան տուրքը ուղղուած է ա - ռաւելապէս մեր ժողովուրդը միչտ կան - գուն պահող Հայու չինարար, անհատ ոգիին :

Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋԻ» ԹԵՐԹՕՆԸ (294)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Բերդը մղնելէ կրծուած կարկանդակի մը կը նմանէր. եթէ պարիսպ ելլէին, տեղ ինքներեն ալ պիտի փլէր :

Ու մինչ կը դիտէին Թրքական վրաննե - րու տարօրինակ լուսիւնն ու ամայու - թիւնը՝ մէկը յանկարծ իրը խորհրդա - ծութիւն մը մէջտեղ նետեց .

— Գացեր են ...

Ինչպէս չոր տերեւներու մէջ բոցը, այնպէս ալ այս խօսքը բերդին մէջ ա - րագօրէն տարածուեցաւ :

— Գացեր են, գացեր են ...

Եւ երթալով աւելի ուրախ չէշտով .

— Գացեր են, գացեր են ...

Սակայն ապահերը մարդ չէին Թողուր պարիսպներէն դուրս ելլել :

Աբեւու ելլելէն քառորդ մը վերջ՝ պա - հակները խմացուցին կնոջ մը գալը : Կի - նը սեւ Ֆերեճէով ծածկած էր գլուխը, ուսկից կը հասկցուէր Թրքուհի բլլալը :

— Պոյնեմխասա :

Տոպօ ուրախութենէն ցնցուեցաւ ու դէպի Ալեքսանդրի ամրոցը դարձաւ.

— Գրիգո՛ր, Գրիգո՛ր, — պոռաց : Շուտով վազեցէք տէր Գրիգոր գնդա - պետը կանչելու :

Բայց Գրիգորն ալ արդէն սրարչաւ վա - զելով կուգար ամրոցէն :

— Օննի՛կա, Օննի՛կա, — կը պոռար արցունքոտ աչքերով :

Ու դրեթէ կ'ուտէր տղան :

— Եկուր մայրիկիդ երթանք :

Թուրք կինը՝ իր տասը մատներով բլու - նեց տղան, ինչպէս անդղը գառնուկը .

— Սէլիմ, — կը պոռար աչքերը դուրս ինկած ,— Սէլի՛մ :

Կը տեսնուէր թէ պատրաստ էր տղան պատառ պատառ ընելու՝ եթէ իրենինը չընդունէր :

Վայրկեան մը վերջ ծածանող չորերով Եւան ալ եկաւ պալատի կողմէն : Գլու - խը՝ ճակատին վրայ՝ ճերմակ լաթով փաթթուած էր, բայց դէմքը ուրախու - թենէն կարմրած : Փոքրիկ Թուրքին ձեռքէն բռնած կը վազցնէր քովէն : Փոք - րիկ Սէլիմը իր տարօրինակ Թրքական հագուստները հագած էր ու ձեռքի մէջ խմորեղէնի խոչոր կտոր մը բռնած կը վազէր Եւային քովէն :

Երկու մայրերը իրենց բազուկները տա - րածած վազեցին դէպի իրենց զաւակնե - րը :

Մէկը գոչեց .

— Սէլի՛մ :

Իսկ միւսը .

— Օննի՛կա :

Ու իրենց զաւակներուն առջեւ ծնրա - դրելով կը գրկէին ու կը համբուրէին :

Ու մինչ երկու կիները այնպէս դէմ դիմաց ծնրադրած էին՝ յանկարծ իրենց աչքերը իրարու հանդիպեցան եւ իրարու ձեռք երկարեցին :

×

Թուրքերը իրապէս փախած էին :

Վարչանի, որ անմիջապէս կնոջմէ վերջ եկաւ բերդ, պատմեց, թէ փոչանները յարձակում մըն ալ կ'ուղէին կատմակը - պել. սակայն երբ եճիչերիներուն իմաց արուեցաւ՝ անոնք իրենց դէնքերը փա - չաներու վրաններուն առջեւ նետեցին կատաղաբար պոռալով .

— Ալ չենք կռուիր. թէեւ ամէնքս ալ կախուինք ,ալ չենք կռուիր : Ալլահ Հուն - դարացիներուն հետն է, ու մենք Աստու - ծոյ դէմ չենք ուզեր կռուիլ :

Ահմէտ փաչան ամբողջ բանակին առ - ջեւ լալով կը փետռէր մօրուքը եւ կը նա - խատէր Ալի փաչան :

ԿԵՋԱՌ ԿԱՐՏՈՆՒ

(Շար.)

նայ զառնալ նաեւ Փափանտրէուի դէմ։ Երեսփոխաններ, որոնք մինչեւ օրս ան– տակարկ հետեւած էին նախկին վարչա– պետին, կը սկսին երկմտիլ ու կը մեղմեն կուրօրէն իր հետ քալել բռնած այս վը– տանգաւոր ճամբէն։ Արդէն իսկ 26 երես– փոխաններ պաշտօնապէս դիրք կը բռնեն իր դէմ, անկախ խումբ մը կազմելով իր կուսակցութեան մէջ։ Թագաւորը բա– նակցութիւններու մէջ է նաեւ Թղերիմո– քոսի հետ, որ կեդրոնի համախմբումին ձախ թեւը կը դլխաւորէ եւ որուն հաւա– նական խղումը կուսակցութեան հետ կըր– նայ ուղղակի մահացու ըլլալ Փափան– տրէուի համար։ Թագաւորը ընդունած է նաեւ Ազգային Ազատական Միութեան (ազակոզմեան) պարագլուխը՝ Գանէլլո– փուլոս, որ երկու ժամէ աւելի տեւող այս տեսակցութենէն եւս կը յայտարա– րէր.— « Քաղաքական տագնապը ազդա– յին տագնապի մը ծաւալը ստացաւ։ Մեր կուսակցութեան պատասխանատուութիւնն է թոյլ կանգնել Փափանտրէուի յեղափո– խական դործունէութեան դէմ »։ Ուրեմն, հաւանական է որ Սոեփանոփուլոս – Թը– ղերիմոքոս – Գանէլլոփուլոս համագործ– ակցութիւն մը կարենայ լուծում մը բերել տագնապին, ապահովելով երես– փոխանական ժողովին մէջ ձայներու ան– նչան մեծամասնութիւն մը։ Իսկ թէ որո՞ւ պիտի յանձնուի նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը եւ որուն հաւանական յաջողութենէն եւս թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Փափանտրէուի հակազդեցութիւնը՝ կըր– թնած փոզոյին ու ծայրայեղ ձախա– կոմմհաններուն, այդ մասին դեռ կանուխ է արտայայտուիլ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԷՍ.— Աբրնալի բախում– ներ տեղի ունեցած են Լոս Անճելըսի մէջ, Սեւամորթներուն եւ ճերմակներուն մի– ջեւ։ 7000 սեւամորթներ ժամերով կըռ– ուած են ոստիկանութեան դէմ։ Վիրա– ւորուած են մօտաւորապէս 120 դուցա– բեր եւ քանի ոստիկան։ Դուցաբերները կրակի տուած են ամբողջ թաղամաս մը։ Խորտակած են դուցափեղկեր ու թալա– նած խանութներ։ 700 ոստիկաններ ան– կարող զսպելու տակաւին չարունակուող այս խռովութիւնը, Լոս Անճելըսի քաղա– քապետը խնդրած է ազգային պահակա– զունդին միջամտութիւնը։

ՎԻԼԹՆԱՄ.— Տակ Գոլի մէջ վերջին 24 ժամուան ընթացքին ոչ մէկ բախում արձանագրուած է։ Կառավարական ու– ժերը անցած են յակայարձակումի պահա– պան կէտերու վրայ, կոթնած ամերիկեան օդուժին։ Հիւսիսային Վիէթնամի մէջ կը չարունակեն պարզել չարունակ ռմբակո– ծութիւններու ենթակայ կեդրոններու ժողովուրդը։ Հիւսիսային Վիէթնամի պատուիրակութիւն մը կը սպասուի Մոս– կուա։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Օգոստոս 22ին, ամբողջ օրը *ՎԱՅՐԸ՝ Անթիպի* ճամբուն վրայ Վիլ– նէօվի փլաժը, «Փառ Վակրընիէի կեդե– ցիկ անտառին մէջ։

Իջնել «Առոէ տէ Շօփփէօր»։

Կը նախագահէ Ընկ. ՀՄԱՅԵԱԿ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը մասնակցին Նոր Սերունդի Ս. Ռափայէլի ճամբարին երիտասարդ – երիտասարդու– հիները։

Մեկնում.— *Մասնաւոր օթոբասը կը մեկնի Փլաս Մասենայէն (Նիս) ժամը* 8·30ին, Մատրէեն կը հասնի ժամը 9ին, իսկ ժամը 9·15ին կը հասնի Մանէհօ։

Վերադարձ ժամը 20ին։

Իսկ Կառ տ'օթոպիւսէն ամէն քառորդ ժամ օթոբասը առնել Ռափիտ Ֆոթ տ'Ա– զիւր Քանի եւ Անթիպի համար եւ իջնել Վիլնէօվ Փլաժը՝ Առէ տէ Շօփփէօր։

Մուտքը ազատ է։

Ամիչքի եւ ուտելիքի պիւրութիւն։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Թիթրօյթէն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւրքեան խմբագրատուն իրենց այցը – լուծեան առթիւ տասը տոլար կը նուի– րեն «Յառաջ»ին։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶ, Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Երկուշաբթի, Օգոստ· 16ին, Ցիչա– տակ է Մեեելոց։ Ժամը 10ին կը մա– տուցուի պատարագ եւ կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանդիստ, վառ հոծօրէն ննջեցեալց։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուր– դը մասնակցիլ այս սրբազան եւ հոգեպա– րտ արարողութիւններուն։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ֆ· Կ· Խաչի Պ· Քաչանի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տի– կին Զարմայր Մուսէեանէ 50 ֆրանք, ի– րենց եղբօր՝ Ալեխս Իփէքեանեանի մահ– ուան քառասունքին առթիւ։

Նոյն առթիւ Օր· Թագուհի Մուսէեան *մօրեղբօր յիշատակին 50 Ֆր· կը նուիրէ Շ· Մխիթեան սրահին։*

(Մասնակ «Յառաջ»էն)։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Արձակուրդի համար, կարելի է մէկ ամսուան համար բաժանորդագրուիլ՝ 12 ֆրանկի։

Արձակուրդի առթիւ, մեր այն բաժա– նորդները որոնք կը փափաքին իրենց– հասցէն առժամապէս փոխել, պէտք է տեղեկացնեն վարչութեան ԵՐԵՔ օր ա– ռաջ, դրկելն 5 ֆր· եւ անպայման իրենց հին հասցէն (նախընտրաբար կցել թեր– թին պանդը)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ· Առաջնորդարանի պրասեննակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄԻ մահուան 47րդ տարե– դարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։

Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ·
Շրջանակով 300 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Avenue J. F. KENNEDY
Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը։ Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք։ Խաղադաշտ եւ լոգաւազ։ Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ։

Օգոստոս 14 – 16 բանակողներ կ'ընդունուին, նուազագոյնը շաբթուան մը համար արձանագրուելու պայմանով։

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծաւալով ազ– դերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա– կարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ։ —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՕԳՈՍՏՈՍ MARDI 17 AOUT 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԴԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10384 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.384

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Բ·

Էրթօղան Արբինար իր պրուքեան չա – րանակութեան մէջ կը յիշէ Սասունի 1894ի դէպքը, 1895ի Մայիսեան Ծրա – գին ու Պասէր Ալիի յոյցը, Պանք Օթո – մանի պրաւումը, Երլոլոզի մահափորձը, Կիլիկիոյ ջարդերը, 1915ի «Տեղահանու – թեան օրէնքը», Սեւրի դաշնագիրը, ան – խօս Հայաստանի վախճանը եւն·:

Սասունի դէպքը·— Մուշի (ճչղել՝ Պիթլիսի) կուսակալը Սասունի հայկ· դիւղերէն նոր տուրքը բռնութեամբ գան – ձելու համար ջանացեր է, կ'ըսէ, չըլլա – հայ իսլամ գիւղերը Հայոց դէմ լարել· Այս տուրքէն օգտուելով, Հնչակ եւ դաշ – նակ կոմիտէները յարձակեր են հայկական գիւղերու վրայ, ծնունդ տալով այն պատրանքին, որ իբր թէ ջարդը կատա – րողները Թուրքերն են ··· : Կառավարու – թիւնը պնուտը պրկեր է դէպքերն ի վայրը եւ զգեր է Հայոց ապստամբութիւնը ··· Ուրեմն հայ «կոմիտէճի»ներն էին Սա – սունի Հայերը ջարդողները ··· :

1894ի Սասունի դէպքը ժամանակին մեծ ազմուկ յարուցեր Պոլսոյ դեսպանական շրջանակներուն մէջ· Պերլինի պաշնագրի 61րդ յօդուածին երաշխաւոր պետու – թիւնց անունով Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ դեսպանները Բ· Դռնէն պա – հանջեցին եւ ընդունել տուին քննիչ խառն յանձնաժողով մը առաքումը Մուշ· Իրենց պա – հանջով, առաջին տեղեակ թողուած ըլլալով Պիթլիսի կուսակալ Թահսին փաշան, յարձակումը կազմակերպիչը·

Թրքական յանձնախումբը բաղկացած էր հետեւեալ հոգիէ՝ Շէֆիք պէյի նախագա – հութեամբ· Եւրոպացի քննիչներն էին Էրզրումի Ֆրանսական, ռուսական եւ անգլիական հիւպատոսները, — Վիլկէր, Փրէչաւսկի եւ Շիփլի·

Քննիչ յանձնախումբը 1895 Յունուար 24ին ձգնեց Ռուլիս 16 գիւղերէ 106 նիւթ, ընդ 190 հայ, քիւրտ եւ թուրք վկաներ եւ իր յանձնարարութեան տեղեկագիրը նեկայացուց 1895 Յուլիս 20ին·

Հետաքրքրական այդ տեղեկագիրը, որ նախապէս վաստակով կ'ապացուցանէ Պիթլիսի կուսակալ Թահսին փաշայի, ջարդին համբերի հեղինակութեան, երբ պիտի Դ· բանակի հրամանատարներուն եւ չորրորդ Քիւրտերուն պատասխանա – տուութիւնը Սասունի հայկական գիւ – գերու համատարած ջարդերուն մէջ, նախ եւ առաջ հրատարակուած է Ֆրան – սայի արտաքին նախարարութեան պաշ – տօնական Գեղին Տետրակին մէջ (Դիւա – գրագական վաւերագիր : Հայկական գործեր: Օսմ· կայսրութեան մէջ բարե – նորոգումներու ծրագրեր, 1893 – 1897, էջ 96 – 135)·

Իսկ Անգլիոյ արտաքին նախարարու – թիւնը Սասունի դէպքերուն, քննիչ յանձ – նախումբ առեղծուածութեանց եւ վը – նասութեանց յառկացուցած է 1895ի իր Տետրակը, բաղկացած երկու մասերէ՝ 208 եւ 378 էջ, մեծադիր քար – տով մը :

Ի՛նչ Անգլիոյ արտաքին նախարար լորդ Սալսպըրի, ոչ ալ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Գաբրիէլ Հանոթօ կ'ուզէր, որ Մուշի քննիչ յանձնին Մուշի քննիչ յանձնին, ինչպէս նաեւ Փօլ Քանոնի բազմաթիւ հետեւը – դիրքերուն մասին : Դժբախտաբար թըր – քական կողմը չէր «ճշմարտասէրս» Հանոթօ եւ պարզուաբանեցաւ Սուլթան Ապտիւլ Համիտին կողմէ :

Պոլսոյ երեք դեսպանները (Ֆրանսա, Անգլիա, Ռուսիա) 1895 Մայիս 16ին Սուլթանին ներկայացուցին Բարենորո – գումներու ծրագիրը մը: Սուա է էրսո – գան, երբ կ'ըսէ թէ այդ տեղեկագիրը «անգ – լիական նաւատորմը յարձակումի» սպառ – նալիք է ըրեր Բ· Դռան եւ հակառակ ա – նոր Սուլթան Համիտ Յունիս 3ին մեր – ժեր է Մայիսին ծրագիրը : Անգլիա ոչ մէկ առեն նման սպառնալիք է ըրեր Թուրքիոյ : Եթէ վեց երաշխաւոր պե – տութիւնները պնդէին իրենց ծրագրին վրայ, որ որոշ ինքնավարութիւն կը չը – նորհէր հայաբնակ նահանգներուն, Ապ – տիւլ Համիտ տեղի կուտար եւ բարենո – գումները կը գործադրուէին :

Դժբախտաբար Հայկական Հարցը պար – զապէս սակարկութեան նիւթ էր դրամա – տիրական աշխարհակալ պետութեանց համար: Գրաւոր կամ բանաւոր սպառ – նալիքներուն հետեւանքն այն կ'ըլլար, որ սուլթանը զանազան չհաւէտ մեթոդը – ներ կ'ուղղէր Հանոթօին՝ Սասունի գործէն մասին : Դժբախտաբար թըր – քական կողմը չէր «ճշմարտասէրս» Հանոթօ եւ պարզուաբանեցաւ Սուլթան Ապտիւլ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԵԻԱՄՈՐՔՆԵՐԸ ԿԸ ՊՈՒՏԿԱՆ

Քանի մը օրէ ի վեր Լոս Անճելըսի Վաթս թաղամասը, որ կը հաշուէ 300 հազարի մօտ բնակչութիւն մը, աւելի քան խռովայոյզ վիճակ մը կը պարզէ : Սեւ գեղապաշտութիւնը պոռթկաց ան – նախընթաց կատաղութեամբ : Հինգ օր չարունակ սեւամորթ երիտասարդներու խումբեր թալանեցին, յափշտակեցին, հրդեհեցին ինչ որ ձեռքնին կը պատահնէր իրենց թաղամասին՝ Վաթսի մէջ: 30 մեռեալ, 676 վիրաւոր, 2157 ձեր – բակալուած : Հրդեհներուն հասցուցած վնասը 175 միլիոն տոլարի կը հասնի : Կիրակի, չնորհիւ քսան հազար ազգային պահակներու ներկայութեան, որոնք դիրք բռնած են բոլոր անկիւններուն ու հրապարակներուն վրայ, բազդատաբար աւելի խաղաղ վիճակ մը կը ներկայա – նար: Լոս Անճելըսի մէջ վաթսուն քառ· քմ· ծերի մը վրայ կրակմամբ հասաստա – ուած է : Խռովութիւններ ծագեցան նաեւ Շիքակոյի եւ Սիրինկֆիլտի մէջ: Վախ կայ որ բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ ալ ծայր տան խռովութիւններ :

Վերջին 24 ժամերուն նախապահ Ճոնսըն երկու անգամով զատապարտեց «սպանու – թիւնները, խռովութիւնները ու թալա – նը», նշելով թէ «իրաւունքները բռնու – թեամբ ձեռք չեն բերուիր » :

ՍՏԵՓԱՆՈՓՈՒԼՈ՞Ս ԹԷ ԹԶԻՐԻՄՈՔՈՍ

Շատ հաւանարար գալիք 48 ժամերուն թաղաւորը յայտնի թէ որո՞ պիտի վըս – տահի նոր կառավարութեան կազմութիւ – նը: Կը թուի, իրապէս, թէ կեդրոնի հա – մախմբումին մէջ Փափանտրէուի դէմ դիրք բռնած երեք պարագլուխները՝ Ստեփան Ստեփանոփուլոս, Էվլաս Թզի – բիմոքոս եւ Սաւաս Փափափոլիթիս հա – մախմբած են բաւարար թիւ մը երեսս – խանութիւնը, որպէսզի իրենցմէ ան որ նոր կառավարութիւնը կազմելու պիտի կոչ – ուի, առանց խորհրդարանի վստահու – թեան քուէն: Փափանտրէուի դէմ ա – պատամբ այս պարագլուխները կը յու – սան 25 – 30 երեսփոխաններ աւելցնել Նէմասի կառավարութեան 25 անդամնե – րուն վրայ, թիւ մը, որ Ազգային Ա – ժողովի Մութիւան (աջակողմեան) 99 եւ Թերեւս ութ Յառաջդիմական երես – փոխաններուն մխանալով՝ պիտի ապա – հովէ բացարձակ մեծամասնութիւն մը :

Լաւատեղեակ աղբիւրներ կը վկայեն որ թաղաւորը տակաւին չէ որոշած թէ ով պիտի կազմէ նոր գահլիճը : Ստեփա – նոփուլոս եւ Թզիրիմոքոս պիտի ներկա – յացնեն Խորհրդարանին Կեդրոնի Համա – խմբումին մէջ իրենց «անկախ խումբին » կազմութիւնը : Պիտի պարզեն ապա, մա – մուլին, պատճառները՝ որոնք կը բաժնեն դիրենք Փափանտրէուէն, մնալով հան – դերձ հաւատարիմ իրենց կուսակցու – թեան :

Դէպքերը կը զարգանան ի վնաս Փա – փանտրէուի, որ առայժմ կը բաւականա – նայ միայն յայտարարութիւններով : Ցոյն ժողովուրդին ուղղած պատգամի մը մէջ, Կեդրոնի Համախմբումին դիւ – րը կը մեղադրէ «պալատին չըլլանակը» , որ կը ջանայ պատակել իր կուսակցու – թիւնը «ապօրինի միջոցներով » :

ՎԻԼԹՆԱՄ ՀԱՄԵՄԱՏԱԲԱՐ ԽԱՂԱՂ

Կիրակի կատարեալ խաղաղութիւն մը կը տիրէր ամբողջ Վիլթնամի մէջ, ուր առաջին անգամը ըլլալով Վիլթքոնկներու ոչ մէկ գործունէութիւն արձանագրուե – ցաւ : Ամերիկեան օդուժը կը չարունակէ ռմբակոծել սակայն Հիւսիսային Վիլէթ – նամը : Համեմատաբար աւելի խաղաղ այս կացութիւնը տեսակ մը լաւատեսու – թիւն կը ներշնչէ ամերիկեան պատասխա – նատուները, որ կ'ենթադրէ թէ ի վերջոյ Հիւ – սիսային Վիլթնամի ռմբակոծութիւնները պատասուած արդիւնքը սկսան տալ :

Վերջին լուրերու համաձայն Վիլէթ – քոնկները յաջողած են Սայկոնի մէջ Վի – լթնամի պատասխանատուներէն երեք պահակները ապտնել եւ պայթուցիկով լեցուն երկու կառքեր պայթեցնել չէնքին մէջ :

զոհերուն ոսկրակոյտով : Շատերուն ոս – կորներն իսկ հալած էին կիսովին: Ան – հնար էր ճանչնալ զոհերը :

Նացիական փուռերուն մէջ այրած զո – հերու դիակներէն աւելի եղերական էր պարզուած պատկերը :

Այս դիակներէն ծորող այրած մխերուն եւ արջասպին հոտը զգալի էր Հենռէքէն երկու քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ :

Հենռէքէն կանչուած է իսմամ մը, որ առժամապար թաղած է 18 զոհերու դի – ակներուն մնացորդը ճամբուն եղերքը բացուած փոսի մը մէջ: Ինը հոգի բոլո – րովին հալած են եւ հետք չկայ : Այս – պէս այրած – հալած զոհերուն թիւն է 26: Իսկ 14 հոգի ծանրապէս վիրաւոր – ուած՝ փոխադրուած են Ատափազարի հի – ւանդանոցը, որ լեցուած է այրած մխի հոտով: Շատեր կորսնցուցած են իրենց տեսողութիւնը, այրած ըլլալով աչքերը: Ահաւոր ցաւերու մէջ կ'ազաղակեն, կը պազատին — Մեռցուցէք մեզ :

ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ԱՐԿԱԾՆԵՐ ԵԻՍ

Ինքնաչարժի երկու նոր եւ ազեցուկ արկածներ պատահեցան Անզարայի մէջ, Էսէնդողլայի ճամբուն վրայ, կը զբեն Պոլսոյ թերթերը :

Առաջին արկածին զոհ գացին կիպրոսի նախորդ դեսպան Մուրատ Ազընէր, որ իր պաշտօնէն հեռացուած էր Մակարիոսի կողմէ: Մուրատ կը ճամբորդէր իր հօր, մօր, կնոջ, եղբօր հետ: Ինքնաչարժը զարնուեցաւ բեռնատար կառքի մը, եւ ջարդուփշուր եղաւ : Դեսպանը, ինչպէս մայրը, հայրը, եղբայրը մեռան տեղն ու տեղը, մնացեալները փոխադրուեցան հի – ւանդանոց :

Երկրորդ արկածը պատահեցաւ Էթի – մէսուտի ջրվակայքը, ուր իրարու բա – խած ինքնաչարժներու ընդհարումին հե – տեւանքով մեռաւ չարժաւորը, իսկ վի – րաւորուեցան Միլլիէթի երկու թղթա – կիցները :

ԱՇԱԽՈՐ ԵՒ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑՈՒԱՐԿԱԾ

ԻՍԹԱՆՊՈՒԼ – ԱՆԳԱՐԱ ՃԱՄԲՈՒՆ

Վ Ր Ա Յ

Օգոստոս 11ին, առտուան մութնուլու – սին, ահաւոր եւ աննախընթաց արկած մը պատահեցաւ Իսթանպուլ – Անգարա ճամբուն վրայ, Ատափազարի մօտ, Հէն – տէքի վիւղերէն մէկուն առջեւ : Մար – դատար հանրակառք մը կը բախի արջասպ (էզապ) բարձած բեռնատար կառքի մը :

Մարդատար հանրակառքը Անգարայէն Պոլիս կը փոխադրէր քառասուն ճամ – բորդ : Բեռնատար կառքը, որ կը փոխա – դրէր տասնեակ տակառ արջասպ, մեքե – նայի խանգարման պատճառով, կանգ ա – ռած էր Քարկալը Հանզապա գիւղին մօտ՝ ճամբուն եղերքը : Մարդատար կառքին վարիչը, մթութեան մէջ, չի տեսներ բեռնատար կառքը եւ ուժգնօրէն կը զարնէ առէնն ու կը չրջէ, պայթե – ցընելով տակառները: Հինգ հարիւր քիլօ արջասպ կը թափի գետին, ուր կը ձեւա – նայ հրեղէն լիճ մը: Կիպիչ եւ հեղձուցիչ ծուխ մը կը բարձրանայ՝ պաշարելով մարդատար կառքը , որու մէջ դեռ կը քնանային ճամբորդները : Ընդոստ ար – թընցած իրենց քունէն եւ կիպիչ ու հեղ – ձուցիչ ծուխէն սարսափած , մթութեան մէջ խուճապի մատնուած , կառքին պա – տուհաններէն կը նետուին դուրս ··· ար – ջասպի լիճին մէջ, ղոր ձեւացուցեր էր ուղեղերնայ փոսը :

Ով որ ցատկեց արջասպի լիճին մէջ, հալեցաւ հինգ վայրկեանէն :

Նախ լեզուպատառ աղաղակներ , — Ա – մա՛ն, եաիրդորուզ (ի՛այրինք)։

Քանի մը վայրկեան ետք՝ խոր լռու – թիւն : « Մահացու հեղուկը» հալեցուցած էր մարմինները: Լիճը լեցուած էր այլեւս

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԼՅՐՈՒԹ·— Ռաչիտ Քարամէկի կառա – վարութիւնը վերջերս երեսփոխանա – կան ժողովին ներկայանալով կրցաւ վըս – տահութիւն ապահովել : Քարամէկի կա – ռավարութիւնը 32ի դէմ 61 ձայն ստա – ցաւ, եւ մէկ հոգի մնաց ձեռնպահ: Ռա – շիտ Քարամէկի կառավարութիւնը բաղ –

(Շար·ը կարդալ 4րդ էջ)

ԿԱՐԴԱ՛, ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՋԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Ա.

Ալեքսանդրիոյ «Յառաջդիմասէր» Մշակութային Միութիւնը, ամէն տարի, ուսումնական տարեշրջանին վախճանին՝ կը կազմակերպէ ինքնաշէն եւ յոյժ գնահատելի ձեռնարկ մը: Միութեան Տան պարտէզին մէջ, փառաւոր հանդիսութեամբ մը, ժողովուրդին կը ներկայացնէ պզտիկ դասընթացքներու շրջանաւարտները, որոնք հրապարակաւ կ'ուխտեն հաւատարիմ մնալ ցեղին ներշնչումներուն :

« Յառաջը » մեր պաշտօնաթերթը եւս գովելի յանձնառութեամբ մը, ոչ միայն կուտայ հանդիսութեան նկարագրութիւնը, այլ եւ ընթացաւարտներուն նկարները, մասնաւորաբար ճառերը, ճիշդ ինչպէս Փարիզի Ֆրանսական մեծ եւ լուրջ օրաթերթերը կամ պարբերականները կը հրատարակեն պաքալորէաի քրն – նութեանց մէջ յաջողած Ֆրանսացի ուսանողներու թէկերը :

Ի պատիւ Ալեքսանդրիոյ երկրորդական (հայկական, արաբական, Ֆրանսական, անգլիական, գերմանական, իտալական) վարժարաններէն շրջանաւարտներուն արուած ընդունելութեան կը նախագահէր Ճաւէն Ծ. վ. Զինչին – եան, (ներկայ էին մօտ 700 հոգի) :

— « Տօնական հանդիսաւորութեամբ լեցուն օրուան մը ապաւորութիւնը կը կրենք այսօր : Երկչնեցա կը նմանինք այն մշակներուն, որոնք արդար եւ բազմապատիկ արդիւնքին դիմաց՝ դոհութիւն կուտան Աստուծոյ : Կ'երեւակայեմ թէ ո՛րքան ուրախ են մանաւորաբար ծնողքները, որոնց մտքին մէջ ժպաւէնի մը նման կը քակուին այս պարմանները ու պարմանուհիները կեանքին դրուագները, երբ անոնց թթխիկներէն բռնած՝ առաջին անգամ առաջնորդեցին ազգային վարժարան : Ուրախ են նաեւ շրջանաւարտները, որոնք ստացած են իրենց վկայականները : Այդ վկայականները դրաւականներ են միայն : Զարաչար կը սխալին անոնք, որ կը կարծեն թէ այսեղ ալ կը վերջանայ իրենց ընելիքը : Ընդհակառակն ճիշդ այստեղէն կը սկսի անոնց ընելիքը :

Մինչեւ այժմ, երիտասարդներ, ձեր աշխարհը ձեր դիրքերուն սահմանէն անդին չէր անցներ : Թռչուններու ձագերուն աշխարհը եւս իրենց բոյնէն հեռու չերկարեր, բայց երբ կը բուսնին փետուրները, թռչելու փորձեր կ'ընեն մայր թռչունին օգնութեամբ : Դուք եւս, պինուած ձեր վկայականներով, պիտի նետուիք կեանքի ասպարէզը :

Մօտ հարիւր շրջանաւարտներ էք : Ձեզմէ ամանք մասնագիտական դասընթացքներու մէջ յաջողագոյններն եղած են : Հայութեան համար պատիւ մը եւ յոյս – թանակ մը ապահոված էք : Ապրիլ մեծ ակնկալութիւններ ունի ձեզմէ : Փորձառութեամբ պիտինք թէ չատ քիչեր, ընտրեալներ, կը նուիրուին իրենց ազգին : Յարատեւութեամբ, նուիրումով օգտակար հանդիսացողները տակաւին նը – կարագրով անհատներն են : Գութանի մը կամ արօրի մը . կարեւորագոյն մասը պղպջաձեւ այն խոփն է, որ կը հերկէ հողը, կը բանայ կարծրացած հողին սիրտը : Ընտրեալ մարդիկը կը նմանին այդ խոփին, որոնք ճամբայ կը բանան :

Այս պարագան՝ անուս կամ թերուս ան – ձերը տեղ չունին մարզկային ընկերութեան մէջ : Մենք, Հայերս, սկիզբէն ի վեր կրթութեան մասնաւոր յարգ եւ կարեւորութիւն ընծայած ենք : Ատոր ապացոյցները չատ են, բաւ է լսել թէ մենք լուսաւորեալ ժողովուրդ մը եղած ենք խաւար ժամանակներու եւ խաւարամիտ դրացիներու մէջ : Այսօր եւս այդ յարգն ու կարեւորութիւնը կ'ընծայենք ուսման եւ դաստիարակութեան : Ապացոյցը՝ ձեր յաջողութիւնը » :

Ցետոյ կը խօսի պրպզէտ Գաբրիէլ Թազուրեան .

— Դաստիարակութիւնը անհատական գործ չէ միայն, այլ եւ հանրային : Դաստիարակութիւնը Հայութեան ուղեցոյց հրամայականն է :

Արեւմեան Հայրիկ սիրուած ու ժողովրդական եկեղեցական մըն էր : Պատրիարքութեան չրջանին, երբ փոզոցներէն անցնէր, Պոլսոյ հայ ժողովուրդը կը վազէր ընդառաջ՝ ձեռքը կամ քղանցքը համբուրելու կամ զէթ երեսը տեսնելու համար : Օր մը, Մշեցի զարիպ մը, կըտնակը ծանր բեռ մը, կը լսէ Հայրիկին անցնիլը, ուստի կռնակէն վար կ'առնէ բեռը եւ կ'երթայ կը կանգնի Հայրիկին առջեւ, կը համբուրէ աջը եւ կ'ըսէ . « Ա՛ռ, Հայրիկ ,ե՞րբ պիտի ազատինք այս խեղճութենէն » : Արեմեան կը չփո – թէ, չորս կողմը կը նայի, կը փղձկի, ու կարեկից չեշտով մը կ'ըսէ . «Պիտի ազատի՛ք, երբ կարդալ սորվիք» : Այս պատասխանը կը զարնայ սկզբունք, ծրագիր, ուղեգիծ : Այնուհետեւ հայ ժողովուրդը բուռն թափով կը նուիրուի դպրոցաշինութեան, (ԱՄՐ.— ճիշդ հակառակը արդի անպիտակից չարժումին, որ եկեղեցաչինութեամբ կը սպառէ Հայութեան ուժերը) :

Այս դրուագը պատմելէ եաք՝ Թազուրեան կը թելադրէ հայ երիտասարդներուն, որ իրենց սորվածը ի սպաս դնեն հայ ժողովուրդին զարգացման, օտար վարժարաններու մէջ իրենց սորվածին վրայ աւելցնեն հայ պատմութիւնը, հայ գրականութիւնը, հայ լեզուն, վերջապէս ծառայեն հայ ժողովուրդին, որ ապատի ոչ միայն «խեղճութենէն», այլ եւ օտար ժողովուրդներու մէջ իր ծագումը, իր փառաւոր անցեալը կրնայ գտնել – մութեան մը ամօթէն :

« Յառաջդիմասէր Մշակութային» Միութեան վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Վահան Գալուստեան, շնորհաւորելով հայ եւ օտար վարժարաններու այս տարուան հունձքը, հայ ուսանողներու կատարած գործը օտար ուսանողական շրջանակներու մէջ : Պ. Յակիմ Յակոբեան եւս գնահատանքի խօսքեր ըրաւ՝ չէշտելով ուսանողութեան կարեւորութիւնը իբրեւ խարիսխ հայ ժողովուրդին պայութեան եւ ապահովութեան :

ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒՆ ԽՕՍՔԸ

Այնուհետեւ յաջորդաբար բեմ կը բարձրանան շրջանաւարտներուն ներկայացուցիչները :

Ցառնուն իտալական բազմարուեստից վարժարանի հայ շրջանաւարտներուն կը խօսի Յարութիւն Մխիթարեան .

— Պատիւ մըն է ինծի խօսիլ յառնուն իտալական բազմարուեստից վարժարանի հայ ուսանողութեան : Հպարտութիւն է նաեւ տեղեկացնել ձեզի թէ հայ ուսանողութիւնը կրցած է իր առաւելադոյնը բնել հասնելու համար փայլուն արդիւնքներու՝ վարժարանին . հիմնադրութեան չրջանէն մինչեւ այսօր : Հերթը մերն է այժմ եւ առիթ պիտի չտանք այլազգի ուսանողներուն՝ մեզմէ խլելու համար վայելուն արդիւնքները : Գաղտնիք մը չէ ըսել թէ մրցակցութիւնը, որ կը կատարուէր այս օտար վարժարանին մէջ՝ պրաւելու համար առաջնութիւնը , այլազգի ուսանողներու հետ չէր միայն, այլ եւ հայ ուսանողներս կը մրցէինք նաեւ իրարու հետ : Այսպէս իտալական վարժարանին մէջ աւարտական քննութեանց ընթացքին ոչ միայն առաջնութիւնը, այլ եւ երկրորդ ու երրորդ տեղերը եւս դրաւած պահեցինք » :

Ցառնուն անգլիական վարժարանի չրջանաւարտներուն խօսեցաւ Օր. Աստղիկ Փափազեան .

— Օտար վարժարաններու մէջ, անշուշտ, դժուար է պահել ընտանեկան դարձուածքը, որու վարժուած էինք մեր ազգային վարժարաններուն մէջ, բայց զարմանքով նկատեցինք եւ մեզ հպարտ կը զգանք այն յարգանքին եւ համակրանքին համար, որ օտարները ցոյց կուտան հանդէպ հայ ուսանողներուն : Այս նախանձելի դիրքը ժառանգ ձգած են մեզ նախորդողները : Մեզի կը մնայ հետեւիլ անոնց, եւ միշտ բարձր պահել Հայուհեան եւ հայ ուսանողին անունը ինչպէս օտար վարժարաններու, նոյնպէս այլ չրջանակներու մէջ» :

Ցառնուն եգիպտոսի համալսարանական շրջանաւարտներուն՝ խօսեցաւ Սարգիս Եսայեան .

— « Մենք ժառանգորդները ենք հնագոյն ցեղի մը, որ փառաւոր պատմութիւն մըն է կերտած՝ իր չքեղ անցեալով, առաքինութիւններով եւ մշակոյթով : Այսպէս կը մնայ ոգիով անպարտելի : Պիտի կրնա՞յ պայծառանալ,— ա՛յս է հարցը, որ զրազեցուցած է մեր նախորդները եւ կը զրազեցնէ մեզ այսօր : Գաղափարական ներշնչումներուն, որոնք անցնելով հազարեակ տարիի եւ աւելի մէկէն, չկորսնցուցին ապրելու եւ յարատեւելու իրենց հատկութիւնը : Հերթը մե՛րն է տիրապետելու : Պիտի կրնա՞նք մեզի յաջորդող սերունդին յանձնել հայ կեանքի բանալին, որ մեր մշակոյթն է, մեր պատմական արժէքներն են, մեր ազգային առանձնայատկութիւնները են : Կը պատասխանենք հպարտութեամբ — Այո՛ : Ձեզմէ ձայնն է որ կը խօսի մեր սրտին մէջ եւ մենք տառապարիմ ունկնդիրները պիտի մնանք այդ ձայնին : Պիտի աշխատինք ճոխացնել գիտութեանց մեր պաշարը, որպէսզի հնարաւոր լլայ ընթանալ յառաջդիմութեան ճամբէն, ժամանակին հետ, ու մանաւանդ մրցիլ մեծ եւ հզօր ազգերու գատնին հետ, ի հարկին պերպանդել պանոնք՝ հակառակ անոնց վայելած նպաստաւոր պայմաններուն » :

Ցառնուն գերմանական վարժարանի ուսանողութեան՝ խօսեցաւ Օր. Շաքէ Պոհոճեան .

— « Հետաքրքրութեամբ կը հետեւինք բարձրագոյն դասարաններու քննութեանց արդիւնքին : Երբ հայ ուսանողներ կը գնահատուին իրենց ստացած փայլուն նիշերով, կրնաք երեւակայել մեր ուրախութիւնը : Մեր մէջ կը տեղծուի հպարտութիւն, մեր մէջ կը զօրանայ համազգայնութեան ոգին : Աւելի խթան մը եղաւ որ մենք եւս քալենք նոյն յաղթական ուղիով : Այսօր հպարտութեամբ կը ներկայանանք ձեզի՝ յայտարարելու համար թէ մեզի յանձնուած ջահը առաւել վեր բարձրացուցած ենք : 1965 տարի չրջանին՝ Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ, մեր մեծ նահատակները պզեկոչելու հրաւիրուած, մեզի պարտականութիւն համարեցանք մեր ուսուցիչներուն եւ մեր դասարանի օտար ուսանողութեան ներկայացնել մեր անհատական մշակոյթը : Բացատրեցինք մեր օտար ընկերներուն թէ պատկերն ենք անիրաւուած ժողովուրդի մը : Եւ ուխտեցինք պայքարիլ՝ ստանալու համար մեր արդար իրաւունքները, պայքարիլ մինչեւ այն պատմական օրը, « որուն առանձնը կը լսեմ», ինչպէս պիտի ըսէր մեր անմահ բանաստեղծը : Սիրելի ծնողներ եւ սիրելի հանդիսականներ, մե՛ր կեանքին եւ ձե՛ր կեանքին լուսապսպն օրերէն մի՛ պղրինք այսօր, անհուն գնդութեամբ եւ հրճուանքով լեցուած են մեր սիրտերը : Գիտակից ձեր ստանձնած գոհունութեանց, կը վստահեցնենք ձեզ թէ մեր ա-

(6 Շար.)

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԱՂԱ

Անկարելի էր որ առանց բանաւոր պատճառի մը հրաժարէր պարահանդէսէն՝ որուն պատրաստութիւններովը զրաղած էր օրերէ ի վեր : Զէ՛, հարկ էր անմիջապէս իմացնել :

Սակայն ամէնքն ալ վհհերատութեամբ, զրեթէ վատութեամբ, մերժեցին այդ դժուարին պաշտօնը կատարել :

— Զէ՛, ես չեմ կրնար իմաց տալ ... չատ կը յուզուիմ :

— Ես ալ չեմ կրնար... ջիպերս թուղթ կ'ելլէն :

— Դուն էրիկ մարդ ես, պէտք է որ դուն բանես ...

— Դուն ծեր կին ես, քեզի աւելի յարմար է ...

Նոյն միջոցին փոզոցի դուռը զարկին :

Համբարձում ապա մտաւ ներքնայարկի սենեակը, լուրջ, հանդիսական, յամբաքայլ, ինչպէս միշտ : Դժբախտ լուրը հաղորդեցին իրեն :

— Ախեղճ Սերպիս ապա, աս ինչ սոսկալի փորձանք է եկաւ դլխին, բսաւ Համբարձում ապա խորապէս յուզուած : Պէտք է անմիջապէս մեղմութեամբ իմացնել, վճռեց :

— Ամա՛ն Համբարձում ապա, մենք եւ ոչ մէկերնիս պիտի կրնանք ընել ատիկա, կը խնդրենք դուն իմացուր, դուն կերպը գիտես հարկաւ, ասանկ դժբախտութիւն մը մեծ դգուշաւորութեամբ ու վարպետութեամբ պէտք է իմացնել, ա – դաչեց մայրս :

Համբարձում ապա վայրկեան մը լուռ մտածեց, յետոյ տիրական չեշտով մը բսաւ .

– Աղէկ, ես հիմակ իմաց կուտամ պէտք եղած կերպով. սա եղբօր նամակը ինծի տուէք, դուք ալ վեր երթք նստեցէք, բայց չխօսիք, մինակ մտիկ ըրէ՛ք , ատանկ բաները պէտք է կամաց կամաց եւ փափուկ կերպով իմաց տալ, չըլլայ որ խօսքի մէջ մանէք եւ ըսելիքներս խանգարէք :

— Շատ աղէկ, Համբարձում ապա ...

— Դուք վեր երթք նստեցէք, ես ալ քիչ մը եաքը կուգամ :

Սերպիս ապա բազմոցին անկիւնը առանձին մնացած էր. երբ ներս մտանք ուրախութեան աղաղակով մը ընդունեց մեզի :

Կարելի չէ երեւակայել աւելի ցաւատանջ, աւելի դառնակսկիծ բան քան այդ րոպէին Սերպիս ապայի ցոյց տուած զարմուհիները :

Քիչ եաք սենեակին դուռը բացուեցաւ եւ Համբարձում ապա երեւցաւ սեմին վրայ ... աննշմարելի սարսուռ մը անցաւ ամէնուս վրայէն :

— Վա՛յ Համբարձում ապա, եկո՛ւր նայինք, զոչեց Սերպիս ապա. ազէկ որ եկար, այս իրիկուն քեզ միասին պարահանդէս պիտի տանինք ...

Համբարձում ապա դէպի բազմոցը առաջնորդուելով պատասխանեց ծանր ու տըխուր ձայնով մը :

— Այսօր պարահանդէսի ժամանակ չէ, Սերպիս ապա ... Սողոմոն իմաստուն կ'ըսէ որ ամէն բանին ժամանակը կայ... լալու ժամանակ եւ կաքաւելու ժամանակ ... այսօր լալու եւ սուգ ընելու ժամանակ է ամէնուս համար :

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաւ, հարցուց Սերպիս ապան այդ խօսքերէն դող ելած :

Համբարձում ապա նստաւ Սերպիս ապային քով :

— Աչխարհի մէջ դժբախտութիւնն ալ մեզի համար է երջանկութիւնն ալ, չաբունակեց, երկուքն ալ Աստուծմէ կուգան :

— Աստուծու սիրուն, ի՞նչ կայ, Համբարձում ապա ...

— Եղածը մեծ բան չէ, անկէ աւելի մեծ դժբախտութիւններ կրնան պատահիլ մարդուս ... այսօր եղբօրմէդ նամակ առինք խեղճ նորածին մանչդ, Աստուած քեզի օրեր տայ, մեռեր է ...

Այս խօսքերուն վրայ ամէնքս ապշած իրարու նայեցանք .արդեօք սխա՞լ հասկցած էր... մեծ մայրս ուզեց միջամտել, բայց Համբարձում ապա մտքի ծայրը չբռնելով լուռիկ պատասխանեց :

— Վա՛խ զաւակս, վա՛խ զաւակս, ինծեզ Սերպիս ապա դլուխը օրօրելով :

— Սերպիս ապա, Աստուծմէ եկած ամէն հարուած պէտք է համակերպութեամբ ընդունինք , առաջ տարաւ Համբարձում ապա. մեռնողը նորածին մանչը չէ, այլ խեղճ Սաթենիկդ ...

Սաթենիկ եօթնեորդ զաւակն էր, չքնաղ տարեկան :

Սերպիս ապային աչքերը լեցան :

— Սաթենի՛կս... վախ եաղրուս, վա՛խ հոգիս ...

Եւ լուիկ հեծկլտաց :

Մենք որ մինչեւ այդ օրը ո՛չ թէ հեծկլտալը, այլ նոյնիսկ տխրիլը չէինք սազած՝ արտի անօրինակ սեղմումով կը դիտէինք այս տխուր տեսարանը :

— Քաջ եղիր, Սերպիս ապա, չարունակեց անդորրմ Համբարձում ապա, քաջ եղիր, ամէն բան մեզի համար է այս աչխարհիս երեսը . մեռնողը Սաթենիկ չէ... չիտակը ըսե՞մ, Յակոբիկդ է ...

Յակոբի՛կ... իր եօթը տարեկան մանչ զաւակը :

Սերպիս ապա այս անգամ բարձրաձայ ազաղակ մը փրցուց :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԱՆՀՈՆՋ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

—o—

կան անուններ, որոնք խոր յարգանքի ու խորագոյն երախտապարտութեան զգա– ցում կը ներշնչեն: Առանք անուններն են այն մարդոց, որոնք իրենց ընդունակու– թիւններն ու յատկերը, իրենց ամբողջ կարողութիւնը կը նուիրաբերեն ժողո– վուրդին :

Այդ անուններէն է նաեւ Զաքար Գէ – րէկ Բաչինջագեանը, որուն ծննդեան 70ամեակը նշոց վերջերս Հանրապետու – թեան վիճակի հասարակութիւնը :

Զաքար Բաչինջագեանը ծնած է Թիֆ – լիս, 1895 թուականին, հայ անուանի նը– կարիչ Գէորգ Բաղինջագեանի ընտանի – քէն: Մայրը՝ նկարիչ Յովհաննէս Քա – նաքեանի աւագ դուստրն է :

րը եւ հաւատարմութիւնը առաւել եւս զրացած են մեր մէջ :

Ձիշդ է թէ ուրիշ ազգերու պատկանող ուսանողութիւնը ունի բոլոր միջոցները մեզմէ աւելի լաւ ըլլալու : Սակայն մենք, տեսնելով այդ բոլորը, երբեք պիտի չմը– ռնինք թէ պարտուածներ ենք, յուսա – հատներ ենք, դասալիքներ ենք: Ընդհա – կառակն, բարձր ժողովուրդի մը, առա – ջադէմ ազգի մը զաւակներն ենք, օժ – տուած բազմադարեան ընդունակութիւն– ներով, ես չենք մնացած, եւ պիտի չը– մնանք ուրկէ ազգէ : Ապացո՞յց կ'ուզէք .

— Տարիներ չարունակ հետեւած եմ մեր քաղքին (Ադէքսանդրիա) օտար թէ ազ– գային բարձրագոյն վարժարաններու հայ ուսանողութեան քննութեանց արդիւն – քին : Այդ վարժարաններու տնօրէնները, ուզե՛ս կամ չուզե՛ս, կամայ թէ ակա– մայ, առաջնութեանց տիտղոսները յանձ– նած հայ ուսանողութեան : Եւ վստահ եմ, այսուհետեւ եւս բոլոր առաջին մըր– ցանկները պիտի յանձնուին հայ ուսա– նողութեան: Ահա այն ղլխաւոր մուրհա – կը, զոր չունին այլ ազգեր: Իրենցայ – ցող սերունդներու հայ ուսանողութիւ – նը, միշտ իրարու փոխանցելով այդ թան– կագին մուրհակը, կազմած են յաղթանա– կի կամուրջ մը, զոր ոչ մէկ ազգ պիտի կրնայ քանդել, զոր ոչ մէկ ազգ պիտի կրնայ խլել մեր ձեռքէն, եւ ոչ մէկ ազգ պիտի կրնայ ունենալ նմանը » :

(Վերջը յաջորդով)

Զաքար Բաչինջագեանը այն երջանիկ անձնաւորութիւններէն է, որոնք իրենց կեանքի ճանապարհին չատ մօտէն չհպում ունեցած են հայ մշակոյթի, դիւութեան, գրականութեան եւ արուեստի նշանաւոր դէմքերուն հետ (Յովհաննէս Թու – մանեան, Ղազարոս Ագայեան, Կոմիտաս, Կարա – Մուրզա, Շերվանզատէ, Յով – հաննէս Աբէլեան, Աւետիք Իսահակեան ֆ Դերենիկ Դեմիրճեան եւ ուրիշներ) :

1900 թուականին Գէորգ Բաչինջագեա– նի ընտանիքը կը տեղափոխուի Փարիզ , ուր նաեւ Զաքարը կը սկսի իր նախ– նական կրթութիւնը : Երեք տարի ետք կը վերադառնան Թիֆլիս : Զաքար կ'ուսանի տեղւոյն մանկերու կիմնազիոնին մէջ եւ 1915 թուականին աւարտելով ընթացքը՝ կ'ընդունուի Պետրոպուրկի համալսարա – նին իրաւաբանական բաժինը :

Յոկտեմբերեան կարգերու հաստատումէն ետք Բաչինջագեանը կ'ուսանի նախ Թիֆ– լիսի Բազմաբուհեանան հաստատութեան մէջ, ապա՝ անցնելի Մոսկուայի տնտեսա – դիտական համալսարանը, զոր յաջողու – թեամբ աւարտելով, կը նեռանի ուսուց – չական ասպարէզին մէջ՝ դասախօսելով չորք մը բարձրագոյն ուսումնական հաս– տատութիւններու մէջ :

1936 թուականին մինչեւ օրս ան կը գործէ երեւանի պետական համալսարա – նին մէջ, իրրեւ քաղաքական տնտեսու – թեան ամպիոնին վարիչ ու դասախօս :

Նկատելով Բաչինջագեանի դիտական ու մանկավարժական բեղնաւոր գործու – նէութիւնը, 1937 թուականին գոյն պատ– ուեցին փրոֆէսօրի, իսկ քանի տարի ետք՝ դիտութեան վաստակաւոր գործիչի տիտղոսներով :

Իր գրիչին կը պատկանին աւելի քան հարիւր դիտական արժէքաւոր աշխատու– թիւններ, որոնցմէ մաս մը կը վերաբե – րի արուեստին ու գրականութեան :

Փրոֆ. Զ. Բաչինջագեանը խմբագրած է՝ «Արեւելեան Հայաստանի տնտեսական զարգացումը», « Սոցիալիզմի քաղաքա – տնտեսութեան դասընթացքը», «Հայկա– կան տնտեսական մտքի պատմութեան ուրուագծերը », եւ ուրիշ գործեր :

Իր դիտական աշխատանքներուն հետ միասին, Զ. Բաչինջագեանը մեծ աշխա – տանք կատարած է մանկավարժ անտեսա – գէտներու պատրաստման ուղղութեամբ :

Մանկավարժական, դասախօսական իր աշխատանքներուն զուգընթաց, կատա – րած է նաեւ հասարակական մեծ աշխա – տանքներ :

1944 – 47 թուականներէն սկսած եղած է ան արտասահմանեան երկիրներու հետ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

—o—

Դ.

ՕՍՄ. ՊԱՆՔԱՅԻՆ ԴԷՊՔԸ

Ռումբերով լեցուն կառքը 21 Յուլիս , Ուրբաթ օր, այնպէս լարեցին որ պայթի այն պահուն, երբ Սուլթան Համիտ դուրս ելլէր մզկիթէն: Բայց Համիտ, երբ նըր– բանցքին մէջ Շէյխիւլիսլամ ձէմալէտտին էֆ.ի հետ տեսակցելու համար, քիչ մը երկար մնաց , ռումբը պայթեցաւ :

Այս դէպքին հետեւանքով 26 հոգի մե– ռան, 58 հոգի ալ վիրաւորուեցան: Ցետ քննութեան, մխրճուները խոյս տուած ըլ – լալուն, Պելճիքացին ձերբակալուեցաւ եւ դէպքը երեւան հանուեցաւ :

Ըստ մահափորձի կոմիտէին, ծրագրին թագաւորը սպաննուելէ ետք Օսմանեան զրամատունը, Ղալաթիոյ կամուրջը, Պա– պը Ալին օդը պիտի հանուին, երկպառա– կութեան վրայ անցլ. եւ ուսական բա– նակները հրաւիրուելով Հայոց բպճանք– ները պիտի իրականացնէին: Դէպքէն ետք կատարուած խուզարկութեան հետեւան – քով՝ սուտ ուեցաւ որ բոլոր եկեղցիները ռազմանիւթի մէյմէկ մթերանոցի վե – րածուած են: Բազմաթիւ ձերբակալու – թիւններ եղան :

ԱՏԱՆԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԷՊՔԸ

Ինչպիսի արշաւանքէն ետք միջին դարուն երեւան եկած Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութիւնը 1375ին Մէմլուքի Թուրքերուն կողմէ ջնջուած էր: Այս

բարեկամութեան եւ մշակութային կապի ընկերութեան հայկական բաժնի վոխ – նախագահ: Այդ տարիներուն խմբագրած է նաեւ «Սովետական Հայաստան» ամսա– գիրը :

Փրոֆ. Զ. Բաչինջագեանին համար չատ բնորոշ են անսպառ եռանդը, աշխատան– քի կօրովը, կենսուրախութիւնը եւ լա – ւատեսութիւնը : Հակառակ պատկառելի տարիքին, ան հիմա ալ երիտասարդական աւիւնով կը չարունակէ ստեղծագործ, բեղնաւոր գործունէու – թիւնը :

ՀՐԱՉ�got ԶԱՄԶԵԱՆ

դէպքէն 534 տարի ետք, Իթթիհատ վէ Թէրաքքը կուսակցութեան հիմնումին ընթացքին չիման մէջ գանուած Դաշնակ կոմիտէն Առանայի մէջ այս թագաւորու– թիւնը վերահիմնելու ցնորքէն տարուե – ցաւ: 31 Մարտի դէպքէն օր մը ետք 1909 Ապրիլ 14ին Առանայի Հայոց եպիսկո – պոս Մուշեղ՝ Սահմանադրութեան հռչա– կումէն օգտուելով, դէնք ներածելով պի– նած Հայերը ապստամբելու մղեց: Հրո – սահումբերու ձեւով պինդել հայկական իւմբեր թրքական թագերը այրել, իրենց հանգիստածնները սպանդել ու չարչարել սկսան: Առ վրայ տեղացի թուրք ժո – ղովուրդը ինքնապաշտպանութեան սկը – սաւ : Ապրիլ 25ին երբ Առանայի մէջ Հայերը վերստին յարձակման անցան , ժողովուրդը խառնուելով նախա – յարձակները ետ մղեց: Երկու կոմիտէն բազմաթիւ մեռոցներ եղան : Մուշեղ եպ. Ապեքսանդրիա խոյս տուաւ : Երբ դէպքը վերստին արտասահման տրամա – գանեց, «Թուրքերը չարդի սկսան»ի ձե– ւով՝ Իթթիհատ–Թէրաքքըի նախօրօգծա– նակներուն յոյս ներշնչող կառավարու – թիւնը պատերազմ. ետեւն հիմնելով խնդիրը աջօդելու համար յիսուն անմեղ թուրք եւ երեք հայ մահուան դատա – պարտեց :

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Երբ հայ կոմիտաճիները օսմանեան հո– ղերուն վրայ հանդիպած ապրող հայ հպա– տակները արիւն թափելու կը պարտա – դրէին , Ռուսիա տարին մէկ երկու ան – գամ Պերլինի համաձայնութեան 61րդ յօդուածը առաջ կը քշէր : Պապ Ալիի տապնապալի օրերուն գործուած այս ճըն– շումը արդիւնքը տուաւ: 1914 Փետրուար 8ին եպարքոս Սայիտ Հալիմ փաշայի ե – նիքէօյի ապարանքին մէջ առարարուե – ցաւ պայմանագրութիւն մը, որ կը նա – խատեսէր «Արեւել. նահանգները բարե – կարգել օտար քննիչներու կողմէ»: Բայց Ա. Աշխարհամարտին ծագիլը արգելք հանդիսացաւ այս համաձայնութեան դոր– ծադրութեան :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑ�էՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (295)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Թրուտական խաղախ .— կը պո – ռար անոր երեսն ի վեր, — խարխուլ ա– խոռ մը կոչեցիր Էկէրը ու մկրնիները ոչ– խար : Հիմա դուն ասր այս նախատին – քը Սուլթանին :

Գնաք եղաւ բէկերու միջամտութիւնը՝ որ երկու փաշաները իրարու վրայ չյար – ձակին, ամբողջ բանակին աչքին առջեւ: Սպասկոյտին մէջ ալ մեծ էր կորուս – տը. Վեր բէկը պատգարակով հանեցին կռիւէն : Տեղւիչ բէկն ալ կիսամահ դանուեցաւ առաւօտեան մօտերը պա – տիպներուն տակ :

Այնպիսի լջում մը տիրած էր թրքական բանակին վրայ, եւ այնքան էին վիրա – տրեալները՝ որ նահանջը սկսաւ առանց փաշաներու հրամանին սպասելու: Ցեղ – ձիերի մէջ բանակղողները պիւղին կրակ տուին ու անոր լոյսով ճամբայ եղան : Միւնեին ալ առաւօտուն չսպասեցին : Վրաններն ու ապրանքը Թողած ճամբայ եղան :

Վաբշանիի խօսքերուն վրայ անպատ – ժելի ուրախութիւն մը տիրեց բերդին մէջ. մարդիկը կը պարէին, գլխարկնին գետին կը զարնէին. Թրքական դրօշները անկեցին ու Քնդանօթները ուրախու – թեան բամբիւռներով որոտացին : Տէր Մարտինոս վարդապետը, խաչը, զոր միշտ քովը կը կրէր, դէպի երկինք բար– ձրացուցած , ուրախութեան ցնորքէն գրեթէ ատնոցի փոխուած ձայնով սկսաւ երգել .

— Զքեզ Աստուած գովաբանեմք :

Ծունկի եկաւ եւ գետին իյնալով խաչը կը համբուրէր լալով :

Զանգակը հոգին հանեցին ու գերանի մը վրայ բարձրացած հնչեցուցին .

— Պիմ–պամ ... պիմ պամ ... զանգակը գուարթապէն սկսաւ զօզանջել, ու քանի որ տէր Մարտինոս վարդապետ հրապա – րակին վրայ ծնրադրած ու խաչը բար – ձրացուցած կ'երգէր՝ ժողովուրդն ալ չուրջը ծնրադրեց, Տոպօն ալ :

Մինչեւ իսկ վիրաւորներն ալ գուբ քաչքչեցին իրենք գիրենք ծածուկ տեղ – բէ ու գետնափոր նկուղներէ ու միւռնե – բուն միացան :

Սակայն Ղուկաս Նատէ յանկարծ ուժ – գին զրկեց .

— Եաեւնէն, Մահմէտը չորնայ :

Ջիհատորահաններու աչքերը Տոպօյին դարձան :Տոպօ հաւատոզական կերպով չարժեց գլուխը :

Օ՛ն, քանի ձի որ կար բերդին մէջ , ամէնուն վրայ ալ գինուոր մը նետուե – ցաւ, ու բերդէն դուրս դէպի Մաքլար սրաբշաւ մեկնեցան :

Օն, հետեւակն ալ դուրս թափեցաւ բերդէն՝ անակն մնացած վրաններու մէջ, ու կառքերով սկսան նեղս կրել աւարը :

Երեկոյեան բոլոր ձիաւորները աւարով բեռնաւորուած դարձան բերդ :

Բերդի մարդոցմէ արդէն երեք հարիւր հոգի կը հանդիսէին դերեզմանին մէջ. իսկ երկու հարիւրի չափ վիրաւորներ պատ– կած էին ասդին անդին յարդին վրայ՝ բերդի ներքին մասերուն մէջ, որոնց մա– սին կարելի չէր դիտնալ՝ թէ ողջ պիտի մնային՝ իրենց ընդունած ծանր վէրքերու պատճառով :

Բարձրաստիճան բոլոր սպաներն ալ վիրաւոր էին. Տոպոյի ու Պոռնեմիսասյի ձեռքերն ու ոտքերը. Զոլթայի պատկած էր. Մեքչէի ոտքէն գլուխ վէրքերու ու հարուածներու հաւաքածոյ մը դարձած էր,— իր մազերը, պեխերն ու յօնքերն ալ այրած էին ինչպէս Տոպոյինը ու Պոռնե– միսասյինը, ու կուռտղներու մեծամաս – նութեանը .— Ֆիւկեթի գլուխը այնպէս մը փաթթուած էր՝ որ աչքերն ու ա – կանջները միայն կ'երեւէին, Թուրք մը լախտի հարուածով մը երկու ակռաները թափած էր, բայց գուարթութեամբ կը ուանէր ցաւը, որովհետեւ ցաւած ակռան ալ թափած էր :

Առանց վէրքի ոչ այր եւ ոչ կին մնա – ցած էր բերդին մէջ: Այսինքն մէկ հոգի միայն, գնչուն :

Շուքանին վերջին տեղեկատուութիւնը այս եղած էր .

— Մեծապատիւ տիար բերդակալ, Զե– զիի ի գիւուրթիւն, բերդի մէջ ինկած թրն– դանօթի մեծ գնդակները հաւաքեցինք ու հաչուեցինք :

— Քանի՞ հատ են :

— Եթէ չհամբերենք այդ հարիւրաւորնե– րը որոնք տակաւին պարիսպներու մէջ մնացած են՝ տասներիու հազարէն հինդ պակաս :

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Իսկ ով որ կը փափաքի գեռ գիտնալ թէ պատերազմէն վերջ ի՞նչ եղած է, կրնայ պատմութեան գրքերու մէջ կարդալ : Ես ինքս ալ անոնցմէ կը քաղեմ համառօտ մը :

Երբ Տոպօ, գեռ պաշարումէն առաջ օդնութիւն խնդրած էր Սիքսայիլի փոխ– վէն, այսպէս պատասխանած էին իրեն , այսինքն Մեքչէլինն, որ իր ներկայացու – ցիչն էր.

— Եթէ բաւարար չէիք, ինչո՞ւ ձեր գինուորական ատիճանին վրայ ուղեցիք մնալ: Քանի որ ապուրը եփեցիք, հիմա ջուրն ալ խմեցէք :

Երկու հրամանատարներու պատասխա– նը այն եղաւ՝ որ պաշարումէն վերջ եր – կուքն ալ հրաժարեցան իրենց ատիճան– ներէն :

Յաղթութեան լուրը արագօրէն տա – րածուեցաւ Աբեմատաքի մէջ: Երթալ կը ծափահարէր ու կ'ուրախանար : Հռոմի մէջ Պապը «Զքեզ Աստուած» երգեց: Ա – մէն կողմէն Թագաւորին ուրախակցու – թեան փառաւոր նամակներ կը հասնէին : Թուրքերու ձեռքէն յափշտակուած ու գերի ինկած , յետոյ վիճննա տարուած Թրքական դրօշին վրայ հիանալու կ'եր – թային բոլոր վիճննացիները : (Այլ փա– շային Թափիճ դրօշը՝ անշուշտ մինչեւ այսօր ալ կարելի է տեսնել Հապսպուրկ– ներու յաղթութեան հաւաքածոներուն մէջ) :

Թագաւորը Մատաթիա Սֆորցա զօրա– վարը ղրկեց Էկէր, որպէսզի Տոպօն ու Մեքչէլին համոզէր մնալու : Անոնք սա – կայն անդրդուելի մնացին :

— Պարաքներնիս կատարեցինք ,— պա – տասխանեց Թոպօ : — Երանի՛ թէ ու – րիշներ ալ կատարած ըլլային իրենց պարտքը : Մեր ամենախորին յարգանքնե– րու հաւաստիքը տարէք Նորին Վեհափա– ռութեան :

Այն տուն Թագաւորը Գրիգոր Պռանե – միասան անուանեց Տոպօյի տեղ՝ Էկէրի բերդակալ :

ԿԵՋԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

Վ Ե Ր Ջ

կացնով բոլոր անդամներն ալ ընտրուած են ոչ – խորհրդարանական անձնաւորու – թիւններէ :

ՏԵԼՀԻ.— « Հնդկաստան Քաշմիրի իր հողամասէն թիզ մը հող իսկ պիտի չհիջի Փաքիստանի», յայտարարեց Սասոբի , Հնդկաստանի վարչապետը, աւելցնելով թէ «յստակ է մեր որոշումը . Քաշմիրի շուրջ բանակցութեան հարց չկայ· այդ մասին երազել անգամ չենք կարող : Կ'ուզենք խաղաղ ապրիլ, բայց երբ եր – կիրը ենթակայ է յարձակումի, կառա – վարութիւնը կրնայ միայն ուժին ուժով պատասխանել » : Փաքիստանի նախագա– հը, Այոփխանը իր կարգին յայտարա – րեց , թէ «Քաշմիրի ազատագրման պայ– քարը սկսած է լրջօրէն» : Միւս կողմէ , բախտմները կը չարունակուին Քաշմիրի մէջ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍ.— Սուրիոյ Պաաս կու – սակցութիւնը յայտարարեց 16 անգամ – ներէ բաղկացած ազգային վարիչ մարմնի մը կազմութիւնը, ընտրուած կուսակցու– թեան բացառիկ համաժողովի ընթացքին, որ գումարուեցաւ Մարտ 8–14ին :

ԵՄԵՆԱԿԱՆ երեք պատուիրակութիւն – ները, որոնք ներկայիս հաւաքուած են Թաէֆ (Սէուտական Արաբիա) համա – ձայնած են կազմելու «Եմէնի Մահմետա– կան Պետութիւն» մը, որ պիտի կառա – վարուի ուխտուն հովինդ Խորհրդաժո – ղէ մը՝ ընտրուած համաձայն երկրի կար– գերուն ու սովորութիւններուն : Ժողովը իր անդամներէն պիտի ընտրէ ութ հոգի– ներ, որոնք պիտի կազմեն երկրի Գերա – գոյն Խորհուրդը եւ պիտի ընտրեն նա – խագահը : Քաղաքական պէտերու համաձայն այս համաձայնութիւնէն մեծ բան պէտք չէ սպասել, քանի որ հանրա – պետականներէն մաս մը միայն մասնակ– ցած է այս ժողովին : Բուն համաձայնու– թիւնը կը սպասուի ծէկյալ Թագաւորի եւ նախագահ Նասրի մօտալուտ հանդի – պումէն :

ՄՈՍԿՈՒԱ.— «Մոսկովսկայա Փրաւ – տա » օրաթերթը կը յայտնէ թէ Մոս – կուայի ոստիկանութիւնը վերջ տուաւ քրիստոնէական ապօթապերքերու եւ սըբ– բանկարներու զաղտնի տպարանի մը : Գլխաւոր պատասխանատուները, որոնց – մէ մին պիւզանտացի է, չուտով պիտի դատուին, եւ «Մոսկովսկայա Փրաւտա » կը վստահեցնէ որ «քրիստոնէական նէ – րումը» պիտի չշնորհուի իրենց :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆ.— «Ամօթի Պա– տ»ին հաստատման չորրորդ տարեդար – ձը ոգեկոչուեցաւ Արեւմտ. Պերլինի մէջ: Զանազան հանդիսութիւններ տեղի ունե – ցան, որոնց ընթացքին ծագկեպատկերը պետպուեցան այն կէտերուն վրայ , ուր արեւելեան Գերմանացիները մեռած են, զէպի Արեւմտեան Պերլին փախչելու ընթացքին :

ՀԱՅՑԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ 3 ֆր·, վերջնական փոփոխութեան պարագային եւ 5 ֆրանք առժամեայ կամ արձակուրդի փոփոխութեան պարագային :

Վերոյիշեալ պայմանները չկատարող դիմումները նկատի չեն առնուիր :

Շնորհակալութեամբ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Սդղ· Առաջնորդարանի գրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Շորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

Օրեր եւ Դէմքեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄԻ մահուան 47րդ տարե – դարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին , Անիէնի քաղաքապետարանի սրահը :

Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիբրակի , Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մու – րատեան վարժարանի սրահը :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսում– նասէր աշակերտներ 10 – 12 տարե – կան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél· 969.01.72

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ա· Յ· Հայ Բոյրերու վար– ժութիւնը կ'ընդունի իրրեւ դիէզօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իրրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի չրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարե– կանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրրեւ մանկապարտէզի վարիչ Ֆը – րանսացի օրիորդ մը :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիբրակի , Օգոստոս 22ին, ամբողջ օրը *ՎԱՅՐԸ՝ Անթիպի ճամբուն վրայ* Վիլ– նէօվի փլաժը , «Փառֆ Վոկրընիէի վեղե– ցիկ աւտառին մէջ :

Իջնել «Առէ տէ Շօֆֆէօր» :

Կը նախագահէ Ընկ· ՀՄԱՅԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերունդի Ս· Ռափայէլի ճամբարին երիտասարդ – երիտասարդու– հինները :

Մեկնում·— *Մասնաւոր օթոբասը կը մեկնի* Փլաս Մասեճայէն (Նիս) *ժամը* 8·30ին, Մատրէն *կը հասնի ժամը* 9ին, *իսկ ժամը* 9·15ին *կը հանդիպի Մանհէօ :*

Վերադարձ ժամը 20ին :

Իսկ կառ տ'օթոպիւսէն ամէն քառորդ ժամ օթոբաս առնել Ռափիտ Ֆոթ տ'Ա – զիւր Քանի եւ Անթիպի համար եւ իջնել Վիլնէօվ Փլաժը՝ Առէ տէ Շօֆֆէօր :

Մուտքը ազատ է :

Մխիչքի եւ ուտելիքի պիւրեթիան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
37, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարե – շրջանի արձանագրութիւններու հա– մար դիմել վարժարանի Տնէնութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կա – նոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ·—
26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Avenue J. F. KENNEDY
Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de
St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը : Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք : Խաղադաշտ եւ լոգաւճ : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

Օգոստոս 14 – 16 բանակողներ կ'ընդունուին, նուազագոյնը շաբթուան մը համար արձանագրուելու պայմանով :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartanane	15 F.
Ս· ՎՐԱՑԵԱՆ — կեանքի ուղիներով, Դ· *հատոր*, 1965, *լաթակազմ*	15 Ֆ·
ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր ճահատակներուն, *լաթակազմ*	15 Ֆ·
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, *Պէյրութ, լաթակազմ*	20 Ֆ·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈՒ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՋԴ	40 Ֆ·	միճչեւ 1/4 սիւճակ
ՀՈՒԳԷՀԱՆԴԻՍՏ	20 Ֆ·	միճչեւ 1/8 սիւճակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈՒԱՆ ՇԱՂԿԵՊԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ՇԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշմարտուած ծառայով ապ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազգերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն ա– նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ – նութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ , լը Բէնսի , (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72 :

ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, կիբրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Թեթար Սթեֆանեաթս կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատ– եան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն· Քէհ – նայեան, Ֆրեսերիք Թէյտիի եւ աշա – կերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ՀԱՅՐԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ

MERCREDI 18 AOUT 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԴՐ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10385

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.385

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

"ՊԻՏԻ ՎԵՐՍԿՍԻՆՔ,, Կ'ԸՍԵՆ ՍԵՒԱՄՈՐԹՆԵՐԸ

Վեց օրուան խռովութիւններէ ետք, բաղդատաբար աւելի խաղաղ վիճակ մը կը ներկայացնէ Լոս Անճելըսը : Երկու – երեքի, սեւամորթներու Ուաթս թաղամասին մէջ կը շարունակուէին տակաւին հրացանաձգութիւններ ու յափշտակու – թիւններ : 15 հազար զինուորական ոյժ կը պահակ – ներ սակայն կացութեան տէրն են՝ դիրք բռնած հաղորդակցութեան կարեւոր կէ – տերուն վրայ : Լուսադիմը կը մնայ տա – կաւին ի գործու :

Ձերբակալները — որոնք խռնուած էին ոստիկանատներու խանութներուն առջեւ – կը մնան միշտ վախի մէջ : Սեւամորթ – ներ, զինուած զոզբել Մոլոթովներով, կ'ըսեն ձերբակալներու թագա – ւորները, տակաւին երկուշաբթի տասը նոր չնքեր հրդեհելին :

«Պիտի վերսկսինք» . ահա մարտակո – չ հազարաւոր սեւամորթներու, որոնք վճռած են աւելի կատաղօրէն կռուիլ՝ երբ զինուորական պահակախումբը մեկ – նի : Տնտեսական ապահովութեան մարմին – ներ, ինչպէս Սեւերու մուտքերու, կը չեն չեզոքացնել ծայրայեղ չորս կազմակերպութիւնները, որոնց համար Լութերի եւ այլ հովիւներու խաղաղու – թեան կոչերը անոյշ խօսքեր են պարզա – պէս : Այդ չորս կազմակերպութիւնները են՝ ա) «Մահմետական եղբայրները », որոնք կը հաւատան սեւ ցեղի վերակա – յութեան եւ կը պահանջեն ամերիկեան Սեւամորթներու Պետութեան մը ստեղ – ծումը, բ) «Ձեղափոխական Շարժումը», հիմնուած Նիւքսկոյի մէջ 1963ին, գ) « Խմբակ » մը՝ կազմուած Լէնինի, Մաո Ձէ Թունկի եւ Քասթրոյի աշակերտներէն, եւ դ) Սպարտակականները՝ որոնք կը քա – րոզեն ցեղային ատելութիւնն ու ձերմակ – ներուն դէմ պինդ պայքարը :

Ինչպէս յանդարտեցնել Սեւերը : Կը թուի թէ ծայրայեղ այս կազմակերպու – թիւնները կրցած են լաւագոյնս պղտոր դիրքերը եւ սեւամորթներուն համակրան – քը շահիլ՝ հակառակ դիրքնք պատասխար – տող սեւամորթ այլ պարագլուխներու եւ հովիւներու կոչերուն : Թէեւ Գալիֆոր – նիոյ կառավարիչը, Պրաուն, կը վստա – հի՝ թէ կացութեան տէրը կը մնայ, սակայն բոլոր դէմերն ալ համոզուած են որ սիրոյ համեմատաբար խաղաղ այս վիճակը տեւական չէ եւ կրնայ յանկարծ նորէն եւ աւելի բուռն պոռթկալ :

ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ԵՒ՝ ՔԱՇՄԻՐ

Քաշմիրի մէջ կացութիւնը կը պահնայ ճնշողիչ : Հնդկական ճնշումներուն համաձայն, երկուշաբթի ծանր բախում – ներ պատահած են Սրինակարի չուրջ : Քաշմիրի ձայն » պաշտօնի ճնշումներուն համաձայն, Սրինակար ամբողջովին կղզիացած կը մնայ, կամուրջներ քան – դուած ըլլալով : Երկուշաբթի , « Ազատ Քաշմիրի» կառավարութեան բանիւր մը կ'ընդունի Թանթին, որպէսզի քննէ Հնդ – կատանի բռնած դիրքը «որ տապնապը յուզելու ՄԱՅին ճիգերը կը խափանէ » : Բանիւրը կը պահանջէր որ ՄԱԿի 1949ին որոշած հանրաքուէն կատարուի : Քա – շմիրի մէջ , Փաքիստանի արտաքին նախարարը կը պնդէ թէ այս տող – ներուն մէջ իր երկիրը ոչ մէկ դէր խա – ղացած է, եւ տակաւին Փաքիստանի պետա – կան պիտիքին մէջ տպօրէն ազդած են «ազատա – թեան մարտիկներուն համար» եւ քաղա – քական կազմակերպութիւններէն չատեր պահանջած են որ համաւորները դրկուին՝ օդնելու համար Քաշմիրցիներուն :

Երկուշաբթի առաւօտ մօտ հարիւր հա – զարի հասնող ցուցարարներու բազմու – թիւն մը տպանցեց Հնդկաստանի մայ – րաքաղաքին մէջ, բողոքելով Քաշմիրի հանդէպ կառավարութեան բռնած դիր – քին դէմ : Ամէնէն մեծ եւ կարեւոր ցոյցն է ասիկա, Շաստրիի վարչապետութենէն ի վեր : Ցուցարարները կը յառաջանային դէպի Խորհրդարան, ուր պաշտպանու – թեան նախարարը՝ Շաւան, կը պարզէր Քաշմիրի ներկայ կացութիւնը : Շաւանի համաձայն, հնդկական ուժերը կրցած են բախումներու ընթացքին մեռածներուն մէկ հարիւրէ 183 Փաքիստանցի «յափրչ – տակիչներու» դիակ, որոնցմէ երկուքը սպայ : Հնդկական ուժերը կրցած են դերի բռնել 84 Փաքիստանցի զինուորներ եւ սպաննել աւելի քան երեք հարիւր « յափշտակիչներ» :

Հնդկական ուժերը անցան զինադարի գիծը՝ 17 տարի առաջ ճշդուած ՄԱԿէն, եւ դրաւեցին զինուորական երկու կայան – ներ : Հնդկաստանի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը յայտարարեց թէ 60 Փաքիստանցիներ մեռած են այս վերջին ընդհարումներուն ընթացքին :

Իր կարգին, Փաքիստանի ճանապարհ – որ կը հաստատէր թէ հնդկական զօրքերը անցած էին զինադադարի գիծը եւ դրա – ւած երեք կայաններ (Նիու – Տելհի եր – կու կայանի միայն կ'ակնարկէր) եւ թէ Փաքիստանցիները ոչ մէկ զոհ տուած է – լին : Կը սպաուի տակաւ Փաքիստանի հակահարուածին, որ կրնայ, յառաջի – կայ 24 ժամերուն ընթացքին , չատ ա – ւելի ծանր կացութիւն մը առեղծել Քաշ – միրի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՆ.— Վարչապետ Էրհարտ յայտա – րարեց թէ Դաշնակցային Գերմանիա պատրաստ է վերահաստատելու դիւանա – գիտական իր յարաբերութիւնները արա – բական բոլոր երկիրներուն հետ, աւել – ցնելով սակայն թէ նախաձեռնողը պէտք է իրենք, Արաբական Պետութիւնները ըլլան : Նշելով Պոն ժամանակը Իսրայէլի Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ առաջին դեսպանին՝ Աշէր Պէն Նաթանի, վարչա – պետ Էրհարտ հաստատեց թէ Պոնի եւ Թել Ավիվի միջեւ հաստատուած դիւա – նագիտական կապերուն չնորհիւ «Դաշ – նակցային Գերմանիոյ եւ Միջին – Արե – ւելքի բոլոր երկիրներուն յարաբերու – թիւնները պիտի հիմնուին ասկէ ետք ա – ռաջ եւ անխոցելի հիմերու վրայ » :

ՓԱՐԻԶ.— Զորեքշաբթի , Ֆրանսայի նախարարաց Խորհուրդը բացառիկ նիստ մը պիտի ունենայ , նախագահութեամբ Զօր· դը Կոլլի : Իրրեւ օրակարգ կը նշուի միջպետական կացութեան վրայ Քու Տը Միւրվիլի հաղորդագրութիւնը, Մար – ւելի Զինատան եւ Հնդկաստան ուղեւո – րութեան վերաբերեալ : Նախարարաց Խորհուրդի այս նիստին փիղոնի եւ Ֆրէյ, պիտի պարզեն նաեւ վար նահանգի եւ Քորսիքայի անոատանութեան մէջ պատահած վերջին ահաւոր հրդեհներուն պատճառած աւերը :

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Առաջին անգամ ըլլալով , Կիպրոսի, նախագահ Մակարիոս Փաֆոսի չրջանին մէջ արարողութեան մը ընթաց – քին, Կիպրոսի Յոյներուն լսաւ որ պէտք չէ սպասեն Կիպրոսի խնդրին արագ լու – ծումին : « Մեր պայքարը երկար պիտի ըլլայ » յայտարարեց, խնդրելով կիպ – րոսի Յոյներէն որ համբերեն : «Չենք ու – զեր երկրէն վտարել Կիպրոսի Թուրք քա – ղաքացիները, հակառակ որ Թրքական ռիւրակեաութեան մնացորդներն են, չա – րունակեց նախագահ Մակարիոս , — բայց փոքրամասնութիւն մը ըլլալուն , կիպրացի Թուրքերը չեն կրնար պար – տադրել կղզիին բաժանումը եւ ոչ ալ դաշնակցային կառավարութիւն մը » :

ԱԹԻՆՔ.— Յունական տապնապը կը մնայ տակաւին անխափան : Կը սպասուի որ Թագաւորը չատով յայտնէ նոր կա – ռավարութիւնը կազմելու կոչուած անձ – նաւորութիւնը՝ որ կրնայ ըլլալ Սոեֆա – նոփուլոս կամ Յիրիմոքոս : Այս վերջին – ները պաշտօնապէս խուսեցան Փոխան – արքէ տէս, որ կը խորհի մօտիկ ըն – թրական չրջապտոյտ մը կատարել Յու – նաստանի դանազան քաղաքներուն մէջ՝ «ի պաշտպանութեան ժողովրդավարական օրէնքներուն » :

ՄԱԿ.— Միացեալ Նահանգները որոչե – ցին աւելի ներազդիտ ըլլալ Խորհրդա – յին Միութեան յետնեալ պարտքերուն կապակցութեամբ : ՄԱԿի քով Միացեալ Նա – հանգներու ներկայացուցիչը՝ Արթիւր Կոլտպերկ, յայտարարեց թէ իր երկիրը այլեւս պիտի չպնդէ 19րդ յօդուածին տառացի գործադրութեան վրայ, որուն համաձայն անդամ երկիրները, որոնք եր – կու տարուան իրենց վճարումները չեն կատարած, համապատասխան ընթացքին պիտի կորսնցնէին իրենց քուէի իրա –ւունքը : Այդ կացութեան մէջ կը գտ – նուէին Խորհրդային Միութիւն, Ֆրան – սա , եւ տասնեակ մը այլ երկիրներ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ ԻՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Գերմանիոյ մէջ ամէն ինչ կը սկսի ե – րաժշտութեամբ : Ոտքի, 15 հազար մար – դիկ կ'երգեն միաչուխչ : Բարեկենդանի հին երգի մըն է, փոխուած են սակայն բառերը, պարագային համեմատ, « Ոչ , ոչ , Վիլլին այնքան լաւ չէ որքան Լուա – վիկը : Ուրեմն երգենք համբաւին Լուտվի – կը աւելի լաւ է » : Հոկտ. սրահը կը թնդայ երգին զօրութենէն, որմէ ետք , կրօնական արարողութեան մը յաջորդ լութեան մէջ, Արեւելեան նահանգնե – րուն զրօսակաները հանդիսաւոր մուտք կը գործեն սրահին մէջ : Եւ կուգայ ապա էրհարտ. « Ընկերային Քրիստոնեաները ինչպէս անցեալին, ապագային ալ պիտի ապահովեն անտեսական եւ ընկերային կայունութիւնը » :

Ընտրական պայքարի վեց չաբաթնե – րուն, մինչեւ Սեպտեմբեր 19, երբ 38 մի – լիոն Գերմանացիներ պիտի ընտրեն 520 երեսփոխանները, Ընկերային Քրիստոս – եանները կազմակերպած հաւաքոյթները պիտի չարունակուին նոյն թափով եւ մի – եւնոյն մթնոլորտին մէջ :

Ընկերակցութեամբ նախկին վարչապետ Ատենաուերի, միշտ ալխոյժ եւ ժողովր – դական՝ հակառակ իր 90 տարիներուն , վարչապետ էրհարտ՝ «հայր անտեսական հրաչքին», վեց ամիս չարունակ ինքզինքը ցոյց պիտի տայ պաշտօնական ու վատա – հեցնող , խաղաղ ու բարի : Կը ձգտին «տղէտ» մտաւորականները, որոնք թեր – դրութիւններ կ'ընեն Գերմանիոյ տնտե – սութեան մասին , եւ անվերջ ձեռք մը թօթվել :

Ընտրապայքարի այս եզանակին կը հա – կադրուի հակառակորդ ընկերային – դե – մոկրատները : Բարձրահասակ, թիկ – նեղ, 52 տարեկան, Ուիլլի Պրանտ դիմ – ուար կացութիւններու մարդն է : Թէեւ ոչ պերճախօս, պիտէ սակայն, երբ տեր – թը ներկայանայ, բազմութիւնները լա – ւագոյնս խանդավառել : 1956 Նոյեմբեր 5ին, անպատրաստից ճառով մը կրցաւ հանդարտեցնել Պուտափէշթի մէջ ռուսա – կան միջամտութեան դէմ ցուցարար ա – բեմտեան Գերմանացիներու հարիւր հա – զարաւոր բազմութիւն մը : Նոյն չնորհքը ցուցաբերեց նաեւ «Ամօթի պատ»ին չէ – նոքհեան առիթով :

Վերջին քննութիւն մը ցոյց կուտայ սակայն որ Պրանտ, իրրեւ քաղաքական անճնաւորութիւն, էրհարտի բազդատ – մամբ չատ քիչ ժողովրդականութիւն կը վայելէ : Մինչդեռ ընդհակառակն զա – ւառներու եւ չրջաններու վերջին ընտրու – թիւնները կը փաստեն թէ Ընկերային – Դեմոկրատները զրեթէ կը մօտենան Ընկերային Քրիստոնեաներու ժողովրդա – կանութեան (46 ու հարիւրի դիմաց 44 ու հարիւր) : Այս խոկ նկատումներով , Ընկերային – Դեմոկրատները իրենց ընտ – րատչքերը կը տանին յանուն Կուսակ – ցութեան, եւ ոչ թէ անձերուն :

Ամխանելէ ի վեր, հարիւրաւոր մահ – նադէտներ մանրակրկիտ քննութեան են – թարկեցին զերմանացի ժողովուրդը՝ իր ճաշակներով, իր իդէաներով , իր պահանջ – ներով , քաղաքական իր մտահոգութիւն – ներով , եւ այլն : Ամխանելէ ի վեր յայ – տարարութիւնները տպաւած էին արդէն , միտքերը կոխուած , ձայնատուփները տպաւած , հեռատեսիլի հաղորդումները պատրաստուած :

Ինչ ալ ըլլան արդիւնքները, Սեպտեմ – բեր 19ի ընտրութիւնները պիտի ծնին նոր Գերմանիա մը, որ պիտի ուզէ անտեսա – կան իր ուժին համապատասխան դեր մը խաղալ :

Տակաւին վերջերս, զանազան տարեթիւ – րով, Դաշնակցային Գերմանիոյ արտա – քին գործոց նախարարը զանազանութիւն մը կը դնէր հիւլէական զէնքերու պատ – րաստութեան, որ արդիլուած է Գերմա – նիոյ, եւ զանազ ունենալուն մէջ՝ ո – րուն մասին կարելի է բանակիլ : Հակա – ռակը ըսելու համար Ընկերային–Դեմոկ – րատները ձայն չբարձրացուցին դէս :

ԳԱՀԻՐԻ.— « Ալ Ահրամ» թերթին հա – մաձայն, նախագահ Նասր առաջարկած է Սէուտական Արաբիա երթալ, Ֆէյսալ թագաւորին հետ բանակցելու համար ե – մէնի խնդրին եւ Եգիպտոսի ու Սէուտա – կան Արաբիոյ տարակարծութիւններուն չուրջ : Ա· Մ· Հ·ի նախագահը, կը ճշդէ թերթը, հրաժարեցաւ ծոլան մէջ Սէու – տական վերապահին հետ տեսակցութենէ մը՝ չնչտելով թէ «չէր կրնար Ֆէյսալ թագաւորին հետ վարուիլ իրրեւ օտար կամ թշնամի » :

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐ պիտի չմիանայ Ինտոնե – զիոյ՝ «ճգմելու» համար Մալէզիան, յայ – տարարեց Սինկափուրի արտաքին գոր – ծոց նախարարը՝ Ռաժարաթնամ, պա – տասխանելով ճաքարթայի կառավարիչ Զօր· Սուարնոյի, որ յայտարարած էր, թէ «փոտելու համար որ իրապէս ան – կախ է», Սինկափուրի նոր պետութիւնը պէտք է օդնէ Ինտոնեզիոյ՝ «ճգմելու» համար Մալէզիան :

Այսօր, երրորդ էջին մէջ մեր նոր թեր – թօնը, Ակաթա Քրիսթիի ծանօթ ոստի – կանական վէպը՝

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՎՐԱԳԻՆ

Հերիւր Փուարօ պիտի կարենա՞յ ոճի – րը դիմակազերծել ···

Իմանալու համար, այսօրուընէ սկսեալ կարդացէք Գ· էջի մեր թերթօնը՝

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՎՐԱԳԻՆ

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ

Մեսրոպ Մաշտոցի անուան Մատենադարանը հարստացաւ նոր վաւերագրերով : Արտասահմանից ստացուեցին մեծ ծախսատակ հայագէտ Նորայր Բիւզանդացու (1845 – 1915) երեսուն տարուայ ընթացքում գրած նամակների եւ մի չարք թղթակցութիւնների սեւագրութիւնները , ինչպէս նաեւ օրագիրը – մատեանը : Այդ արժէքաւոր նիւթերը, ի թիւս իր մեծ ձեռագրերի, Բիւզանդացին կտակել էր Շուէյտական Կանոնց Բարեգործական ընկերութեանը : Այնուհետեւ նամակների մատեաններն անցնում են Շուէյտիայում բնակուած հայ բանասէր Ս. Լորելլու (Սուրէն Երզնկեան) ձեռքը : Վերջինիս մահից յետոյ՝ նրա այրին մատեաններն ու օրագիրը յանձնում է Ա. Սալմասլեանին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Վարդապետ Ա.-ին ուղարկելու համար : Վերջինս էլ յանձնում է դրանք Մատենադարանին՝ ի մշտական պահպանութիւն :

Նամակների սեւագրութիւնները մասամբ փոփոխած են տասը մեծադիր տետրերի մէջ : Դրանք գրուած են 1884 – 1913 , իսկ օրագիրը՝ 1908 – 1915 թուականներին :

Նամակները գրուած են սկզբում Մոսկուայում , ուր Կ. Պոլսից տեղափոխուել եւ ապրում էր Ն. Բիւզանդացին՝ չուէտացիների արքունի լուսանկարչուհի Սելմա Յակոբսոնի հետ ամուսնանալով : Իսկ յետագային՝ Վենետիկում (1903 թուականին) բժիշկների խորհրդով : Այսպէս – ասվ ուսումնասիրողների տրամադրութեան ներքոյ են գտնւում Ն. Բիւզանդացու կեանքի բեղուն մի ժամանակաշրջան գրուած բազմաթիւ նամակներ, որոնք նոր լոյս կարող են սփռել մեծ մատենագէտի կեանքի ու գիտական գործունէութեան այլեւայլ կողմերի վրայ :

Նամակների սեւագրութիւնները, որոնք կազմում են մի պատկառելի թիւ՝ 1150, ցոյց են տալիս, որ Ն. Բիւզանդացին նամակագրական սերտ կապերի մէջ է եղել ժամանակի մեծագոյն հայագէտների , գրողների, հրապարակախօսների, ուսուցիչների եւ այլ անձանց հետ (Ն. Մառ, Ա. Զօպանեան, Կ. Եզեան, Ք. Պատկանեան, Ստ. Մալխասեան, Մ. Օրմանեան , Ե. Լեմէան Հայրիկ , Ա. Աբիխաբեան , Աբգ. Յովհաննիսեան , Յ. Այվազովսկի , Գր. Խալաթեան, Մ. Գոտուրեան, Գ. Սրուանձտեան, Ալ. Խալանթարեան, Եր. Լալայեան , Լ. Մսերեան, Ս. Շահազիզ, Ե. Շահազիզ, Ֆր. Մակլեր, Ե. Տեղա , Մխլլէր, Ա. Ղազիկեան, Գ. Ագանեանց , Ե. Տէր – Մինասեան եւ ուրիշներ) :

Մեծարժէք այդ նամակներում Ն. Բիւզանդացին յաճախ տալիս է դանազան բառերի ստուգաբանութիւններ , յայտնում է իր կարծիքը նոր լոյս ընծայուած դիւանական գործերի , հայագիտութեանը յուզող բազմաթիւ վիճելի հարցերի մասին : Նա երբեմն համառօտ չարագրում է իր աշխատութիւնների բովանդակութիւնը , բնութագրում գրանք, եւ որ կարեւոր է, յաճախ ուղղումներ ու լրացումներ ա – նում : Նամակների եւ օրագրերի չնորհիւ այժմ հնարաւոր է մանրամասն չարագրել Ն. Բիւզանդացու կեանքի ու գործունէութեան պատմութիւնը՝ սկսած նրա Սոսկուայում տեղափոխուելու ժամա – նակներից գրեթէ մինչեւ մահը :

Ն. Բիւզանդացու նամակների մէջ հե – տաքրքրական չատ տեղեկութիւններ կան Սկանտինաւեան թերակղզում հրապա – րակուած հայկական միակ պարբերակա – նի՝ « Քննասէր »ի վերաբերեալ, որի հե – դինակը, խմբագիրն ու հրատարակողը ինքը՝ մեծ հայագէտն էր : Այլեւայլ ան – ձանց ուղղած նամակներում Ն. Բիւզան – դացին պատմում է «Քննասէր»ի հրատա – րակման ու տարածման, այնտեղ դեռեղ – ուած եւ զեռեղուելիք նիւթերի մասին : « Քննասէր»ի առաջին պրակը լոյս ընծա – յելուց յետոյ (1887 Մայիս 15) նրա հե – դինակը մեծ աշխատանք է տանում այն տարածելու ուղղութեամբ , սակայն ա – պարդիւն : « Քննասէր»ը, որի մէջ հը – րատարակուած գործերը մինչեւ հիմա էլ կարեւոր տեղ ունեն հայագիտական ու – սումնասիրութիւնների մէջ, բաժանորդ չի գտնում : Ն. Բիւզանդացին բանակցու – թիւնների մէջ է մտնում Կ. Պոլսի դրա – վաճառների հետ, սակայն օսմանեան կը – րաքննիչը արգելում է հայ դրավաճառ – ներին՝ տարածելու այդ պարբերականը :

Անյաջողութիւնները չեն յուսահատե – ցնում անխոնջ դիանակնին : Նա կարո – ղացաւ լոյս աշխարհ հանել պարբերա – կանի երկրորդ պրակը եւս , բայց դրա – նով էլ կանգ առաւ : Նրա երազանքը՝ 100 կամ 150 բաժանորդ ունենալու մասին , այդպէս էլ չիրականացաւ : (ՀՄԲ.— Այս արժէքաւոր պարբերականը, «Քննասէր», յոյժ հազուագիւտ է, օրինակ մը կը գտնուի Փարիզի Նուպարեան մատենա – դարանը) :

Ն. Բիւզանդացին երազում էր դի – տական բարձր մակարդակով իրականա – ցընել մեր մատենագրութեան լաւագոյն երկերի վերահրատարակութիւնը. «Նախ – նեաց ձեռագիր մատենագրութիւնք ջրն – ջուելու վտանգի մէջ են».— գրում է նա, հրատարակուած երկերը «լի են անի – մաստ, սխալ եւ այլանդակ հատուածնե – րով» , անհրաժեշտ է ստեղծել 500·000 ֆրանկի չափով մի դրամագլուխ եւ ձեռ – նամուխ լինել այդ կարեւոր գործին : «Ես պատրաստ էի հայթայթել 100·000 ֆր – րանկն,— գրում է նա — բայց մնացեալ 400·000ն ո՞վ պիտի տայ , ո՞ւր է հասկա – գող, ո՞ւր է փափագող : Դառնութեամբ կը լցուիմ մտածելով, թէ որչափ օգտա – կար կրնայի ըլլալ ազգիս եւ, ընդհակա – ռակն, որչափ անօգուտ եմ» (Մ. Նորիկ – եանին ուղղուած նամակից , 1886) :

Տեսնելով, որ անհնարին է ստեղծել այդ հիմնադրամը եւ իրականացնել հայ մատենագրութեան յուշարձանների քըն – նական հրատարակութիւնները, դիտնա – կանը մտածում էր այդ նպատակի համար օգտագործել պարբերական մամուլը :

Նամակներում բազմաթիւ յիշատակու – թիւններ կան Ն. Բիւզանդացու հրատա – րակած մեծարժէք « Գագպիւրէն – հա – յերէն » բառարանի մասին, որի տպա – գրութեան ծախսի մի զգալի մասը (15000 ֆրանկ) հատացել էր նրա կինը՝ Ս. Յա – կոբսոնը :

Առանձնապէս ուշադրաւ են Բիւզանդա – ցու նամակներում եղած տեղեկութիւն – ները այն վերաբերմունքի մասին, որ ու – նեցաւ չուէտական հասարակութիւնը ա – րեւնաբոյս Համիդի կողմից Արեւմտեան Հայաստանում կիրառած բռնութիւնների եւ կոտորածների նկատմամբ : Նախ « Ստոկհոլմս Տագլպլատ » լրագրի 1896 թուականի Յունուարի մի չարք համար – ներում այդ կոտորածների մասին յօդ – ուածներ է հրատարակում ինքը՝ Բիւ – զանդացին : Յետոյ հանդէս է գալիս նա – եւ լրագրի խմբագրութիւնը եւ մասնաւո – րապէս խմբագիր Մոնտանը : «Ուրիշ եր – կրի լրագիրներ անօրէն Թուրքէն կաշառք կ'ընդունին, որպէսզի պաշտպանեն ըզ – Թուրքն եւ վատ խօսին Հայոց վերայ ,— գրում է այս մասին Ն. Բիւզանդացին 1896 թուականի Փետրուար 1ին, — իսկ տիարն Մոնտան պարզապէս յանուն մարդասիրութեան եւ քրիստոնէութեան կը պաշտպանէ զՀայս, քան զայս մեծ ազ – նուութիւն եւ բարութիւն ինչ կրնար ըլլալ » :

Շուէտական հասարակութիւնը բողոքի իր ձայնն է բարձրացնում Թուրքական բարբարոսութիւնների դէմ, հրապարակ – ւում են բողոքի նամակներ, հանգանա – կութիւն է անում ի նպաստ տուժածների :

Ն. Բիւզանդացու 1896 թուականի Նո – յեմբերին գրած նամակներից պարզւում է, որ այդ ամսի 15ին Ստոկհոլմի Քրիս – տոնէական Միութեան երիտասարդաց ընկերութեան լսարանում տեղի է ունեցել Պ. Պէնսոնի դասախօսութիւնը՝ նուիր – ուած այն հարցին, թէ ինչո՛ւ են Հայերը հալածւում Թուրքիայում : Դասախօսու – թեան հասոյթը յատկացուել է Հայերին : Այնքան մեծ յաջողութիւն է ունեցել այս միջոցառումը, որ մի քանի օր յետոյ՝ Նո – յեմբերի 22ին այն կրկնուել է դիտու – թիւնների ակադեմիայի դահլիճում՝ 400 հոգու ներկայութեամբ :

Երեկոն բացւում է Բիւզանդացու խօս – քով. « Նկարագրեցի, գրում է նա, գիտ եղբարց ողբալի եւ յուսահատական վի – ճակն, չնորհակալութիւն յայտնեցի Շը – ւէտացւոց այն ազնիւ մարդասիրութեան համար, զոր մինչեւ ցարդ ցուցուցին եւ տակաւին կ'ուզեն ցուցնել հալածեալ Հա – յոց եւ խնդրեցի, որ միացնեն դիւրանց ջանքերն միւս քրիստոնեայ ժողովրդոց հետ : Ցետոյ Պէնսոն երեցն արտասանեց դիւր ճառն, ունկնդիրներէն չատեր ցեր էին, ինչպէս գրեց քաղաքի լրագրէն մին » :

Ն. Բիւզանդացու բանախօսութիւնն չը – բազարակուում է «Ստոկհոլմս Տագլպլատ» լրագրում, իսկ քաղաքի մեւս վեց լրագրերը հրապարակում են համակրանքի չերմ տոզեր նուիրում չերին : Ն. Բիւզանդացին վկայում է, որ Պ. Պէնսոնը որոշել է իր հրապարակա – չերին :

Այս նիւթերը չափազանց կարեւոր են ծանօթանալու համար իր ժամանակի ցա – ւում խնդիրների նկատմամբ Ն. Բիւզան – դացու դրսեւորած վերաբերմունքին , մանաւանդ, որ նրան նուիրուած յօդ – ուածներում այս հարցի մասին ոչ մի չիշատակութիւն չկայ : Բացի այդ, Ն. Բիւզանդացու մասին ստեղծուած է այն կարծիքը, թէ նա համաբաւ լիովին կը – տրըուած էր հայ իրականութիւնից եւ ամրողջովին տարուած էր հայ մատենա – դրութեան յուշարձանների հետազօտան դործով, մինչդեռ նամակները ցոյց են տալիս, որ նա լրջօրէն հետաքրքրուած էր Հայաստանում եւ հայկական կեդրո – ներուն տեղի ունեցող անցքերով , ան – հանգստացած էր մեր ժողովրդի բախ – տով : Այդ հարցերի չուրջ նա խորհուրդ – ներ է տալիս իր ծանօթներին, ունէր իր որոշակի կարծիքը : Նա գտնում էր, որ հայ ժողովուրդը պէտք է կեդրոնանայ իր պատմական հողերի վրայ. հայրենադարձութիւնը նա միակ փրկութիւնն էր հա – մարում ստեղծուած կացութիւնից :

« Ուր է թէ ունենայի բաւական պէտ – ճախօսութիւն եւ բաւական կարողութիւն հաղորդելու Կ. Պոլսոյ Հայերն, որ իրե – րովին դառնան հայրենիս , յարգասէր եւ յանմշակն Հայաստան, ու ձեռն ի ձեռ տալով նուաճեն այն ամէն մարդպետ պատնէշներն, որ կ'ուազակին եւ կ'ամ – րեն մեր բնիկ ժառանգութիւնը : Այն ե – րը, որ մէն մի գազանի դիմաց չորս հինգ Հայ կանգնի, հայ ազգն կենդանացած է: Զուր կ'ակնկալենք օգնութիւն եւրոպի ակրութիւններէն » :

Ն. Բիւզանդացու նամակներում յաճախ են յիշատակւում նրա արդէն պատրաստ կամ էլ ստեղծուելու մօտ աշխատու – թիւնները, որոնց մեծագոյն մասի տպագրութիւնը այդպէս էլ նա չկարողացաւ իրականացնել :

Ն. Բիւզանդացու կեանքի վերջին տա – րիների պատմութեանը կարելի է ծանօ – թանալ նրա օրագրից, որը նա լրացրել է մինչեւ 1915 թուականի Նոյեմբերը : Ո – րպէս մէջ Ն. Բիւզանդացին նկարագրել է Կ. Պոլիս (1890), Պետերբուրգ (1896 թ.) կատարած իր ուղեւորութիւնների, Վենետիկ տեղափոխուելու մասին (1903 թ.), նկարագրել է իր առօրեան, տեղե – կութիւններ հաղորդել իրեն այցելու – թեան եկած անձանց հետ ունեցած զր – ոյցների մասին :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԱՂԱ

— Յակոբի՛կս ...

Եւ սկսաւ մեծաձայն կոծ մը որ իր չընչաւորութիւնը կը խանգարէր :

Վազեցինք ջուր, լեմոն եւ դանազան հոտեր բերելու :

Երբ քիչ մը ինքզինքը դտաւ Համբար – ձում աղա կրկին խօսք առաւ .

— Հիմակ որ քիչ մը հանդարտեցար կրնաս իս մասիկ ընել : Սերդիս աղա . ուժդդ վրադ ժողվէ՛, կամք Տէառն օրհնեալ եղիցի ... Մեռնողը Զարուհի է ...

Զարուհի հինգերորդ զաւակն էր, հա – դիւ տասնըմէկ տարեկան :

Այս անգամ խեղճ մարդը տղու մը պէս սկսաւ լալ, երեսը թաշկինակի մէջ ծածկած :

Համբարձում աղա դաւաթին մէջ քիչ մը վարդաջուր կաթեցուց եւ Սերդիս աղային տալով՝ ըսաւ .

— Խմէ՛ քիչ մը, այդպէս լալով Աստուծու դէմ կը մեղանչես՝ եթէ Զարուհիդ համար այդպէս կուլաս կոր, հապա ի՞նչ պիտի ընես երբ որ ըսեմ թէ մեռնողը Վահանն է ...

— Վահա՞նը ...

— Ախո՛ս, այո՛, խեղճ Վահանը, մէկէն ի մէկ, ուր օրուան մէջ ... Աստուած քեզի օրեր տայ, Սերդիս աղա , Աստուած միւս զաւակներդ պահէ :

Վահան տասնըհինգ տարեկան էր, կայտառ, աշխոյժ պատանի մը եւ իր հօրը երկու աչքին լոյսը :

Սերդիս աղա ոտքի ելաւ լալագին ու սկսաւ ժուռ գալ սենեակին մէջ ձեռքերը գլխին զարնելով :

— Վահա՛ն, սիրելի զաւակս, վա՛խ , վա՛խ, վա՛խ ... այս ինչ փորձանք էր գլխիս եկաւ ...

Ու չախչախուած , ինքնակորոյս ինկաւ Թիկնաթոռի մը վրայ, Վահա՛ն, Վա – հա՛ն մրմնջելով : Համբարձում աղա մասիկ էր. Սերդիս աղա ընդերկար լացաւ հա – մբր, անխօսուն, ուսերը շարժելով :

Պահ մը արցունքով ողողուն գլուխը վեր առաւ, երեսը սրբեց եւ ըսաւ Համբարձում աղային.

— Եղբօրս դրած նամակը տո՛ւր կար – գամ :

— Նա սրկէ խմէ՛ քիչ մը :

Եւ Համբարձում աղա իրեն երկնցուց վարդաջուրով խառնուած ջուրի դաւաթը : Հոս՝ մեքենական չարժումով մը առաւ ու խմեց :

— Տուր նամակը ...

— Կեցի՛ր, պատասխանեց Համբար – ձում աղա, նամակը տալէ առաջ պէտք է որ բուն ճշմարտութիւնը ըսեմ քեզի ... մեռնողը Վարդուհին է ...

Վարդուհին տասնեւհոթը տարեկան հը – րաշալի դեղեցկութեամբ աղջիկ մըն էր եւ նոյն տարին չրջանաւարտ եղած էր Համ Սքօլլի ամերիկեան վարժարանէն :

— Հէ՞ ... բացականչեց Սերդիս աղա , ապուշ ապուշ խօսակցին երեսը նայելով :

— Այո, յանկարծ սիրտ չերբի ըսելու , խեղճ Վարդուհին է մեռնողը , Աստուած ողորմի հոգուն, լուսերու մէջ պառկի , Թիֆօ եղեր է ... Վայը առաու կոնուբ պէտք է չողենաւ նստին ու երթաս թա – դումին հասնելու համար, Աստուծու ո – ղորմութիւնը թող հետդ ըլլայ, դուն հաւատացեալ քրիստոնեայ ես, այս ան – ասոկ փորձութիւններու պէտք է երկչոտ – միա հոդիով համբերես ... Յոր երանե – լին միտքդ բեր ու մխիթարուէ ...

Սերդիս աղա կրկին տաղնապ մը ունե – ցաւ, ցաւին սաստիկ աղեղցութեան տակ չկրցաւ լալ ու սկսաւ խեղդուկ խռպոտ ձիչեր արձակել : Քացախով դաստակ – ներն ու քունքը չփեցինք, քիթէն հոտեր քաշել տուինք, երեսը ջուր սրսկեցինք :

Մեր խելքն ու միտքը այնչա՛փ Սերդիս աղային խղճալի վիճակովը զբաղուած էր, այնչա՛փ մտատուգուած էինք իրմով որ ուշադրութիւն չէինք դարձուցած Համբարձում աղային այն տարօրինակ եղանակին վրայ որով իր դուժկանի պաշ – տօնը կը կատարէր : Ակռէ զատ իր աղքած պատկառանքը եւ իր կարողութեան վրայ ունեցած հաւատքնիս տակաւին այնքան զօրաւոր էր որ մենք չատերը կը կար – ծէին թէ դոյժը իմաց տալու լաւագոյն ձեւը այդ էր : Եւ սակայն, պէտք է ան – կեղծ ըլլալ, մէկ քանիներս սկսանք թե – բահաւատիլ :

Սերդիս աղա սթափեցաւ նոքէն, բայց դիմագիծները այն տատիճան ուռած էր որ կարծես թէ խեղճը ամբանէրէ ի վեր տատաչած էր :

— Նամա՞կը ,տղբօրս նամակը տուր որ կարդամ, դուշեց խօսքը Համբարձում աղային ուղղելով :

— Սերդիս աղա , կ'աղաչեմ , կը պա – տահի, միւս զաւակներուդ արեւուն հա – մար ըլլայ, ինքզինքդիդ եկուր, չիեանք պիտի ըլլաս ...

— Նամա՞կը ...

— Նամակը այն տանն պիտի տամ երբ մէջի եղածը իմացնեմ ...

— Դեռ ի՞նչ կայ որ մէջը ...

— Մէջը կայ որ ... մէջը կայ որ մեր նոյը Վարդուհին չէ, ան՝ ձշմարտու – թիւնը, մեռնողը Վարդուհին չէ ... Վարդուհին ողջ առողջ է ...

— Ո՞վ է հապա ...

— Անկէ մեծը ... Տըղաս ... մեծ ըզ – դաց ... այո, Տըղաս, տասնեւթը տա – րեկան, խե՛ղճ տղայ ... Թիֆոյէն ... ու – րեմն, մէկէն ի մէկ ...

Թը օրուան մէջ, մէկէն ի մէկ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵՄԱՆ

(7 Շար.)

ԿԱՐԴԱ՛, ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՋԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ցանուն ֆրանսական վարժարաններէ չրջանաւարտներուն՝ խօսեցաւ Անդրանիկ Գերարեան.

— « Հինգ տարիներ առաջ, մեզմէ ո – մանք ներկայ էին այս դեղատախիլ պար – մանք սրբատաշ նման հանդէսի մը, ուր խօսք կ'առնէին Ափեքանդրիոյ հայ եւ օտար վարժարաններու չրջանաւարտներ – ը: Եւ ահաւասիկ մենք, մեր կարգին, կրկնելու հաւատարմութեան մեր ուխտը: Դիւրին չեղաւ մեր պայքարը, ուսումնա – կան կեանքի մէջ: Օտար էր միջավայրը, կը պակսէր հայկական ջերմ ու զուլգու – բան մթնոլորտը, որու վարժուած էինք ազգային վարժարաններու մէջ: Օտար չրջանակի մէջ եւ օտար ազդեցութեան ենթակայ, պահեցինք սակայն մեր ազգա – յին դիմագիծը, չկորուեցանք մեր ժողո – վուրդէն: Բայց մանաւանդ ճանչցուցինք մեզ, ճանչցուցինք մեր հարուստ մշա – կոյթը: Ոգեւորութեան տարի մը եղաւ 1965 տարին, երբ Ցխնամեակին առի – թով, մեր յարգանքի տուրքը մատուցա – նելու համար հայ բիւրաւոր նահատակ – ներուն, դասախօսութիւններ կազմակեր – պեցինք Սէն Մարք վարժարանին մէջ ու պատարագ: Գոհունակութեամբ կը յայտնենք թէ ստեղծուեցաւ հայանպաստ չրջում մը ոչ միայն հայկական չրջա – նակներէ հեռու մնացած հայ ուսանող – ներու, այլ եւ օտար ազգի ուսանողներու մէջ, մանաւանդ Ֆրէրներու մօտ, որոնք յարմար առիթներով դովքն հիւսեցին հայ ժողովուրդին: Մեր ուսումնական չրջա – նին՝ մեզի համար կարելի եղաւ յատկապէս ճանչնալ ֆրանսացի ժողովուրդը եւ իր հոգեբանութիւնը, ֆրանսական բարձր ու զգեցիկ մշակոյթը: Մեր բարձրագոյն ուսումը առիթ մը եղաւ որ աւելի եւս սիրենք հայ մշակոյթը եւ խոնարհինք յատիտենական հայ ժողովուրդին արժա – նիքներուն առջեւ »:

Ցանուն հայ վարժարաններու չրջանա – ւարտներուն՝ խօսեցաւ Օր. Թամար Օ – հանեան.

— Շրջանաւարտ ենք, այլեւս պիտի չհնչէ մեր ազգային վարժարաններուն զանգը մեր ականջներուն մէջ, պիտի չլը – սենք հայ դպրոցներու դանդին անուշ ձայնը: Բայց մենք պիտի չմոռնանք եր – բեք ինչ որ ըսին մեզի մեր ուսուցիչները՝ հարատացնելու համար մեր միաբը, հո – գին, սիրտը: Գօղոսեան ազգային վար – ժարանը միւռոնեց մեր ճակատը հայ մր – շակոյթին լոյսով, զարթնեց մեր նկարա – գիրն ու կամքը հայկական առաքինու – թեամբ, պատուաստեց մեզ կարգ – կանոն ոգիով, մեզի սորվեցուց աշխատանքի եւ յաջողութեան անխզելի կապը: Աբրա – ցանք փրկութեան դէնքով, որ Հայոց այ – բուբենն է »:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՑ ՀՈՒՆՁՔԸ

Ի՞նչ առած են հայ եւ օտար վարժա – րանները, այս տարի :

Վեց համալսարանաւարտ ,— երկուքը՝ բժիշկ, մէկը՝ դեղագործ, երկուքը՝ բար – մարուհասից վարժարանէն եւ մէկը՝ գի – բականութեան ճիւղէն :

34 չրջանաւարտ՝ անգլիական երկրոր – դական վարժարանի վկայականով :

15 չրջանաւարտ՝ ֆրանսական երկրոր – դական վարժարանի վկայականով :

Մէկ չրջանաւարտ՝ գերմանական երկ – րորդական վարժարանի վկայականով :

7 չրջանաւարտ՝ իտալական բազմար – ուեստից վարժարանի վկայականով :

19 չրջանաւարտ՝ արաբական Իսլահիէ վարժարանի վկայականով :

16 չրջանաւարտ՝ հայկ. բարձրագոյն նախակրթարանի վկայականով :

ՁԱՌԵՐԷՆ ԵՏՔ

Հանդէսը ունէր նաեւ դեղարուեստական բաժին: Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն արտասանութիւններ եւ երգեր: Հանդէ – սին երկրորդ բաժնին մէջ՝ պաղպաղակի ապատարկութիւն, յետոյ խրախճանք եւ պար: Հանդէսը որ սկսած էր երեկոյին ժամը ութին, տեւեց մինչեւ առաւօտ :

Ահաւասիկ հանդէսի օրինակ մը, որու պէտք է հետեւին այլ դպրոցներ: Ահա – ւասիկ «Յառաջդիմասէր Մշակութային » Միութեան մէկ ձեռնարկը, որ դործուն – ութեան օրինակ պէտք է ծառայէ այլ դպրոցներու մէջ: Դպրոցներու չրջա – նաւարտները ուխտ եւ երդումի կանչել հրապարակաւ :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ԻՆ ԽՕՍՔԸ

« Յառաջդիմասէր Մշակութային » Մի – ութիւնը, հայ ուսանողութեան իր ցոյց առած հետաքրքրութեան չուքեր տալ ցուցադրական ձեւ, այլ դործնապէս օ – ժանդակելու միջոց : Այդ նպատակով՝ հիմնած է «ուսանողական ֆոնտ» մը, որ կը դործէ 40 տարիներէ ի վեր , օդնելով կարօտ ուսանողներու եւ հասցնելով նոր ուժեր: Այդ նպատակով կազմակերպուած հանդէսի մը առթիւ՝ «Յուսաբեր» կը դրէ :—

Կրնանք ըսել յոյն փիլիսոփային պէս.— «Աւելի լաւ է, որ ազգը լեցուն գլուխներ ունենայ, քան լեցուն գրպաններ »:

Չենք ուզեր անշուշտ, որ ազգին դրբ – պանը պարապ ըլլայ, բայց առաւել եւս չենք ուզեր, որ ազգին գլուխը դատարկ ըլլայ :

Ափեքանդրիոյ չրջանաւարտները ան – խրտիր գրպան մը չեն, այլ գլուխ մըն են: Բայց եթէ հարկ ըլլայ ընտրութիւն մը ընել այս երկուքին միջեւ, մենք ան – վարան պիտի յայտարարէինք թէ «դր – լուխ»ին կողմն ենք, առանց «գրպան»ին դէմ ըլլալու: Փափաքելի է, անշուշտ , որ Ափեքանդրիոյ չրջանաւարտները ձեւը դանէին հաչտեցնելու այս երկուքը երբ կեանքի մէջ մտնեն իրրեւ «խիզախ ճա – նապարհորդ»ներ :

Մենք ունինք այն խոր վստահութիւ – նը, թէ այս ընտրեալ չրջանաւարտները պիտի յարգեն իրենց խոստումը կեանքի մէջ ալ, ինչպէս յարգեցին դպրոցին մէջ, երբ դեռ աշակերտ էին կամ ուսանող : Նախ՝ հաւատարներու մէջ առաջին պիտի ըլլան, դոնէ պիտի ուզեն ըլլալ: Երկ – րորդ՝ պիտի ծառայեն ազգին, հայրե – նիքին, համայնքին (այստեղ «դոնէ» չկայ այլեւս): Երրորդ՝ պատրաստ պիտի ըլ – լան զոհողութեան, հեռամուտ՝ ոչ թէ առնելու, այլ տալու: Վերջապէս պիտի սիրեն հայ լեզուն, հայ դրականութիւնը, հայ մշակոյթը :

Ինչպէս Ամերիկայի կամ Ֆրանսայի մէջ, նաեւ մեր մէջ հիմա այլեւս չի բա – ւեր միայն Հայ ըլլալը, պէտք է ըլլալ մոլեռանդ Հայ:

Այս խոստումները, ուղղակի կամ ան – ուղղակի, կան արդէն այն ուղերձներուն մէջ, զորս կարդացին մեր նոր չրջանա – ւարտները ի պատիւ իրենց արուած ըն – դունելութեան առթիւ , իրրեւ «մուր – հակ » :

Կը հաւատանք , թէ այս «մուրհակ»ը պիտի վճարեն օր մը, երբ մտնեն կեան – քի սեմէն ներս եւ դառնան , — կը մաղ – թենք, որ դառնան ,— մեր համայնքի դեկավար տարրը :

Երկրորդական վարժարան կամ համա – լսարան աւարտած երիտասարդներուն մէջ,— տղայ թէ աղջիկ ,— մենք ամէն – նէն աւելի կ'ուզենք տեսնել Հայութեան եւ հայրենիքին մանրանկարը :

Ամէն մէկուն մէջ հայ ժողովուրդին սիրտը պէտք է բարախէ :

Ամէն մէկուն մէջ հայ հայրենիքին չունչը պէտք է իշխէ :

Այս երկուքը, սիրտը եւ չունչը, ապա – հովութիւն մըն են մեզի համար՝ ոչ մի – այն փրկելու, այլեւ անեղծ պահելու Հա – յութեան դրօշմը մեր մէջ, մեր չուրջը եւ մեզմէ անդին՝ մեր յետնորդներուն մէջ:

Կրնայ ըլլալ, որ մեզմէ պահանջին ը – սել, թէ ինչ պէտք է ընեն մեր չրջանա – ւարտները կեանքի մէջ յաջողելու հա – մար, բարձր դիրքերու հասնելու հա – մար, փայլուն դործի տէր ըլլալու հա – մար կամ պարզապէս հարստանալու հա – մար :

Մեր նախորդները մեզմէ կը պահան – ջէին « լաւ մարդ » ըլլալ: Մենք հիմա մեր յաջորդներէն կը պահանջենք «լաւ Հայ » ըլլալ : Կը կարծենք, թէ ամէն բան կայ այս պահանջին մէջ: Որովհե – տեւ «լաւ Հայ » ըլլալ՝ կը նշանակէ ժա – ռանգորդը ըլլալ Հայ ժողովուրդի բոլոր առաքինութիւններուն: Այսքանը կը բա – ւէ արդէն մեզի եւ մեր յետնորդներուն համար :

Ամէն տարի կը տեսնենք, թէ ի՛նչ կ'ը – նեն երէցները իրենց քոյրերուն եւ եղ – բայրներուն համար, դանոնք ո՛չ միայն « լաւ մարդ », այլեւ «լաւ Հայ» դարձնե – լու նպատակով :

Մեր էրէց ընկերներէն մէկը կ'ըսէր ա – ռիթով մը. «Կ'արժէ աշխատիլ այս ժո – ղովուրդին համար »: (Գէորգ Զավուշ կ'ըսէր. «Կ'արժէ մեռնիլ այս ժողովուր – դին համար»):

« Այս ժողովուրդը» մեր չրջանաւարտ – ներն են, ոչ միայն այսօրուան , այլեւ վաղուան Հայութիւնը :

Մեր չրջանաւարտներն ալ նոյն բանը կ'ըսեն կամ ըսել կ'ուզեն, երբ կեանքին համար կը դիմեն իրենց կրտսերները , վստահ՝ թէ բոլոր դէնքերուն մէջ ամէնէն հատուն, ամէնէն ամրապինդը, ամէնէն անյաղթը ուսումն է :

— «Ըսէ, Սաֆօ, դուն ալ քանի մր ուզէ Աստուծմէ: Ի՞նչ կ'ուզես , որ տայ էֆ – գի»,— կը հարցնէր օտար միսիոնար մը իր հայ եւ որբ աշակերտին :

— « Կ'ուզեմ , որ խելք տայ ինծի »,— կը պատասխաներ որբը :

« Ցեղին ձայնն էր, որ կը խօսէր իր բերնով » ,— կ'եզրակացնէր միսիոնա – րը եւ կ'աւելցնէր.— « Չէ, այդ ձգտում – մով, դէպի հորիզոնը լարուած կամքով , վախ չկայ, որ Հայութիւնը կորսուի :

Այդ վախը չունինք մենք ալ արդէն :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Այժմ հնարաւորութիւն է ստեղծուել Ն. Բիւզանդացու պիտական անախիտ հետազո – տութիւններէ վրայիկ մոռացութեան քո – ղը եւ տանելու եւ դրանք մեր հասարա – կութեան սեփականութիւնը դարձնելու համար : Մայր հայրենիք են ուղարկուել նրա մի չարք գործերի լուսանկարային պատճէնները, որոնք ուսումնասիրւում են, ստանում իրենց պատշաճ դնահատա – կանը :

Ինչ վերաբերում է նամակներին սեւա – դրութիւններին, ապա դրանք այժմ դըտ – նւում են Մատենադարանի աշխատա – կիցների յատուկ պահպանութեան ներ – քոյ եւ կը հրատարակուեն :

Վ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՒԲՐԱԿԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԼՈՒԽ

ԵՐԿՈՒՈՅ ՄԸ՝ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Ժողովուրդը դիւրաւ կը մոռնայ, Ժօրժ Ափիշա Սէն – Վենսան Մարշի, Պատոն Էվարի սպանութեամբ առեղծած ցասում – ը զոլորշիացած էր արդէն, տեղ տալու համար նոր յուզումներու :

Դատավարութեան ընթացքին, բարե – բախ՝ Շերբիւլ Փուարոյի անունը եր – բեք չէիշուեցաւ: Հարկ է աւելցնել, որ պղպէս եղաւ, համաձայն՝ իր սեփական փափաքին: Ան նախընտրեց մնալ չուքի մէջ, եւ երբ դաւինները ընծայուեցան դուրս, ինքն էր այդպէս ուզողը : Փուարոն արդէն այս գործը իրրեւ յա – ջողութիւն մը չէր համարեր եւ կը կըրկ – նէր, թէ միմիայն փողոցէն անցորդի մը մէկ պատահական կարծիքն էր գինքը ճիշդ գծին վրայ գնողը :

Այսուհանդերձ, պատահած դէպքին բացարձակ ճշմարտութիւնը երեւան հա – նելու համար, անհրաժեշտ էր Շերբիւլ Փուարոյի հանճարը, եւ, առանց իրեն , հաւանաբար այս ոճիրը պիտի մնար ան – պատիժ :

Կ'ենթադրեմ որ ինծի համար պարզ է – կած է քօղազերծելու բոլոր մանրամաս – նութիւնները այս խորհրդաւոր պատմու – թեան եւ վստահ եմ թէ, ենթադրութիւ – նս գործնականի վերածելով, պիտի կա – րենամ գոհացնել ցանկութիւնները հրա – պուրիչ անձի մը, որ խառնուած է դոր – ծին, ինչպէս պիտի տեսնուի յաջորդող իրերուն մէջ :

Իր թարմութեամբ կը պահեմ դեռ ար – պատրութիւնս այն երեկոյթին, ուր , Փուարոյի լաւ դասատրուած եւ դող – արթիկ փոքրիկ հիւրանոցին մէջ նստած , կ'ունկնդրէինք Լորտ Էճվառի սպանու – թեան մասին իր պատմածը :

Ինչպէս պելճիքացի նշանաւոր դաղտ – նի ոստիկանը ըրաւ այդ երեկոյ, ես ալ պիտի սկսիմ ներկայացումով մը, որ տե – ղի կ'ունենար վերջին Յունիս ամսուն , Լոնտոնի Թատրոնի մը մէջ, ուր ամերի – կացի արուեստագիտուհի Գարլոթա Ա – տամսի համբաւը հաւաքած էր հոծ բազ – մութիւն :

Նախորդ տարին, Գարլոթա Ատամս տուած էր արդէն երկու ցերեկոյթներ եւ իւրացուցած էր յաջողութիւն եւ յար – ծանակ: Պատմութեանս սկզբնաւորու – թեան ան կը լացնէր երեք չարաթուան պայմանագրութիւն մը, որ կը վերջանար յաջորդ օրը :

Գարլոթան ընդհանրապէս կը մենա – կատարէր զանազան աբեչներ, առանց հա – դուստները եւ բեմական տեսարանները փոխելու: Հաւասար դիւրութեամբ բոլոր լեզուներով արտայայտուելու ընդունա – կութիւնը ցոյց կուտար ան : Իր բեմա – կան տեսարաններէն մէկը տեղի կ'ունե – նար բազմաղգի պանդոկի մը մէջ եւ ինք կարդալ կը կատարէր բոլորովին այլազան դերերը ամերիկացի եւ գերմանացի դբօ – սաշրջիկներու, ճամբորդող անգլիացի ընտանիքի մը զանազան անդամներու , մեծ վայելչութեամբ սպասարկող հարբա – տահարուած ազնուական Ռուսերու ... Այս տիպարներուն իւրաքանչիւրը, յա – ջորդաբար, կը վերապրեցնէր ան հարա – զատ նմանութեամբ, սքանչած ժողո – վուրդի մը տեսողութեան առջեւ :

Ինդրոյ նիւթ երեկոյթը, այդ օր, ան վերջացուց նոր թիւով մը, զոր կոչած էր՝ «քանի մը նմանողութիւններ» :

Այս բաժնին մէջ եւս անդերազանցելի էր ան : Առանց որեւէ դիմայարդարումի եւ չպարի, իր դիմանկարը յանկարծ փո – խութեան կ'ենթարկուէր, ստանալու համար երդիծանկարը դիւանագէտի մը , հոչակաւոր աչխարհիկի մը կամ մեծա – համբաւ արուեստագէտի մը, եւ քանի մը նախադասութիւններով կ'ընդդծէր թերի – ներն ու ունակութիւնները այն անձերուն, որոնք ընտրած էր իրրեւ նշաւակ :

Իր վերջին նմանողութիւններէն մին ե – դաւ Ժանն Վիլքսոնը, Նիւ Եորքէն՝ չատ դեղեցիկ եւ մեծ տաղանդի տէր դերասա – նուհի մը, որ մասնաւորապէս չատ դնա – հատուած էր Լոնտոնի մէջ: Գարլոթան զայն կը կեղծէր զրաւիչ ձեւով մը, մա – նաւանդ ինծի՝ ամերիկացի դերասանու – հիին հաւատացեալ հիացողիս համար :

Այդ երեկոյ, ունկնդրելով Գարլոթան, ես յուզումով կը վերապանէի նախասի – րած դերասանուհիս ջերմիկ ճայնը՝ իր թաւ բնոյթով : Դանդաղ չարժումները անոր թեւերուն , որոնք կը տարածուէին եւ կը դոցուէին ... Անոր պլուզ ուժեղ թեքումը, որով իր մաղերը կը նետուէին դէպի եռեւ, իւրաքանչիւր թատերական մենախօսութեան վերջաւորութեան :

Ես գիտէի որ երեք տարի առաջ Ժանն Վիլքսոն ամուսնացած էր մեծահարուստ, բայց տարօրինակ մարդու մը՝ լորտ Էճ – վառի հետ : Շուտիներ տարածուած էին, որ քանի մը ամիս յետոյ Ժանն բաժնը – ուած էր իր ամուսինէն :

ԱԿԱՓՍ. ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Ալբի Տիկին Սօֆի Ըմպատեան, Ալբի Տիկին Կէօչեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Կէօչեան, Ալբի Տիկին Պօղոսեան, Պ. Գրիգոր Սինապեան, Ալբի Տիկին Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գրիգորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Զըրաքեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնին, փեսային, պարմիկին, սանին եւ ազգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԸՄՊԱՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 15ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ (18 Օգոստոս) ժամը 14ին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցիին մէջ; 15 Րիւ ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Խաչի վերնամատուռը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ պօրծոպու-թեան մը հետեւանքով, Մոնմորանսիի հիւանդանոցին մէջ վախճանած է Շա-բաթ, Օգոստոս 14ին,

ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ

ծնած 1887ին : Թաղումը տեղի կ'ունե-նայ Մոնմորանսիի գերեզմանատունը, Հինգշաբթի, ժամը 14ին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Խաչի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն կ'ողբայ իր ընկերոջ, Երուանդ Ըմպատեանի մահը, եւ իր խոր ցաւակցութիւն-ները կը յայտնէ ողբացեալին տիկնոջ ու ընտանեկան բոլոր պարագաններուն :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուազն Ա. Յ. Հայ Բոյրերու վար-չութիւնը կ'ընդունի իրրեւ դիչերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկները, եւ իրրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի հրճանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարե-կանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրրեւ մանկապարտէզի վարիչ Փը-րանացի օրիորդ մը :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Օգոստոս 22ին, ամբողջ օրը *ՎԱՅՐԸ՝ Անթիպի ճամբուն վրայ* վիլ-նեօվի փուժը, «Փառէ Վոկրընիէի գեղե-ցիկ անտառին մէջ :

Իջնել «Առէ տէ Շօֆֆէօր» :

Կը նախագահէ Ընկ. ՀՄԱՅԵԱԿ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերունդի Ս. Ռափայէլի ճամբարին երիտասարդ – երիտասարդու-հիները :

Մեկնում.— Մասնաւոր օթոբասը կը մեկնի Փլաս Մասենայէն (Նիս) ժամը 8·30ին, Մասրլէն կը հասնի ժամը 9ին, իսկ ժամը 9·15ին կը հանդիպի Մանեէօ :

Վերադարձ ժամը 20ին :

Իսկ կառ տ'օթօպիւսէն ամէն քառորդ ժամ օթոբասը առնել Ռափիտ Բոթ տը Ա-զիւր Քանի եւ Անթիպի համար եւ իջնել վիլնեօվ Փլաժը՝ Առէ տէ Շօֆֆէօր :

Մուտքը ազատ է :

Խմիչքի եւ ուտելիքի պիւրութիւն :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշ-ճանապարհութիւնները սկսած են: Ամէն ա-նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ-ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ-նութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօո, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927–01–72 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարրելոյի Զէօթէլի փուղէն կէլէնճեան եղբայրներէն մեծը Պօղոս կը փնտռէ իր փոքր եղբայրը՝ Պետրոս : 1918ի Զինա-դադարէն առաք իր փոքր քոյրը Ալթուն, Մարսէյլ գրկած է ինքը եւ յետոյ ինքն ալ Հալէպ գացած է : Իրենց հօր անունը՝ Վրթանէս, մօրը՝ Անահիտ, մեծ քոյրը՝ Վարդիկ, մօրեղբայրները՝ Գրիգոր եւ Սիմոն : Զիրենք փնտռողը Պօղոսն է, որ այժմ Մալթիա կը մնայ :

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի խմացնել հետեւեալ հասցէին, Նշան Թէպօյեան, 75 Րիւ տէ զ'ալփ, ՎԱԼԱՆՍ, (Տրոմ) Ֆրանսա :

Կը խնդրուի արտատպման թերթերէն արտատպել :

ՀԱՅՑԷի ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման դրկել հին հասցէն եւ՝ երկու ֆրանք :

Շաբաթ, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մու-րատեան վարժարանի սրահը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժէրար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհ-եայեան, ֆրեռերիք Ֆէյտիի եւ աշա-կերտուհիներուն ու իրենց ծնողաց :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մու-րատեան վարժարանի սրահը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ագգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ամիսզականի գործերու համար :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարի – շրջանի արձանագրութիւններու հա-մար դիմել վարժարանի Տնօրէնութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կա-նոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ.—
26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
Բացուած են արձանագրութիւնները
1965 – 1966
Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսում-նասէր աշակերտներ 10 – 12 տարե-կան : Դիմել՝
Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Avenue J. F. KENNEDY
Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը : Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք : Խաղադաշտ եւ լոգանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

Օգոստոս 14 – 16 բանակողներ կ'ընդունուին, ուղազգոյնը շաբթուան մը համար արձանագրուելու պայմանով :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք··· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա-կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիք — ծածկոցներ.— TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՄՈՒԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱԼՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 19 AOUT 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ե ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10386 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.385

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Գ.

Էրզրումի Աբրիւնար վիլայէթին կը խնդրէինք պատմութիւնը եւ անկեան՝ նոյ կը ձեւացնէ 1895 – 96ի ծաւալուն ջարդերը, որոնց արձագանգը հասած էր մինչեւ Եւրոպա, ցնցելով քաղաքակիրթ աշխարհի խիղճը :

Հակառակ արտաքին նախարար Գալ – իէի Հանոթոյի Թրքահայ քաղաքակա – նութեան, այդ օրերուն Ծրանապայի խոր – հրդրանին մէջ հայանպաստ ցնցող ճա – ռը արտասանեցին Ժան Ժօրէս, Ժորժ Քլէմանսօ, Ալպէր մը Մէօն, Տընիէ Քո – ցն, Մարսէլ Սանպա եւ ուրիշներ, խա – նդալով Ապտիւլ Համիտը, որուն անուան փակցուցին «կարմիր սուլթան» մակդիրը :

Թուրք յեղափոխականները երկու տարի առաջ 300·000 Հայերու կեանքը ար – ժէք համարած ջարդերը այն աստի – ճան կը նեմացնէ, որ քանի մը տարի մէջ վճռական գանձնք հեռուեալ ձեւով՝ —

«9 Հոկտեմբեր 1895ին ալ թէեւ Տրա – պիզոնի մէջ փոքրաթուալ հայկական շարժում մը եղաւ, բայց զգալուեցաւ » :

Ջեմիլ Օթոմանի դրաւումը կը նկարա – գրէ բոլորովին խարդախուած ձեւով : Նախ՝ սխալ է իր յիշած թուականը : 1896 Յունիս 26ին չէր, այլ Օգոստոս 14/26ին : Յաջորդիկ չաբթի 69րդ տարեդարձն էր, ուրկէ կ'ունենանք անդրադարձ – նոյն այդ պատմական դէպքին եւ չբերու – թիւնները :

Երկրորդ մոհափոքճն ալ սխալ ձեւով կը ներկայացնէ : Քրիստափոր Միքայէլ – եանն ու Ռուբինան, ուրիշ Ռուսահայի մը հետ մինչեւ Երզնկա կը գրկէ դժոխային մէքենան պարունակող կառքին հետ : Մինչդեռ Քրիստափոր 1905 Յուլիս 21ին յաջորդ Սոֆիա, Վիտոշի լերան սոսկալի տես էր զայն իր փորձած ռումբի ան – մահական պայթումին :

Ջեմիլեանը սուտ մըն ալ կը գրկէ՝ երբ կ'ըսէ թէ դէպքէն եւ գործած ռումբերու պատրաստութիւնները սուտ են, որ կիլիկիոյ ջարդերը — որոնց պատճառ «բոլոր եկեղեցիները ռազմանութի քրիստոնեայ վերածուած էին » :

1909ի Կիլիկեան ջարդերու պատասխանատուները կը վերագրէ Հայ – րուն, առանց կարմրելու :

Երբեք թէ «Դաշնակ կոմիտէ»ն ուզեր է վերականգնել Կիլիկիոյ Թագաւորութիւ – նը, որ 1375ին Եղիպտոսի Մամլուքներուն (եւ ոչ թէ Մամլուքի Թուրքերուն) կող – մէ ջնջուած էր : Սահմանադրութեան հաստատման օգտուելով, Ադանայի ա – ռաջնորդ Մուշեղ եպիսկ՝ «դէնք նետած եւ իրենց պահած Հայերը ապստամբելու մղելը» ի նախատրաստական եղան են Հայերը, որոնք պիտի հրահանգեր ձեւով սկսեր են Քրքեան Թաղերը այրել, իրենց հան – դիպածները սպանել ու չարչարել » :

Ինչպէս «անմեղ» Թուրքերը պարզա – պէս «ինքնապաշտպանութեան» դիմեր են : Ապրիլ 25ին « Հայերը վերսին յարձակ – ման սկսեր են» եւ Թուրքերը «խաղաղ դի – մադրութիւն մեռնողներ են : Երկուսուկէս բազմաթիւ մեռնողներ են եւ Մուշեղ եպիսկ՝ Ադանայի պետ :

Ինչպէս եւ ամերիկացի սկանտալա – գիրներն ու այլ օտար բազմաթիւ վկաներ ջնջնջելի փաստերով հաստա – տած են, որ կիլիկիոյ ջարդերը — որոնց պատճառ հարուստ Հայեր, կան – ցուած կերպով սարքուած էին Թուրքերուն կողմէ — ոճրագործ Իթթի – հատի նախաձեռնութեամբ :

Ադանայի երկրորդ ջարդը — աւելի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ադիւնթ — Յիրմիոքսա եւ Սթեֆանոս – փուլոս, իրենց խնդրանքին վրայ, երկու ժամ տեւողութեամբ տեսակցութիւն մը ունեցան Թագաւորին հետ, որմէ ետք կեդրոնի համախմբումին երկու պարա – գրները յայտարարեցին — « Պարզ – ցինք Թագաւորին Փոխանորդութիւնը մեր բաժնուելիքն ետք ստեղծուած քաղաքա – կան կացութիւնը : Թագաւորը իր կարա – կացութիւնները պիտի հանէ եւ մեզ կրկին կանչէ, հաղորդելու համար իր որոշում – ները : Նոյնա, որ տեսած էր Թագաւորը Յիրմիոքսէն եւ Սթեֆանոփուլոսէն ետք, յայտարարեց որ այս վերջինները նորէն պիտի ընդունուին Թագաւորէն եւ թէ Թագաւորը անոնցմէ մէկուն պաշտօն պի – տի տայ նոր կառավարութիւնը կազմե – լու : Միւս կողմէն Փոխանորդութիւն հա – մակիրները երեսուն հազար հոգիով ցոյց մը կազմակերպեցին Ադիւնթի մարզա – դաշտին մէջ :

Լոս Անճելըս — Երեքշաբթի պիշեր Լոս Անճելըսի Ուաթս թաղամասին մէջ լուսարձակը վերջ դրաւ : Լոս Անճելըս, չնորհիւ ազգային պահակազունդի ներ – կայութեան, խաղաղ վիճակ մը կը ներ – կայացնէր : Խաղաղութեան Նոպելեան մրցանակաւոր Լութեր Քինկ եկաւ Լոս Անճելըս, յայտարարելով թէ պիտի աշ – խատէր ձերբազատել Սեւամորթները ծայրայեղական խռովարարներու ազդե – ցութենէն : Վերջին լուրերուն համաձայն ազգային պահակները սկսած են քաղաքէն քաշուիլ :

Վիէթնամ — Կառավարական ուժերը կրցան ձեռք բերել Վիէթքոնկներու կա – բեւոր որջ մը, Գա–Տամի չրջակայքը : Գաղանի զործատուներ, էլեկտրական կեդրոն մը եւ կարեւոր տպարան մը կը զործէին այս որջին մէջ : Վիէթքոնկները հոս կը պատրաստէին իրենց ձեռնառում – բերը : Յատուկ ձայնափիւռ մը կը սրսի – ռէր ըմբոստներուն հաղորդումները : Մթերանոցներուն մէջ գտնուեցաւ ասոր թոն թպդրական թուղթ, 52 հազար փամփուշտ, երկու հազար ձեռնառումբ, երկու հարիւր ռումբեր եւ գնդացրի ա – սակի զէնքեր : Վիէթքոնկները տեղւոյն վրայ կը պատրաստէին նաեւ մանկական –

ծանր քան առաջինը — կառավարիչներն էին Իթթիհատական Մահմուտ Շեվքէթ փա – շայի «չարժուն բանակ»ին դինուորները, որոնք Կիլիկիա գրկուելէ ետք, խաղաղութիւնը վերահաստատելու հա – մար : Հայերը արդէն յանձներ էին բոլոր դէնքերը եւ խաղաղութիւն կը տիրէր քա – ղաքին մէջ, երբ դինուորները, հպիւ կառախումբէն իջած, զաւզդրաբար խոշ – խոջկին հազարաւոր անդէն ու անպաշ – պան Հայեր, կիներ ու մանուկներ :

Մուշեղ եպս. դէպքերուն առեն Ադանա չէր գտնուեր : Հետեւաբար սուտ է, որ անիկա « Ազգքանդրիա խոյս տուած» է : Սուտ է նոյնպէս, որ պատերազմական առեանը «ջիհատ անմեղ Թուրքեր» մահ – ուան դատապարտած ըլլայ : Ինչպէս – պաշտպանութեան դիմող հերոս «Քառասուն Մխաք» եւ քանի մը անմեղ Հայեր անար – դարօրէն կախաղան բարձրացուեցան Ա – դանայի մէջ : Ոճրագործ Թուրքերը, ինչ – պէս միշտ, այս անգամ եւս անպատիժ մնացին :

Ապրիլեան 1909էն 1914 Փետրուար 8ի Բարենորոգումներու Համաձայնագրին գտահիլէ վերջ, կանգ կ'առնէ առաջին աշխարհամարտի դէպքերուն, «տեղահա – նութեան օրէնք»ին վրայ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Ե. ԶԱՐՈՒԲԵԱՆ ՊՐԱԶԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Գահիրէէն կը հաղորդուի թէ խորհ – կառավարական եւ կուսակցական պատ – ուիրակութիւն մը, պլխաւորութեամբ Հայաստանի Կոմկուս. կեդր. Կամիտէի Ա. քարտուղար Ե. Զարուբեանի, օգոստո – սով մեկնելով Մոսկուայէն՝ պահ մը կանգ առած է Գահիրէ, յետոյ՝ մեկնած Պրա – զավիլ, ներկայ գտնուելու համար Քոն – գոյի անկախութեան տարեդարձի հանդէ – սութեանց : Պատուիրակութեան մաս կը կազմէ նաեւ սիեզերագնաց Թիեոով :

ներ եւ ճարտարապետներ :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ անկախութեան քսանե – րորդ տարեդարձին առիթով խօսած ճառի մը մէջ նախագահ Սոքառնօ յայտարա – րեց — «Աչխարհակալութեան դէմ իր պայքարին մէջ Ինտոնեզիա, ի պահանջել հարկին, պիտի գործածէ նաեւ հիւլէա – կան ռումբը : Մենք ունինք մեր հրթիռ – ները եւ պիտի չարունակենք նման դէն – քերու չինութիւնը՝ պաշտպանելու հա – մար մեր երկիրը » :

ՏԵԼՀԻ — Հնդկական սիխ համայն – քին պետը՝ Թաթահ Սինկ, յայտարարեց թէ անճնաւոյան պիտի ըլլայ, եթէ երբեք Հնդկաստանի վարչապետը՝ Շաստրի, չորոչ, յառաջիկայ 25 օրերուն ընթաց – քին, ստեղծել սիխ պետութիւն մը Հնդ – կաստանի հիւսիս – արեւմուտքը :

ԹՈՒՒԻՕ — Կիրակի օր Ճափոն ոդեկո – չեց 1945ի իր պարտութեան յիչատակը պատուելով իր զոհերն ու ապօթելով աչ – խարհի խաղաղութեան համար : Պաշտօ – նական արարողութիւններուն կը նախա – դահէր կայսրը՝ Հիրօ Հիթօ : Պատերազ – մին մէջ մեռած երեք միլիոն ճափոն պին – ուորներուն ի յիչատակ բարձրացած խո – րանին առջեւ ղլխահակ, կայսրը յայտա – րարեց — «Երբ անցեալը կը յիչեմ եւ կամ երբ կը քննեմ մեր երկրի թէ աչ – խարհի ներկայ կացութիւնը, տխրու – թեամբ եւ անձկութեամբ կը լեցուիմ : Մեր ամբողջ ժողովուրդին հետ միասին կ'ապօթենք մեր երկրի ապապային, աչ – խարհի խաղաղութեան եւ պատերազմին զոհերուն հոգիներուն համար » :

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ — Արաբ ընկերվարա – կան Միութեան անունով խօսք առնելով, Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան վարչապետ՝ Ալի Սապրի, չեշտած է որ Մեծն Բրիտանիա հարկ է լքէ Ատէնի, Լիպիոյ եւ Կիպրոսի իր խարխնները :

ՊՈՒՔԱՐԵՍՏ — Ռումէն կառավարա – կան թէ կուսակցական դեկավարներ նե – կայիս Պուլկարիոյ Վարնա քաղաքը կը գտնուին, եւ պաշտօնական տեսակցու – թիւններ կ'ունենան պուլկար դեկավար – ներու հետ :

ՏՈՐԹՄՈՒՆԴ — Վիլլի Պրանտ բնտրա – պայքարի իր ճառերէն մէկուն մէջ յայ – տարարեց, թէ «Երբ Հարաւ. Արեւելեան Ասիոյ մէջ վտանգները փարատին, չատ աւելի դիւրաւ կարելի է խօսել Եւրոպայի խաղաղութեան, այսինքն՝ Գերմանիոյ մասին » : Պրանտ խոստացաւ սկսիլ հաստատիլ գործակցութիւն մը արեւ – մուտքի հետ, աւելցնելով նաեւ թէ Գեր – մանացիները չունին այլեւս համաչխար – հային ուժգական նոր ուժ մը ըլլալու ոչ միջոցները եւ ոչ ալ փափաքը :

ԳԱՀԻՐԷ — Արար Միացեալ Հանրապե – տութեան փոխ նախագահը՝ Ամեր, ըն – դառաջելով Զօր. տը Կոլի հրաւէրին, պաշտօնական այցելութեամբ Փարիզ պի – տի մեկնի, կը գրկ «Ալ Ահրամ» : Սուէզի ստղնապին ետք (1956) բարձր ատիճա – նի առաջին հանդիպումը պիտի ըլլայ ա – սիկա Ֆրանսական եւ եգիպտական իչ – խանութիւններուն միջեւ :

ԹՈՒՐՔԵԻՈՒՍ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ վարչապետը, Իւրկուպլու, Օգոստոս 14ին պաշտօնական հանդաման – քով կ'այցելէր Խորհրդային Միութիւնը : Մոսկուայի մէջ Կոսիկինի, Միկոյեանի, Մազուրովի, Վորոշիլովի եւ ուրիչ դե – կավարներու հետ սիրալիր ու երկար խո – սակցութիւններէ ետք Թուրքիոյ վարչա – պետը կ'այցելէր նաեւ Ուկրանիա եւ Լե – նինկրատ : Երկուշաբթի, Օգոստոս 17ին վերջ կը գտնէր Իւրկուպլուի Անգարայի բառե – րով «ճամբորդական այս պարզ չրջա – պտոյտը» : Արեւմտեան դէսերը, որոնք մտահոգուած են Ատլանտեան Ուխտով, չեշտելով հանդերձ թէ աւելի անտեսա – կան բնոյթ կը կրէին այս տեսակցու – թիւնները, չեն ծածկեր սակայն երկու երկիրներուն միջեւ նաեւ քաղաքական մերձեցումի մը հաստատումը : « Լը Մոնտ»ի համաձայն սիկա վերա – գարձ մըն է այն օրերուն՝ « երբ քառա – սուն տարիներ առաջ Լենին եւ Աթաթուրք կը յայտարարէին միասնաբար կուրծ տալ աչխարհակալութեան » :

Այս խօսակցութիւններէն ետք հրատա – րակուեցաւ նաեւ պաշտօնական հաղոր – դագրութիւն մը, որուն դլխաւոր կէտերը ահաւասիկ —

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ — Անհրա – ժեշտութիւն՝ փարատելու միջազգային լարուած մթնոլորտը՝ գործադրելով ըս – կըզբունքը խաղաղ համակեցութեան եւ յարգելով ՄԱԿի օրէնքները : Երկու եր – կիրներն ալ կը մնան պաշտպան ընկե – նուր դինաթափութեան, պայթամայրի – րու արտադրումին, եւ կը մաղթեն որ հասարակաց համաձայնութեամբ լուծ – ումն ենթրոպայի ապահովութեան կապ – ուած խնդիրները » :

ԿԻՊՐՈՍ — « Երկուսուկէս կը նկատենք թէ Կիպրոսի հարցին լուծումը հարկ է որ հիմնուի Կիպրոսի անկախութեան ու երկ – րի ամբողջականութեան վրայ, յարգելով արդար իրաւունքները երկու համայնք – ներուն՝ Յոյներուն ինչպէս նաեւ Թուր – քերուն, որոնց հարկ է ապահովել խաղաղ վիճակ մը, ընդունելով որ ազ – գային երկու տարրեր համայնքներ կան կղզիին մէջ :

Երկու երկիրներուն կառավարութիւն – ները կը յայտարարեն որ, Կիպրոսի հարցին թէ միջազգային բոլոր խնդիրնե – րուն առընչութեամբ, որեւէ տեսակի ընդհարում հարկ է լուծել խաղաղ մի – ջոցներով, արդար իրաւունքներու եւ արդարութեան սկզբունքներուն հիման վրայ » :

Հաղորդագրութիւնը կիպրոսի տարն – չութեամբ կ'աւելցնէ, թէ չհաղորդուած կոմիներն ու ՄԱԿի անդամ պետութիւն – ները հարկ է զործադրեն Ապահովութեան Խորհուրդին 1964 Մարտ 4ի եւ 1965 Օ – գոստոս 10ի որոշումները :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ — Երկու եր – կիրները պիտի զարգացնեն տնտեսական փոխանակութիւնները : Թուրքիա Խոր – հրդային Միութենէն պիտի գնէ ճարտա – րարուեստական կտրմածներ, եւ փոխա – րձաբար Խորհրդային Միութիւնը Թուրքիայէն պիտի գնէ մեծ քանակու – թեամբ Թրքական արտադրութիւններ (չոր պտուղ եւ ուտեստեղէն) :

Հաղորդագրութիւնը կը վերջանայ նչե – լով թէ Կոսիկին ընդառաջած է Իւրկուպ – լուի հրաւէրին, պաշտօնապէս այցելելու Թուրքիա :

ՀԱՅՐԵՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

ՄՆԱՍ ԲԱՐՈՒՎ, ԴԱՏԵՄ

Երբ մանուկ էի, տեսայ հողէ պատերը մեր տան ու ծուխէն սեւցած ձեղուներ ցածլիկ: Տեսայ արեւէն խանձած երես – ներով դիւզացիներ եւ աքլորներու մենա– մարտ՝ թրիւել կոյտերու վրայ: Տեսայ ձիւնամրրիկը մեր դիւղին ու լսեցի չու – ներուն առնոցը լուսամաններ դիչերներ – րուն:

Ականջիս դեռ կը հնչէ մեր եկեղեցիին զանգակին ձայնը եւ դաչտերու գարնան ծագկաւէտ տեսարանները զրկիչ: Դի – տած եմ արօրներու երթը հայրերուն հոգե – րուն վրայ ու տեսած՝ թարմ հողին ծալ – քերը երկարաձիգ: Ջոգած եմ ծագիկներ հայրենի գաչտերէն ու թարմ ոտներ՝ մեր ատրաստներէն: Վազած եմ մեր կալերէն ու բլուրներու կատարներուն վրայ պըզ– պըզած՝ լսած եմ մեղուներու եւ մժեղ – ներու բզզոցները: Ոչխարներու եւ գառ – ներուն հետ՝ նոյն ապրիւրներէն ջուր խմած եմ, եւ ամրան ոսթերուն, ծառե – րու չուքին, մեղմաթար զեփիւռներուն ճայնը ունկնդրած: Տեսած եւ ապրած եմ ասոնները մեր դիւղին, — Ս. Զաուիկ, Ծը – նունդ, Մելիմէտ եւ Ս. Կարապետէն ե – կած լարախաղացներու ճիտնութիւնները դիտած:

Մոած եմ գարուց եւ եկեղեցւոյ խուն – կին հոսր քաղած մանուկի իմ սրտէս ներս: Վկայ եմ Նաւասարդեան խաղե – րուն՝ երբ մեր ազուամազ ազաքը իրենց դնդերները կը փորձէին Ս. Յովհաննէսի կանաչ մարգերուն վրայ: Լսած եմ եր – գերը մեր ազոց ու տեսած բարի ժպիտ – ները մեր նահապետներուն: Երգի, պա – րի, ասնելու, խրախճանքներու, հարսա– նեկներու եւ ամօթխած աղջիկներու է – գեսը դիտած ու փեսացուներու դաղանի ժպիտներուն խորհուրդը չափած: Զմրան օրերուն երդիքներէն սլացող ծուխերուն նայած եմ ու դարնան՝ մեր դիւղին հիւր արագիլներուն սրընթաց ճախրումներուն հետեւած:

Տեսայ նաեւ մեծ Արհաւիրքը, որ ան – գաւ մեր դիւղէն: Թրքական վայրագու – թիւն մը սարսեց մեզ ու չէն դիւղը դար – ձաւ աւերակ: Լծուորները կանդ առին ու դաչտերը մնացին խոպան: Տաճարները քարուքանդ եղան ու տուները կործանե – ցան հիմնայատակ: Դաւեմի Հայրենի – նը, բովանդակ Աբեւմտեան Հայաստանի Հայրենեան պէս, հաւաքեցին, աքսորե – ցին, կոտորեցին ու խարոյկներու վրայ վառեցին ու չսեերը մորթեցին: Տեսայ մեր դիւղացիներուն ժպիտները, ար – ցունքները, տառապանքը: Դէպի խաւար առնող ճամբաները:

Քանդուած տուներու եւ աերեզմաննե – րու մէջ մնացինք քանի մը խլեակներ, անօթի, բոպիկ, անտէր, վախի եւ դողի անչափելի սարսափներու տակ: Վերջին վիճակներն էինք չէն ու պայծառ դիւղին, որու վարդիամարիններէն հաք աւերակներուն մէջ ապրեցանք որպէս բունաւոր թռչուններ:

Աչխարհի ո՞ր ժողովուրդը ունեցաւ մեր դժբախտ կեանքը: Աչխարհի ո՞ր ժող – վուրդը իր սերնդներուն դիակներուն վրայէն անցաւ՝ սարսափը սրտին եւ ար – ցունքները քարացած իրենց աչքերուն մէջ:

— Միայն մեմ:

Հայը բացառիկ եղաւ իր արհաւիրքին մէջ եւ այդ առասպանքը, իրեն հետ, տարաւ աչխարհի աչխարհ ու բոլոր եր – կիրներուն մէջ, մնաց սրբուհի, դրիւած իր հայրենի տունէն ու գարաւոր հայ – րենիքէն: Մեր արիւնին ու առասպան – քին առջեւ՝ մարդկութիւնը գարձաւ ցած եւ առաին, գարձաւ փերեզակ: Օ՛ այս որքան մեծ եմ մեմ՝ ի տես չնացած մարդկութեան ,որ ատա ծախու է հաներ ամէն բան՝ ի խնդիր դեղին մետաղին:

×

1921: Հայրենի դիւղին վերջին բեկոր – ները կ'ուղեն հեռանալ թրքական ծանր ու խեղդիչ կապանքներէն: Շատեր փա – խըստական կը մեկնէին եւ ուրիչներ՝ պաշտօնական անցագիրներ կ'առնէին հե – ռանալու դէպի Հալէպ: Մուսթաֆա Քե – մալ կը հետեւէր իր նախորդներուն . — Աժտյացնել Հայաստանը՝ առանց Հայի , որպէսզի յետագային Պալքաններէն թուրք գպրոցականներ գրիչը մեր պատենական հողերուն վրայ : Մեկնող Հայերուն ան – ցագիրներուն վրայ գրուած էր հետեւեա– լը.— « Թուրքիայէն կը հեռանամ, ա՛լ չվերադառնալու պայմանով »: Կը հետա – նայինք մեր գարաւոր հայրենիքէն՝ որով– հետեւ այդ հայրենիքը թուրքերը վերա – ծեցին դժոխքի : Բանդեցին մեր տուները, ջարդեցին ու գարհուրելի գազանութեամբ փճացուցին ամէն բան: «Կեավուր» բա – ոը մեր վրայ ծանր կը կշռէր ու մենք կորնցուցած էինք մարդկային մեր բո – լոր իրաւունքները:

Մեր հողերուն ու կալուածներուն տէ – րը՝ թուրքերն էին այլեւս, իսկ մենք՝ դերի անոնց: Գիւղի փոստատիներուն վրայ սկսան չառնալ եկուոր Թուրքերն ու Քիւրտերը, օձերն ու կարիճները, սա – տուններ եւ դիակ յօշոտող կենդանիները: Տարին սրբազան քարերը մեր եկեղեցի – ներուն ու փողոցի սալայատակ չէնեցին: Այդ սրբազան քարերուն վրայէն կ'անց – նէին ա՛չ միայն Թուրքերը, այլեւ կենդա– նիները,— եղներ, կովեր, ոչխարներ , չուներ, ձիեր, էշեր ու Թուրքերը ...:

Աչքարերով Թուրքերը իրենց բակերը չինեցին ու մեր աչքերուն առջեւ անոնց վրայ կոխկրտելէն կը հրճուէին: Տարին նաեւ քարերը մեր բնտանեկան դերեզ – մաննոցներուն, ախոռներ ու դոմեր չինել տուին ու մենք, «մնացորդներս», պէտք էր դիակիներ այդ բոլորը, տեսնէինք մեր մեռելներուն անունը կրող քարերը ու դիչերները խոսվքներու մէջ տուայտիլ – ինք:

Սրբապղծուած մեր հայրենի աերեակ – ներուն վրայ, մենք ընտրեցինք ազատու– թեան ճամբան: Հեռանալ արիւնի եւ զուլումի տեսարաններէն, երթալ տեղ մը՝ ուր ալ մեզի «կեավուր» պիտի չըսէ– ին, ու մարդկային մեր արժանապատա – ուութեան չդպչէին: Վաթսունք ձիա – կառքեր : Մեր փոքրիկ կարաւանը, ըն – դամենը 18 կառքեր, Քեսիրիկէն ճամբայ ելաւ դէպի Տիլբրանակերտ, Ուրֆա – Ճարապլուս ուղղութեամբ: Առաջին հանգրուանը եղաւ Գոմք դիւղը: Երկրորդ օրը ձիակառքերը ճոնչալէն բանեցին Ուղտվիզ լեռնային կածաններուն եւ հետ ի հետ՝ սկսան մոդկել դժուարին գառիվե– րը : Կ'երթայինք այն ճամբաներէն, ուր– կէ, վեց ատրներ մեզմէ առաջ, անցած էին կարաւանները Ասրբերդէն, Կաբի – նէն, Բալուէն, Ջարդուելու համար լեռ – նային այդ կիրճերուն մէջ ու քարաժայ– ռերուն տակ :

— Հէ՛յ, Մարգար, ալ Դաւեմը պիտի չտեսնենք, — կ'ըսէր Բլլոյ Ասչօն՝ Մար– գար Մուրատեանին :

Մարդարը Ասրբերդի բոլոր դիւղերն ալ այցելած էր գրեթէ, որովհետեւ՝ նչա – նաւոր թմբկահար էր եւ «զուռնայ» կը դչէր: Մեկտ ձիերը աքալով, փռնգտա – լով, կառքերը քաչեցին Ուղտվիզի գա – գաթը: Զատիվարը պիտի սկսէր դէպի Փոնոսի խանը եւ անկէ ալ՝ Արղնի ու Տիլբրանակերտ :

Մարդար Մուրատեան խնդրեց կառա – պանէն, որ հինգ վայրկեան գագար տայ մեզի, որպէսզի վերջին անգամ դիտենք հեռաւորութեան մէջ մնացած մեր դիւ – ղը: Հաւաքուեցանք բոլորս: — Բլլոյ Ասչօն, Բլլոյ Ակօն, Մարգար Մուրատ – եանը, Զաւէն Տէր – Թորոսեանն ու իր մայրը, ես՝ մօրս հետ, Գլաբկանց Թորո– սը, մեծով ու պզտիկով, սկսանք դիտել հիւսիս – արեւմուտք, հորիզոնին տակ մենաւոր Դաւեմը , որուն գաչտերուն վրայ կայ մեր դիւղացիներուն քրտինքն ու ժպիտը, ուրախութիւնն ու աչխատան– քի կորովը : Արցունք եւ արեան համայ – նապատկեր : Ասչելութեան չափ գժուա– րին բոպէներ ու կսկիծներ :

Դիտեցինք մեր դիւղը վերջին անգամ : Մեծերը սկսան հոնքուր – հոնքուր լալ , մեր մանուկի սրտերը փղձկեցան ու չդի– մացանք յիչատակներու այն փունջերուն, որ կային մեր սրտերուն մէջ՝ փոխան – գուած Դաւեմէն : Ծննդավայր մը կը ձգէինք մեր եաին: Հոն էին մեր մանուկ– ութեան օրերը, մեր պապերուն գերեզման– ները, մեր կրօնական սրբավայրերը: Մեր եաին կը ձգէինք ժպիտ, ուրախութիւն, տառապանք, սարսոփ ու սրբութիւն :

— Հէ՛յ Դաւեմ, մնաս բարով :

— Մնաս բարով, մեծ հայրիկ , (մե– ռած ու դիւղը թաղուած):

— Մնաս բարով անուշիկ մայրիկ , (մեռած ու դիւղը թաղուած):

Ամէն մէկս մեռել մը ունէինք, թող – ուած Դաւեմի գերեզմաններուն մէջ: Ու « մնաս բարով »ները կ'ուղղէինք Դաւե – մին, մեր մայրերուն ու հայրերուն: Այ « մնաս բարով » բառերէն չատ քիչեր կ'ապրին ներկայիս: Մեծերը մեռան, պատմութիւնը գրելու գժբախտութիւնը մեզի վիճակուեցաւ :

Ուղտվիզի լերան գագաթին վրայ, ես դեռ չեմ մոռցած արցունքները Բլլոյ Ա– չոյին, Բլլոյ Ակոյին, Մարգար Աման , Զաւէն Տէր – Թորոսեանին եւ ուրիչներու: Եղաւ Տէր – Թորոսեանին եւ ուրիչներու դեռ կը լսեմ հեծկլտալուքի ձայնը այդ պիւղացիներուն :

— Մնաս բարո՛վ, Դաւեմ ...

ԹՈՐՈՍ ՀԵՐՈՑԵՄՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

(Ե. եւ վերջին մաս)

ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԸՐ ԻՆՉՈ՞Ւ ԵԼԱՒ

1914 Հոկտեմբեր 31ին ռուսական բա – նակները արեւելեան Պայազիտի հիսե – սակոմբ՝ սահմանը անցնելով յոսալա – նալ սկսան :Ասոր մէջ չատ մեծ էր սե – պագի Հայերուն դերը: Այս հաւատքա – նութիւնը որ վերուկէս դար Օսմանեան Հոդերուն մէջ ապրած էր, Քրքական բանակները կռնակէն գարնելով, ռուս – կան բանակներուն ճամբայ գոյց տալով , լրտեսութիւն ընելով, տեղացի Թուրք ու խլամ ժողովուրդին անբերեսկական չարչարանքներ ի գործ գնելով ու յար – ձակումներ գործելով Քրքական բանակ – ները իրենց հոդին վրայ գժնդակ վերքե – րու կը մատնէին եւ դէպի արեւմուտք Քրքական մեծ գաղթին պատճառ կը գառնային:

Այս դէպքերուն վրայ 1915ին «սկզբ – յաթ » կամ «տեղահանութեան օրինք» անունով (եւ հիմա այս օրէնքին յիսու – ներորդ տարեգարձը ոգեկոչող հայ պա – գարնակչութիւններուն անվնաս չըլլաններ փոխադրութիւնը նախատեսող) օրինք մը հանուեցաւ :

ցուած Դաւեմէն : Ծննդավայր մը կը ձգէինք մեր եաին: Հոն էին մեր մանուկ– ութեան օրերը, մեր պապերուն գերեզման– ները, մեր կրօնական սրբավայրերը: Մեր եաին կը ձգէինք ժպիտ, ուրախութիւն, տառապանք, սարսոփ ու սրբութիւն :

— Հէ՛յ Դաւեմ, մնաս բարով :

— Մնաս բարով, մեծ հայրիկ , (մե– ռած ու դիւղը թաղուած):

— Մնաս բարով անուշիկ մայրիկ , (մեռած ու դիւղը թաղուած):

Ամէն մէկս մեռել մը ունէինք, թող – ուած Դաւեմի գերեզմաններուն մէջ: Ու « մնաս բարով »ները կ'ուղղէինք Դաւե – մին, մեր մայրերուն ու հայրերուն: Այ « մնաս բարով » բառերէն չատ քիչեր կ'ապրին ներկայիս: Մեծերը մեռան, պատմութիւնը գրելու գժբախտութիւնը մեզի վիճակուեցաւ :

Ուղտվիզի լերան գագաթին վրայ, ես դեռ չեմ մոռցած արցունքները Բլլոյ Ա– չոյին, Բլլոյ Ակոյին, Մարգար Աման , Զաւէն Տէր – Թորոսեանին եւ ուրիչներու: Եղաւ Տէր – Թորոսեանին եւ ուրիչներու դեռ կը լսեմ հեծկլտալուքի ձայնը այդ պիւղացիներուն .

— Մնաս բարո՛վ, Դաւեմ ...

ԹՈՐՈՍ ՀԵՐՈՑԵՄՆ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԱՂԱ

Սերդիս աղա այս անգամ լաց ու կոծը չվերսկսաւ, նայուածքը խոլոր, խուլ ձայնով մը որուն մէջ կարծես մարդկա – յին չէշտ չէր մնացած այլեւս, մրմռաց.

— Նամակը , աղբօրս նամակը տուր...

Համբարձում աղա, անայլայլ, բաղմո – ցին վրայ նստած իր գոհը կը դիտէր :

— Նամա՛կը, նամա՛կը... ի՛նչ խաստէր խեղճը :

Վերջապէս սպառնալից , վայրագ ոտ – քի ելաւ ու դէպի Համբարձում աղային դիմեց :

— Տո՛ւր սա անիծեալ նամակը ...

Համբարձում աղա հասկցաւ որ այս ան– գամ ճար չկար, հարկ էր նամակը յանձնել, հետեւաբար աճապարեց պարու– նակութիւնը իմացնելու :

— Ա՛հ, կարդա՛, մեռնողը Զաբէլն է.. անգրանիկ աղջիկդ ... մեղա՛յ, մեղա՛յ, Աստուած ողորմի հոգուն ...

Սերդիս աղա խելագիլ հասած էր Համ– բարձում աղային քով .

— Նամա՛կը... չուտով նամակը տուր, կ'ուռնար ահռելի ձայնով մը :

Համբարձում աղա նամակը յանձնեց :

Սերդիս աղա սկսաւ կարդալ ...

Ձնչող, անձկագին լռութիւն մը կը տի– րէր բովանդակ սենեակին մէջ. չունչեր – նիս բռնած ակնապիշ կը դիտէինք ատ – բատիտ մարդը որուն դէմքը չեմ դիտեր ինչ դահանգալի ձեւ մը առած էր: Երբեք կարելի չէր երեւակայել մարդկային կերպարանքի մը աւերումն ու քայքայու– մը այսքան քիչ տաեղի մէջ :

Ցանկարծ աղաղակ մը արձակեց եւ ին– կաւ բազմոցին վրայ : Իմացած էր քա – մենալի ճշմարտութիւնը: Իր կինը, Թա – գուհի հանըմն էր մեռնողը ... այն, ո – րուն վրայ կատղացած էր Սերդիս աղա իր երջանկութեան ամբողջ չէնքը: Իր օճա – խին պահապան հրեշտակը, ապարաիին պարիին էր որ ի՛նչ յայտառնար , բոլան – դակ երջանկութիւն մըն էր որ յանկարծ կը ջախջախուէր, կը փշրուէր վերջնա – կանապէս, անդառնալի ...

Սերդիս աղա երբ քիչ մը ուշաբերեցաւ, երկար տաեն հանդարտիկ լացաւ, կամաց կամաց խօսելով ինքնիրեն, սիրելինե – րուն, մեռնողին հետ: Դեռ Համբարձում աղային խօսքերուն ազդեցութեան տակ , կրած հարուածէն անբանացած, իրեն այնպէս կը թուէր թէ զաւակներն ալ մե– ռած էին, մայրն ալ մեռած էր, ամբողջ ընտանիքը ոչնչացած էր սոսկալի չարա – դէպի մը մէջ ու ինք միս մինակ կը մը– նար աչխարհի երեսը ...

— Թագուհի՛ս, զաւակնե՛րս, մայրի՛ – կըս, ա՛խ , ես ասանկ թողուցիք ...

Լռեց : Մէկէն ինքզինքին եկաւ, քովը գտնուած գաւաթը պարպեց, կրկին ու – չաղրութեամբ կարպաց նամակը, ար – ցունքները սրբեց եւ ոտքի ելաւ :

Նոյն միջոցին Համբարձում աղա վա – ռարանին քով կայնած կը տաքնար, իրեն յանձնուած ծանր պաչտօն մը յաջողու – թեամբ կատարող մարդու մը արտի դո – հունակութեամբ :

Սերդիս աղա դէպի անոր դիմեց եւ եր– կու ձեռքով, կոճկուած սեթրերին օձիքնե– րէն բռնելով, ձայնով մը որուն ահագ – նութիւնը տակաւին ականջներուս կը հըն– չէ կարծես՝ գոչեց .

— Անօրէ՛ն, անաստուա՛ծ մա՛րդ ... ամէնէն առաջ չըսէի՞ր որ հնախ, Թագու– հին է մեռնողը... բոլոր գաւահներս մէ– կիկ մէկիկ մեռցուցիր, մայրս մեռցու – ցիր, ամէնուն վրայ արցունք թափել ար– ւիր... ամէնուն համար հոգիս արիւնե – ցիր.. անօրէ՛ն , անաստուա՛ծ... աւա – նա՛կ մարդ ...

Ու Սերդիս աղա, միչտ Համբարձում աղային օձիքներէն բռնած, այնքան ուժ– գին կերպով թօթուեց ու ցնցեց զայն որ սեթրերին կոճակները քակուեցան , օձիքը պատռեցաւ ու կոնակի վրայ գետին ատպատեցաւ :

Սերդիս աղա գոհ ու թեթեւցած հան – գարտ քայլերով դուրս ելաւ սենեակէն ու քաչուեցաւ ննջասենեակը:

Վազեցինք Համբարձում աղային քով, որուն լեզուն բռնուած էր յուզմէն: Վեր առինք գետնէն, խելքը գլուխը բե – րինք ու ճամբու դրինք :

Ա՛լ իր ապրելութիւնը, իր յարգը կոր – սընցուցած էր ամէնուս քով: Իր քաւա – գլոր անկումին հետ ինկած էր նաեւ մին – չեւ այն տաեն մեր աչքը կուրցնող կեղ – ծանքը ու կը տեսնէինք որ ամէնուրեք մէ – րի մը, կատարեալ աւանակի մը տիմարի մը, կատարեալ աւանակի մը պէս կատարած էր իրեն յանձնուած պար – տօնը :

×

Աստեն աստեն կուգար նորէն Համբար – ձում աղան մեր տունը, միչտ կոծկուած, միչտ սակաւախօս , միչտ յամրաքայլ : Իր հագուստը, իր խօսքերը, իր քայ – լուածքը միմիայն մեր ծաղրն ու հեգնա – թիւնը կը չարժէին: Երբեմն խնդրի մը վրայ իր կարծիքը կը հարցնէինք , բայց միմիայն քեթին խնդալու համար եւ այ – քան անպատկառօրէն կը խնդայինք վերջապէս զազրեցուց իր այցելութիւն – ները :

Վրէժխնդիր լուծած էինք :

(8 եւ վերջ)

Մինչեւ Սարըքամըշ երկարող ուսա – կան բանակները իրենց պրաւած հողերուն վարչութիւնը Հայոց առաջ էին :

Ամէն նահանգի մառնաւոր պատմու – թեան մէջ այդ օրերը յիշեցնող ամօթա – կան մէկ այդ ալ 1916 թուին եղաւ : Ռուսական բանակները Յունուար 11ին Քէօփրիւքէօյի վրայէն յարձակման անցնելով, Թրքական բա – նակներուն դէմ տեղական խափանարա – րութիւններով ալ յառաջանալու հնարա – ւորութիւն գտան : Փետրուար 15ին էր – զրում, Մարտ 3ին Պիթլիս, Ապրիլ 18 – ին Տրապիզոն, Մուշ, Կեմախ եւ Յունիս 24ին Երզնկա ձեռք ձգեցին : Ռուսերը իսկոյն այս քաղաքնե – րուն, վանի Պիթլիսի, Մուշի գլխաւորու – թիւնով մէկմէկ հայ մելիքներ կար – գեցին : Մօտ չորս տարի տեւող պրաւման ընթացքին Արեւելքի այս հնդոս քաղաք – ներուն մէջ (Երզնկա, Էրզրում, Մուշ, Վան, Պիթլիս, Կարս) հայ կոմիտաճինե – րը թարթ բնակչութիւնը աջակցելով, բա – պանելով հարեւրին ուխտաւորներին ճիշ հարեւրին քաղաքացիներին վերջնին : Նոյն պարապան Կովկասի մէջ ալ պատա – հեցաւ , 1897ին հարեւրին յիսունեակու – ր թարթ եղող Երեւանի թաղթ բնակչու – թիւնը 1920ի սկիզբը հարեւրին 4·3ի ին – կած էր :

ՍԵՒՐ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1919 Մարտ 4ին եպարքոս Տամատ Յէ – բիս փաշա համաձայնական պետութեանց հանոյ թուելու համար «Սեւրի յանթ»ի օ – րինքը լատադնս գործադրել եւ գաղ – թող Հայերը պաշտպանել առաջ Պօպալ – լեանի քաղաքամբ ու Եօղոատի փոխ – միջազգային քեամիլ պէյը այս պէյերին իրեւ յանցապարտ ցոյց տալով մահուան դատապարտել տուաւ եւ 1919 Ապրիլ 8– ին Պայպուրտի հրապարակին վրայ կախել տուաւ :

Դէպքէն տարի մը ետք՝ 1920 Ապրիլ 20ին տարապրուած Սեւրի դաշնագրին համաձայն Թիրկիոլու, Երզնկա, Պիթ – լիս վերջին տահմանագլուխ ըլլալով Արե – ւելքը Հայերուն արուած էր : Կոմիտաս – եցիները այս որոշումը խոհոյն գործագրե – լու ձեռնարկելով Յունիս 10ին իրենց հիմնած հայկական գունդով մը Առանա ժոան : 1919 Ապրիլ 19ին տարբեր կերիս – ցոյց բանակով մը Կարսը գրաւող Հա – յերը ահաբեկչութեան ձեռնարկեցին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Թուրք ազգը, որ Աթաթիւրքի մականին տակ միահամուռ անկախութեան պայքա – րին մասնակցած էր, 1920 Ապրիլ 23ին Անգարայի մէջ Ազգ. ժողովը լոյսուելէ անմիջապէս ետք առաջուա յուծնց Հայ – կական խնդիրը : Ազգ. Մեծ ժողովը ասանելիհինգերորդ զօրաբաժնի հրամա – նատար Զօր. Քեազըմ Քարապէքիր փա – չան 1920 Յունիս 9ին արեւելեան ճակա – տի հրամանատար կարգեց : Երբ Սեպ – տեմբեր 24ին Հայերը վերստին Թրքական հողերուն վրայ յարձակեցան, Քեազըմ Քարապէքիրի ուժերը Սեպտեմբեր 28ին վճռական յարձակումի անցան : Հայերը մեծ խուճապի մը մատնուելով կարսը, Սարըքամըշը, եւ Կեմրիւն Թողուցին եւ Նոյեմբեր 18ին հաշտութիւն ուզեցին : Կնքուած դաշնագիրը Դեկտեմբեր 2 – 3ին Կեմրիւի մէջ տարապրուած հաշտու – թեան համաձայնութեամբ վերջնական ընոյթ առաւ : Այս կերպով 1878ին օտար դրդուածներով ծնունդ առած, վեցու – կէս դար քով քովի ապրած ժողովուրդը դիրար կոտորել տուող հայկական խըն – դիրը քաղաքականերկու տարի տեւէլ եաք վերջ գտաւ :

Այսօր աշխարհի վրայ 3·086·000 Հայ կայ : Վերջին վիճակագրութեանց համա – ձայն՝ Ռուսիոյ մէջ 1·250·000, Թուր – քիոյ մէջ 77 հազար, Սուրիոյ մէջ 150 հազար, Լիբանանի մէջ 97 հազար, Իրա – քի մէջ 15 հազար, Յորդանանի մէջ երկու հազար, Իսրայէլի մէջ հազար, Իրանի մէջ 55 հազար, Եգիպտոսի մէջ քանի հա – զար, Ֆրանսայի մէջ քանի հազար, Կիպ – րոսի մէջ չորս հազար (Էօքայի յարձա – կումէն չատեր զոլթած են), Լեհաստա – նի մէջ տասը հազար, Պուլկարիոյ մէջ հինգ հազար, Ամերիկայի Միացեալ Նա – հանգներու մէջ հարեւրմէկ հազար, Գա – նատայի մէջ հինգ հազար, Պրազիլիոյ մէջ տասը հազար, Արժանթինի մէջ տասը հազար Հայ կ'ապրի :

ՄԱՐ.— Զարդելով Հայոց թիւը պակ – սեցնելու փորձէ մը ետք, հիմակ ալ Հա – յոց թիւը կը ջարդեն, ինչպէս Հայոց պատմութիւնն ալ ջարդել (խեղաթիրել) կ'ուզեին այս սիւնեէթիները :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌՈՒԲԷՆ ԴՐԻԳՈՐԵԱՆ, ծանօթ բա – ժշտագէտ, որ կը վարէ աշխարհի առա – ջին կնոջական նուագախումբը, Յուլիս ամսուան ընթացքին նուագահանդէսներ տուաւ Խաչանատաի բացօթեայ սրահին մէջ, Պոսթըն : Այս առիթիւ «Պոսթըն Սըն – ատէյ Հէրըլտ» (11 Յուլիս) երկու պատկե – րազարդ էջեր նուիրած է նուագախումբին ու դեկավարին, որու մասին կուտայ հե – տեւեալ տեղեկութիւնները .— «1962ին Պոսթըն հաստատուած, յետոյ Աթըր Ֆիլէյի քաջալերութեամբ՝ արագօրէն բարձրանալով փրոֆէսիօնալ նշանակուած Պոսթընի Քոնսէրվատուարին, ուր կ'ու – սուցանէ նուագախումբ, երգչախումբ , սենեակի երաժշտութիւն ու ջութակ, Ռուբէն Գրիգորեան կը պատկանի երա – ժըշտական ընտանիքի մը, — եղբայրը ջութակահար է Մինէափոլիսի Սիմֆը – նէյին մէջ, զաւակը, Լեւոն, քանի տարե – կան, դաշնակահար, ութկինը՝ նկարիչ :

Աւելցնենք որ Ռուբէն Գրիգորեան դեկա – վարն է Պոսթընի Ս. Սաեփանոս եկեղե – ցւոյ զպրաց դասուն եւ «Կոմիտաս» երգ – չախումբին :

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ, Շիքագոյի մէջ երիտասարդ եւ արժէքաւոր ընկերներէն մին, մեռած է Յուլիսի վերջերը : Թաղ – ման արարողութեան նախագահած է Մե – ծի Տանն Կիլիկիոյ թեմին առաջնորդը , Հրանտ Արքեպիսկոպոս : Գերեզմանին մէջ դամբանական խօսած է ընկեր Յովիկ Էթ – եան, լալով ու լացնելով յուղարկաւոր – ները :

ՀԱՑԿԱԶԵԱՆ ԳՈԼԷՃՐ, Պէյրութ, զոր մեր ընթերցողները կը յիշեն՝ արձակած առաջին հայկական հրթիռներուն ստե – ղծող, վերջերս ծանեց իր հիմնադրու – թեան տասնամեակը : Այս գոլէճը կը պատկանի Հայ Աւետարանական համայն – քին : Կը կրէ Գոնիալի ձենտեան գոյէ – նին անօրէն Ա. Հայկազեանի անունը : Հիմնուած է 1955 Սեպտեմբերին : Առա – ջին տարին ունէր 54 աշակերտ եւ 11 ու – սուցիչ : Ներկայիս՝ 269 աշակերտ եւ 30 ուսուցիչ : Կ'ընդունի աշակերտներ՝ օ – տար տղոցութիւններէ եւս : 1964 – 1965 – ին, աշակերտներուն հարեւրին 65ը Հա – յեր էին : Հայերէնը պարտաւորիչ է : Գո – լէճը ունի պատկառելի մատենադարան մը, 25·779 հատոր (15.331 հատորը հա – յերէն) : Գոլէճը ունի նաեւ Հրթիռային Ակումբ մը, որու կ'օժանդակէ Լիբանանի բանակը :

ՄԻՔԱՅԻԼ ԿԻՒՐՃԵԱՆ մեռած է Յու – լիս 3ին, Ազէքսանդրիոյ մէջ, հանրակա – քի արկածի մը հետեւանքով : Ծնած էր 1879ին, Սկիւտար : 1895ին Պէրպէրեան վարժարանէն շրջանաւարտ , ընտանիքով կը մեկնի Եգիպտոս՝ Օսմ. Պանքային դէպքէն անմիջապէս ետք : Մինչեւ 1905 կը պաշտօնավարէ խառն դատարաններու մէջ, յետոյ Օսմ. Պանքային մէջ մինչեւ 1935, երբ հանդստեան կը կոչուի : Իր գրական առաջին գործն է «Մարթիկ ա – գա» երգիծավէպը, զոր լոյս ընծայած է 1898ին Լոնտոնի «Նոր կեանք» հանդէսին մէջ, գարոյր ծածկանունով : 1905ին խմ – բագրած է «Շերեակ» գրական ամսաթեր – թը Վահան Թէքէեանի հետ : Աշխատակ – ցած է Եգիպտոսի, Պոլսոյ եւ արտասահ – մանի հայերէն թերթերու : Ե. Օտեանի հետ գրած է «Ֆրանքօ – Թրքական պա – տերազմը» (Զարշլըը Արթին ապա), Տիգ – րան Կամսարականի հետ՝ «Փրկանքը » , «Հերոսախաղը» : Ե. Օտեանի հետ միաս – նարար գրած երգիծախաղին իրրեւ յաւել – ուած «Քսան Տարի եաքը» : 1960ին հրա – տարակած է « Ի խորոց սրտի ընդ պաշ – տելոյն» : Անտիպ ունի «Նոր գպրոցը» , երգիծավէպ մը, «Մեծութիւն եւ անկում Ա. Վարդանեանի» կատակերգութիւն մը, ու բազմաթիւ յօդուածներ, պատմուածք – ներ : Հայերէնով գրելէ առաջ՝ գրած է Ֆրանսերէն լեզուով, աշխատակցելով Գահիրէի եւ Ազէքսանդրիոյ Ֆրանսերէն թերթերուն :

ՏԻԳՐԱՆ ԶՈՒԽԱՃԵԱՆԻ անմահ օփէ – րէթը, «Լէպլէպիճի Հօր Հօր ազա», եր – բոյ անգամ բեմադրուած է վերածուած, բայց այս անգամ բոլորովին արդիականացուած, — պղեսաուրում, խօսք եւ երաժշտութիւն փոխուած :

ԸՆԿ. ՄԻՀՐԱՆ ԵԱՂՃԵԱՆ մեռած է Յուլիս 2ին, Լոս Անճելըսի մէջ : Ողբաց – եալ ընկերը Ռուսանիայէն գալթած Հա – յերէն էր : Դամբանականը խօսած է ընկ. Սարգիս Սարուխանի :

ԱՐՍԷՆ Աւագ քհնյ. Սիմէօնեանց, որ Պոսթըն կը մնայ, կը յայտնէ թէ երէց – կինը, Հայկանոյշ, մեռած է Լէնին – կրատի մէջ : Ծերունազարդ քահանան, քաջառողջ , կը շարունակէ իր աշխա – տակցութիւնը մեր թերթերուն : Իր որ – դին, Արշալոյս Սիմէօնեանց, ուսուցչուհի է Պոսթընի ամերիկեան քոլէճին մէջ :

ՀԱՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ խումբ մը, ո – րու մաս կը կազմեն Տիկին Եղիսաբ Ա – ճէմեան (ուսուցչուհի Ֆրանսերէն լեզուի եւ դրականութեան՝ Փալանճեան ճեմա – րանի), Եդուարդ Պոյաճեան (ուսուցիչ Ս. Նշան վարժարանի), Հ. Գրիգոր Հե – պոյեան (ուսուցիչ Հազմիէի վիճնական Մխիթարեան վարժարանի), Արմենակ Ե – պիսկոպեան, «Արմենիա» չորեքշաբթի մեկ – նած են Հայաստան, ուր պիտի մնան ե – կու ամիս իրրեւ հիւր : Նոյն չորեքշաբթի մեկնած է նաեւ հայ աշակերտներու խումբ մը Սուրիոյ եւ Լիբանանի վար – ժարաններէն :

ԸՆԿ. ՎԻԳԷՆ ՊԱՊԱՅԵԱՆ , «կլիսերէ – նէ» վերաբերեալ դիտական քննութեանց համար, առած է առաջին մրցանակ (հազար տոլար) : Մեր ընկերը կը պաշ – ռնավարէ ամերիկեան «Տրիւ» քիմիա – կան ընկերութեան աշխատանոցներուն մէջ :

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՑՇ Գասպէրեան Մխիթար – եան միաձայնութեամբ նշանակուած է պատուակալ նախագահ Հայ Օգնութեան Միութեան, նոյն Միութեան 45րդ պատ – գամ. ժողովին մէջ, որ տեղի ունեցաւ Տիթրոյթ, բարոյական վարձատրու – թիւն՝ ի դնահատութիւն ընկերուհիին յիսուն տարիներու արդիւնաշատ գործու – նէութեան :

ԹՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Սէրը խելացի կը գարձնէ կիները եւ կը տմարացնէ այրերը :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

Շունը չունի միս չուտեր :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Երբ խակապէս սիրահարուած ես , չես հասկնար թէ ե՞րբ պիչեր եղաւ :

ՄԱՏԱԿԱԲՔԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԼՈՒԽ

ԵՐԿՈՑ ՄԸ՝ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Ցամենայն դէպս ճիշդ է որ իրենց ա – ժառանգները մէկուկէս տարի ետք պե – տասանութեան կը դարձնէր չարժանկարի ժապաւէն մը Ամերիկայի մէջ եւ որ վեր – ջին եղանակին ալ մեծ յաջողութիւն ու – նեցած էր Լոնտոնի թատերասէր ժող – ովուրդին մօտ :

Գարլոթա Ատամսի չատ յաջող, բայց թերեւս քիչ մը քաչքչոցական նմանողու – թիւնները դիտելով հանգերձ, հարց կու – տայի ինքզինքիս թէ ի՞նչ կրնային մտա – ծել արդեօք ձագումի առարկայ դար – ձած անձնաւորութիւնները : Մինչ կը հրճուէին անոնք հանրութեան ծանօթա – գուելու այդ ձրի ձեւէն, թէ կը զայրա – նային իրենց թերութիւններուն այդ ցու – ցադրութեամբ :

Ինծի կը թուէր թէ նչուած այդ անձե – րուն տեղ եթէ ես ըլլայի, որոշ գժգո – հութիւն մը պիտի զգայի, անչուշտ ա – ռանց արտայայտելու : Պէտք է ըլլալ բացարձակապէս լայնամիտ եւ ունենալ մեծ չափով անաչառերութիւն՝ չերոբրո – քելու համար այդքան աննեղով ծաղ – րանքներու դիմաց :

Բայց բեմէն արձակուող ծիծաղը դաւա – նանկարծ իր արձագանգը՝ իմ չատ մօ – տէս :

Գարձեալ դլուխս եւ տեսայ ճիշդ իմ հետեւս դանուող բազկաթոռին մէջ, մար – մինը հսկած դէպի առաջ եւ չրթունքնե – րը կիսաբաց , Գարլոթայի կողմէ նչա – ւակ գարձած անձը, Լէյտի Էճվարը, ժո – ղովուրդին կողմէ աւելի ծանօթ Ժանն Վիլքսոն անունով :

Անմիջապէս կարողացայ հասկնալ որ իմ կարծիքս սխալ էր. Ժանն Վիլքսոն կը խնդար բովանդակ հոդիով եւ անխոր – դար հաճոյք կը պատճառէր իրեն իր իսկ անձին յաջողած նմանողականութիւնը :

Երբ Գարլոթան վերջացուց, Ժանն ջեր – մօրէն ծափահարեց եւ, գարձաւ իրեն ընկերացող , իրրեւ Ամածոյ մը նման դե – դեցիկ եւ երիտասարդ մարդուն, որուն դէմքը չատ աւելի ծանօթ էր ինծի չար – ժանկարի պատուհանին վրայ, քան թատ – րանի բեմերու, եւ որ կը կոչուէր Պրիան Մարթէն : Այս վերջինը եւ Ժանն Վիլք – սըն միասին դարձուցած էին բազմաթիւ ժապաւէններ :

— Հիանալի կը դանեմ Գարլոթան, ը – սաւ դերասանուհին :

Երիտասարդը ժպտեցաւ :

— Շատ դուարճացած կ'երեւիք, Ժանն :

— Այո՛, ծայրէ ծայր : Երբեք չէի կրնար հաւատալ, որ կարելի էր այսքան նմանողութիւն ունենալ ինծի :

. . . . . .

Հիմա երբ կը խորհիմ բոլոր անցու – դարձերու մասին, զարմանքով կը հաս – տատեմ թէ որքան տարօրինակ դիպուած – ներ յաջորդեցին իրարու այդ երեկոյեան :

Ներկայացումէն եաք Փուարօն եւ ես « Սալուա» դացինք ընթրելու :

Մեր քովի սեղաններէն մէկուն վրայ նչմարեցի Լէյտի Էճվարը եւ Պրիան Մար – թէնը՝ երկու ուրիշ անձերու ընկերակ – ցութեամբ : Երբ կ'ուզէի անոնց ներկա – յութիւնը Փուարոյի ուշադրութեանը յանձնել, ուրիշ դոյզ մը եկաւ տեղ գրա – ւելու մեզի չատ մօտ : Կնոջ դէմքը տեսած էի արդէն, բայց չէի կրնար անուն մը տալ անոր :

Յանկարծ նչմարեցի որ այդ կինը Գար – լոթա Ատամսն էր : Պարզունակ տես հա – դուստ մը կը կրէր ան եւ իր երեւոյթը ընդհանրապէս ուշադրութիւն դրաւելու համար : Իր չարաճոխոխ եւ նուրբ արտայայտութիւնները չատուկ էին դիմախաղի արուեստին : Անճնականու – թեան ուժեղ կնիքէ զուրկ՝ դիւրաւ կը վերածուէին անոնք ուրիշներու դէմքե – րուն արտայայտութեանց :

Իմ այս խորհրդածութիւններս չատ – նեցի Փուարոյին : Ան լսեց դիս, թեթեւ մը իր գլուխը դէպի ինծի մօտեցնելով, մինչդեռ իր տեսողութիւնը փոխ ի փոխ կը պարտցնէր այն երկու սեղաններուն վրայ :

— Լէյտի Էճվարն է, ըսի : Ցաճախ տե – սած եմ իր խաղարկութիւնը : Իրաւ որ չատ դեղեցիկ կին է : Եւ ոչ նուազ կա – տարեալ դերասանուհի մը :

— Կարելի է :

— Դուք հաւատացած չէք իրեն իր այդ – պէս ըլլալուն :

— Կախում ունի իր առանձնած դերէն : Եթէ թատերգութեան մը առանցքը կազ – մէ, եթէ նիւթը ամբողջովին դառնայ իր շուրջ, այն պարագային անդուդական է : Բայց կը տարակուսիմ թէ կարենայ դո – հացուցիչ կերպով խազալ երկրորդական դեր մը կամ, ինչպէս կը կոչեն թատե – րական արուեստի լեզուով, «պիտանի մը՝ դործողութեան » :

ԱԿԱԹՕ. ՔՐԻՍՏԻ

(2 Շար.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Անիէսի մահճակալը շնորհակալութեամբ ստացաւ Խուպէսէրեան ընտանիքէն քան Ֆրանք Տիկին Գոհար Նշանեանի մահուան առթիւ :

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Փօլ Ժոֆրէ շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ա – նոնց որոնք անձամբ, ղրկուր, մամու – լով, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտ – նեցին իրենց սիրելի մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. Ա. ՍԵՐԱՅՏԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Եղիա Թօփալեան, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պըլըղեան եւ Օր. Վար – դանոյշ Թօփալեան կը ծանուցանեն թէ իրենց ծնողաց, ԱՐԱՄ եւ ՍԱՐԱ ԹՕՓԱԼ – ԵԱՆԻ յիշատակին հոգեհանգստեան պաշ – տօն պիտի կատարուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, այս կիրա – կի, (Օգոստոս 22) յաւարտ պատարագի :

×

Այրի Տիկին Ժերմէն Տէր – Կումախ եւ զաւակը՝ Ժորժ Տէր – Կումախ եւ ընտա – նիքը (Փօ), Պ. Երուանդ Տէր – Կումախ (տագրը, կրընպոլը) կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար – ուի այս երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յակ. Մկրտիչ ե – կեղեցին

ԲԱՐԳԷՆ ՏԷՐ – ԿՈՒՄԱԽԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ժառանգաւոր Ա. Յ. Հայ Կոյսերու վար – չութիւնը կ'ընդունի իրրեւ պիչերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկները, եւ իրրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի չրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարե – կանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրրեւ մանկապարտէզի վարիչ Փը – րանսացի օրիորդ մը :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Օգոստոս 22ին, ամբողջ օրը *ՎԱՃԱՐԸ՝ Անթիպի ճամբան վրայ Վիլ – նէօվի փլաժը, «Փառճ Վակրընիէի գեղե – ցիկ անտառին մէջ :*

Իշնել «Առէ տէ Շօֆֆէօր» :

Կը նախագահէ Ընկ. ՀՄԱՅԵԱԿ :
Կը խօսին ընկերներ՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՅՈՒՍՏՓԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերունդի Ս. Ռաֆայէլի ճամբարին երիտասարդ – երիտասարդու – հիները :

Մեկնում.— *Մասնաւոր օթոքարը կը մեկնի Փլաս Մասեճայէն (Նիս) ժամը 8·30ին, Մատրէն կը հասնի ժամը 9ին, իսկ ժամը 9·15ին կը հանդիպի Մանեէօ :*

Վերադարձ ժամը 20ին :

Իսկ կառ տ'օթօպիւսէն ամէն քառորդ ժամ օթոքար առնել Ռափիտ Բոթ տ'Ա – զիւր Քանի եւ Անթիպի համար եւ իշնել Վիլնէօվ Փլաժը՝ Առէ տէ Շօֆֆէօր :

Մուտքը ազատ է :

Ամիչքի եւ ուտելիքի պիւրութիւն :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէրը Տիկնանց վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն ա – նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ – նութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927–01–72 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅՑԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ նրնք ֆրանք :

Շնորհակալութեամբ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄի մահուան 47րդ տարե – դարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէսի քաղաքապետարանի սրահը :

Կը խնդրուի չհաչտճանել :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Թելեր Սթէֆանեօթ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատ – եան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհ – եայեան, Ֆրեռերիք Ֆէյտիի եւ աչա – կերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱԻԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մու – րատեան վարժարանի սրահը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապր. Առաջնորդարանի պրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Շորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարե – շրջանի արձանագրութիւններու հա – մար դիմել վարժարանի Տնօրէնութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կա – նոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ.—
26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Էքս – Ան – Փրովանսէն Օգոստոս 10ին, ժամը 19ին «Յառաջ»ի տարեկան բաժա – նորդագրութիւնը ղրկող անձէն կը խնդ – րուի անյապաղ իր անունն ու հասցէն տա – պղրղել վարչութեան : Իր անունին տակը կտրօնին վրայ գրած է «Յառաջ»ի անուն ու հասցէն :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Շաւլ Տէր – Գէորգեան, վիրաբոյժ – ատամնաբոյժ, Մարսէյլի բժշկական հա – մալսարանէն կը հաղորդէ որ գաբինա – տունը բաց է 19 Քուրս տը լա Ռեփիւպլիք, Կառտան, հեռաձայն 309 :

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Avenue J. F. KENNEDY

Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը : Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք : Խաղադաշտ եւ լոգանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

Օգոստոս 14 – 16 բանակողներ կ'ընդունուին, նուազագոյնը շաբթուան մը համար արձանագրուելու պայմանով :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	միճչեւ 1/4 սիւռակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	միճչեւ 1/8 սիւռակ		
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշանակուած ծառայով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928. Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. *Հատոր*, 1965, *լաթակազմ*	15 Ֆ.
ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր ճահատակներուն, *լաթակազմ*	15 Ֆ.
ՄԻՍԱԿ ԹՈՐԼԱԿԵԱՆ — Օրերուս հետ, *Պէյրութ*, *լաթակազմ*	20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԶԱՅՆԱԴՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈՒ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅՐԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՕԳՈՍՏՈՍ VENDREDI 20 AOUT 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԲԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10387 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.387

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Դ.

Ինչպէս թագեցին Հայկական Հարցը : Այս նիւթին յատկացուցած է էջտօզան Աբդիւլ իր գրութեան վերջին մասը , որ կը սկսի Համաշխարհային առաջին պատերազմէն եւ կը վերջանայ Հայաստանի բաժանումով՝ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ :

Սինքըը հեղինակը , արդարացնելու համար տարակրութիւնները ու ջարդերը , կը կրկնէ ոճրածին Իթթիհատի կառավարութեան պրաքտիւթիւնները , որոնք յանկերգի նման յորդուց որպէս փոխանցուեր են այսօրուան Թուրք սերունդին :

Իբր թէ 1914 Հոկտ· 31ին սկսեալ , երբ ռուսական բանակները Պայազիտի հիւսիսէն սահմանն անցեր են , տեղացի Հայերը կռնակէն զարկեր են թրքական բանակը , լրտեսութիւն բրեր են , ճամբայ ցոյց տուեր են ռուսական բանակներուն , տեղացի Թուրք եւ իսլամ բնակչութիւնը անհեւակռիւ չարչարանքներու են – ենթարկեր են , Թրքական բանակները պէտք կացութեան մատներ են եւ Թուրքիոյ դէմ արեւմուտք մեծ պատերազմին պատճառ դարձեր են ...

Ահա՛ Հայերու այս աննեղելի մեղքը – րուն պատճառաւ է , որ 1915ին չանտամակ Թալէաթ , Իթթիհատի իր ոճրագործ ընկերներուն հետ համախորհուրդ տրատարակեր է սեվրիյաթի օրէնքը : Սեվրիյաթը անմեղ բառ մըն է , որ կը նշանակէ առաքում , տեղէ մը ուրիշ տեղ դրկել : Նորակոչ զինուորները իրենց ընտանիքի զօրագունդերը դրկուելէ առաջ կը համախմբուէին սեվրիյաթի կեդրոններու մէջ :

Անյայտ անմեղ բառով մըն է , որ Թուրքերը արմատախիլ ըրին Հայերը և – րենց պարապուր հողերէն ու երդիքներէն : Իբր թէ սեվրիյաթի օրէնքին նպատակն է եղեր «անվնաս տեղեր փոխադրել հայ ապստամբականութիւնը» :

Էջտօզան կը չհաւ , որ Ռուսերը իրենց դրաւած հողերուն վրայ հայ կառավարչութիւններ կազմեցին Սարըքամըշէն մինչեւ Երզնկա , Կարին , Վան , Պիթլիս , Մուշ , Տարպիզոն եւայլն : Ամբողջ չորս տարի ջ հայ կամաւորները Թուրք բնակչութիւնը աքսորելով եւ սպանդելով » , այդ հողամասերու մէջ անոր թիւը հարիւրին 85ին 45ի իջեցուցեր են :

Հայերը նոյն բախտին ենթարկեր են կովկասի Թուրքերը : 1897ին Երեւանի բնակչութեան հարիւրին 52ը Թուրքեր են եղեր : Հայերը մաքրագործեր են զանոնք եւ 1920ի սկիզբը Թուրքերու թիւը հարիւրին 4·3ի իջեր է :

Ահ մէկ խօսք մէկուկէս միլիոն Հայ – րու նահատակութեան մասին : Ո՛չ մէկ ձեղադրանք Թալէաթի , Էնվէրի , Ճէմալի , Գէհադտտին Շաքիրի , Տոքթ· Նազըմի եւ միւս ահաւոր ջարդարարներու հասցէին : Մարդը սրտանց ուրախ է , որ Թուրքահայասանի Հայերը արմատախիլ եղան եւ Հայկական Հարցը թաղուեցաւ : Փոխանակ ոճրագործ Իթթիհատի վարչութիւնը այլանդակելու , էջտօզան կը մեղադրէ մեզ – եղարբօր Տամատ Ֆէրիտ փաշան , որ 1919 Ապրիլ 8ին Պոլսոյ Պահպանիչ զօրագլխատրակին վրայ կախել տուած էր Գօդոպլեանի զոհմամբ եւ Եղդալի փոխ – Միւթէսարըֆ Քէմալը : Այս դէպքին ալ Ֆրանսացին մրցանակ պէտք է տայ , որպէսզի Քէմալ , որ իբրեւ մէկը , որ «յաւերժօրէն դրծադրած է սեվրիյաթի օրէնքը ...» : Թալէաթները , Ճէմալները , Գէհադտտինները , Քեմալները եւ Հայոց

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒԻՆ՝ ՅԻՐԻՄՈՔՈՍ

Ինչպէս կը սպասուէր արդէն , թագա – ւորը նոր կառավարութիւնը կազմելու պատճառը վստահեցաւ Յիւսէմոքոսի , եւ Սաեֆանոփուլոս , որ երկրորդ թեկնա – ծուն կը նկատուէր , մաս պիտի չկազմէ նոր կառավարութեան : Պալատէն յուսա դալով , Յիւսէմոքոս կը յայտարարէր թէ երախտապարտ կը մնայ Սաեֆանոփուլո – սի , որ այս որոշումին մէջ թագաւորին կողքին մնաց ու նոր կառավարութիւնը յաջողցնելու պայքարին մէջ կը մնայ իր պինակիցը :

34 օրերու քաղաքական այս տագնապը լուծելու կոչուած օրուան մարդը՝ Յի – ւսէմոքոս , ընկերվարական մըն է եւ ա – տենին զործակցած նոյնիսկ ծայրայեղ ձախերուն հետ : Թագաւորին ղէմ կեդ – րոնի համախմբումին եւ ծայրայեղ ձա – խերէն կազմուելիք ժողովրդային ճակա – տի մը հաւանական վտանգը պատճառ եղաւ որ Յիւսէմոքոս լքէ Փափանդրէուն

վրիժառու պնդակով տարտարոս ղբր – կուած հրէշները ինչպէս երկուան , նոյնպէս այսօրուան Թուրքերուն համար զարձած են պաշտամունքի առարկայ , իբրեւ ազգային հերոսներ , որոնք հայրե – նիքը ձերբազատեցին Հայերէն եւ թա – զեցին Հայկական Դատը :

Թալէաթի զամբարանը Պոլսոյ ազա – տութեան բլուրին վրայ ուխտատեղի է զարձած վարչապետէն (Մենտէրէս) բա – կըսեալ մինչեւ յետին Թուրքին համար :

Իր գրութեան վերջաւորութեան , էջ – տօզան կը յիշէ Սեւրի Դաշնագիրը (ո – րուն Թուական ցոյց կուտայ 1920 Ապրիլ 20ը , փոխանակ Օգոստոս 10ի) : Մատցա – ծին առասպել մըն ալ կը հիւսէ : Իբրեւ թէ Սեւրի Դաշնագիրը զործադրելու հա – մար «կոմիտաճիները իրենց հիմնած հայ – կական դունդով որ Յուլիս 10ին Ատանա մտեր են ...» :

« Թուրք ազգը 1920 Ապրիլ 23ին Անգո – րայի մէջ Ազգ· Մեծ Ժողովի բացուելէն անմիջապէս յետոյ ազատագրեց հայ – կական խնդիրը» , կ'ըսէ պատմութիւնը խնայութիւնով մատնագիտ յօդուածագի – րը Յունիս 9ին արեւել· ճակատի հրամա – նատար կարգուեր է Քեազիմ Քարապէ – քիր , որ ինչպէս յայտնի է , կարմիր բա – նակի մեզադակցութեամբ արշաւեց Հա – յաստանի վրայ , որ կարմիր պատմուճան հագաւ : Թուրքն ու Թուրը իրարու միջեւ բաժնեցին մեր մինուճարը , սիրտիկ հա – մաձայնութեամբ : Ու այսօր Հայոց պատմութեան այդ սեւ էջէն 45 տարի վերջ , տակաւին Մոսկուա ու Անգարա կը չարունակեն իրենց սիրաբանութիւնը , ա – ւելի քան երբեք արտառուչ դիպումով :

Թուրքերը դիւային քրքիջ կ'արձակեն եւ արտանց կը հրճուին էջտօզաններու բերնով յայտարարելով թէ «քառասուն – երկու տարի առաջ , վերջ դրած է Հայկական Հարցը , որ 1878ին ծնունդ էր առած օտար դրդուածներով եւ պատ – ճառ զարձած ,որ իրար կոտորեն վկու – կէս դար քով քովի ապրող ժողովուրդ – ներ» :

Ո՛չ , պարոննե՛ր , Հայկական Հարցը թաղուած չէ 1920ին : Անիկա աւելի քան երբեք վառ է ու կենդանի Հայրենիքի ու Սփիւռքի բոլոր Հայերու հոգիներուն մէջ :

Հայկական Դատը սուր նետ մըն է՝ մխուած Թուրքի սրտին մէջ , որ մշտնջե – նապէս պիտի կոտորայ անոր բացած ան – բուժելի վէրքէն :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

եւ դործակից ալջակոմականներուն :

Հարց է թէ ի վերջոյ պիտի լուծուի՞ յունական տագնապը : Կ'ենթադրուի թէ Յիրիմոքոս , Նովասի եւ Սաեֆանոփու – լոսի ձախողութիւնէն փորձառու , չէ առանձնած այս փափուկ պաշտօնը առանց որոչ հաւատաքներու : Անշուշտ ատեան կրնան միշտ անակնկալներ պատահիլ : Փափանդրէուս արթուն է եւ կը հսկէ : Առայժմ կը պատրաստուի իր նշանաւոր «չրջապտոյտ»ին եւ կը բաւականանայ Յիրիմոքոսը կռնչելով «մատնիչ» , «դա – ւաճան » :

«ԾՈՎԱՅԻՆՆԵՐԸ» ԳՈՐԾԻ ԱՆՑԱՆ

Վիէթնամի պատերազմին մէջ առաջին անդամը բլլալով ամերիկեան «ծովային – ները» մինակ , առանց կառավարական ու – ժերու մասնակցութեան , ձեռնարկեցին պատերազմական լայն զործողութիւննե – րու : Զորեքշաբթի առաւօտեան ամերիկ – եան «ծովայինները» Վիէթքոնկներու յարձակումին ենթարկուեցան Վան Թու – օնկ թերակղզիին մէջ : Շատ հաւանաբար այդ չրջանին մէջ ամերիկեան ուժերու կեդրոնացումը կանխամտածուած էր եւ կը միտէր ծուղակի բերելու նախայար – ձակ Վիէթքոնկները՝ կոթնած հրետա – նիին , մարտանաւերուն եւ օդուժին : Ինչ որ պատահեցաւ : Առաջին բուռն բա – խումներէն ետք , «ծովայինները» յայն – դեցան դուրս բերել Վիէթքոնկները ի – րենց դիրքերէն : Ընդհատները փորձեցին նահանջել դէպի հիւսիս , բայց նահանջը եղաւ մահացու՝ երբ դէմ առ դէմ եկան ամերիկեան հրետանիին : Ներկայացուած առաջին զուները ոչնչացուցին : Ընդհատները ճամբան չեղելով , փորձեցին փախչիլ ծովէն , նաւակներով , ծովուն մէջ ա – կայն կը հսկէր Կալիֆոռնի յածանաւը , որուն թնդանօթները երկրորդ զուռը մը եւս ոչնչացուցին : Յուսահատ , ընդհատ – ները կատաղութեամբ եւ զործեան , « ծովայիններուն » դէմ , որոնք սակայն դիմացան եւ կրկին , դէպի ծով սկսան քշել ընդհատները : Երեկոյեան , Վան Թուօնկ թերակղզին չորս կողմէն պա – շարուած էր : Հարիւրներով պտներ տալէ ետք , Վիէթքոնկները ենթարկուեցան նա – եւ օդէն բուռն ամրակոծութիւններու : Կ'ենթադրուի թէ երկու հազարէ աւելի Վիէթքոնկներ փրկութեան ամէն յոյս կորնչուցած կը նահանջէն դէպի ծով , ուր ամերիկեան մարտանաւերը կը հըս – կեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ.— Զորեքշաբթի երեկոյեան Ֆրանսայի նախարարաց Խորհուրդը նիստ մը զումարեց , նախագահութեամբ Զօր· ժոր Կոլի : Հետաքրքրութեամբ կը սպաս – ուէր Մարլոյի տեղեկագրին՝ Չինաստա – նի եւ Հնդկաստանի վերաբերմունքներուն հետ ունեցած իր խօսակցութիւններուն չուրջ : Այդ մասին տեղեկատուութեան նախարար Ալէն Փէրֆիթի տուած հաղորդագրու – թիւնը Ֆրանսական մամուլին ընդունելու – պրոչ վերապահութեամբ :

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Մեկնելով ռուսերէն հաղորդագրութիւնը , Կիպրոսի կառա – վարութեան բաները իր կառավարու – թեան «ժխտողութիւնը » յայտնեց հաղոր – դագրութեան մէջ կիպրոսի վերաբերեալ բաժնին հանդէպ : « Խորհրդային Միու – թեան բռնած դիրքը չի նպաստեր Կիպ – րոսի խնդրին լուծումին» , ասկյուզ բաները : Ընդհատական , Կիպրոսի Թուրք համայնքը խանդավառութեամբ ընդունեցաւ Խորհրդային Միութեան բեր – նով այն հաստատումը՝ թէ կղզիին մէջ կը ճանչնայ զոյութիւնը ազգային երկու համայնքներու՝ իրենց արդար իրաւունք – ներով , ինչ որ կը նշանակէ , խորքին մէջ , ընդունիլ Յիւրիխի եւ Լոնտոնի համա – ձայնութիւններուն վաւերականութիւնը :

ԼՈՆՏՈՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԴԻՐՔ ԿԸ ՃՇԴԻ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ Կ'ՈՒԶԷ

Պատկ Աբգ· միշտ կը մնայ Լոնտոնի Ս· Սարգիս եկեղեցին եւ հակառակ սպառ – նալիքներուն Ն· Կիւլպէնկեանի հոր կազմէ հայկական մասուռի օրինակին վրայ : Յարդ երէք անդամ ընդլայնումներ կատարուած են , բայց խնամակալները կ'ըսեն թէ կարելի չէ նոր ընդարձակում կատարել առանց ճարտարապետական վնասներ պատճառե – լու :Վէճին պլխաւոր պատճառներէն մէ – կը այն է որ Ս· Սարգիս թէ Աբգիսեանա – պատարան է եւ թէ ծխական եկեղեցի մըն է : Խնամակալները մանաւանդ կ'ուզեն որ եկեղեցին աւելի ծխական բնոյթ առնե – նայ : Եթէ նոր եկեղեցի մը պտնուի , խնա – մակալները կ'ուզեն որ Աբգիսեանապատը իր կրօնական հեղինակութիւնը պահէ Ս· Սարգիսի վրայ : Անգլիոյ չորս հազար Հայերուն մեծ մասը Լոնտոնի արեւմուտ – քը կը բնակի եւ հոն է որ եկեղեցի կը փնտռուի : Յարդ փնտռտուքները անյա – ջող եղած են , թէեւ ի վերջոյ չենք մը պտնուած է եւ բանակցողները յուսահա են կարզադրութեան մը համար» :

«Թայմս»ի տուած այս լուրերէն պատ , տեղեկացանք թէ Պատկ Աբգ· նամակ մը ստացած է Ամերիկայի Հայոց Կաթողիկո – սէն , Յուլիս 29 թուակիր ուր Վարդէն Հայրապետ կ'ըսէ թէ համայնքը պէտք է աչխատի նոր եկեղեցի մը չինելու հա – մար : Կը ճանչնայ բնաբուած ազգային եկեղեցական խորհուրդը եւ կը թելադրէ որ աչխատին նոր կառուցուելիք եկեղե – ցիին համար : Վարդէն Կաթողիկոս կը հաստատէ նաեւ Պատկ Աբգ·ի պաշտօնը եւ տիտղոսը :

ԻՐԱՆԻ ԿԱԲԻՊԱՏԻՆ

ԵՓՐԵՄ ԽԱՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Գրեցինք թէ Իրան այս տարի կը տօնէ իր Ազգ. Սահմանադրութեան 60ամեակը: Իրանի մէջ սահմանադրական կարգեր հաստատելու պայքարին մէջ առաջնակարգ դեր կատարած է Եփրեմ Խան, որու կիսանդրին կը պատրաստեն Թեհրանի Հայերը՝ ի նշան երախտագի – տութեան: Այս առթիւ կը ներկայացը – նենք կեանքը այս մեծ Հայուն, զոր օ – տարներ կոչած են «Իրանի Կարիպալ – տին»:

Եփրեմ Խան Աբրիշգեան ծնուել է 1869 թուին, Գանձակի չրջանի Բարսում գիւ – ղում:

Մանկակել է Կուկունեանի արշաւա – խմբին, որի հետեւանքով աքսորուել է Սախալին: Աքսորավայրից յաջողում է փախուստ տալ եւ 1896 թուին ուսուցչա – կան պաշտօնով դնում է Ղարադաղ եւ իր բեղնաւոր աշխատանքով սկսում է յեղա – փոխութեան հունչն ու ոգին տարածել աշխատել: Իսկ 1897ին որպէս տանտպետ մասնակցում է Խանասորի արշաւանքին ու կրկին վերադառնում Ղարադաղ: Մի քանի տարի այնտեղ մնալուց յետոյ, զբ – նում է Ռաշտ եւ անհամբեր սպասում է յեղափոխութեան դրօշը բարձրացնելու ժամին:

Ռաշտից մինչեւ Ղազուին մի չարք կը – ռներ մղելուց յետոյ, միապետական ուժերին ցաք ու ցրիւ անելով դուրս է Ղազուինը, միապետականներին սաս – տում, պատժում է եւ միառժամանակ այնտեղ մնալով կարգադրում է որոշ խնդիրներ ու Սփահդարի հետ չարժուում դէպի մայրաքաղաք:

Ճուռս գնդապետ Լիախովի լաւ մար – դուած, կանոնաւոր կազմակերպուած կո – զակ ուժերը միապետական Բախտիարցի ձիաւորների եւ մի չարք ցեղախմբերի հետ Թեհրանի ճանապարհի կարեւոր կէ – տերում ամրացած, սկսում են թնդա – նօթներով ու գնդացիրներով խիստ դի – մադրութիւն ցոյց տալ եւ յաճախ հակա – յարձակման անցնել, բայց ամէն անգամ մեծ զոհեր տալով նահանջում են՝ նորա – նոր դիրքերում ամրանում եւ քիչ անց առիպուած դարձեալ նահանջում:

Այսպիսով Եփրեմը մօտենում է Թեհ – րանին: Յեղափոխական Սարդար Ասադի Բախտիարցի ձիաւորները միանում են նրան, եւ ծրագրում երեք ուղղութեամբ յարձակուել Թեհրանի վրայ:

Եփրեմ իր տաններով անցնում է կո – զակների թիկունքը եւ 1909 թուի Յուլիս ամսի 30ի առաւօտ կանուխ, յաղթական մուտք է գործում Թեհրան եւ անմիջա – պէս գնում դէպի խորհրդարան:

Խորհրդարանում եւ Սփահսալարի մզկիթում ամրացած կիսավայրենի Միւս – խարի եւ Մամատեանի դինուորներին ջախ – ջախելով դուրս է խորհրդարանը ու Սփահսալարի մզկիթը: Սփահդարին իր մարդկանցով թողնում է այնտեղ, իսկ ինքը իր տաններով գալիս է Շեխլանի փողոցի մօտ՝ «Հոթել Ինթէրնասիոնալ», յեղափոխականների կենտրոնատեղի: Ա – բուէթեն Զաղկեանի հիւրանոցը, եւ սկը – սում է նեղը դնել այժմեան «Վէզարաթէ Ջանգի» դիմացը գտնուող գօրանոցում դիրք գրաւած զնդապետ Լիախովին ու նրա կազակ ուժերին:

Միապետական ուժերը, Լիախովի գե – կավարութեամբ, մայրաքաղաք մուտք գործած յեղափոխականներին դուրս չը – պըրտելու համար խիստ միջոցների էին դիմում: Ամարանոցի ճանապարհի վը – րայ «Ղասը Ղալաը» բերդից կոզակների հրետանին անդադար ամրակոծում էր խորհրդարանը: «Թուխիանէ մէյտանից» մէկը միւսի յետեւից թնդանօթի ռումբեր էին տեղում Ֆերղովսի քառուղու դիր – քերի վրայ, ուր գտնուում էր Եփրեմ Խան:

Ֆերղովսի պողոտայում գտնուած ռու – սական բանկից եւ միւնոյն ժամանակ Շեխլանի փողոցի խորքից, որ այն օրե – րին միապետական Բախտիարցի ձիաւոր – ների բոյնն էր, չեչոտակի դնդակներ էին տեղում Եփրեմ Խանի ուժերի վրայ, ո – րոնց մաս կազմում էինք: Այդտեղ գոհ տուինք Յարութիւն Զաղկեանին եւ մի քանի վիրաւորներ ունեցանք:

(Վիրաւորներից մէկը, Սողոմոն անու – նով մի քաջ մարտիկ էր: Գնդակը նրա ծնօտան ու քիմքը այնպէս էր փշրել, որ մեր բանակի բժիշկ՝ Թաշճեանը նրան փրկելու ոչ մի յոյս չունէր: Բայց անդ – լիական դեսպանատան բժիշկ՝ Նեվիպանի ջանքերի չնորհիւ, հրաշքով առողջացաւ ու ոտքի ելաւ: Բայց յետոյ, երբ նա զբ – նում էր ծնողների մօտ, բաքւում ձերբա – կալուեց կառավարութեան կողմից եւ կախաղան բարձրացուեց):

Միւնոյն ժամանակ կոզակները չարու – նակ կրակ բաց անելով, փորձեր էին ա – նում մօտենալ մեր դիրքերին:

Առաջին հերթին, երբ Եփրեմը ռուսա – կան Պանքէն ապառնաց, որ եթէ կրակը չդադարեցուի Պանքը պիտի ամրակոծէ, լուսթիւն սիրեց այնտեղ:

Քիչ անց, Աչտոը (Դաշնակցական Խէ – չօն), երկու տաների հետ, մեր չեչոտա – կի համազարկով պաշտպանուած, սյացաւ «Շեխլանի» փողոցի խորքը եւ իր հետ վերցրած ձեռնառումբերով թշնամու ան – մատչելի ու վտանգաւոր դիրքերը մէկը միւսի յետեւից օդը հանեց: Այնտեղ եւս լուսթիւն սիրեց:

Գնդապետ Լիախով մի վերջին անգամ ջանք գործ դրեց գրաւելու մեր դիրքերը: Սկսեց ամրակոծել Հայոց դպրոցը (այժմ – եան «Ռուչէչ» Սաւթեան), որտեղ բաւա – կան հայ ընտանիքներ կային ապաստա – նած եւ իր կոզակներին յաւուշ չարժեց:

Բայց հանդիպեց մեր տպանների բուռն դիմադրութեան: Կոզակները բաւակա – նին զոհեր տալով, տախտուած եզան յետ վերադարձել իրենց գօրանոցը:

Երեք օրուայ խիստ կռիւներից յետոյ, Լիախով վերջապէս համոզուեց, որ դի – մադրելը անիմաստ է ու անօգուտ, եւ անձնատուր եղաւ: Կռիւը դադարեց:

Իսկ Մոհամմադ Ալի բռնակալ Շահը Նէաւարանի ամարանոցային պալատից չտալ դնաց Թաջրիշ եւ ապաստանեց ռու – սական դեսպանատունը: Դրանից յետոյ, սահմանադրական նորահաստատ կառա – վարութիւնը վերջապէս նրան աքսորեց Քուսաստան:

Եփրեմ Թեհրանը գրաւելուց յետոյ, հակառակ իր կամքին, ընդհանուր ոստի – կանատեսի պաշտօն ստանձնեց եւ կարճ ժամանակամիջոցում կարգ ու կանոն հաստատեց:

Զանջանը, Միանէն, Արտաբիլը եւ Ղա – բադաղը իրենց չրջաններով անիչխանու – թեան էին մատնուած: Աւազակախումբ Խաների ձիաւոր խմբերը, մինչեւ ակռա – ները դինուած, քարը քարի վրայ չէին թողնում:

Երբ Սահմանադրական կառավարու – թիւնը որոշեց յիշեալ չրջանների Խանե – րին պատժել եւ կարգ ու կանոն հաստա – տել, բոլորի միակ յոյսը Եփրեմն էր, ո – րովհետեւ վստահ էին ու համոզուած, որ միայն նա կարող է կարուկ եւ արագ միջոցների դիմել:

Եփրեմ իր տպանների եւ Սարդար Աս – դի Բախտիարցի ձիաւորների գլուխն ան – ցած, արշաւեց դէպի Զանջան եւ Միանէ: Զանջանից «Թալանչի» աւազակներին եւ դերի վերցնելով նրանց դիւակաւոր Խանե – րին, գնաց Թաւրիզ: Թաւրիզում անմահ հերոս Քեռին իր տպաններով միացաւ Եփ – րեմին որ պարձաւ նրա օգնականը:

Թաւրիզից Եփրեմ արշաւեց Ղարադաղ: Այնտեղ եւս պատժեց ու ցաք ու ցրիւ ա – րեց արիւնարբու Ռահիմ խանի հետեւալ խմբերին: Իսկ Ռահիմ խանը գլուխը կորցրած, հազիւ կարողացաւ փախչել դէպի ռուսական Մոզանի պաշտը:

Եփրեմ Ղարադաղը խաղաղեցնելուց եւ կարգ ու կանոն հաստատելուց յետոյ, վերադարձաւ Թաւրիզ եւ քիչ անց չար – ժուեց դէպի Արտաբիլ: Շահսեւան խաո – նակիչ տարբերին դէնքի ուժով կարգի հրաւիրելուց յետոյ, Էնզելու (Փահլաւի) եւ Ռաշտի վրայով վերադարձաւ Թեհ – րան:

Եփրեմին դիմաւորելու համար, ժողո – վուրդը դուրս էր եկել քաղաքից: Ճանա – պարհի երկու կողմերում խոնուած՝ չա – րունակ «Զէնդ'Ե բադ (կեցցէ) միսիօ Եփ – րեմ Խան» դոռալով եւ անդադար ծափա – հարելով, փառաւոր ընդունելութիւն ցոյց տուեց նրան:

ՅՈՎԱՒ

(Շար.)

ՇԻՇԼիի ՀԱՅՈՑ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ 100 ՏԱՐԵԿԱՆ

Ա.

Ո՞վ չէ լսած Ճէնովայի գերեզմանատան անունը, եթէ չէ տեսած: Գերեզմանատներ կան, որ Թանզարանային գեղեցկութիւն եւ արժէք ունին, իրենց ա – ճաններով եւ մեծարուեստ յիշատակա – րաններով, իրական գոհարներ: Միլան պալին անուն չունի Շիշլիի (Պոլիս) Հա – յոց գերեզմանատունը, բայց կը համա – ուռ Պոլսոյ Հայոց պարծանքը: Ոչ միայն Պոլսոյ, այլեւ բովանդակ Թուրքիոյ գե – րեզմանատուներուն հետ կրնայ մրցիլ իր ճաշակաւոր եւ գեղարուեստական յար – դարանքով:

Ձիշդ հարիւր տարեկան եղաւ այս տա – րի՝ Շիշլիի Հայոց գերեզմանատունը, ուր թաղուած են 30·400 նշանաւորներ:

Ցիսուն հազար քառակուսի մեթր տա – րածութեամբ այս հոգեմասը այժմ բա – նուած է 24 քառակուսիներու՝ տարբեր անուններով: Ճամբաները 3·5 մեթր լայնքով պէտքն են չինուած: Հազարա – ւոր ծառեր տնկուած են որոչ յատակա – գիծի մը համաձայն:

Այժմ, հաւատարակչուած հարիւր հա – զար լիրայի տարեկան պիւտճէ մը ունե – ցող այս գերեզմանատունը կը կառավար – ուի տասնեւչորս հոգինոց պաշտօնէու – թեամբ մը:

Գերեզմանատան ամբողջ հոգեմասը չրջապատուած է երեքուկէս մեթր բա – ձրութեամբ հաստ որմով մը: Ունի մուտ – քի դուռ մը՝ դեղեցիկ չէնքով: Ունի նա – եւ չրաբաչխական ցանց մը եւ ծաղիկնոց մը:

Զատուած են մատուռ հականներու, հե – ղեցականներու եւ նահատակաց թաղերը:

Եկեղեցականաց թաղամասին մէջ թաղ – ուած են քսան եպիսկոպոսներ, 11 վար – դապետներ, 69 քահանաներ, եւ երկու ա – ռոր վարդապետներ:

Առաջին հեղեցականը՝ Գասպար քհյ. Տ. Աստուածեան, թաղուած է 1888 նո – յեմբեր 4ին: Մատուռ հականաց թաղին մէջ առաջին թաղուողը՝ Յարութիւն Ալէք – սանեան՝ 1918,— այս թաղին մէջ կը հանդչին ցարդ 68 ծանօթ դէմքեր՝ վերջին թաղուածը (1965 Ապրիլ 27ին) դերասուհի – բեմադրիչ Աչտա Մատթէ – եան:

×

Ժ.Զ. դարուն սկիզբը, Հայերը իրենց բնակութիւնը Ղալաթիոյ բերդէն դուրս տարածած ըլլալով, 1515ին Պէյօղլուի Ս. տարածած ըլլալով, 1515ին Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին այժմու տեղը, Եորկի անուն անձէ մը առնուած հողի

ԱԼՊԻԱԿԱՆ ՄԱՆՈՒՇԱԿ

Կաքաւաբերդի գլխին տարին բոլոր ամպ է նստում, բերդի առամնաձեւ պա – բիսպները կորչում են սպիտակ ամպերի մէջ, միայն սեւին են անում բարձր բուրդերը: Հեռուից աւերակներ չեն ե – րեւում եւ այնպէս է թւում, թէ բուր – դերի գլխին հսկում կայ, զոց են ապա – րանքի երկաթէ դռները, աշտարակի գըլ – խից մէկը ահա ձայն է տալու քարափը բարձրացողին:

Իսկ երբ քամին ցրում է ամպերը, ձո – րերում հալւում են ամպի ծուէնները, պարսպի վրայ երեւում են մացառներ, աշտարակի խոնաւուած գլուխը եւ կիսով չափ հողի մէջ խրուած պարիսպները: Ո՛չ մի երկաթեայ դուռ եւ ոչ մ'ի պահակ աշտարակի գլխին:

Լռութիւն կայ Կաքաւաբերդի աւերակ – ներում: Միայն ձորերի մէջ աղմկում է Բասուտա գետը, քերում է ափերը եւ յղկում հունի կապոյտ որձաքարը: Իր նեղ հունի մէջ գալարւում է Բասուտա գետը, ասես նրա սպիտակ փրփուրի տակ ամում են հազար գամբռներ եւ կրծում քարէ չղթաները:

Պարիսպների գլխին բոյն են դրել ցինը եւ անղղը: Հէնց որ բերդի պարիսպների տակ ոտնաձայն է լսւում, նրանք կըր – չինով աղմկում են, թռչում են բներից եւ ահարկու պատյաններ անում բերդի կա – տարին: Ապա բարձրանում է քարէ ար – ծիւը, կտուցը կեռ թուր, մագիլները՝ սրածայր նիզակներ, փետուրները որպէս պողպատէ զրահ:

Կաքաւաբերդի բարձունքի միակ ծաղի – կը ալպիական մանուշակն է, ցողունը կաքաւի ոտքի պէս կարմիր, ծաղիկը ծի – րանի գոյն: Քարի մօտ է բուսնում ալ – պիական մանուշակը, պարիսպների տակ: Արեւից քարերը տաքանում են, եւ երբ ամպերը ծածկում են քար ու պարիսպ, մանուշակը թեքւում է, գլուխը չենում քարին: Ծաղկափոշու մէջ թաթախուած դունատ բզկին մանուշակը ճոճք է թւում, աշխարհը՝ ծիրանագոյն բուրաս – տան:

Ներքեւը, ձորում, Բասուտա գետի միւս ափին, քարաժայռերի վրայ, թառել են մի քանի տներ: Առաւօտեան ծուխ է ելնում երդիկներից, ծուխը ձգւում է կապոյտ երիզի նման եւ հալւում մա – պերի մէջ: Գող կէսօրին պիւ – ղում կանչում է աքլորը, աքլորի կանչի հետ պատաւ մի չինական յօրան – ջում է տան ատաղձում, ձեռնափայտով աւազի վրայ նշաններ գծում, նշանների հետ փոթփորում գլխով անցածը:

Ե՛ւ գիւղում, ե՛ւ բերդի գլխին ժամա – նակը սահում է դանդաղ, տարիները նոյն ծառի միանման տերեւներն են: Դրա համար էլ խառնւում է ծերունու յիշո – ղութիւնը: Գետն ափկում է առաջուայ յանգով, նոյն քարերն են եւ նոյն քարէ արծիւը:

Քանի՛ սերունդ է ապրել Բասուտա գետի մօտ, կարկատած թաղիքները փը – ռել ցեխերի վրայ, եղէգնով պատել վը – րանները, եւ ամէն գարնան, երբ կաքա – ւաբերդի լանջին բացուել է ալպիական մանուշակը, այծ ու ոչխար քշել են բեր – դի լանջերը, պարկը պանրով լցրել ու ձմեռը կրծել կորեկ հաց ու պանիր:

×

Արեւ մի կէսօր կաքաւաբերդի քարա – փով բարձրանում էին երեք ձիաւոր: Ոչ միայն զգեստից, այլեւ ձի նստելուց և – րեւում էր, որ առաջին երկու ձիաւորը քաղաքի մարդիկ են եւ չեն տեսել ոչ կա – քաւաբերդը, ո՛չ նրա քարափը:

Երրորդ ձիաւորը նրանց ուղեկցում էր, եւ մինչդեռ առաջինները պինդ բռա – նել էին ձիերի բաշից, համարեա թէ կռացել՝ հաւասարակշիռ մնալու,— վեր – ջին ձիաւորը քթի տակ մռմռում էր մի երգ, մելամաղձոտ ու յուսահատ, ինչ – պէս ամայի ձորը, տխուր քարափը եւ հեռաւոր գիւղը:

*Բերդի գլխին նստած ամպը վարպետի պէս մէկ ետ էր քաշւում, երեւում էին պարիսպները, մէկ ծածկում էր կատա – րը: Առաջին ձիաւորը աչքը պարիսպնե – րից չէր հեռացնում: Նրա գլխում բեր – դի պատմութիւնն էր, մոգապաշտ մատեաններում գրած խօսքերը խիմա – կան օրերի մասին, երբ գրահապատ ա – րի ամրակները զոփում էին երիվար – մուտքի առաջ եւ աւերից դարձող համհարզները ճոճում էին նիզակները: Ակնոցի արանքից նրա ուսեալ աչքերը տեսնում էին գրահաւորներին, մոգա – գաթեայ մատենագրին՝ եղեգնեայ գրով նրանց գովքը յօրինելիս եւ նա լսում էր հնօրեայ ձիերի դոփիւնը: Ինչ գժուար էր նրա համար քարափը, որով քարաշի նման մագլցում էին երբեմնի ախերը:

Երբ հասան վրաններին, առաջին ա – ւորը չարունակեց ճանապարհը եւ չը – հետաւում էր հին ճանապարհը եւ չէր տեսնում վրաններն առաջ, մոխրի տեսնում վրաններն առաջ, մոխրի խաղացող կիսամերկ երեխաներին, ա – ծերին, որոնք գարմանքից վեր ու վար էին անում գլուխները:

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(1 Շար.)

վրայ ժամատուն մը չինել հարկ առ – աջ են :

Ճէ. գարուն, Աբրահամեան Գառնատուրա պիտին նշանակելի թիւով դաղութ մը պիտին նշանակելի թիւով դաղութ մը գալով Պէյօղլուի արեւմտեան կող– մը կը հաստատուին, կամենալով Գառնա– ռայի թաղը :

ԺԸ. գարուն, Պէյօղլուի թաղը կ'ըն – դարձակուի կաթոլիկ հայերէ : Թաղամի : Այդ թուականներուն է որ է – տեան վարժարանի եւ Ս. Յարութիւն եկեղեցին այժմու վայրը Հայոց pէֆֆէն կը նկատուէր :

ԺԹ. գարուն սկզբնաւորութեան, Հա – յերը կը հաստատուին նաեւ Թաղսիմէն ալ անդին, ուր Պէյօղլուն կ'ընդարձակուի հետզհետէ երկարելով մինչեւ Շիշլի :

Հին առհնները, մինչեւ 1560, Լատին– ներուն նման Գալաթայ մէջ Հայերը եւս ի – րենց ննջեցեալները կը թաղէին եկեղեցի– ներուն չրջափակին մէջ։ Այս սովորութիւ– նը 1560ին արգիլուեցաւ կառավարու – թեան կողմէ Գալաթայ մէջ սարսափազդու համաճարակի մը պատճառով ,— ժան – ախտէն ուժգնուն հազար հոգի մեռած շրջանին համար :

Թաքսիմի այժմու հրապարակը մինչեւ Թալիմհանէ՝ Ցոյներուն, Քաղաքապե – տարանի այժմու Զբօսարանն ու պարտէ – զը՝ Լատիններուն եւ այժմու Տիվան պան– դոկը, ապա հետզհետէ չրջակայ պար – էզները ծախու առնուած եւ ընդարձակ– ուած, մինչեւ Գալաթայ Ռատիոկայանի չէն– ջը, Հայոց կը պատկանէր, ծանօթ՝ Փան– կալթիի Ս. Յակոբայ գերեզմանատուն ա– նունով :

Այս գերեզմանատունը զործածուած է մինչեւ 1865ի քոլէրայի համաճարակը : Կառավարութիւնը հակառողջապահիկ համարելով այդ գերեզմանատունները՝ արգիլած է մեռեալ թաղելը : Թաղապե – տութիւնը , միւս յարանուանութեանց կարգին՝ որպէս գերեզմանատուն Շիշլիի այժմու տեղը գոյց առած է նաեւ Հա – յոց, ուր 1865 Յուլիս 25էն ի վեր Հայե– րը կը թաղեն իրենց ննջեցեալները :

Մօտաւորապէս ամիս մը ետքը, 1865 Օգոստոս 17ին, կառավարութիւնը պաշ – տօնագրով մը օրուան Պատրիարքին՝ Պօ– ղոս արքեպիսկոպոսի կը հաղորդէ « Հա– յոց գերեզմանատուն ըլլալու համար , Շիշլիի կողմը գիտուն հազար կանդուն տարածութեամբ գետին մը նուիրած ըլ – լալը » :

Թաղային Խորհուրդը, օրուան պայ – մանները նկատի ունենալով, ծագելիք տարակարծութեանց առաջքն առնելու համար թաղեցիներէն կը կազմէ մասնա – ժողով մը, որ նիստ կը գումարէ 1865 Սեպտեմբեր 10ին, նախագահութեամբ թաղին քարոզիչ Խորէն վրդ. Նարպէյի (ապա Եպիսկ.) :

Երկար խորհրդակցութիւններէ ետք՝ ժողովը միաձայնութեամբ կ'ընդունի թէ « Շիշլիի գերեզմանատունը ընդունելը՝ հինը վաճռի տակ չի ձգեր » :

Եւ համաձայնքը այսպէսով Շիշլիի գե –

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՀԱՆ ՏՈՒՐԵԱՆ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վաստակաւոր երաժիշտ Օհան Տուրեան վերադարձաւ Հունգարիայէն, ուր մաս– նակցած էր ամառնային երաժշտական ուսնակատարութիւններուն :

Օհան Տուրեան առաջին համերգը ար – ւաւ Պուտայի մէջ : Երկրորդ համերգը տեղի ունեցաւ Դանուբի Մարգիցի կղզ – ին վրայ :

Հունգարացիները բնութեան այդ հրա – շալի վայրին մէջ սակրութիւն ունին ներկայացնելու Շէյքսփիրի « Ամառնային գիշերուան երազը»՝ Մենաելսընի երաժշ –

տութեան ուղեկցութեամբ : Օհան Տուր– եան ատենդութիւնը չխափանց . սակայն նուագեց նաեւ Զայքովսկիէն :

Հունգարական մամուլը հիացումով արտայայտուեցաւ հայ արուեստագէտի մասին, որ «կրցաւ լաւագոյնս ճանչնալ ու օգտագործել նուագախումբերուն հը – նարաւորութիւնները, գոյց առաւ մեկ – նարանական նոր գոյներ ու երանգներ , ցուցաբերեց թաքնուած գեղեցկութիւն – ներ՝ կախարդելով երաժշտասէրները» :

×

Հայաստանի պետական պատկերասրա– հին այցելուները պիտի կարողանան ծա – նօթանալ տագանդաւոր նկարիչ Փիրայր Օրաքեանի գործերուն, որ իր երկար, տեղծագործական փնտռտուքներով լե – ցուն կեանքը անցուցած է Իտալիա եւ հոն մեռած երկու տարի առաջ :

« ... Նկարներս ժողովուրդիս վերա – դարձուցէք» — գրած էր իր ընկերնե – րուն :

Նկարչին փափաքը իրականացաւ : Հայաստանի պետական պատկերասրահը Իտալիայէն , Մնտիկեան ընտանիքին մի– ջոցով նուէր ստացաւ Օրաքեանի ամբողջ ժառանգութիւնը : 620 վառ, խոր անհա – տականութեան մը կնիքը կրող կտաւնե – րէն մօտաւորապէս 360ը անցած են պատ– կերասրահի ցուցադրութեան բաժինը , մնացեալը յանձնուած է Թանգարանի պա– հեստին :

×

Հայաստանի պետական պատկերասրա– հին այցելուները պիտի կարողանան ծա – նօթանալ տագանդաւոր նկարիչ Փիրայր Օրաքեանի գործերուն, որ իր երկար, տեղծագործական փնտռտուքներով լե – ցուն կեանքը անցուցած է Իտալիա եւ հոն մեռած երկու տարի առաջ :

« ... Նկարներս ժողովուրդիս վերա – դարձուցէք» — գրած էր իր ընկերնե – րուն :

Նկարչին փափաքը իրականացաւ : Հայաստանի պետական պատկերասրահը Իտալիայէն , Մնտիկեան ընտանիքին մի– ջոցով նուէր ստացաւ Օրաքեանի ամբողջ ժառանգութիւնը : 620 վառ, խոր անհա – տականութեան մը կնիքը կրող կտաւնե – րէն մօտաւորապէս 360ը անցած են պատ– կերասրահի ցուցադրութեան բաժինը , մնացեալը յանձնուած է Թանգարանի պա– հեստին :

×

Լոյս տեսաւ « Պատմա – բանասիրական հանդէս»ի 1965 տարուան երկրորդ թի – ւը՝ նուիրուած մեծ մասով Եղեռնի յիս – նամեակին : Եղեռնին նուիրուած յօդ – ուածները ստորագրած են Ն. Ա. Յարու – թիւնեան, նախ. Վ. Հ. Համբարձումեան, Ակադեմական Մ. Գ. Ներսիսեան եւ ու – րիշներ :

« Հանդէս »ի այս համարին մէջ հրա – տարակուած են նաեւ Հր. Աճառեանի նա– մակները «Ազմատական բառարան»ի տը– պագրութեան մասին, ինչպէս նաեւ ան – տիպ նամակներ Ն. Յ. Մառէն :

« Հաղորդումներ եւ նկատողութիւն – ներ » բաժինին մէջ լոյս տեսած են հայ հին եւ նոր չրջանի պատմութեան , ինչ – պէս նաեւ բանասիրութեան կարգ մը հարցերուն նուիրուած նիւթեր՝ «Բաֆֆի որպէս պատմավէպի տեսաբան », « Ան – դրկովկասի ժողովուրդներու համագոր– ծակցութիւնը եւ Երեւանի 1724ի պաշա – պանութիւնը », « Արեւելքի եւ հայ բա – նաստեղծական արուեստի առընչութիւն – ներէ հարցի չուրջ », եւայլն :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երիտասարդ եղած ատեն ամուսնանալ՝ կանուխ է : Ձափահաս եղած ատեն ա – մուսնանալ՝ ուշ է :

ՌՈՒՍԱԿԱՆ

Սիրոյ ու մահուան առջեւ ոչ մէկ ուժ կը դիմանայ :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

Սիրելը լաւ է, սիրուելը աւելի՛ լաւ է : Մէկը քեզ դերի կը դարձնէ, միւսը՝ ոչը եւ ըլլող :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Զիս քիչ սիրէ , բայց միշտ սիրէ :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

Գոց չրթներով ալ կը խօսի աչքը :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ

« Տէր ողորմեա՛»ով բան չի գնուիր :

ԼԵՀԱԿԱՆ

Աւելի դիւրին է ջուր խմել պզտիկ ապ – րիւրէն, քան՝ մեծ աղբիւրէն :

ՀՆԴԿԱԿԱՆ

Ականջով (լսելով) մի՛ դներ երբեք : Աչքո՛վ դնէ միշտ :

ՉԵԽԱԿԱՆ

Ծախողը երկու աչք պէտք է ունենայ , գնողը՝ հարիւր :

ՊԵՐՁԻՔԱԿԱՆ

Երջանկութիւնն ու դժբախտութիւնը՝ նոյն սահնակով կը ճամբորդեն :

ՌՈՒՍԱԿԱՆ

Իսկապէս չես սիրեր, եթէ սիրածիդ թերութիւններն ալ չես սիրեր :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

Սէրը եւ աղքատութիւնը՝ դժուար է ծածկել :

ՏԱՆԸՄԱՐՔԵԱՆ

Իմ պզտիկ տունս աւելի՛ լաւ է, քան օ– տարին մեծ տունը :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Զկայ ալիւր մը, որ ի՛նչքան ալ բա – րակ ապցուած ըլլայ՝ թեփ չունենայ, չկայ դինի մը, որ ի՛նչքան ալ մաքուր ըլ– լայ՝ դիրտ չունենայ ու չկայ ծառ մը , որ ի՛նչքան ալ լաւ ըլլայ՝ ոստ չունենայ :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

Սէրը , վիշտը եւ դրամը չեն պահուիր :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

Սիրոյ մէջ ամապարողը առելութեան մէջ ալ կ'ամապարէ :

ՀՐԷԱԿԱՆ

Հպարտութիւնը մի չփոթեր սիրոյ հետ :

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԵԱՆ

Սիրուհին կը սիրէ այնպէս՝ ինչպէս գայլը գառնուկը :

ՌՈՒՍԱԿԱՆ

Սիրուելը մեծ հաճոյք է : Բայց սիրելն ալ աւելի պզտիկ հաճոյք չէ :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

Սիրոյ մէջ՝ ակիզն է որ բան մը կ'ար– ժէ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԼՈՒԽ

ԵՐԵԿՈՅ ՄԸ՝ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Ինծի կը թուի որ այդ կինը մէկն է ա– նոնցմէ , որոնց համար ոչինչ դոյութիւն ունի իրենց անձէն զուրս ... Այդ կարգի կիներէն իրենց վրայ չատ ծանր վտանգներ կը հրաւիրեն, աւելցուց բարեկամս կարճ լռութենէ մը ետքը :

— Ի՞նչ վտանգ, հարցուցի զարմա – ցած :

— Այս բառը կը զարմացնէ ձեզ, բա – րեկամս : Սակայն ես կը հաստատեմ զայն : Իր անձով չատ տարուած կին մը երբեք չի կրնար տեսնել իր քայլերուն տակ լարուած թակարդները : Ան կը տես– նէ մինչեւ դէպի յաղթանակներ կատա –

— Դո՞ւք, համե՞ստ, ըսի խնդուք մը պայթեցնելով :

— Բացարձակապէս ... բայց պէտք – էր, որոնք հպարտութիւն կը ներշնչեն ինծի, կը խոստովանիմ : Ամբողջ Լոնտոնի մէջ երբեք չեմ հանդիպած իմիններուս հետ բաղդատութեան դրուելիք պետերու :

— Ճիշդ է : Եւ պիտի չկրնաք հանդի – պիլ երբեք անոնց նմաններուն, պատաս– խանեցի չոր եղանակով մը : Ուրեմն , չէ՞ք ուզեր կարծիք մը յայտնել Գարլո – թա Ատամի մասին :

— Աբուեստագիտուհի մըն է : Ի՞նչ կըր– նամ ասելցնել տակաւին :

— Ըստ ձեզի, իր կեանքը վտանգներու սպառնալիքին տակ չէ՞, ինչպէս Էլբուի էճմատինը :

— Մենք ամէնքս կը նաւարկենք յոր – ձանուններու մէջ, նկատեց Փուարօն լուրջ եղանակով մը : Դժբախտութիւնը ծակամոյն եւ զարհանակալ կը սպասուի յաճախ մեր ճամբուն վրայ :

Գալով միս Ատամսին, ան միշտ յաղ – թական պիտի ըլլայ երկու պատճառնե – րով :— առաջինն՝ որովհետեւ պիտի իր ուզածը, եւ երկրորդ՝ ինչ որ նկատած էք անկասկած՝ որովհետեւ հրմուտի մըն է :

Այս պարագան, պէտք է խոստովանիմ, որ միջ այդ վրիպած էր ինծմէ : Բայց այդ պահուն իսկ իրապէս իր դէմքին վը– րայ նշմարեցի դիծեր, որոնք իր սեմա – կան ծագումը կը մատնէին :

— Այս տուեալներով՝ յաջողութեան մեծ բախտաւորութիւն կը սեպնեմ իրեն համար, չարունակեց Փուարօն : Միայն պէտք է որ չատ զղոյշ ըլլայ· կայ վը – տանգ մը, որ կրնայ դինքը զգանել :

— Ո՞րը :

— Նիւթականի չափազանցուած սէրը :

– Մեզմէ իւրաքանչիւրը կրնայ պըտ – նուիլ նոյն վտանգին առջեւ :

— Համակարծիք եմ ձեզի : Բայց դուք եւ ես կրնանք կշռել դերն ու դէմքը դոր – ծելէ առաջ , եւ չենք թոյլատրեր որ մեր նպատակակէտը ըլլայ միայն դրամ դի – դելու մտահոգութիւնը :

Փուարօյի լուրջ խօսելու ձեւը ժպիտ պատճառեց ինծի : Առանց բորբոքելու , պերճիքայի փոքրահասակ դաղանի ոստի– տիկանը չարունակեց .

— Ոճիրները լուսաբանելու աչխատանքին մէջ մեծ տեղ կը դրաւեն հոդեբանական ուսումնասիրութիւնները : Ոստիկանը չի տեսնտիկանը չի տեսնտիկանը չի տեսնտ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Դէմքեր

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Արիմեան եւ զաւակները՝ Գրիգոր եւ Անահիտ, Այրի Տիկին Գայիանէ Պաղտասարեան եւ զաւակները՝ Ալիս, Բարունակ եւ Լիտիա, Այրի Տիկին Ովսաննա Պէրպէրեան (Նիս), Այրի Տիկին Սիրան Խաւարեան եւ զաւակները (Նիս), Պ. Ստեփան Քասմեան եւ զաւակները (Նիս), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Քասմեան եւ զաւակը, Տոքթ. Ազնիւ Քասմեան (Յունաստան), Այրի Տիկին Տիրան Քասմեան եւ զաւակները (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Նուպար Քասմեան (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Նուպար Շարապխանեան, Այրի Տիկին Մարի Թաւչանճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Էլիզ Թաւչանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարկոս Կիւլէնեան եւ զաւակը (Նիս), ինչպէս նաեւ Քուժուկեան, Կարապետեան, Քորանճեան, Շմաւոնեան եւ Թաւչանճեան բնտանիքները յաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, զարմիկին եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԹԱԳՈՒՀԻ ՇԱՐԱՊԽԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ Քասմեան, քնիկ Նոր Գիւղացի)

մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի, Օգոստոս 16ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Շաբաթ (Օգոստոս 21) ժամը 14·30ին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ Հիւանդանոցին մէջ, 15 Բիւ Ժան Կուժօնի, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ժերմէն Տէր – Կումսի եւ զաւակը՝ Ժորժ Տէր – Կումսի եւ թնտա – նիքը (Փօ), Պ. Երուանդ Տէր – Կումսի (տպագրը, Կրընպոլը) կը ծանուցանէ թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ԲԱՖԳԻՆ ՏԷՐ – ԿՈՒՄՍԻԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Վարդանուշ Գազոյեան, (Փիւժէ սիւր Առժանս), իր ամուսնին Մարտիրոս Գազոյեանի մահուան հինգերորդ տարելիցին առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ Թէհլիրեան սրահին: (Տառնալ «Յառաջ»էն) եւ տասը Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Անարատ Յղութեան Առնուվիլի քոյրերը չնորհակալութեամբ առացած են Օր. Մարտա Եաղճեանէ 500 Ֆր., իր ապա – քինման առթիւ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Ս. Կարապետեանէ, իրենց տղուն ամուսնութեան առթիւ 60 Ֆրանք ի նպաստ զոլբոյին:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ս. Յ. Հայ Քոյրերու վարչութիւնը կ'ընդունի իրենց դիւերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իրենց ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի չրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան:

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրենց մանկապարտէզի վարիչ Փը – րանսացի օրիորդ մը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ առիպողական գործերու համար:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱՅԻՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ երեք Ֆրանք:

Շնորհակալութեամբ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.— Օր. Մարտա Եաղճեան, իր ապաքինման առթիւ 500 Ֆրանք, Պ. Ժ. Զիլինկիրեան 250, Տիկին Է. Թոբոսեան, Պ. Սապունճեանի ձեռամբ 200, իր աղջկան ապաքինման առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Ժերմինէ, իրենց եղբօր Գրիգոր Իւթիւճեանի մահուան առթիւ 200, Անձն (Պ. Վահէ Զօփուրեանի ձեռամբ) 100, Պ. Ա. Խանճեան յիսուն, Յակոբեան (Վիթրի) յիսուն, Տէր եւ Տիկին Պարթիզպանեան եւ Տէր եւ Տիկին Երէցեան յիսունական Ֆր. ողբ. Տիկ. Զապէլ Պարթիզպանեանի մահուան առթիւ, Ս. Ածճեան 30, Տ. Ղոնեանց 35, Տիկ. Պէնկեան 30, Տիկին Ֆանարճեան քսան, Տիկիններ Աբշահունի Թադեոսօֆ եւ Մարկրիթ Լաքարտ տասնական, Պ. Պ. Մելիք Շահնազեան, Ե. Աբգարեան, Մ. Գափամաճեան, Մ. Մաթիկոսեան, Հ. Պալեան տասնական, Օր. Գ. Շահրիկեան (Ամերիկա) երկու տասը, Գալփագճեան վ. 5 Ֆր., Դաշտահանդէսի առթիւ հաւած են հետեւեալ նուէրները.— Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն հարիւր Ֆր., Հ. Պալեան (Վէրսայլ) 500, Նօտարեան Ք. (Ալֆոր-վիլ) 150, Պ. Պ. Մարտիրոսեան, Ժ. Զիլինկիրեան, Պալըգճեան, Հարիւրեան:

Պ. Դուրեան 50, Ա. Տաղապեան 50, Անձն 30, Ս. Նշանեան տասը, Վ. Զօփուրեան հինգ, Մարսիլիոյ եկեղեցւոյ միջոցով 270 Ֆր. Զավրպամճեան, Եպիչ Հայրապետեան, եւ Ճրնտիկեան բնտանիքներու կողմէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեանց կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէշեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ ալա – կերտներուն ու իրենց ծնողաց:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Օգոստոս 22ին, ամբողջ օրը

ՎԱՅՐԸ՝ Անթիպի համբոյն վրայ Վիլնեւվի փլաժը, «Փառ վոկրընիէի պեղեցիկ անտառին մէջ:

Իջնել «Աւոէ տէ Շօֆֆէօր»:

Կը նախագահէ Ընկ. ՀՄԱՅԵԱԿ:

Կը խօսին ընկերներ՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՅՈՒՍՓԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի Ս. Ռափայէլի ճամբարին երիտասարդ – երիտասարդուհիները:

Մեկնում.— Մասնաւոր օթոբաստը կը մեկնի Փլաս Մասեցայէն (Նիս) ժամը 8·30ին, Մասալէն կը հասնի ժամը 9ին, իսկ ժամը 9·15ին կը հասնի Մանէլօ:

Վերադարձ ժամը 20ին:

Իսկ կառ տ'օթոպիւսէն ամէն քառորդ ժամ օթոբաստ առնել Ռափիտ Բոթ տ'Ազիւր Քանի եւ Անթիպի համար եւ իջնել Վիլնեւօվ Փլաժը՝ Աւէ տէ Շօֆֆէօր:

Մուտքը ազատ է:

Ամիչքի եւ ուսելիքի պիւրութիւն:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Լքա – Ան – Փրովանսէն Օգոստոս 10ին, ժամը 19ին «Յառաջ»ի տարեկան բաժանորդագրութիւնը ղրկող անձէն կը խնդրուի անյապաղ իր անունն ու հասցէն ղրկել վարչութեան: Իր անունին անդր կարօնին վրայ գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի սրահը:

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Avenue J. F. KENNEDY

Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de

St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը: Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք: Խաղադաշտ եւ լոգանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	միջնեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	միջնեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշմարտացած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ջ···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ջ
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՋ – ԶԱՐԴԱՐԷՋ – ՆԵՐԿԷՋ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գիւղի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԾԱՀԱՆՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
21
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
21 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10388 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.388

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Թուրքիոյ վարչապետ Սուատ Հայլի Իրկիւղու Մոսկուայէն Անկարա վերադարձած է յաղթական։ Կրեմլինի վարքերը իր յուսացածէն շատ աւելի մեծ նպաստներ յայտ տուած են իրեն եւ իր հետ ծանուցողներուն հանդէպ։

Իրկիւղու քանի մը տարի առաջ Մոսկուա գալու գաղափար էր արդէն, իբրեւ նախապատրաստ խորհրդարանական պատուիրա – կանութիւն։ Այն ատեն ալ պատճառներու արհամարհանք էր Խրուշչեւի կողմէ, որ այդ ատեն իր իսկած ճառին մէջ չէ խնայած էր Ք. Կ. Միութիւնը հոգալին ո՛չ մէկ պատճառ ունի Թուրքիայէն։ Հոգ պահանջողը Աթաթիւրքն էր, որ հիմա տարտարոս չը – ճած է։

Թուրք վարչապետը ամխոնելէ ի վեր ճշդ պատրաստութիւններ կը տեսնէր ցկի Մոսկուա իր կատարելիք ճամբորդութեան համար։ Թէ ըլլալիքը պրեցին, որ Իրկիւղու իրեն հետ կը տանէր քառասուն գոնապան ծրագիրներ, որոնք կը վերաբերին Թուրքիոյ վերականգնումին, մասնաւոր ճարտարարուեստի զարգացման, որոնց համար պիտի ուզէր Մոսկուայի աջակցութիւնը։

Իրեն ընկերացող պատուիրակութեան մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին տնտեսագէտներն ու ճարտարագէտները։ Վարչապետի ծրագրերուն կարեւորագոյներն էին պղպջաքարի նոր գործարանի մը կառուցումը, ալիւմինիումի ճարտարարուեստին զարգացումը, քարիւղի երկրորդ գոտիի մը հետազօտութիւնը, եւն.։

Տնտեսականին զուգընթաց քաղաքական հարցերն ալ քննուած են Մոսկուայի մէջ։ Առնոյ կարգին ամէնէն կարեւորը Կիպրոսի խնդիրն է, որ Թուրքիոյ հետ հիմնական քաղաքականութեան մէջ առաջնահերթ դիր կը խլացայ աւելի քան տասը տարիէ ի վեր։

Մինաեղէս իր մեծխօսկութեամբ երեւակայական յայտեր ուսած էր՝ կիպրոսը զինու ղօրութեամբ գրաւելու հեռանկարը դրի ցոյց տալով Թուրքիոյ մէջ լրջացող իր հպատակներու աչքին։

Այդ առթիւ ըսուած էր 1955 Սեպտեմբեր 6-ի դիպուածի նախօրեակը, որ անդամ մը եւս եկած էր հաստատելու օտարներուն ամէն քէ Թուրքը՝ տուրքանական ըլլայ թէ հոգեբանական, հալքեան ըլլայ թէ դաւադիտական, նոյն արհեստագործն եւ ուտ – ճուն է։

Ցաղ տարի անցաւ այդ դէպքէն ի վեր եւ կիպրոսի խնդիրը չէ լուծուած դեռ։ Այդ տարի մը առաջ, այս եղանակին, Թուրքերը, Ատլանտեան Ուխտին պատկանող օդանաւերով վարժուց յարձակում մը կատարեցին Կիպրոսի վրայ՝ հինգ տարիէ անմիջական սպանութիւնով։ Ինչ որ նոյնպէս չէին համարձակած ընել եւ ոչ ոք կրնար ցանկալ եւ էին պարճած կէս ճամբէն, պատճառով բերին՝ ահռելագոյն տարածքի համար կղզիի յոյն բնակչութեան մէջ։

Ք. Միութիւնը այդ դէպքէն վերջ Մոսկուայի կառավարութեան օժանդակեց՝ ցոնական արդիական դէնքեր հայթայթելով։ Կաղեցան Թուրքերը։ Եւ տարիէ մը ի վեր ամէն ճիգ կը փորձեն՝ իրենց դիրքը շտկելու համար Մոսկուան։

Ասկէն անցամ Մոսկուա գրկեցին Իսմէթ Ինոնիւի կառավարութեան արտաքին նախարար Ֆէլիսուն Ճէմալ Էրքինը, որուն նպատակն էր կրեմլինի ընդունելութեան մէջ Թուրքիոյ տեսակէտը կիպրոսի հարցին մէջ։

Բոլորովին եւ կրամիքոյի Անկարա այցելութիւնները հալեցուցին սառոյցները Ք. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ո՞Վ Է ՅԻՐԻՄՈՔՈՍ

Էլի Յիրիմոքոս ծնած է Թեսալիա, 1907 Օգոստոս 2ին։ Ամէնքի եւ Փարիզի մէջ իրաւագիտութեան եւ քաղաքական գրեսթոպանութեան հետեւելէ ետք կը դարձէ իրրեւ փաստաբան, եւ 1936ին կը նետուի քաղաքական ասպարէզ՝ ընտրուելով իրրեւ ազատական երեսփոխան։ Համաշխարհային երկրորդ պատերազմին եւ յետ զինադադարի ատենները կը հրաժարի Վենիզելոսի հետ միասին կը հիմնէն Կեդրոնի Համախմբումը, կը միանայ անոնց իր նոր հիմնած ժողովրդավար կուսակցութեան հետ։

Իրրեւ պատգամաւոր Կեդրոնի Համախմբումի ձախ թեւին, 1963ի ընտրութիւնէն ներքին ետք կը դառնայ Խորհրդարանի նախագահ։ Բոլոքեց նոյն պաշտօնին համար Նովասի նշանակումին, 1964ի ընտրութիւններէն ետք, ինչ որ պատճառ եւ ճամբայ հարթեցին Իրկիւղուի Մոսկուա ճամբորդութեան։

Երկու երկիրներու վարչապետներուն եւ պատասխանատու վարիչներուն տեսակցութիւնները տեւած են ինը օր, Օգոստոս 9էն 17։ Այս առթիւ հրատարակուած հաւաքական դիմոյցը կը հաստատէ թէ երկուստեք համաձայն դտնուեր են մի – ջազգային կարեւոր հարցերու շուրջ, ինչպէս՝ խաղաղ համակեցութեան սկզբունքը, ՄԱԿի Ուխտին հանդէպ հաւատարմութիւն, ընդհանուր զինաթափութեան, գաղթականութեան նեթակայ ժողովուրդներու ազատագրութիւն եւ եւ – րոպայի ապահովութիւն։

Կիպրոսի մասին Ք. Միութիւնը դիջում մը ընելով ընդունած է Թրքական տեսակէտը, — պահպանում կղզիի անկախութեան եւ հոգային ամբողջականութեան, յարգանք՝ յոյն եւ Թուրք համայնքներու իրաւունքներուն հաւասարապահ։

Մոսկուայի Թրքասիրական ընթացքը մեծապէս գայթակղեցուցած է Կիպրոսի Յոյները, որոնք կը զգմանան թէ ի՛նչ – պէս Ք. Միութիւնը կը լքէ նախագահ Մակարիոսը՝ անոր թիկունք հանդիսանալէ վերջ։

Զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ, որ երկու կը – կիրները զարկ պիտի տան իրենց տեւական յարաբերութեանց, փոխանակութեան հիման վրայ։ Թուրքիա Ք. Միութենէն պիտի գնէ ճարտարարուեստական կազմածներ, Ք. Միութիւնն ալ Թուրքիայէն պիտի ներածէ գոնապան Թրքական արտադրութիւններ։

Ք. Միութեան վարչապետ Ալէքսի Կոսիկին ընդունած է պաշտօնապէս Թուրքիա այցելելու հրաւէրը։

Այսպէս ուրեմն, սիրարանութիւնը կը շարունակուի Մոսկուայի եւ Անկարայի միջեւ, Լենինի եւ Մուսթաֆա Քեմալի գծած ճամբով։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՓ ՔԷՆԸՐՏԻ.— Մեքենական խանգարումներ եւ մոռնալով օդերեւութաբանական աննպաստ պայմաններ վերջին վայրկեանին պատճառ եղան որ չկատարուի «Ճեմիճի 5»ին արձակումը։ Եթէ մինչ այդ նոր բարդութիւններ չստեղծուին, արձակումը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ կէսօրէ ետք եւ երկու տիեզերագնացներ՝ Գուփըր եւ Քոնրատ, 8 օր պիտի մնան միջոցին մէջ։

ԱՓԻՆԳ.— 5000 ուսանողներ, զրկուած համալսարանական տարրերէ, մինչ կը փորձէին, հակառակ ոստիկանութեան արգելքին, ցոյցեր կատարել Ա – թէնքի փողոցներուն մէջ, բախումներ ունեցան ոստիկանութեան հետ։ 50 հոգի վիրաւորուեցան եւ 300 ուրիշներ ձերբակալուեցան։

ՎԻԼԻԹՆԱՄ.— Շրջագայուած ամերիկեան կրակով, Վան Թուօնկի մէջ Վիլիթ – քոնկները կրեցին Վիլիթնամի պատերազմին իրենց մեծագոյն պարտութիւնը։ Տակաւին յայտնի չէ Հինգշաբթի օր մեռած ըմբոստներուն թիւը, որոնք Ցուրեքշաբթի կը հաշուէին արդէն 520 դոհ։ Հինգշաբթի, թիզ առ թիզ յառաջանալով, «ծովայինները» չորս կողմէն հասան ծով։ Ուրբաթ պիտի սկսին մաքրելու գործողութեան։ Կ'ենթադրուի թէ 1000է աւելի Վիլիթքոնկներ սպաննուած են արդէն եւ մնացեալները, որոնք պահուած կը մնան փապուղիներու մէջ, փրկութեան ոչ մէկ յոյս ունին։ Այդպէս, բարձրաստիճանականներուն վրայ Վիլիթքոնկները դրաւեցին Տաք – Սուէթ քաղաքը, որ պաշտպանուած էր 350 կատաղաբար դինուորներէ։ անոնցմէ մաս մը կրցաւ ազատիլ եւ նահանջել դէպի Տակ – Թօ։

ԳԱՀԻՐԷ.— Եմէնի հանրապետութեան նախագահ Սալալի հետ Ափքանդրիոյ մէջ առանձին հանդիպում մը ունենալէ ետք, նախագահ Նասր այսօր կը մեկնի ձկտաւոր, տեսակցելու Ցէյսալ Թագաւորին հետ։ Քաղաքական դէպքերու համաձայն, նախագահ Նասր պիտի չանայ Սէուտական Արաբիոյ վերահսկողը կարգ մը վստահութիւններ ապահովել, որպէսզի կարենայ եգիպտական զօրքերը (50 հազար) եմէնէն քաշել երեւոյթները փրկելով։

ԼՈՆՏՈՆ.— Դիւանագիտական գործօն շրջան մը կը բացուի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Մինչ նախագահ Նասր Սէուտական Արաբիա կը մեկնի Ցէյսալ Թագաւորին հետ բանակցելու, անգլիական կառավարութիւնը, մտահոգուած առաւելագոյն

ՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄՍԸՐԵԱՆԻ

Որ ցաւով կ'իմանանք վաստակաւոր բանաստէղ Հ. Յովհաննէս Մսըրեանի մահը, որ տեղի ունեցած է երկուշաբթի, 16 Օգոստոս, Պէյրութի մէջ։ Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կատարուած է յաջորդ օրը, Երեքշաբթի, Սէն – Ժողէֆ Համալսարանի եկեղեցիին մէջ։

Հ. Յովհաննէս Մսըրեան հիմնադիրը վարիչն էր Պէյրութի Ֆրանսական Համալսարանին հայագիտական ամպիոնին։ Ծանօթ է մատենագիտական իր բեղուն գործունէութեամբ, իր պրպտումներով, տեսակցական աշխատութիւններով, հրատարակած է բազմաթիւ պատմագիտական ուսումնասիրութիւններ, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուով։ Վերջինը՝ Հայ ժողովուրդի ցեղասպանութիւնը, որ պրոֆեսորական մը ներկայացուցած այս տեղ, Յառաջի մէջ (տես Յուլիս 22, 23)։ Հ. Մսըրեան կանոնաւոր աշխատակցած է նաեւ Յառաջի։

Պիտի անդրադառնանք իր գործին ու վաստակին։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԱՄԵՐԻԿԱ ԿՆԵՐԹԱՑ

«Մարմարա» կը գրէ թէ Հայոց պատրիարքը, Շնորք Արք., Սեպտեմբեր 2ին կը մեկնի Պոլսէն, այցելելու համար Միացեալ Նահանգները։ Ըստ իր ճամբորդութեան ուղեգիծին՝ նախ պիտի հանդիպի Փրնսէ, ուր պիտի մնայ մինչեւ Սեպտեմբեր 9, յետոյ պիտի անցնի Ռոչվէսթէր, ուրկէ ուղղակի պիտի երթայ Լոս Անճելըս։ Այս ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ երկու ամիս։

Ամերիկայի գլխաւոր քաղաքներուն իր այցելութիւնը տեղի պիտի ունենայ հանդանակութիւն կատարելու համար ի նպաստ Սկիւտարի Ս. Խաչ զպրեվանքին, նկատելով որ այլեւս զպրած է կիլլ – պէնկեան Հիմնարկութեան օժանդակութիւնը։ Ճամբորդութեան ելլելէ առաջ, պատրիարքը փափաք յայտնած է որ Ղալաթիոյ նորակերտ եկեղեցիին վերջին յարդարանքը լրացուի եւ ինք կատարէ օծումն ու օրհնութիւնը։

Սահմի հարցով, կը պատրաստուի դէ – ւանապետական բանակցութիւններու, առաջին տեղեակ հարթելու անպլեւեպիպ – տական վէճերը եւ տակաւ բարելաւելու արտաքին աշխարհի հետ իր կապերը։ Նուազով պաշտօնապէս պիտի հաղորդուի արտաքին նախարար Թոմսընի Գահիրէ այցելութիւնը, որուն պիտի հետեւին ուրիշ այցելութիւններ ալ Մերձաւոր Արեւելքի արաբական, ինչպէս նաեւ Հարաւային Ափրիկէի երկիրներուն։

ԼԻՒՍԻ ՎԱԼՈՒ, նկարիչ Իթթիյոյի այրին, ինք ալ նկարիչ, մեռաւ առջի օր, 87 տարեկանին։

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐ.— Սինկափուրի նոր ան – կախ պետութիւնը Զորեքշաբթի իր ուղ – ղակի մասնակցութիւնը բերաւ Մալէզիոյ պաշտպանութեան, զօրապունդ մը դրե – կելով Սարաքի սահմանապլուխը, ուր Ինտոնեզիա կը միտի խռովութիւններ ըս – տեղծել։

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը՝ Լոնկօ, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղար Բրեժնեւի հետ։

ՄԱՐԴԸ, ՈՐ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՏՈՒՆ ՈՒՆԻ

(Վ. ԱՆԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՅՕԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Բարձր լեռներու ծոցին, զարուոր անառներով ու այլիներով չքնաղատեսք, բաղմած է հայկական փոքրիկ գիւղ մը՝ Դարպասը: Տարիներ առաջ առիթը ունեցայ այդ գիւղը դանուելու :

— Ահա Վախթանգ Անանեանի տունը , — ըսին գիւղացիները, տնակ մը ցոյց տալով : Նոյնը լսած եմ նաեւ ուրիշ գիւղերու մէջ:

— Ասիկա մեր Վախթանգ Անանեանի անհնակն է :

Մեր ականատես գրող Վախթանգ Անանեանը սակայն ոչ Դարպաս ծնած է , ոչ ալ այն գիւղերուն մէջ, ուր ցոյց տը – ւած են ինծի իր տուները:

Ան ծնած է Հայաստանի գեղատեսիլ վայրերէն մէկուն՝ Դիլիջանի չքնաղ Շամախեան գիւղին մէջ , բայց ամէն տեղ, ամէն գիւղի մէջ ունի իր տունը :

Քառասուն տարիէ աւելի է որ Անանեանը սկսած է գրել: Իր հրաշալի ստեղծագործութիւններով նուաճած է բազմաթիւ ժողովուրդներու «տուներն» ու սրտերը : Ցիշենք որ իր գործերը թարգմանուած են քառասունեմէկ լեզուներու՝ ռուսերէն, արաբերէն, անգլերէն, ճափոներէն, հնդկերէն, չինարէն, գերմաներէն, լեհերէն, եւայլն : Իր գիրքերուն ընդհանուր տպաքանակը կը հասնի քանի մը միլիոնի: Մեր օրերու հայ գրողներէն ոչ ոք կը վայելէ Վախթանգ Անանեանի ժողովրդականութիւնը :

Վ. Անանեան բնութեան ոգեշունչ երգիչն է , բայց բնութիւնը կը ներկայացնէ անոր լուսապսակին՝ մարդուն միջոցով , ձգտելով կամուրջ ձգել մարդուն եւ բնութեան «հոգեբանութեան» միջեւ: Ան լաւ կը ճանչնայ բնութեան ստեղծած բոլոր արարածները, բայց աւելի լաւ կը ճանչնայ բնութեան գրկին մէջ ապրող եւ ստեղծագործող մարդը եւ իր հոգեբանութիւնը : Ձիշդ այդ է իսկական գրողին հիմնական յատկութիւնը :

Ժողովուրդին հարազատ զաւակն է Վ. Անանեան : Մանկութիւնը անցուցած է գիւղին մէջ, խիտ անտառներու, աչքառու ստանքի բանաստեղծութեամբը կոփուած մարդոց շրջանակին մէջ: Յաստաչունչ ճմրան գիշերները լուսցուցած է անասունները չունչով տաքցած գոմերուն մէջ: Ապրած է նահապետական կեանքի սովորութիւններէն դեռ չհրաժարած հովիւներուն հետ : Լսած է աչուղներուն երգերը եւ անքուն որսորդներուն պատմութիւնները :

Տակաւին տրեխներ կը հագնէր, երբ 1923 թուականին՝ զարձաւ «Մաճկալ » թերթի թղթակից: Ցետագային զարձաւ այդ լրագրին խմբագիրը: Հոգ էր որ ստուեցան իր առաջին նիւթերն ու յօդուածները, ջերմ եւ սրատաւուք պատմածքները :

Վախթանգ Անանեանի առաջին գիրքը, « Կրակէ օղակում» պատմուածքը , լոյս տեսաւ 1931 թուականին: Վիպակը կը վկայէր թէ հայ գրականութեան մէջ մուտք կը գործէր հարուստ եւ ինքնատիպ նկարչուհի՝ , իր սեփական ձայնով եւ ուրոյն ճանապարհով իրապէս տպաւորուած արձակագիր մը: Իր գրական կեանքի առաջին տարիներէն իսկ Վ. Անանեան արժանացաւ ընթերցողներու համակրանքին ու սիրոյն :

Անանեան կը խօսի բոլոր սրտերուն : Աչիկա կը բացատրուի անով, որ Անանեան կը հաւատայ Յ. Թումանեանի քառեղեակ ստեղծագործութեան, կը գրէ ժողովուրդին լեզուով, ժողովուրդին կեանքէն ու ժողովուրդին համար : Կը գրէ այն կեանքի մասին, զոր լաւագոյնս կը ճանչնայ :

Պատերազմէն ետք Վ. Անանեան հրատարակեց որսորդական պատմուածքներու երեք հատորներ: Այդ պատմուածքներէն լաւագոյններն են « Դէպք եղեկնատում», « Մուզանի վարպետները», «Անտառին անսովոր մարդը», « Համարձակ մարդիկ » եւայլն, որոնք ընթերցողին առջեւ կը բանան նոր եւ իւրօրինակ աշխարհ մը , արթնցնելով սէր հարազատ բնութեան գեղեցկութեան, արկածներով հարուստ որսորդական կեանքին հանդէպ :

Զերմ գրիչով, մատչելի լեզուով գրուած են Վ. Անանեանի Մանկութիւնը յեռերգում գիրքին պատմուածքները : Պատանի ընթերցողը երբեք չի մոռնար «Առեւտուրը» յուզիչ պատմուածքը: Ընթերցողը մերթ արցունքոտ աչքերով, մերթ սրտանց խնդալով կը կարդայ «Մեր գիւղի ծերերը» պատմուածքներու շարքը եւ ուրիշ պատմուածքներ :

« Սեւանի ափին » եւ «Յովազաձորի գերիները» ոչ միայն հայ, այլ ամբողջ խորհրդային մանկական գրականութեան հիանալի նուաճումներէն է :

Վ. Անանեանի պատմուածքները օտար ընթերցողին ճանաչողական հարուստ նիւթ կը հայթայթեն Հայաստանի բնութեան ,անոր լիճերուն ու գետերուն, անտառներուն ու կիրճերուն, անոր հնադոյն ու հերոսական պատմութեան մասին :

Հիմա Վ. Անանեանը իր պայծառ եւ կենսուրախ ստեղծագործութեան ծարկման լաւագոյն շրջանը կ'ապրի :

Ան իր « տունը » , իր ապաստանն ունի մեր մօտակին վրայ ապրող միլիոնաւոր մարդոց սրտերուն մէջ :

Արդէն լրացած է մեր Վախթանգի վաթսուն տարին :

Անհաւատալի կը թուի թէ բնութեան պէս յաւերժ պատանի այդ մարդը, բնութեան այդ ոգեշունչ երգիչը , որ հազարաւորներն կը թափանցէ անոր բոլոր պալտնիքներուն մէջ, այդ անխոնջ որսորդը, մեր Վախթանգը արդէն վաթսուն տարեկան է :

Բայց այդ տարիքին ալ ան երիտասարդ է հայրենի լեռներուն ու կիրճերուն իւրաքանչիւր թիզը ճանչցող հերոս որսկաններուն նման : Բնութիւնը չի ծերանար, չի ծերանար նաեւ իր երգիչը՝ Վախթանգ Անանեան :

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

ԻՐԱՆԻ ԿԱՐԻՊԱԼՏԻՆ

ԵՓՐԵՄ ԽԱՆ

Բ.

Սահմանադրական կառավարութիւնը նոր էր սկսել չունչ քաշել, երբ Թուսան – ան աքսորուած գահընկէց Մոհամմատ Ալի Շահը, կորցրած գահն ու թագը կըրկին գրաւելու վառ յոյսերով տարուած , ցարական կառավարութեան աջակցութեամբ ու դէնքով մտաւ Իրան եւ բանակ կազմելով պատրաստուեց Մազանդարանի վրայով յարձակում գործել Մայրաքաղաք :

Միւս կողմից Արշակ Դավիթն Թուրք – մաններից կազմած իր մեծ բանակի գլուխը անցած Սեմնան – Դամղանի վրայով մօտենում էր Թեհրանին :

Մխայն Մոհամմատ Ալի Շահի եւ Արշակ Դավիթի բանակները չէին, որ չարժուն – լով դէպի Թեհրան՝ սպառնում էին Սահ – մանադրական կարգերը խորտակել եւ գահազուրկ Շահին գահ բարձրացնել : Կար նաեւ մի երրորդ բանակ, որ շատ աւելի մեծ էր, աւելի վտանգաւոր : Դա Սալար Դավիթի բանակն էր :

Սալար Դավիթն (Շահի եղբայրը) Թուրքմէնստանից , Քերմանշահից, Համադանից եւ շրջաններից հաւաքած իր հսկայական (բան մերով կարծիքի 46 հազարանոց) բանակով սկսել էր մօտենալ Թեհրանին : Այդ բոլորի վրայ պիտի աւելացնել նաեւ ներսում եղած միապետական տարրերին, որոնք օրէցօր բազմանում եւ անհամբեր սպասում էին երեք ուղղութեամբ Թեհ – րան արշաւող Շահի կոմունակից բանակներին :

Թէպէտ բռնապետութիւնը արդէն տապալուել էր եւ Սահմանադրական կառա – վարութիւն էր կեանքի կոչուել, բայց այդուհանդերձ ժողովրդի մի մասի եւ արիւն ու քրտինք թափող գիւղացիութեան վիճակը նոյնն էր մնացել: Առաջ – ուայ պէս ամենուրիք կաշառակերութիւն, բռնութիւն, չհատգործում եւ ա – նարդարութիւն էր տիրում: Կառավարութիւնը թոյլ էր ու անզօր եւ ենթակայ՝ օտարների քմահաճոյքներին :

Ահա այս անմխիթար կացութեան տեսանքով ժողովուրդի մի մասը եւ նոգործ գիւղացին դժգոհ էին եւ յուսահատ, իսկ յեղափոխական ընկերները յուսախաբ էին իրենց գործում եւ ցաւում էին, որ Սահմանադրական կառավարութիւնը իր վրայ գրուած յոյսերը չի իրականացնում եւ ափսոսում էին թափուած արեան համար, որ զուր էր անցել : Մարդիկ ասածում էին՝ կրկին կուռ պաշտպանութիւնը ապարդիւն է, որովհետեւ կառավարութեան թոյլ ընթացքի շնորհիւ, երկրի գրաւութիւնը եւ ժողովուրդի վիճակը զարձեալ նոյնն է լինելու :

Միեւնոյն ժամանակ Եփրեմի ասպետական լինելու առթիւ ընկերների մէջ տարաձայնութիւն էր ծագել: Մի շարք ընկերների կարծիքով նա որպէս յեղափոխութիւնը գեկավարող եւ պաշտպանող ընկեր պիտի չսասանէր ասպետական պաշտօն :

Եփրեմին պաշտպանող ընկերները պնդում էին, որ նրա այդ պաշտօնը ժամանակաւոր է :Իսկ ինչ վերաբերում է կառավարութեան վրայ գրուած յոյսերը չարդարանալու խնդրին, գեկավար ընկերները համոզում էին, որ պիտի չյուսահատուել եւ սկսած գործը կիսատ պիտի չթողնել :

Ահա այդ խիստ դժուարին ու վտանգաւոր շրջանին՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հրահանգեց գործը կիսատ չձգել եւ գնդերի սրեան գնով ձեռք բերուած սիրելի Իրանի ապաստութիւնը ձեռքից չտալ եւ ամէն կերպ պաշտպան հանդիսանալ նրան:

Կոչ ուղղեց յեղափոխական ընկերներին եւ մարտիկներին, որ անցնեն գործի եւ գործեալ քաջարար դուրս գան Սահմանադրական կարգերի թշնամիների դէմ :

Թեհրանի վրայ արշաւող միապետական ուժերի եւ ներսում եղած խոովարար տարրերի կողմից հաւանական վտանգը նկատի ունենալով, մանաւանդ Եփրեմի քաղաքից բացակայելու դէպքում, ինքնապաշտպանութեան խմբեր կազմուեցին, բայց բարերախտաբար նրանց կարիքը չզգացուեց եւ որեւէ գործունէութիւն չունեցան :

Կարճ ժամանակամիջոցում , Թեհրանից , գաւառներից եւ հեռաւոր գիւղերից 200ից աւելի գէնք գործածելու եւ ձիավարելու վարժ Իրանցի հայ քաջ տղաներ արձականդ առին Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոչին :

Բէհլաթաբադի մեծ այգին գարձաւ զբաղոց եւ Եփրեմի կարգադրութեամբ տղերքս զրոյը սկսեց ընդունել նրանց եւ արձանագրել :

Ցաճախ Եփրեմի եւ Քեռու ներկայութեամբ ընդհանուր մարտնք ու փոքրաքանակ գինուորական գիտութիւններ էին տեղի ունենում թնդանօթաձիգ եւ գնդացիրային խմբերի մասնակցութեամբ :

Քեռին բանակից երբեք չէր բացակայում : Նա օրուայ բոլոր ժամերին մէջ մէջ էր ու մէջ հետ : Նա էր ամէն ինչ

նում , նայում, չափում, ինչ որ գրում, ոտքով փորում հողի փլուածքը, բայց ա – նում հողի տակ թաղուած տաշած քարի ծայրը: Նա բարձրացաւ պարսպի վրայ , գլուխը դուրս հանեց բուրգի դիտարա – նից եւ բարձր կանչեց, երբ բուրգի ան – կիւնում, քարի վրայ, տեսաւ փորագիր խօսքեր :

Երրորդ ձիաւորը — որ ձիերի առնձին արձակել ու պարսպի մօտ նստած ծխում էր — հնադէտի կանչից վեր թռաւ : Ներան թռաւ, թէ օձը խայթել ակնոցաւոր մարդուն :

Ֆեարէ գլխարկով մարդը նկատեց պարիսպների փլուածքը, սրածայր բուրգը եւ պատերի հետքերը: Բերդի մուտքը նկարելիս, մատիտը մի պահ ձեռքին մրնաց, որովհետեւ նրա ուշադրութիւնը մի անդր կանչիւնով թռաւ բնիկ, պատոյտներ արեց բերդի գլխին : Նրա ձայնին միւս – ներն էլ հաւաքուեցին :

Ձիերը , անդրնների կանչալից վախ – ցած , խլչելին ականջները, իրար մօտ – ցան : Եւ երբ հնադէտը բուրգի ծայրից կանչեց, թէ ինքը գտել է հակուր իշխա – նի դամբանը, նկարիչը չհասկացաւ նրա խօսքը: Աչքերն անդրնների պատոյտի հետ էին, նրանց թեւերի հզօր չարժումի, կեռ ու արնագոյն կատուցների հետ: Ի՞նչ ահեղ թափ կար նրանց պատոյտում : Մի պահ մատիտը ձեռքին մնաց եւ չնկատեց, թէ ինչպէս գլխարկը ահից եւ ընկաւ քա – րի վրայ :

Վրաններից մի մարդ, մանղաղը ոտաւ մէջ խրած, գլուխը փաթաթած կեղտոտ թաշկինակով, մահակին յենուելով բար – ձրացաւ բերդի քարափով եւ մօտեցաւ ձիերի մօտ նստած պահակին : Մարդը տեսաւ ակնոցաւորին մի քար տեղահան անելիս : Եւ երբ պահակին հարցրեց, թէ ովքե՞ր են եկուորները, ի՞նչ են փնտր – ում բերդի աւերակներում, պահակը նախ յանկարծակիի եկաւ եւ պատասխա – նեց, որ գրքերում գրած է, թէ Կաքաւաբերդի գլխին կարասի մէջ թաղուած են ոսկի գանձեր :

Հնձուորը միտք արեց , ուսը գոգեց եւ դարձաւ դէպի ձորը՝ հնձելու կորեկի արտը: Ու գնում էր ինքն իրեն խօսելով : Ինչ կը լինէր, եթէ ինքը գտնէր գանձը : Քանի անգամ է նա նստել հէնց այն քարի վրայ, որ տեղահան արեց ակնոցաւորը : Եթէ իմանար, ապա գանձերը կը լինէին նրա արխալուղի գրպանում : Քանի՛ կով կ'առնէր ...

Միտք էր անում հնձուորը, երբ նկա – տեց, որ կորեկի արտի կողքին է : Նա չտեսան չարտեց, չտեսայի հետ էլ աւե – լորդ մտքերը ,մանղաղով գարկեց մի կապ կորեկ ու հնձեց :

Բերդի քարերի մօտ բուսել էր ալպիական մանուշակ, ծաղիկը՝ ծիրանի գոյն : Հնադէտը չէր տեսնում ոչ մանուշակ , ոչ խոտ : Նրա կօշիկները կրնկակոխ էին անում խոտ ու ծաղիկ :

Աչքարէը նրա համար ընդարձակ քանարան էր, ուր չկար ոչինչ կենդանի եւ ոչ մի բոլոշ: Նա պոկոտում էր քարերին փաթաթուած բալեզը , փայտի ծայրով արմատախիլ անում քարի ճեղքում բուսած մանուշակը, ձեռքով քարը շոյում եւ սրբում գրերի հողը :

Ֆեարէ գլխարկով մարդը երբ նկատեց , որ մանուշակը , ինչ հարկաւոր էր հնադէտին, տեսաւ նոր էջի վրայ նկարեց եւ պարսպի մի մասը, ատամնաձեւ քարերի արանքում, քարէ արծուի բոյնը, պարսպի ոտների տակ՝ ալպիական մանուշակներ :

×

Կէսօրից անց նրանք բերդից իջան: Հնադէտը մի անգամ էլ պատյտ արեց բերդի չորս կողմը, տեսաւում մի բան նկատեց եւ ապա արագ քայլերով ձիերին :

Այս անգամ ամէնից առաջ գնում էր երրորդ ձիաւորը : Եթէ հնադէտի գլխում հակուր իշխանն էր եւ մտածում գրի մատագրքը , նկարիչը յիշում մանուշակները , եւ լսում հասուստ գետի խուլ աղմուկը, — երրորդ ձիաւորի աչքերը մեծ մտածուն :

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(2 Շար.)

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

ԻՐԵՆՑ „ՆՈՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑԻՆ" ՄԱՍԻՆ

Ահա թէ ինչպէս կը վարձատրեն Թուրքերը :

Կիւլպէնկեօղլու ուղեց թրքահպատակ ըլլալ , եւ ուրեմն ծննդեան վկայական ուղեց Գատըգիւղի մարզահամարի պաշտօնատունէն : Արդ, պաշտօնատան ար – ձանագրութեանց համաձայն, Կիւլպէնկ – օղլու ... հարիւր տարեկան է :

Անցեալ օր Կիւլպէնկեօղլու կը դիմէ Լոնտոնի Թրքական հիւպատոսարանը՝ առանալու համար իր ծննդեան վկայա – կանը : Այս առթիւ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն .–

« Շուայտասէր (ճիշդ այս բառով) Մ. հարիւրին հինդը ձեռնունայն առն վերա – դարձաւ Լոնտոնի Թրքական հիւպատո – սարանէն, ուր գացած էր իր նոր ծախու առած եւ իր անուան սկզբնատառերը կրող 250 հազար ոսկի արժէքով Ռօլս Ռոյս վա – ճառանիւով լիւքս ինքնաշարժով՝ Թուր – քիոյ Հանրապետութեան անձնագիրը առ – նելու համար : Հակառակ անոր որ օր մը առաջ հիւպատոսարանէն հազորդուած էր թէ նոր անձնագիրը եկած է, հիւպատոսը բաւ իրեն . «Ներողութիւն, ձեր անձ – նագրին մէջ կարգ մը սխալներ կան, եա կը գրկենք եւ երբ նորը գայ՝ կը հազոր – գենք »:

«Շուայտասէր» բառը հասկցանք, բայց չհասկցանք Մ. գլխատիրը : Փոխա՞ծ են անունը, Մեհմէ՞տ , Մուսթաֆա՞: Եւ յա – ռաջ ի՞նչը սխալ է Թրքական Թերթերու այդ լրատուութեան մէջ :

« Տարեցոյց առաջին ամիսներուն , կը չարունակեն նոյն Թերթերը, պաշտօնա – պէս Թրքահպատակութիւն ընդունած էր Մ. հարիւրին հինդը : Ամիսներ ետք, Լոնտոն դրկուած անձնագրին մէջ՝ բուն Նուպար Սարգիս Կիւլպէնկեանի տեղ Սարգիս Կիւլպէնկեան, ու ծննդեան Թո – ւականը 1895ին տեղ 1865 գրուած էր , իսկ հօրը անուան տեղ Հանդուցեալ Սար – գիս մխայն » :

Ուրեմն, Գատըգիւղի մարզահամարի պաշտօնատան այս սխալ արձանագրու – թեանց հետեւողութեամբ պատրաստո – ւած ըլլալով անձնագիրը՝ սրբագրելու համար պէտք գրկուած է « հօրը անու – նով՝ հարիւր տարեկան գոյց տրուած անձնագիրը» : Հետեւաբար սրբագրու – թեան պատճառով՝ մէկ ամիս եւս պիտի ուշանայ Թուրք Հանրապետութեան այս նոր հայրենակիցին տրուելիք պատիւը , –– արդարեւ Լոնտոնի Թրքական դեսպա – նատան մօտ պատուակալ առեւտրական կցորդ պիտի կարգուի «շուայտասէր Մ. հարիւրին հինդը» :

Այլ առակ լուարուք :

« Ճումհուրիյէթի» մէջ, Իլհան Սել – չուք կը գրէ «Պարոն Հինդ առ հարիւր» խորագրին տակ .

–– Առաւօտ մը կը բանաք ձեր օրաթեր – թը եւ կը կարդաք սապէս լուր մը :– « Կիւլպէնկեան Թրքական հպատակու – թեան անցաւ » :

Մինչդպրային usսիէբէյին այս հռչակա – ւոր գէմքը արդէն ծանօթ անձ մըն է մեր ընթերցողներուն : Կարելի է պայն կոգք – կոգքի առնել թաղաւորներու, թագու – հիներու, հանրապետութեան նախագահ – ներու , պետական անձնաւորութեանց , իշխաններու եւ իշխանուհիներու հետ՝ պարահանդէսներու եւ գանազան հանդի – սութիւններու ընթացքին : Կ'լսուի, Թէ ան – սահման է իր հարստութիւնը եւ սակայն, փոխանակ անոր իսկական գիմագիծին մասին խօսելու , համաշխարհային մա – մուլը միշտ ալ կը խօսի անոր կեանքին այն երեսակին մասին, գոր կ'ուզեն գոյց տալ փողոցի հասարակ մարդուն :

Այս բոլորին մէջ կայ ծանօթ ուրիշ պարագայ մըն ալ : Կիւլպէնկեան իր մա – կանունին չափ ծանօթ է նաեւ «Պարոն Հինդ առ հարիւր» անունով : Որովհետեւ, Իրաքեան քարիւղին հինդ առ հարիւրը կը պատկանի տարօրինակ արտաքինով այս մարդուն : (ՄՄԲ.— Թուրք Թերթը կը հրատարակէ «տարօրինակ արտաքի – նով» պատկերն ալ) : Մտածեցէք անդամ մը, որ ամբողջ երկրի մը եկամտաբեր հինդ առ հարիւրը կը պատկանի միակ մարդու մը : Եւ այդ երկրին անծանօթ մարդու մը : Սակայն , Արեւմտեան կայ – սերապաշտութեան այս արտառոց երե – ւոյթներուն այնքան բնական ձեւերով վարժուած են մարդիկ ժամանակի ըն – թացքին, որ ոչ ոքի տարօրինակ կը թուի այլեւս այս պարագան :

(Վերջը յաջորդով)

ՀՈՂՎԱՐՏԻՒ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ (Սէյվհան).– Ինչպէս գրեցինք, ամսոյս 14ին Մոնմո – րանսիի հիւանդանոցին մէջ, յետ զործա – դութեան, մեռած է Արմենակ Հայկազ – նի : Հանգուցեալը ծնած էր Բագու 1887– ին : Կառավարէն մտած էր Հ. Յ. Դաշնակ – ցութեան շարքերը : Անոր գրօչին տակ ծառայած է տարիներով, անձնազոհու – թեամբ կատարելով իր վրայ գրուած պատասխանատու ծանր պարտականու – թիւնները : Համաշխարհային առաջին պատերազմին հայ կամաւորական գուն – դերուն մաս կազմելով կռուած է կով – կասեան ճակատին վրայ Թուրքիոյ դէմ : Հայաստանի խորհրդայնացումէն վերջ, Պարսկաստանի ճամբով անցած է Եւրոպա եւ հաստատուած Փարիզ : Իր կեանքի վերջին տարիները կ'ապրէր Մոն – մորանսիի հանգստեան տան մէջ : Ընտա – նիք չունէր : Հայրենիքէ ամատպրի մէջ հր – բատարակած է իր յուշերը, որոնցմէ մաս մը կը մնայ անտիպ :

չաղ Դաւիթն, ոտքից վիրաւորուած : Այսպիսով Սեպտեմբեր 5ի երեկոյեան կռիւը վերջացաւ :

Չնայած որ Եփրեմ բայ տարածու – թիւնից էր յարձակուել , իսկ Թշնամին բարձունքում՝ ամուր դիրքերում էր պրա – նքում , բարեբախտաբար Եփրեմ աչ մի զոհ չտուեց : Թշնամու գնդակների տա – րափը մեր վրայ թափուելիս , գնդակնե – րից մէկը տպերթս զրպի դլխարկը մի – այն ծակից ու անցաւ : Նոյնիսկ վիրաւոր էլ չունեցանք :

Երբ Աբշաղ Դաւիթն տարուեց Եփրեմի մօտ, Թէ ինքը՝ Եփրեմը եւ Թէ Սարզար Աւագը յարդանքով ընդունեցին նրան եւ չափազանց քաղաքավարի վերաբերուեցին նրա հետ, եւ անմիջապէս կարգադրեցին, որ բժիշկը խնամի նրա վէրքը : Պիշերը նրան որպէս մի պատուաւոր հիւրի պա – հեցին իրենց մօտ եւ ընթրիքից յետոյ սկսեցին հարցաքննել :

Հարցաքննութեան ընթացքին , Աբշաղ Դաւիթն ասաց . « Սալար Դաւիթի Թուլա – մարթութիւնը եւ անտէղի ձդձդումները պատճառ դարձան, որ ես այսպէս պար – տուեմ : Եթէ նա ժամանակին առաջ չար – ժուէր , այժմ ես Թեհրանը դրաւած կը լինէի, եւ վերաբերն այսպէս, այս պայ – մաններում մխիթարդ Հանդիսանալու , Թեհ – րանում բոլորովին տարբեր պայմաններ – րում միմեանց կը հանդիպէինք, բայց « չարիքը փալաքը» ի նպաստ ձեզ պտրա – ուեց, այնպէս որ այժմ ես ձեր տրամա – դրութեան տակ եմ դնում : Ինչ որ ու – զէք կարող էք անել : Մնդրում եմ հէնց այս պիշեր տաք ձեր դատաւճիռը » :

Միւս օրը առաւօտեան կանուխ , մեր բանակում եղող ժանտամարները Աբշաղ Դաւիթին տարան մօտակայ պտտի առջեւ եւ ուղեցին նրա աչքերը Թաշկինակով փակել ,բայց նա ջղայնացած բղաւեց . «Տղամարդի հետ գործ ունէք եւ ոչ Թէ մի կնոջ» . եւ Թոյլ չտուեց, որ աչքերը փակեն : Կրծքի մանեակը յանձնեց մեր բանակի ծախսարար՝ Սէյիդ Քադիմ խա – նին եւ խնդրեց, որ այն յանձնէ իր կնո – ջը :

Երբ ժանտամարները խմբովին կրակե – ցին նրա վրայ, նա ընկաւ, բայց խոհյն բարձրացաւ իր ծնկների վրայ եւ խիստ կերպով նախատեց նրանց, որ դնդ գործ – ածել չդիտեն : Պարզուեց, որ մի գնդակ էր դպել նրան : Քիչ անց մեր խմբերից մէկը յառաջ չարժուեց : Այդ խմբի կա – նոնաւոր չարժումն ու խրախճանքը տեսնելով, Աբշաղ Դաւիթն ասաց . «Բռա – վո՛» :

Երբ խմբապետը հրահանգեց պատ – րաստ եւ յետոյ էլ նշա՞ն, Աբշաղ Դաւ – լէն գոռաց . «Աթէշ» (կրակ) : Միմբապետը կրակ տալուն պէս, Աբշաղ Դաւիթն ան – շընչացած ընկաւ առանց դղրտմի ու վա – խի : (Եփրեմը ներկայ չդտնուեց) :

ՅՈՎԱԿ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՒԹՐԱԿԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԼՈՒԽ

— Եթէ պատահի որ մենք երկուքս միասին հետազօտութիւն մը կատա – րենք, դուք միայն կը մատնէք գործին չափելի կողմին մասին: Կը պահանջէք ինձմէ որ անպայման մատներու թողած հետքերը առնեմ, քննարկեմ ծխախոտի մոխիրները եւ դեռատիպ աղջկան ա – ւելի մօտէն ուսումնասիրելու համար նետուած քայլերու նշանները: Ուրեմն դուք երբեք պիտի չկրնա՞ք հաւատալ որ բաղնիքի մը մէջ թաղուած եւ աչքերս փակ, կրնամ դիւրաւ լուծում մը գտնել թնդրին: Ես մատնոդութեան աչքերով ա – ւելի առտյե կը տեսնեմ :

— Ոչ ես, սիրելի Փուարօ : Երբ ես կը թաղուիմ հանդստատէտ բաղնիքոի մը մէջ, արտեւանունքներս դոց, միմիայն մէկ գօրութիւն կ'իյնէ իմ վրաս :

— Նկատած եմ այդ, Հաստինկ : Սա – կայն այդպիսի պահու մը, ընդհակառա – կըն, ուղղը պէտք է գործէ աշխուժիւ, փոխանակ յանձնուելու անուշ մրափին : Ի՞նչ կայ աւելի հետաքրքրական քան ու – դեղային գործունէութիւնը: Աչխատցու – ցէք քիչ մը ձեր ուղեղին բջիջները , ա – նոնք միայն կրնան ցրուել մշուշը եւ ա – նբասոյց վիճակը ու կ'առաջնորդեն ձեզ դէպի ճշմարտութիւն :

Ես այլեւս վարժուած էի տարբեր բա – ներու մասին մտածել, երբ Փուարօն կը խօսէր ուղեղային փոքրիկ բջիջներուն մասին: Միշտ միեւնոյն այս բացատրու – թիւնն էր որ կուտար :

Այս անգամ ուշադրութիւնս կեդրոնա – ցած էր մերինին չատ մօտ գտնուող սե – զանին հորս անձերուն վրայ: Երբ Փուա – րօն վերջացուց իր պերճախօսութիւնը , կատակելով ըսի իրեն .

— Փուարօ, սիրային յաղթանակ մը կը տանիք հիմա : Դեղեցկուհի Լէյտի Էշվա – րը իր աչքերը չի հեռացներ ձեր վրայէն:

— Անպայման ո՛վ բլլաս ըսող մը եղած է իրեն, պատասխանեց Փուարօն , նչմա – րելի հիւղով մը որ անտարբեր ձեւացնել ինքզինքը :

— Աւելին՝ ես կը կարծեմ Թէ ան գը – բաւուած է ձեր վայելչադեղ պեխերէն:

Իր դէմքին այդ զարդարանքը ոլորելց Փուարօն՝ մեքենական չարժումով մը :

— Եւ բնաւ երբեք չեմ տեսած ուրիշ այքան գեղեցիկ պեխեր , բարեկամս : Ձեր որդեգրած այդ տատմներու վրձինը՝ ոճրագործութիւն մըն է հանդէպ բարե – դութ եւ չոայլ բնութեան: Թողէք որ ամ – բողջովին բուսնին ձեր պեխերը, Հաս – տինկ :

Ես ընդհատեցի գինքը :

— Նայեցէ՛ք, բացականչեցի յանկարծ : կինը ոտքի ելաւ եւ դէպի մեր կողմը կու գայ :

Իրապէս, Ժանն Վիլքսոն արագ չար – ժումով մը Թողած էր իր տեղը եւ կը մօ – տենար մեր սեղանին : Փուարօն ոտքի ելլելով բարեւեց : Ես ալ նոյնը ըրի :

Մեղեդիական ձայնով մը բսաւ դեսպա – նատուհին .

— Պարոն Հերքիւլ Փուարօ, այնպէս չէ՞ :

— Նոյն ինքը, Տիկին, ձեզ ծառայելու պատրաստ :

— Պարոն Փուարօ , ես կը փափաքէի խօսիլ ձեզի :

— Կ'ունկնդրեմ ձեզ, Տիկին: Խնդրեմ, հաճեցէք նստիլ :

— Ոչ, ոչ այստեղ: Եթէ կը յօժարիք , կրնանք իմ յարկաբաժինս բարձրանալ :

Պրիան Մարթինը որ հետեւած էր տիկ – նոջ, կ'լսէր համոզիչ .

— Գոնէ սպասեցէք որ ընթրիքը աւար – տի, Ժանն: Դեռ հազիւ սկսած ենք ճա – շելու ... Պարոն Փուարօն ալ նոյնպէս :

Բայց Ժանն Վիլքսոնը չէր դիւրաւ իր նպատակէն չեղոդը :

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի, Պրիան : Իմ յարկաբաժինս մէջ կ'ընենք չարունա – կութիւնը: Հաճեցէք այսպէս պատուիրել սպասարկուին ... Սպասեցէք, Պրիան :

Այն պահուն երբ այս վերջինը կը հե – ռանար, դերասանուհին չտապեց անոր հասնիլ: Պրիան, յօնքերը կիտած, դլու – խը կը չարժէր : Բայց երիտասարդ կինը այնպիսի համոզիչ եղանակով մը կը խո – սէր, որ Պրիան ուսերը չարժելով տեղի տուաւ :

Այս կարճատեւ վիճաբանութեան միջո – ցին Ժանն Վիլքսոն մէկ քանի անդամ իր հայեացքը դարձուցած էր Գարլոթա Ա – տամսի կողմը. մինչ իր խօսքերը առըն – չութի՞ւն մը պիտի ունենային այս վերջ – նոյն հետ :

Ժանն վերադարձաւ մեղի :

— Բարձրանանք իմ մօտս անմիջապէս , ըսաւ ան եւ, առանց մտահոդուելու Թէ արդեօք իր հրաւէրը հաճելի՞ էր մեղի կամ ոչ, առաջնորդեց մեզ դէպի վերե – լակը :

— Պարոն Փուարօ, վերսկսաւ Լէյտին, բանտը նպատակադրած է զիս այս դիշեր, ձեզ իմ ճամբուս վրայ դնելով :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Ընտանեկան պարապանքներն ու բարեկամները յաւուր կը ծանուցանեն

ԳԱՌՆԻԿ ԴԱՋԱՉԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 88 տարեկանին, Երկուշաբթի, Օգոստոս 16ին, իր բնակարանին մէջ, 28 Րիւ Վաճօ :

Ընդառաջելով հանգուցեալի փափաքին, յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ միայն մտերիմներու ներկայութեան, Հինգշաբթի, Օգոստոս 19ին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին մէջ : Մարմինը փոխադրուեցաւ Մոնփարնասի պետարանատունը եւ ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանը :

— Գաղափան եղբայրներու հասցէն՝ 1 Րիւ տէ Թէօնէր, Փարիզ (2) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Թերմէն Տէր – Կումախ եւ զաւակը՝ Ժորժ Տէր – Կումախ եւ ընտանիքը (Փօ), Պ. Երուանդ Տէր – Կումախ (տապրը, Կըրնպուլը) կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ԲԱՒԳԷՆ ՏԷՐ – ԿՈՒՄՄԻԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Օգոստոս 22ին, ամբողջ օրը *ՎԱՅՐԸ՝ Անթիպի ճամբուն վրայ Վիլնէօվի փլաժը, «Փառէ Վոկրընիէի կեդեցիկ անտառին մէջ :*

Իջնել «Առէ տէ Շօֆֆէօր» :

Կը նախագահէ Ընկ. ՀՄԱՅԵԱԿ :
Կը խօսին ընկերներ՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՅՈՒՍԻՓԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերունդի Ս. Ռափայէլի ճամբարին երիտասարդ – երիտասարդուհիները :

Մեկնում.— Մասնաւոր օթոբասը կը մեկնի Փլաս Մասեճայէն (Նիս) ժամը 8·30ին, Մատըլէն կը հասնի ժամը 9ին, իսկ ժամը 9·15ին կը հանդիպի Մանեէօ :

Վերադարձ ժամը 20ին :

Իսկ կառ տ'օթօպիւսէն ամէն քառորդ ժամ օթոբար առնել Ռափիւ Ֆոթ տ'Ազիւր Քանի եւ Անթիպի համար եւ իջնել Վիլնէօվ Փլաժը՝ Առէ տէ Շօֆֆէօր :

Մուտքը ազատ է :

Խմիչքի եւ ուտելիքի գիւրութիւն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄԻ մահուան 47րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը :

Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն առնոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնսի՛, (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72 :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ս. Յ. Հայ Քոյրերու վարչութիւնը կ'ընդունի իրրեւ պէյճօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իրրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի շրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրրեւ մանկապարտէզի վարիչ Փը – բանասէր օրիորդ մը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ· Առաջնորդարանի գրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Շաբաթ-Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ սուիպոզական գործերու համար :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Օրեր եւ Դէմքեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՑԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման դրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք :

Շնորհակալութեամբ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Թերար Սթեֆանեաքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն· Քչհ – եանեան, Ֆրեսերիք Թէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél· 963.01.72

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարեշրջանին համար ընդունելութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱԽՄՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ·—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Իքս – Ան – Փրովանսէն Օգոստոս 16ին, ժամը 19ին «Յառաջ»ի տարեկան բաժանորդագրութիւնը դրկող անձէն կը խնդրուի անյապաղ իր անունն ու հասցէն յղղել վարչութեան : Իր անունին տակը կարծին վրայ գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԶԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի սրահը :

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)

Avenue J. F. KENNEDY

Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը : Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք : Խաղադաշտ եւ լոգանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

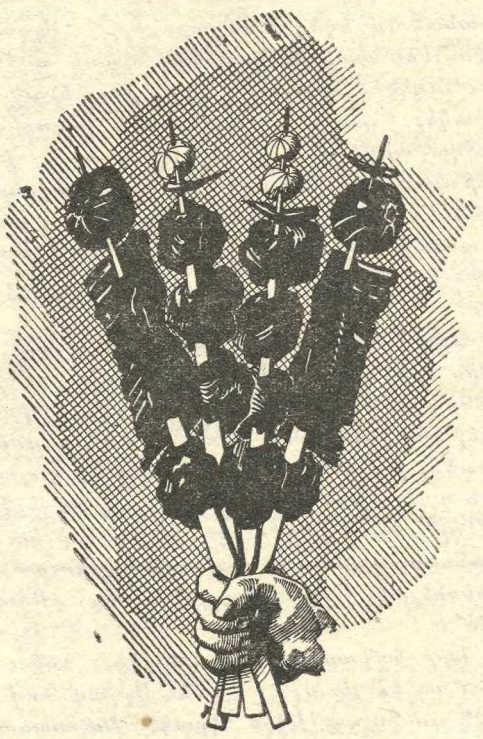

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

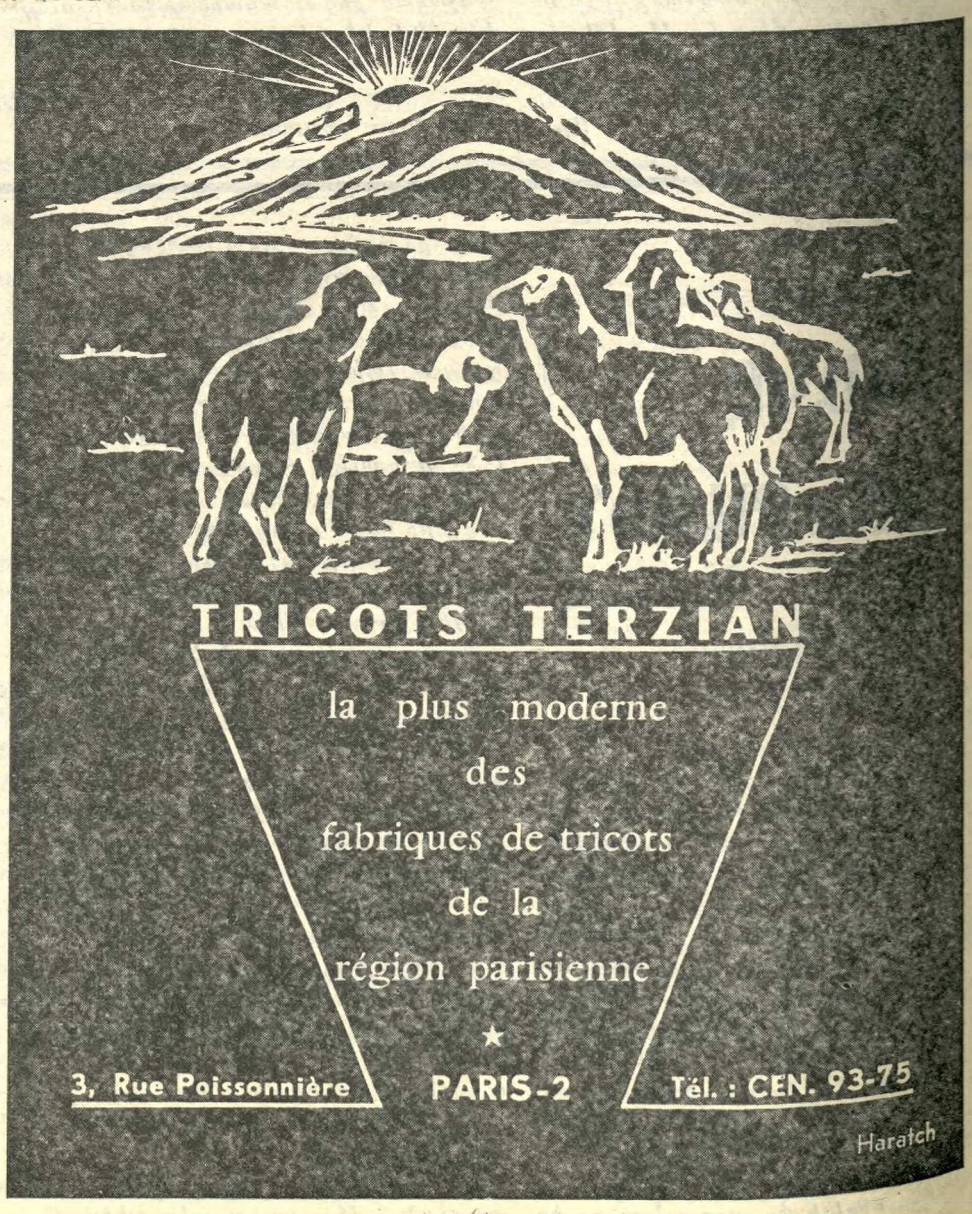

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 22 AOUT 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10389 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.389

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՃԻՐՆ ՈՒ ՎՃԻՌԸ

Ֆրանքֆորթի դատարանը 1959ին ի վեր կը քննէր Աուշվիցի արկելարաններուն մէջ օդային կաղով հեղճամահ եղած հազարաւոր Հրեաներու սպանութեան պատասխանատուներու խնդիրը :

Երկար հարցաքննութիւններէ վերջ դատի տակ առնուած էին : 1964 Դեկտեմբեր 20ին բացուած դատավարութիւնը վերջացաւ 0 – գոտուս 19ին : Ութ ամսուան մէջ դատարանը ունեցաւ չուրջ երկու հարիւր նիստ : Լսեց բազմաթիւ վկաներ : Ու տուաւ իր վճիռը :

Մահապատիժը չկրնաւած ըլլալով Գերմանիոյ մէջ, մեղաւորները դատապարտուեցան ազատազրկութեան պատիժի,— ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի, տասնեւմէկ հոգի վեցէն 14 տարուան, իսկ երեք հոգի ալ անպարտ արձակուեցան :

Այս վճիռներուն դէմ կը ծառանան տեղւոյն թերթերը, չատ մեղմ գտնելով զանոնք :

Վճիռը համեմատական չէ ոճիրին , կ'ըսեն :

Ամբաստանեալներու պաշտպան փաստաբանները ծանրացած էին այն կէտին վրայ, որ նացիական բռնակալ մարչածէին տակ պետական պաշտօնեաները — բացարձակ թէ պնուռրական — ենթակայ էին կարգապահութեան :

Եւ Գերմանիոյ մէջ — ինչպէս ամբողջապահութիւնը մեծագոյն ոճիրն է եւ խիստ պատժի արժանի, մանաւանդ երբ պատերազմի մէջ է երկիրը :

Դատարանը գտնուած «մեղմացուցիչ դէպք յանգամանք » պատճէ է համեմատաբար թեթեւ պատիժներ սահմանելու համար ամբաստանեալներու մեծագոյն մասին :

Աւելի քան քառորդ դար անցած է Աուշվիցի , Տախաուի եւ այլ ճամբարներու մէջ տարնղնելէն ի վեր : Սակայն Հրէ – նահերը — ի պիտոս աշխարհի — չեն մոռցած Գերմանիոյ կոմիկ դարձուած ոճիրը : Վեց միլիոն կը հաշուեն իրենց զոհերու ընդհանուր թիւը : «Պատմու – թեան ամենամեծ ոճիրը» կ'որակէ գոյն ինդուպտլին մամուլը :

Յեղասպանութեան ոճիրները անժա – մանելի են :

Այս սկզբունքը պրկելէն պաշտօնա – պետ Քրանտական խորհրդարանը մտնոր օրինքով մը :

Դաշնակցային Գերմանիոյ խորհրդա – րանն ալ հինգ տարիով երկարաձգեց ժամանցումի պայմանաժամը, որ բան օ – րինի քառորդ դար է : Հինգ տարի վերջ երկրին պիտի քննուի հարցը, վերջնական որոշման մը յանգելու համար :

Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարու – թիւնը հանդիսաւորապէս ճանչցաւ իր նախորդին՝ Հիթլերի երկրատապանամեայ իշխանութեան օրով Հրեաներու դէմ գործած անկարատութիւններն ու ոճիրները : Բարոյական եւ նիւթական հատուցում տալու զոհերու ժառանգորդներուն եւ իրենց կառավարութեան : Դատարան գրնուած ոճրագործներ եւ դատապարտեց զանոնք :

Գերմանիա մասամբ թեթեւցուց իր արժան վրայ ճնշող ծանր բեռը : Միրաշխարհը, որուն հետ պիտանակցութիւններ հաստատեց եւ դեսպան փոխանակեց : Բարոյական – նութեան մէջ պղպջումբ չէ տիրապետո – ղը, այլ չարը :

Եւ մինչ Իսրայէլի վարիչները երկրի չուրջն առաջնորդուած դեմման դեսպան – ներուն երեսակմի մէջ՝ դեմոնա – կան ապագին քայլերուն նուազածու – թեամբ՝ հօթը հարար հրեայ ազգային –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Մինչ Յիւրմոքոս կառավարութեան կազմը թաղաւորին ներկայացնելէ առաջ, հանդարտօրէն կը չարունակէր, միջազգային մամուլի ներկայութեան , երկու ժամէ աւելի տեւող իր մամլոյ ասուլիսը, Սորհրդարանին չուրջ, դարերը , ցոյց մը կը սկսէր :

Մթնոլորտը, իրապէս , ուրթաթ պիչեր ծանրացաւ Աթէնքի մէջ : Ամէն ինչ սկսաւ ժամը 21·30ին , համալսարանական թաղին մէջ, ուր թատրոնի մը մէջ հաւաքուած էին մամլոյ գործաւորները , « պաշտպանելու համար ժողովրդավարութիւնը » : Մօտաւորապէս երեք հազար ցուցարարներ հաւաքուած էին թատրոնին չուրջը եւ կը սպասէին գործաւորներուն ելքին : Աւելի կանուխ, ազգակցական երիտասարդական խումբեր բախումներ ունեցած էին արդէն Փափանդրէուի համակիր ցուցարար ուսանողներու հետ : Բախումները սաստկացան, երբ մամուլի գործաւորները դուրս եկան թատրոնէն եւ հինգ հազար հոգիով քալեցին դէպի Սորհրդարան. այնքան , որ ապահովու – թեան ուժերը ստիպուեցան գործածել արտասուարեր ռումբեր : Վիրաւորուած – ցան 200է աւելի ցուցարարներ (որոնցմէ չետաններ ծանր) եւ երեք հարիւր ուրիշներ ձերբակալուեցան : Բախումները վերջ գտան կէս գիշերին :

կաններ բուռն ցոյցեր կը կատարեն Ռոլֆ Փաուլսի դէմ, որ երբեւ ատեն ծառայած է գերմանական բանակին մէջ :

Ցուցարարները Երուսաղէմի փողոցնե – րուն մէջ կը պտրտցնէին մեծաքառս ցու – ցատախտակներ, որոնց վրայ գրած էին՝ « մեկ միլիոն անպատ ա՛չ», «յիշեցէք Տախաուն ու Աուշվիցը», եւայլն :

Պատասխանելով զեսպան Փաուլսի ճա – ոին, Իսրայէլի նախարարը ըսած է ի միջ այլոց .

« Արգելարաններու մէջ գործուած գար – հուրելի ոճիրներուն եւ անոնց զոհերուն յիշատակը կենդանի կը մնայ մեր սերուն – դի հոգիներուն մէջ եւ երբեմ պիտի չմոռցուի : Իմ ժողովուրդս բնաւ չէ կոր – սընցուցած մարդկային արժանապատ – ուութեան իր զգացումը եւ ապացոյի մասին իր վստահութիւնը , նոյնիսկ ամէ – նէն մռայլ օրերուն : Ձեր այստեղ ներկա – յութիւնը ապացոյց մըն է, որ Հասոր չի տեւեր յաւիտենապէս եւ թէ ամէնէն զէշ գիշերներուն կը յայտնուէ արշալոյսը» :

Երբ կը խօսուի Գերմանիոյ եւ Հրեանե – րու մասին, մեր մտածումները բնական ճամբով կ'երթան Թուրքիոյ եւ Հայերուն :

Մինչ նացիներու յաջորդները՝ հրապա – րակաւ այլանդակին Հիթլերի եւ ընկերնե – րուն ցեղասպանութիւնը ու հատուցում տալին զոհերուն եւ անոնց ցեղի նորապատ պետութեան , Մեծ եղեռնէն յիսուն տարի վերջ ալ տակաւին չգտանուցաւ Թուրք մը, որ մեղսագրանքի խօսք ուղղէր ոճ – րագործ Իթթիհատի վարիչներուն դէմ եւ եթէ ոչ նիւթական, գոնէ բարոյական հատուցում տար մկկուկէս միլիոն նա – հատակներու ժառանգորդ հայ ազգին եւ Հայաստանի կառավարութեան :

Նոր ժամանակներու առաջին եւ մեծա – գոյն ցեղասպան Թուրքը մնաց անպիտ եւ անպատիժ : Ո՛չ դատաստան, ո՛չ դա – տավճիռ :

Ոճիրը մնաց առանց վճռի :

Մուր քաղաքակրթութ ուչ – խարհի ճակտին :

ՀՐԱՆՏ-ՄԱՄՈՒԼ

Բուռն պայքար մը ծայր առած է այլ – եւս նոր կառավարութեան եւ ընդդիմա – դիրներուն միջեւ, որ կրթնած է փողո – գին : Խռովութիւնը ապրում մրն է , նեղ կացութիւններ առեղծելու համար նորածին կառավարութեան : Փափան – դրէուի համախոհ ցուցարարները , չը – ջարատուած ծայրայեղ ձախակողմեան դրդռիչներէ , կը չարան առեղծել չիոթ կացութիւն մը : Կը խորհին այս ձեւով ապրել Սորհրդարանի որոշումին վրայ , ուր Երկուչաբթի օր պիտի ներկայանայ Յիւրմոքոս : Յայտնի է որ Փափան – դրէու բոլոր միջոցներուն պիտի դիմէ , ձախադրութեան մատնելու համար կառա – վարութիւն մը կազմելու այս երրորդ փորձն ալ :

*Վերադառնալով Յիւրմոքոսի մամլոյ ա – սուլիսին , նշենք թէ վարչապետը նոր բնորութիւնները անհրաժեշտ չի տեսներ :Յատկանշական են նաեւ հե – տեւեալ խօսքերը. «Դէպքերը կը ստիպեն զիս որ գործակցիմ ազգակողմանիներուն՝ փրկելու համար երկիրն ու վարչակարգը : Ազգակողմանիները են որ պիտի քուէար – կեն ինծի համար, եւ ոչ թէ ես՝ իրենց համար» : Անդրադառնալով կացութեան ծանրանալուն, նոր վարչապետը բսաւ . — « Չեմ ուզեր գործադրել ուժի քաղա – քականութիւն մը, ինչ որ կը փափաքին դրդռիչները : Սորհրդարանը պիտի ըլլայ ազատ : Ազատ պիտի ըլլան նմանապէս ցոյցերը, պայմանաւ որ փողոցին մէջ տեղի չունենան : Բայց փողոցը պիտի չթողում համակիրներուն ձեռքը : Բոլոր ժողովրդավարական երկիրներուն մէջ ալ թոյլատրուած են ժողովրդային հա – ւաքոյթները, բայց ոչ թէ խռովարար ցոյցերը : Ազատութեան ուժերը խիստ հրահանգներ ստացած են կարգապահու – թիւնը պահելու համար » : Յիւրմոքոս մամլոյ իր ասուլիսը վերջացուց ,ըսե – կացնելով որ Փափանդրէու կը գործէր ի չահ համակիրներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԼՆԻՈՒՄ .— Վան Թուսնկ Թերակղզին մէջ Վիէթքոնկներու պարտութենէն ետք վերջ պատն նաեւ մաքրապործումի գործողութիւնները : Վիէթքոնկներու կո – րուստին մասին ճշդրիտ թիւեր կը պակսին :Ամերիկացիներուն համաձայն հա – րաւ աւելի բարոտներ ապահոված են , հարիւրներով վիրաւորները կան եւ հա – րիւրէ աւելի զերիներ : Բարձրաստիճան – ներուն վրայ , Տակ Սութ կը մնայ զը – բաղած Վիէթքոնկներէն. քաղաքը պաշտպանող 350 կառավարական ուժէ – րէն հազիւ վաթսուն տիներներ կրցած են ազատիլ եւ մնացեալներէն լուր չկայ : Ամերիկեան օդուժը կը չարունակէ սըմ – բանակծել Հիւսիսային Վիէթնամը, եւ նոր հրահանգով մը, իրենց առաքելութեան նպատակը ըլլայ կամ ոչ, օդաչուները հազիւ որ նշմարեն սամ հրթիռի արձակ – ման նոր խարիսխներ , հարկ է պանոնք ամրակոծեն եւ ոչնչացնեն : Այս որոշումը ի գործու չէ Հանոյի չուրջ հատատուած հինգ խարիսխներուն համար : Մինչ Վի – էթնամի մէջ Ամերիկացիները տակաւ կը զօրացնեն ուժի քաղաքականութիւնը եւ Թէյլորի յաջորդը, Քապոթ Լոճ Սայկոն կը հասնի նոր, աւելի ազդու ծրագիրնե – րով, անդին ,Աուշինկթընի մէջ նախա – գահ Ճոնսըն կը յայտարարէ .— «Վիէթ – նամի մէջ ծանր կացութեան մը դիմացն ենք. հարկ է յանգինք բանակցութիւն – ներու : Ամէն դիչեր կ'ազօթեմ , որպէս – զի միւսները, ի վերջոյ, որոմտալիր ըլ – լան ընդունելու մեր առաջարկները » :

ԳԱՀԻՐԷ .— Նախագահ Նասը Ուրթաթ օր իր անձնական նաւով կը մեկնի Ակա – ապական Արաբիա , եմէնի տագնապին չուրջ Թէյսալ վհատաւեին հետ բանակ – ցելու : Բանակցութիւնները պիտի սկսին Շաբաթ օր եւ պիտի տեւեն 48 ժամ : Նա – խագահ Նասը պիտի վերադառնայ ապա Եգիպտոս եւ Օգոստոս 27ին պաշտօնա – կան այցելութեամբ պիտի մեկնի Սորհըր – դային Միութիւն եւ Եուկոսլաւիա :

ՄԻԻՆԹԵՐ .— Նախկին վարչապետ Քոնրատ Ատընաուըր, բուռն քննադատու – թեան ենթարկեց Ժընեւի մէջ Միացեալ Նահանգներուն ներկայացուցած հիւլէա – կան զէնքերը չդնդհանրացնելու ծրագի – րը : «Ինչոր Ժընեւի մէջ տեղի կ'ունենայ՝ ողբերգութիւն մրն է մեզի համար » , ը – սաւ վարչապետը , «եւ Եւրոպայի համար ծանր վտանգ մը» : Ատընաուըր, որ ըն – տրական չրջապտոյտ մը կը կատարէ Միւնթերի մէջ, աւելցուցած է — «Հար – ցը հիւլէական զէնքերու կրճատում մը չէ , այլ տեղծումը հիւլէական զէնքերու ազդ երկիրներու ակումբի մը : Հիւլէա – կան այս ակումբին հատատումը կը նը – չանակէ թէ աշխարհը պիտի կատարե – ալ քանի մը պետութիւններէ միայն » :

ՊԻՏՐՈՒԹ .— եմէնի իմամը, Պատրը , ծանր հիւանդ է , կը զրէ Պէյրութի « Ալ Հայաթ» օրաթերթը : Իմամ Պատրի հիւանդութեան հետաքրքրութեամբ կը հետեւին քաղաքական դէպքերը, որով – հետեւ կրնայ կարեւոր դեր մը խաղալ եմէնի տագնապին լուծումին տարնչու – թեամբ :

ՔԱՐԱՇԻ .— Փաքիստանի արտաքին նախարար Պհութթօ, հերքեց Հնդկաստա – նի այն ամբաստանութիւնը, որուն հա – մաձայն Փաքիստան չէր յարգած դինա – դադարի դիծը : « Փաքիստանը, բուռ նախարարը, չի կրնար յարձակած ըլլալ իր հարատատ ժողովուրդին դէմ » : Պհութթօ նշեց թէ եղածը «ապատպրման պայքար » է եւ Քաչմիրցիներու կեղ – փոխութիւն՝ հնդկական տիրապետու – թեան դէմ :

ՓԱՐԻԶ .— Ուրթաթ դիչեր Պրիքաչէլէն Փարիզ հատաւ Զոմպէ : Նպատակը իշ – նելով , Քանկոյի վարչապետը յայտարա – րեց· «Փարիզ այցելութեանս միակ նպա – տակն է տեսնել թրէչկներս : Յատկապէս վեց ամիսներու ընթացքին ծանր պար – տականութիւններ ունիմ կատարելիք · եւ ես զժուարութիւնները դիմագրաւելու ի վիճակի պէտք է ըլլամ » :

ՄՇՈՒՇ ԵՒ ՈՒՇ ԱՌԱՒՕՏ

Մշուշ եւ ուշ առաւօտ, պարտէզին մէջ ամայի ,
Քաղաքին հեռուն կ'ապրքընձայ, ամպերէն դուրս կը ճայի
Արտասուաթոր դէմքի պէս տժգոյն արեւն աշնայինն ,
Ծառերուն մէջ սրսրփուն հէք թռչուններ կը մեռնին :

Անոնք նման են այնման երազներուս՝ որոնց հետ
Քալեցի օր մը կեանքի նամբաներէն լուսաւէտ ,
Բայց դեռ հասնիլ չկրցայ հանգրուանի մը պայծառ,
Եւ թռչուները յոյսի զարնուեցան հարէ հար :

Ա՛լ չեմ ցանկար տեսնել որբ երազի մը շողն իրիկուան ,
Երբ որ կ'իջնէ մութ գիշերը պատանիի մը նման ,
Եւ ծառերէն կ'իյնայ վար վերջին թռչունը մեռած ..

Հոս է վախճանն օրերուս մշուշտ եւ ուշ առաւօտ ,
Ուր հասեր եմ քալելէ վերջ աներազ, անկարօտ ,
Տատասկներուն վրայ ճամբուն սրտիս արիւնը թողած ...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

խաղահ Նասը պիտի վերադառնայ ապա Եգիպտոս եւ Օգոստոս 27ին պաշտօնա – կան այցելութեամբ պիտի մեկնի Սորհըր – դային Միութիւն եւ Եուկոսլաւիա :

ՄԻԻՆԹԵՐ .— Նախկին վարչապետ Քոնրատ Ատընաուըր, բուռն քննադատու – թեան ենթարկեց Ժընեւի մէջ Միացեալ Նահանգներուն ներկայացուցած հիւլէա – կան զէնքերը չդնդհանրացնելու ծրագի – րը : «Ինչոր Ժընեւի մէջ տեղի կ'ունենայ՝ ողբերգութիւն մրն է մեզի համար » , ը – սաւ վարչապետը , «եւ Եւրոպայի համար ծանր վտանգ մը» : Ատընաուըր, որ ըն – տրական չրջապտոյտ մը կը կատարէ Միւնթերի մէջ, աւելցուցած է — «Հար – ցը հիւլէական զէնքերու կրճատում մը չէ , այլ տեղծումը հիւլէական զէնքերու ազդ երկիրներու ակումբի մը : Հիւլէա – կան այս ակումբին հատատումը կը նը – չանակէ թէ աշխարհը պիտի կատարե – ալ քանի մը պետութիւններէ միայն » :

ՊԻՏՐՈՒԹ .— եմէնի իմամը, Պատրը , ծանր հիւանդ է , կը զրէ Պէյրութի « Ալ Հայաթ» օրաթերթը : Իմամ Պատրի հիւանդութեան հետաքրքրութեամբ կը հետեւին քաղաքական դէպքերը, որով – հետեւ կրնայ կարեւոր դեր մը խաղալ եմէնի տագնապին լուծումին տարնչու – թեամբ :

ՔԱՐԱՇԻ .— Փաքիստանի արտաքին նախարար Պհութթօ, հերքեց Հնդկաստա – նի այն ամբաստանութիւնը, որուն հա – մաձայն Փաքիստան չէր յարգած դինա – դադարի դիծը : « Փաքիստանը, բուռ նախարարը, չի կրնար յարձակած ըլլալ իր հարատատ ժողովուրդին դէմ » : Պհութթօ նշեց թէ եղածը «ապատպրման պայքար » է եւ Քաչմիրցիներու կեղ – փոխութիւն՝ հնդկական տիրապետու – թեան դէմ :

ՓԱՐԻԶ .— Ուրթաթ դիչեր Պրիքաչէլէն Փարիզ հատաւ Զոմպէ : Նպատակը իշ – նելով , Քանկոյի վարչապետը յայտարա – րեց· «Փարիզ այցելութեանս միակ նպա – տակն է տեսնել թրէչկներս : Յատկապէս վեց ամիսներու ընթացքին ծանր պար – տականութիւններ ունիմ կատարելիք · եւ ես զժուարութիւնները դիմագրաւելու ի վիճակի պէտք է ըլլամ » :

ԷՏԼԻՎԱՅՍ ՔԱՂԵԼՈՒ ԳԱՅԻ

Զաթալ – թագի կը նմանին Կոլնոպլի լեռները : Կամ սաղայէլին գլխուն՝ կո – ռոշները երկինք ցցած : Ինձի համար , սակայն, հասարակ կրկէս մը կը ձեւա – ցընեն այս լեռները, որոնց վրայ ման կու – գամ՝ ինչպէս աժդահաբ : Սկսն – Նիզիկէ բարձունքէն կը ցատկեմ Շամուսկ գա – ղաթը : Գելաուզի հառաբ կատարէն ալ առքս կ'երկարեմ Շարթոխօղ , ձախ ոտ – քըս ... : Դեռ մինչեւ ո՞ւր չեմ կրնար եր – կարել ոտքս , ըսէք :

— Կրնա՞ս, դուն կրնաս ոտքերդ նետել մինչեւ ո՛ւր որ ուզես՝ քանի նռատած ես կատըին մէջ, կը հառաչէ Սիսլեան :

Եւ ես ուրախ եմ աշխարհակալի մը չափ :

Սիրելի ընկերս , Սիսակ Սիսլեան, եր – բեք չի հակաճառեր իմ կարողութիւննե – րուս մասին : Գիտէ եւ կ'ընդունի թէ ա – մենակարող եմ , լեռ կը գլորեմ , լիճ կը խմեմ , ղեսին ջուրը ետ կը դարձնեմ՝ երբ ուրախութիւնը ջրվէժ է կազմած հոգւոյս մէջ: Միայն կ'առարկէ թէ չեմ կրնար խօսիլ... Հաճընի բարբառով :

Երբ մինակ ենք, կը խօսի Հաճընի բարբառին հարստութեան մասին : Կը սիրեմ բառ որոնել , ուստի մտիկ կ'ընեմ : Ու Սիսլեան, երջանկօրէն , ման կուգայ Հաճընի իրենց բարբառին փարթամ պար – ապէին մէջ, եւ ինծի կը հրամցնէ անուն – ներ ծառերու , թռուիներու , ծաղիկներու , երբ յանկարծ կը հարցնեմ .

— Ըսէ , տեսնեմ , Հաճընցիներդ ի՞նչ անուն կուտաք էտըվայսին :

Բռնեցի՛ր , քեզ վերջապէս չիոթութեան մատնեցի , ո՛վ կիլիկեցի :

— Հապա՛ , ըսէ տեսնեմ , Հաճընցին ի՞նչ անուն կուտայ էտըվայսին , կը հրկնեմ :

Ալպեան լեռներուն վրայ բարձրանալ եւ պուսկին մէջ չունենա՞լ նման ծուռակ – հարցում մը :

Ձուկը կը խօսի , Սիսակ չի խօսիր : Պապանձումն :

Թողէք որ խօսի աշխարհակալը , ինքը :

Այս ծաղիկը , որ կ'ածի երկնամերձ լեռներու վրայ , նուազագոյն 2000 մեթր բարձրութեանց վրայ , ձիւներուն ընկեր՝ ձիւնի պէս ճերմակ , Գերմանացիք կը կո – չեն էտըվայս , որ բարդ բառ մըն է , — էտըլ կը նշանակէ ազնիւ , ազնուական , իսկ վայս կը նշանակէ ճերմակ : Ուրեմն ծաղիկ մը ազնուագոյն ճերմակութեամբ , կատարեա՛լ սպիտակութեամբ : Ժողո – վուրդը գայն կ'անուանէ «արծաթեայ ասող» , նաեւ «ասող սառնատանց » (է – թուալ թէ կլասիէ) : Ըստ բուսաբաններ – րու՝ «առիւծաթաթի» (լեոնթոփոտիում) :

Հայաստանի մէջ գայն կոչած են ... չորածաղիկ , գիտէ՞ք թէ ինչո՛ւ : Էտըլ – վայսը ծանօթ է նաեւ «անմեռուկ» (իմ – մոռքել) անունով , անոր համար որ կը քաղէք ու կը չորցնէք , բայց միշտ կը մը – նայ անթառամ , միշտ իր թարմութեան երանգով ու պատրանքով : Այսպէս է որ էտըլվայսը կը խորհրդանշէ յաւերժու – թիւնը : Թիրոլեան բարձունքներուն վը – րայ՝ երիտասարդները էտըլվայս կը նը – ւիրեն իրենց հարսնցուին , գայն մտածումով թէ այս հազուագիւտ ծաղիկը , որ կ'ածի անմատոյց բարձունքներու վրայ , ապ – տակութեան ամէնէն անբիծ զոյնով , մա – նաւանդ ահաւոր դահավէժներու չքմեղ – ըչն կախ՝ իր յաւերժութիւնը պահպանե – լով , կրնայ հարսնութեան առաղաստին պարզեւել նոյն առաքինութիւնը , նոյն չը – նորհքը :

— Այդ բոլորը լաւ , բաւ Սիսլեան , բայց դուն ասա՞ծ ես հայկական էտըլ – վայս :

Պապանձողը ե՛ս էի այս անգամ :

— Դէ՛հ , վազը կ'երթանք հայկական էտըլվայս քաղելու , բաւ ու դարձանք տուն՝ առաուն կանուխ արշնալու որա – չումով :

×

Սեղա կ'արտասանէ , Արշալոյս կ'երգէ , Սիսակ կը ճառախօսէ , կառքը կը սուրայ :

— Շրջուն հանդէս , գեղարուեստական ճոխ յայտագրով :

— Տղա՛յ , նուագ չկայ , կ'ըսեմ :

— Ահա կառքն ալ կը չափարչ ...

— Ժողովուրդ չկայ ...

— Ահա լեռներն ալ կը ծափահարեն ... արձագանգ տալով կառքին չափարչն :

Եւ չրջուն հանդէսը կ'անցնի էքս – լէ – Պէնի լճին աջէն , Աննեսիի լճին ձախէն ... ... Աջից Վարդանը , ձախից Իշխանը , Գրաւեճ Աղբակ ...

ու գէպի Գելկառա : Ահա Ժուրայի բար – ձունքներուն վրայ : Մեր աջին՝ պառկեր է Թրնեւի լիճը յուշկապարիկի մը պէս : Սառուկ բարկացած է մեր կառքը , եաեւ չի նայիր , կը պոռայ – կը կանչէ եղե – ւիններուն , որոնք , նորընծայ արեգայ՝ վեղար ի գլուխ , բարեւի կեցած են ու կը նային զարմանահար սա մեր Ջորեակին , որ կը հրհռայ , կ'ըսէ՝ ժուրա – ժուրա ու կը բարձրանայ , երբ յանկարծ ,

Անձրեւն եկաւ շաղալէն ...
Ուռու տերեւ դողալէն ...

— Ամէն անգամ՝ երբ կը բարձրանամ Ժուրա , կ'ըսէ Սիսլեան ,անձրեւ կուգայ :

Ի՞նչ փոյթ , հայկական երգերը կը կա – խենք թրջած եղեւիններու կառարէն , եւ

— Հեւա՛ , կառք , հեւա՛ ...

— Հուռռա՛ , հա հուռռա՛ ,

— Օ՛ լեռներ Ժուրա՛ , Ժուրա՛ ...

Ֆրանսայի մէջ՝ ոչ մէկ տեղ հողը փոխ – փոխ է (փլիսէ) այնքան , որքան այս լեռնաշխարհին մէջ : Երկիր մը խոցոտած , ճեղքրատած , փեռեկատ : Կանանչութիւն մը , ուր երբեք չ'այցելեր «ձերմակ հո – վը» , այն չունչը՝ որ կ'ոսկեզօծէ հունձ – քը , խաղողը եւ պարտէզներու դանձերը : Կիրճեր , ուր ջուրը գիշերային ալօթքներ կ'արտասանէ խորաթաղ խոխոմներու մէջ – ջէն :

Ժուրա՛ , գայն այսպէս են կոչեր Լա – ւիններըը , որոնք ասպատակեր են մինչեւ այս բարձունքները՝ եղեւնափայտ հայ – թայթելու Հռոմի չինութեանց , ինչպէս կը վկայէ Պլինիոս : Գերմանացիք կոչեր են Լեպերպերկ , որ թարգմանի լեռըդի լեռներ՝ չեմ գիտեր ինչ նմանութենէ թելադրուած : Ամուլ է հողը ընդհանրա – պէս , բայց լերկ չեն բարձրութիւնները : Մշտականաչ ծառեր , երկար ու սրածայր , ինչպէս վէբսենժէթորիքսի պեհերը , կը ծածկեն այս երկրամասը , — ասո՞ր հա – մար Կոմատա (մազոտ) կոչեր են Լա – ւիններըը երբեմնի Գաղղիան :

Մեր կառքը խլիկ կը մանէ լեռներուն իրանին չուրջ , կարժ կը լեցնէ ոլոր – մո – լոր դառնալով Ժուրայի չուրջ , բարձրա – նալով մչուշին եւ անձրեւին մէջէն :

— Սիսակ , դէպի ո՞ւր :

— Դէպի վեր :

— Աստուծո՞յ քով :

— Աստուած չատոնց գալիճած է այս բարձրութիւններէն , սպառնիներու աս – պատակութենէն ի վեր :

— Լա՛ւ , դէպի ո՞ւր :

— Դէպի բանաստեղծութեան աչխար – հը , հոն ուր է բանաստեղծուհին՝ Հու – լիկը :

— Ի՞նչ , Հուլիկը , մուսան թողած , Սորենսկիո՞վ կը ներչինուի հիմա ... « բնակեցեր ի մէջ ցրտութեան սառնա – մանեաց » :

Քիչ եաքը , մեր կառքը կանգ կ'առնէ երկնանիստ լերան կատարը , տան մը առ – ջեւ : Այս տունը Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչի հիմնած Օդափոխութեան կայա – նըն է :

Անձրեւը կը չարունակուի : Մարդ – մարդապանք չկայ դուրսը : Կը մտնենք ներս ,— հարսնեւտուն : Կամ ջաղացք : Կամ բաղնիք :

Մեզ կ'առաջնորդեն Հուրիկին մօտ : Ապ – չած կը նայի մեզի , մտովի հարցնելով կարծես թէ ի՛նչ պատահած է որ քաղա – քակրթութեան չնորհքները թողեր՝ եկեր ենք ... վայրենանալու՞ : Քրքջալիր կը խնդայ՝ երբ կը խօսինք մեր քաջութեան մասին , լսելով թէ երկինք բարձրացած ենք ... առանց սպուտնիկի :

Սիսակ , իր առաքելութիւնը ի կատար հանած մէկու մը լրջութեամբ , կը բանայ սրահի մը դուռը եւ յուզումով ու դող – վով կ'ըսէ ինծի .

— Ահա տե՛ս հայկական էտըլվայս – ները :

Մեր էտըլվայսնե՛րը :

Երախանե՛ր , ամենաչնորհ գեղի մը ժա – ռանգութիւնը եւ հարստութիւնը : Երա – խանե՛ր , էտըլվայսի պէս անբիծ : Երա – խանե՛ր , էտըլվայսի պէս անթառամ : Ե – րախանե՛ր , էտըլվայսի պէս կորստեան անդունդին չրմներէն կախուած : Երա – խանե՛ր , էտըլվայսի պէս յաւիտենական – նաեւ թեան դրօշմը վրան : Երախանե՛ր , ե – րախանե՛ր , լեռներու վրայ չորացող աչ – քեր , արծաթէ աստղեր , Հայաստեան պի – չերը լուսաւորող անմար ճրագներ , ո՛վ դուք ոսկեհատո , ծաղկատատ նչաններ , որ կը ծառայէք գրելու մեր Պատմութիւնը դարէ դար եւ ընդմիշտ :

Ողջո՛յն ձեզ , հայկական էտըլվայսներ :

Շ . ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Գերմանացիք ունին այլ համանիշ – ներ եւս ,— լէօվընֆուս , էտըլպրաուք , վոլպլուսմ (գանց կ'առնեմ ասոնց արմա – տական նշանակութիւնը) : Անգլիացիք կոչած են էվըրլասթինկ ու լիվ – էվըր: Այս բառերէն ոչ մէկը «բոնեց»: Լիննէ առաջարկեց կնաֆալիում անունը ,— Հա – յաստանի մէջ եւս այս բառն առած են : Բայց ճիշդ չէ այս անունը եւս , որ կը համապատասխանէ հելիքրիզ կոչուած ծաղիկին (Թէոկրիտէս շատ է երգած) ,— բրդոտ ըլլալով՝ շփոթուած է էտըլվայ – սին հետ :

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ՈԳԵՇՈՒՆՉ ԱՐՈՒԵՍՏ

(Նկարիչ Եդուարդ Խաչէկեանի ցուցահանդէսին առիթով)

Երբ այցելեցի Ժողովրդական նկարիչ Եդուարդ Խաչէկեանի ցուցահանդէսը , ամէնէն երկար կանգ առայ «Ակսել Բա – կունց » նկարի դէմ :

... Կապոյտի մէջ մարմնաւած չկ ու մանիչակագոյն ժայռեր : Ժայռերի ծէր պերին՝ նրանց վայրի կարծրութեանը վերջաթռուած քնքուշ , թափանցիկ ամպե – րի ծուէններ : Ժայռեր՝ «ահա մկկը որն – դեղջիւրի մուութը յառել է մի ուրիշի , որ նման է վիթխարի դորտի : Նրանց մօտ մի ժայռ՝ կարծես ծագող արեւի դէմ խոնարհուել է հեթանոս քրմուհին : Նը – րանից բարձր՝ քարէ արծիւը ճիպ է ա – նում թեւերը թափահարելու եւ չի կա – րողանում »:

Այն , ինչ Բախունցը քանդակել է իր պարմանալի ու «բուրեան» բառերով , նոյնքան զարմանալի գոյներով կատարի է դրշմել Խաչէկեանը : Կապոյտի մէջ մը – խրըճուած այդ չկ ու մանիչակագոյն ժայռերի , այդ վայրի լեռնաշխարհի փա – նին Բախունցն է՝ երիտասարդ , բայց ի – մաստնացած , տխուր՝ բայց հպարտ , զա – ռը խոհերով , բայց եւ երազանքով ու հիացմունքով առլի : Բախունցն է՝ այդ լեռների ոգին , ահռելի բնութեանը ձուլ – ուած , նրանով ամբողջացած , նրա բար – ձունքներով վհհացած , վիհերի խորու – թեամբ խորացած :

Պատահական չէ , որ Խաչէկեանը դի – մել է Բախունցի կերպարին : Դիտելով

ցուցանդէսը, չի կարելի չնկատել հոգեկան այն հարատեւութիւնը, որ կայ գեղը այն հարեւանութիւնների միջեւ : Այդ երկու արուեստագէտների միջեւ թէեւ տարբեր են նրանց արուեստի միջոցները, բայց մօտիկ են նրանց ստեղծագործական ոճը, խառնուածքը , նաեւ քաղաքացիական հայեացքները : Հոգեւոր այդ մօտիկութիւնն ամէնից առաջ հայրենի հողի ու պատմութեան նկատմամբ ունեցած արդի, ընկերվարի նկատմամբ ունեցած ընդհանուր ըմբռնումների մէջ է, հայրենի հողն ի մասնաւորի սիրելու, հարազատ ժողովրդի պատմութիւնը , նրա ապագան խմաստաւորելու մէջ : Իսկ ստեղծագործական ուղիներն ու միջոցները նրանք մօտիկ են ի – րականութեան պատկերման արժանահաւատութեամբ ու միեւնոյն ժամանակ այդ իրականութիւնից ոգեորութիւն քաղելու կարողութեամբ : Նրանք մօտիկ են նաեւ մանրամասնութիւնների վրայ աշխատելու սիրով :

Եղուարդ Խաչիկեանը մեր յայտնի եւ քան արժանաւոր նշանաւորուած արուեստագէտներից է : Բայց այս ցուցահանդէսը, որ կազմակերպուել է նկարչի ծննդեան յիսնամեակի առթիւ եւ հանդիսաւորապէս տեղի կ՚ունենայ ստեղծագործական կեանքի արդիւնքները, գալիս է ամբողջացնելու մեզ մօտ նրա մասին կազմուած պատկերացումը, ինչպէս եւ անհրաժեշտ է նաեւ ամէն մի նկարչի համար, որ իր ստեղծագործական ուղին ընտրել է երկար տարիների ընթացքում, որ ունի իր ներքին զարգացման տրամաբանութիւնը, իր ներքին ներդաշնակութիւնը, իր ներքին միասնութիւնը :

Եղուարդ Խաչիկեանի ստեղծագործութեան ամենաէական գիծերից մէկը նրա ուշադրութիւնն է դէպի մարդը, նրա հոգեբանական աշխարհը, նրա ներքին կեանքը, նրա հոգեկան ուժերի ու հնարաւորութիւնների բացայայտումը : Նրա նկարների մեծ մասը դիմանկարներ են, որոնք ստեղծուած են ոչ միայն նկարչի ընդհանուր գեղարուեստական ընդհանրացումների, այլեւ անհատական ուսումնասիրութիւնների հիման վրայ : Նկարչի ուշադրութեան կենտրոնում միշտ մարդն է, նրա հոգեկան աշխարհը, նրա ներքին կեանքը, նրա ներքին ուժերի ու հնարաւորութիւնների բացայայտումը : Նկարչի ստեղծագործական ուղին ընտրել է երկար տարիների ընթացքում, որ ունի իր ներքին միասնութիւնը, իր ներքին ներդաշնակութիւնը, իր ներքին միասնութիւնը :

Հետեւելով Խաչիկեանի ստեղծագործական կենսագրութեանը , չի կարելի չնկատել, որ նա հէնց սկզբից հակուած է եղել դէպի ստեղծագործական արուեստը, հոգեբանական արուեստը : Ստեղծագործական մեծ խնդիրներ դնելով իր առաջ, նա հետեւել է մեծերի արուեստին, մեծերի ռէալիստական ուսմունքներից է ստացել իր մղումներն ու ներշնչումները : Եւ այսօր, երբ ի մի են հաւաքուած նրա գործերը, ակնյայտ է դառնում, թէ նրա ստեղծագործութիւնը որքան հարուստ է կերպարներով , մոդովրդական կեանքի դրուագներով, համամոդովրդական զգացմունքներով ու խոհերով :

Մարտ բաղաքի համար, Դաւիթ Բէկ , Չեծեալները կառուներից մինչեւ Աւարայրի ճակատամարտը, Պատասխան Յազկերտին, Խնձորեսկը, Ակսել Բակունց , Գանգրահեր տղան, Ծերուհու առուտրը եւ այլ կտաւներ ստեղծագործական մեծ ճանապարհ է ձգւում : Այդ ճանապարհին նկարչը միշտ ասելիք է ունեցել , միշտ լի է եղել նշանակալի մտայղացումներով եւ այդ ամէնը ձեւի ու բովանդակութեան ներդաշնակութեան ու արուեստի կատարելութեան հանելու որոնումներով է ուղեկցել :

Խաչիկեանը յաճախ է դիմում հայ ժողովրդի պատմութեանը, սակայն, դրա նով հանդերձ՝ նրա հայեացքն անցեալին չէ , որ ուղղուած է : Խաչիկեանը անցեալից վերցնում է այն, ինչ պէտք է այսօրուան ու ապագային :

Եղուարդ Խաչիկեանի ցուցահանդէսի սրահները ծայրէ ի ծայր լցնող աւելի քան երեք հարիւր գործերի մէջ, ստեղծագործական մեծ կտաւների կողքին, կան մեծ ու փոքր բնանկարներ, դիմանկարներ , ճեպանկարներ, փորագրական գործեր , գրքերի ձեւաւորումներ, փորագրական գործեր, գրքերի ձեւաւորումներ : Եւ այդ բոլորի մէջ շնչում է մեծ մի սէր, սէր դէպի մարդը, հայրենի երկրի հողն ու քարը, թուին ու ծառը : Խաչիկեանին հաւասարապէս մտաչելի ու հարազատ են և՛ վիպականը, և՛ քնարականը :

Բնութիւնը համարեա միշտ առկայ է Խաչիկեանի կտաւներում, բայց ոչ երբեք իբրեւ ֆոն ու զարդ : Կենդանի , գործող ու շնչող բնութիւն է դա, արուեստագէտի սիրով կեանքի կոչուած բնութիւն : Այդ բնութիւնը վայրի է ու քնքուշ, կոպիտ է ու նուրբ եւ միշտ արեւով, օդով, կապոյտով լի : Բնութիւնը յատկապէս լաւ է դրծում Խաչիկեանի դիմանկարներում : Նա նկարչի փորձուած ու հաւատարիմ օգնականն է կերպարի հոգեբանութիւնը բացելիս :

« Դերեզիկ Դեմիրճեան», վայրի, ամեհի բնութիւն, զարերի չանթերից կարծրացած ժայռեր, բայց ժայռերի ոտքին – արուեստն առնական է , բայց եւ քնքուշ, ռէալիստական բարձր երանգներ ունի, բայց եւ ռոմանտիկ սլացք ու նրբութիւն :

Հետեւելով Խաչիկեանի ստեղծագործական կենսագրութեանը , չի կարելի չնկատել, որ նա հէնց սկզբից հակուած է եղել դէպի ստեղծագործական արուեստը, հոգեբանական արուեստը : Ստեղծագործական մեծ խնդիրներ դնելով իր առաջ, նա հետեւել է մեծերի արուեստին, մեծերի ռէալիստական ուսմունքներից է ստացել իր մղումներն ու ներշնչումները : Եւ այսօր, երբ ի մի են հաւաքուած նրա գործերը, ակնյայտ է դառնում, թէ նրա ստեղծագործութիւնը որքան հարուստ է կերպարներով , մոդովրդական կեանքի դրուագներով, համամոդովրդական զգացմունքներով ու խոհերով :

Մարտ բաղաքի համար, Դաւիթ Բէկ , Չեծեալները կառուներից մինչեւ Աւարայրի ճակատամարտը, Պատասխան Յազկերտին, Խնձորեսկը, Ակսել Բակունց , Գանգրահեր տղան, Ծերուհու առուտրը եւ այլ կտաւներ ստեղծագործական մեծ ճանապարհ է ձգւում : Այդ ճանապարհին նկարչը միշտ ասելիք է ունեցել , միշտ լի է եղել նշանակալի մտայղացումներով եւ այդ ամէնը ձեւի ու բովանդակութեան ներդաշնակութեան ու արուեստի կատարելութեան հանելու որոնումներով է ուղեկցել :

Խաչիկեանը յաճախ է դիմում հայ ժողովրդի պատմութեանը, սակայն, դրա նով հանդերձ՝ նրա հայեացքն անցեալին չէ , որ ուղղուած է : Խաչիկեանը անցեալից վերցնում է այն, ինչ պէտք է այսօրուան ու ապագային :

Եղուարդ Խաչիկեանի ցուցահանդէսի սրահները ծայրէ ի ծայր լցնող աւելի քան երեք հարիւր գործերի մէջ, ստեղծագործական մեծ կտաւների կողքին, կան մեծ ու փոքր բնանկարներ, դիմանկարներ , ճեպանկարներ, փորագրական գործեր , գրքերի ձեւաւորումներ, փորագրական գործեր, գրքերի ձեւաւորումներ : Եւ այդ բոլորի մէջ շնչում է մեծ մի սէր, սէր դէպի մարդը, հայրենի երկրի հողն ու քարը, թուին ու ծառը : Խաչիկեանին հաւասարապէս մտաչելի ու հարազատ են և՛ վիպականը, և՛ քնարականը :

Բնութիւնը համարեա միշտ առկայ է Խաչիկեանի կտաւներում, բայց ոչ երբեք իբրեւ ֆոն ու զարդ : Կենդանի , գործող ու շնչող բնութիւն է դա, արուեստագէտի սիրով կեանքի կոչուած բնութիւն : Այդ բնութիւնը վայրի է ու քնքուշ, կոպիտ է ու նուրբ եւ միշտ արեւով, օդով, կապոյտով լի : Բնութիւնը յատկապէս լաւ է դրծում Խաչիկեանի դիմանկարներում : Նա նկարչի փորձուած ու հաւատարիմ օգնականն է կերպարի հոգեբանութիւնը բացելիս :

« Դերեզիկ Դեմիրճեան», վայրի, ամեհի բնութիւն, զարերի չանթերից կարծրացած ժայռեր, բայց ժայռերի ոտքին – արուեստն առնական է , բայց եւ քնքուշ, ռէալիստական բարձր երանգներ ունի, բայց եւ ռոմանտիկ սլացք ու նրբութիւն :

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

«ԴԵՊՈՒՏԱԴ ԵՄ ԼԻՆԵԼՈՒ»

Երեւանցի Այբը Բենին պատմեր է, Բենը ինձի պատմեց, ես ալ ձեզի պատմեմ :

Երբ Պրուչչով Լոնտոն կ՚այցելէ քանի մը տարի առաջ, իրեն նուէր կուտան կով մը, չուն մը եւ թութակ մը :

Պրուչչով միեսին կ՚առնէ կը տանի այս երեք անբաններէը եւ իր կոմմէ նուէր կուտայ զանոնք Կոլմոզի մը :

Երեք ամիս ետք, կովը, յանկարծ , Լոնտոն կը վերադառնայ : Կը զարմանան ու կը հարցնեն իրեն .

— Կով ապրար, ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ վերադարձար ...

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ ... Անօթի մնացի ... Ես, օրական, տասը լիտր կաթ կուտայի իրենց, իսկ իրենք ինձի կուտային ափ մը խոտ ... ես ափ մը խոտով կը կշտանա՞մ ... Զդիմացայ, ելայ ետ եկայ ...

Ամիս մը չանցած, չունը կը վերադառնայ .

— Դո՞ւն ինչու ետ եկար, քո՞ւ ցաւդ ինչ է ...

— Եղբա՛յր, ինչպէ՞ս ըսեմ որ հասկընաք ... Առջեւս աման մը հատու ոսկոր կը դնէին ... Ես աման մը հատու ոսկորով կը կշտանա՞մ ... : Նիհարցայ , ուժէ ինկայ եւ դիչեր մըն ալ կծիկը ղրի ...

Նուիրատուները կը սպասեն որ Թութակն ալ վերադառնայ՝ նոյն զանգատներով : Չի վերադառնար : Նամակ կը ղրեն, կը հարցնեն .

— Թութակ ապրար, դո՞ւն ինչու ետ չես գար ...

Եւ Թութակ ապրարը կը պատասխանէ .

— Ականջիս լուր հասեր է թէ գիս ե – րեսփոխան պիտի ընտրեն եղեր : Ատոր համար է որ ետ չեմ գար ... Դեպուտադ եմ լինելու ...

Միջանկեալ՝ խոստովանանք մը .— Այբը Բենին «Թութակ»ի մասին չէ խօսեր : Բենն ալ ինծի «Թութակ»ի մասին չխօսեցաւ : Ես , իմ պատասխանատուութեամբս իրենց «Արկադեան Սոխակ»ը մկրտեցի «Թութակ» անունով՝ յանուն քաղաքավարութեան :

×

Ներդպրոցականներէն մէկը միսսին Հատատան կը տանի իր տան կարասիները , որոնք իրեն կը յանձնուին Երեւանի մէջ : Բացի մէկէն,— զաշնակէն :

Մարդը ապրին անդին կ՚ինդայ եւ զաշնակը կը փնտռէ .

— Այրե՛ր, իմ զաշնակը ո՞րտեղ է , ինչո՞ւ չէք յանձնում ... Կորե՞լ է ...

Այս հարցումին պատասխանը կը բերեն իրեն ... հինգ տարի ետք .

— Ընկե՛ր Ջան, էդ քո Զաշնակը Սիբիր են աքսորել ...

×

Այս երկու պատկերալից — այլ չին – ծու .. պատմութեանց իրրեւ յաւելուած՝ Այբը Բենին պատմեր է, Բենը ինծի պատմեց, ես ալ ձեզի պատմեմ հետեւեալ չա՞տ պարճախօս եւ իրաւ պատմութիւնը :

— Սթալինի բռնակալութեան ահաւոր օրերուն, երկու հոգի չէին կարողանում քով քովի, քէթ քէթի, Երեւանում , փողոցով անցնել : Ոստիկանը մօտենում էր եւ խստիւ հրամայում էր նրանց իրարից բաժանուել .

— Դու էս եաւ, դու էլ էն եաւ ...

Այսինքն, դուն ատ կոմմէն, դուն ալ ան կոմմէն :

×

Երեւանում , երբ մի մարդ մի ուրիշին իր մօտ է հրաւիրում, պատուիրում է նրան .

— Ախչօ ջան, է՛կ, կինդ էլ բեր, երե – խէքն էլ բե՛ր, քաւոր Աւօն էլ բեր ... Բայց , չատ եմ խնդրում , հեռու Ռամկավար չբերես ...

X

ԾՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Վաղուան ճամբան երբեքի քաղաքը կ՚առաջնորդէ :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

Ատուած կը թագաւորէ երկնքի մէջ ու դրամը՝ երկրի վրայ :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ

Որտա մը կայ, զոր ոչ ոք մտիկ կ՚ընէ : Սիբահարուածներուն տրուած խրատն է առիկա :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՃՐԱԿԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԼՈՒԽ

Ես չէի գիտեր ո՛ր աւերքին դիմել, երբ որ նշմարեցի ձեզ խիղճիս դրացի տեղա – նին վրայ ...

Ընդհատեց իր խօսքը , վերելակի պաշտօնային բսելու համար .

— Երկրո՛րդ յարկ :

— Դուն կարենայի որեւէ ծառայութիւն մատուցանել ձեզի ... սկսաւ Փուաբօն :

— Վստահ եմ, պարոն : Ապահոված են ինձ թէ դուք հրաշագործ մարդ մըն էք : Երկրորդ յարկին վրայ, Ժանն Վիլքսոն յաջողութեց մեզ երկար նրբանցքէն եւ հրաժեշտ Օթել Սավուայի ամենաշքեղ խորհրդատուներէն մէկէն ներս :

Իր սպիտակ մուշտակը նետելով աթոռի մը եւ քանկարժէք քարերով չրջանակած պայուսակը սեղանին վրայ, դերձակուհին մխրճուեցաւ բազկաթոռի մը մէջ եւ յայտարարեց .

— Պարոն Փուաբօ, ի՛նչ կերպով որ ալ ըլլայ, հարկ է որ ազատիմ ամուսինէս :

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

ԸՆԹՐԻՔԸ

— Կ՚ազաչեմ, Տիկին, կին մը իր ա – մուսնէն ազատելու գործը երբեք չի մըտներ իմ ասպարէզիս սահմաններուն մէջ , պատասխանեց Փուաբօն, զարմացման կարճ պահ մը ետք :

— Գիտեմ :

— Աւելի լաւ է որ դիմէք փաստաբան մը :

— Ամենեւին : Արդէն բաղմաթիւ օ – րէնքի մարդոց խորհրդածութիւնները ա – ուած եմ, ամենք պարզկեցո, ամենք քիչ մը չատ խաբեբայ, բայց ոչ մէկը օգտա – կար կարծիք մը յայտնած է ինծի :

Իրենց թղթածրարներուն մէջ թաղ – ուած են անոնք, եւ մարդկային որեւէ զգացում չունին :

— Իսկ կը կարծէք որ ես ունի՞մ :

Կինը ժպտաց :

— Դուք, ինչպէս որ ամէնուն կարծիքն է , մարմնացումն էք խմաստութեան :

— Ընդունինք որ ուշիմ մարդ մըն եմ , բաւ Փուաբօ: Ի՞նչ հարկ կայ այդ ժըխտել փորձելու : Բայց ձեր պարագան իմ սահմաններէս դուրս կը մնայ :

— Բայց չէ՞ որ իմ խնդիրս բաւի հարց մը լուծելու պարագան կը ներկայացնէ : Ծայր աստիճանի բարդ խնդիր մըն է , եւ դուք զժուարութիւններէ խուսափող անձ մը չէք :

— Թոյլ տուէք ինձ չնորհաւորել ձեզ ձեր ճշմարտասիրութեան համար, տի – կին: Բայց կը կրկնեմ թէ բնաւ յանձնա – ռու չեմ ըլլար ամուսնալուծումներ դիւ – րացնող հետաքննութիւններ կատարելու : Այդ կարգի գործունէութիւնը զզուելի կը թուի ինծի :

— Սակայն, սիրելի պարոն, ամուսինս լրտեսելու հարց չկայ այստեղ: Այդ որ – եւէ բանի չի ծառայեր արդէն: Պարզա – պէս ես կը փափաքիմ ազատիլ իրմէ եւ կը խնդրեմ որ ցոյց տաք ինծի թէ ի՞նչ կերպով կրնամ յաջողիլ :

Փուաբօ մտածեց, եւ պահ մը ետք երբ սկսաւ խօսիլ, իր ձայնը բոլորովին փոխուած էր :

— Նախ եւ առաջ, Տիկին, հարցնեմ թէ ի՞նչ պատճառով կ՚ուզէք «ազատիլ» լորտ Էմվարէն :

Կինը չվարանեցաւ :

— Որովհետեւ կ՚ուզեմ վերամուսնա – նալ: Ուրիշ ի՞նչ պատճառ կրնամ ունե – նալ :

— Մի՞թէ կարելի չէ ձեզի համեմաչա – խութեամբ, ամուսնալուծում մը ձեռք բերել :

— Ա՛խ, դուք չէք ճանչնար իմ ամու – սինս, պարոն Փուաբօ: Ան... չեմ գիտեր նոյնիսկ ինչպէս բացատրել: Տարօրինակ մարդ մըն է ... Հաւանաբար դուք չէք անդիտանար թէ իր առաջին կինը փա – խած է իր ամուսնական յարկէն, լքելով հազիւ երեք ամսուան երեխայ մը, եւ ինք չէ յաժարած երբեք ամուսնալուծ – ուիլ, մինչեւ որ իր դժբախտ կինը մե – ռած է արտասահմանի մէջ: Այն ատեն էր միայն, որ ամուսնացաւ ինձ հետ : Իր ներկայութիւնը չատով անտանելի դարձաւ ինծի համար , երկիւղ կը պատճա – ռէր ինծի : Ինչ ատեն իրմէ եւ բնակա – վայր ընտրեցի ինձ Միացեալ Նահանգ – ները: Այս կերպով ես ինքս ոչ մէկ նպաստաւոր պատճառ ունիմ ամուսնալուծման դիմելու եւ ինք պիտի չուզէ երբեք այդ բանը պահանջել : Անկասկած մտային խանգարում մը ունի, կը խորհիմ ...

— Ամերիկայի կարգ մը նահանգներուն մէջ դիւրաւ կրնային վճռել ամուսնալուծումը, Տիկին :

— Այո, բայց այդպիսի ամուսնալուծում մը որեւէ արժէք չէր ներկայացներ Անգլիոյ համար, ուր մտադրած եմ վերամուսնանալ եւ հաստատուիլ :

— Եւ ո՞վ է այն մարդը, որուն կինը ըլլալ կ՚ուզէք :

— Մերթոնի դուքսը :

ԱԿԱԹՍ. ՔՐԻՍՏԻ

(Շար՝)

Օրեր եւ Ժամեր

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Օգոստոս 22ին, ամբողջ օրը *ՎԱՅՐԸ՝ Անթիպի ճամբուն վրայ* Վիլլեվովի փլաժը, «Փառէ Վոկրբնիէի *գեղեցիկ* անտառին մէջ :

Իջնել «Առռէ տէ Շօֆֆէօր» :

Կը նախագահէ Ընկ. ՀՄԱՅԵԱԿ :
Կը խօսին ընկերները՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՅՈՒՍՒՖԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերունդի Ս. Ռաֆայէլի ճամբարին երիտասարդ – երիտասարդուհիները :

Մեկնում.— *Մասնաւոր օթոբասը կը մեկնի Փլաս Մասեննայէն (Նիս) ժամը 8·30ին, Մատրլէն կը հասնի ժամը 9ին, իսկ ժամը 9·15ին կը հանդիպի Մանէէօ :*

Վերադարձ ժամը 20ին :

Իսկ կառ տ'օթոպիւսէն ամէն քառորդ ժամ օթոբաս առնել Ռափիտ բոթ տ'Ա – զիւր Քանի եւ Անթիպի համար եւ իջնել Վիլլեվով Փլաժը՝ Առէ տէ Շօֆֆէօր :

Մուտքը ազատ է :

Յմխէքի եւ ուսելիքի զիւրութիւն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄԻ մահուան 47րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիվոի քաղաքապետարանի սրահը :

Կը խնդրուի չխափանել :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն ա – նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ – նութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօր, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72 :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.նուվիլի Ա· Յ· Հայ Քոյրերու վարչութիւնը կ'ընդունի իրրեւ դիւերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իրրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի չրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրրեւ մանկապարտէզի վարիչ Փը – բանասէր օրիորդ մը :

ՄԱՐՍԷՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապր· Ա.ամէնորդարանի պրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ սոխպոզական գործերու համար :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարի – չրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տնօրէնութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեչրջանին, կա – նոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ.—
26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Լքս – Ան – Փրովանսէն Օգոստոս 10ին, ժամը 19ին «Յառաջ»ի տարեկան բաժանորդագրութիւնը ղրկող անձէն կը խնդրուի անյապաղ իր անունն ու հասցէն հաղորդել վարչութեան : Իր անունին տեղը կտրօնին վրայ գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԶԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի սրահը :

ՀԱՅՏԻՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք :

Ընդհակալութեամբ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժէորժ Սթեֆանոպօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն· Քէհ – եայեան, Ֆրեսերիք Ֆէյտիի եւ աչա – կերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսում – նասէր աշակերտներ 10 – 12 տարե – կան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av· de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél· 963.01.72

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ· — Շրջանակով 300 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)
Avenue J. F. KENNEDY
Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de
St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը : Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք : Խաղադաշտ եւ լոգաւազ : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ԲԱՅԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՐԱՒ

կազմակերպուած
OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE *ղորձակալութեան կողմէ*
18, Rue Bleue, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 91-09

Վայելել Հայաստանի «Ոսկի Աչունը» մասնակցել, վազդէն կաթողիկոսի գահակալութեան 10րդ տարեդարձին (3 Հոկտեմբեր) չքեղ տօնակատարութեան են :·

25 ՕՐ

18 օր Հայաստան, 2 օր Վրաստան (Թիպլիսի), 2 օր Լենինկրատ եւ 3 օր Մոսկուա, Թուպոլեւ 104ով : ԳԻՆ 2420 ՖՐԱՆՔ

Մեկնում.— Սեպտեմբեր 29ին Պուրժէի օդակայանէն, ժամը 12·30ին, ժամանում Մոսկուա ժամը 18ին :

Վերադարձ·— Հոկտեմբեր 23ին

ԿԸ ՄՆԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԵՂԵՐ, ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԵԼՈՒ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Աբձանագրութեան պայմաններու համար դիմել՝
ՓԱՐԻԶ.— Գործակալութեան՝
OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE
18, Rue Bleue, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 91-09
ԳԼՈՐԳ ՊԱԳԴՐՃԵԱՆԻ
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 07-25
ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԿԵԱՆԻ
8, Rue Alfred Bruneau, PARIS (16e) — Tél. : JAS. 19-93
ԼԻՈՆ.— Ճ· ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆԻ,
3, Ave. Grande Bretagne — 20, Rue Villeroy
ՄԱՐՍԷՅԼ.— ՎԱՀՐԱՄ ԹՕՐԱՄԱՆԵԱՆԻ, 26, Bld. Garibaldi, MARSEILLE

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գեանի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիք — ծածկոցներ· —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՏԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
24 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10390

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.390

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՁԵՄԻՆԻ 5,, ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԴԱՌՆԱԼ

Այն օրէն ի վեր որ Եւրի Կակարին պարմացուց աչխարհը՝ «տիեզերքի սահմանները կտրելով» (1961 Ապրիլ 12), ամէնէն տիեզերական ոչ մէկ թռիչք չյաջողցուց այնքան հետաքրքրութիւն, որքան «Ձեմինի 5»ը, որուն մէջ այսօր ամերիկացի երկու տիեզերագնացներ՝ Գուսըը եւ Քոնրատ, կը պառնան երկրին շուրջը :

48 ժամերու յետաձգումէ մը նաթ, Շաբաթ, տեղական ժամով 15ին, «Ձեմինի 5» ճոխ ֆինթիէն արձակուած կանոնաւոր կերպով կը բարձրանար Ատլանտեանի կապոյտ երկինքին մէջ : Բոլոր մասնագէտներն ալ կ'ընդունէին թէ արձակումը չատ յաջող էր : Քանի մը վայրկեան նաթ տիեզերանաւը կը տեղաւորուէր իր շրջանագիծին մէջ, Գանաբեան կղզիներուն վրայ : Առաջին անակնկալ — շրջապիծը նախատեսուածէն թեթեւ մը կը տարբերէր, բայց, եղածը մեծ կարեւորութիւն մը չի ներկայացներ, կ'ըսեն պատասխանատուները : Տեղական ժամով 15·40ին, «Ձեմինի 5» կը կատարէ իր երկրորդ շրջանը, կ'արձակէ իր կարգին պտտիկ ելեկտրոնիք արբանեակ մը՝ որուն պիտի փորձէ մօտենալ· բայց յանկարծ պատասխանատուները կը հաղորդեն թէ ելեկտրոնական բարդին (պաթըրի) ընդունարանին մէջ հեղուկ թթուածինին ճնշումը անբաւարար է : Ելեկտրոնիք արբանեակին մօտենալու վտանգը, որ պիտի նպատակն էր «Ձեմինի 5»ին, ընդհատուած է եւ այլեւս չի կրնար կատարուիլ : Քանի Քենթաքի մէջ ապրնապը ծայր տուած է : Միայն երկու տիեզերագնացները՝ Գուսըը եւ Քոնրատ, կը մնան ինքնավստահ եւ անխռով :

Մինչ կը սպասուէր որ երկու տիեզերագնացները Մալպոյականի մէջ երկիրը վերադառնային, «Ձեմինի 5»ին տնօրէնը՝ Քրիսթոֆըը Քրաֆթ, կը յայտարարէր թէ թռիչքը կրնայ չարունակուիլ : Գուսըը եւ Քոնրատ ուղեծրային ուղեծրերուն մէջ մնալու հրահանգը : Հարց կ'ապացին թէ պիտի կարենա՞ն ուղիղ ծիրերուն մէջ մնալ : Ելեկտրաքիմիական բարդը (պաթըրը) սկսած է կանոնաւոր գործել : Եթէ երկրէ նոր բարդութիւն չեն ներկայացներ, պատճառ չկայ որ թռիչքը չերկարաձգուին, որպէսզի այս չորս տիեզերագնացները Ամերիկան կարենան ներկայացնել Տիեզերական Միութեան ներկայացուցիչներուն հետ միջոցին մէջ երկար մնալու մրցանիչը :

Վերջին լուրերուն համաձայն, «Ձեմինի 5»ին մէջ ամէն ինչ բնականոն կ'ընթանայ եւ թռիչքը պիտի չարունակուի մինչեւ կիրակի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Աթենք — Մինչ Փափանդրէու կը նախապատրաստէր «Ժողովուրդը իր ընտրածին», մեծ յաղթութիւն մը արձանագրելով Լաբիսսայի մէջ, նոր վարչապետ Յերեմոքոս, կը յայտարարէր թէ խորհրդարան պիտի ներկայանար ե՛ւ քուէարկութեան, ե՛ւ երկուշաբթի : Վարչապետական քուէարկութիւնը, ուրեմն, կրնայ տեղի ունենալ հապի Ուրբաթ օր : Աթէնքի մէջ Ուրբաթ պիտեր ծանր խոհրդարանէն հաք, Յերեմոքոս յայտարարեց թէ անհրաժեշտ բոլոր միջոցները պիտի գործադրուին, որպէսզի այս չարաչար ներքաղաքական ճգնաժամին վերջ տրուի : Յերեմոքոս կ'ակնարկէր նաեւ թագաւորական պալատին, որ ինքզինքը ներկայացուցած է իբրեւ ընդդիմադիր ուժ :

Օր ԵՒ Օրէն

ԿՈՒՍԱԿՐՕՆ ԵՆ, ԲԱՅՑ...

Հայաստանեայց եկեղեցիին հիմնադիրը, Գրիգոր Լուսաւորիչ, ամուսնացած եւ զաւակներու տէր մէկն էր :

Բայց, այսօր մեր բարձրաստիճան եկեղեցականները ամուսնացած չեն եւ կը ճանչցուին իբրեւ կուսակրօն հոգեւորականներ :

Կուսակրօնութիւնը հաստատուեր է, կ'ըսեն, Աւետարանին պատուէրով :

— Չի որ անկինն է հոգայ զՏեառն թէ որպէս հաճոյ լիցի Տեառն: Եւ որ կա – ճամբին է, հոգայ զաշխարհիս թէ որպէս հաճոյ լիցի կնոջ իւրում (Ա· Կորնթ· է· 32 · 34) :

Այսինքն, կին չունեցողը Աստուծոյ կը ծառայէ, կին ունեցողը՝ իր կնոջ :

Ուրեմն, Աստուծոյ ծառայելու համար պէտք է ամուրի մնալ : Կուսակրօն ըլ – լալ :

Այս պատուէրը, կարծեմ, կը հակասէ Հին Կտակարանի մէկ ուրիշ պատուէրին, ուր Աստուած կ'ըսէ ·

— Աճեցէ՛ք եւ բազմացարուք եւ լցէք զերկիր ···

Որ, լուրթեամբ, ուրիշ բան չի ճշա – ճակեր, եթէ ոչ՝ կարգուեցէք եւ զաւակներ ունեցէք ···

Հաւկիթին մէջ մազ փնտռողը կրնայ հետեւցնել ·

— Ուրեմն, կարգուիլ եւ Աստուծոյ չծառայե՞լ ··· Ա՛հ ի՛նչ հակասութիւն է : Հակասութի՞ւն :

Երանի՛ թէ միայն այս ըլլար Աստուածաշունչին հակասութիւնը : Ուրիշ ի՛նչ «իրար չբռնող» խօսքեր կան : Հետաքրքիր եկեղեցական մը նմոյշներ·

Հաւ բանի՛ ամուսնացաւ, երբ Պետրոս կ'ուրանար զՔրիստոս :

Մարկոս Աւետարանիչը կ'ըսէ *երկու* ամուսնացած, Մատթէոս, Ղուկաս եւ Յովհաննէս կ'ըսեն *մէկ* ամուսնացած :

Աստուած մարդը փորձութեան մէջ կը դնէ՞ :

Այո՛, կը պատասխանէ Ծննդոց Գիրքը · — Եւ եղեւ յետ բանիցս այսոցիկ փորձեաց Աստուած զԱբրահամ ···

Ո՛չ, կ'ըսէ Յակոբ Առաքեալ · — Չի Աստուած անփորձ է չորեցաց, փորձէ նա եւ ոչ զոք ··· (Յակ· Ա· 13) :

Պօղոս Առաքեալ հակասական երկու պատուէրներ կուտայ միեւնոյն հարցին մէջ ·

— Զմիմեանց քեռն բարձէք (Գաղ· Զ· 2···) :

— Չի իւրաքանչիւր ոք զիւր բեռն բառնալոց է (Նոյն, 5) :

— Սողոմոնի Առակներուն մէջ եւս նըմանի հակասութիւն մը ·

— Մի տար պատասխանի անզգամի ըստ ևորա անզգամութեան (ԻԶ· 4) :

— Այլ տուր նմա պատասխանի ըստ անզգամութեան ևորա (ԻԶ· 5) :

«Եկուր ասոր մէջէն ելիր» պիտի ըսէր բահանայութեան քեկնածու խանութպանը :

×

Բայց, Աստուածաշունչ Մատեանը սրբագրելու կամ կարգի դնելու իրաւունքը մեզի տրուած չէ :Մենք միայն կրնանք գբաղիլ այն հակասութեամբ, զոր մեր կուսակրօն հոգեւորականները հաստատեր են իրենց կոչումին եւ իրենց վարած աշխարհիկ կեցցադին միջեւ :

Անգամ մը, միամտաբար, հարցուցինք Աբեղայի մը ·

—Երբ կը ձեռնադրուիք, ուխտ կ'ընէ՞ք թէ բացարձակօրէն պիտի հրաժարիք աշխարհականներու վերապահուած կեանքէն ···

— Պարապ խօսքեր, մենք ատանկ ուխտ չենք ըներ եւ մեզմէ ատանկ ուխտ պահանջող ալ չկայ ···

Ներկաները բողոքեցին, միաբերան ·

— Սխա՛լ էք, Աբեղայ ··· Դուք, ա – մենիդ ալ, կաթոդիկոսներէն մինչեւ յետին Աբեղան, խօսք կուտաք աշխարհիկ վայելքներէ, միանգամընդմիշտ, հրաժարիլ ···

×

Ո՞ւխտ, երդո՞ւմ, խոստո՞ւմ :

Բայց, ո՞վ ականջ կը կախէ այս «պարապ բաներուն» :

Յամի Տեառն 1965, երագով փնտռէք, չէք կրնար գտնել մէկ հատիկ բացարձակօրէն կուսակրօն եւ աշխարհիկ վայելքներէ — գլխաւորաբար եւրոպական երկիրներէ — ձեռք, հաշած երիտասարդ հոգեւորական, ո՛չ Արեւմուտքի լուսացնցուղ սրդոտաներուն, ո՛չ ալ Արեւելքի կիսաստուեր ճամբաներուն վրայ :

Ամբաստանութիւն չէ որ կ'ընեինք, այլ կուտանք — արձակ, համարձակ — պատկերը իրական ողբերգութեան մը, որ տարուէ տարի կը մթագնէ մեր հանրային կեանքը :

Արդարեւ, կուսակրօն կոչուած մեր հոգեւորականներէն շատերը այնքան շփացեր են եւ այնպիսի ազատութիւններ կը վերապահեն իրենց որ մեր բարեպաշտ ժողովուրդը — Թաղականներն ու հոգաբարձուներն ալ միասին հաշուելով — սկսեր է հետզհետէ պաղիլ ե՛ւ եկեղեցիէն, ե՛ւ աւելի կուսակրօն պաշտօնեաներէ :

Երէկ — երբ տակաւին այսքան «բաղդատկերքուած» չէինք — մեր վարդապետները իրենց կրօնաւորի համեստ խուցին մէջ ունէին Աւետարան, Մաշտոց, Նարեկ, Յայտմաւուրք, Հայոց Պատմութիւն եւ ազգային գրականութենէն հանի մը հատորներ :

Այսօր, ինչե՛ր, ինչե՛ր չկան :

Երէկ, մեր խրիմեաններն, վանքին ծառին տակ նստած ճարտի կը խաղային վարդապետի մը հետ : Մեծ բաղդութիւն էր :

Այսօր, մեր «զարգացեալ» կուսակրօնները *փոքլերի* մասնագէտ են :

Երէկ, վարդապետն ու եպիսկոպոսը, կին ըլլալով կը ճանչնային վանքին խութունիկ խոհարարուհին — եօթանասունը անցած մայրիկ մը :

Այսօր, մեր արդիական կուսակրօնները աղջիկ կը պտըտցնեն իրենց ինճնա – շարժերով :

Երէկ, մեր կուսակրօնները կը խօսէին ազգին ցաւերուն մասին :

Այսօր, կը խօսին այնպիսի նիւթերու մասին, որոնց հիւթը կրնայ կաս – կարմիր ըլել աշխարհական ունկնդիրը :

×

Կա՛րճ :

Ժամանակը եկած է որ ժողովուրդը բացէ ի բաց խօսի կուսակրօնները այս անվայել կեցցադին մասին եւ միջոցներ ձեռք առնէ չարիքը դարմանելու համար :

Իրազեկները կը պատմեն թէ այսօր, թէ Ամերիկայի, եւ թէ ուրիշ շրջաններու մէջ, հինգ կուսակրօնէն չորսը անպատճառ սիրուհի մը ունի : Եթէ ո՛չ սիրուհի, հիներ : Եւ այդ երեւոյթին կապուած շատ մը անհամ, անախորժ եւ անվայել պատմութիւններ :

Ուշադրութիւն ըրած եմ որ երբ հեռաւոր շրջանէ մը եկող հայրենակցին կը հարցնես թէ «ձեր համայնքին վիճա՞կը ինչպէս է, ի՞նչ ջուրի վրայ էք », կը ստանաս հետեւեալ պատասխանը ·

— Մեր համայնքը լաւ կացութեան մէջ է, բայց, դժբախտաբար, ունինք վարդապետ մը (կամ եպիսկոպոս մը) որ իմիզինքը լաւ չի պահեր ···

Կը հասկնամ թէ ինչ ըսել կ'ուզեմ···

Քանի մը բացառութիւններ, բնականաբար, կան : Քանի մը լուրջ եկեղեցականներ, այո՛, կան :

Բայց, մնացեալ ջախջախիչ մեծամասնութիւնը չի կրնար երդում ընել թէ հետու մնացած է աշխարհիկ կեանքէն : Այն կեանքէն, մանաւանդ, ուր տիրաբար կ'իշխէ կինը :

×

Ի՞նչպէս կարելի է առաջքը առնել այս գայթակղալից կացութեան :

Պարզապէս վերջ տալով կուսակրօնութեան, որ անխուսափելի կերպով կեղծիքի կ'առաջնորդէ խնդրոյ առարկայ անձերը :

Կաթոլիկ եկեղեցին արմատական բարեփոխումներ կը կատարէ : Կը «նոր»նայ, հետզհետէ :

Մենք, տակաւին կառչեր ենք հինցած, մաշած աւանդութեան մը, որ մէկ կող – մէն կ'արատաւորէ մեր երիտասարդ կուսակրօնութեան համբաւը, միւս կողմէ կը պաղեցնէ ժողովուրդը եկեղեցիէն :

— Ատ մարդուն աղօ՞թքը լսելու պիտի երթամ··· Տուես կը նստիմ կ'աղօթեմ :

×

Ազգային Օգնութիւո ժողո՞վ պէտք է գումարել թէ, ընդհակառակն, մեր գոյգ կաթոդիկոսները — երկուքն ալ ծանրախոհ մարդիկ — կրնան իրենց միջեւ լուծում մը գտնել, չեմ գիտեր ·

Միայն գիտեմ որ «երէ տանձ էր հասունցաւ, խնձոր էր կարմրեցաւ » :

Անուճով կուսակրօն, կենցաղով դերասան – աշխարհական հոգեւորականներով եկեղեցի չի պահուիր :

ԵՒՐՊԱՅԻ

պետը, ունի անհրաժեշտ օրինաւոր միջոցները, ապահովելու համար երկրին կարգն ու ժողովրդավարութիւնը, առանց դիմելու ծայրայեղ միջոցներու : Վերջին դէպքերը յեղափոխական բնոյթ չէին կրեր, աւելցուց ան, այլ՝ անիշխանական, եւ կը ձգտէին առեղծել մթնոլորտ մը՝ դիւրացնելու փափանդրէուին «Ժողովուրդը» ոչ թէ դէմ ժողովուրդը », այլ՝ դէմ բռնութիւն » :

ՁԻՏՏԱՀ — Ձկտտահի մէջ, Սկուտա – կան Արաբիոյ թագաւորը՝ Ֆեյսալ, Ժողովրդավարական բնոտնիքի էմիրներուն եւ իր կառավարութեան անձնակազմով, կիրակի կէսօրէ ետք դիմաւորեց նախագահ Նասըր : Կիրակի դիմեր նախագահ Նասըր ի պատիւ ընդունելութեան մը որուն կատարուեցաւ Ռեզամի պալատին մէջ : Եմէնի հարցին լուծում մը գտնելու համար պաշտօնական խօսակցութիւնները կը սկսին երկուշաբթի առաւօտ եւ կը չարունակուին 48 ժամ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիան կը հաղորդէ թէ Միւնիխի մաքսանենգները այս տա – րի Գոլոյ ճգնաժամին մէջ ետքը հարիւր հազար մարկ հարստութիւն գրաւած են : Անցեալ չարթու ալ Միւնիխի կայարանին մէջ Թուրքի մը պայուսակներուն մէջէն 15 հազար մարկ գտնուած է : Դեռ կարելի չէ եղած ճշդել թէ ոսկեմանիքը ուր պիտի գրկուէր եւ որ կազմակերպութեան համար կը կատարուէր այդ փոխադրութիւնը : Կասկածներ կան թէ Կիպրոսի Թուրքերուն համար էր : Փամփուշտի մաքսանենգները չեն յայտնած ապագրանք ատուղներուն անունը, բայց իրենց վրայէն չատ գրամ գտնուած է :

ՆԻՒ ՏԵԼՀԻ — Փաքիստանցիներու երկու յարձակումները, Քաշմիրի գինադադարի գիծին վրայ, հնդկական ուժերու կողմէ ետ մղուեցան, յայտարարեց Հնդկաստանի բանակը : Փաքիստանցիները կը հաշուեն 12 սպանեալ, իսկ Հնդկները երկուշաբթի առաւօտ եւ կը չարունակուին 48 ժամ :

ԻՐԱՆԻ ԿԱՐԻՊԱԼՏԻՆ

ԵՓՐԵՄ ԽԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Եթէ Աբշալոմ Դովլէն կենդանի տարուէր մայրաքաղաք, հաւանական էր, որ ռուսական դեսպանը նրան ապաստանու համար չտնտան պատրուակներով մերժեր եւ ոչ ցանկալի դէպքերի տեղի տար: Ուստի Եփրեմ հէնց կռուի դաշտում դնդակահարեց եւ ի ցոյց կենտրոնի եւ միւս վայրքերի խռովարար տարրերի՝ դիակը ուղարկեց Թեհրան եւ Սարդար Ասադի հետ վերադարձաւ :

Հեռագրիչ Մարդօ Բոամբլիանը Եփրեմի հեռագրիչն էր: Եփրեմ շաբունակ նրա միջոցով էր կապ պահում մայրաքաղաքի հետ :

Այդ փառաւոր յաղթանակից յետոյ, Եփրեմ նոյն ուժերով շարժուեց դէպի Սալար Դովլէի բանակը եւ Սուէ քաղաքի մօտ « Բաղը Շահ» կոչուած վայրում, ջախջախեց նրա հսկայական բանակը :

Թշնամին մեծ գոհեր տալով, փախուստի ճամբան բռնեց : Մեր ձեռքն անցան հինգ հարիւր դերի, ահագին ռազմամթերք եւ թնդանօթներ, իսկ ինքը Սալար Դովլէն Համադանից կանացի ծածկոցով ծպտուած փախուստ տուեց :

Երբ Աբշալոմ Դովլէն վերջնապէս պարտուեց ու դնդակահարուեց, գահընկէց Շահը զգաստացաւ՝ հրաժարուելով կըռիւին գահ բարձրանալու իր մտքից. փախուստ տուեց իր աքսորավայրը՝ Ռուսաստան :

Եփրեմի Մազանդարան ուղարկած գիւղոյի խումբը եւ պարսիկ մոջահետները Սալար Դովլէի կռուից երկու օր անց վերադառնալով, միացան գլխաւոր բանակին եւ չարժուեցինք դէպի Համադան :

Համադանի Շամբրին գիւղում մի առժամանակ մնալուց յետոյ, Եփրեմ պատրաստուեց դնալ Ղազուին: Համադանից քիչ հեռու՝ Ղազուինի ճանապարհի ձախ կողմում մի գիւղի մէջ Սալար Դովլէի « միրախոռը » (ախոռապետը) իր 20 – 25 դինուած մարդկանցով դարան մտած պատրաստում էր Եփրեմի երեւալուն: Բայց Եփրեմը կառքով է անցնում, եւ չարաչարքորձները չեն նկատում նրան : Եփրեմ տեղեկանալով դարան մտած չարագործների նենգ մտադրութեան՝ մի երկտոտով կարգադրեց Քեռուն, որ նկատի առնէ այդ գիւղը :

Կէս գիշեր էր: Քեռին տղաների գլուխը անցած ճանապարհուեց եւ արեւածագին մօտեցաւ թշնամու դարան մտած գիւղին: Բոլոր կողմերից սկսեցին կրակ տեղալ մեր վրայ: Դժուար էր որոշել թէ դնդակները որտեղից էին գալիս: Քեռին հրահանգեց համարձակ տալ եւ երեք հոգու կարգադրեց աննկատ մտնել գիւղ : Գիւղի փողոցներից մէկում, Թեհրանցի Սիմոն Ալանեան ծանր վիրաւորուեց : Երկու հոգով բարձրացանք մի կտուրի վրայ : Երբ Թաւրիզեցի Աբսէն Յովհաննէսեանը անզգուշաբար մօտեցաւ մի ծակի եւ ուզեց իմանալ թէ ներսում ինչ կայ, աչքի տակից խփուեց եւ մահացաւ: Դիակը տարին Ղազուին եւ Հայոց զարդցի բակում հողին յանձնեցին :

Վերջապէս տղաները մէկը միւսի ետեւից մտան գիւղ : Զարագործներին դինաթափ արինք եւ Քեռու հրահանգով պատժելուց յետոյ, չարունակեցինք մեր ճանապարհը՝ դէպի Ղազուին :

Սալար Դովլէն իր խայտառակ պարտութիւնից եւ կանացի ծածկոցով փախուստ տալուց բաւականին անց, հաւաքեց իր ցաք ու ցրիւ եղած ուժերը եւ դարձեալ բանակ կազմելով, Մոջալալի դեկավարութեամբ չարժուեց առաջ :

1912 Մայիս 12ին, Համադանի «Բհար» գիւղից Եփրեմ չարժուեց դէպի Թշնամին, որ 10 – 15 քիլոմեթր հեռու էր գտնուում: Նոյն օրը Եփրեմ դարձեալ ջախջախեց ու փախուստի մատնեց Թշնամուն : Կռիւը արդէն վերջացել էր, բայց փախուստ տուած Թշնամու բանակից յետ մնացած մօտաւորապէս երեսուն հոգի «Սուրջէ » գիւղում դիրք բռնած դեռեւս պաշտպանուում էին: Տղաներից մի խումբ դնացին դէպի գիւղը, իսկ Եփրեմ յոնքած էր, ուզեց քիչ հանգստանալ :

Քիչ անց, Զոհրաբ խանին խփեցին : Տղաներից մէկը ուզեց նրա դիակը վեր բերել, նա եւս խփուեց :

Եփրեմ, որ այնքան սիրում էր իր զաներին, այդ դէպքից ազդուած չկա – րողացաւ մի րոպէ իրեն զսպել ու քիչ ապաստել : Դեռ իրեն չգտած՝ կէս քուն կէս արթուն իր կառապանին ապտակեց ու նետուեց դէպի դիակները (կառապանը Եփրեմի թեւից բռնած խնդրում էր, որ քիչ ապաստ), բայց դեռ տեղ չհասած գլխից խփուեց ու վայրկենապէս հողին աւանդեց :

Իսկ դէպի «Սուրջէ » գնացած տղաները գիւղը մտնելիս երեք գոհ (երկու Հայ եւ մի Պարսիկ) տալուց յետոյ թշնամուն գիւնասիւթ են անում ու պատժում :

Եփրեմի մահուան լուրը Մոջալալին քաջալերեց : Իր բանակի գլուխ – խըն անցած սկսեց մօտենալ, բայց Քեռու հրամանատարութեամբ տղաները ժամանակ չտուին նրան, յարձակման անցան եւ շատ կարճ ժամանակամիջոցում թշնամին ահագին գոհեր ու գերիներ տալով քաոսաբնակ անյայտացաւ :

Եփրեմի մարմինը մեծ չուքով Թեհրան բերուեց : Նրա մահուան մասին բոլոր այնքան խորը վիշտ ու ցաւ էր պատճառել Հայ, պարսիկ եւ օտարազգի բոլոր խաւերին, որ գործ ու զբաղմունք թողած լցակումած աչքերով չտապել էին անմահ Եփրեմի յուղարկաւորութեան ներկայ լինել եւ մի վերջին անգամ նրան մի նաս բարեւ ասել :

Եփրեմի բնակարանից սկսած, Սթան – բոլ, Լալեզար եւ Սէփահ հրապարակը, այնտեղից էլ Ֆերդովսի, Նադերի եւ Հայոց դպրոց, ծովածաւալ երկտող հասարակութիւնը իր հարազատ զաւակին ձեռքից տուած ծնողի պէս ցաւում էր ու արտասուում :

Եփրեմի մարմինը Թնդանօթի վրայ դրուած իր բնակարանից դուրս բերելիս՝ առաջին հերթին նրա նժոյգը դուրս բերին :

Նեղացի կենդանին չատ անհանդիստ էր : Շարունակ ծառս էր լինում ու խրխնջում: Նրա գեղեցիկ աչքերը թաց էին, կարծես արտասուում էր: Ժողովրդի վրայ այդ տեսարանը չատ խոր ու յուզիչ տպաւորութիւն թողեց, այնպէս որ չատերը սկսեցին բարձրաձայն արտասուել: Յեղափոխական տղաները Թնդանօթի ձիերը արձակելով իրենք լծուեցին ձիերի տեղ: Երկու չարք բազմաթիւ ծաղկեպսակներով չրջապատած Եփրեմին տանում էին իր վերջին կայանը: Զինուորական նուագախումբը մահուան քայլերգ հնչեցնելով ժողովրդին աւելի յուզմունք ու վիշտ էր պատճառում :

Երբ Թանկադին գոհի դագաղը մօտեցաւ Հայոց դպրոցի մուտքին, նախօրօք այստեղ չարք կանգնած զինուորները պատրաստ կանգնեցին եւ դագաղը տարուեց ներս :

Մի չարք պետական դէմքեր, պաշտօնական ներկայացուցիչներ եւ հեղինակաւոր անձնաւորութիւններ հերթականօրէն անդրադառնալով անմահ Եփրեմի գործունէութեան, դրուատեցին նրա ի – րանին ու Իրանի ժողովրդին մատուցած անգնահատելի ծառայութիւնները եւ նրա անփոխարինելի կորստեան առթիւ ցաւակցութիւն յայտնեցին կառավարութեան, հայ ու պարսիկ ժողովրդին, յատկապէս ընկերներին եւ ներկայ գտնուող երկսեռ հասարակութեան :

Եփրեմին կրօնական արարողութեամբ հողին յանձնելիս՝ դրսում չարք կանգնած զինուորները սկսեցին հրացաններով համազարկ տալ, իսկ հեռուից Թնդանօթները սկսեցին որոտալ :

Այսպիսով Եփրեմի նիւթեղէն կեանքին վերջակէտ դրուեց : Բայց նրա վէհ գործն ու հոգին կենդանի մնացին ու խորը արմատներ գցեցին բանութիւնը ատող ազատասէր ժողովուրդների սրտերում :

ՅՈՎՍԱ

ՏԱՔ ՈՒ ԳԱՂ

"ԱՐՋԱԿՈՒՐԴ,,

Օգոստոս ամիս, պանդուածային տեղահանութեան չրջան, որ օրէնքի կարգ անցաւ հետզհետէ եւ այժմ դարձած է ոչ միայն օրէնք, այլեւ բնական պահանջ մը, նորածինէն մինչեւ ծերունին :

Միլիոնաւոր ժողովուրդ, տուն տեղ ձըգած կը մեկնին դէպի ... անծանօթը : Տասնեմեակ ամսուան իրենց աչխատանքին մխակ վարձատրութիւնը կարծէք, որ ծայր կուտայ երկրին մէջ թէ դուրսը, անհամար կարաւաններու :

Մեկնիլ Օգոստոս ամսուան նշանախօսքը : Շատեր դէպի կապոյտ չուրերը, դէպի ծով կամ ովկիանոս : Ամանք դէպի գիւղ : Ուրիշներ ալ ծանօթ թէ անծանօթ երկիրներ, եւ այս բոլորը արձակուրդի պատրուակով : Կամ «դրացին ինչ պիտի մտածէ» ... ըսելով : Որքան հեռուր երկիր, այնքան փառաւոր արձակուրդ : Գունազարդ քարթ մըն ալ դրացիին կամ բարեկամին, եւ արձակուրդը կատար – եալ է :

Տարիներ առաջ, ամէն մարդ կը գոհանար իր երկրին մէջ՝ օդը փոխելու եր – թալով : Այժմ իր պատկանած երկիրը պզտիկ կուգայ եւ չատ փոքր՝ օդը չըն – չելու : Ինչո՞ւ բանտարկուիլ իր սեփական երկրին մէջ միայն, երբ իր երկրին օրէնքները հնարաւորութիւն կուտան, բանտուորին թէ հարուստին, մեկնելու այլուր, դէպի անծանօթ հորիզոններ :

Ժողովուրդները պէտք է անչուշտ պիրաբար ճանչնան, սեւը ծանօթանալ ճերմակին, դեղինը՝ գորչին, վայրենին՝ քաղաքակիրթին, քաղաքացին՝ դիւղացիին եւ այսպէս չարունակաբար :

Օգոստոս ամիսը ժողովուրդները վերածեց մրջիւնի, անծայրածիր կարաւաններու, որոնք կ'երթան ու կուգան : Կառք, չոգենաւ, օդանաւ եւ ինչո՞ւ ոչ նոյնիսկ հետիոտն (օթօ – սրոտի), միայն թէ հեռանան իրենց տունէն :

Ֆրանսայի մէջ, ընկերվարական տեսարան Լէոն Պլումն էր, որ դրաւ պարտքերի արձակուրդի առաջին հիմնաքարը : Արդեօք կը մտածէ՞ր որ օր մը այդքան պիտի ծաւալէր եւ պիտի դառնար տեսակ մը տեղահանութիւն :

Հայ ժողովուրդը վարժուած է տեղահանութեան, մանաւանդ պանդուածային տեղահանութեան, սակայն ի՞նչ ըսել այս ժողովուրդին որ համովին կը տեղահանուի :

ՄԵՂՈՒ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

ՁԱՄԲԱՐԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆ – ՌԱՖԱԷԼ.— Այս տարի Օգոստոս 15ին տեղի կ'ունենայ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի ճամբարին այս զաւտահանդէսը :

Այս տարուանը, ինչպէս կ'ակնկալուէր, տեղի ունեցաւ բացառիկ չուքով եւ հոգեմտութեան մը ներկայութեան :

Հայրենակիցները եկած էին ոչ միայն Քոթ տ'Ազիւրի քաղաքներէն, ինչպէս Նիս, Քան, Անթիպ, այլեւ մինչեւ իսկ հեռաւոր Մարսէյլէն, Վալանսէն, Տրակլինեանէն :

Բանակումի վարչութիւնը եւ բանակող երիտասարդները ամէն ինչ լրած էին, որպէսզի դաշտահանդէսը տեղի ունենայ լաւագոյն պայմաններու տակ եւ անցնի խանդավառ մթնոլորտի մէջ :

Հայկական եւ ֆրանսական ազգային դոյները, ժողովրդական երաժչտութիւնը, եւ մանաւանդ, հայկական չունչով ապրող երիտասարդութեան մը ներկայութիւնը հոգեպարար եւ կաղդուրիչ մթնոլորտ մը ստեղծեց դաշտահանդէսի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին :

Այս առթիւ անհրաժեշտ է դիտել տալ, թէ Նոր Սերնդականները մանաւանդ եւ բանակող երիտասարդները ընդհանրապէս ամէն ճիգ ի գործ դրին, որպէսզի ձեռնարկը անցնի յաջող եւ, մանաւանդ, կրէ ազգային չունչ եւ ոգի :

Կէսօրեան ճաշէն ետք, ներկաները՝ թիւով 1200 բոլորուեցան բեմին չուրջ :

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Հրայր Թորոսեան, որ միեւնոյն ատեն վարիչն էր բանակումին, սեղմ բայց յստակ դիծերով ներկայացուց Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի ճամբարին կեանքը եւ այս առնչութեամբ նաեւ ճամբարին դերը ազգապահպանման մեր համազգային ճիգին եւ աշ-

խտանքին մէջ : Արդարեւ, բանակումը իր հայեցի մթնոլորտով եւ կիսարկած պատերազմական ծրագրով օգտակար ձեռնարկ մըն է :

Երիտասարդ ընկերը պատմականը ըրաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, չեշտելով որ այս կազմակերպութեան շարքերուն մէջ իրենց ազգային եւ հասարակական պատիւթիւնը սասցած են հազարա – ւոր երիտասարդներ՝ Մարտէյլէն մինչեւ փարիզ :

Օրուան բանախօսը ընկերը Փիրալը Մխիեան իր ճառին մէջ հաւատաց թէ արտասահմանի լսնդրին ու տարածքին , Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին չուրջ հաւաքուած երիտասարդութիւն մը տասնամեակներէ ի վեր կ'ապրի ապագային նայելով , կը դաւանի համահայկական իդէալներ, կը սիրէ ու կը գործադրայ հայկական արժէքներու վրայ եւ, մանաւանդ, դերծ է տարաբախտութեան դպա – ցումէն: Ընդհակառակն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականը հպարտ է իր ազգային ծա – գումով, դիտակից է իր կոչումին եւ գոհունակ, թէ իրեն վիճակուած է բախ – տը բաղդ մը ներկային եւ ապագային համար :

Գիշերաւեստական բաժինը պատրաս – տուած էր բանակումի ընթացքին եւ տե – ղական ուժերով :

Երեկոյեան՝ դիակատարութեամբ Օր. Աշխ. Կարապետեանի մեծ յաջողու – թեամբ երեկոյ ժողովրդական եւ կոմի – տասեան չորս երգեր : Աւելորդ դնահա – տութիւն մը պիտի չըլլայ՝ եթէ ըսենք թէ Լիմի եւ Տէտրոյթի Հայութեան չատ ծա – նօթ եւ սիրուած երգչուհին մեծ ձեռնը – հասութեամբ կազմեց եւ վարեց բանա – կումին երգչախումբը, որուն մակարդա – կը ուսլի քան գոհացուցիչ էր :

Երկու պարախումբեր, առաջինը կազ – մած Ալֆորվիլի եւ երկրորդը Մարսէյլի Նոր Սերնդականներէն , ներկայացուցին ազգային տոհմիկ պարեր :

Երկու խումբերն ալ դնահատուեցան մեծապէս :

Հաճելի էր ընկերուհի Մարկրիթ Հան – ջրեանի մենապարը : Ճկուն, նուրբ եւ հաւասարակշռուած չարժուձեւերով ըն – կերուհին գեղեցկօրէն մեկնաբանեց մեր պարերէն երկուքը :

Օր- Անժէլ Կարապետեան յաջորդաբար մեներգեց Կամիտասի «Գուռնկ»ը , Սա – թի Նոլայի տագերէն մէկը եւ ներկանե – րուն ընդհանուր փափաքին վրայ ժողո – վրդական երգ մը :

Երիտասարդ երգչուհին ունի հաճելի ձայն եւ մեկնաբանելու ընդունակութիւն, Ընկեր Մասիս Գալուստեան արտայոյտ ապրումով արտասանեց Հր. Յովհաննիս – եանի « Կարսի ճամբաներուն» :

Երկու երիտասարդներ ներկայացուցին զուէյտ մը :

Հուսկ ուրեմն բեմ բարձրացաւ Ֆրան – սական բեմերու նոր աստղը՝ Օր. Լիզ Սարեան, որ դնահատելի պիտակցու – թեամբ մը ինքնաբերաբար եկած էր ներ – կայ գտնուելու դաշտահանդէսին : Երգ – չուհին իր հաճելի ձայնով եւ ընկերակ – ցութեամբ ընկեր Փօլ Ակէեանի յաջորդա – բար մեներգեց Ֆրանսերէն եւ Հայերէն երգեր :

Ներկայ հասարակութիւնը ծափերով դնահատեց երգչուհին երգերը :

Երիտասարդութեան հրաւէրով, սոյն հանդիսութեան վերջացած էր ներկայ գտնուիլ Հարաւային Ֆրանսայի Թիմի Առաջնորդը՝ Գերշ. Արտաւազդ Թրթըռ – եան, որ չնորհաւորեց այս ձեռնարկը: Գնահատեց նաեւ այս ձեռնարկին կազմա – կերպիչներուն աշխատանքը , որովհետեւ հայկական հանդիսութիւնները իրենց բա – ռեղծած մթնոլորտով հայապահպանման նպաստող միջոցներ են : Այս առթիւ չեշտեց նաեւ որ արտասահմանի մէջ հա – սակ նետած հայ երիտասարդութիւնը գը – նահատելի կեցուածքով ու պիտակցու – թեամբ կը մնայ Հայ եւ կ'ապրի հայօրէն:

— « Պէտք է գօրավիգ կանգնիլ մեր և – րիտասարդութեան, որպէսզի անոնք՝ և – րիտասարդները ոչ միայն կարելիութիւնը ունենան ապրելու իբրեւ Հայ, այլեւ յա – ջողին իրականութիւն դարձնել մեր եւ ի – րենց երազը՝ Հայութեան դարբերու բազ – ձանքը »:

Օրհնութեան խօսքերով վերջ գտաւ Ա – տաւազդ Եպս. ի ճառը, որ մեծապէս գը – նահատուեցաւ երիտասարդներէն եւ ե – րէցներէն հաւասարապէս :

Ապա տեղի ունեցաւ խաղողի աւանդա – կան օրհնութիւնը: Աբտաւազդ Եպս. չըր – ջապատուած բանակով «պիլիներ»է (ըն – կերներ Տ. Շիրվանեան եւ Կ. Յովսէփ – եան) օրհնեց խաղողի ողկոյզները : Այս առթիւ Սրբազանը երկու խօսքով ներկա – ներուն բացատրեց խաղողօրհնութեան ի – մաստն ու խորհուրդը, որ կուգայ հեթա – նոսական չրջանէն, դինիի պաչտամունքի օրերէն :

Երգով ու պարով չարունակուեցաւ հանդիսութիւնը: Ժողովուրդը իր գնա – հատանքը յայտնեց Նոր Սերունդին , մասնակցելով հանդանակութեան, զոր մեծ ձեռնհասութեամբ վարեց ընկեր Շ. Զօտեան (Նիսէն): Հանդանակութեան գումարը բարձրացաւ 2400 ֆրանքի :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր այս դաշ – տահանդէսով անդամ մը եւս ապացոյցը տուաւ թէ պիտի կազմակերպել նման դե – ղեցիկ ձեռնարկները, իսկ ներկաները այս անգամ եւս ցոյց տուին, որ մեծապէս կը դնահատեն այս կազմակերպութիւնը, ո – րուն աշխատանքը եւ ճիգը՝ նորահաս սե – րունդի հայեցի դիմագիծի պահպանման առաքելութեան մէջ, աւելի քան ծափա – հարելի է :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԴԱՑԻՔ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հանասարի արշաւանքի տօնակատարութիւնը այս տարի աւելի հոծ բազմութեամբ ու մեծ խանդավա – ռութեամբ տեղի ունեցաւ Յուլիս 25ին , կիրակի, վալապրի զեղեցիկ անտառին մէջ: Օդը աննպաստ ըլլալով հանդերձ , առանց չափազանցելու կրնանք ըսել թէ ներկաներուն թիւը չորս հազարէն աւելի էր : Այս բարոյական մեծ յաջողութիւնը պէտք է վերագրել մեծ մասամբ կազմա – կերպիչ յանձնախումբին, բազկացած Նոր Սերնդականներէն , որոնք անվերապահօ – րէն ոչ մէկ ճիգ խնայած էին, որպէսզի այս տարի «Հերոսներու Օր»ը տեղի ու – նենայ աւելի արժանավայել հանդիսու – թեամբ :

Աւտոտեան ժամը ութին իսկ, Մարսի – լիոյ բոլոր չրջաններէն, օթօբառները լե – ցուն հասած էին դաշտահանդէսին վայ – րը, ինչպէս նաեւ հարիւրաւոր ընտանիք – ներ իրենց անձնական կառքերով :

Ժամը 10ին տեղի ունեցաւ «պուլի» մրցումը , որու կը մասնակցէին 96 հո – գի: Եւ մրցումը վերջացաւ ժամը 16ին:

Յետոյ սկսաւ գեղարուեստական բաժ – նի պաչտօնական մասը :—

Յօդնակը ընկեր Թ. Պօղոսեան, բեմ հր – աւիրեց օրուան նախագահը ընկեր Ա. Քէօսէեան, որ բացումը կատարեց օր – ուան հանդիսութեան պատչաճ խօսքե – րով :

Նախ նկարագրեց Հայաստանի ներքին վիճակը : Թուրքը օգտուելով պատեհ ժա – մանակէն, փորձեց խեղդել յեղափոխու – թիւնը եւ յետոյ գործադրութեան դրաւ իր ցեղասպան ծրագիրը, « Հայաստանը առանց Հայու», չարդել տալով 300·000 Հայեր : Այլեւս Թուրքը կը կարծէր թէ իր այդ ոճիրէն ետք Հայկական Հարց դոյութիւն չունի: Եւ սակայն չուտ յու – սախաբ եղաւ : Դաշնակցութիւնը կազ – մակերպելով Յանասորի Արշաւանքին վը – րէժինդրական այդ մեծ գործը, 1897 Յուլիս 25ին , չորս կողմէն պաչարեց եւ ջնջեց Մադրիկ արիւնարբու քիւրտ ցեղը, որ Շէրիֆ բէկի դեկավարութեամբ կո – տորած էր Աւետիսեանի առաջնորդու – թեամբ , Վանէն փախած հարիւրաւոր յե – ղափոխականներ :Այս չէյլեր պատասխա – նատու էր նաեւ Ազրակի կոտորածներուն: Յանասորի արշաւանքով հայ ժողովուր – դը, դեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակ – ցութեան, ցոյց տուաւ Համիտին թէ հա – յը աւելի քան երբեք պատրաստ էր պաչտպանելու իր գոյութիւնը, իր գա – ղափարը, նոյնիսկ մահուան դնով :

Գեղարուեստական բաժինին իրենց սի – րայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Տիկին Սիրարփի Փերճիքեան՝ երգ, երի – տասարդ Մասիս Գալուստեան՝ արտասա – նութիւն, Վալանսի Նոր Սերունդէն եր – գեց ընկերուհի Մանուչակ Զէլէպեան , Տիկին Պալեան՝ երգ, արտասանեց Սէն Լուի խումբէն Սարգիսեան, երգեցին նա – եւ Նոր Սերնդականներ Յ. Թաչճեան , Ս. Սարոյեան: Առանց բացառութեան՝ կրնանք ըսել թէ բոլորն ալ արժանայան բուռն ծափահարութիւններու , եւ իս – կապէս չայոզ էին :

Յօդնակը բեմ հրաւիրեց օրուան բանա – խօսը, մեր երիտասարդ ընկերը Կ. Յով – սէփեանը, որ պարզեց Յանասորի քաղա – քական հետեւանքները: Ներկայիս երբ ամէն պետութիւն , մինչեւ ամէնէն փոք – րը կը սառնայ իր անկախութիւնը , մենք Հայերս , մեր կարգին կ'ուզենք որ օր մը իրականանայ մեր վրիժառու հերոսնե – րու հետապնդած իդէալը: Ուստի գօրա – վիգ կանգնինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ կը հետապնդէ Հայկական Դատը :

Օ. ՃՈՒՌՅԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Սիրոյ եւ երազի մէջ անկարելի բան չկայ :

ՀՆԴԿԱԿԱՆ

Տղուն սէրը սակառի մէջ դրուած ջուր է :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

Սիրել ու խելօք ըլլալ կարելի չէ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Բացակայութիւնը մահուան պէս է :

Ա.ՓՐԻԿԵԱՆ

Սէրով՝ ժամանակը կ'անցնի: Փամա – նակին հետ՝ սէրը կ'անցնի :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

Նախանձոտ մարդուն կինը քառասուն ամուսին ունի :

ՀՆԴԿԱԿԱՆ

Սէրը անձրեւի կաթիլի պէս է: Բարակ բարակ ու մեղմ կուգայ: Բայց կրնայ պատճառ դառնալ յորդումի :

ՄԱՏԱԿԱՄԱՔԱՐԵԱՆ

Երբ դուռ մը գոցուի՝ ուրիշ մը կը բացուի :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

Զգուչացիր պէչ կիներէն ու մի վստա – հիր լաւերուն :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԼՈՒԽ

Այս լսելով, ես չչմեցայ: Մերթօնի դէմքը ամուսնական տարիքին հասած ապրիկներ ունեցող մայրերու յուսախա – բութիւնն էր: Այդ հաւատացեալ եւ ուղ – ղակաց երիտասարդը , որ հանդարտա – րարոյ կենցաղ մը ունէր, բոլորովին են – թարկուած էր տիրապետութեանը իր ծոր՝ կերդատանին աւագ ահաղդու դքսուհիին : Կը նկատէր իրրեւ դեղար – ուեստական ճաշակի ափր մէկը եւ չինա – կան նախնապաշտիներու հետաքրքրայ կը կազմէր: Կը վկայէին թէ ծայր աստիճա – նի խորհրդապաշտ մէկն էր :

— Մենք կը սիրենք դիրար, յայտարա – րեց Թան՝ զգայնոտ կերպով : Եւ երբեք չեմ հանդիպած անոր պէս հրապուրիչ մարդու եւ Մելթոնի դղեակը հրաչալիք մըն է... Անգամ մը որ ամուսնանամ ա – նոր հետ, բոլորովին պիտի լքեմ բեմը : Թատրոնը այլեւս չտրնքներ զիս բնաւ :

— Բայց առայժմ, նկատեց Փուարօ չոր չեչտով մը, Լորա Էվալրը պատնէշ մը կը ներկայացնէ ձեր վիպական ծրագիրներն – րուն դիմաց :

— Այո ... Շատ լաւ կը զգանք իմ ա – նել կացութիւնս ... Գոնէ եթէ զբա – նուէինք Շիքակոյի մէջ, չարունակեց դե – բասանուհին հանդարտօրէն , ես կրնայի անհետացնել տալ այդ պատնէշը առանց մտահոգուելու, բայց այս երկրին մէջ անկարելի է արհեստաւոր չարպտօրծներ գտնելը, այնպէս չէ՞ :

— Այս երկրին մէջ, տիկին, մենք իւ – րաքանչիւր մարդու ապրելու իրա – ւունքը կը յարգենք :

— Կը մնայ դիտնալ թէ մեթէ լա՞ւ է այդպէս ըլլալը, պարոն Փուարօ : Ձեր երկիրը թերեւս աւելի վատ չէր ընթա – նար, եթէ ձերրատուէր կարգ մը քա – ղաքական խամաճիկներէ: Գալով Լորա էվալրին, ես կրնամ վստահեցնել ձեզ , թէ անոր մահը երբեք կորուստ մը պիտի չհամարուէր մարդկութեան համար :

Դրան զարկ մը տրուեցաւ եւ մուտ ըս – պասեակ մը, բերելով ճաչերը : Ժանն վիլքսոն չարունակեց , առանց ապասեա – կին ներկայութեան կարեւորութիւն տա – լու :

— Բայց ես չեմ խնդրեր ձեզմէ, որ հաճոյք պատճառելու համար ինծի, ըս – պաննէք դինքը, պարոն Փուարօ :

— Շնորհակալ եմ, տիկին :

— Փորձեցէք խոհեմութեան առաջնոր – դել եւ մղել դինքը դէպի ամուսնալուծ – ման պահանջ դնելու: Մտածեցէք, պա – րոն Փուարօ, որեւէ ելք մը դտնել կրնաք դուք անպայման :

Բացաւ Ժանն իր կապոյտ մեծ աչքերը եւ աւարտեց իր խօսքը, անուշ ձայնով մը .

— Կ'ուզէիք երջանիկ տեսնել զիս, այն – պէս չէ՞ :

— Ես կ'ուզեմ ընդհանուրին երջանկու – թիւնը, ըսաւ Փուարօ հաստատողական եղանակով եւ ղուչութեամբ :

— Բնականաբար, բայց այստեղ պա – րագան ընդհանրական չէ: Ես իմ մասիս կը խորհիմ այժմ ... Թերեւս հասպաչա կը կարծէք զիս : Ոչ, բայց չեմ կրնար օր մը ինքզինքս դժբախտ զգալու դաղափա – րին հետ հաչտուիլ : Եւ եթէ ան չհամա – կերպի ամուսնալուծուելու կամ ... մեռ – նելու, ես կը կռչուիմ իյնալու թչուառ կեանքի մը մէջ...

Ու չարունակեց խորհրդածելով .

— Նախընտրելի էր որ մեռնէր... Այդ – պիսով ես կը ձերրատուէի միանդամ – ընդմիշտ :

Պահ մը դիտեց Փուարօն եւ իրրեւ թէ առնաճայներ լսուած ըլլային ներքնագրին մէջէն, ելաւ ոտքի ու աւելցուց .

— Կրնամ հաչուի առնել ձեր մտանակ – ցութիւնը, այնպէս չէ՞ : Ապա թէ ոչ ...

— Ապա թէ ոչ ... տիկի՞ն :

— Կը մտնեմ վարձու ինքնաչարժի մը մէջ եւ ինքս կ'երթամ զրկանել դինքը , յայտարարեց Ժանն խնդալով, եւ անհե – տացաւ քովի սենեակին մէջ, երբ Պրիան Մարթէն կը մտնէր Գարլոթա Առամսի եւ անոր բարեկամին, ինչպէս նաեւ Ժան – նի հետ ընթրող երկու անձերուն հետ :

Մեղի ներկայացուցին այս երկու վեր – ջինները.— Տէր եւ Տիկին Վիլսպուրն :

— Ո՞ւր է Ժանը, հարցուց Պրիան : Ես կ'ուզէի հաղորդել իրեն արդիւնքը այն առաքելութեանս, զոր ընել պահան – ջած էր ինծի :

Ձիշդ այդ պահուն Ժանն յայտնուեցաւ դրան մէջ, չքնաղիկ կարմիրը ձեռքը :

— Այստեղ է, բացականչեց : Հիանալի է: Միս Առամս, այնքան խանդավառուե – ցայ ձեր տպաղնդով, որ ուղղակի կ'տպ – րէի անձնապէս ձեզ ծանօթանալու ցան – կութենէս : Չանձնցէք այս սենեակը մտնել ինծ հետ, մինչեւ որ քիչ մը բրնճախոշի դնեմ դէմքիս, կրնանք հանդիստ խօսակ – ցիլ :

Գարլոթան հնազանդեցաւ , իսկ Պրիան Մարթէն ընկղմեցաւ բազկաթոռի մը մէջ:

ԱԿԱԹՈՆ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՇԱՀԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՎԵՐՋԻ՞Ն ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայտարարութեանց, շատեր կը շարունակեն ՅԱՌԱՋի չէք-փոսթալի թիւին վրայ պրկել դատարկները, որոնք ՅԱՌԱՋի չեն պատկանիր, այլ զանազան հասցառու-թեանց կամ նպատակներու :

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋի չէք-փոսթալի թիւը, 15069-82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻ-ԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող դատարկներու համար (բաժնեգին, տղղ կամ դրոշմակալութիւն) :

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր դատարկները պրկել միայն ՄԱՆՏԱ-ՔԱՈՒ-ԹՈՎ, ԵՐԲԵՔ «Յառաջ»ի Շէք – փոսթալի թիւով :

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց ստիպելու վարչութիւնը որ ամէն անգամ կրկնէ այս տողը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »ի

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Աչքի Շատիլի մանանճիկը Տէր եւ Տիկին Սեւակ եւ Լուսին Տոպրա – մանեանք չնորհակալութեամբ առացած է երեսուն ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի ոչ-բացեալ Ալիս Տոպրամաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժիւար Սթեֆանեսթ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն· Քէհ – եայեան, Ֆրեսերիք Ֆէյտիի եւ աչա – կերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա – շակերտ որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները զնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ – նութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ· 927-01-72:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ա· Յ· Հայ Քոյրերու վար-չութիւնը կ'ընդունի իրրեւ պէշերօթիկ 3 տարեկանէն 13-14 տարեկան աղջիկները, եւ իրրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի չրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարե-կանէն 6 տարեկան:

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրրեւ մանկապարտէզի վարիչ Քը – բանասէր օրիորդ մը :

ՄԱՐՍԼԻԱԻԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ· Առաջնորդարանի ըրաւենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Շաբէքչարթի եւ Հինգչարթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսում-նասէր աշակերտներ 10 – 12 տարե – կան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél· 963.01.72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱՅԻԼ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման պրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք :

Շնորհակալութեամբ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄԻ մահուան 47րդ տարե – դարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը :
Կը խնդրուի չհաչաձեւել :

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ· Տէր – Մելէոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախսերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ· Սա – մուէլեան դրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յա – ռաջի խմբագրութեան :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարե – շրջանի արձանագրութիւններու հա – մար դիմել վարժարանի Տնեչուհեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կա – նոնաւորապէս սկիզբ բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ՝—
26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, des-cendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ
SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ
Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31
DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)
Avenue J. F. KENNEDY
Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de St. Raphaël à Agay passant par Valescure
Հսկայ շէնք մը: Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք: Խաղադաշտ եւ լոգանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջեւ	1/4	սիւճակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջեւ	1/8	սիւճակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծառայել ապագային համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր·, առաքման ծախսով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartanane	15 F.
Ս· ՎՐԱՅԵԱՆ — կեանքի ուղիներով, Դ· հատոր, 1965, *լաթակազմ*	15 Ֆ·
ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — կտակն էր ճահատակներուն, *լաթակազմ*	20 Ֆ·
ՄԻՍԱԿ ԹՈՐԼԱԿԵԱՆ — Օրերուս հետ, *պէյրութ, լաթակազմ*	

Առաքման ծախսը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈՒՆ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
25 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10391 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.391

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԼԱՒԱՏԵՍ ԵՆ

Միացեալ Նահանգները իւ վերջոյ սկը-
սան քաղել Վիէթնամի մէջ յուցաբերած
ձիլնց ձիկերուն պատուղը, եւ չատ հաւա-
նական է որ անձրեւային եղանակին մօ-
տալուտ վախճանը բնորոշուի Վիէթքոնկ-
ներու դիմադրականութիւնը նկու դալի տկարացումով : Ամբողջ պա-
տերազմի ընթացքին ամերիկացի «ծովա-
յինները» մէկ անգամ միայն առանձին ,
գէմ առ գէմ եկան Վիէթքոնկներուն հետ,
գան թաւնկի մէջ, որ եկաւ նշելու թէ
ծովայինները կրնան, ի պահանջել հար-
կին, նախաձեռնող հանդիսանալ ըմբոստ-
ներուն իսկ դաշտին վրայ : Այս յաջո-
ղութիւնները չեն նահմանափակուիր մի-
այն ամերիկեան խարխնելներուն չուրջ :
Վիէթքոնկները նախաձեռնութիւնը կոր-
ծցուցած են նաեւ Մեքոնկ տելթային
իւ բարձրաւանդակներուն վրայ, ուր
կառավարական ուժերը , կրճնած Ամե-
րիկացիներուն, վճռած են թշնամին դի-
մագրաւել իր բոյնին մէջ եւ վերջ տալ ա-
նոր զանգուածային ուժին :

Տարիներու այս պատերազմէն ետք , ըմ-
բոստները սկսան կորնցնել նաեւ իրենց
ժողովրդականութիւնը : Ամերիկեան չա-
րաճակական ռմբակոծութիւնները ջյա-
ջնկն իրենց դիմադրականութիւնը եւ
ստիպեցին որ բոնանան ժողովուրդին վր-
րայ : Ըմբոստներէն ոմանք միացած են
պետիկ կառավարական ուժերուն :

Այսօր աւելի քան երբեք լաւատես են
Ամերիկացիները, որոնք, խարխուսուած
ձեռք բերած արդիւնքէն, կը չարունա-
կեն ռմբակոծել Հիւսիսային Վիէթնամը :
Թէ ինչո՞ պիտի յանգի քանդող ուժի այս
յաղթականութիւնը, հարց է տակաւին :
Հիւսիսային Վիէթնամ օդանաւերուն կը
ինդրէ միջազգային կարմիր Խաչէն, բայց
տակաւին չենդունիր խաղաղ բանակցու-
թիւններով պատերազմին վերջ տալու
պետիկ սկզբունքը՝ այնքան առեն որ
Միացեալ Նահանգները ներկայ են Հար-
աւային Վիէթնամի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՓԻՆԳ.— Նոր վարչապետը, Ցիրիմա-
քոս, Մորշրդարան կը ներկայանայ Երեք-
շաբթի, ներկայացնելու իր կառավարու-
թեան ծրագիրը : Վոտահութեան քուէար-
կութիւնը հաւանաբար տեղի ունենայ
Հինգշաբթի օր : Մինչ այդ , փոդոցներուն
մէջ բացարձակապէս արգիլուած են ցոյ-
ցերը :

ՁԵՄԻՆԻ 5 կը չարունակէ պառնալ երկ-
րի չրջէ : Եթէ հաւանաբար Քուէրը եւ
Ֆրանսա ուղի օր մնան միջոցին մէջ , թէ-
րեքանչիւր 24 ժամ անգամ մը թը-
չերը չարունակելու հրամանը հարկ է
վերանորոգուի :

ՁԿՏԱՍ.— Նաոր - Ֆէյսալ խոսակ-
ցութիւնները կը չարունակուին Ձկատահի
պալատին մէջ : Երկուչաբթի,
ժողովասրահէն դուրս գալուն
յայտարարէր կը յայտարարէր, թէ
կողմերը սերտօրէն մշնոլոր-
մ մը մէջ կը չարունակուին : Վատահ
է որ այս տեսակցութիւնները յաջո-
ղութեամբ պիտի պսակուին » :

ՀԱՒԱՆԱ.— Երկուչաբթի առաւօտ Ա.-
Քանդրիոյ մէջ մեռաւ Մուսթաֆա Էլ
Նահաս, որ եղած է Ազիպտոսի քաղաքա-
կան ձեռնարկներէն անձնաւորութիւններէն
մէկը : Մուսթաֆա Էլ Նահաս 89 տարեկան էր :

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Կիպրոսի համայնավար
կուսակցութեան քարտուղարը՝ Էզեքիաս
Փափայիքոս, անակնկալօրէն մահուան
դէպքին, կը գրէ Կիպրոսի մամուլը ,
որ որոշ տագնապ մը կը տեսնէ այս
մեկնումին եւ առաւելաբար հարցրդա-
ղրութեան կիպրոսի վերաբերեալ կէտին
մէջնէ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹՐԸ.— « Ամերիկեան կառա-
վարութիւնը վստահ է, որ Հիւսիսային
Վիէթնամը ամրակոծող օդանաւերը վի-
րաւորած են կամ սպանած խորհրդային
քաղաքացիները՝ սամ հրթիռներու ար-
ձակման խարխնելներուն ամրակոծութեան
ընթացքին», կը գրէ «Նիւ Եորք Թայմզ»
ամերիկեան օրաթերթը : Օրաթերթը կը
չեչտէ թէ ոչ Միացեալ Նահանգներ եւ ոչ
ալ Խորհրդ· Միութիւն կ'ընդունին պա-
տասխանը :

ՊՈՆ.— Պաշտպանութեան նախարա-
րութեան բանբեր մը յայտարարեց թէ Ա-
րեւմտեան Գերմանիա, երկրորդ աչխար-
համարտէն ետք առաջին անգամ ըլլա-
լով , կը ձեռնարկէ արտասահմանի մէջ
պինուորական առաջին խարխնի կառու-
ցումին : Այս խարխնը, որ պիտի արժէ
երկու հարիւր միլիոն մարք, պիտի կա-
ռուցուի Պէյժա, Փորթուկալի մէջ, եւ պի-
տի վերապահուի միայն օդուժին : Գեր-
մանիա ներկայիս տէր է արտասահմանի
դանազան երկիրներուն մէջ զինքի մթերա-
նոցներու, բայց չունի տեւական ոչ մէկ
խարխնի : Պէյժայի խարխնին չինութիւ-
նը չաւ հաւանաբար աւարտի վալ ամ-
ուան առաջին վեց ամիսներուն ընթաց-
քին :

ՊՈՒԿԱՐԵՍՏ.— Ռումէն ազդային հա-
մաժողովը Շաբաթ օր իրրեւ նախագահ
վերընտրեց Շիաու Սթոյիքան : Համա-
ժողովը փոփոխութեան ենթարկեց կա-
ռավարական կազմը, ինչպէս նաեւ երկ-
րամասական կազմը, ինչպէս նաեւ երկ-
րին սահմանադրութիւնը : Նոր սահմա-
նադրութեամբ Ռումանիա կը կոչուի
Ռումանիոյ Ընկերվարական Հանրապե-
տութիւն (նախապէս կը կոչուէր «ժողո-
վրդային Հանրապետութիւն») : Նոր
Սահմանադրութիւնը կը չեչտէ նաեւ Ռու-
մէն ազգին անկախութիւնն ու ինքնա-
յութիւնը :

ՎԻՆԵՏԻԿ .— Քրնեւի ազգային հա-
մաժողովին պատգամաւորները, կի-
րակի, Վինեաիկի մէջ հիւրը եղան Իտա-
լիոյ արտաքին նախարար Ֆանֆանիի ,
որ իրենց ի պատիւ ճաչ մը տուաւ : Ճա-
չի վերջաւորութեան Ֆանֆանի մաղթեց
որ Իտալիոյ մէջ խորհրդութեան այս «պը-
տոյտը» նպաստէ մտքերու խաղաղու-
թեան եւ քաղաքին հանդիսանայ ազգային-
ներու եւ նպաստ կամքի մը : Պատգամաւոր-
ները կոնտոլներով պտրաեցան եւ Ցա-
յտիքին (Խորհրդ· Միութիւն) ու Վի-
լիամ Ֆոսթըր (Մ· Նահանգներ) նկար-
ուեցան միասին : Պատգամաւորները
կէսօրէ հաք մեկնեցան Միլան, ուրկէ պի-
տի անցնին Քրնեւ, չարունակելու խոր-
հրդաժողովը :

Օր ը Օր ին

«ԳԼԱՒՆԻԿԸ ԶՈՒՐԸ Կ'ԻՅՆԱՅ»

Հայրենակցականի մը հանդէսին, քեմ
հրաւիրեցին կատակաբան Դաշնակցական
երիտասարդ մը, որպէսզի իր զուարթ
պատմութիւններով նոր մթնոլորտ ըս-
տեղծէր :

Երիտասարդը, բանաստեղծ ու դերա-
սան, պատմեց բանի մը բաներ եւ յա՛ւ
մը բաշխեց Դաշնակցականին ալ, Ռամկա-
վարին ալ, Հնչակեանին ալ :

Միտքս մնացեր է միայն մէկը՝ իր
«զուարթ»ներէն .—

Երկու տանտիկիններ հոգեշահ զրոյց
կ'ունենան, պատուհանէ պատուհան, փի-
լաւի պատրաստութեան մասին :

— Ջապէլ, գիտե՞ս, հաւի ջուրով եփած
փիլաւս, միշտ , խմորի պէս կ'ըլլայ,
հատիկ հատիկ չ'ըլլար··· Ինչո՞ւ արդ -
եօք ···

— Ինծի ըսէ, նայիմ, Ջարուկ, դուն
հաւդ ուրկէ՞ կ'առնես ···

— Դաշնակցական Աւետիսէն ···

— Կարա՞գդ ···

— Դաշնակցական Բարսեղէն ···

— Բրի՞ճնդ ···

— Դաշնակցական Գարեգինէն ···

— Հա՛, տեսա՞ր, ատիկա չեղաւ, ինչդ
ատոր համար է որ հոս փիլաւդ խմորի
պէս կ'ըլլայ ···

— Զհասկցայ ···

— Ադուո՛րս, ինծի պէս ըրէ··· Ես իմ
հաւս կ'առնեմ Հնչակեան Աբիսողոմէն ,
կարագս՝ Ռամկավար Բենիամինէն, բը-
րինձս ալ Դաշնակցական Գառնիկէն ···
Ատոր համար ալ իմ եփած փիլաւս, միշտ
հատիկ հատիկ կ'ըլլայ ···

— Նորէն չհասկցայ ···

— Աւո՛ւշս, Դաշնակցական հաւին ջուր-
ը, Դաշնակցական կարագը եւ Դաշնակ-
ցական բրինձը իրարու կը կպչին , իրար-
մէ չեն բաժնուիր··· Ուրեմն հաւդ առ
Հնչակեանէն, կարագդ՝ Ռամկավարէն ,
բրինձդ ալ Դաշնակցականէն ··· եւ պի-
տի տեսնես որ ատոնք երբե՛ք իրար պիտի
չբռնեն եւ փիլաւդ պիտի բլլայ հատիկ
հատիկ ···

Սրահին Ռամկավար, Դաշնակցական ,
Հնչակեան ու մանաւանդ չէզոք հիւրերը
կուշտ ու կուռ խնդացին :

Բացառիկ երեւոյթ էր :

Օրուան բանախօսը շատ մխիթարական
գտաւ այդ երեւոյթը եւ մաղթեց որ մեր
կուսակցական վէճերուն մէջ եւս ինչ մը
խնդալ գիտնայինք: Այսինքն, ըլլայինք
ինչ մը լայնախոհ՝ Անգլիացիին, Ամերի-
կացիին ու Ֆրանսացիին պէս եւ մեր մա-
տին փաթթոց չընէինք բարեմտօրէն
պատմուած Հաշիշուի մը :

Աւելի լաւ էր որ, այդ տեսակ երեւոյթ-
ներու մէջ ըլլայինք նման այդ մեծ ժո-
ղովուրդներուն, հան մեր արտաքինով ու
լեզուով, դիտել տուաւ բանախօսը, որ
Դաշնակցական էր :

×

Դժբախտաբար, *հիւմբրի* մարգին մէջ
շա՛տ, շա՛տ ետ մնացած ենք եւ չուտ մը
··· կ'առնուինք: Կամ կը փրփրինք :

Օրինակ, երբ Դաշնակցականը ելլէ ծի-
ծաղի ճիւթ ընէ Ռամկավարին, Հնչակ-
եանին կամ երեւանցիին այս կամ այն ե-
լոյթը, բոլոր հակադաշնակցականները ,
հանդերձ ընտանեօք, կը բողոքեն .

— Ես ինչի չըսի՞··· Այս մարդիկը մե-
զի ալ թշնամի են, Հայաստանի ժողո-
վուրդին ալ ··· Չե՞ս հաւատար, ադէ՛կ,
ես կարդամ դուն մտիկ ըրէ, իրենց լրա-
գիրին գրածը ···

— Չէ՛, տո՛ւր, է՛ս իմ աչքերովս կար-
դամ ···

— Ադէ՛կ, բարձրաձայն կարդա՛ որ տ-
մէն մարդ լսէ ···

— « Երեւանի մէջ, երբ Մարօն Կարո-
յին կը հարցնէ եղեր թէ «ո՞նց էր, տես-
ցիւե՞րը, երեխէ՞ք ոնց են», կարօն կը
պատասխանէ եղեր — «Դե՛հ, ոչի՛նչ ,
լաւ ենք··· Եթէ մի բիչ էլ աւօթութեան
վարժուենք , *բնկի* պէս կ'ապրենք, է-
լի » ···

— Լսեցի՞ք, լսեցի՞ք ···

— Այո՛, չի վայլեր, շիտակը ···

— Բայց ներողութիւն, ձգեցէ՛ք որ
մնացածն ալ կարդամ ···

— Կարեւոր չէ··· վրան ծածկելու մի՛
աշխատիր ···

— Ընդհակառակն, վրան պիտի բա-
ւամ ··· Լսեցէ՛ք — «Այս զուարթ պատ-
մութիւնը մեզի պատմեց Ռամկավար
Տիկին Նուարդ Ժապաւէնեանը, որ վեր-
ջերս Հայաստան գացած էր···» :

×

Երկու տեսակ հիւմբը կայ Արեւմտեան
բոլոր ազգերուն, մասնաւորապէս Անգլ-
եւսաքսոն ժողովուրդներուն, համար :

Մէկը, պարզապէս, կը ծառայէ խրն-
դացնելու : Կը ստեղծէ զուարթ տրամա-
դրութիւն մը եւ մոռցնել կուտայ , կար-
ճատեւ պահ մը, պատմողին ալ, լսողին
ալ մտմտուքը :

Միւսին պատճառած ժպիտը արուես-
տական է, շինծու է, որովհետեւ կ'ար-
տայայտէ ո՛չ թէ ճշմարիտ, անկեղծ ու-
րախութիւն մը, այլ ընդհակառակն, տր-
խուր երեւոյթի մը վերյիշումը : Կ'ար-
տայայտէ դառնութիւն մը :

Օրինակ, երբ Անգլիացին Լոնտոնի
խորհրդարանին պարտէզին մէջ կը կանգ-
նէ Օլիվըր Քրոմուէլի արձանը, կը փաս-
տէ, իր այդ արարքով, թէ *հիւմբր* ունի :
Քանի որ Քրոմուէլ այն մարդն էր որ մե-
ծատիրական վարչաձեւ հաստատեց տուս-
ներկու տարի :

Յետոյ, երբ Անգլիացին, դարձեալ ,
Լոնտոնի նկարներու թանգարանին պար-
տէզը կը դնէ ձորձ Ուշինկթընի պրոնզէ
արձանը, կը նշանակէ թէ « արցունքով
խնդալ» գիտէ : Քանի որ ա՛յս ձորձն էր
որ ուրիշ ձորձի մը թագէն խլեց ամոր
ամէնէն թանկագին ակը ,որուն այսօրուան
անունն է— Միացեալ Նահանգներ Ամե-
րիկայի :

Այս զոյգ դէպքերը, իրենց խորհին մէջ,
այնքան ցաւալի են Անգլիացիին համար,
որ կրնան նոյնիսկ ··· խնդացնել :

Շատ անգամ կը պատահի որ մարդ տր-
խուր , անհանոյ, երեւոյթի մը ի տես
խնդայ՝ փոխանակ լալու :

Օրինակ, անբուժելի ծխամոլ ես : Կէս
գիշերին կ'արթննաս որ ծխես : Կը բա-
նաս տուփիկը, որուն մէջ, դժբախտա-
բար, մնացեր է վերջին գլանիկը : «Է՛ ,
փառ Աստուծոյ, այլապէս, պիտի խեղ-
թեցայի», կ'ըսես :

Բայց ի՞նչ կը պատահի — գլանիկը
ձեռքէդ կ'իյնայ ··· ջուրին ամանը···

Մարդ կայ կը հայհոյէ, մարդ կայ կը
խնդայ : Կը հայհոյէ Հայը, կը խնդայ
Անգլիացին: Երբեմն , կը խնդայ նոյնիսկ
տաբարիւն Ֆրանսացին :

×

Հիւմբրի այս երկու *ժանռերուն* մէջէն ալ
Ովկիանոս մը կը բաժնէ մեզ մեծ ազգե-
րէն, որոնց հարեւան ենք հիմա: Անոնք՝
լայնախոհ ու ողջամիտ, մենք՝ կարգ մը
երեւոյթներու մէջ, տակաւին նեղմիտ :

Առոր համար էր որ այսքան երկար տե-
ւեց մեր կուսակցական ամուլ պայքարը :

Ո՛չ իրարու վրայ «մի բիչ ծիծաղելու» իրաւունք տուինք իրարու : Ո՛չ ալ կրր-
ցանք մեր ճակատագրին վրայ նստիլ բիչ
մը *հիւմբրով* :

Արդարեւ, «խնդալիք» բան չէ՞ որ
1918ին, հերոսական մարտնչումներէ
ետք, վերջնական ու ամբողջական փրր-
կութեան դրան առջեւ հասնինք ու յան-
կարծ ··· մեր գլանիկը ջուրին ամանը
իյնայ՝ կէս գիշերին :

Յարատեւ արցունքը կը կթոտէ սր-
տունքներդ : Ծիծաղը կը պրկէ ջիղերդ ու
դնդերներդ: Եւ նոյնիսկ կը պայծառա-
ցընէ տեսողութիւնդ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՆԳԻՍՏ
ՍԱՀԱԿ ԱՐՔ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ

*Լրմամբնէն կը հաղորդուին թէ վախճա-
նած է կրօնական Գերագոյն Խորհուրդի
առենապետը, Սահակ Արք· Յովհաննիս-
եան : Թաղումը պիտի կատարուի Օգոս-
տոս 25ին : Հանգուցեալը ծնած է Թիֆլիս
1879ին, քահանայ ձեռնադրուած 1903ին,
վեղար ստացած 1945ին եւ եպիսկոպոս
ձեռնադրուած 1951ին : Լուսահոգիին
կը Մայր Աթոռին :*

Հ. ՅՈՎՀ. ՄԸՍԸՐԵԱՆ

ՆՄԲ.— Օգոստոս 21ի թիւով հաղորդած էինք Հ. Յովհաննէս Մրսրրեանի մահը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստոս 17ին, Սէն – Ժոզէֆ համալսարանի եկեղեցիին մէջ: Արարողութեան ներկայ էին հայ կաթողիկէ պատրիարքը՝ Իգնատիոս – Պետրոս ԺՉ. Գաբանեան, Լիբանանի Հայոց առաջնորդը՝ Տաճատ արք., Լատինացիներու առաջնորդը՝ Գերապայծառ Սմիս, հայ կաթողիկէ պատրիարքութեան բնդհ. փոխանորդ Մեսրոպ եպ. Թէրզեան եւ բազմաթիւ կրօնաւորներ, աշխարհականներ: Մարոնի ծէսով պատարագեց Սամի վրդ. Գուրի, հայկական ծէսով հոգեհանգստեան արարողութիւնը կատարեց Մեսրոպ եպ. Թէրզեան, լատինական ծէսով հոգեհանգստեան արարողութիւնը կատարեց գերապայծառ Սմիս:

Մեսրոպ եպ.ի դամբանականէն կը քաղենք կենսագրականը.—

Ծնած էր Էրզրում (Սերաստիոյ Կուսակալութիւն), 1888 Մայիս 31ին: Հինգ զաւակներու մէջինն էր, ունենալով երկու մեծ եղբայր եւ երկու փոքր քոյր: 1902ին Եւդոկիա կը դրկուի՝ յաճախելու համար Ցիսուսեան Հայրերու Ֆրանսական քոլէճը: Ընթացքը կ'աւարտէ 1906ի ամավերջին, եւ, իբր վարձատրութիւն, մայրը կ'ինք, երկու եղբայրներուն հետ, ուխտ կը տանի Կեսարիոյ Ս. Կարապետի վանքը:

1910ի արձակուրդին, Պոլսոյ ճամբով, կ'անցնի Եւրոպա: Տարի մը Խուլիոյ մէջ (Թօրինոյի մօտ) կը նուիրուի լատիներէնի ուսման, որմէ ետքը կարենայ, 1911 Հոկտեմբեր 31ին, ընդունիլ Ցիսուսեան Միաբանութեան մէջ (Լիոնի նահանգ, որմէ կախում ունէին, մինչեւ վերջին տարիները, Միջին Արեւելքի հաստատութիւնները):

Տասը տարի (1911 – 1921) կը հետեւի Միաբանութեան սովորական պարապմունքներուն, հոգեւորական, գրական, փիլիսոփայական եւ աստուածաբանական: Քահանայ կը ձեռնադրուի 1921 Մարտ 19ին եւ յաջորդ տարին Ֆրանսայի Փարէյ – լը – Մոնեալ քաղաքը կ'անցընէ, նուիրուած՝ հոգեւորական եւ քարոզչական հրահանգներու:

1922 Սեպտեմբերին կը դրկուի Պոլիս, ուր ականատես կ'ըլլայ Փոքր Ասիոյ Եւ Պոնտոսի ափերէն նոր հասած հայ եւ յոյն գաղթականներու վիճակին, ինչպէս նաեւ նախապէս հասած «ճերմակ» Ռուսերու կեանքին: Յաներու կամ զարոցներու մէջ պիտուած հայ իլեականերուն սրտաճմլիկ պարագան զինքը խորապէս կը ապաւորէ: Նոյն միջոցին բազմաթիւ կարաւաններ Կիլիկիայէն ապաստանած էին Լիբանան եւ Սուրիա: Ուստի մեծաւորները ընդհատել կուտան ուսումը ու զինքը կը դրկեն Պէյրութ, 1923 Յունուարին: Կ'այցելէ գաղթականական բոլոր կայանները, Լիբանանի ծովափի երկայնքին տեղաւորուած որբանոցները (Նիր Իսթ Ռըլիֆ), ու կը հաստատուի Պէյրութ, սատարելու, ըստ կարելւոյն, հայ քէմփեբուն, օժանդակութեամբ Ցիսուսեան Միաբանութեան:

1923 եւ 1924 տարիներուն, մեծ քէմփին մօտ (Սէն – Միշէլ) կը հիմնէ ան ջատ նախակրթարաններ մանչերու եւ աղջկանց, խառն մանկապարտէզ, մատուռ եւ դարմանատուն: Այդ հիմնար – կութիւններէն առաջ եկած է էշրէֆիէ փոխադրուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ձեմարանը:

1925 – 1926 կը կանչուի Հոմս, ուր հայապիտական դասեր կ'աւանդէ: Բա – նախօսութիւններ տալով Պոլիս, Պէյ – բութ, Դամասկոս, կ'անցնի Հալէպ, ուր կը հիմնէ եկեղեցի, վարժարան մանչերու եւ աղջիկներու, կը կազմակերպէ երե – կոյեան դասեր չափահասներու համար: Մէյտան Թապին Վարպետանց վարժարանը չարունակութիւնն է մանչերու այն վարժարանին, զոր հիմնած էր Հ. Մը – սըրեան:

1926ին, Պէյրութի մէջ, կը նշանակուի Սէն Ժոզէֆ Համալսարանի տեսական աստուածաբանութեան փրոֆէսէօր, իբրեւ յաջորդ հայապետ եւ աստուածաբան Հայր Ֆրանսուա Թուռնըպիզի: Թէեւ բազմապրաղ, 1927ին կրնայ այցելել Եգիպտոս ու վայելել Եգիպ Պաարթաքի Դուբեանի բարեկամութիւնը: 1928 եւ 1929 ամառները կը չրջագայի հիւսիսային Սուրիոյ եւ մասնաւորապէս Անտիոքի չրջանին հին ու նոր հայ գիւղերուն մէջ, կը դիտէ քրիստոնէական հնութիւնները ու կը քաղէ ականատեսի տեղեկութիւններ:

1929 – 1932 կը մնայ Փարիզ՝ պարզապէս նայու տենչով: Կը հետեւի հայ բազդատական լեզուաբանութեան, զոր կ'աւանդէին Ա. Մեյյէ՝ Քոլէժ տը Ֆրանսի, եւ Լուի Մարիէս՝ Էնսթիթիւ Քաթոլիքի մէջ: Միեւնոյն ժամանակ, կը կի – րարկէ առանձինն ուսում, օգտուելով Փարիզի մէջավայրէն, յարակից նիւթե – րու մասին արուած հարուստ մատնա – գրանութեանց: Ա.յսպէս, կը հետեւի Ա. Մեյյէի հին քրիստոնէա – կան եւ բիւզանդական արուեստի դասե – րուն եւ սեմինարներուն, Շ. Տիւլ քաղաքական պատմութեան Բիւզանդիոնի, Ռ. Թէննեթալի կանոնագիտական իրաւաբանական սեմինարներուն եւ Շ. Գուայէի ուսուցչին լեզուի քերականութեան: 1932ին չորս ամիս կ'աւանդէ «Հայոց եկեղեցական պատմութիւն» Սորպոնի Բարձր Ուսմանց դպրոցին մէջ՝ Փրոֆ. Մեյեէի առաջարկով եւ իբր անոր փո – խանորդը: Չորս ամիս ալ «Յարգաց Խորհրդոյ Մարզեղութեան» (յատիներէն) Լիոնի Ցիսուսեան Միաբանութեան Աստուածբանական կաճառին մէջ:

Այս երկու պատիներուն՝ հայ մը ա – ռաջին անգամն է որ կ'արժանանար:

1932 Սեպտեմբերին կը վերադառնայ Պէյրութ:

Իսկոյն կ'անցնի Անտիոքի չրջանը՝ պե – դումներ կատարելու համար կրասեր Սէ – մէոն Սիմնակեացի եւ Թովմաս Առաքեալի ուերակ վանքերուն մէջ: Այս հնու – թեանց եւ կասիոսի Ս. Պալլումի մասին տեղեկագիր մը կ'ուղղէ Փարիզ, որուն հետեւանքով Ֆրանսայի «Արձանագրու – թեանց եւ Գեղեցիկ Դպրութեանց Ակա – դեմիան» իրեն առաքելութիւն եւ դրա – մական նպաստ տուած էր պեղումները կատարելու:

Փարիզէն վերադարձին (1932), վեր – ստանձնած էր աստուածաբանական դա – սընթացքը, զոր կը չարունակէ մինչեւ 1951:

1933ին երբ կը վերաբացուի Սէն – Ժոզէֆ Համալսարանի Արեւելեան Դպրութեանց Կառոյը, Հ. Մըսըրեան կը ըս – տանձնէ բիւզանդական եւ հայկական արուեստի դասերը, բայց յատկապէս կը չահագրգռի կազմակերպել Հայագիտութեան ամպիոնը: Կը դասաւանդէ Ֆրանսերէն, քրիստոնական – բազդատական մեթոտով, լու – սապատկերներու ընկերակցութեամբ կը ծանօթացնէ Հայերու եւ օտարներու՝ Հայոց պատմութիւնը եւ մշակոյթը:

Բազմիցս կատարուած պեղումներու ընդհատչելով, Հ. Մըսըրեան կը սկսի դասաւանդել հայերէն ու կը մշակէ նոր լուսանցքներ:

Օչախը միւսը էր: Թէյամանում եւս էր տաք թէյը: Ծալքաւեղում՝ բարձի վրայ, երկու կատր չաքար կար: Հնձուորը դեռ արեւները չէր հանել եւ դուլպաներից թաւ չէր տուել կորեկի փնջերը, երբ տուրմաների զնդոցով, երկար րոպէներ ծալքերն իրար քաչելով, ներս մտաւ նրա կինը, կնոջ փչից կախուած տոպան՝ կոնաբերի երկու դատարկ տուփ ձեռքին:

Տղան դէպի հայրը վազեց, տուփերը ցոյց տալու: Հայրը հասկացաւ, որ ձիաւորները նայել են իր խրթի վրայ: Ծիրան ցոյց տուեց եւ արծաթ դրամը, որ տուել էր նրան մի բարի քեռի:

Հայրը ոտքով դէն հրեց որդուն էլ, դատարկ տուփերն էլ: Գլորուեցին տուփերը, տոպան էլ գլորուեց: Ապա տոպան ցատկեց եւ վազեց տուփերի յետեւից: Երկու տուփը ձեռքին նա փոթաթուեց մօր փէչերին եւ սկսեց լալ: Հայրը ձայնը մեղմացրեց, տղային կանչեց, խրոխտեց նրա արծաթ դրամը: Տղան արցունքների միջից ժպտալով մօտեցաւ հօրը, դրամը բռի մէջ: Ապա նա պատմեց, թէ հիւրի ծոցում կար մի փայլուն իր, մէջը սպիտակ թղթեր: Արծաթ տուող մարդը մօր պատկերը հանեց թևքի վրայ եւ դրեց ծոցը:

Խանդը կայծակի պէս փայլատակեց մռայլ հնձուորի սրտում: Աչքերը լայնացան, նա դունատուեց: Մայրը նայեց տղային, հրդեհուեց դէմքը, հայրը եւ – սաւ կնոջ դէմքի կարմիրը: Այդ ամէնը կատարուեց մի վայրկեանում: Յաջորդ վայրկեանին մարդը գազազած արջի նման լուռ նստեց խրթի վրայ:

Ծիրանը ոտքի ելաւ, տուփերը ձեռքին, եւ դուրս վազեց: Հայրը ետեւից: Տղան դէպի ձորը վազեց, հայրը ետեւից: Տղան ձորի ծայրին կանգ առաւ, հայրը հասաւ նրան եւ ուժգին հարուածներ տուեց մեջքին, ուսերին, գլխին: Տղան ոչ մի ձայն չհանեց, ոչ մի արցունք չթափեց: Հայրը ետ դարձաւ, տղան մնաց ձորում: Հայրը հասաւ հնձուորին, որ դեռ կանգնած էր նոյն տեղում, ինչպէս նաեւ կոյտերի չինել, մարդու տեղի մահերեան իջեցնել, ծառեր անկել, դուրսի ճամբան հարթել եւ սալարկել:

Մերթ կարպատիր յանձնախումբը կազմուած, մերթ ջնջուած, ամանք առանձին մատակարարութեամբ զբաղուելու նէութիւն ունեցած, երբեմն ալ գլխոյ – լուի եկեղեցիներու մատակարարութիւնը միացած, ամէնքն ալ փիչ մը չատ աշխատած են բան մը ընել:

Բայց, ինչպէս գրեթէ իր բոլոր գործերուն մէջ, գերեզմանատան բարեգործութեան մէջ ալ Օրմանեան Պատրիարքին օգնական թեկնածուներն ու աշխատանքը դնահատութեան արժանի են:

Օրմանեան Պատրիարք նախաձեռնած որ օր մը Շիլիին պիտի ընդարձակուէր եւ հարանցաբար թաղ մը կազմէր (այժմ արդիական ու բազմայարկանի ափաթիմաններով լեցուած, գրեթէ պարապ հող չէ մնացած), նախ քան Շիլիի եկեղեցին շինութիւնը, (գերեզմանատան կեդրոնը) կը ծրագրէ կառուցանել իբր գուռ այն պիսի չինք մը, որ ապագային յարմարութիւն ունենայ իբր թաղային վարժարան գործածուելու:

1901ին կարպատիր յանձնախումբ մը, Խաեան վարժարանին մէկ մասնաճիւղը կառուցանելու ծրագրով, գործի կը ձեռնարկէ: Սակայն գնապատրաստութեան պատճառներով գործը կը յապաղի: Այդ չինութեան արտօնագիրը կ'առնուի 1903 Ապրիլ 28ին, եւ Մայիս 29ին Յովհաննէս Ա. քհնյ. Մըսըրեանի ձեռամբ կը կատարուի դրան եւ յարակից մասերու հիմնարկէքի հանդիսը:

Տարի մը ետքը, 1904 Մայիս 16ին, Օրմանեան Պատրիարք բացումը կը կատարէ պերեզմանատան այդ չինութեան, որ վերջինը պիտի ըլլար: Շինութեան արձանագրութիւնը հետեւեալ ձեւով գրուած է. «1865, սկսաւ եւ յարդարեցաւ 1884, եւ չինեցաւ 1903»:

1914էն 1918, Ա. Աշխարհամարտին, լքուած վիճակ մը կ'ունենայ գերեզմանատունը, ուրկէ նոյնիսկ բազմաթիւ գերեզմանաքարեր, մասնաւոր դամբարաններու երկաթներ եւ այլ առարկաներ կը գողցուին:

1918ին վերջերը, Պէյօղլուի Թաղային Խորհուրդը, գերեզմանատան անխնամ եւ լքուած վիճակը նկատի առնելով, Սեպտեմբերին կը կազմէ նոր յանձնախումբ մը, որուն չրջանին կը կանոնաւորին տոմարները, կը յուցակագրուին բնական զամբարաններու մէջ թաղուողներու արձանագրութիւնները, նախապէս 31 քառակուսիներու բաժնուած թաղամասերը կը զատորոշուին եւ ամէն մէկ քառակուսի Ա. եւ Բ. մասնաւոր զամբարաններու եւ ընդհանուր գերեզմաններու բիւր քառասուն կանգուն պատով չրջապատել առած է գերեզմանատունը, ինչպէս նաեւ կոյտերի չինել, մարդու տեղի մահերեան իջեցնել, ծառեր անկել, դուրսի ճամբան հարթել եւ սալարկել:

Մերթ կարպատիր յանձնախումբը կազմուած, մերթ ջնջուած, ամանք առանձին մատակարարութեամբ զբաղուելու նէութիւն ունեցած, երբեմն ալ գլխոյլուի եկեղեցիներու մատակարարութիւնը միացած, ամէնքն ալ փիչ մը չատ աշխատած են բան մը ընել:

Բայց, ինչպէս գրեթէ իր բոլոր գործերուն մէջ, գերեզմանատան բարեգործութեան մէջ ալ Օրմանեան Պատրիարքին օգնական թեկնածուներն ու աշխատանքը դնահատութեան արժանի են:

Օրմանեան Պատրիարք նախաձեռնած որ օր մը Շիլիին պիտի ընդարձակուէր եւ հարանցաբար թաղ մը կազմէր (այժմ արդիական ու բազմայարկանի ափաթիմաններով լեցուած, գրեթէ պարապ հող չէ մնացած), նախ քան Շիլիի եկեղեցին շինութիւնը, (գերեզմանատան կեդրոնը) կը ծրագրէ կառուցանել իբր գուռ այն պիսի չինք մը, որ ապագային յարմարութիւն ունենայ իբր թաղային վարժարան գործածուելու:

1901ին կարպատիր յանձնախումբ մը, Խաեան վարժարանին մէկ մասնաճիւղը կառուցանելու ծրագրով, գործի կը ձեռնարկէ: Սակայն գնապատրաստութեամբ գործը կը յապաղի: Այդ չինութեան արտօնագիրը կ'առնուի 1903 Ապրիլ 28ին, եւ Մայիս 29ին Յովհաննէս Ա. քհնյ. Մըսըրեանի ձեռամբ կը կատարուի դրան եւ յարակից մասերու հիմնարկէքի հանդիսը:

Տարի մը ետքը, 1904 Մայիս 16ին, Օրմանեան Պատրիարք բացումը կը կատարէ պերեզմանատան այդ չինութեան, որ վերջինը պիտի ըլլար: Շինութեան արձանագրութիւնը հետեւեալ ձեւով գրուած է. «1865, սկսաւ եւ յարդարեցաւ 1884, եւ չինեցաւ 1903»:

1914էն 1918, Ա. Աշխարհամարտին, լքուած վիճակ մը կ'ունենայ գերեզմանատունը, ուրկէ նոյնիսկ բազմաթիւ գերեզմանաքարեր, մասնաւոր դամբարաններու երկաթներ եւ այլ առարկաներ կը գողցուին:

1918ին վերջերը, Պէյօղլուի Թաղային Խորհուրդը, գերեզմանատան անխնամ եւ լքուած վիճակը նկատի առնելով, Սեպտեմբերին կը կազմէ նոր յանձնախումբ մը, որուն չրջանին կը կանոնաւորին տոմարները, կը յուցակագրուին բնական զամբարաններու մէջ թաղուողներու արձանագրութիւնները, նախապէս 31 քառակուսիներու բաժնուած թաղամասերը կը զատորոշուին եւ ամէն մէկ քառակուսի Ա. եւ Բ. մասնաւոր զամբարաններու եւ ընդհանուր գերեզմաններու

ՇԻՇԼիի ՀԱՅՈՑ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ 100 ՏԱՐԵԿԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օրմանեան Սրբազան իր «Ազգապատումի»ին մէջ կ'ըսէ (էջ 4470).— «Ոչ միայն նոր էր գերեզմանոցներու յատակագիծի եւ կանոնադրի վերածելը, այլեւ կրօնական ժողովին նորաչուխ երեւցաւ վճարմամբ յատուկ թաղեր կամ հողամասեր սեփականացնելը, եւ չինուելիք չիբլմներուն յանձնաժողովոյ քննութեան ենթարկուիլը»:

Օրմանեան Ծ. Վրդ. պարտաւորուեցաւ անձամբ ժողովին առջեւ պաշտպանել մատուցուած առաջարկը, մինչեւ որ կրօնական ժողովն ալ համոզուեցաւ եւ կանոնագիրքերն ու յատակագիծը խառն ժողովէն վաւերացուեցան 1884 Յուլիսին:

Նոյն տարւոյ Օգոստոս 13ին Օրմանեան Ծ. Վրդ.ի հանգիստապետութեամբ կատարուեցաւ որմտփակի հիմնարկէքը եւ օրհնութիւնը:

Գերեզմանոցի յատակագիծը կազմուած էր յարմար քառակուսիներով եւ մատուռի մը տեղ ալ որոշուած՝ գերեզմանատան այժմու կեդրոնը:

Շիլիի գերեզմանատան առաջին յանձնաժողովը կը պաշտօնավարէ մինչեւ գինքը ընտրող Թաղ. Խորհրդոյ պաշտօնէ քաչուիլը, 21 ամիս: Այս կարճ չրջանին, յանձնաժողովը, երեք հազար երկու հարիւր ծրագիրը, որպէսզի ուսանողները իրանունք ստանային Արեւելեան Դպրութեանց վկայականին՝ հայագիտական հիմով:

Ծրագրին մաս կազմող նիւթերն են՝ լեզուաբանութիւն եւ գրաբար լեզու, Քաղաքական եւ տնտեսական պատմութիւն Հայոց, Հին եւ միջնադարեան մատենագրութիւն, Մշակութային խնդիրներ:

Նպատակն էր ապահովել գործադրուելիք – ուսուցիչ – ուսուցչուհիներու, եւ ըստ կարելւոյն արթնցնել ու քաջալերել հայագիտական կոչում:

Մասնակցած է արեւելագիտական եւ բիւզանդագիտական համաժողովներու, ներկայացնելով մինչեւ հայագրամական նիւթեր:

1931էն ի վեր անդամ էր Փարիզի Ա. – սիական Ընկերութեան եւ 1948էն ի վեր՝ Բիւզանդագիտական Ուսմանց Միջազգային Ցանձնախումբին:

(5 եւ վերջ)

ԱԼՊԻԱԿԱՆ ՄԱՆՈՒՇԱԿ

Իրիկնացաւ:

Նոյն ճանապարհով վրանների կողմէ էր բարձրանում մի մարդ, գօտկում՝ պղպատակ փայլուն մանղալը: Բեզարած էր մարդը, ամբողջ օրը հնձել էր կարճ ցողունով կորեկ եւ մկնքը ցաւում էր: Դրա համար էլ նա դանդաղ էր բարձրանում, մտածում, մահակը դէմ տալիս քարին, երբեմն կանգնում չունչ առնելու: Երբ կանգ էր առնում, նրա կորացած ծնկները դողում էին:

Հնձուորը ցերեկուայ մարդն էր, որին երբորդ ձիաւորը պատմել էր բերդի դանձերի մասին: Իր արտից նա տեսաւ ձիաւորներին եւ նրան թուաց, թէ ձիու թամբին կապած պայուսակներում հէնց այն դանձերն են, որ հարիւր տարիներ մնացել են քարի տակ, որի վրայ ինքը չարունակ նստել է, երբ բերդի աւերակներում պահում էր այծ ու ոչխար: Այդ մի՞ աքն էր նրան զայրացրել, թէ՞ յոգնութիւնը, — մարդը մոայլ էր, որպէս իրիկնապահին անտառում որսի գուրս եկող սոված արջը:

Նա հասաւ առաջին վրանին, ոտքով զարկեց չանը, որ պոչը չարժելով ա – ռաջ էր վազել սերտջը դիմաւորելու, ապա գօտուց մանղալը հանեց, չպրտեց մի անկիւն, փայտը դրեց օջախի մօտ եւ

Օջախը միւսում էր: Թէյամանում եւս էր տաք թէյը: Ծալքաւեղում՝ բարձի վրայ, երկու կատր չաքար կար: Հնձուորը դեռ արեւները չէր հանել եւ դուլպաներից թաւ չէր տուել կորեկի փնջերը, երբ տուրմաների զնդոցով, երկար րոպէներ ծալքերն իրար քաչելով, ներս մտաւ նրա կինը, կնոջ փչից կախուած տոպան՝ կոնաբերի երկու դատարկ տուփ ձեռքին:

Տղան դէպի հայրը վազեց, տուփերը ցոյց տալու: Հայրը հասկացաւ, որ ձիաւորները նայել են իր խրթի վրայ: Ծիրան ցոյց տուեց եւ արծաթ դրամը, որ տուել էր նրան մի բարի քեռի:

Հայրը ոտքով դէն հրեց որդուն էլ, դատարկ տուփերն էլ: Գլորուեցին տուփերը, տոպան էլ գլորուեց: Ապա տոպան ցատկեց եւ վազեց տուփերի յետեւից: Երկու տուփը ձեռքին նա փոթաթուեց մօր փէչերին եւ սկսեց լալ: Հայրը ձայնը մեղմացրեց, տղային կանչեց, խրոխտեց նրա արծաթ դրամը: Տղան արցունքների միջից ժպտալով մօտեցաւ հօրը, դրամը բռի մէջ: Ապա նա պատմեց, թէ հիւրի ծոցում կար մի փայլուն իր, մէջը սպիտակ թղթեր: Արծաթ տուող մարդը մօր պատկերը հանեց թևքի վրայ եւ դրեց ծոցը:

Խանդը կայծակի պէս փայլատակեց մռայլ հնձուորի սրտում: Աչքերը լայնացան, նա դունատուեց: Մայրը նայեց տղային, հրդեհուեց դէմքը, հայրը ետսաւ կնոջ դէմքի կարմիրը: Այդ ամէնը կատարուեց մի վայրկեանում: Յաջորդ վայրկեանին մարդը գազազած արջի նման ոտքուն արեց, նրա մորուս ձեռքերը սեղմեցին ծանր մահակը եւ մահակն ետ նետելի թափով իջաւ կնոջ թիկունքին:

Սուրմաները դղրդացին, ցնցուղին կնոջ երկար ծամերը: Եռոտանու վրայ դրած թէյամանը թեքուեց: Մահակի վրայ: կթջարդուած ծայրը թռաւ ծալքի վրայ: կթնը ոտքակ չհանեց, այլ ցաւից գալարուեց: Նա ձեռքը թիկունքին տարաւ, ապա դուրս եկաւ վրանի դրանը՝ անձայն հեկեկալու:

Տղան դատարկ տուփերը ձեռքին հետեւեց նրան եւ պահուեց մօր փէչի տակ: Մարդը մի քիչ էլ դժդժեց, ապա կերաւ, կորեկ հացը եւ փափախը դլխին տակ, մեկնուեց խրթի վրայ:

Ցեւոյ կաքաւաբերդի դլխին լուսինը էջաւ: Օջախներուն հանգաւ կրակը, եղաւ խաւար դիշեր: Գազանների ոռիից չները կուչ եկան վրանների առաջ: Ոչխարը պառկեց կանաչի վրայ: Խրթի վրայ մեկնուեց եւ կինը, թաղիքի տակ ծածկելով տղային:

Կաքաւաբերդի դլխից ամպը խոտանդի պէս սողաց դէպի վրանները, խնամութիւն կաթնեց քարերի վրայ, մամուռների վրայ եւ մակաղած ոչխարների բրդի վրայ եւ մակաղած ոչխարների բրդի վրայ: Ցօղ կաթնեց ալպիական մանուշակի կաթերթերի վրայ:

Բուրմունքից արբեցած մի բզկտ քնել էր առէջների մէջ եւ նրան այնպէս էր թուում, թէ աշխարհը հոտաւէտ բուրաստան է, ալպիական մանուշակ ...

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

եր բաժնուի: Ամէն մէկ թաղի դատ դատ ցուցակները պարունակող տետրակները կը պարտաւորին եւ կը հաստատուի Ընդհանուր մը՝ զբաղմանատան ծառայութեան համար :

Մարդիւ կը ներկայացնենք եկեղեցական թաղին մէջ թաղուած քանի մը հանուածները՝ իրենց թաղման թուական նի կարգով.

Մուրէն Աբգեպեկ· Նարպէյ 9 Նոյեմ· 1892, մեռած 55 տարեկան, Գաբէ· 1892ին, մեռած 52 տարեկան, Խաչէն Աբգեպա· Աչէքեան Պատարիզ 28 Հոկտ· 1899ին, մեռած 57 տարեկան, Բարթո· Աբգեպեկեան· Ջամչեան 8 Սեպտեմ· 1906, մեռած 70 տարեկան, Աբէտ· 1906, մեռած 62 տարեկան, Գէորգ Աբգ· Երէց· 13 Նոյեմբեր 1912 , մեռած 59 տարեկան , Գրիգորիս Աբգ· Յովհաննէսեան, Նախկին Առաջնորդ Պարսկաստանի, 4 Սեպտեմբեր 1916, մեռած 78 տարեկան, Մարգիտ Աբգ· Օրմանեան, Պատրիարքական Փոխանորդ Պոլսոյ, 22 Նոյեմբեր 1918, մեռած 80 տարեկան, Հմայեակ Աբգ· Դիմաքեան 24 Օգոստոս 1919, մեռած 74 տարեկան , Վահրամ Աբգ· Մանկունի, 15 Յունուար 1920, մեռած 74 տարեկան, Գաբրիէլ Աբգ· Ձկնիրճեան 17 Օգոստոս 1923, մեռած 73 տարեկան, Յովհաննէս Աբգ· Աջապահի, Պատրիարքական Փոխանորդ, 25 Յունուար 1929, մեռած 79 տարեկան, Գնէլ Եպս· Յարութիւնեան 12 Յունուար 1931, մեռած 58 տարեկան, Սարգիս Եպս· Տ· Սարգիսեան 10 Մայիս 1933, մեռած 71 տարեկան, Տաճատ Եպս· Պատմաճեան 6 Յունիս 1934, մեռած 62 տարեկան, Մեսրոպ Աբգ· Նարոյեան, Պատրիարքական 3 Յունիս 1944, մեռած 70 տարեկան, Գէորգ Աբգ· Արսլանեան 29 Յունիս 1951, մեռած 82 տարեկան, Յովսէփ Եպս· Կապուկեան, Նախկին Առաջնորդ Եթովպիոյ, 8 Սեպտեմբեր 1952, մեռած 64 տարեկան, Գրիգոր Եպս· Կարապետեան, Նախկին Առաջնորդ Գուլկարիոյ, 7 Յունիս 1957, մեռած 65 տարեկան եւ Գարեգին Աբգ· Յակոբեան 7 Յուլիս 1961, Պատրիարքական Փոխանորդ, մեռած 81 տարեկան :

Իսկ մատուռականաց թաղին մէջ կը պառնին 68 ծանօթ դէմքեր : Ցիշենք 1918ին սկսեալ Յարութիւն Ալիքսանեան , Պարոյր Մնակեան, Ազատուհի Պինեճեան, Արշակ Պէնլեան, Յարութիւն Մըրզրան, Մարութիոս Նալպանտեան, Շահան - Արտան Փանոսեան, Մարի Ֆէլէկեան, Արամ Նիկողոսեան, Գեւորգ - Զէյթի Կարապետեան, Սիպիլ , Փրոֆ· Աբրահամեան Տէր -Յակոբեան, Գասպար Նէմրուտ, Արտաշէս Գալփաքճեան, Աւետիք Մեսրոպեան, Յովհաննէս Շահնազար , Հայկանուշ Մինեան, Վէրժին , Գեւորգ Պարունի, Յակոբ Բազդասարեան, Լուսաբեր Յակոբեան, Մանասէ Սուլթանեան , Մեհրան Կուրտիկեան, Կարապետ Ոզուր, Զարեհ Նեմզէ, Հրանդ Խանճեան, Սուրէն Շամլեան, Գէորգ Սիմքէշեան, Կարապետ Մատմանեան, Գեւորգ Գալֆա - զար, Գէորգ Գողոսեան, Լիւսի Գարապաշ, Սահակ - Թորոս Ազատեան, Վահան Թօ - չիկեան, Լիւսի Խանճեան, Ստեփան Բա - բիկեան , Արթօ Գալփաքճեան, Էօժէնի Սուլթանեան , Համբարձում Յարութիւնեան, Սիմոն Էմմէքճեան, Յովհաննէս Սրապեան, Արմենակ Աբրիկեան, Երամ Սրապեան եւ Աչոտ Մատաթեան, այս վերջինը՝ 1965 Ապրիլ 27ին, 83 տարեկան :

Թաղուած ու ամփոփուած են նաեւ Հրիփսիմէ Փափազեան, Նեւրիկ Փաման - եան քոյրերն ու Մայր Աղաւնի Բէօսէեանը :

Վ. Բ.

ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ
ԻՐԵՆՑ „ՆՈՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑԻՆ" ՄԱՍԻՆ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Ճումհուրիյէթի Թուրք «պատմապէտը», Իլհան Այէյուք , կը շարունակէ .—

«Այսօր, երբեմն, մեր ձեռքը քունքին կը դնենք եւ կը մտածենք՝ լսելով .

— Մարդիկ ինչ ախմար են եկեր այդ օրերուն.... Ինչպէս կարողացեր են տրիլ նման ընկերային կարգուսարքի մը եւ այդպիսի պայմաններու մէջ: Ի՞նչպէս եւ ինչ էր, որ մարդիկ ծառայ եւ սարուկ եւ դեր են ուրիշ մարդոց: Ինչպէս ալ չեն կարողացեր տեսնել մէկ իրականութիւնները՝ իրենց աչքերուն առջեւ :

Եւ սակայն, չենք մտածեր երբեք, թէ վաղուան մարդիկն ալ պիտի ծիծաղին մե՛ր այսօրուան վիճակին վրայ , պիտի խնդան քրքջալիր: Մինչ երբ աշխարհի մէկ չրջան մը՝ մարդիկ հազարներով ու միլիոններով կը մահանան սովահար , անդին ահագին պետութեան մը զորային եկամուտները կը չահագործուին քանի մը հոգիի կողմէ՝ բոլորին աչքին առջեւ:

Բայց եւ այնպէս, այսօր օրաթերթերու ընթերցողները, երբ իրենց թերթը բանան ու հոն կարդան, թէ «Կիւլպէնկեան Թրքական Հպատակութեան անցաւ», այն նշանաւոր Կիւլպէնկեանը, որ այլապէս ծանօթ է «Պարոն Հինգ Առ Հարիւր» անունով, տեսակ մը հպարտութեան զգացում ալ պիտի ունենան թերեւս, այսպիսի մարդու մը Թրքական հանրապետութեան հպատակ, այսինքն՝ իրենց հայրենակից դառնալը կարզալով :

Արդարեւ, այդպէս ալ պատահած է : Թուրք թերթերը բազմաթիւ տեսակցութիւններ հրատարակած են «Պարոն Հինգ Առ Հարիւր»ին հետ, այդ մօրուսաւոր միլիարատիրոջ նկարները զրած են իրենց առաջին էջերուն վրայ եւ պատուոյ տեղեր տուած անոնց : Փողոցի մարդը հասարակ հէքեաթ մը կամ պատմութիւն մը մտիկ ընելու նման՝ կարդացած է զանոնք սովորական անտարբերութեամբ : Իր առօրեայ մտահոգութիւններէն, տագնապներէն վեր բան մըն է, արդարեւ, կանգ առնել այս խնդրին վրայ եւ մտածել՝ թափանցելու համար անոր ներքին ծալքերուն :

Հիմա, սա վայրկեանիս, գրքոյկ մը ունիմ սեղանիս վրայ : Անունն է՝ «Քաղիւդի Թրքոսքները: Ի՞նչպէս մուտք գործեցին Թուրքիա: Ո՞վ է Կիւլպէնկեան : Հեղինակն է՝ Փիէռ Ֆոնթէն, իսկ թարգմանիչը՝ էրտողան Ալփաճ :

Այս պզտիկ գրքոյկին մէջ կը պատմուի աշխարհի զանազան չրջաններէն ներս մղուած քարիւղի մեծ ու հսկայ պայքարներուն մէկ մասը : Այս առթիւ, կը տրուի նաեւ կենսագրութիւնը Սարգիս Կիւլպէնկեանի, որուն թոռը (ուղղակի՝ ազգ) Նուպար Կիւլպէնկեան, վերջերս անցաւ Թրքական հպատակութեան :

Այս գրքոյկին մէջ, իր ամենայեռին դիծերով երեւան կուգայ Կիւլպէնկեանի իսկական դիմագիծը, ինչպէս նաեւ այն ախտը զերը, որ ան խաղացած է Թուրք ազդին ճակատագրին ու Թուրքիոյ քայքայման մէջ, Օսմ· կայսրութեան սահմաններէն ներս գանուած քարիւղի հանքերն ալ օտար երկիրներու միջեւ բաժնելու գործով :

« Պարոն Հինգ Առ Հարիւր»ը, Ա· Աչխարհամարտին ծագման եւ այլ պատճառներէն զատ, Օսմ· կայսրութեան քայքայման մէջ կարեւոր գործակցութիւն մը ունեցաւ քարիւղի բրքոսքներուն հետ եւ ի փոխարէն այդ ծառայութեան իր վարձքը ստացաւ անոնցմէ :

Ինչ ստացաւ Կիւլպէնկեան՝ քարիւղի բրքոսքներէն.—

Փիէռ Ֆոնթէն, այս պարագան մեկի կը պատմէ հետեւեալ տողերով .

— « Թրքական հողերը քայքայուեցան: Կիւլպէնկեանին, իր ծառայութիւններուն փոխարէն, տուին Միջագետքի քարիւղ – ներուն հինգ առ հարիւրը, որմէհետեւ Լոնտոնի մէջ քալ դիտէին , թէ չէնքը, որ կառուցուէր այս Հայուն կողմէ, կըրնար փուլ գալ կրկին, եթէ դհմացում չտրուէր այդ Հայուն պահանջներուն : Վասնզի, « Պարոն Հինգ Առ Հարիւր»ը ծնած էր կործանումներէն, արիւնէն եւ պատերազմներէն : Այսպէս, իրաք փեթրոլիումը ժառանգող եղաւ Թուրքիոյ փեթրոլիումին» :

Ըստ հեղինակին կատարած յայտնութիւններուն , Թուրքիա, Ա· Աչխարհամարտէն մէջ մտած, կռուած եւ արիւն թափած է միայն մեծ քարիւղատէրերու կիրքերուն պատճառաւ : 1922ին ալ , Յունաստանը Թուրքիոյ վրայ արձակող – ները, զրգռիչն ու հրահրիչները զարձեալ անգլիացի նոյն զրամատէրերն էին եւ մեծ քարիւղի բրքոսքները :

Եւ իսկապէս, ուշագրաւ է այն պարագան, որ Անկախութեան պատերազմին՝ Թրքական հողերու քարիւղներէն հ'օգտուէին յոյն քարիւղատէր մը՝ Պափիլ Զահարով եւ հայ քարիւղատէր մը՝ Կիւլպէնկեան :

Անշուշտ , մենք այսպիսի Կիւլպէնկեանի մը Թառն (տպան) էր, որ ընդունեցինք Թրքական հպատակութեան : Զայն զարձուցինք մեր Թրքական օրաթերթերուն ղէմուն պահը :

Մինչդեռ պէտք է լաւ ճանչնայինք այս Կիւլպէնկեանները եւ նոր վերատեսու – Թեամբ մը՝ ուշի ուշով քննէինք Ա· Աչխարհամարտի եւ Անկախութեան Պատերազմի անտեսական պատճառները : Այս մօտաւոր անցեալը իր մէջ կը ծածկէ մեր այսօրուան ապրած օրերուն դառն իրականութիւնները: Հարկ է, որ այս Թաքնուածները տեսնենք մենք մեր ժողովուրդին »:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

« Գիտութիւն » հրատարակչականը լոյս ընծայած է հետեւեալ գիրքերը .—

Ս· Յարութիւնեան .— «Հայ ժողովրդական հանելուկներ» , խմբագրութեամբ Ա· Ղանալանեանի : Այս գիրքը կը ներկայացնէ հայ ժողովրդական հանելուկներու դիտական համահաւաք ժողովածու : Նախատեսուած է բանագէտներու, ապագրագէտներու, գրողներու եւ ընթերցող լայն հասարակութեան համար : 392 էջ, տպաքանակ՝ 15·000 :

Խ· Գիւլճազարեան, Ս· Մաճուկեան .— «Յակոբ Յակոբեանի կեանքի, գործու – նէութեան տարեգրութիւնը »: 300 էջ, տպաքանակ՝ 1000 :

Գ· Սարգսեան .— « Մոմախ Խորենացու Հայոց Պատմութիւն ժամանակագրական համակարգը »: 192 էջ, հազար տպաքանակով :

Ա· Պօղոսեան .— « Հանդրուանի բառ – բանը»: Աչխատասիրութեան վերջաւո – րութեան տրուած են բարբառագիտական քարտէզներ՝ նուիրուած բարբառային բնորոչ հնչիւնական եւ ձեւաբանական քանի մը երեւոյթներու : Այս աչխատասիրութիւնը կրնայ օգտակար ըլլալ Հայոց լեզուի պատմութեամբ եւ բարբառագիտութեամբ զբաղողներու , հայկական բանասիրական Փաքիւլթէներու ուսանողներու եւ Հայոց լեզուի ուսուցիչներու համար 372 էջ, երկու հազար տպաքանակ :

« Լոյս » հրատարակչականը լոյս ընծայած է Մ· Մինասեանի եւ Վ· Միքրտիչեանի «Վարքի կուլտուրայի եւ վարուեցողութեան վայելուչ ձեւերի մասին » գիրքը չորս հազար տպաքանակով, 108 էջ: Գիրքը կը պարունակէ օգտակար նիւթեր դաստիարակիներու, ուսուցիչներու, ծնողքներու եւ զբօսգասիաններու համար :

ԾՈԾՐԱԿԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԼՈՒԽ

— Այսպէս, ուրեմն, պարոն Փուարօ , կարգը ինկաք : Մեր բերիմաւտին, Փանտը , յանկարծ մ'իմէ համոզելու ձեղ, որ պայքարիք իր կողքին : Հաւատացէք, որ նախընտրելի է ձեզի համար անմիջապէս սեղմ տալ , որովհետեւ «ոչ» բառը չի հասկնար ան :

—Թերեւս ոչ ոք բան ըլլայ այդ բառը իրեն :

Պրեան գլանիկ մը վառեց :

— Փանն տարօրինակ նկարագրով կին մըն է: Ան ոչինչ եւ ոչ ոք պիտի յարգել: Իրեն համար աչխարհի մէջ գոյութիւն ունի մէկն մէկ բան .— Փանի կամքը: Շարունակելէ առաջ, ժպտաց Պրեան· — կրնայ ապացնել մարդ մը որ պինդը պիտի նեղացնէ ... եւ ամենամեծ անարգանքը պիտի կարծէ, եթէ յանկարծ բռնուելով՝ դատապարտուի: Մնաց որ, ոչ մէկ կերպով իր գործած ոճիրը ծածկել պիտի աչխատի ...

— Ուրեմն պինդը այդքան լա՞ւ կը ճանչնաք, պարոն, հարցուց Փուարօ , Պրեան Մարթէնը դիտելով այնքան սուր հետաքրքրութեամբ , որ յատկանչական թուեցաւ ինծի :

— Ախո՛ն, այո՛ : Դուք ալ իմ կարծիքս չէ՞ք բաժներ մինչ, ուղղեց դէպի անոնք իր խօսքը Վիլպուրնեանին :

— Ճիշդ է որ Փանն կամակոր կին մըն է, համաձայնեցաւ պարոն Վիլպուրն: Բայց վերջապէս ...

Այս պահուն , քովի սենեակէն եկաւ Փանն, իրեն հետեւորդ Գաբրիէլա Ատամսի հետ : Փանն բնականաբար իր դիմագարդարութեամբ բրած էր ըստ իր բացարձակ գոհացումին: Ինծի համար, սակայն , ան քիչ առաջուան մեհենոյն կինն էր, որովհետեւ չէր կրնար աւելի դեղեցիկ ըլլալ , քան ինչ որ էր իրականութեան մէջ :

Ընթրիքը չատ գուարթ կատարուեցաւ թէեւ, բայց ես այն տպաւորութիւնը ունէի, թէ մթնոլորտին մէջ կը տիրէր փոփոխ չունչ մը, որուն ճշդրիտ հանգամանքը կը վրիպէր ինծմէ :

Երբեք չէի երեւակայեր Փանն Վիլքսոնը պատասխանատու նկատելու այդ երեւոյթին : Անոր համար բաւական էր որ իր էութիւնը զբաղած ըլլար միայն մէկ միտքով եւ, այդ պահուն, գոհ էր ան որ յաջողած էր իր փափաքած տեսակցութիւնը ունենալ Փուարոյի հետ, եւ ատով՝ չատ ուրախ կ'երեւէր : Կը խորհէի որ անոր Գարլոթան հրաւիրելը պարզ քմայք մըն էր, որովհետեւ չատ գուարճացած էր երիտասարդուհիին մեծամիտ յաչող նամնոզական կատարումէն :

Որո՞ւ վերապրել ուրեմն այդ զարմանալի եւ մտահոգիչ տպաւորութիւնը : Ուչադրութեամբ կը դիտէի կարգալ բոլոր կռչնահաններուն :

Պրեան Մարթէ՞նը: Բայց այդ երիտասարդին յատուկ կարծես փնտռուած չարժուձեւերը արդիւնքն էին թերեւս իր չարժանկարի ասպղ մը ըլլալուն ... եւ կամ վարժութիւն էր եղած այլեւս դէպի անոնց մօտ չարունակել խաղալ դեր մը նոյնիսկ կեանքի առօրեային մէջ :

Գաբրիէլա Ատամս կը մնար իր բնական ձեւով : Եւ հիմա, որ դինքը մօտէն ի'ուսումնասիրէի, կը գտնէի իր մէջ ներդաչնակ ձայնով բոլորովին հանդարտ երիտասարդուհի մը: Անիկա ունէր անծանօթ համայք մը, համայք մը՝ զրեթէ բացատրական, որ գոյութիւն ունէր առ ի չգոյէ ներդաչնակութիւններու : Նոյնիսկ իր ամբողջութիւնը բացատրական թուեցաւ ինծի.— սեւ մազեր, բաց կապոյտ աչքեր, անթայլ գոյն եւ չարժուն բերան մը : Ընդհանուր առմամբ համակրելի էակ մը թէեւ, բայց հանդիպումի մը պահուն՝ դժուարաւ ճանաչելի, եթէ տարբեր հագուստով մը ներկայանայ :

Ան նչանակելի ուրախութեամբ մը ի'ընդունէր Փաննի սիրալիր խօսքերը եւ դնահատանքը: Բայց յանկարծ իր դիմագիծը բուն վրայ ունեցաւ արտայայտութեան փոփոխութիւն մը : Ան կը դիտէր Փանը, որ իր ղլուխը զարձուցած էր խօսելու համար Փուարոյին : Երիտասարդուհիին աչքերուն մէջ ես տեսնելի ընդդիմութիւն մը: Մթնէ՞ աստղաբէկին բերած մէկ նախանձոտութի՞ւնն էր ատիկա .— Փանն դերասանուհի մըն էր, հասած իր վերելքի բարձունքին, իսկ Միս Ատամս դեռ նոր կը մտցկէր այդ բարձունքին առաջին աստիճաններէն :

Ապա, ուչադրութիւնս լարեցի դէպի միւս կռչնահանները, ի՞նչ խօսել Տէր եւ Տիկին Վիլպուրնի մասին : Մարդը՝ հաստատուն տակառ մը, իսկ կինը՝ աչխարակի մը պէս բարակ, դոզով մը: Անոնք այն տպաւորութիւնը կուտային թէ հարուստ են եւ կը սիրեն թատրոնի վերաբերեալ հարցեր , որոնց մասին կը խօսէին ան – ընդհատ : Երկար տանել է վեր բացակայ ըլլալով Անգլիայէն, բոլորովին անծանօթ էի թէ ինչ որ կը ներկայացուէին Լոնտոնի մէջ, եւ Միս Վիլպուրնը, դիս նկատելով իբր անկարծիք մարդ, երբեք չուղղեց իր խօսքը ինծի :

ԱԿԱՓՔ ՓՐԻՍՏԻ

(Շար·)

Ալբի Տիկին Մաննիկ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տաթօնեան եւ զաւակներ – րը՝ Նատիա եւ Լիլիան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տաթօնեան եւ զաւակները՝ Վազ – գէն, Տընիզ եւ Աբա, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Տաթօնեան եւ զաւակները՝ Մէլին, Վա – չակ եւ Սաթօ, Ալբի Տիկին Արշալոյս Էք – սէեան եւ զաւակները՝ Գոհար, Պերճ եւ Մարի – Ժան, Յարութիւն Ներսէս – եան եւ զաւակները (Սոֆիա), Տէր եւ Տի – կին Պօղոս Տալաքեան եւ զաւակները (Երեւան), Պալթալեան ընտանիքները (Փլովտիվ), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Պըզ – տիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Տա – ճատ Կարապետեան եւ զաւակները, Պըզ – տիկեան ընտանիքները (Պուլկարիա), Ալբի Տիկին Յովսէփեան եւ զաւակը, Պօյնիքեան ընտանիքները (Փարիզ եւ Ե – րեւան), Ալբի Տիկին Գարայեան եւ զա – ւակները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, քրոջ, զարմիկին եւ ազ – գականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տալաֆեան, Մալկարացի)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 21ին, 81 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ (27 Օգոստոս) ժամը 14ին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի փո – խադրուի Փանթէոնի Փարիզիէն գերեզմա – նատունը, ամփոփուելու համար ընտանե – կան դամբարանը :

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեանէ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատ – եան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէշ – եայեան, Ֆրեսերիք Թէյտիի եւ աշա – կերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա – նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէն – նութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72 :

ՄԱՐՍԷՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ· Առաջնորդարանի զբաղեցեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Զատիկի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ սուիսերական գործերու համար :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գինն 10 ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ :

Յառնելու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ գրա – տան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Դէմքեր

ՎԵՐՋԻ՞Ն ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայ – տարարութեանց, չատեր կը չարունակեն ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւին վրայ ղրկել դրամարներ, որոնք ՅԱՌԱՋի չեն պատկանիր, այլ զանազան հաստատու – թեանց կամ նպատակներու :

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւը, 15069–82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻ – ԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող դրամա – ներու համար (բաժնեգին, ազդ կամ գոր – ծակալութիւն) :

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր դրամարները ղրկել միայն ՄԱՆՏԱ–ՔԱՄ – ԹՈՎ, ԵՐԲԵՔ «Յառաջ»ի Շէք – փոսթալի թիւով :

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց տպիղելու վարչութիւնը որ ամէն անգամ կրկնէ այս ազդը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »ի

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Էքս – Ան – Փրովանսէն Օգոստոս 10ին, ժամը 19ին «Յառաջ»ի տարեկան բաժա – նորդագրութիւնը ղրկող անձէն կը խնդը – րուի անյապաղ իր անունն ու հասցէն հա – ղորդել վարչութեան : Իր անունին տեղը կարօտին վրայ դրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՑՔԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մու – րատեան վարժարանի սրահը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարե – շրջանի արձանագրութիւններու հա – մար դիմել վարժարանի Տնօրէնութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կա – նոնաւորապէս սկիզբ բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ՝—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՀԱՅՑԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ նոր – ը ֆրանք :

Ընորհակալութեամբ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄի մահուան 47րդ տար – դարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը : Կը խնդրուի չխոչընդոտել :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SAINT-RAPHAEL Ի ՄԷՋ

Օգոստոս 1էն Օգոստոս 31

DOMAINE DES VEISSIERES à VALESCURE (VAR)
Avenue J. F. KENNEDY
Entre le terrain du golf et le ball-trap sur la route de St. Raphaël à Agay passant par Valescure

Հսկայ շէնք մը : Գեղատեսիլ վայր եւ ծովեզերք : Խաղադաշտ եւ լոգանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՐԱՒ

Կազմակերպուած
OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE գործակալութեան կողմէ
18, Rue Bleue, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 91-09

Վայելել Հայաստանի «Ոսկի Աշունը» մասնակցիլ, Վազգէն Կաթողիկոսի գա – հակալութեան 10րդ տարեդարձին (3 Հոկտեմբեր) չքեղ տօնակատարութեան եւն:

25 ՕՐ

18 օր Հայաստան, 2 օր Վրաստան (Թիֆլիսի), 2 օր Լենինկրատ եւ 3 օր Մոսկուա, Թուպոլեւ 104ով : ԳԻՆ 2420 ՖՐԱՆՔ

Մեկնում՝— Սեպտեմբեր 29ին Պուրժէի օդակայանէն, ժամը 12·30ին, ժամա – նում Մոսկուա ժամը 18ին :

Վերադարձ՝— Հոկտեմբեր 23ին

ԿԸ ՄՆԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՓԱՆԻ ՄԸ ՏԵՂԵՐ, ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԵԼՈՒ ՎԵՐ – ՋԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Արձանագրութեան պայմաններու համար դիմել՝
ՓԱՐԻԶ՝— Գործակալութեան՝
OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE
18, Rue Bleue, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 91-09
ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԴՐՃԵԱՆի
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 07-25
ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԿԵԱՆի
8, Rue Alfred Bruneau, PARIS (16e) — Tél. : JAS. 19-93
ԼԻՈՆ՝— Ճ. ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆի,
3, Ave. Grande Bretagne — 20, Rue Villeroy
ՄԱՐՍԷՅ՝— ՎԱՀՐԱՄ ԹՕՐԱՄԱՆԵԱՆի, 26, Bld. Garibaldi, MARSEILLE

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷ՛Ք – ԶԱՐԴԱՐԷ՛Ք – ՆԵՐԿԷ՛Ք

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. — TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ուենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՔԱՄԱԼ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 26 AOUT 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԴԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10392 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.392

ՕՐՈՒԱՆ ԱՕՍՔԸ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ա·

Հինգ տարեկան էր Հ· Յ· Դաշնակցու– թիւնը։ Եւ արդէն ծաւալուն գործի մը ղեկավարները օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ, Բերայէն ինչպէս Սամաթիա եւ Սկիւտար ։

Հայ ազատագրական շարժումը կ'ապրէր իր հերոսական շրջանը ։

Աւետեան Ազատիւլ Համլետ հայրենիքը փրկագործութեան դիմ կը ծառանգային հայ յեղափոխական կազմակերպութիւն– ներ ։

1894ի Սասունի դէպքերէն ետք՝ Հնչակեանները 1895ի աշնան կը դիմավարէին Զէյթունի ապստամբութիւնը ։

Նոյն տարուան Մայիսին Պերլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածին երաշխաւոր վեց պետութիւններ դեսպանները Սուլթանին կը ներկայացնէին Բարենորոգումնե– րու ծրագիր մը, որ լայն առանձնաշնորհներ կուտար արեւելեան նահանգներէ– րու հայ բնակչութեանց եւ որ ծանօթ էր «Եպիսկոպոսաց Ծրագիր » անունով ։

Ցաւութեան մէջ էր Հայութիւնը՝ Պոլսոյ մինչեւ Գաւառ ։ «Մայիսեան ծրագիր »ով պահումը կը նկատուէր Հայոց ազգային պահանջներուն ։

Երկար չտեւեց խանդավառութեան շրջանը ։ Հնչակեաններուն Բարձրագոյն Դուռը կը հաւատար պատասխանել պետու– թեանց ծրագրին, մեծ ժեստով անոր զրկելով բոլոր արտօնագրութիւնները ։

Ու անմիջապէս վերջ, Ազատիւլ – Համլետ ազգէն հայկական կուսակցութեան հայրենակ կարեւոր քաղաքներուն մէջ, քաջալերուած եւ ոգեւորուած մեծ պետութեանց անուան – նկատումէն, չբանալու համար մեզոպոկոյսութիւնին ։

Այս պայմաններուն մէջ Հ· Յ· Դաշնակցութեան վիճակագրական (Պալոյ) կեդրոնական կոմիտէն ծրագրեց կատարել այնպիսի ձեռնարկ մը, որ սոսկալը պետու– թիւնները պինդ միջամտութեամբ ըստիպել կարենար սուլթանին, որ վերջ իր ջարդի քաղաքականութեան ։

Նպատակն միջոցը նկատուելու գրաւել Վոլիոտա փողոցի Օսմանեան Բանկին առջեւ, որ միջազգային գրամագրութեան միջնաբերդն էր կայսրութեան մայրաքաղաքին ։

Գրամատունը անունով մեկն «օսմանեան» էր։ Գրամագլուխը կը պատկանէր Ռոթշիլտներուն, մանաւանդ Ֆրանսա – Անգլիացիներուն ։ Տնօրէնը կը՝ Սըր Էդուարդ Վինսըն, փոխտնօրէնը՝ Ֆրանսացի՝ Օպլինօ ։ Աւելի քան պաշտօնեաներու մեծամասնութիւնը եւրոպացիներէ կը կազմուէր ։

Գրամատունը անհիմն օրէն հաստատուած էր, որ եթէ յաջողէին գրաւել գրամատունը եւ վերի բանել նեղսիրտ եւրոպացի պաշտօնեաները՝ սպառնալով օգը ինքնիշխանութեան մեծ դեսպանները մեկնելով մեկեկին, Պոլսոյ դեսպանները անմիջապէս պիտի մտնէին, իրենց տաճկական պահակ – զինուորները ցամաք հանելով ։ Կարենային կամիկին կոմիտէն նախապատրաստած էր յայտարարութիւն մը՝ խմբագրուած Գարեգին Փաստրմաճեանի (Ազգէն Գաբօ), Ա· Վահան Պաշտարեանի (Բոբիս) ձեռքով Լաւոն Նէվրուզի (Մրտօ) ձեռքով Օթոմանի գրաւումէն անմիջապէս վերջ ։

Տեղական յօդուածներէ բաղկացած այս յայտարարութիւնը պարզապէս բարեվարութիւնը կը պահանջէր, «Մայիսեան Ծրագրի» ընդլայնումով ։ Գլխաւոր կէտերն էին՝

Նշանակել եւրոպացի մարզպան մը Հայաստանի համար, ընտրուած վեց մեծ պետութեանց կողմէ ։ Մարզպանը պէտք է նշանակէ վալիները, միւթասարըֆները եւ գործադիրները ։ Կազմակերպել ոստիկանները միլիցիա՝ եւրոպացի սպաներու հրամանատարութեան տակ ։ Դատական բարենորոգումներ եւրոպական գրութեամբ ։ Ազատութիւն կրօնի, կրթութեան եւ մամուլի ։ Ջնջում յետնեալ տուրքերու ։ Հայերէն բանտարկուած անձերուն անմիջապէս վերադարձնել տէրերուն ։ Ազատ վերադարձ բոլոր հայ գաղթականներուն ։ Ընդհ· նեղութեան հայ քաղաքական յանցաւորներուն ։ Այս պահանջներու գործադրութեան հրահրելու համար Հայաստանի գլխաւոր մէկ քաղաքին մէջ հաստատել եւրոպացիներէ կազմուած ոստիկանական յանձնաժողով մը ։

Այս յայտարարութիւնը հայերէն, թուրքերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով տպուած՝ տարածուած է Պոլսոյ մէջ գլխաւոր վերջ ։

Պանք Օթոմանի գրաւման գործողութիւնը յանձնուած էր Բարդէն Սիւնիի, օգնական նշանակուած էին Արմէն Գարօ եւ Հայկ Թիւրեաքեան (Հրաչ)։

1896 Օգոստոս 14 – 26ին Զօրեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 1ին նախատեսուած 75ի փոխարէն 26 ֆէտայիներ կը գրաւէին Օսմանեան գրամատունը, ահռելի սուրի մատնելով 154 պաշտօնեաներն ու յաճախորդները, որոնք մինչեւ վերջ հանդարտ մնացին՝ վախնալով յեղափոխականներու սպառնալիքէն ։

Բարդէն Սիւնի գոհուած էր գրամատան գրան առջեւ, ձեռքի ռումբերու պայթիւնէն մարմինը բոլոր բիրի եղած ։

Հակառակ այս մեծ կորուստին, ձեռնարկը պահպանեցաւ մեծ յաջողութեամբ։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԵՄԷՆԻ ՇՈՒՐՋ

Երեքշաբթի, ժամը 14·10ին, Սկուտական Արարիոյ Թագաւորը՝ Ֆէյսալ, եւ նախագահ Նասր առորակրեցին եմէնի պատերազմին վերջ տուող համաձայնագիրը մը։ Համաձայնագիրը, որ նոյն իրի – կունը ամրագրուեցաւ Հրատարակուե– ցաւ, անմիջական դիմագրաւ մը որո– շումով կը յայտարարէ ։–

Ա·– Սկուտական Արարիա յանձնառու կ'ըլլայ զօրեցնելու եմէնի համար որ – եւէ օգնութիւն եւ չգործածելու իր հո – ղամասը եմէնի դէմ, իր կարգին, Արա – բական Միացեալ Հանրապետութիւնը կը խոստանայ քաշել իր զօրքերը եմէնէն վեց ամիսներու ընթացքին մը ընթացքին, 1965 Նոյեմբեր 23էն սկսած ։

Բ·– Ամէնէն ուշը 1966 Նոյեմբեր 23– ին, եմէնի բնակչութիւնը յատուկ հան – րաքուէով պիտի ընտրէ իր փոփոքած վարչակարգը — Հանրապետութիւն կամ միապետութիւն ։

Գ·– Հանրաքուէի թուականէն առաջ, « անցքի այս շրջանին» համար պիտի կազմուի կառավարութիւն մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ պատ – րաստել հանրաքուէն։ Այս կառավարու – թիւնը պիտի ընտրուի ժամանակաւոր « ժողովի» մը կողմէ, կազմուած ժող – ովուրդին զանազան հոսանքներէն նե– կայացնող յիսուն անդամներէ ։ Այս «ժո – ղովը» իր առաջին նիստը պիտի գումարէ 1965 Նոյեմբեր 23ին, Հարաճի մէջ։ Սէ – ուտական Արարիա եւ Ա· Մ· Հ· պիտի աջակցին յիշեալ «ժողովին» կազմու – թեան, պիտի ընդունին իր որոշումներն ու օգնեն անոնց գործադրութեան։ Զէ – նքը յանձնախումբ մը, կազմուած Սէու– տական Արարիոյ եւ Ա· Մ· Հ·ի ներկա – յացուցիչներէն, պիտի հսկէ հանրաքուէ– ին՝ եթէ երբեք եմէնական «ժողով»ը յարմար նկատէ ։

Այս համաձայնագիրը, որ վերջ կուտայ տարիներու եղբայրասպան կռիւներուն, կատարեալ յաջողութեամբ պսակուելու համար կը կարօտի Գահերկի եւ Ռիատի բարեկամացոյցութեան ու անչահախնդիր գործակցութեան։ Կը բաւէ որ կոմիէրէն մէկը չյարգէ համաձայնագրին պայման – ները, եմէնի կացութիւնը կրնայ կըր– կին բարդանալ։ Կայ նաեւ ուրիշ հարց մը, այն՝ թէ ի՞նչպէս պիտի ընդունին այս համաձայնութիւնը Սալալ եւ Պա – տը։ Ձէտտահի մէջ նեկայ չկին եմէնա– կան պատուիրակութիւնները, թէեւ Ֆէյ– սալ ու Նասր կը վստահեցնեն թէ կը գործեն իրենց պաշտպանած կոմիտեին համաձայնութեամբ։ Պատգութեան ի նպաստ տուեալ մըն է նաեւ տարիներու պատերազմին պատճառած յոգնութիւնը, որ ընդհանրապէս լաւ խորհրդատու մըն է, եւ հատնարար ոտիկ կոմիները հա – մաձայնելու եւ վերաշինելու երկիրը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔ·– Նոր վարչապետը, Յիրիմ– քոս, երեքշաբթի դիչեր ներկայացուց Խորհրդարանին իր կառավարութիւնն ու պարզեց իր ծրագիրները։ Շատ խելացի– օրէն, Յիրիմոքոս, որ կը նկատուի Նո – վատն անդրազգատելիօրէն ունի բարձր անձնաւորութիւն մը, յանձնառ տարնա– պը ներկայացուց անտեսական գետնի վը– րայ ։« Իմ կարծիքովս, ըսաւ ան, ներ– կայիս անտեսական հարցերն են կարեւո– րը։ Քաղաքական խռովութիւնները պատ– ճառ եղան որ երկրի անտեսութիւնը տուժէ։ Ասկից չափազանց ծանրակշիռ է մեր երկրին համար, ուր բոլոր ճիգերը հարկ է ձգտին դէպի անտեսական զար – գացում, մինչեւ որ ամուր հիմերու վրայ հաստատուի ընկերային մեր յառաջդի – մութիւնը »։ Քաղաքական դէպերուն հա– մառաձայն Յիրիմոքոսի այս մօտեցումը լա– ւատես ձեւն է տալնապին դուրս դալու, եւ վստահութիւն ապահովելու շատ ա – ւելի հաւանականութիւն ունի, քան իր նախորդները։ Մինչ խորհրդարանին մէջ Յիրիմոքոս իր ծրագիրները կը պարզէր, փախանորդուած համախոհները ցոյց մը կը կազմակերպէին Կլորիա թատրոնին մէջ։ 6 – 8000 ցուցարարներ խմբուած է– ին թատրոնին չուրջը ։ Ազատվութեան ուժերը սակայն կը հսկէին եւ ցուցարար– ները ցրուեցան, առանց միջադէպի ։

ՄՈՍԿՈՒԱ·– Խորհրդային Միութիւ – նը մտահոդութիւններ ցոյց կուտայ Քաշ– միրի կացութեան հանդէպ ։ Այն վախը, թէ Ասիոյ մէջ կրնայ ծայր տալ պատե – րազմի երկրորդ բոյն մը եւ նոր վէրք մը բացուիլ Խորհրդային Միութեան եւ Չի – նաստանի սահմաններուն վրայ, տագնա– պի մատնած է Խորհրդային զինուած – ները։ Կոսիկին պատգամները գրկած է Այուպ Խանի եւ Շաստրիի, իսկ «Պրաւ– դա»ի մէջ տպուած է Քաշմիրի չուրջ հա– մաձայնութեան կոչ մը, ուր Խորհրդային Միութիւն կ'առաջարկէ միջնորդ հան – դիսանալ։ «Խորհրդային Միութիւնը, կ'ըսէ կոչը, կը մերժէ ընտրութիւն մը կատարել «հնդիկ իր հին բարեկամին» եւ փաքիստանցի բարի դրացիին միջեւ, խնդրի մը չուրջ՝ «որ առկծուած է դաղթարարներէն եւ բորբոքուած աչ – խարհականներէն ։ Կարեւորը վէճը լու – ծելն է ։ Մենք պիտի փափաքէինք որ մեր յարաբերութիւնները սառարեն Ասիոյ կայունութեան եւ նպաստեն Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի փոխյարաբերութիւննե – րու բարելաւման ։

ԴԱՄԱՍԿՈՍ·– Ընդարձակուած Խոր – հուրդին կազմութենէն ժամ մը ետք, Խորհուրդին փոխ նախագահը՝ Աթասի, արտասանած է ճառ մը, ուր չէշտած է թէ այս համախմբումը կը ներկայացնէ «ժո– ղովուրդին համար իրական ժողովրդա – վարութիւնը »։ Դատապարտելով արեւ – մըտեան ճեւի խորհրդարանային դործու– նէութիւնը, ինչ որ ցարդ է պօրու էր Սուրիոյ մէջ, յայտարարած է թէ այդ դրութիւնը կը ներկայացնէր «քաղաքա – կան աւատապետութեան եւ անտեսական աշխարհակալութեան կեղծ ժողովրդավա– րութիւնը »։ Աթասի նշած է թէ նոր խոր– հրդարանը պիտի խմբագրէ սահմանա – դրութիւն մը, որ հարկ է հանրաքուէով մը վաւերացուի՝ վերջ տալու համար ներկայ փոխանցման ժամանակաշրջանին։ Փոխանցման այս ժամանակաշրջանը հարկ է վերջ գտնէ 1967ին։ Խորհուրդի 95 ան– դամներուն մաս կը կազմեն նաեւ Պաաս կուսակցութեան հիմնադիրն ու տեսաբա– նը՝ Միշէլ Աֆլաք եւ Խորհրդարանի նախ– կին նախագահը՝ Սալահ Պիթար ։

«ՁԵՄԻՆԻ 5» հինգերորդ օրն է որ կը դառնայ երկրի չուրջ։ Տիեզերագնաց – ները՝ Քուփըր եւ Գոնրատ քաջառողջ են ու լաւ տրամադրուած։ Երեքշաբթի գի – շեր Քուփըր եւ Գոնրատ կրցան մօտենալ «Երեւակայական» արբանեակի մը ։

ՍԱՅԳՈՆ·– Վիէթքոնկները անակընկալօրէն յարձակած են Պիէն – Հօայի օ– դակայանին վրայ։ Վնասուած են 49 օդա– նաւեր։ Բոլոր օդանաւերն ալ, բացի երեք հատէ, պիտի կարենան 72 ժամ ետք կրկին թռչիլ ։

ՀՈՆԿ ՔՈՆԿ·– Ամերիկեան պինուրա – կան օդանաւ մը, որ «ժողայիններ» եւ օ– դաչուներ կը փոխադրէր Տա Նանկ, թը– ռիչքի ընթացքին ջախջախուեցաւ Քայ – թաքի օդակայանին մէջ։ 58 պինուրներէ մեռան։ Կրցան ազատիլ 13 հոգի, որոնց երբեք ծանր վիրաւոր ։

ԺԸՆԵՒ·– Խորհրդային Միութիւն տե– ղեկացուցած է Առաջադահական Միջազ– գային Կոմմակերպութիւնը Ասիոյ իր հո– գամասերուն վրայ ծայր տուած քոլերայի համաճարակի մը մասին։ Սահմանափակ համաճարակներ նկատուած են Քարա – Քալփաքի ինքնավար հանրապետութեան եւ Խորեզմի շրջանին մէջ (Ուզպեկիս – տան)։ Խորհրդային Միութիւն փոստահե – ցուցած է Առաջադահական միջազգային կոմմակերպութիւնը թէ ապահովութեան բոլոր միջոցները զործադրուած են՝ իր եւ Ասլանխոտանի ու Իրանի սահմաննե– րուն վրայ ։

ՄՈՍԿՈՒԱ· — Խորհրդային Միութեան օգուժի օդուան ուժերով, խորհրդային հետաքրքիր գտան վայրկեան առ – թեամբ ներկայացուցած է օդանաւ–հրը – թիռի մը պատկերները, որ, թոռնակին համաձայն, կարող է թշնամի օդանաւերը հարուածել նոյնիսկ երբ չափազանց բար– ձրը ու արագ կը թռչին ։ Պատասխին վը– րայ օդանաւ – հրթիռը չափազանց արագ կ'անցնէր, այնպէս որ անկարելի էր նպա– տել իր յատկանիշները ։ «Կարմիր դրօշա– կի» (խորհրդային բանակին թեւերը) մէջ տպուած յօդուածի մը համաձայն «Խոր – հրդային Միութիւն իրագործեց թռիչք մը, վարուած օդաչուին, ժամական 6500 քմ· արագութեամբ եւ 95000 մեթր բար– ձրութեան վրայ ։ Մինչեւ օրս ամերիկեան Իfu – 15 օդանաւն է միայն որ հա – սած է ժամական 6·693 քմ· արագու – թեան եւ 107·960 մեթր բարձրութեան ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ԵՐԵՍՓ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՇՆ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 19ին տեղի պիտի ունենան Գանի Գունտէսթագին ընտրութիւնները : Մօտ 38,5 միլիոն Գերմանացիներ ընտրելու իրաւունք ունին՝ 58 միլիոն բնակչութեան մէջ : Արդարօրէն կ'ուսումնասիրուի բնակչութեան թիւը, ոչ միայն բնական բազմածնութեան հետեւանքով, այլեւ ներգաղթողներու եւ նոր հպատակութիւն ստացողներու յաւելմամբ : Մինչդեռ նկատելի է որ Արեւելեան Գերմանիոյ վերջին վիճակագրութեամբ՝ այս երկրամասին բնակչութեան թիւը 17 միլիոն մնացած է, թէեւ Վիլլի Պրանտ, սխալմամբ անչուշտ, իր մէկ ճառին մէջ 18 միլիոն յայտարարեց :

Քանի տարի առաջ պարտուած Գերմանիան է որ, թէեւ կիսուած եւ կիսանկախ, կը վերականգնի, եւ ահա հինգերորդ ընտրութիւն. ժողովն է որ ամրակալական ընկերակցութիւններու հիման վրայ պիտի կազմուի :

Հակառակ արտաքին քաղաքական ձգնաժամներու, անվստահութեան եւ չհամաձայնութեան, դերման դաշնակցային հանրապետութիւնը կատարած է անտեսական, ճարտարարուեստական, չինարարական եւ ընկերային նուաճումներ, որոնք օրինակ կրնան ծառայել յոխորտացող երկիրներու : Բայց անլոյծ կը մնայ վերամիացման խնդիրը, որ, Արլնա-ուրբէն մինչեւ Էրհարտ, տասնեւհինգ տարուան մէջ գործող կառավարութեանց դէմ նպատակին եղած է :

Ռամկավարական երկիրներու մէջ քննադատութիւնը հանրային կեանքի հիմնական սկզբունք է, հետեւաբար գործունէութիւնը անխուսափելի է : Ուրեմն ժողովուրդը կառավարութենէն կը սպասէ յաջողցնել Գերմանիոյ վերամիացումը : Ո՞ր կուսակցութիւնը, սակայն, համաձայնութեան կրնայ խոստանալ վերամիացումը, երբ այնքան փորձեր ապարդիւն անցած են եւ խնդրին լուծումը մեծապէս կախում ունի արտաքին ուժերէ :

Քրիստոնէական – ռամկավար կուսակցութիւնը Արլնաուրբի դիմաւորութեամբ, իբր Գունտէսքանցլէր, փորձեց Գոլլհանկի հետ, բայց փոխադարձ դեսպանական յարաբերութիւններ հաստատելէն եւ վար դրուած ռազմապէրիները ուշ վերադարձնելու համաձայնութենէն եաք, չկրցաւ վերամիացման նպատակին հասնիլ : Իր յաջորդը, նոյն կուսակցութենէն, Լուտվիկ Էրհարտ, հակառակ խոստումներուն չյաջողեցաւ այս ծրագրին մէջ, նոյնիսկ, ինչպէս ինք կը յայտարարէ հիմա, խրուշչեւ խոստացած էր Պոն այցելել եւ համաձայնութեան եզր մը գտնել, բայց հրաժարումին պատճառը չուվ հարցը մնաց առկախ, եւ անոր յաջորդին ուղղուած հրաւէրները անպատասխանի մնացին :

Այժմ Վիլլի Պրանտ կը պնդէ թէ ամէն ձեւ փորձելու է սովետներուն հետ բանակցութեան համար, իսկ իրեն զօրավիգ ըլլալ կը խոստանայ նոյնինքն Ուլպրիխտ, Արեւելեան Գերմանիոյ «պետական խորհուրդին նախագահը», պայմանով որ ... Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը, Պրիւքի կառավարութիւնը, մերժէ սպառազինումի արեւմտեան ծրագիրները, հիւլէական զէնքը, ընդունի անջատուած արեւելեան սահմանները, եւ վերջապէս դառնայ ... համաձայնավարական Գերմանիա մը : Պրանտ յայտարարեց, թէ Ուլպրիխտ միջամուխ ըլլալու իրաւունք չունի երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ, բայց արեւելեան կողմէ զարձեալ առաջարկ կը տրուի, որ եթէ Պրանտ Սեպտեմբերի 19ին մեծամասնութիւն չունի, յաջորդ օրն իսկ կրնայ Մոսկուա հրաւիրուիլ :

Կարելի չէ ըսել թէ այս ուղղութեամբ ընտրութիւնները բացարձակ դիրքառումի մը մէջ կը մտնեն, որովհետեւ այս առաջարկները նոյնիսկ Պրանտի սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութեան կողմէ դրեթէ աննկատ կը թողուին : Միայն կարեւորութեամբ կը չեշտուի ընդդիմադիր այս կուսակցութեան կողմէ թէ չատ առիթներ փախցուած են՝ երբ սովետները տրամադիր էին 1954ին եւ ընդհատաբար : Ամէն պարագայի՝ Վիլլի Պրանտ կողմնակից ըլլալով «փոքր քայլեր առնելու» քաղաքականութեան, իբր չօշափելի յաջողութիւն ցոյց կուտայ տարիէ մը ի վեր դոյութիւն ունեցող համաձայնութիւնը, որով օտնական օրերու առթիւ արեւմտեան Պերլինէն արեւելեան Պերլին ազգականներու այցելութիւնը յատուկ հրամանի տակով արտօնուեցաւ :

Ներքին քաղաքականութեան մարդին մէջ կան անչուշտ դանազան տարակարծութիւններ, բայց ընդհանուր առումով սոցիալիստ – դեմոկրատներն ալ չափաւոր համակարծիք եղած են կառավարութեան եւ գոհացած են աստիճանաբար կատարուած ընկերային նուաճումներով : Եւ պէտք է ըսել թէ սոցիալ – դեմոկրատ կուսակցութիւնը իր սկզբնական ընկերվարական հակումներէն չատ բան վերցուցած է իր ծրագրին մէջէն եւ գործնապէս ընդհանուրին կուսակցութիւնը դառնալ ուզած է, ո՛չ թէ զուտ աշխատաւորական կուսակցութիւն : Սոցիալ – դեմոկրատներու նոր վարիչները՝ Պրանտ, Էրլէր, Վեհնէր եւայլն, որոնք 1964 Նոյեմբերին իրենց կուսակցութեան ընդհանուր ժողովէն վերընտրուեցան, կը հետեւին իրատես եւ գործնական ուղղութեան մը : Նկատի ունին, որ այսօրուան Արեւմտեան Գերմանիոյ աշխատաւորը աւելացած է չարք մը նուաճումներու, որոնք առենին պղտուած էին գործաւորդասակարգին : Ցիշել պէտք է 42 ժամ աշխատանք, գոհացուցիչ ժամավարձ, ինաւոյլական դրութիւն, ինքնաշարժ, հեռատեսիլ, ձմեռնափուռ, խոհանոցի նորոյթն կազմածները, առնուազարան, լրացուցքի գործիք, 3 – 4 շաբաթ արձակուրդ, ապահովագրութիւն եւ կենսաթոշակ : Առանք ամէնքը այլեւս աշխատանքի : Առանք ամէնքը այլեւս աշխատանքի : Առանք ամէնքը այլեւս աշխատանքի

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՀԵՏ

Օգոստոս ամիսը մեծ արձակուրդներու ամիսն է : Փարիզցիներու մեծ մասը այդ ամսուն կը լքեն ամէն ինչ ու կը փութան դէպի ծովափնեայ ամարանոցները :

Պարագան նոյնը չէ , սակայն , չարժա – նկարի ճարտարարուեստի աշխատաւորը – ներուն համար : Օգոստոս ամսուն բազ – մաթիւ ժապաւէններու պատրաստութեան կը ձեռնարկեն չարժանկարի արտադրիչ – ներն ու բեմադիրները : Արդարեւ , այս ամսուան Օգոստոս ամսուն , Փարիզի փո – ղոցներուն մէջ , կը դարձուին երկու ժա – պաւէններ , մին՝ ժաք Բլէմանի ղեկա – վարութեան տակ՝ Փարիզի ազատագրման դրուագները ոգեկոչող , միւսը՝ «Փարիզը Օգոստոս ամսուն» , Շարլ Ազնաւուրի դերակատարութեամբ :

« Փարիզը Օգոստոս ամսուն» ժապաւէ – նին նիւթը առնուած է Ռընէ Ֆալէյի հա – մանուն վէպէն , որ անցեալ տարի արժա – նացաւ Ընթէռնալիէի դրական մրցանա – կին :

Պատմութիւնն է երիտասարդ զոյգի մը , մին՝ Փարիզի մեծահամբաւ վաճառատու – նէրէն Սամարիթէնի մէջ իբր վաճառորդ պաշտօնատարող երիտասարդի մը (Ազ – նաւուր) եւ միւսը Անգլիայէն եկած զրօ – սպրջիկ պարմանուհիի մը (Սիւզան Հէյուարդ) , որոնք իրենց առաջին իսկ հանդիպումին կը կապուին իրարու զո – րովակից սէրով մը : Երիտասարդ վաճա – ռորդը կը պահէ իր ինքնութիւնը , իր վաճառորդի հանդամանքը կը թաքցնէ նկարիչ արուեստագէտի պատմուճանին ներքեւ : Պարմանուհին , իր կարգին , ար – ժանի բարձրութեան մը վրայ մնալու հա – մար , իր համեստ ծագումը կը պարուրէ անգլիական ազնուական դերդաստանի մը պատկանած ըլլալու խաբուսիկ երազան – քով :

Երկու երիտասարդները ամէն օր թէ – ւանցուկ կը ընդհատին Փարիզի փողոց – ներուն մէջ , իւրաքանչիւրը կը խօսի իր ինծու հանդամանքին մասին , դիրար չպատնէշելու մխիթարով , ու այս խաղը իրենց մէջ հետզհետէ կը ծնցնէ ճշմարիտ սէր մը :

Կուգայ սակայն բաժանման ախուր պա – հը : Անգլուհին կը մեկնի իր երկիրը , որուն մէջ առնելով Ֆրանսացի «նկարիչ արուեստագէտին » յիշատակը , իսկ երի – տասարդը վաճառորդը կը վերադառնայ իր ծանախրոնեներուն , իր երեւակայու – թեան պատատուին վրայ ամուր քանդակ – ուած ունենալով «ազնուական» Անգլու – հին չքնաղ դիմագիծը ...

×

Այս ժապաւէնը կը չարունակէն տակա – ւին ղարձնել Փարիզի փողոցներուն մէջ : Ինծի ալ համեստ դեր մը վիճակուած էր , դեր մը , որուն մէջ խաղընկերը եղայ մեր մեծանուն հայրենակիցին՝ Շարլ Ազնա – ւուրին :

Սէնի քարափնեբէն մէկուն վրայ կը դառնար մեր տեսարանը : Օդաուելով դադարի մը պահէն , մաէմիկ խօսակցու – թեան մը ընթացքին , հարցուցի իրեն .

— Վաղինակ , այս ժապաւէնէն եաք պիտի հանդստանա՞ս թէ ունիս ատրբեր ծրագիրներ :

— Գիտէ՞ք , ըսաւ , ներկայիս դրաղած եմ խիստ կարեւոր հարցով մը : Մօտիկ աղբիւրներէ տեղեկացայ թէ Ֆրանսացի մեծանուն դերասանը Ռեմիւն հայկական ծագում ունեցած է եւ իսկական անունով կը կոչուէր Գոզեան :

Իմ Էմիրեզարիոյիս յանձնարարեցի որ հետապնդէ այդ խնդիրը , պրպտումներ կատարէ Թուլուզի՝ Ռեմիւի ծննդավայ – րին քաղաքապետարանին մէջ , ձեռք բերէ անոր ծննդեան վկայադրին պատճէնը , եւ եթէ լուրը ստոյգ է , բոլոր արխիւները պիտի ուղարկեմ Հայաստան եւ կը կար – ծեմ թէ հոն՝ Հայաստանի թատերական թանգարանին մէջ արժանի տեղ մը կը յատկացնեն Ռեմիւ – Գոզեանի համար :

Աւելա մեկ օրինակն է միայն մեր վա – դինակին իր ծագումին հետաքրքիր մը – նալուն :

×

Ուրիշ դադարի մը պահուն , երբ դար – ձեալ միասին էինք իրեն հետ , կը խօսէ – ինք հայերէն , հակառակ Ֆրանսացիներ – րով չըլլալուստուած ըլլալնուս :

Երիտասարդը կը մօտենայ ինծի , ու կը հարցնէ հայերէն .

— Ժամը քանի՞ն է ...

Կը նայիմ թեւիս ժամացոյցին ու կը պատասխանեմ .

— Ժամը չորսին քսան կայ ...

Այս անգամ , երիտասարդը անուշ ժպի – տով մը , եւ Ֆրանսերէն , կը պատասխա – նէ .

— Այդքանը տակաւին չեմ հասկնար , բայց կը յուսամ մեր յառաջիկայ հան – դիպումին , ատոր հայերէն պատասխանը տալ ձեզի :

Կը զարմանամ ու կը հարցնեմ .

— Ուրեմն , հայերէ՞ն կը սորվիք , եւ ինչու ...

— Օ՛հ , կը պատասխանէ երիտասար – դը , կարելի բա՞ն է Շառլ Ազնաւուրի բա – րեկամն ըլլալ ու հայերէնը չսիրել եւ չսորվիլ ...

Այս ալ ուրիշ օրինակ մը չէ՞ մրեթէ :

×

Երեք օր մնացի իրեն հետ : Երեք օր – ուան ընթացքին ալ մեր բոլոր խօսակցու – թիւնները անցան հայերէն : Անդամ մը ներկայացուց զիս Սիւզան Համֆայրին : Ֆրանսերէն սկսաւ իրենց խօսակցութիւ – նը , ու մէկէն մը՝ չարունակուեցաւ անգ – լերէնով :

Բան չէի հասկնար անշուշտ : Երբ վեր – ջացաւ իրենց խօսակցութիւնը եւ անգ – լիացի դերասանուհին կանչուեցաւ բեմա – դիրին կողմէ , հարցուցի .

— Վաղինակ , ի՞նչ ըսիր , զիս ներկա – յացնելէ եաք :

— Ըսի թէ , պատասխանեց Շառլ Ազ – նաւուր , հայ ժողովուրդը չատ հին ա – ւուրց ժողովուրդ մըն է , ստեղծագործ եւ տագնդաւոր , ու աշխարհին տուած է արժէքաւոր մարդիկ ...

Հպարտութեամբ ուռեցաւ կուրծքս : Անսահման հիացումով մը նայեցայ ի – րեն : Բառ մը չարտասանեցի : Բայց ինք՝ Վաղինակ Ազնաւուրեան հասկցաւ իմ լուռ հիացումիս բովանդակ իմաստը :

Մէջտղային արուեստի հրապարակին վրայ անհասելի բարձունքի մը հասած Շառլ Ազնաւուր , հաւատարիմ իրեն ծը – նունդ տուող աղնուագարմ ցեղին , չի մոռ – նար երբեք որ ինք ծնած է՝ Վաղինակ Ազնաւուրեան :

Ի՞նչ զեղեցիկ օրինակ բոլոր անոնց հա – մար , որոնք այս չողշողուն մեհեանին միւս երեսը կը ներկայացնեն , որ ... մը – ռայլ է ու մութ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԻՔԵԱՆ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՍԵՒ ԾՈՎԸ «ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԾՈՎ»

Մոսկուայէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թըր – քական թերթերուն թէ կոմկուսին Գեր . Խորհուրդին անդամ Պոտգորնի , որ մէջո – ցէ մը ի վեր չէր տեսնուեր , Սեվաստա – փոլի մէջ հեռաւեսիլէն խօսելով ,Թուրք – եւխորհ . բարեկամութեան մասին կ'ար – տայայտուի և կ'ըսէ թէ Սեւ Ծովը այլեւս դարձած է «Բարեկամութեան Ծով» :

Նոյնպէս , Վորոնով , որ երկար առեն է ի վեր անհետացած էր , երեւան ելած է յանկարծ կրեմլինի մէջ , Ուկրանական վարչապետին ի պատիւ սարքուած ճաշ – կերոյթի մը ընթացքին :

ՄԻՇՏ ԿԻՒԼՊԻՆԿԵԱՆԸ

Պոլսոյ «Ըօն» թրքական շաբաթաթեր – քին մէջ կը կարդանք —

« Ապահովամիտը տապալող Երիտա – սարդ Թուրքերը չկրցան խորտակել օսար առանձնաշնորհումներուն եւ անոնց տէ – րական դործակիցներուն իշխանութեան չղթաները եւ երկիրը փրկել անոնց ազ – դեցութենէն : Կիւլպէնկեանը , որուն զա – ւակը այսօր իբրեւ Թուրքի բարեկամ՝ մեր կուրծքին կը սեղմենք մեծ անգիտու – թեամբ մը , խորհրդականն էր այդ չըր – ջանի երմտական Նախարարին՝ Ճաւիտ պէյի : Այն Ճաւիտ պէյին , որուն համար կ'ըսուի , թէ Լոզանի Խորհրդաժողովին ալ սեռա յարաբերութիւններ կը մշակէր անգլիական պատուիրակ՝ Լորա Քըրզընի հետ : Շէյխ մարդն էր կիւլպէնկեան , որ իր այս խորհրդականութեան վարձքը առացաւ՝ Միջին Արեւելքի քարիւղը Անգ – լիացիներուն նուիրելով եւ ինքն ալ՝ Շէյ – խի անունով Մուսուլի քարիւղին մենա – շնորհը ձեռք ձգելով » :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍՈՉԻ ՄԷՋ

Թուրք լրագրողները կը պատմեն թէ Իւրկիւպլիւ , տիկնոջը , ծերակուտական Նաւիր Նաւիի , երեսփոխաններէն Ձի – հատ Պապանի , Նիհատ Քիւրչատի եւ Մոսկուայի Թրքական դեսպան Հալէֆօղ – լուի ու պատուիրակութեան կարգ մը ան – դամներուն ընկերակցութեամբ կ'երթայ մինչեւ Սոչի (հոն ուր սովորաբար կը հանդստանան Խորհ . Միութեան վարիչ – ները) :

« Խորհ . Միութեան նախագահ Միկոյ – եան ժամը 12ին կնոջը եւ պատկիներուն հետ Թուրք վարչապետ Իւրկիւպլիւն ու պատուիրակութեան անդամները դիմաւո – րեց ծովեզերեայ եւ եղեւիններով չրջա – պատած վիլլային պարտէզին մէջ :

Միկոյեան մօրեղբոյն զգեստ ու սիօր կօշիկ մը կը կրէր : Իրեն կը ծանօթացուին Տիկին Իւրկիւպլիւ , տղան՝ Հայրի Իւր – կիւպլիւ եւ Թուրք պատուիրակութեան միւս անդամները : Միկոյեան ցաւ կը յայտնէ թէ չէ կրցած Մոսկուայի մէջ դիմաւորել Թուրք հիւրերը :

Ապարանքին առաջին յարկի ծովահայ – եաց սրահին մէջ Իւրկիւպլիւ ու Միկոյ – եան դէմ առ դէմ կը նստին սեղանին դը – լուխը : Իւրկիւպլիւի ձախակողմը՝ մեծ դեսպան Հալէֆօղլու , ծերակուտական ու երեսփոխանները : Միկոյեանի քովն ալ Անգարայի խորհրդային մեծ դեսպան Ռիժով : Երբ չարժանկարիչներն ու լու – սանկարիչները կ'աչխատէին , Իւրկիւպ – լիւ ըսաւ Միկոյեանի .

— « Այստեղ չատ մօտ է Թուրքիոյ » : Միկոյեան պատասխանեց .

— Մօտ է բայց դիմացի կողմը չեմ կրնար տեսնել :

Իւրկիւպլիւ ալ խմաստալից ձեւով ը – սաւ .

— Ի մօտոյ օդերը պիտի բարելաւուին , չատ հանդիստ պիտի տեսնէք :

Ցետոյ սրահէն հանուեցան լրագրող – ները : Իւրկիւպլիւի հետեւորդ Թուրք լը – րագրողները երթանցքը մնացին :

Իւրկիւպլիւ եւ հետեւորդները կէսօրին ճաշեցին իրբեւ Միկոյեանի հրաւիրեալը :

ՄՋԿԻԹԻՆ ՄԷՋ

Ֆաթիհի մզկիթին մէջ առաւօտեան աղօթքէն եաք « ակքոլթէկ հաղուող կի – ներուն» պատճառաւ կռիւ ծագեցաւ եւ Պուրհան Քուպիլայ անուն երկրագործա – կան փորձագէտ մը աւելի կոթով ծեծ կերաւ միւէզզինէն : Պնդուեցաւ թէ քա – րոզչն եաք ծայր առած վիճաբանութեան ընթացքին՝ Պուրհան Քուպիլա ատրճա – նակ քաշած է տասը հոգիի վրայ :

Հաւատացեալները հետապնդած են Քուպիլայը , որ աւելի կոթով վիրաւոր – ուելէ եաք գինքը հետապնդողներուն վրայ նետած է ատրճանակը ու խոյս տուած է :

Վիրաւորեալ Քուպիլայ կը յայտարա – րէ թէ երկու օր է Ֆաթիհի մզկիթը կ'եր – թայ , տէհոլթէ հագուած կիները «կէչ» են կ'ըսէ հօճան : «Ո՛չ , չի կրնար ըլլալ , կ'ըսէ Քուպիլայ , իմ կինս ալ կարճ թեւով չրջագգեստ կը կրէ , մէջէ՞ն ալ գէշ է» : «Այո» կը պատասխանէ հօճան : Եւ Քու – պիլայ այսպէս ըսող հօճային մօրուքը բռնելով կը քաշէ : Ցանկարծ կը պաչար – ուի և պարնող զարնոցի , բռունցքով , ա – ւելի կոթով : Ուսաի Քուպիլայ ատրճա – նակը կը քաշէ :

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԼՈՒԽ

Ընկերութեան վերջին անդամը Թուխ դոյնով երիտասարդ մըն էր , փայլուն եւ կոր ղէմքով , որ կը հետեւէր Գարլոթա Առամսի : Սկիզբէն ի վեր թերահաւատ էի այդ հիւրին լրջութեանը մասին եւ , իրա – պէս , կը հաստատէի որ չափազանցուած քանակութեամբ կուլ կուտար չամիան – ներ :

Մինչեւ ընթրիքին առաջին էջը մեռե – լային լուութիւն մը պահեց ան եւ բռնեց դիրքը մարդու մը , որ կը կարծէ վիրա – տուած ըլլալ : Վերջաւորութեան մօտ , վատահելով ինծի իրբեւ հին բարեկամի մը , խօսեցաւ .

— Կը հասկնաք իմ մտածելակերպս , չէ՞ , թափանցած էք անոր խորը , այնպէս չէ՞ : Ահաւասիկ , եթէ երբեք կին մը ան – դաղար քննադատէ ձեզ եւ արհամարհէ բոլոր ձեր ծրագիրները , երբոր ը – նած չըլլաք երբեք որեւէ բան մը՝ ուրի – շէ մը աւելի բարձր ձայնով ... Արդէն կիները չեն թողուր որ իրենց ուղեցոյն վրայ կոխուի : Ցայտնի է արդէն .— սրբագործուած ընտանիք մը , հարիւր առ հարիւր ամերիկացի ... Ա՛խ , պէտք է խոստովանիլ որ առաքինի աղջիկ մըն է .. Բայց ըսէք , խնդրեմ , ի՞նչ կ'ուզէի ը – սել ...

— Կ'ըսէիք թէ բախտաւոր չէք դուք :

— Իսկապէս : Փոխառութիւն մը ըրի դերձակէս , որ կարենամ այս երեկոյթը ընծայել իրեն : Իմ դերձակս չատ հա – ճոյակատար մէկն է : Տարիներէ ի վեր չատ դրամ կը պարտիմ իրեն ... ասիկա կապ մըն է իր եւ իմ միջեւ ... չատ հաստատուն կապ մը ... Դուք եւ ես ... Դուք եւ ես ... բայց , չոր առտնայ , դուք ո՛վ էք որ ...

— Ես , Հաստինակ կը կոչուիմ :

— Կարելի բան չէ : Կրնայի երդուիլ – նել , որ կը խօսէի իմ վաղեմի բարեկա – միս՝ Սիմենաէր Փօնէսի հետ : Սիմենաէ՛ր Փօնէսը ... վերջին հանդիպումիս՝ հինդ ոսկի փոխ առի իրմէ : Եւ եթէ կ'ուզէք իմ կարծիքս դիտնալ , ահա .— Մարդիկ զար – մանալի կերպով իրարու կը նմանին եւ եթէ երբեք մենք Զինուցիներու խումբ մը ըլլայինք , բնաւ պիտի չկրնայինք մէկը միւսէն զանազանել :

Տիրօրէն իր դլուխը չարժեց , ապա կուլ տուաւ բաժակ մը չամփանեա :

— Այդն պարագայի տակ , դիս սեւա – մորթ մը չեն կրնար կարծել երբեք :

Այս նկատողութիւնս , յայտնի էր , որ մեծ հաճոյք պատճառեց իրեն :

— Կեանքը միշտ իր լաւ կողմէն ընդու – նեցէք , սիրելի բարեկամս : Հարկ չկայ չատ մտահոգուելու : Աւելի ուշ , երբ եօ – թանասունչինդ կամ ութսուն տարեկա – նին թեւակոխեմ , հարուստ մը պիտի ըլ – լամ : Այդ ժամանակ հօրեղբայրս մեռած կ'ըլլայ արդէն եւ ես կրնամ դերձակիս ունեցած պարտքը հատուցանել :

Այդ մտածումը ծիծաղ պատճառեց ի – րեն : Թէեւ դինով կ'երեւէր , բայց հա – մակրելի մէկն էր :

Գարլոթա Առամս իր աչքին պոչով կը հետեւէր իրեն , եւ իր արտօրէն նետած հայեացքներէն վերջ , թողուց սեղանը :

— Շատ ազնիւ եղաք ընդունելով մին – չեւ յարկաբաժինս բարձրանալ , ըսաւ ա – նոր ժամն : Ցանգստարաստից կարգի հա – ւաքոյթները կը պաշտեմ ես : Իսկ դո՞ւք :

— Ես՝ ոչ , պատասխանեց չոր կերպով Միս Առամս : Ես կը նախընտրեմ նախ խորհիլ , ապա դործել : Եւ այս ձեւը չատ մը տաղտուկներէ հետու կը պահէ զիս :

— Ինչ որ ալ ըլլայ՝ մտածման ձեր այդ եղանակին արդիւնքը իրաւացի կ'ընէ ձեզ , ըսաւ ժանն չատ բարեկիրթ կերպով : Ես բնաւ այնքան խնդացած չէի , որքան այս դիշեր , ձեր ներկայացման պահուն :

Գարլոթայի դիմադիծը մեղմացաւ :

— Որքան սիրալիր էք : Բոլոր սկսնակ – ներուն պէս , ես ալ քաջալերանքի պէտք ունիմ :

— Գարլոթա , մինչդեռ իրեն ընկե – րակցողը թանձրացեալ կոկորդով մը , բարի դիշեր մաղթեցէք բոլորին եւ չնոր – հակալութիւն յայտնեցէք ժանն մօրա – քոյրին , իր այս սքանչելի ընթրիքին հա – մար եւ մեկնինք :

Ու երկու անդամ փորձելով չատաչա – նալ , յաջողեցաւ վերջապէս հասնիլ դը – ռան :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար .)

Այրի Տիկին Մանուկ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տաթօնեան եւ զաւակներ – ը՝ Նատիա եւ Լիլիան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տաթօնեան եւ զաւակները՝ Վազգէն, Տընիզ եւ Ազա, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Տաթօնեան եւ զաւակները՝ Մկլին, Վահակ եւ Սաթօ, Այրի Տիկին Արշալոյս Էքսէեան եւ զաւակները՝ Գոհար, Պերճ եւ Մարի – Ժան, Յարութիւն Ներսէս – եան եւ զաւակները (Սոֆիա), Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տալաքեան եւ զաւակները (Երեւան), Պալթայեան ընտանիքները (Փլօվտիվ), Տէր եւ Տիկին Մաչիկ Պըզ – տիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Տաճատ Կարապետեան եւ զաւակները, Պըզտիկեան ընտանիքները (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Յովսէփեան եւ զաւակը, Պօյնիքեան ընտանիքները (Փարիզ եւ Ե – րեւան), Այրի Տիկին Գարագեան եւ զաւակները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, քրոջ, զարմիկին եւ աղ – գականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տալաֆլեան, Մալկարացի)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 21ին, 81 տարեկանին :

Մարմինը փոխադրուած է Եկեղեցի :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ (27 Օգոստոս) ժամը 14ին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, 15 Բիւ ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի փո – խադրուի Փանթէոնի Փարիզիէն գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Զապէլ Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Թէրայր Վարդերեսեան, Տէր եւ Տիկին Էլիզ Սարաֆեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա – տարուի 29 Օգոստոս կիրակի առաւօտ, Մարթելլոյ Փառտայի Մայր Եկե – ղեցին մէջ, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ՎԱՐԴԵՐԵՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց հօր եւ եղբօր՝ Սարգիս, Բարունակ եւ Սահակ Վարդերեսեան եւ համայն Վարդերեսեան ու Սարաֆեան պերպատաններու ննջեցեալներուն հա – մար :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալներուն յի – շատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փոն սը Շէրիւի Հայ Ազգային Մի – ութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները :

Յովհաննէսեան, Ա. Ոսկանեան, Լ. Ա – ատուրեան 50ական ֆր., Մ. Ալիքեան 30, Ս. Պատմաճեան 30, Բ. Մեսեան, Ա. Շաքարեան, Թ. Յովհաննէսեան 20ական, Մխալէլեան քոյրեր 15, Մ. Համբար – ձումեան քոյր, Մ. Դամալեան 15, Ոմն, Հ. Պէրպէրեան, Շելլի Մէհմէտով 10ական, Ա. Աստուած հինդ, Զոյլ Պոյա – ճեան, Գ. Պապիկեան, Մկֆէրեան, Մ. Ղազարեան, Ն. Մուրատեան, Գ. Այդու – մանեան, Յ. Մկրտչեան, Ս. Գալայճեան, Ա. Քէչիչեան, Օ. Զիլինկիրեան, Ա. Խշ – խտեան, Օր. Տօնիկեան տասնական, Խ. Գարագաշեան 30, Վ. Օհաննէսեան, Յ. Պօղոսեան, Հ. Զազարեան, Մ. Քէչ – յեան, Ս. Ղազարեան, Պ. Կոլա – եան, Կ. Գամպէրեան, Մ. Սկֆէրեան տասնական, Տէր եւ Տիկին Շարիքեան, Մ. Պատուեան, Կ. Եբամեան, Վ. Պար – սեղեան, Ա. Սարգիսեան, Ռ. Կէնճոյ – եան, Ա. Մուրատեան, Խ. Գասունեան, Օ. Տալմաճեան, Մ. Զաքարեան, Յ. Մու – ճիկեան, Գ. Գալուստեան, Ա. Գարա – կէօզեան հինգական, Կ. Ղազարեան եւ – րիք, Անդամեան երիք ֆրանք :

Փոն սը Շէրիւն.— Ն. Անդրեան 200 ֆր., Լիմնէն Տէր Վ. քհնյ. Գարբիգեան հարիւր ֆրանք, Արմենակ Մարտիրոսեան հարիւր ֆրանք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Դէմքեր

ՎԵՐՋԻ՞Ն ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայտարարութեանց, շատեր կը շարունակեն ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւին վրայ ղրկել դրամարներ, որոնք ՅԱՌԱՋի չեն պատկանիր, այլ զանազան հաստատութեանց կամ նպատակներու :

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւը, 15069–82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻ – ԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող դրամարներու համար (բաժնեգին, ազդ կամ զոր – ձակալութիւն) :

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր դրամարները ղրկել միայն ՄԱՆՏԱ–ՔԱՌ–ԹՈՎ, ԵՐԲԵՔ «ՅԱՌԱՋ»ի Շէք – փոսթալի թիւով :

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց ստիպելու վարչութիւնը որ ամէն անգամ կրկնէ այս ազդը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »ի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Թեւար Սթեֆանեանը կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէշ – եաեան, Ֆրեսերիք Թէյտիի եւ աշա – կերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ՄԱՐՍԷյԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազդ. Առաջնորդարանի ղրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄԻ մահուան 47րդ տարե – դարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը :

Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գինն 10 ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են բնտիր թուղթի վրայ :

Առանձնաշ համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ գրատան :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Էքս – Ան – Փրովանսէն Օգոստոս 10ին, ժամը 19ին «Յառաջ»ի տարեկան բաժա – նորդագրութիւնը ըրկող անձէն կը խընդրուի անյապաղ իր անունն ու հասցէն հաղորդել վարչութեան : Իր անունին տեղը կարօնին վրայ գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն :

ՀԱՍՑԷի ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք :

Շնորհակալութեամբ

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱԻԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մու – րատեան վարժարանի սրահը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարե – շրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կա – նոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒՄԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES

ճիւղերով

Հասցէ՝—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծառայելու ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte — 30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965 — 9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches — 60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963 — 15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie — 5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit — 22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartanane — 15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ — 15 Ֆ·
ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր ճահճատակներուն, լաթակազմ — 15 Ֆ·
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ — 20 Ֆ·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈՒԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— FOURRURES —
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
27
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
27 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԹ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19393

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.393

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

—o—

Բ.— ՊՈԼՍՈՅ ՋԱՐԴԵՐԸ

Թրանսալփ արտաքին նախարարութեան պատմական Գիւանագիտական վաւերագրերը պարունակող Դեղին տետրակը՝ նուիրուած Օսմանեան կայսրութեան Բռնապետութիւնու Ծրագիրներուն, մաս առաջարար Հայկական գործերուն (1893-1897), հրատարակուած Փարիզ 1897ին, 21 էջ յատկացուցած է Հ. Յ. Դաշնակ-ցութեան կարմիր Օսմանեան Դրամատան գրաւումին եւ յարակից դէպքերուն, — Պոլսոյ Հայոց Ջարդերը, մեր պետականութեան ծանուցագրերը Բ. Դրան, ատ մերձիմի պատասխանները, եւայլն, Օգոստոս 27ին մինչեւ Սեպտ. 28, (էջ 264-294):

Նախ Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանատան գործակատար Ժ. տը լա Պուլինիէր, 1896 Սեպտ. 25ին մերձ դեսպան Փոլ Քանոն դեսպանատան Թարգմիչ ամբանգին հետզհետէ օրը օրին անցուցած մերձակայ պահած են արտաքին նախարար Գարրիէլ Հանոթօ:

Մեծ պետութեանց Պոլսոյ դեսպաններէն Օգոստոս 27ին, Սեպտ. 3ին եւ Սեպտ. 15ին տուաքական ծանուցագրեր ներկայացուցած են Բարձրագոյն Դրան՝ չէջտելով որ կառավարութիւնն է սարքած Պոլսոյ Հայերու կոտորածները:

Օսմանեան նախարարութիւնը օրեր շարունակ մերձակայ բիրեր ու գնդեր բերած է մոլեռնդ խլամ տարրերուն եւ մասնաւորապէս հայաբնակ այն թաղամասերը եւ վայրերը, ուր պիտի յարձակէին, անմիջապէս որ հրաման տրուէր:

Հրամանը նախապէս տեղեկացուցեր էին ոստիկանութեան, որ հայ յեղափոխականները կը պատրաստուէին պինդ դիմադրութիւն կազմակերպել յարձակումները կատարել մայրաքաղաքի տարածքին կողմերը: Մասնաւորապէս ցուցուած էր որ Սամաթիա Սուլու Մոնաստիրի մէջ զէնքեր տեղի պիտի ունենային:

Տեղացիները պղտչութեան համար հին ազգեր էին Սամաթիացին եւ Սան Սթեֆանոյի ապստամբած:

Նախ քան Պանք Օթոմանի պրաւումը, Յունէ պինուորները Սամաթիոյ մէջ պահած էին Միխաքեանները տունը եւ շրջակայքին կը վնասէին: Միխաքեանները առաջին ռումբը նետող պինուորներուն վրայ, որոնք յեղափոխական վարժարանի մը դիմացը կը պահպանէին:

Ռումբը նետող պինուորը սպաննուած էր, իսկ միւսները փախած էին:

Ռումբի պայթիւնը նշան եղած էր ընդհանուր յարձակման:

Ամբողջ Սամաթիա կրակոցներու տակ էր: Հայերը կը դիմադրէին, որովհետեւ գիտէին որ ներում չպիտի ունենային:

Ամբողջ գիշեր կռիւ տեղի ունեցաւ: Առտու կանուխ Սամաթիոյ մէջ կրակոցներ չէին լսուեր:

Ամբողջ օրը Սամաթիոյ մէջ ոչ մէկ կրակոց լսուեցաւ:

Ամբողջ գիշեր Սամաթիոյ մէջ ոչ մէկ կրակոց լսուեցաւ

ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԵՒ «ՀՕՄ»Ի ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

(ՀԱՅ ՕԳՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 45ՐԴ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՒՐԻԻ)

Միութեան 45րդ Պատգմ. Ժողովը դումարուեցաւ Տիթրոյիթի մէջ Յունիս 26 – 30, Ամերիկայի եւ Կանատայի 80 մասնաճիւղերէն, արտասահմանի Երջանկային Վարչութիւններէն եւ մասնաճիւղերէն 73 պատգամաւորուհիներու մաս – նակցութեամբ :

Ժողովի օրակարգը կ'ընդգրկէր կազմա – կերպութեան գործունէութեան բոլոր մարզերը,— մարդասիրական , խնամա – տարական, մշակութային ու մանաւանդ կրթական :

Մեկնելով տեղական թէ ընդհանրական բնոյթ ունեցող այն բոլոր պահանջներէն, որոնք կապ ունին մեր ժողովուրդի ըն – կերային ու յատկապէս կրթական կեան – քին հետ, 45րդ Պատգմ. Ժողովը յանգե – ցաւ կարգ մը որոշումներու, որոնք կըր – նան տարազուել իրրեւ նուիրումի եւ անխտրական ծառայութեան –ամբողջա – կան պատրաստակամութիւն մը :

Համեմատաբար նիւթական մեր կարե – լիութիւններուն եւ եկամուտի աղբիւր – ներուն, որոնք մեր ժողովուրդին ապա – հովէ զգացումներէն կը թելադրուին , Միութիւնս նախախնամական դեր կատա – րած է ու կը կատարէ աշխարհասփիւռ Հայութեան կեանքին մէջ :

70·000 տոլարի սահմաններուն մէջ էր մեր պիւտճէն՝ 1964 – 1965 հաշուակերը – պական տարեշրջանին: Այս գումարը բարձրացաւ 95 հազար տոլարի՝ 1965 – 1966 տարեշրջանին համար: Այս մասը նիւթական յատկացումներով բնորոշուող մեր աշխատանքն է : Սակայն՝ այս պատ – կերին ետեւ կայ ու կը մնայ անհամեմա – տօրէն մեծ ու փրկարար բարոյական ա – ռաքելութեան մը կշիռը, զոր կարելի է որակել միայն զոհաբերութեան եւ անվե – րապահ նուիրումի յօժարակամութեամբ :

Միութեանս 45րդ Պատգմ. Ժողովը ե – կաւ անդամ մը եւս հաստատելու թէ

1) Իր ընկերային ու մշտնջենական հա – մեմատաբար բարօր կեանքին հակառակ՝ Հայութիւնը արտասահմանի մէջ տակա – ւին կարօտ է մեր կողմէ ընծայելի նիւ – թական օգնութեան, մասնաւորաբար զո – հացում տալու համար նորահաս սերունդ – ներու նախնական թէ երկրորդական ուս – ման ծարաւին՝ անվտանգ պահելու համար լուսոյ մեր վառարանները Ցունաստանի, Միջին թէ Մերձ. Արեւելքի մէջ, նիւթա – կան կարելի յատկացումներով :

2) Ցատկապէս Ամերիկահայութիւնը , ապրեալ հայութեան իր փափաքին ու հետաքրքրութեան չնչա – տուող իր վճռակամութեան մէջ՝ կը սե – ւեռի Հայ կիներու մեր Միութեան Հ. Օ. Մ. Ը :

Բացի Ամերիկայի միջոցով հայերէնի դպրոցներուն յատկացուած աւելի քան 15 հազար տոլարէն եւ տարիներէ ի վեր Հայաստան Ջմմփի շինութեան ու Հ. Օ. Մ. Ը անունով պահուած սաներու համար տրամադրուած տարեկան մօտ հինգ հա – զար տոլարէն, անցնող տարեշրջանին 25 հազար տոլարի յատկացում մը քուէար – կեցինք՝ ի նպաստ Քալիֆորնիոյ Սրբոց Նահատակաց Նորահաստատ ամէնօրեայ վարժարանին : Այս տարի եւս, Պատգմ. Ժողովը քուէարկեց 12·500 տոլարի նոր յատկացում մը՝ Քանատայի (Մոնթրէալ եւ Թորոնթօ) մէջ հիմնուելիք հայ դըպ – րոցներուն ի նպաստ, բաւարարելու հա – մար նոյն շրջանին մէջ օրէ օր աճող հայ պատուիրի կրթական կարիքները: Զենք ուզեր յիշել տարբեր յատկացումները, ինչպէս՝ հինգ հազար տոլար, Հալէպի պատսպարանին անյետաձգելի կարիքնե – րու եւ կրթական ու մշակութային այլ պահանջներուն համար :

3) Կեանքի նոր պայմաններուն հետ՝ Հ. Օ. Մ. նոր ձեւ եւ ուղղութիւն կուտայ իր տարածուն գործունէութեան, անփո – փոխ պահելով սակայն իր բարոյական հիմնական առաքելութիւնը ,— Հայուն ինքնապաշտպանութեան բնազդը վերածել հաւաքական ուժի մը , եւ ընել այնպէս որ մը՝ որ, մեր ժողովուրդի լումաներով , կարելիութիւն ստեղծուի դէթ մասամբ սփոփելու մեր անտէրները, հոգալու՝ կենսական կարիքները մեր չքաւորնե – րուն, ու մանաւանդ անչէզ պահելու Լու – սաւորչի կանթեղները՝ հիւրընկալ եր – կիրներու տակ :

Փակելէ առաջ 45րդ Պատգմ. Ժողովի իր աշխատանքները, Միութիւնս կ'ուզէ յայտնել տարապիւռ Հայութեան եւ իր դրօշին տակ ծառայութեան կոչուած բո – լոր ընկերուհիներուն թէ,

— Մեր ամէն մէկ նախաձեռնութեան մէջ՝ կը բարախէ հա՛յ ժողովուրդին սիրտը: Մեր խոր համոզումն ու հաւատքն է թէ մեր դիմաւոր դրամադրութիւնը Սփիւռքի Հայութեան վճռակամութիւնն է, դէպի Հայ Օգնութեան Միութիւնը, ու պատրաստակամութիւնը՝ թեւ ու թի – կունք կանգնելու մեղի: Այդ ապահովու – թեամբ ալ՝ մեր նիւթական աշխատանքի դաշտը ընդարձակելինք, բացառիկ դու – մարներ քուէարկելով ամերիկահայ կըր – թական գործին :

Ունինք այն ապահովութիւնը, որ ինչ – պէս անցնող 55 տարիներու ընթացքին , նաեւ այսօր ու վաղը՝ ժողովուրդը պի – տի չարունակէ քալել մեզի հետ, կողք կողքի, սիրտ սիրտի, հոգեպէս եղբայ – րացած՝ ընդհանրական մեր բոլոր նպա – տակներուն մէջ : կը հաւատանք թէ պի – տի վայելենք, ինչպէս անցեալին, նոյն – պէս յառաջիկային, իր նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը Հայ Օգնու – թեան Միութեան, անունը իրրեւ նպա – տակ եւ ընծայում՝ միշտ պիտի ըլլայ մտքին ու սրտին մէջ ամէն մէկ իրաւ Հա – յուհ, եւ մեր բոլոր ուժերը պիտի ունենան իրենց արտային արձագանգը :

Նորընտիր Կեդր. Վարչութիւնը ա՛յս հաւատքով կը լծուի իր պարտականու – թեան, ընթացք տալու համար 45րդ Պատգմ. Ժողովի ապրիլեան որոշումնե – րուն :

Ա՛յս հաւատքով է՝ որ պիտի տոկանք , պիտի յաղթե՛նք , ու պիտի ապրի ամ – բողջական Հայութիւնը :

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՍՐՈՎԻ ՀԻՆԱՒՈՒՐՑ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

—o—

Եկէք ծանօթանանք հայկական բնաշ – խարհի մէկ չքնաղ կտորին՝ Խոսրովի անտառին եւ հոն գանուած արուեստանոցին հետ : Լաւ կ'ըլլար եթէ մեր հանրապե – տութեան այդ կենդանի յուշարձանին մօ – տենայինք գէշ մը հետուէն :

Ի՛նչպիսի հմայք ու հաճոյք կը զգաս , երբ կը հանդիպիսգրաւիչ տեսարաններու, երբ լեռնային բարձրաւանդակի լեռնա – պարի լանջերէն մէկուն՝ Գեղամայ լեռ – նաշղթային վրայէն կուգաս դէպի Գառ – նի, Գեղարդ եւ վերջապէս Խոսրովասար :

Սկիզբը աչքերդ կը համոյէ հսկայ լեռ – ներու մէջ պարփակուած կապուտաչուայ Սեւանը՝ իր ծփացող, մեղմ ալիքներով , իր նազելի գեղեցկութեամբ : Լիճը կը յիշեցնէ մօրը գրկին մէջ սեղմուած գե – դանի մանկիկը, որ ամէն կերպով կ'աշ – խատի ազատիլ, գրկէն դուրս գալ, բայց ապարդիւն :

Շարունակելով ճամբան կը հասնիս Թոխմախան եւ Ախնայ լճակներուն, ո – րոնք երկու չոզչոզուն աչքերու նման կը զարդարեն Գեղամայ լեռնաշղթան, ի – րենց մէջ ցոլացնելով շրջապատի ժայռ – երը եւ գեղանիստ բարձունքները :

Եւ վերջապէս ահա Գառնին, Գեղարդը եւ Խոսրովասարը :

Անկրկնելի կոչելու աստիճան գեղեցիկ է Վարդենիսի եւ Գեղամայ լեռներուն ի – բար գրկած կէսը՝ Խոսրովասարը, անոր կանաչազարդ լեռնալանջը համայիլ է բազ – մատեսակ ծառերով, թուփերով, արագա – հաս գետակներով, վտքրիկ լճակներով եւ ընդհանրապէս իր չափազանց կարտուած, իւրօրինակ մակերեսով: Եթէ հանդուգն – տութեան մբուս հանդիսատի վայրերը նա – ւասար են միայն բուսականութեամբ, Խոսրովի անտառը մինչդեռ, բացի փար – թամ բուսականութենէն, ունի նաեւ կեն – դանական բազմատեսակ աշխարհ մը :

Հայ ժողովուրդի պատմութեան այդ կենդանի յուշարձանը ստեղծուած է Խոս – րով թագաւորի ժամանակաշրջանին եւ եղած է անոր դրօսավայրը – որպէսզի : Անտառը ենթարկուած է բազմաթիւ փոր – ձանքներու : Քանի քանի անդամ ենթար – կուած է ոչնչացման վտանգին : Ծառ – յատշատակիչներ տակաւ կորսուած , աչքի – չացուցած են ծառերն ու թուփերը եւ ծագկուն անտառէն ձգած միայն մացառ – ները :

Մացառուտներու վերածուած , այդ մեռնող անտառը միայն մեր օրերուն էր որ բարեկարգուեցաւ , ամբողջացաւ նոր տեսակի ծառերով : Այսօր Խոսրովասարի լերանկները պատած են բազմատեսակ թուփերով , սարալանջերը՝ կապիններով եւ եղեւիններով : Անոր խոր ձորերէն բ – րունց նշտարաձեւ գագաթները վեր ցցած են սլացիկ բարտիները, իսկ վարերը տա – րածուած են լայնատերեւ ընկուզենին – րու փարթամ տարաբերները :

Հանրապետութեան, յատկապէս մայ – րաքաղաքին եւ Արարատեան դաշտավայ – րին ապրնակէզութիւնը մեծ հետաքրք – րութիւն եւ հոգատարութիւն ցոյց կու – տայ Խոսրովի անտառին հանդէպ : Չէ՞ որ իր հարիւրաւոր հեկտարներով անտա – ռապատ տարածութեամբ բարերար ազ – դեցութիւն կը թողու Արարատեան դաշ – տավայրի ու Երեւանի կլիմային վրայ , հանդիսանալով միաժամանակ ապագայ նահկուութեան ըմպելի ջուրի բնական բլ – տեմարանը :

Խորհ. Հայաստանի կառավարութիւնը 1956 Նոյեմբեր 13ի որոշումով ստեղծեց Գառնիի 26 հազար հեկտար տարածու – թեամբ արգելանոցը , որուն 9414 հեկ – տարին վրայ ստեղծուած է Խոսրովի ան – տառապետութիւնը: Վերջինիս 2200 հեկ – տար անտառապատ մասին մէջ կ'ապրի հազարաւոր կաղնիներ, եղեւիններ, կե – չիներ, լորենիներ, ակասիաներ, ընկու – զենիներ եւ այլ արժէքաւոր ծառեր ու թուփեր : Այս պեղատեսիլ վայրին կ'անցնի Խոսրովի պետական արգելոցի ճամբան :

Արգելոցի մէջ կան նաեւ կենդանի – ներ : Ամենէն տարածուածները եղջերու – ներն են : Անոնց հետ միասին կ'ապրին նաեւ գայլեր, աղուէսներ, վայրի խոզեր, նապաստակներ, ոզնիներ, սկիւռներ, կզաքիսներ, գետնասկյոր եւ ուրիշ կենդանիներ : Ամենէն տարածուած թռչունները կաքաւներն են : Անոնց հետ միասին կ'ապրին նաեւ կռունկներ, սագեր, բադեր, ճնճղուկներ, ագռաւներ, ճայեր, ծիծեռնակներ, ծիտեր, ճնճղուկներ, ագռաւներ, ճայեր, ծիծեռնակներ, ծիտեր, կաքաւներ, սագեր, բադեր, կռունկներ եւ ուրիշ թռչուններ :

Խոսրովի անտառի կենդանական աշխարհի ամենէն հետաքրքրական ներկայացուցիչը եղջերուն է : Ան ունի գեղեցիկ մարմին, նրբին ոտքեր, երկար պարանոց եւ գլուխ : Անոր գլխուն վրայ կան ճիւղաւորուած եղջիւրներ : Եղջերուն ունի նաեւ մեծ աչքեր, որոնք կ'արտայայտեն անոր հեզութիւնը : Եղջերուն ունի նաեւ մեծ աչքեր, որոնք կ'արտայայտեն անոր հեզութիւնը : Եղջերուն ունի նաեւ մեծ աչքեր, որոնք կ'արտայայտեն անոր հեզութիւնը :

Խոսրովի անտառի կենդանական աշխարհի ամենէն հետաքրքրական ներկայացուցիչը եղջերուն է : Ան ունի գեղեցիկ մարմին, նրբին ոտքեր, երկար պարանոց եւ գլուխ : Անոր գլխուն վրայ կան ճիւղաւորուած եղջիւրներ : Եղջերուն ունի նաեւ մեծ աչքեր, որոնք կ'արտայայտեն անոր հեզութիւնը :

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍԻՐԱՆԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մերինները , իրենց անխմասա լրջու – թիւնով՝ որ առաքինութիւն կը կարծեն , կը փորձեն մնալ ծանր, անմատչելի »:

Այդպէս էր, մեղքի վերածուած էր հի – մա ինչ որ առաքինութիւն նկատուած էր Արեւելքցիին մօտ դեռ քիչ առաջ: Անկէ ետք խուսափեցաւ ինծի հանդիպելէ, հեռուէն մոռնալու համար դիս եւ ան – շուշտ մոռցուելու համար ալ ինծմէ : Օր մը սակայն որոշեցի հեռաձայնել իրեն զարձեալ : Գիտես , սէրը հպարտութիւն չի ճանչնար: Գացի այս անգամ ես իրեն եւ ուզեցի որ յատակացնենք մեր յարա – բերութեան մէջ տիրող պղտոր կացու – թիւնը : Նայուածքն ու ձեւերը այնքան մերկացած էին հիմա ջերմութենէ՝ որ կաթնես երբեք մաերմիմներ եղած չըլլա – յինք օր մը: Դառնութեամբ լեցուած իմ խօսքերուս իր պատասխանը եղաւ կարճ , չոր, անսիրտ.— «Ձիդ է, սիրեցի քեզ , բայց չեմ սիրեր այլեւս – Ի վերջոյ ի՞նչ իրաւունքով այդքան պահանջկոտ կ'ըլ – լաս»: Խօսեցայ քիչ մը աւելի խիստ ու յայտնեցի կասկածս իր անկեղծութեան մասին, մինչեւ որ ջղային եւ չոր չեչ – ոով մը պոռաց. « Վերջին հաշուով, կեանքին մէջ, պէտք է գիտնաս թէ «ին – չու խաբեցիր» չկայ բնաւ, թէ « ինչու խաբուեցայ» է միշտ: Ե՞ս եմ յանցաւո – րը: Ինչո՞ւ բռնած ես օձիքէս :

Ելաւ սեղանէն ու հեռացաւ, դիս ձգելով մինակ՝ սրճարանին մէջ, սուրճի պարապ դաւաթի մը ու գլանիկի կճատներով լե – ցուն մոխրամանի մը առջեւ : Այդ դիշեր ու յաջորդ օրը, եւ անկէ ետք օրերով տակաւին, պղտիկ սենեակս լեցուեցաւ արձագանգովը իր ձայնին, չէչտին, բա – ռերուն .— « ինչու խաբեցիր» չկայ կեանքին մէջ, «ինչու խաբուեցար» է միշտ : Այդ բառերը զարնուեցան կար – ծես պատէ պատ ու վերադարձան ինծի , ականջիս, անկէ իջնելու, ամելու համար հոգիիս մէջ :

— Ո՞ւր է հիմա, հարցուցի, դուցէ քիչ մը անփափկանկատօրէն :

— Չեմ տեսած զինք տարիէ մը է վեր : Եկեղեցի ալ չի գար այլեւս : Անկէ ի վեր չէ մասնակցած նաեւ մեր երիտասարդա – կան հաւաքոյթներուն: Կ'ըսեն թէ նշան – ուած է անգլիացի հիւանդապահուհիի մը հետ: Գիշեր մը ունեցայ նոյնիսկ միտ – մըտութիւնը իր ծնողքին քանի մը տող գրելու , բացատրելու կացութիւնը , թեբեւս անոնք կարենային ճնշում բանե – ցընել իրենց զաւկին վրայ: Որոշումս չգործադրեցի սակայն յաջորդ առաւօտ ու ծիծաղեցայ նախորդ գիշերուան միա – մըտութեանս վրայ: Գիտնա՞ս միայն թէ որքան կը հեռանան ծնողքներն ալ երբ կը դիտուին այս հեռատութենէն, այս բամութեան մէջէն : Մեծ քաղաքները ազդութիւնով չեն զբաղիր այլեւս , ա – նոնք կամ կը միացնեն մէջը մարդը ար – բողջութեամբ եւ կամ ընդհակառակն , քեզ հանելով դուրս ազգայինին սահման – ներէն՝ համամարդկայինին կը տանին : Բայց՝ ոչինչ, հին պատմութիւն է այս բոլորը հիմա՝ քեզի եւ ուրիշներու հա – մար այնքան անկարեւոր : Ես ըսեմ սիրոյ պատմութիւն, դուն տես անոր մէջ մէկ պզտիկ դրուագը մեր օրերու Հայոց պատմութեան :

Ըսաւ ու վերջացուց, զարմանալով մի – եւնոյն տեղն որ ըսած էր այդքանն ալ :

Անկէ ետք չտեսայ զինք այդ ամառ , թախծոտ աչքերով, Արեւելքէն եկած այդ աղջիկը՝ Սիրանը, որուն հոգիին մէջ խախտած էին արժէքները հիմա, այնքան դարդուրանքով օր մը դրոշմուած այն – տեղ, հայ վարժարանի մը դասատեղան – նէրուն առջեւ, պարզ ու բարի հայ դաս – ախօսականերու կողմէ :

×

Յաջորդ ամառ Լոնտան էի դարձեալ արձակուրդով, Կիրակի առաւօտ պատա – րագի երգեցողութիւնը եղաւ առանց օր – կի ընկերակցութեան : Սիրանը չկար : Չերեւաց նաեւ յաջորդ Կիրակիներուն : Իր մասին տեղեկութիւններ քաղելու փորձերս մնացին առանց արդիւնքի : Իր բոլոր ծանօթները հարցումներուս կը պատասխանէին նոյն կամ նման ուրիշ հարցումներով: Ամիսներէ ի վեր մէջտեղ չկար Սիրանը : Հեռաձայնեցի նաեւ իր գործատեղին: Ընկալուչը վերցնող պաչ – ուհին, հարցնելէ ետք թէ ո՛վ էր զինք փնտռողը , պատասխանեց թէ Սիրանը այնտեղ չէր այլեւս : Տատամսումը սա – կայն որով կ'ընթանար մեր խօսակցու – թիւնը, կասկածներ արթնցուց իմ մէջ : Սուտ չէ՞ր խօսեր արդեօք ապիհ պարոնը :

×

Մոռցած էի Սիրանը այլեւս, երբ որ մըն ալ, Արեւելքի նախկին իր ընկերու – հիներէն մէկը, այտտեղ, ցոյց տուաւ հինէրէն մէկը, այտտեղ, ցոյց տուաւ մունէն դրկուած արաբերէն թերթի մը կտրօնը՝ ուր կը յայտարարուէր ամուս – նութեան լուրը մահմեդական երիտա – սարդի մը եւ Սիրան Մարկարեան անու – նով հայ աղջկան մը, որ այս տողե – րը կ'ընդգրկէր մահմեդական կրօնքը եւ ար – ուհետեւ կը կոչուէր Այիշէ Մուֆթի :

Նախկին այս ընկերուհիին ծնողքը , որ դրկած էր կտրօնը, կ'աւելցնէր իր նամա – կին մէջ, թէ Այիշէին հայրը, նախկին որբ մը, թաղի լաճերուն զուարճութեան առարկան էր հիմա : « Տեսնա՞ս խեղճը , սիրտ կտոր – կտոր կ'ըլլայ , գիտցը կ'ը – լսին Սիրանին մասին կը հարցնէ ու լա – տայ կը խնդայ , կը խնդայ » :

Որքան բախտաւոր էր հիմա անապատ – ներուն կրակովը այրած այդ մարդը, որ պիտի չվիտնար այլեւս թէ Սիրանը, իր մէկ հատիկ աղջիկը, որ ամէն կիրակի ա – ուտօտ պատարագի արարողութեան կ'ե – կեղեցի օրհով, եւ որ Այիշէ Մուֆթի կը կոչուէր հիմա, տուն պիտի չդառնար այլեւս :

Մոռացումը ի՜նչ բարիք է երբեմն, նոյնիսկ խելագարութեան դիմով ...

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵՑԻ

րար ջուրերով չունչ կուտայ կանաչին , ծառ ու ծաղիկին :

Գետաբիւնը ներկայիս Մոսթովի ար – գելոցին բարեկարգման , խնամքին եւ պահպանութեան համար կը ծախսէ հա – զարաւոր ռուբլիներու հասնող բիւր հազարաւոր ռուբլիներու գումարներ :Վերջին տարիներուն Մոսթովի արգելոցը հիմնովին փոխած է իր տեսքը : Միայն 1962 թուականին հոն տնկուած են 12 հեկտար անտառաշերտեր՝ յատկապէս պաղատու տեսակներէ , 1963 թուականին՝ հարիւր հեկտար , իսկ 1964 թուականին՝ 150 հեկտար :

Մոսթովի արգելոցը նշանաւոր է ոչ միայն իր բնական , այլ նաեւ կենդանա – կան աշխարհով :

Եթէ մինչեւ Հայաստանի խորհրդայ – նացումը հոն կարելի էր հանդիպիլ հազ – ուագիւտ կենդանիներու , այսօր իւրա – քանչիւր քայլափոխի կը հանդիպիք բե – զոարների հազարաւոր ոչխարներու , հայկական արագաշարժ եղնիկներու , ուսուրեական բծաւոր եղջերուներու , նապաստակներու , փասիաններու , երամներով թռչող կա – քաւներու , նապաստակներու , վայրի խո – զերու , արջերու , ագռաւներու , կա – քիաներու , ղեռնախողերու եւ ուրիշ կեն – դանիներու , որոնք այսօր կ'ապրին եւ կը բազմանան մարզոց հոգատարութեան ներքեւ :

Օգտակար տեսակներու բազմացման զուգընթաց անընդհատ պայքար կը մղուի պիտակիչ կենդանիներուն դէմ :

Մոսթովի արգելոցի աշխատակիցներէն Լեւոն Հայրապետեան միայն վերջերս սպաններ է երկու գայլ , մէկ լու – սան , մէկ ընճասիւծ եւ բազմաթիւ թռչ – նաւոր օձեր :

Մոսթովի արգելոցը աշխատաւորներուն համար հանգստեան հրաշալի վայր մըն է: Այդ իսկ նպատակով պիտի բարեկար – գուի դէպի արգելոց տանող ճամբան , հանգստեան օթեւրուն պիտի դործէն եր – կաթուղային կառքեր , իսկ անտառին մէջ պիտի տեղադուին կենցաղային անուանդի եւ այլ տաղաւարներ :

Այս ձեռնարկներուն չնորհիւ աւելի պի – տի դիտեցկանայ Մոսթովի հինաւուրց ան – տառը եւ պիտի դառնայ մեր հանրապե – տութեան աշխատաւորներուն հանդիստի եւ զբօսանքի ամենասիրելի վայրերէն մէ – կը :

Ա. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՄԸ

Վերջերս եւրոպական մամուլը ահպ արձագանգ կը հանդիսանայ տեսնուած խ – րաւ կամ ենթադրական թռչող ակաւա – ռակներու մասին: Փարիզեան թերթերէն « լ'Օրօր» Օգոստոս 20ի թիւով կը խօսի հայ ատղաբաչխի մը՝ Ալէքսան Անան – եանի մասին, որ ըօր է լուսնի մէջ տե – սեր է թռչող սկաւառակ մը եւ զայն քնն – ներ ատղաբաչխի աչքով: Հայ պիտնա – կանը կը պատմէ .—

« Փամը 20·5ին էր որ առարկան յայտ – նուեցաւ ուղղուելով դէպի Արեւմուտք : Առարկան կը ներկայանար մերթ սկաւա – ռակի մը ձեւով եւ մերթ ոսպնեակաձեւ : Այս վերջին ձեւին տակ երկու ծայրերը յոյժ լուսաւոր էին : Սկիզբը, առարկան իրրեւ թէ երկնքին մէջ կեցած էր , ան – շարժ , ճօճելով միայն իր խարիսխին վը – րայ : Ցետոյ, բաւական արագ ուղղուե – ցաւ դէպի արեւմուտք, կոր շրջան մը գծելէ եառ: Ամպ քիչ կար եւ տեսողու – թիւնը կատարեալ էր: Առարկային լոյ – սին գօրութիւնը կրնար համապատասխա – նել Արուսեակին երկու կամ երեք գօրու – թեանը : Առարկային գնացքը յանկարծ արագացաւ: Կարելի չէ ճշդիւտ ծանուլ գնահատել: Հեռադիտակին մէջ սկաւա – ռակը չատ յստակ կ'երեւէր, եւ կը գրա – ւէր հեռադիտակին ծաւալին մէկ քառոր – դը: Անկարելի էր սակայն տրամադիծը ճշդել, տակէ տահմանել արագութիւնը :

Շրջակայ ծառերը նման բոնելով հեռեւե – ցայ իր թռիչքին, երեսուն հինգ վայր – կեանի մէջ կարած տարածութիւնը յատ – կանչական էր: Սկիզբը կը թուէր լուսա – թափանց եւ ունէր կեդրոնական կէտ մը: Ոմանք տեսած են ներքին ձող մը: Ես անձնապէս նման բան չեմ տեսած : Ցա – մենայն դէպս, շրջագիծը չատ աւելի լու – սաւոր էր: Առարկան ճիշդ թափանցիկ ա – րեւակնային քարի տպաւորութիւն կու տար: Ի վերջոյ անհետացաւ եօթը հատար մեթր բարձրութեամբ ամպերու մէջ» :

Անանեան յաջողած է նաեւ նկարել կարճեցեալ շրջող սկաւառակը :

«լ'Օրօր» կուտայ նաեւ կենսագրական տեղեկութիւններ հայ գիտնականին մա – սին : Ծնած 1910ին, Ալէքսան Անանեան 17 տարեկանին արդէն մեծ հետաքրքրու – թիւն ցոյց կուտայ աստղարաչխութեան հանդէպ: 1938ին կը վկայուի Ֆրանսայի աստղարաչխական Ընկերութենէն : 1950– ին առացաւ Շթուդկարտի Միջմոլորա – կային ձամբորդութեան Ընկերութեան հիմնած «Հերման Օպերթ» մեռալը: Նոյն տարին պարգեւատրուեցաւ նաեւ աստղա – բաչխութեան Միջազգային Մրցանակով : Ալէքսան Անանեան հեղինակ է նաեւ ար – ժէքաւոր գիրքերու· «Միջմոլորակային ճամբորդութիւններու մեծ հարցերը », « Տիեզերագիտութիւնը» եւայլն :

ՀԱՄԱԽԱՌԲԵՐԴՅԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Համախառբերդցիական Միութեան Ֆը – րանսայի շրջանի 24րդ Գատպմ . Ժողովը տումարուեցաւ 14 Օգոստոսին, Կառտան , Պիվէռի Ֆրանսական եկեղեցիին սրահին մէջ :

Ժողովին գիւանը կազմեցին հայրենա – կիցներ Ս . Ձերանեան՝ (նախագահ) եւ Յ . Կարապետեան՝ (քարտուղար) , (վարան – պէտ) :

Նախագահը բարի գալուստ մաղթեց բոլորին եւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս վայրկեան մը ոգեկոչել մեզմէ յա – ւէտ բաժնուածներուն յիշատակը :

Կեդր . վարչութեան նախագահ Ս . Տէր – Մարաիրոսեան իր կարգին ժողովական – ներուն բարի գալուստ մաղթելով, ներ – կայացուց իր կազմին հրաժարականը :

Բոլոր մասնաճիւղերը տուին իրենց տարեկան գործունէութեան նկարագիրը եւ բարոյական զեկոյցը եւ կազմուեցաւ է – րեք հոգինոց քննիչ յանձնախումբ մը , կեդր . վարչութեան հաշիւները քննելու համար :

Նախորդ պատգմ . ժողովին տունուա – դրութիւնը կարդացուեցաւ տո ւ տեղե – կութիւն, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի դոր – ծադիր Մարմնոյն եւ հայրենակից Կ . Եա – ղանեանի քաղաքական ուղերձները :

Կեդր . վարչութեան քարտուղար Ա . – ձէմեան տուաւ տարեշրջանի տեղեկագի – րը, որ ներկաներու գնահատութեան ար – ժանացաւ : Ժողովը միաձայնութեամբ գոհացուցիչ նկատեց թէ մասնաճիւղերու եւ թէ ալ կեդր . վարչութեան վերջացող տարեշրջանի գործունէութիւնը: Քննիչ յանձնախումբն ալ վկայեց թէ դանձա – պահ Յումարեանի հաշիւները ճշդիւտ է – ին եւ յատկօրէն ներկայացուած :

Ժողովը միաձայնութեամբ վերընտրեց կեդր . վարչութեան կազմը ամբողջու – թեամբ :

Օգոստոս 15, կիրակի կէսօրին, կառ – տանի մասնաճիւղը ճաշասեղան մը տուաւ ի պատիւ ժողովականներուն : կեդրոնու – մը եղաւ Խարբերդցիի յատուկ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, ուր եղան երգ, որ – տասանութիւն եւ աւուր պատշաճի խօս – քեր :

Խօսք առին հայրենակիցներ Օ . Տալոյ – եան, Գ . Գալուստեան, Տ . Շահպազեան , Զ . Պոյաճեան, Ս . Ձերանեան, Զաքամ – եան, Կ . Տէրթէրեան, Ա . Ձէմեան, Ս . Տէր – Մարտիրոսեան եւ Կ . Կիւմիւշեան :

Սեղանապետի պաշտօնը ձեռնհասու – թեամբ վարեց Յ . Կարապետեան : Մաս – նաւոր յիշատակութեան արժանի է Տի – կին Ս . Կարապետեան ,որ բազմաթիւ հա – յկական երգեր հրամցուց մեզի իր ա – նոխինքնող ձայնով :

Ներկաները առաւօրէն մասնակցեցան

ԱՆՏՈՆ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

Անցեալ Մայիս 13ին փարիզեան ար – ուարձան Լիվինէի մէջ, իր մահկանացուն կնքեց երաժիչտ Անտոն Սինանեան, իր ծերութեան մէջ, 92 տարեկանին :

Հանգուցեալը ծնած էր Պոլիս 1874 Ապրիլ 21ին երաժիչտներու ընտանիքի մը մէջ: Կը պատկանէր Սինանեան դե – դաստանի երկրորդ սերունդին: Իր եղ – բայրն էր յայտնի երգահան Յարութիւն Սինանեան, որ դաչնաւորած է բազմա – թիւ հայերէն երգեր : Երաժիչտ էր նաեւ իր միւս եղբայրը՝ Յովսէփ :

Իր զաւակը Փոթ Սինանեան, տպան – դաւոր Լութակահար, 1928ին Փարիզի ե – րաժչտանոցէն վկայուեցաւ Լութակի ա – ռաջին մրցանակով : Քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր Հաստատուած է Ամե – րիկայի Միացեալ Նահանգները, ուր յա – ջող նուագահանդէսներ կուտայ :

Անտոն Սինանեան 1897 – 98 թուական – ներուն մասնակցած է երաժչտապետ Տիգ – րան Ջուխաճեանի Իզմիրի մէջ կազմա – կերպած նուագահանդէսներուն: 1899 – 1900 տարած է Փարիզ Պոլիս վերադա – նալով , նուիրուած է երաժչտութեան եւ հասցուցած բազմաթիւ աշակերտներ մին – չեւ առաջին աշխարհամարտը :

1914ին Պոլսոյ մէջ պինուորագրուած է: Թեւը կոտրուած է: Այնուհետեւ ամ – բողջովին նուիրուած է երաժչտական դա – տաւանդութեան: 1922ի դեկտեմբեր հաք ընտանեօք փոխադրուած էր Փարիզ, ուր ապրեցաւ մինչեւ իր մահը, Լութակի եւ դաշնակի դասեր տալով :

Սեւրի Սամուէլ Մուրատեանին մէջ դասաւանդած է մինչեւ այն օրը երբ հան – ղըստեան կոչուած է յառաջացած տարի – քին եւ տկարութեան պատճառով :

Հանգուցեալը խնամքով իր մօտ պա – հած էր Տիգրան Ջուխաճեանի Արշակ Բ· , Ջեմիրէ եւ այլ օփերաներու եւ երաժըչ – տական ստեղծագործութեանց ձեռագիր – ները, զորս տարիներ առաջ զրկեց Հա – յաստան, կորուստէ փրկելով այդ թան – կագին գանձերը :

Հ·

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

նուիրատուութեան մը, որ մէկ քանի վայրկեանի մէջ հասաւ կարեւոր գումարի մը : Կառտանի մասնաճիւղի տիկիններ – ուն պատրաստած կերակուրներն ու ան – թելի սպասարկութիւնը ամէն գովասան – քէ վեր կը մնան :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԼՈՒԽ

— Ուրե՞մն, պարոն Փուարօ··· բսաւ դերասանուհին, որուն, ժպտելով պա – տասխանեց զաղտնի ոստիկանը .

— Ուրեմն, Լէմի էճվար ···

— Ի՛աղաչեմ, այդպէս մի կոչէք զիս : Զգուշէք որ մոռնամ այդ անունը, եւ վամ ընդունեցէք որ ձեզ համարիմ Եւրոպայի ամենէն անպէտ մարդը :

— Իմ սիրոս քարէ չինուած չէ սա – կայն :

Իմ կարծիքովս Փուարօն բաւականա – չափ համակրելի էր համած . մի դուցէ բա – ժակ մըն ալ աւելի :

— Ուրեմն համաձայն ենք, սիրելի պա – րոն Փուարօ : Պիտի երթաք տեսնել ա – մուսինս եւ պիտի համոզէք զինքը որ չարժի ըստ իմ ցանկութեանս :

— Այո՛, պիտի երթամ զինքը տեսնել , խոստացաւ Փուարօ, առանց մեղսակցու – թիւն ցոյց տալու :

— Եւ եթէ երբեք անհաւատ մնայ իր դիրքին մէջ, ինչ որ կը նախատեսեմ , պիտի ունենա՞ք մի քանի տարբեր հնարք մը, ազդու ոգեմաւարութիւն մը:Զէ՞ որ ձեզի համար կ'ըսեն թէ Անգլիոյ ամենանրբա – միտ մարդն էք :

— Տիկին, երբ խնդրոյ առարկան իմ սիրտս կ'ըլլայ՝ դուք կը համեմատէք զայն ամբողջ Եւրոպայի հետ, եւ երբ հարցը կը դառնայ նրբամտութեանս վը – րայ՝ ձեր համեմատութիւնը կը սահմա – նափակէք Անգլիոյ մէջ միայն :

— Եթէ յաջողիք, ես պիտի յայտարա – րեմ որ դուք բոլոր ոգեկոչակ տիեզերքի ամե – նանչանաւոր մարդն էք :

— Տիկին, ես ոչինչ կը խոստանամ : Հոդեբանական չահագրգռութեամբ մը , պիտի ջանամ ժամադրութիւն մը ձեռք բերել ձեր ամուսինէն :

— Այո, ճիշդ այդ պէտք է, «Հոդեբա – նական վերլուծում մը » ··· Ատով՝ մեծ բարիք մը ըրած կ'ըլլաք իրեն : Կարեւորը այն է, որ յաջող արդիւնք մը հաղորդէք ինծի : Ես սիրահարած եմ , պարոն Փուարօ ···

Եւ երազկոտ երեւոյթով մը աւելցուց ·

— Երեւակայեցէք թէ ի՛նչ զդայացունց անակնկալ մը պիտի ըլլայ Մերթոնի զուգքին հետ ամուսնութեանս յայտարա – րութիւնը :

ԳԼՈՒԽ 3

ՈՍԿԻ ԱԿՈՒԱՅՈՎ ՄԱՐԴԸ

Քանի մը օր աւելի ետքը, մենք երկուքս դարձեալ գլուխ – գլխի կը ճաչէինք , երբ Փուարօ երկարեց ինձ նամակ մը , զոր նոր էր ստացած :

— Ի՞նչ կը մտածէք ասոր մասին , բա – րեկամս, հարցուց Փուարօ :

Նամակը ստորագրուած էր Լորա Էճ – վարի կողմէ, չոր ու կտրուկ ուժով մը՝ ժանն Վիլքսոնի ամուսինը, յաջորդ օր՝ ժամը տասնմէկին ժամադրութիւն մը տուած էր Փուարոյի :

Զարմանալի պարապայի մը դիմաց չէի դտնուեր: Չէի տարակուսեր, որ Փուարօ մտադրած էր դերասանուհիին տուած խոստումը յարգել :

Փուարօն թափանցեց այս մտածումիս :

— Այո՛, բարեկամս, միայն չամփան – եայի ազեցութիւնը չէր խոստացողը :

— Այդպիսի միտք բնաւ չեմ ունեցած :

— Ունեցած էք ··· զիտեմ , որ ձեր մտքէն կ'ըսէք .—

Որպէսզի հաճոյակատար ըլլայ զինքը մեծարող տիկնոջ, այս խեղճ ծերուկը յանձնառու կ'ըլլայ բանի մը, որ երբեք մտադիր չէ գործադրելու : Սակայն, դիտցէ՛ք, բարեկամս, որ Հերքիւլ Փուա – րոյի խոստումը նուիրական է :

Այս բառերը արտասանած պահուն , Փուարօ սիրապատճ դիրքով մը ընդունեց :

— Բնականաբար , ես որեւէ տարա – կուսանք չեմ ունեցած այդ մասին, չատ – պեցի պատասխանել: Բայց կը կասկածէի թէ ձեր էութիւնը թեթեւօրէն ··· չեմ դիտեր՝ ի՞նչպէս բացատրել··· տպաւոր – ուած ըլլար ···

— Սովորութիւն չունիմ թոյլ տալու էութեանս, որ «տպաւորուած» ըլլայ , ինչպէս որ դուք կ'ըսէք : Ամենաընտիր չամփանեան, ամենագեղեցիկ կինը չէն կրնար որեւէ իչխանութիւն դործել Հեր – քիւլ Փուարոյի էութեան վրայ: Եթէ եր – բեք այս հարցով սկսած եմ զբաղիլ, այդ միմիայն իմ սեփական գոհացումիս հա – մար է, ահա՛ եղելութիւնը :

— Մի՞թէ այդքան կը չահագրգռիք ու – ուիք ժանն Վիլքսոնի ամուսնական ծրա – գիրներով :

— Ոչ՝ բացարձակապէս: Իր սիրային պատմութիւնը կը բիւի պարզապէս անա – պարծութեան ոգիի, որուն կ'ուզէ գոհա – յում տալ : Եթէ երբեք Մերթոնի դուք – սը չունենար ոչ ազնուականութեան կո – չում, ոչ ալ հարստութիւն, պիտի չկրնար բնաւ երբեք դբաւել դերասանուհին :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շա՟)

Այրի Տիկին Մաննիկ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տաթեւեան եւ զաւակներ – ը՝ Նաթա եւ Լիլիան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տաթեւեան եւ զաւակները՝ Վազգէն, Տընիկ եւ Արա, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Տաթեւեան եւ զաւակները՝ Մկլին, Վահակ եւ Սաթօ, Այրի Տիկին Արշալոյս Էքսէկեան եւ զաւակները՝ Գոհար, Պերճ եւ Մարի – Ժան, Յարութիւն Նեթսէքեան եւ զաւակները (Սոֆիա), Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տալաքլեան եւ զաւակները (Երեւան), Պալթայեան ընտանիքները (Փլովտիվ), Տէր եւ Տիկին Յակիկ Պզտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Տաճատ Կարապետեան եւ զաւակները, Պզտիկեան ընտանիքները (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Յովսէփեան եւ զաւակը, Պօղոսիքեան ընտանիքները (Փարիզ եւ Ե – լեւան), Այրի Տիկին Գարագեան եւ զաւակները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, քրոջ, զարմիկին եւ տղ – զականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տալաթեան, Մալկարացի)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 21ին, 81 տարեկանին :

Մարմինը փոխադրուած է Եկեղեցի :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ (27 Օգոստոս) ժամը 14ին, Ս. Յակ. Մկրտիչ Եկեղեցիին մէջ, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի փո – խադրուի Փանթէոնի Փարիզիէն գերեզմա – նատունը, ամփոփուելու համար ընտանե – կան դամբարանը :

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գի – շեր ժամը 21ին մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահնե – րուն մէջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ Հաստատութեան մը համար խո – հանոցի եւ տնական ապահովութեան եր – կու աշխատաւորներ : Դիմել խմբագրու – թեան :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Մ. Սարգիսեան իր տիկնոջ, ազ – գակից Թագուհի Սարգիսեանի յիշատա – կին կ'ընէ հեռաւոր նուիրատուութիւն – ներ :—

«Յառաջ»ի բարերատման 20 ֆրանք, Հայ Մշակոյթի տան 80 ֆրանք, (Տես – նել «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Վիէնէն Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մարաք – եանէ 25 ֆրանք Շ. Մխիթարեան, 25 ֆր. Ս. Թէհլիրեան սրահներուն, Այրի Տիկին Զանազան Ասլանեանի մահուան առթիւ :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ ՆԻՒԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Նիւի Հայ Մար – գական Միութեան եւ վկայաբերութեամբ Թրագօշի :

Օգոստոս 29, Կիրակի ժամը 16ին :

Թէաթրը լ'Արբիսթիի մէջ (27 Պուլ – վար Տիւպուշաժ) :

Կը ներկայացուի

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

Ներկայացումը կը կրկնուի Տրակին – եանի մէջ, Շաբաթ երեկոյ, Սեպտեմբեր 5ին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՊԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին ժեռար Սթեֆանոթօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհ – եայեան, Ֆրեսերիք Ֆէյտիի եւ աշա – կերտներուն ու իրենց ծնողաց :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Դէմքեր

ՎԵՐՋԻ՞Ն ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայ – տարարութեանց, շատեր կը շարունակեն ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւին վրայ պըր – կել դրամարներ, որոնք ՅԱՌԱՋի չեն պատկանիր, այլ զանազան հաստատու – թեանց կամ նպատակներու :

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւը, 15069–82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻ – ԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող դրամ – ներու համար (բաժնեգին, տղղ կամ դրա – ծակալութիւն) :

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր դրամարները ղրկել միայն ՄԱՆՏԱ–ՔԱՈ – ԹՈՎ, ԵՐԲԵՔ «Յառաջ»ի Շէք – փոսթալի թիւով :

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց ստիպելու վարչութիւնը որ ամէն անգամ կրկնէ այս ազդը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »ի

ՀԱՄՅԻԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք :

Շնորհակալութեամբ

ՄԱՐՍԷյԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի ղրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բայ կը մնայ միայն Զօրեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Էքս – Ան – Փրովանսէն Օգոստոս 10ին, ժամը 19ին «Յառաջ»ի տարեկան բաժա – նորդագրութիւնը ղրկող անձէն կը խնդ – րուի անյապաղ իր անունն ու հասցէն հա – դորդել վարչութեան : Իր անունին տակը կտրօնին վրայ գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԻԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գինն 10 ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ըմպիր թուղթի վրայ :

Ստանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ գրա – տան :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուազն Ա. Յ. Հայ Քոյրերու վար – չութիւնը կ'ընդունի իրրեւ դիւերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իրրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի չրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարե – կանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրրեւ մանկապարտէզի վարիչ Փը – րանսացի օրիորդ մը :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱԻԱՔՈՅՔԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մու – րատեան վարժարանի սրահը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարե – շրջանի արձանագրութիւններու հա – մար դիմել վարժարանի Տեսչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կա – նոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Վերամուտ 20 Սեպտ. 1965
Հասցէ՝—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄԻ մահուան 47րդ տարե – դարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը : Կը խնդրուի չհաչաճուիլ :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte 30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965 9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches 60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963 15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie 5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit 22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartanane 15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ 15 $.
ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր ճահատակներուն, լաթակազմ 15 $.
ՄԻՍԱԿ ԹՈՐԼԱԿԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ 20 $.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱԶԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԵ՛Ք – ՁԱՐԴԱՐԵ՛Ք – ՆԵՐԿԵ՛Ք

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գեղեցիկ համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՄՈՒԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՇԱՐԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ 28 ՕԳՈՍՏՈՍ SAMEDI 28 AOUT 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19394 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.394

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

—o—

Գ.— ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Պոլսոյ ֆրանսական վեսպանատան դրաման նախատրաստած էր յա Պուլինիէր, 1896 Օգոստոս 26ին հետեւեալ հեռագիրը կ'ուղղէր արտաքին նախարար Հանոթոյի ·

« Հայ յեղափոխականներ այսօր ժամը 1ին առեւները յարձակեցան Օսմ· Կայ – սերական Դրամատան վրայ, սպաննեցին պահակները եւ տէր դարձան դրամատան : Ռազմամթերքի մը սկսաւ ոստիկան – Հայոց ջարդերու եւ Հայերու միջեւ : Ռազմ խուժանը անմիջապէս շղթայազերծած՝ գաւազանի եւ դանակի հար – ուածներով պաղատութեամբ կը մեռցնէ Հայերը Գալաթիոյ եւ Բերայի փողոցներուն մէջ: Արդէն բազմաթիւ կողոպուտներ տեղի ունեցած են : Դրամատան տէր գարձած հայ յեղափոխականները դես – պաններուն յանձնեցին յայտարարութիւն մը, որով կ'այպանեն Սուլթանն ու ետրպան, — որ չկրցաւ պաշտպանել գիրենք, – եւ իրենց պահանջները կը ներկայա – նեն՝ պատնեշով օդը հանել դրամա – տունը՝ իրենց հետ միասին բնաջնջելով պետական վաւերաթուղթերն ու դրամ – ները » (Դեղին Տետրակ, 1897, էջ 264) :

« Յ· Յ· Դ· Պոլսոյ կեդրոնական Կոմի – տէի յայտարարութիւնը, որուն կ'ակ – նարկէ զոհակատարը՝ կը սկսէր այս – պէս.

« Մենք անդուլ բողոքեցինք Եւրոպային դէմ քոնպետութեան դէմ, բայց մեր բողոքները, որ օրինական էին սիստեմա – պար մերժուեցան :

« Սուլթան Համիտ արիւնահեղ վրէժ – խնդրութեամբ պատասխանեց մեզի :

« Տեսաւ Եւրոպան այս ահռելի ոճիրը եւ լռեց :

« Ո՛չ միայն դահիճի ձեռքը չքոնեց, այլեւ մեզ լրբաբար համակերպութեան հրաւիրեց :

« Մեզ նախատեցին՝ մեր մարդկային իրաւունքը գրաւելով մեզի, և մեր ազգա – յին պատիւը ցմահ խոցեցին՝ մեր արեան մէջ մեր բողոքի ձայնը խեղդել ջանալով :

« Մեր արիւնով սրբագործուած մեր պահանջներուն կուգայ հիմա միանալու սրբազան վրէժի սեւեռուն գաղափարը , որ սեւ ուրուականի պէս արձանացած է մեր աչքերուն առջեւ :

« ... Մեր հարիւր – հազար նահատակ – ներուն թափած արիւնը մեզի իրաւունք կու տայ ազատութիւն պահանջելու», եւն :

Այս նախարանէն վերջ, Յայտարարու – թիւնը կը թուէ 12 յօդուածներէ բաղկացեալ ծանօթ պահանջները՝ հայկական նա – հանգներու բարենորոգումներուն մասին : Ու կը վերջանայ հետեւեալ ապշեցու – ցիով .

« Մենք կը մեռնինք, գիտենք, բայց քրիստոնէութիւնը, որ հայ ժողովրդի մէջ ոսկորները թափանցած է, պիտի շարունակէ սպառնալ Սուլթաններու գա – հին, գոչելով մեր մարդկային իրաւունք – ները ձեռք չբերենք եւ գոչէ կենդանի մեռած վերջին Հայը » : (Դիւրակ, 3 Մեպտ· 1896, էջ 143 – 144) :

Մինչ զուրկն ոտիկաններ, վնասուց – ներ եւ խուժանը կը չարունակէին իրենց կոտորի յարձակումները զրամատան վրայ եւ մեր հերոսները ուժերով ու գնդակներով հեռու կը մղէին զանոնք մեծ կորուստներով, հեռուէն զրամատան փոխ – անօրէնը բանակցութեան մէջ կը մտնէր Աթէնի Գալոյի հետ եւ յանձն կ'առնէր գինքեան գեսպաններուն մօտ՝ անոնց ներ – կայացնելու համար յեղափոխականներու պահանջները, որոնք հետեւեալներն էին.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԲԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նոր ոտտում մը յունական տագնապին մէջ : Հինգշաբթի դիշեր Մարքէդինիա , պարպուլիոյ յատուկ դեսպանական (ալակոմ – եան) կուսակցութեան (8 երեսփոխան) կը յայտարարէր Մորհրդարանի Հրրորդ նիս – տին, թէ վստահութիւն պիտի չքուէարկ – կէր Ցերիմոքոսի կառավարութեան՝ «լռ – իանութեան դլուխը բերելու համար ազ – դային հարցերը դիմագրաւելու ի վիճա – կի կառավարութիւն մը» : Մարքէդինիոի համաձայն կեդրոնի համախմբումէն կազ – մուած կառավարութիւն մը ժամանակա – վրկպ է այլեւս · «Նման կառավարութիւն մը դատապարտուած է կոթնելու ծայրա – յեղ ձախերուն թէ ալակոմականներուն վրայ, եւ ատով իսկ ստիպուած է հրա – ժարել իր յատուկ քաղաքականութենէն՝ որդեգրելով յիշուած երկու հոսանքնե – րէն մէկունը, ինչ որ տրամաբանական չէ : Այլեւս պառակտուած կեդրոնի հա – մախմբումէն կազմուած որեւէ կառավա – րութիւն դատապարտուած է ձախողու – թեան : Ներկայ պայմաններուն մէջ , մի – այն ապագային համապարծակցական կառա – վարութիւն մը (համախմբելով ներկայա – յուցիչներ բոլոր կուսակցութիւններէն , բայց ծայրայեղ ձախակողմեանները) կա – րող է վերջ տալ տագնապին : Անձնապէս , ես յանկնութիւններ չունիմ , պատրաստ եմ ամէն գիւրացնելու նման լուծումի մը յաջողութիւնը » :

Նոր կառավարութեան դէմ յառաջդ – րած ուժի երեսփոխաններուն քոնած դիրքը Ցերիմոքոսի յաջողութիւնը կը դարձնէ թէական : Ցերիմոքոսի կոպքին հաստատ կը մնան միայն Գանելլոփուլո – սի կուսակցութիւնը (99 երեսփոխաններ) եւ կեդրոնի համախմբումէն բաժնուած 40 երեսփոխանները (Նովոսի եւ Ցերիմոքոս – սի համախոհները) , ինչ որ անբաւարար է վստահութիւն ապահովելու համար, եթէ երրեք , վերջին վայրկեանին, կեդրոնի համախմբումէն նոր երեսփոխաններ չը – միանան Ցերիմոքոսի :

Արդէն իսկ չչուկներ կան նոր թեկնա – ծուի մը, Մարքէդինիոի մասին: Ինչ ալ ըլլայ, եթէ երրեք Ցերիմոքոս ձախողի , տակաւին պիտի քաչքռտի՝ քաղաքական անխուսափ այս տագնապը՝ որմէ կը տու – ժէն միայն երկիրն ու ժողովուրդը : Յոդնեցաւ այլեւս Ցոյն ժողովուրդը, յոդնեցան մանաւանդ օտար լրագրողներն ու դէմքերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՁեմԻնի 5»ին թիւրքը կրնայ 24 ժա – մով կրճատուիլ : Ելեկտրաքիմիական բարը, որ առաջին խանդաղումէն եռք սկսած էր բնականոն գործել, նոր խան – դարում մը ունեցաւ: Հիմա պէտք եղա – ծէն աւելի ջուր կ'արտազրէ : Շաբաթ ա –

— 1· Դադրեցնել Պոլսոյ մէջ սկսուած կո – տորածը: 2·— Դադրեցնել Դրամատան վրայ դինուած յարձակումը: 3·— Գրա – ւոր երաշխիքներ տալ մեկի հայի· բա – նեորոգումներու գործադրութեան մա – սին այն բարեփոխութեամբ, զոր Հ· Յ· Դ· Կ·Կոմիտէն առաջարկեր է ճեղի առան – ձին դրութեամբ : 4·— Ազատ արձակել այս դէպքերուն առթիւ բանուած բոլոր հայ յեղափոխականները :

« Հակառակ պարագային մենք սոխ – ուած պիտի լինինք պանքի չհնքը օդը հա – նելու մէջի բոլոր եղանեներով » :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

LE DAUPHINÉ LIBÉRÉ ԵՒ ՅԱՌԱՋ

ԺՄԲ.— Մեր Ֆրանսուհի ընկերուհին , Օտէք Միհայէլեան, յարգելով մամու – լի աւանդութիւնները՝ առաջինը կը հան – դիսանայ որ կ'ողջունէ ՅԱՌԱՋի հառա – ռամեակը, հրատարակելով տոմս մը «*Լը Տօֆինէ Լիպէրէ*» թերթին մէջ (3 Օգոս – տոս) : Ֆրանսական թերթին խմբագրու – թիւնը եւս, իր կարգին, կ'աւելցնէ թէ «ուրախ է որ, հրատարակութեան այս տարեդարձին առթիւ՝ իր անկեղծ շնոր – հաւորութիւնները եւ մաղթանքները ներ – կայացնելու համար կը միանայ իր հայ բարեկամներուն, ՅԱՌԱՋի բոլոր ընթեր – ցողներուն, ինչպէս եւ բոլոր անոնց որ կը կենդանացնեն այս թերթը »:

«*Լը Տօֆինէ Լիպէրէ*» միաժամանակ կը հրատարակէ ՅԱՌԱՋի առաջին էջին քլի – չէն եւ Շ· Միսաբեանի մեծադիր նկարը:

Այս առթիւ, մեր կարգին շնորհակա – լութիւն կը յայտնենք ընկերուհի Օտէք Միհայէլեանի, որ իր մայրենի լեռնի պէս հայ լեզուին ծանօթ՝ կը հետեւի հայ մամուլին ու կ'ուրախանայ մեր յաջողու – թիւններով :—

Քառասուն տարիներ անցած են այն օ – րէն, երբ Եւրոպայի ամէնէն մեծ հայկա – կան օրաթերթը՝ «Ցառաջ», կը սլանար, մինակ, դէպի լուսաւոր ճակատագիր մը: Քառասուն տարիներ, որոնց իւրաքան – չիւրը կը յատկանշէ թերթին յաղթու – թեան պատկերը :

Անառարկելի հանդէպ լուսանքներու, ա – մէն տեսակ յարձակումներու, քսութիւն – ներու, վիտակից իր ուղղամտութեան՝ «Ցառաջ» չարունակած է ընթանալ նոյն թափով, առանց երբեք տկարանալու, իր պարտաւորութիւնները ընդհատելով միայն 1940 – 45 պատերազմի չրջանին :

Ցառաջ թարգմանն է ընդհանուր կար – ծիքի ամէնէն կարեւոր դանդաւածին իղ – ձերուն : Ցառաջի ընթերցողներուն ու հա – մակիրներուն չրջանակը օրէ օր աւելցաւ, որովհետեւ չդադրեցաւ երբեք հաւատա – րիմ մնալէ ժողովրդավարական իր գա – ղափարականին եւ միշտ հանրապետական ազատութիւններու պաշտպանը հանդիսա – ցաւ :

Ընդլայնով լրատուութեան հայկական ա – ռաջին մեծ օրաթերթը, հանդիսացած է, առաջ իսկ, Ֆրանսահայ կեանքին ու Ֆրանսական մամուլին միացման դիծը :

Այս արժանիքները Ցառաջ կը պարտի քաջութեան եւ խաղաղ իրաւասութեանը իր առաջնակարգ խմբագրական կազմին՝ դեկավարութեամբ իր մեծ հիմնադիրին՝ Շաւարշ Միսաքեանին, եւ մեր իսկ աչ – խատակիցներուն՝ Հրանտ Սամուէլեանին ու Շաւարշ Նարդունիին :

Աւա՛ղ, 1957ին, անակնկալօրէն, հիմ – նադիրը՝ որուն համար թերթը իր գոյու – թեան նպատակն էր ինքնին, առյաւէտ կը թողուր իր գրասենեակը՝ ձգելով մեզի մեր ժամանակներու մեծագոյն խմբագրի մը յիշատակը :

Հետեւելով իր հետքերուն, գաւակը , Տիկին Արփիկ Միսաքեան, կը չարունակէ հօրը առաքելութիւնը մեծնոյն աչխա – տակիցներով, որոնք կը մնան միշտ հա – ւատարիմ ազատութեան պատմարակա – նին, արդարութեան եւ յառաջդիմու – թեան, ինչ որ թերթին կոչումը եղած է իր ծննդեան օրէն իսկ :

Հպարտ՝ մաքրամաքուր անցեալով մը, ինքնավստահ՝ իր միշտ յաղթասլանծ ա – պագային, Ցառաջ պիտի ըլլայ միշտ ալ ազատ մարդերու ազատ օրաթերթը :

Օ· ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

—o—

« Պիտի ձերբազատուինք բոլոր տարբե – րէն, որոնք բռնաբարած են պինադազարի պիծը եւ մեր սահմանը անցած , յայտա – րարեց Հնդկաստանի պաշտպանութեան նախարար Շաւան, Սրինիկարի մէջ : « Ե – թէ երբեք անհրաժեչտ նկատուի, աւել – յուր նախարարը, պիտի երթանք չատ ա – ւելի հեռուն : Ցառակ է մեր որոչումը : Հնդկաստան վճռած է պահել իր ազա – տութիւնն ու հոդային ամբողջականու – թիւնը, եւ պատրաստ է, այսօր թէ վաղը, այդ նպատակին պահանջած արեան տուր – քը տալ : Նախարարը պատգամ մը ուղղեց նաեւ տեղւոյն վրայ կուռող հնդկական զունդերուն, ուր կը չեչտէ · « Սահմանը անցնող բոլոր տարբերն ալ պարտաւոր են վճարել իրենց անարդ ա – րարքին համար : Մենք խաղաղութիւն կը ցանկանք անոնց հետ՝ որոնք սրամտիր են պատն պահելու : Ամենք որ մեզի ուժով կը սպառնան, պիտի վարձատրուին միեւ – նոյն դրամով : Ցաճախ ինքնավստահ – նութեան յատկանչ եղանակը յարձակո – ղականի անցնելն է » :

Հնդկաստանի վարչապետ, Շաստրի , իր կարգին, Մորհրդարանին առջեւ նչած է թէ Քաչմիրի մէջ կացութիւնը «չատ ա – ւելի դժուար ու չատ աւելի ծանր է այ – սօր, քան Փաքիստանցիներու յարձակ – ման առաջին օրերուն» : Վարչապետը ա – ւելցուցած է թէ Քաչմիրի տագնապը կրնար չատ երկարիլ եւ թէ «Հնդկաստա – նը հարկ է պատրաստ ըլլայ դիմադրա – ւելու այս ագահնաիլքը » : Հնդկական բոլոր կուսակցութիւններն ալ համաձայն են հնդկական զօրքերու պինադազարի պե – ծը ազնելուն եւ կը մնան Քաչմիրի հար – ցին չուրջ կատարեալ միութեան կողքին :

ՀԻՆ ԴՐԱՄՆԵՐ ՈՒ ԳԱՆՁԵՐ ԳԱՒՌՆԻՒ ՄԷՋ

Գիտական աշխարհին յայտնի են հայ մշակոյթի հոյակապ յուշարձաններէն մէկուն՝ Գառնի ամրոցին հնապիտական պեղումներուն արդիւնքները :

Գառնիի մէջ գտնուած հնապիտական նիւթերու չարքին մէջ դիտական մեծ արժէք կը ներկայացնեն այն բազմաթիւ հին դրամներն ու դրամական դանձերը, ո՛րոնք յայտնաբերուած են Գառնիի հեթանոսական ամրոցին պեղումներուն ընթացքին, ինչպէս նաեւ ներկայիս Գառնի գիւղին ու անոր կից հոզամասերուն մէջ՝ դաշտային աշխատանքներու միջոցին : Դրամներուն վրայ պահպանուած արձանագրութիւնները, մարզկային ու կնդանական պատկերները, արուեստին ոճը, դրամի նիւթին (ոսկի, արծաթ, պղինձ) բազադրութիւնը, անոնց ձեւերն ու կշիռները պետական բացառիկ արուեստի վկայութիւններ են, որոնք իւրովի կը ցոլացնեն մեր երկրի պատմութեան չատ հարցեր՝ տարբեր դարաշրջաններու ու երկիրներու առընչութեամբ :

Ցարդ հրատարակուած են Գառնիի մէջ գտնուած հազարէ աւելի հին եւ միջնադարեան դրամներ, որոնցմէ ամէնէն հինը կը վերաբերի Քրիստոսէ առաջ Դ. դարու վերջերուն, իսկ ամէնէն նորը՝ ԺԸ. դարու կիսուն : Այլ խօսքով, այդ նիւթը հ'ընդգրկէ չուրջ 2200 տարուան ժամանակամիջոց մը :

Գառնիի մէջ յայտնաբերուած դրամներէն հնագոյնները Ալեքսանդր Մակեդոնացիին դրամներն են, որոնցմով կը կատարուէր միջպղպային առեւտուրը յունա-մակեդոնական տիրակալութեան շրջանին՝ Միջերկրականի ափերէն մին-չեւ Հնդկաստան : Այդ դրամներուն մէկ երեսը կը պատկերացնէ դիցական հերոս Հերակլէսին գլուխը՝ զարդարուած առիւծի մորթով, իսկ միւս երեսը՝ հեթանոսական Յունաստանի դիւաւոր Աստուած Զեւսը՝ դահին վրայ բազմած :

Զարգացող ապրանքային տնտեսութեան պահանջով՝ Քրիստոսէ առաջ Դ. դարու վերջերը հին աշխարհի դրամահատութեան մէջ անդամով սկսան նոյնանման դրամներ շրջաբերութեան դրուիլ : Եւ այդ երեսյթը յատուկ բնոյթ մը ստացաւ վրայ փոքրագրութեան տարբեր քանդակագործական դպրոցներ, երբ նախապէս պետութենէն սահմանուած պատկերներու կերտման համար միաժամանակ կ'աշխատէին բազմաթիւ վարպետներ տարբեր երկիրներու մէջ : Գառնիի մէջ գտնուած Մակեդոնական դրամները իրենց պատկերներուն կերտման ոճով կը տարբերին բուն յունական քաղաքներէն եկած տրամիններէն եւ կը կապուին Անդրկովկասի մէջ գտնուած մակեդոնական խումբի դրամներուն :

Ուշագրաւ են Գառնիի մէջ Սելեւկեան Անտիոքոս Դ. (175 – 164), Կապադովկիոյ կիսոյ Արիոբարզան Ա. (95 – 62), պարթեւական Որոդ Ա. Թագաւորներուն արծաթեայ դրամները, որոնք եզակի նը – մոյշներով գտնուեցան դամբարաններու պեղումներէն : Սելեւկեան, պարթեւական եւ ընդհանրապէս հելլենական դրամներուն նման դրամներու գտնուելը Հայաստանի հոզամասին վրայ հպարտացիպ չէ : Առանք կը հանդիսանան դրամական շրջառութեան այն հիմնական մէաւորները, որոնցմով հին Հայաստանի մէջ կը կատարուէր առեւտուրը : Գառնիի նշանաւոր հեթանոսական տաճարին շրջակայքը գտնուած են Տամէկական կայսրութեան արծաթեայ դրամներ, հրատարակ Հանուած Օգոստոս Օգոստոսի իշխանութեան օրով (Ք. Ա. Ա. դարու երկրորդ կիսուն) : Իրրեւ ակնառու վկայութիւն Ա. եւ Բ. դարերու Հայ – Տամէկական քաղաքական ու տնտեսական յարաբերութիւններուն, մենք ունինք Գառնի ամրոցին արեւելեան պատին քով գտնուած ամրողջական գանձ մը՝ բաղկացած 48 արծաթեայ դրամներէ : Վերջիններուն վրայ չատ լաւ պահպանուած են Տամէկական կայսրեր Վեսպասիանոսի, Դոմիցիանոսի, Տրայանոսի, Հադրիանոսի, Անտոնիոս Պիոսի եւ ուրիշներու դիմանկարներն ու լատինատառ խորագիրները :

Այդ գանձի դրամներէն ամենահինը օ – րինակը կը վերաբերի Քրիստոսէ հետ 69–79 թուականներուն, իսկ ամէնէն ուշը՝ 180 – 192 թուականներուն :

Հայաստանի քաղաքական պատմութեան մէկ այլ դարաշրջանի մասին կը պատմեն Գառնիի մէջ գտնուած ասոնց – մէն դրամները : Անոնց մէկ երեսին վրայ նրբութեամբ պատկերացուած է Իրանի Սասանեան արքային կիսանդրին, դեղատեսիլ թագը գլխուն, մարպատա – հիւս վարսերով, պճնուած բազմաթիւ գոգնոցով, իսկ միւս երեսը կը ներկայացնէ զրադաշտական կրօնքին պատկերացիչը (բոցավառող կրակ գոհասեղանին վրայ) : Գ. դարու սկիզբի սասանեան այս դրամները հետաքրքրական են ոչ միայն իրենց զարդանիչերով ու բարձրարուեստ պատկերներով, այլեւ պահպանելէն իսկ – բազբիռներով : Դրամի միջոցով Սասան – եանները կը պատգամէին մխապետի և – րենց անսահմանափակ իշխանութիւնը, անոր աստուածային ծագումը՝ անուա – նելով զայն արքայից արքայ, տիրական Իրանի եւ ոչ – Իրանի : Հայաստանի եւ հարեւան երկիրներու դրամատան չրջա – նառութեան մէջ մինչեւ Է. դարու վերջաւորութեան կ'իշխէին Սասանեան դրամ – ները : Ե.— Է. դարերուն վերաբերող բազմաթիւ նման դրամներ յայտնաբերուած են Ա. Հայաստանի գանազան շրջաններուն, մասնաւորաբար Դուինի մէջ : Գառնիի մէջ գտնուած օրինակները սա – կայն կը վերաբերին Սասանեան տիրապետութեան աւելի հին չրջանին :

Բուսական առատ խումբ մը կը կազ – մեն Գառնիի մէջ գտնուած Ը.— Ժ. դարերու դրամները : Ասոնք մեծ մասով ա – բաբական տիրապետութեան ժամանակաշրջանի արծաթեայ եւ պղնձեայ դրամ – ներ են, տպուած Օսմանեան եւ Արեւմտեան խալիֆաներու անուններով, մահ – մեդական հաւատքի ատյթներով, դրու – թեան խիստ կանոնական fոպի կոչուած ոճով : Ը.— Ժ. դարերու այս դրամները թէեւ դուրկ են պատկերներէ (անոնք արգիլուած էին մահմետական կրօնքով), հարուստ են սակայն անձնանուններով, տեղանուններով, տիտղոսներով, այդ ժամանակաշրջանի մահմետական աշխարհին համար բնորոշ կրօնական բնոյթի արձանագրութիւններով :

Միջնադարեան Հայաստանի տնտեսական կապերու ուղղութիւնները յայտնաբերելու համար կարեւոր փաստ է Գառնիի մէջ յայտնաբերուած արաբական դրամներու դանձը : Վերջինս ցոյց կու – տայ, որ Թ.— Ժ. դարերուն Հայաստանի միջպղպային առեւտուրով կապուած է Մերձաւոր ու Միջին Արեւելքի տարբեր տնտեսական կեդրոններու հետ : Այդ դանձին մէջ հաւաքուած են Հիւս. Ափրիկէի, Սուրիոյ, Իրաքի, Անդրկովկասի ու Միջին Ասիոյ տարբեր քաղաքներուն մէջ տպուած արծաթեայ դրամներ : Դրամներու ուսումնասիրութիւնները կը հաստատեն, որ Ժ. դարու վերջաւորութեան եւ յատկապէս ԺԱ. դարուն Գառնիի մէջ չրջառութեան մտած են Բիւզանդական կայսրութեան ոսկի եւ պղնձէ դրամները, որոնց մեծ մասը տպուած է Կ. Պոլսոյ մէջ : Ցետպային, ամբողջ ԺԲ. դարուն եւ ԺԳ. դարու սկիզբը, Գառնիի ապրանքային չրջառութիւնը կատարուած է Իլդիզիեան եւ վրացական դրամներով, որոնց մէջ վրացական դրամներէն Հայաստանի համար բնորոշ են Թամարա թագուհիին պղնձեայ դրամները : Գառնիի մէջ գտնուած են վրացական դրամներու այնպիսի նմոյշներ, ո – րոնց առաջին անգամ կը հանդիպինք :

Հակառակ դրսեւոր ապրիւրներու համ – ընդհանուր լռութեան, դրամները կը վկայեն թէ Հուլագուեան, Ջելայիրեան եւ Գարա – Գոյունլուներու տիրապետութեան ժամանակ (ԺԳ. – ԺԵ. դարեր) Գառնիի մէջ կար փողերանոց մը՝ ուր արծաթեայ դրամներ տպուած են : Գառնիի մէջ տպուած այդ դրամները մատ են միջպղպային չրջառութեան ոլորտ՝ սպասարկելով երկրի ներքին ու արտաքին առեւտուրի պահանջները :

Այս իրողութիւնը աւելի ակներեւ կը դարձնէ Գառնիի առեւտրական կեդրոն ըլլալու նշանակութիւնը, Մանկոլական տիրապետութեան ժամանակ : Մանկոլական չրջանի դրամները Գառնիի մէջ գտնուած դրամագիտական նիւթի գերակշիռ մասը կը կազմեն : Այդ կը վկայէն Հուլագուեան Արղուն, Ղազան Մահմուտ, Ուլջայտու, Ապու – Սայիտ, Սուլէյման ու Անուշիրվան խաներու բազմաթիւ դրամները : Գառնիի մէջ գտնուած ԺԴ. դարու դրամական տարբերը դանձերը կը նշեն Հայաստանի մէջ այդ չրջանի արտաքին առեւտուրի երկու հիմնական ուղղութիւնները, որոնք կը զարգանային մէկ կողմէն Իրանի եւ Անդրկովկասի, իսկ միւս կողմէն Փոքր Ասիոյ եւ Միջերկրականի վրայէն : Հայաստանի մէջ դրամներու փոխանակութիւնը ԺԴ. դարուն կը կատարուէր միաժամանակ Ոսկի եւ արծաթեայ դրամներով, որոնք առեւտուրի բեռումներ էին եկած Թաւրիզէն, Պաղտատէն, Սինջարէն, Համատանէն, Սվազէն, Դունայսրէն, Սամսունէն, Գոնիայէն, Մուսուլէն եւ այլ բազմաթիւ վաճառականական վայրերէն, հակառակ Անի, Բերդա, Նախճաւան, Գանձա, Թիֆլիս քաղաքներու չրջաբերութեան դրամ դրամներուն, որոնց աւելի չատ կը պատահինք Գառնիի մէջ :

Ցետպային, ԺԶ. – ԺԸ. դարերուն, ինչպէս կը նշեն Գառնիի մէջ գտնուած դրամները եւ արդէն Երեւանի մէջ յայտնաբերուած կարգ մը դանձեր, Հայաստան կը թափանցեն իրանական (Սեֆեան, Զենտեան, Կաջարեան) շահիներու դրամներուն հետ միասին դրամներ նաեւ Հնդկաստանէն եւ Արեւմտեան Եւրոպայէն, որով եւ կ'ուրուագծուին մեր ժողովուրդի միջպղպային կապերը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի ժողովուրդներուն հետ՝ աւելի լայն աշխարհագրական ընդգրկումով : ԺԶ. – ԺԸ. դարերու իրանական, հնդկական, օսմանեան ու Արեւմտեան Եւրոպայի դրամներով, կը վերջանայ Գառնիի դրամական չրջառութեան պատմութիւնը :

Ցիշատակուած հին եւ միջնադարեան դամնները, որոնք դարերու խորքէն են անցած, հարուստ ու ճշգրիտ վկայութիւններ կը բերեն ոչ միայն Հայաստանի, այլ նաեւ անոր կապուած երկիրներու դրամական համակարգերու անտեսական ու քաղաքական պատմութեան, պաղատրութեան, հնագիտութեան եւ ուրիշ չատ հարցերու բերաբերմամբ :

Ի. ՄՈՒՇԵՂԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Անսանձ եւ անզուսպ ձի մըն է ազգը :
ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Ազգը չատ մարդիկ հերոսացուց, բայց չատեր ալ յիմարացուց :
ՇՈՒԻՏՄԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Հինգ տարեկան էի :

Մի ամառնային երեկոյ նստել էինք մեր փոքրիկ տան փոքրիկ բակում՝ Հայրս՝ մայրս, տատիկս, մօրեղբայրս, փոքր եղբայրս ու ես : Մօրեղբայրս բերել էր տասը չիչ օշարակ, որ դրել էին սառն ջրով լեցուն դոյլի մէջ : Փողոցում դեռ արեւ էր, բայց մեր բակում արդէն կապայտ էր ու զով, եւ «պիչերային ուրախութիւն» կոչուող կարմիր, դեղին ու մանուշակագոյն ծաղիկները բացուել էին, օդը լցրել իրենց բուրմունքով : Հայրս, գործից նոր վերադարձած, նստել էր աթոռին, աջ ոտքը ձախ ծունկին դրած, եւ խօսում էր : Մայրս ու տատիկս նստել էին աթոռակների վրայ, հիւսում էին ու լսում : Մօրեղբայրս կօչիկ էր կապում : Ես կանգնել էի հօրս մօտ, այնպէս նրա ուսին, եւ անհամբեր նայում էի օշարակի չչերին :

Ցանկարծ լրագրավաճառը փողոցում գոռաց .

— « Վերածնո՛ւնդ »...

Դա մեր տասցած հայկական թերթի անունն էր : Ինչպէս միշտ, ես դուրս վազեցի, թերթը վերցրի ծեր լրագրավաճառից, որ կապոյտ աչքեր ունէր, ճակատը ապակիով ակնոց, եւ միշտ ժպտում էր ինձ : Մի րոպէ փողոցում կանգնած մնացի, նայելով լուսանկարներին, սեւ ու հատ վերնագրերին, մէկ մէկ քթիս մօտեցնելով թերթը, որի հոտը չատ էի սիրում : Ցետոյ նորից վազեցի եւ թերթը տուեցի հօրս : Հայրս հանդիսաւոր բացեց թերթը, մէջքն ուղղեց եւ սկսեց բարձրաձայն կարդալ : Բոլորս լուռ լսեցինք, մինչեւ անգամ տատիկս որ հայհոյելն էր չգիտէր :

Ես զգում էի որ այդ պահը հօրս համար յատուկ նշանակութիւն ունէր : Ամէն օր թերթը նրան տալիս էի ինչ որ երկիւղածութեամբ եւ ինքս էլ, կլանուած նայելով խորհրդաւոր տառերին կամ հօրս դէմքին, լսում էի այնպէս, ինչպէս երեխաները հէքեաթ են լսում : Այս հէքեաթը նման չէր ուրիշ հէքեաթներին : Ո՛չ կենդանիներ կային, ո՛չ կախարդներ, ո՛չ խորհրդաւոր անտառներ ու պալատներ, ո՛չ էլ հսկաներ : Այս հէքեաթում կային ծանօթ ու անծանօթ տեղանուններ, որոնք մարդ, քաղաք կամ երկիր էին նշանակում, կային հասկանալի եւ անհասկանալի հրաշքներ, որոնք ուխտագնում կամ էլ աւելի չատ մտահոգում էին մեծերին : Այս հէքեաթում կար աշխարհը, որի մէջ ես ապրում էի : Աշխարհը տարածւում էր մի լեռից մին – չեւ միւս լեռը, եւ այդ լեռների միջեւ կային ձոներ, փողոցներ, դաշտեր, ծառեր, երկաթուղի, ծով ու նաւեր, կար Ակրոպոլիսը, կային արեւը, լուսինն ու աստղերը եւ դեռ չատ ու չատ ուրիշ բաներ, եւ ամէն ինչ այնքան հետաքրքիր ու զարմանալի : Աշխարհը կոչւում էր Աթէնք, եւ ինձ թւում էր, որ բոլոր այդ Ամերիկաները ու Եւրոպաները, Լոնտոն – ներն ու Փարիզները, բոլոր այդ տարբրբինակ անուններով մարդիկ գոնւում են Աթէնքում, մեր փողոցից քիչ կամ չատ հեռու :

Եւ ամէն օր թերթը փողոցից բերում տալիս էի հօրս, նա կարդում էր այդ հէքեաթը աշխարհի մասին : Կարդում էր դանդաղ, երբեմն համարեա հեգնելով, բայց ինձ համար հայրս հրաշագործ էր, իսկ իր կատարածը՝ հրաշք : Ես չատ էի սիրում աշխարհը :

Այդ երիկուն էլ, ինչպէս ամէն օր, հօրս ուսին յենուած լսում էի : Այնեւ անհամբեր չէի նայում օշարակի չչերին, թէեւ չէի մոռացել դրանք :

Ցանկարծ հայրս լռեց, մի րոպէ ուշադիր նայեց թերթին յօնքերը կիտած, յետոյ նայեց մօրս, նայեց տատիկիս, նայեց մօրեղբօրս եւ ասաց .

— Գրուած է, որ այս պիչեր աշխարհը պիտի կործանուի :

Ասաց թուրքերէն, որ տատիկս էլ հասկնայ այդ սարսափելի դուշակութիւնը :

Մի պահ բոլորն էլ լուռ մնացին, զարմացած նայելով հօրս : Ցետոյ մայրս ասաց .

— Օննիկ, կատա՞կ ես անում :

Հայրս ,

— Ինչո՞ւ կատակ,— ասաց — դրուած է :

Մօրեղբայրս ծիծաղեց ու մի չիչ վերցրեց դոյլից :

— Արդէն սառել է,— ասաց :

— Սպասիր, ասաց հայրս :— կարդամ տեսնեմ :

— Տէ՛ր ողորմեա ,— ասաց տատիկս հայերէն եւ աչքերը երկինք բարձրացրեց :

Հայրս կարդաց ու բոլորս լսեցինք մէջ մօրեղբայրս չիչը նորից դրեց ջրի մէջ ու լսեց ժպտալով : Իրօք , գրուած էր , որ աշխարհը կործանուելու է այս պիչեր, «պիտապ» կոչուող ինչ որ հրէշ է անցնելու երկնքից եւ նրա հրդեհն պիտի բեւի վառուելու է աշխարհը : Ես պիտէի, թէ ինչպէս է մի բան վառւում , ուստի հասկացայ, թէ ինչ է նշանակում կործանուել : Հասկացայ եւ լացս եկաւ :

— Ինչո՞ւ պէտք է վառուի աշխարհը, հայրիկ, — ասացի, հազիւ լացս պահելով :

Կ. ՍՈՒՐԵՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԴՈՒԿ ՍԵՊՈՒՀԸ

Առաջին անգամ դինք տեսայ, բնիկը Վ. Նաւասարդեանի հետ, 1906 թուին, Թիֆլիսի մէջ: Մուրատի հետ միասին կը քայլէին Գոլովինսկիյ պողոտայի վրայ: Մինք խանդաղատ Դաշնակցական պատանիներ էինք: Չէինք համարձակիր մօտենալ անոնց, Սեպուհ – Մուրատին: Նաւ այդ ղոյգին, Սեպուհ – Մուրատին: Հետէն կը դիտէինք ու կը հիանայինք: Երկարահասակ, երիտասարդ եւ դանդաղ հէր Սեպուհը եւ կարճահասակ ու լիցուն Մուրատը մեզ համար դարձան յեղափոխութեան խորհրդանիշները:

Երկրորդ անգամ դինքը տեսայ 1919 թուին, Գաթումի մօտ, Սեւ Ծովի ջրերին վրայ: Փոքրիկ նաւակով եւ քանի մը ընկերներով եկած էր մեր նաւը, դիտելու թէ Հայերը կո՞ն նաւի վրայ եւ ի՞նչ յոյներ բերած են արտասահմանի Հայութենէն եւ Փարիզի համագումարէն:

— Նաւի վրայ Հայ կա՞յ, լսեցի հզօր ձայն մը:

— Ես Հայ եմ, պատասխանեցի: Ան նոյն հարցնելէն եւ իր անունը տալէն առաջ, պատուիրեց որ ցամաք իջնելէն յետոյ երթամ Բաբերդի Մխալքի սրճարանը եւ դինքը տեսնեմ: Ուրախութենէս վեր-վեր կը ցատկէի: Սեպուհը պիտի տեսնեմ, ծանօթանամ հետը եւ տեղեկութիւններ հաղորդեմ:

Մանկական հաւքբքութեամբ մտիկ կ'ընէր Ամերիկայի Հայութեան մասին, հարց ու փորձ կ'ընէր Գարսէի, Ահարոնեանի, Համոյի, Շանթի եւ Փարիզ տպ-րող այլ ընկերներու մասին: Ջերմ ու տաքուկ էին իր հարցումները եւ հետաքրքրութիւնը:

Սիրելի դինքը եւ անհունօրէն երջանիկ պահի իրեն հետ ծանօթանալուս համար: Այնուհետեւ ես իրեն հանդիպեցայ վերջին պատերազմի տարեն: Իր տրամադրութեան եւ հրամանին տակ կը դտնը-ւի: Պատերազմէն ետք կը սկսի տառապիլ կեանքը՝ լեռներու արծիւ Սեպուհին համար, — Թիֆլիս, Պոլիս, Ամերիկա, ուր իրրեւ նպաստամատոյց եւ մտա-դրգ գործած էր, ապրուստը հանելու եւ իր ընտանիքը պահելու համար:

Իր նեղութեան թէ ուրախութեան օ-րերուն, միշտ մնաց հաւատարիմ իր սիրած կուսակցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Իր անապատ եռանդին եւ դնահատութիւններուն շնորհիւ՝ արմէ-ցաւ անդլերէն լեզուն, վերյիշեց ղըզ-դայնները մէջ սորված իր հայերէնը ու գործաւ հպինակ՝ դրքերու, յօդուածներու եւ բաղմաթիւ յուշերու: Կեանքը պատպրեց որ դառնայ հրապարակագիր՝ հրապարակային ժողովներու թէ հանդէս – ինջոյներու առեն: Իր խօսակցութիւնները միշտ ալ համեմուած էին – հին եւ հետաքրքրական յուշերով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԼՈՒՐԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի պետութիւններու ակադեմիայի եւ էրմիթաժի արշաւախումբը Կարմիր Բլուրի այս տարուան պեղումներուն ընթացքին միջնաբերդի կեդրոնական մասին մէջ յայտնաբերեցին մինչեւ եօթը մեթր բարձրութեամբ սեղանիներ: Այս սեղանիներէն մէկուն մէջ պահուած է պահեստ մը, ուր կարելի է հաշուել երկու հարիւր կաւէ ամպրկա-ներ, — թասեր, սափորներ, բաժակներ, ճրագներ եւ ուրիշ գանազան իրեր: Ա-մէնք բոլորը կը պատկանին ուրարտա-կան շրջանին, Ք.ա. իննդ. դա-րուն: Այս տարուան ուսումնասիրութիւն-ներուն հիմնական խնդիրը միջնաբերդի չէնքերուն յատակագիծին պարզաբանու-մը պիտի ըլլայ: Ներկայիս, արշաւա-խումբին անդամները կը մշակին ձեռք բերուած նիւթերը եւ հրատարակութեան կը պատրաստեն չարք մը հետաքրքրա-կան աշխատութիւններ: Ասոնց թիւին կը պատկանի նաեւ Ն. Յարութիւնեանի ու-րարտական Թուրաս Ք. թագաւորին ա-ձանապրութեան հետազօտութիւնը:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՔԱՂԱՔԸ՝ ԼՈՒՍԱԻՄ

Լուսաւանը Հայաստանի նորակառոյց քաղաքներէն է, հազիւ 15 տարեկան կեանքով, բայց արդէն հանրածանօթ՝ իրրեւ արդիւնաբերական քաղաք: Հոս – տոցներու գործարանին արտադրութիւն – ները մեծ սպառում ունին ոչ միայն Խորհրդ. Միութեան, այլ եւ Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ: Նշանաւոր է նաեւ Լուսաւանի պէ-թոնի գործարանը: Վերջերս, երեւանի ձեռնոցներու գործարանը մասնաճիւղ տուն մըն ալ բացաւ Լուսաւանի մէջ:

Լուսաւանի մէջ կը բնակին 160 հայրե-նադարձ ընտանիքներ: Պատրաստութիւն-ներ տեսնուած են արդէն, նոր հայրենադարձներ ընդունելու համար քաղաքին մէջ: Լուսաւանցիները բարեկամ են ծառ

Սեպուհը անոպատ ազրիւր էր հին յիշատակներու եւ ունէր լաւ յիշողութիւն:

... Իր հետ միասին հաւատարակէս տատապեցաւ իր կինը, Տիկին Մարքուհին, այդ հիւրասէր, հայկական սովորութիւններով եւ հաւատքով անրնկճելի Հայուհին, որ Սեպուհի հետ միասին թափառած է դիւղ դիւղ, քաղաք քաղաք, նահանջէ նահանջ՝ հոդ տանելով իր ձագուկներուն, չորս տղայ եւ մէկ աղջիկ:

ԱՐՍԷՆ ՄԻՒՒԱՅԵԼԵԱՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՅ ՕՕՍԻՆԵՐ

Հայաստանի հարաւ. արեւմուտքը՝ Մեղրիի շրջանին մէջ դեռ կանգուն կը մնան հոս օօսինները, որոնց մօտ երիւ – դուկէս դար առաջ հանդիպում ունեցած էին հայ ականաւոր հրամանատար – մարտիկներ՝ Դաւիթ Բէկ եւ Մխիթար Սպարապետ: Ա-յս ծառերը ոչ միայն որպէս հանդիստման վայր, այլեւ որպէս դէնքի պահեստանոց ծառայած էին: Անոնցմէ մէկուն խոռոչին մէջ դինուորները երկոց սուրերը, նետերն ու վահանները կը պահէին:

Մեղրիի հին բնակիչներէն մէկը՝ Գէ – որգ Մխիթարեան, որ երկար առեն ու – սումնասիրած է շրջանին պատմութիւնը, կը խորհի թէ 10·5 մեթր հասութեամբ այդ ծառին տարիքը վեց դար է: Երկ – րորդ ոսկին դրեթէ նոյն տարիքը ունի, իսկ մնացեալ երկուքը հասարար չորս հարիւր տարեկան են: Գէորգ Մխիթար – եանի ինչպէս նաեւ Մեղրիի այլ ծերունի բնակիչներուն ենթադրութիւնները կը հաստատուին երեւանի բուսաբանական այդիին մասնագէտներուն կողմէ: Ծա – ռերէն մէկուն խոռոչին մէջ ժամանակին աշխատած է կօշիկակար մը, որ չորս յա – ճախորդ միաժամանակ կրնար իր մօտ ըն – դունել:

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԻՆ ԲԱՅՈՒՄԸ

Ցունիս 21ին, երեւանի Իսահակեան եւ Մոսկուայի փողոցներուն միջեւ դանուած ծառուղիին վրայ տեղի ունեցաւ բացումը բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանի արձանին (գործ՝ քանդակագործ Ս. Բաղդասարեանի): Ներկայ էին գրողներ, արուեստի եւ մշակոյթի գործիչներ: Ներկայ էր նաեւ բանաստեղծի այրին՝ Սոֆիա Իսահակեանը: Հանդիսութիւնը բացաւ Գ. Հասրաթեան: Ժողովրդական բանաստեղծին մասին ջերմ խօսքերով արձագանգեցին բանաստեղծ Գեղամ Սարեան, նկարիչ Արա Սարգսեան, Հրաչ Մկրտումեան եւ Աւետիք Իսահակեան վարժարանի ուսուցչուհիներէն Արմիկ Գալստեան:

×

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթը – թի Օգոստոս 15ի թիւին մէջ կը կար – դանք.— «Օգոստոսի 13ին, ծանր ու երկարատեւ հիւանդութենէ յետոյ վախճանեցաւ ՍՄԿՊի անդամ, պատուաւոր չեկիստ, պաշտօնաթող դնդապետ Դաւիթ Բախչիի Մաթեւոսը»:

ԽՄԲ.— Ընդդծումը մերմէ:

×

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդը, Աշխատաւիթային կարմիր դրօշով պարգեւատրած է Գուրդէն Բոբեանը՝ դրականութեան զարդացման համար մատուցած իր ծառայութիւններուն համար, եւ ծննդեան յիսնամեակին կապակցութեամբ:

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ու թեքնիքի զարդացման գործին մատուցած մեծ ծառայութիւններու համար եւ ծննդեան վաթսունամեակին առթիւ, Խորհ. Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը Հայաստանի Գերագոյն Սովետի պատուագրով պարգեւատրած է՝ պիտութիւններու ակադեմիայի անդամ – Անդրանիկ Իոսիֆեանը:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրանքդ աւելի սուղ ծախէ, քան թէ դողդոջը նժարէն (կշռոքէն):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Երբ սիրելի դէմքի մը դէմ կը պայքարիս, աւելի լաւ է որ յաղթուիս, քան թէ յաղթես:

ՄԱՏԱԿԱՄՔԱՐԵԱՆ

Սիրոյ մէջ խմասուն ըլլալու համար, հնամալասրան երթալու պէտք չկայ:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

Սէրը սէր է, յարդէ անկոպինի մէջ թէ թաւիշէ:

ՏԱՆԸՄԱՐՔԵԱՆ

Լաւ ապրանքը՝ կէս մը ծախուած է:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Սէրը կը պահի՝ երբ իրեն տալիք բան մը չունիս:

ՄԱՏԱԿԱՄՔԱՐԵԱՆ

Սէրը տէրտէրին անդամ կրնայ պարել տրվեցնել:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ

Ներկայ եղած առենդ երբ քեմիէ կը վախնայ մէկը, բացակայութեանդ՝ ան կը վնասէ քեղի:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

Երկու նապաստակի հետէ վազողը՝ ոչ մէկը կը բռնէ:

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

«ՅՈՒՄԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԳԼՈՒԽ 3

Ջանն Վիլքսոն, ուսերը ցնցեց եւ՝

— Ո՞վ է այս ապուշը, որ «Ջանն մօ – քսոյր» կը դոչէ ինծի, բաւ: Նայնիսկ նկատած չէի իր ներկայութիւնը այստեղ:

— Սիրելի բարեկամուհիս, նշանակուած էի իր ներկայութեան համար, — պատասխանեց Մարթէն մի ընծայիք, բաւ Տիկին Վիլսոն: Երբ դեռ չատ երիտասարդ էր, ինձ ոյս կը ներշնչէր այս տղան, թա – ռիական արուեստին մէջ: Այսօր անկարելի է հաւատալ այդ բանին, չէ՞: Ցա – ւալի է տեսնել, ընտրուած ասպարէզին մէջ յաջող սկզբնաւորութիւն մը ունենալ, ետոյ, այսպիսի անկում մը... այժմ, Տիկնոջ եւ ես հարկ է որ մեկնինք:

Վիլսոնները հրաժեշտ առին եւ Պր – բեան Մարթէն ընկերացաւ անոնց:

Ինչ որ կը հետաքրքրէ զիս, Հաստինգ, աւելի խնդրին հոգեբանական կողմն է, նկարագիրներու ուսումնասիրութիւնը, եւ չատ ուրախ եմ որ առիթը ներկայացած է ինձ մօտէն քննելու Լորտ Էշվարը:

— Եւ կը յուսա՞ք յաջողիլ ձեր առաքելութեան մէջ:

— Ինչո՞ւ չէ: Մեղմէ իւրաքանչիւրը իր տկար կողմը ունի: Եւ եթէ այս հարցը կը հետաքրքրէ զիս իր հոգեբանական կողմով, միւս կողմէ պիտի ջանամ յաջողիլ պարտականութեանս մէջ, որ յանձնառնեցաւ ինծի: Շատ կը սիրեմ իմ ուշիմութիւնս ապացուցանել:

Կը խորհէի թէ գործեալ ուղեղային բջիջներուն ակնարկութիւն մըսլիտի հասնէր, բայց այդ բանէն ձգողութեցայ այս անգամ:

— Ուրե՞մն, վագը, ժամը տասնըմէկին պիտի եղթանք Բլէնհէյթ Գաթ, ըսի փոր – ձելով:

— « Պիտի եղթա՞նք»... կրկնեց հար – ցական Փուարօն, յօնքերը բարձրացնե – լով:

— Այո, Փուարօ, չեմ կարծեր որ լքէք զիս: Սովորաբար ես ձեզ կ'ընկերակցիմ ամէն տեղ:

— Եթէ ոճիրի մը համար ըլլար, կա – րելի էր որ հետաքրքուէիք... բայց բարձր գասու մարդոց միջեւ գոյութիւն ունեցող պարզ անհամաձայնութիւններու պարագային...

— Ասկէորդ են այդ խօսքերը, Փուարօ. ես ձեզմէ չեմ բաժնուիր:

Բարեկամիս դէմքին ժպիտ մը ուրուագրծուեցաւ եւ ճիշդ այդ պահուն սպասեակը եկաւ յայտնելու պարոնի մը այցելութիւնը:

Մեծ անակնկալ մըն էր անշուշտ մեզի համար Պրեան Մարթէնի երեւումը: Դէ – րասանը, օրուան լոյսին տակ, աւելի տարիքոտ կ'երեւէր: Թէեւ դարձեալ գե – դեցիկ մարդ էր, բայց իր դեղեցկութիւնը թոչնած էր որոշ չափով մը եւ ակներեւ էր իր ջղային վիճակը, որ ենթադրել տարաւ ինձ թէ թմրեցուցիչներ կը գործածէր ան:

— Բարեւ, պարոն Փուարօ, ըսաւ, անհոգ ու անտարբեր եղանակով մը: Մինչ չա՞տ զբաղած էք այս պահուս:

— Ոչինչ ունիմ կատարելիք այսօր:

— Ինչպէս կ'երեւի, պարոն Փուարօ: Մի – թէ Սըթլանտ Եարտէն չէ՞ք կանչուած փոխուկ հետազօտութիւն մը կատարելու համար:

— Սիրելիդ իմ պարոն, կը վատահեցնեմ ձեզ թէ բացարձակապէս անզբաղ եմ այս պահուս:

— Աւելի լաւ, ըսաւ Պրեան: Այդ պարագային՝ կը յուսամ, որ պիտի հաճիք ունկնդրել զիս:

— Արդեօք խնդի՞ր մը ունիք, որուն լուծումը ինձմէ կը սպասէք:

— Ի՛հ... այո՛ եւ ո՛չ:

Պրեան Մարթէն ջղային քրքիջ մը արձակեց: Իսկ Փուարօ աթոռ մը հրամցուց անոր, մեր դիմաց:

— Այժմ մենք կ'ունկնդրենք ձեզ, ըսաւ Փուարօ:

Պրեան Մարթէն վարանեցաւ:

— Անպատեհութիւնը այն է, որ պի – տի չկարենամ այնքան երկար պատմել, որքան կը փափաքէի: Իմ պատմութիւնս կը սկսի Ամերիկայէն:

— Ամերիկայէ՞ն:

— Այո՛: Հոն, կը ճամբորդէի չոփ – կառքով, երբ, բալորովին պատահա – բար, նշմարեցի փոքրահասակ մարդ մը, ոտիպ, ածիլուած դէմքով, ակնոցներ՝ քթին, ոսկի ակռայ մը՝ բերանին առա – ջամասին վրայ:

— Ահ, ոսկի ակռայ մը:

— Այո, ոսկի ակռայ մը եւ պէտք չէ մոռնալ այս մանրամասնութիւնը:

Փուարօ դլուխը չարժելով, ըսաւ.

— Կամաց կամաց կը սկսիմ հասկնալ. չարունակեցէ՛ք:

— Ինչպէս որ ըսի ձեզի, այդ մարդուն ներկայութիւնը նշմարեցի Նիւ Եորքի ճամբուն վրայ, ճեպընթացին մէջ:

Երեք ամիս յետոյ, վերստին տեսայ նոյն ոսկի ակնոցով մարդը Լոս Անճելըսի մէջ, ուր կը դանուէի:

ԱԿԱԹՈՆ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՎԵՐՋԻ՞Ն ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայտարարութեանց, շատեր կը շարունակեն ՅԱՌԱՋի չէք-փոսթալի թիւին վրայ ղրկել դումարներ, որոնք ՅԱՌԱՋի չեն պատկանիր, այլ զանազան հաստատութեանց կամ նպաստակներու։

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋի չէք-փոսթալի թիւը, 15069-82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող դումարներու համար (բաժնեգին, ողջ կամ դրամական օգնութիւն)։

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր դումարները ղրկել միայն ՄԱՆՏԱ-ՔԱՌԹՈՎ, ԵՐԲԵՔ «Յառաջ»ի Շէք - փոսթալի թիւով։

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց սպիտակու վարչութիւնը որ ամէն անգամ կրկնել այս տողը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »ի

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Առնուվիլի Ա. Յ. Հայ Գործերու վարչութիւնը կ'ընդունի երբեւ դիւերթիկ 3 տարեկանէն 13-14 տարեկան աղջիկները, եւ երբեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի չէջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան։

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի երբեւ մանկապարտէզի վարիչ Փը - րանացի օրիորդ մը։

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մու - րատեան վարժարանի սրահը։

ՀԱՅՑԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ նորը ֆրանք։

Ընդհանուր Քարտուղարութիւն

ՄԱՐՍԷյԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Աղդ. Առաջնորդարանի ղրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Շորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ սոիպղական գործերու համար։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Էքս - Ան - Փրովանսէն Օգոստոս 10ին, ժամը 19ին «Յառաջ»ի տարեկան բաժանորդագրութիւնը ղրկող անձին կը խնդրուի անյապաղ իր անունն ու հասցէն հաղորդել վարչութեան։ Իր անունին տակը կտրօնին վրայ գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄի մահուան 47րդ տարելիցը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը։

Կը խնդրուի չխոչընդոտել։

Վերջին պահուն մեզի հաղորդուեցաւ թէ յանկարծամահ եղած է Ընկ. ՆԵՐՍԷՍ ՔՇԻԿեԱՆ, իսկ լէ Մուլինոյէն, որ օգափոխութեան գացած էր Լա Պոթա։ Մարմինը փոխադրուած է իր բնակարանը, իսկ, 19 Աւգոստոս Փարիզ։ Յուղարկաւորութեան կարգադրութիւնը՝ վաղուան թիւով։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՄԵԱԿ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ վերջ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահնեռուն մէջ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ Հաստատութեան մը համար խոհանոցի եւ ռնտկան սպասարկութեան երկու աշխատաւորներ։ Դիմել Խմբագրութեան։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՂԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գին 10 ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ։

Առանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ վրատան։

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ-ՇՈՓԵՆԱԻ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթէն,

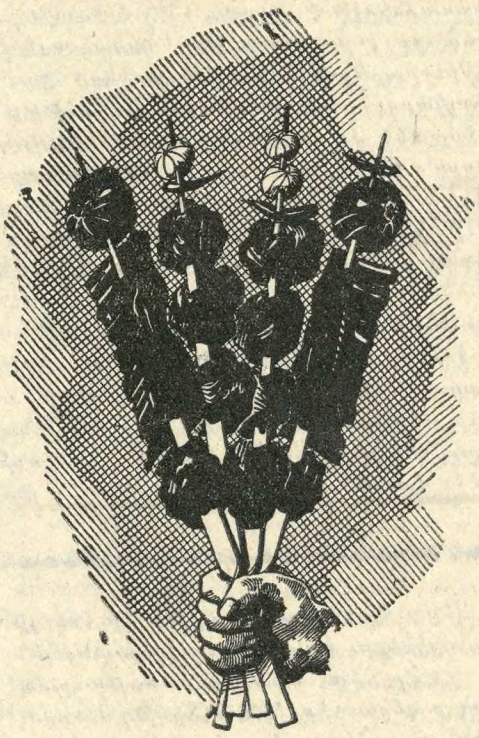

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր։

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ։

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԲԱՅԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՐԱՒ

կազմակերպուած

OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE *ծառայութեան կողմէ*
18, Rue Bleue, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 91-09

Վայելել Հայաստանի «Մակի Աչուները» մասնակցել, Վաղուն կաթողիկոսի պատհակութեան 10րդ տարեդարձին (3 Հոկտեմբեր) հոգեկան ուրախութեան եւն։

25 ՕՐ

18 օր Հայաստան, 2 օր Վրաստան (Թիֆլիս), 2 օր Լենինկրատ եւ 3 օր Մոսկուա, Թուպոլեւ 104ով։ Գին 2420 ՖՐԱՆՔ

Մեկնում — Սեպտեմբեր 29ին Պուրժէի օդակայանէն, ժամը 12·30ին, ժամանում Մոսկուա ժամը 18ին։

Վերադարձ — Հոկտեմբեր 23ին

ԿԸ ՄՆԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԵՂԵՐ, ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԵԼՈՒ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Ապահովագրութեան պայմաններու համար դիմել՝
ՓԱՐԻԶ — *Գործակալութեան՝*

OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE
18, Rue Bleue, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 91-09

ԳԼՈՐԳ ՊԱԳԴՐԱՃԵԱՆի
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 07-25

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԿԵԱՆի
8, Rue Alfred Bruneau, PARIS (16e) — Tél. : JAS. 19-93

ԼԻՈՆ — *Ճ. ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆի*,
3, Ave. Grande Bretagne — 20, Rue Villeroy

ՄԱՐՍԷՅ — *ՎԱՀՐԱՄ ԹՕՐԱՄԱՆԵԱՆի*, 26, Bld. Garibaldi, MARSEILLE

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ
29
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
29 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԼՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19395

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.395

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

— ԻՆՉՊԷՍ ԱԱՐԵՑԻՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

Օգուստոս եւ պալատական թարգման Հաջըը պէյ (եաբլէն մեծ – եպարքոս Հաջըը փաշա), որ սուլթանին անձնական գործերով զբաղատուներ եկած էր, երկարպի պալատը երթալով Ապտիւլ Համիտ կը ներկայացնեն «Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչ»ին պահանջները:

Պալատին մէջ կը հանդիպին ռուսական դեսպանատան աւագ թարգման Մաքսի – մովին, որ երկրամի դեր կը խաղար, բանակցութեան ձեւանալով Հայերուն, մինչ իրականին մէջ կը պաշտպանէր թրքական շահերը: Զար բերաններ նոյնիսկ իրեն կը վերագրեն «Զարդեցէ՛ք, վեհափառ, ջարդեցէ՛ք» թելադրութիւնը Համիտին, երբ որի այդ օրուան տեսակցութեան ըն – թացքին:

Կը պիտերէն վերջ ժամը մէկին դրա – ժատն առջեւ կը հանուին փոխ – տնօրէն Օպուսնօ, ընդհ· տնօրէն Սրը Խոհար վիճակի Մաքսիմով՝ ընկերակցութեամբ բերայի պետական հրամանատարին եւ Համիտի մէկ թիկնապահին, որ ճերմակ դրօշակ մը բռնած էր ձեռքը:

Մաքսիմով հաւատացուեր կուտայ թէ յեղափոխականներու պայմաններէն ա – ռաջին երկուքը կատարուած են արդէն. քաղաքին մէջ այլեւս կոտորած չկայ, իսկ զբաղատուն վերայ դինուած յարձա – կումը դադրեցուած է: Գալով երրորդ պահանջին — բարենորոգումներու դոր – ագրութեան — «մենք մեր ձեռքէն եկածը պիտի բնենք պահպանելու համար, կ'ըսէ Մաքսիմով, որ կ'աւելցնէ թէ չորրորդ պահանջն ալ պիտի յարգուի «ողջմտութեամբ», ճերմակալուած յեղափոխականները ազատ պիտի արձակուին:

Արձէն գալօ չի հաւատար կոտորած – ներու դադրեցումին եւ լուրջ զբաղատուներ կը պահանջէ, այսինքն «եւրոպական հաւատներու համաձայն դարձ»: Մաքսիմով բացէ ի բաց կը մեղադրէ այս պահանջը, յայտնելով որ «ռուս կառավարութիւնը բացարձակապէս դէմ է որեւէ միջամտութեան Տաճկաստանի ներքին գործերուն մէջ»: (Ապրուած օրեր, էջ 136):

Ներքին դուռը մէկ ժամ առաջ բացուելէն վերջ հարիւրաւոր հանդիսատեսներ հաւաքուած են Մաքսիմովի առաջարկներն ի վեր: Եթէ մինչեւ լուսադեմ յեղափոխականները հետեւան զբաղատուներ պահանջին, ապա Թարգման պատրաստ էր խօսք կուտալ, որ յաջորդ օրը ո՛չ մէկ Հայու քէթ պիտի արիւնէր Պոլսոյ մէջ եւ ինքն անձամբ երթալով եւրոպական նաւու մը վերայ իրենց պիտի յանձնէ վեց դեսպաններու ստորագրեալ թուղթ մը, որով կը խոստանան վեց ամսուան ընթացքին դարձեալ տալ բարենորոգումներու ծրագիրը: Յեղափոխականները վրանին պիտի պարձանականները եւ եւրոպա – ցին նաւով մը ապահով պիտի փոխադրին արտասահման: Զորս նահատակ – ներու մարմինները պիտի յանձնուին ազգային հիւանդանոցին մէջ պարման – ուելէ վերջ արտասահման պիտի փոխադրուին:

Երբ 17 հերոսները դուրս կ'ելլեն, Մաքսիմով պարծած՝ կը հարցնէ թէ քանի մի հոգիներ: Զէ՞ որ կ'ըսէին թէ 200 հոգի են:

Դեսպանական ֆէտայիները 14 ժամ դրամատան դրան առջեւ պահած էին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔ.— Երէկ, Յունաստանի Սուրբ Synod-ը վատահութիւն պիտի քուէարկէր Յերիմոքոսի կառավարութեան: Հակառակ Յերիմոքոսի դէմ Մարքէզի – նեան բռնած անակնկալ դիրքին, նոր վարչապետը կը մնայ յաւատաս, յայտարարելով, թէ «Մարքէզինեան մեծամասնութեան կեդրոնի համախմբումէն նոր ձայներ կորզելու իր բախտը կ'աւելցնէր»: Շատ աւելի յոռետես են սակայն քաղաքական դէտերը:

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Ուրբաթ, նախագահ Նասր պաշտօնական այցելութեամբ կը հասնի Մոսկուա, օդակայանին մէջ դի – մաւորուելով Կոսիպինէն, Բրէժնեւէն եւ Միկոյեանէն: Նասր հինգ օր պիտի մնայ Խորհրդային Միութիւն եւ քաղաքական դէտերուն հետ, Կոսիպինէն ու Բրէժնեւէն պիտի խնդրէ 15 ամիս առաջ Քրուչչեւի խոստացած տնտեսական օգ – նութիւնը: Կրեմլինի դէկավարները, ի – րենց կարգին, պիտի խնդրեն Նասրէն որ պաշտպանէ Ափրոասիական խոր – հրդաժողովին ներկայ ըլլալու իրենց ա – ռաջարկը: Ցայտնի է որ Չինաստան չու – զէր լսել խակ երկրորդ Պանտունկին Խոր – հրդային Միութեան մասնակցութեան մասին:

ՈՒՈՇԻՆԿԹՐՆ.— Ուրբաթ, տասնյա – սուլիսի մը ընթացքին, Տին Ռըսք կոչ մը ըրաւ Վիէթնամի չուրջ բանակցելու:

(Շար·ը կարդալ 4րդ էջ)

Երբ կը բանակցէին Մաքսիմովի հետ, «120 ռումբերէն մնացեր էին միայն 18 հատ: Ամբանակի փամփուշտ ունէինք բաւականաչափ: Բայց ի՞նչ կրնայինք ը – նել 17 հոգիով եւ 18 ռումբով, երբ դուրսէն լուրջ զրահ մը տային», կը պատմէ Արմէն Գարօ: Մկկուկէս քիլօ ուժանակով ալ չէին կրնար օդր հանել հակայ չէնքը:

Ձեղափոխականները պիչերուան ժամը 3·30ին չքախումբով կը փոխադրուին անդլ· տնօրէնին դրօսանասը՝ Մօսա, հա – քէն ֆրանսական ժիրոնտ չոգենաւով կը տարուին Մարսէյլ, չատ տնարդական պայմաններու մէջ:

Մաքսիմով խարած էր ֆէտայիները: (Եարէն իր «Թանկագին ծառայութեան» համար հինգ հարիւր ղեկին ոսկի պարգեւ պիտի տանոար Օսմ· Դրամատունէն):

Կառորածները ոչ միայն չզադրեցան յա – ջորդ օրը, այլեւ տեւեցին երեք օր: Նա – ւուն վրայ 17 հոգիին ալ դէնքերը բռնա – ւուն վրայ: Ֆրանս· դեսպանատան Թարգման յեղափոխականները փիրոնտի նաւատեսին ներկայացուցեր էր իրրեւ աւազակներ, որոնք Օսմ· Դրամատունը մաեր էին զայն կողոպտելու համար:

Մարսէյլիայ մէջ բոլորն ալ չզենաւէն ուղղակի կը փոխադրուին Սէն – Փիէրի բանտը, ուր առեն մը արգելափակուելէ վերջ 15 հոգին կը դրկուին Պուէնոս Այ – րէս, իսկ Արմէն Գարօ եւ Հրաչ կը յաջո – ղին անցնիլ Զուիցերիա՝ չարունակելու համար իրենց կէս ձգած ուսումը:

Թրքասէր Հանոթոյի կառավարութիւնը արատ մը կը քաշէ ազգային Ֆրան – սայի համբաւին:

Այնուհետեւ հրաշքանոր պետութիւն – ները ո՛չ մէկ լուրջ փորձ ըրին դադրեց տալու համար բարենորոգումները, որոնք ձգձգուեցան մինչեւ 1914ի սկիզ – բը, երբ ռճրագործ իթթիհատար սոխակու – թիւնը տապրեցրեց ծանօթ ծրագիրը, քանի մը ամիս վերջ պատռելու համար զայն, իրրեւ նախապատրաստութիւն 1915ի Մեծ Եղեռնին:

ՀՐԱՆՏ–ՍՄԱՒՈՒԼ

Օր ըն Օրին

ՀԻՄԱ ԼԱՒ ՍԵՐՏԱԾ ԵՆՔ

« Բանը բանէն անցնելէն ետք» իմաս – տութեան դասեր տուող կարգ մը մար – դիկ, մինչեւ այսօր ալ, կը բամբասեն Դաշնակցութիւնը թէ «սխալ ըրաւ Պաճէ Օթոմանի ցոյցը կազմակերպելով»:

Այսօրուան կացութիւնը չափանիշ առ – նելով երէկուան խայրը դատապարտել՝ լուրջ մարդու գործ չէ:

Այսօր, չկան այն դժնդակ պայմանները, որոնց մէջ կ'ապրէիճէ եօթանասուն տարի առաջ: Երէկ, չունէիճէ այն փոր – ձառութիւնը, զոր այսօր ունիճէ:

Պաճէ Օթոմանի ցոյցին գլխաւոր նպա – տակն էր Եւրոպայի Քրիստոնեայ պետու – թեանց ուշադրութեան առարկայ ընել մեր վիճակը, որ աստիճանաբար ծանրացած էր Պերլինի խեղկատակութենէն ետք:

Որեւէ ճարահատ բազմութիւն, որ ին – կած է բռնակալ իրաւակարգի մը ճիրան – ներուն մէջ, բնականաբար, կը դիմէ ճա – խատահատ միջոցներու: Բախտակից ուրիշ ժողովուրդներ ալ ունեցան իրենց «Պաճէ Օթոման»ները, իրենց յանդուգն փորձե – րը եւ յաջողեցան:

Մերը ձախողեցաւ, որովհետեւ — հի – մա կարելի է այլեւս ըսել — մեր քարե – կամները իրենց մատին ծայրը բռնած է – ին բարեւորոգումներու խնդիրը եւ մի – այն կէս – բերան սպառնալիճներ կ'ընէին Երլտրգի Հրէշին:

Քանի մը ամիսը — կամ տանի մը տա – րին — անգամ մը յուշագիր ներկայա – ցրնել, բարեւորոգումներու ծրագիր մը – շակել ու յետոյ մէկ կողմ դաշուիլ, կը նշանակէր խաղալ մեր անգէն ու ան – պաշտպան համբաւին ճակատագրին հետ:

Պետութիւնները, գլխաւորաբար, Անգլիան ու Ֆրանսան, պէտք է իրենց մորքին վրայ զգային մեր զգացած ցաւը:

Իհարկէ, ո՛չ ոք կը սպասէր որ անոնճ ալ, մեզի պէս, Համիտի եաթաղանին կեր ըլլային:

Ո՛չ: Բայց, կարելի էր նիւթական վը – նասի մը պատրաճիճ տալ անոնց, որ – պէսզի սթափէին ու աչօք – բացօք տես – նէին թէ մինչեւ ո՛ւր հասած էր չարիքը:

Բրիտանական մամուլին Պոլսոյ թղթակիցներէն ոմանճ չարամտօրէն հետա – գրած են ,այդ օրերուն — Օգոստոս 1896 — իրենց թերթերուն թէ հայ յեղափո – խականները «զրահատուր կողոպտելու փորձ մը ըրած են»:

Այս պոչաւոր սուտը տեղ գտած է նոյնիսկ, այդ թղթակիցներուն կամ ա – նոնց նմանիներուն ապագայ յուշամատ – եաններուն մէջ:

Մեր արտին մէջ ալ չկա՞ն, տակաւին, շոշորթներ, որոնճ կ'ուզեն հաւատացնել թէ ցոյցին նպատակն էր ձեռք անցընել Պաճէ Օթոմանի կարմիր ոսկիները:

Սո՛ւտ, սո՛ւտ, սո՛ւտ:

Պաճէ Օթոմանի վրայ կատարուած ցոյ – ցին միակ նպատակն էր, ինչպէս ըսինճ, նիւթական վնասի մը պատրաճիճ տալ դրամական սեփականատէրներուն:

Միայն պատրաճիճ:

Յարձակումի պահուն, գետին թափած կարմիր ոսկիներէն մէկ հատ ալ մտած չէր բաջարի Դաշնակցական յեղափոխա – կաններուն գրպանը:

Դաշնակցութիւնը հարամ դրամի պէտք չունէր: Եւ չունի:

Դժբախտաբար, այս յախտուռն բայլը — այդ օրերու կացութեան մէջ հասկնալի ու թերեւս անհրաժեշտ — իր լրութեան չբ – հասաւ:

Եղածը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ ազգա – րարութիւն մը, որ դրական որեւէ ար – դիւնքի չյանգեցաւ:

Ընդհակառակն, առիթ ստեղծեց որ Ստամպոլի թուրք խուժանը, նորէն, գա – զանաբար խոյանար մեր համայնքին վը – րայ:

Իսկ Արեւմտեան ազգերը շարունակե – ցին իրենց դիւանագիտական յարաբերու – թիւնները կարմիր Սուլթանին հետ: Ի՞նչպէս կրնային «գէշ մարդ» ըլլալ գէշ մարդուն հետ՝ մեր սեւուլիկ աչքերուն համար:

Իրենցմէ մէկը, նոյնիսկ, նուէր նուէրի ետեւէ երլտրգ կը հասցնէր, կարծէք, վարձատրելու համար հրէշը, որ կազմա – կերպել տուած էր ցոյցին յաջորդող ջարդը:

×

Տարի մը եւս ու արդէն եօթանասուն տարեկան կ'ըլլայ Պաճէ Օթոմանի ցոյցին պատմութիւնը:

Եթէ կը վերյիշենիճ զայն օրուան այս ժամուն, մէկ արդարացում ունիճէ — սթափեցնել մեր ժողովուրդը եւ թոյլ չտալ անոր որ վարդավառ պատրանքներով իր օրը իրիկուն բնէ եւ մե՛ծ մե՛ծ բարիքներ սպասէ մե՛ծ մե՛ծ ազգերէն՝ ի վարձատրութիւն իր ցոյց տուած հա – ւատարմութեան եւ իր թափած յոգնա – ռատ արցունքին:

Աշխարհ մը փլաւ 1896էն մինչեւ 1965: Ու նոր աշխարհ մը ծնաւ անոր տեղ:

Այդ նորը մեզի բերաւ արիւն, աւեր, ողբերգութիւն՝ իր բոլոր տեսակներով ու մանաւանդ յուսախաբութիւն, դարձեալ, իր բոլոր տեսակներով:

Նախ, կորսնցուցինիճ մեր հայրենիքը՝ իր ծառ ու ծաղիկով, իր սրբութիւններով եւ իր օրհնութիւններով:

Կորսնցուցինիճ շէնշող ու շինարար մեր համբաւը:

Ու երբ , օր մը, խաւարէն դուրս ե – լանիճ, մեր «բեռի»ներն ու «հօրար»ները ուզեցին մեզ վարձատրել:

— Ահաւասիկ, ձեզի պատառ մը տա – րածութիւն ··· Շատ չէիճ, կը բաւէ ··· Այսօրուան գոհացէիճ ···: Զէիճ սպասեր, անշուշտ որ ձեր սիրոյն գէշին հետ, նո – րէն, գէշ ըլլանիճ ···

Մեր բոլոր շարժուձեւերը, մեր բոլոր մարզանիճները եւ ճիգերը ամէն կալուածի մէջ, ուրիշ բան չեն նշանակեր, եթէ ոչ համակերպութիւն՝ ստեղծուած այս սքր – տանելիի կացութեան:

Բայց, ինչ որ ամէնէն աւելի կը ճան – կըռտէ մեր հոգին, մեր սիրտը այն դառն յուսախաբութիւնն է, որ յառաջ եկաւ մեր մէջ՝ ի տես մեզի բարեկամ նկատ – ուած ժողովուրդներու մեռասաներորդ ժամու անտարբերութեան:

Ի՞նչ յոյսեր ունէիճէ 1878ին, 1896ին , 1914ին, 1920ին, 1923ին: Եւ ի՞նչ ակրն – կալութիւններ:

Ի՞նչ մեղրածորան խոստումներ լսե – ցինիճ եւ ի՞նչ սրտառուչ հաւաստիճներ:

— Քանի մեռիճ կաիճ, մի՛ վախնաճ ··· Ազա՞տ, անկա՞խ հայրենիճ պիտի ունե – նաիճ ··· Հաւասի՛կ , նոր ստորագրե – ցինիճ ··· Մելանը թաց է···

×

Պաճէ Օթոմանի ցոյցը պատմութեան մատեանին մէջ արձանագրուած դրուագ մըն է հիմա: Եւ դաս մը մեր սերունդին եւ մեզի յաջորդող սերունդներուն հա – մար:

Ո՞րն է այդ դասը:

Երբեճ չհաւատալ թէ աշխարհը կառա – վարող մեծ պետութիւնները իրենց կեն – սական շահերը կը զոհեն՝ պզտիկ ժողո – վուրդներու արցունքը սրբելու համար:

Եթէ նոյնիսկ Պաճէ Օթոմանը իր պա – րունակեալներով օդը հանած ըլլայիճէ , Եւրոպան, նորէն, բայլ մը պիտի չառնէր ի նպաստ մեզի՝ եթէ այդ բայլը վնասա – կար նկատէր իր սեփական շահերուն տե – սակէտէն:

Բայց, այս դասը լաւ սերտած չէիճէ , զոց սորված չէիճէ 1896ին:

Հիմա, լա՛ւ սերտած եճ: Հիմա զոց սորված եճ: Հիմա խաղի չեճ զար: Հիմա եօթանասուն, հարիւր տարուան փորձառութիւն ունիճէ: ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

(ՄԻՋԱԲԱՆ)

Այս յօդուածաշարքը սկսայ, առանց երբեք ուզելու փուխմիբի ձեւ տալ, պարզապէս սրբագրելու համար յայտարարութիւն մը, որ Հայոց Եկեղեցին կը նեւաէ փուչերու վրայ, — կ'անհնարին համ այն վէճերուն, որոնք ոչ լմտասուիրին կը պարունակեն, ոչ ալ արժէք կը ներկայացնեն կամ կարեւորութիւն՝ մանաւանդ մե՛ր օրերուն: Մանաւանդ Աբեմմուաքի մէջ: Այստեղ, երկաբնակներու թագաւորութեան մէջ զալ եւ պարծիլ միարնակութեան երանութեամբ՝ կը նշանակէ ապարէզ կարդալ Աթանաս կամ Կիւրեղ Աղէքսանդրացիներու յաջորդներուն:

Կրնայի կարճ կապել՝ բաւական համարելով յայտնել թէ միարնակ չէ Հայոց Եկեղեցին, ապացոյցն այն թէ մերոնք եւս նզոված են Եւտիքէսը(*): Ու կրնայի աւելցնել նաեւ թէ... երկարնակ եւս չէ մեր եկեղեցին, հաստատելով Հայոց Ե – կեղեցին մեծութիւնը՝ ամփիկուրեան աստուածաբանութեան հանդէպ իր ան – ապաբերութեամբ: Զիս չի հետաքրքրեր այս կամ այն կաթոդիկոսին յայտարարութիւնը Հայոց կաթնեցեալ միարնակութեան մասին, ոչ եւս օտարներու մեզատոր վկայութիւնը՝ հերետիկոսութիւն հռչակելու համար այն խմասուիրինը, զոր հայ եկեղեցին ցոյց տուած է՝ մեղի խնայելու համար Բիւզանդիոնի եւ Ազեքսանդրիոյ պատրիարքական աթոռներուն հակամարտութեանց յաւերը, ի՞նչ փոյթ թէ Հացունի կը մերժէ ընդունիլ նման մեղադրանք մը, մինչ կ'ընդունին արեւմտեան արդի հեղինակաւոր աստուածաբաններ (կարդալ Ներածութիւն աստուածաբանութեան, Հրատ. Սէո(փ), հատոր Դ. էջ 41):

Վէճը պարզ է իր սկզբնական ձեւին մէջ, — քրիստոսաբանութիւնը, առաջին աւանդութեանց ժառանգութենէն եաք, այնքան մուրացածոյ՝ որքան ձուլածոյ, լոզքարի պէս ծանրացուցած՝ յառաջ հըրած – մղած էին մարդիկ եւ հասցուցած խրամատի մը եղերքը, երբ այլեւս հարկ էր աստուածացնել մարդը (թէոսիս), բայց եւ մարդկայնացնել աստուածը (յունարէն՝ սարճոսիս, բառ մը, որ ա – ռաջին անգամ զործածած է Իրենէոս, ոչ իր արմատական իմաստով, այլ հայերէն թարգմանութեանս համապատասխան): Այս երկու պրոցէսները, մարդուն աստուածումը եւ Աստուծոյ մարդկայնացումը, պէտք էր որ կատարուէին Քրիստոսով, — այս է որ կը կոչուի օփերասիոն թէանտրիք, որու սահմանը՝ չունչ (նէ – ֆէս) ըստ երրայական փիլիսոփայութեան:

Եւ ահա Աբեւելքը եւ Աբեմմուաքը, մէկը միւսէն աւելի խելացի երեւնալու ճիգով՝ բայց միայն աթոռի գերագահութիւն ապահովելու, աւելի ճիշդ՝ գիրար տապալելու նպատակով, առեղծեցին նոր բառեր, նոր տարազներ, եւ այս նոր բառերով ու տարազներով պատճառ դարձան ահաւոր արիւնհեղութեանց:

Ցունական աստուածաբանութիւնը կը բերէր իպոսթազ բառը, անոր տալով ե – րեք աստուածային անձերու միասնութեան դաշտիարը, էութեամբ նոյն ու բնութեամբ տարբեր:

Լատինական աստուածաբանութեան համար դժուար էր ընդունիլ այս բացատրութիւնը՝ զոր կը պաշտպանէին եւ – րեք Կապադովկիացի աստուածաբաններ (Բարսեղ Կեսարացի, Գրիգոր Նազիան – զացի եւ Գրիգոր Նիւսացի), այն պատ – ճառաբանութեամբ թէ իպոսթազը կը համապատասխանէ սիւպսթանս բառին, որ ոչ միայն «առ նախնիս՝ իպոսթասիս էր ալ իրրեւ անձն», այլ եւ նախապէս հա – մարժէք տրուած էր ուսիա բառին, որ կը նշանակէ էութիւն, այդպէս ալ դար – ձած Հանդանակին մէջ:

Յոյները, իրենց կարգին, կը խորչէին լատինական փերսոնա բառէն, հայերէն անձ թարգմանուած, արմատական նշա – նակութեամբ՝ դերասաններու դործածած դէմակը, այն պատճառաբանութեամբ թէ Հայր, Որդի եւ Հոգի («Երրորդութեան» տարազը կազմող «անձերը») կը ներկա – յացուին ոչ իրրեւ տարբեր էութիւններ կամ բնութիւններ, այլ երեք տարբեր դիրքեր՝ մէկ աստուածութեան տրուած,— եւ ասիկ մինչեւ նզովեալ սաբելականու – թիւնը, կ'ըսէին, կը մնայ մէկ քայլ:

Եւ բառերու այս խաղով դլուխներ կ'իյ – նային, արիւնը կը հոսէր:

Կ'արժէ՞ վերարծարծել այս բառամարտը, որու համար կատարուեցան անսահման բարբարոսութիւններ: Ու կ'արժէ՞ պարծիլ միարնակութեամբ կամ երկաբնակութեամբ, վէճ մը որ ժամանակավրէպ կը համարուի այժմ, ճիշդ ինչ – պէս այլ բազմաթիւ բացատրութիւններ, որոնք ժառանգ կը մնան քրիստոնէութեան պատմութենէն, այսօր ծիծաղելի: Որի – նակ, քրիստոնէութեան առաջին դարե – րուն՝ երկինքը կը համարուէր ամպային տեսակ մը ձեղուն, եւ «երկինքն իջնել» կամ «երկինք բարձրանալ» ունէր իմաստ մը եր... անիմաստ է հիմա, (աւելորդ կը համարիմ բացատրել հին իմաստը): Նոյնպէս «նստիլ Աստուծոյ ալ կողմը» բացատրութիւն մըն էր, որ այժմ կը համարուի երախտական պատկերացում կամ մանկական պատկերազարդ բառա – բանի յառուկ տարազ: Զարդացած մարդ մը չի կրնար զործածել, այսօր, նման բացատրութիւններ, որոնք նոյնիսկ հա – կառակ են աստուածաբանական ուսման: Կը հետեւիմ Ֆրանսացի դիտուն արեզանե – րու հրատարակութեանց, որոնք հիացում կը պատճառեն իրենց խորութեամբ, ծան – րութեամբ: Օրմանեան կը խոստովանէր, կարծես կը պարծենար, թէ ոչ մէկ ծա – նօթութիւն ունի իր մարմնոյն ներքին կազմախօսութեան մասին: Ֆրանսացի կրօնաւորներ կան, սակայն, որոնք կը մրցին բժիշկներու հետ՝ մարդակազմու – թեան եւ բնախօսութեան մասին իրենց ծանօթութիւններով: Պէտք է արդիակա – նանալ, հին ու զօսացած զաղափարները նետել, առնուազն նորոդել միտքերը, թարմացնել:

Քալե՛լ ժամանակին հետ, — ամ որ չի քալեր՝ կը թաղուի:

Քրիստոնէութիւնը եւս հին տարազներու, հին բացատրութիւններու կրկնու – թեամբ չէ որ կը պաշտպանուի: Եւ Հայոց եկեղեցին ալ հին տարազներու, հին բացատրութեանց կրկնութեամբ չէ որ կրնայ յարգանք ներշնչել: Հայոց եկեղե – ցին ներկայացնելու, ծանօթացնելու, ուսուցման առարկայ դարձնելու, մա – նաւանդ սիրցնելու ձեւեր չատ կան, բա – յատրութիւններ նոյնքան չատ,— ի՞նչ հարկ խորչանք պատճառելու հին ու փխ – րուն բառերով:

Ես պիտի չուզէի դրաղիլ անոնք վերա – դրութիւններով, որոնք կ'ուղղուին մեր եկե – ղեցիին: Պիտի բաւական համարէի կարդ մը ճշդումներ եւ այդ ծրագրով միայն ճամբայ ելայ, միւա մտածելով որ հազիւ տասը հոգի կը հետաքրքրուի նման յօդ – ուածներով: Զարմանքով տեսայ, սա – կայն, թէ մեծ է հետաքրքրութիւնը: Շատեր զրեցին ինծի՝ խնդրելով կարճ չհապճել: Աստր համար էր որ երկարեցի, ընդարձակեցի:

Արձակուրդիս պատճառով ընդհատուած այս յօդուածաշարքը, ուրեմն, կը վեր – սկսիմ ահաւասիկ, ուրախ որ պրպտութիւնս եւ տարիներու հետաքրքրութիւնս օգտակար կ'ըլլան, այսօր, նման ուսումնասիրութիւններ փնտռողներուն: Ի վեր – ջոյ. պէտք է ըսել թէ մեր Ագր. Պատ – մութիւնն է որ կը լուսաբանուի եկեղե – ցիին պատմութեամբ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԹ

Սիբելի Որբունի. — Շնորհակալութիւն ազնուական «ընդվզումիդ» համար՝ ընդ – դէմ Պէյրութ բնակող «յետադիմակա – նին»: Բայց ահա տարի մըն է որ աչքերս փակած եմ, ականջներս խցած եմ, բե – րանս կպած եմ, չերամի մը կեանքը կ'ապրիմ՝ բժիժ չինած եւ ինծի համար: Այլեւս ոչ մէկ փղշտացի կրնայ զիս դուրս բերել ակադեմական նիւթերուս մասը – մութենէն: Ակնկալեմ որ, ի՞նչ հարկ «պատեհութիւն դուրս ելլելու», կը համա – րիմ աւելորդ աշխատանք որեւէ փորձ՝ խելքի բերելու համար այս մարդիկը: Ի՞նչ կ'ուզես, մազաչափ յանդիմանութիւն համայնապիտութիւն ծախելու իրենց վարժութեամբ, եւրոպական որեւէ հրա – տարակութիւն անտեսելու եւ արհամար – հելու իրենց յամառութեամբ, երկու տա – ոեղ ուսելով յանկարծ մտաւորական դառնալու իրենց մաժի՛ք կարողութիւն – ներով, ինծի յուսահատութիւն կը պատ – ճառեն այս մարդիկը, որ կը հաչեն ժա – մանակին դէմ՝ ինչպէս չունները լուսնին դէմ: Ես չեմ կարղացած ամերիկեան ու – սումնասիրութիւն մը, որ կը հաստատէ թէ հաւերը կըտ – կըտ կրակատաք երգած են Ադամէն ի վեր, միշտ նոյն ձեւով, նոյն եղանակով, բոլորովին անփոփոխ, յանուն իրենց «ազգապահպանութեան», բայց դիտեմ թէ մենք ունինք «մտաւո – րական» հաւեր, որոնք նոյն կըտ – կըտ կըտակաքը կ'երգեն՝ ժամանակին եւ ե – դանակին հանդէպ անտարբեր: Մեղքը ի – րենցը չէ, սիբելիս, Աստուած հաւի ու – ղեղ տուած է այս հայ մտաւորականնե – րուն:

Ի՞նչ յատկանութիւն, ասկայն:

Ես ու դուն, դրչի ընկերներ՝ քաղա – քական — ընկերային տարբեր օրհանիթա – սինով, կը յարգենք զիրար եւ իրարու տեսակէտ, չեմ զիտեր թէ ի՛նչ fոմիլէfս է որ այսքան մաղձ, այսքան տեւու – թիւն, այսքան թշնամութիւն թափած է մամուլի այս փարագիրներուն հոդիէն ներս, որ չեն կրնար հանդուրժել երբ զը – բաղէտ մը կը դառէ ուրիշ զրպէտ մը: Հրամա՞ն պէտք է առնէինք այս բոլոր – ատ մարդոցմէ: Կը զրես. «Մեզի չեն հարցներ թէ իրաւունք ունի՞նք տարբեր մտածելու, այլ կ'ուզեն որ իրենց պէս մտածենք»: Այսինքն՝ զառնանք հաւ:

Ահա տասնցմէ մէկը, այն զոր կը մտա – նանչես: Այս մարդը, որ զիրք մը թարգ – չուն է, որ բան չի կարդար՝ իր յուշերու տոպրակով հազարա, կը զրէ միայն (կրա – փոռոէ): Բայց այսպէս, ի վերջոյ, կը դառնայ հռատած Ջուրի աւազան, իսկ ես վիտանճէօր չեմ:

Այս մարդը, տարիներէ ի վեր, կը քերուրակի՝ իր վրայ խօսեցնելու ցաւով մը, — է՛հ, հիմա թող խօսին Պէյրութցիները:

Այս մարդը, որ զրած մէկ պարբերութիւնս անդամ քերականօրէն քակելու կարողութիւն չունի, ոչ իսկ դաղափար՝ եռայարկ կամ կօրինթոսեր սթիլիսթիքի մասին, միթէ պիտի կարենա՞ր հասկնալ թէ ես ի՛նչ կ'ըսեմ Աբովեանի մասին: Բաւած այն չէ միայն թէ Աբովեանէն հարիւր տարի առաջ արեւելահայերէն աշխարհաբար ունէինք, կը զրէինք, կը խօսէինք ու կը տպէինք, այլ եւ թէ աչ – խարհաբար չէ զրած Աբովեան: Կրնա՞մ հասկնալ: Զո՛ւր է, սիբելի ընկեր, զո՛ւր է, այս մարդիկը չեն կրնար հաս – կրնալ թէ թութակաբանութի՞ւնը պա – տիւ կը բերէ հայ գրականութեան թէ իմ պրպտումս, իմ նոր տեսակէտս:

Բայց ահա Երեւանի մէջ սկսան լոյս տեսնել նոր հրատարակութիւններ, որոնք ճիշդ իմ տեսակէտս կը յայտնեն: Ինծմէ չատին անջուշտ: Այնտեղ մարդիկ կան, որ մատենադարան կը մտնեն, կը պըր – պտուն, կ'ուսումնասիրեն, ոչ երբեք Պէյ – րութի սրճարաններուն մէջ նստող կամ պառկող «մտաւորականներուն նման», ո – րոնք կը սպասեն որ լոյսը զայ Երեւանէն, — Երեւանի այս լամէնթ՛րը, իր՞խ ...:

Շ. Ն.

ԹԱՓՈՒԱԾ ԱՐԵԱՆ ՋԱՅՆԸ

(Ապրիլեան Յիսնամեակի առթիւ)

Պատմութեան հովիտներուն երկայնքին կը հոսին արեան պետակներ: Վայրագ հեղեղը քանիցս սպառնացած է խեղդամահ սպաննել մարդկութիւնը ամբողջ: Իր ճանապարհին վրայ այդ հեղեղը ջնջած, ոչնչացուցած է քաղաքակրթութիւններ, մշակոյթներ, մարդկային ծագումն հաստատութիւններ: Աստիւածութեան ջրհեղեղը միայն Նոյի ժամանակաշրջանին չէ որ խուժած է այս աշխարհին վրայ՝ զայն հիմնայատակ կործանելու համար:

Սակայն միշտ ալ եղած են ժամանակներ, երբ հեղեղներու մոլեգնութիւնը հանդարտած է եւ ջուրերն սկսած են քաշուիլ: Լուսաբացին երեւցած են ալաբաստի բլուրներուն լեռնապարաիներ՝ աւեւելով ապէսին վախճանը: Այդ լեռնապարաիներէն վեր ձիթենիի ճիւղ կրող մաքրաթեւ ապաւին թափահարած է իր ձիւնասպիտակ թեւիկները: Երկնքի ճակատը պայծառացած է, եւ գրուագ առ – պերուն մէջէն իր երփնապեղ կամարն է կապած յոյսի ծիածանը:

Աբաբատի բարձունքներուն է դրոշմուած այս հրաշալի պատկերը, որ մինչեւ Փիքասոյի ժամանակները երկարող մարդկութեան տեւապէս մասնասած է խորհրդանշանն իր խոկ ցանկութիւնները՝ յաղթել մահուան ուժերուն, անընդհատ պայքարիլ, նուաճելու համար մարդկային խոչընդոտներու վսեմագոյն խաղաղութիւնը:

Պատմութիւնը իր տարօրինակ հեղուներն ունի: Արդարեւ, ժողովուրդ մը, որ իր հայրապատմեայ գոյութիւնը ապած է մարդկային առաջին մեծ ապէսքի չեզնող աստուածաշնչական այդ հոդերուն վրայ, նոյնինքն այդ ժողովուրդն էր որ կէս դար առաջ պատերազմի աստուածանկուչա Մոդոքէն չղթայազերծուած ժամանակակից ջրհեղեղի դառնապոյն չարչարանքները կրելու ճակատագրին ենթարկուեցաւ:

Հին աստնդութեան մը համաձայն, Աստուած երկնքի մէջ կը հաւաքէ մարդոց արցունքները եւ կը պահէ մէկ բաժակի մէջ: Ո՛չ մէկ արցունք, արեան ոչ մէկ կաթիլ զուր չի թափիր: Արցունքով լեցուն այդ բաժակը կը մնայ Տիրոջ ձեռքով, իրրեւ ապացոյց մարդկային թշուառութեանց եւ իրրեւ ապդարարանջանքներուն եւ իրրեւ թիւն ուղղուած բոլոր անոնց, որոնք կը համարձակին նորանոր աստապանքներ ծնունդ տալ այս աշխարհին մէջ:

Այդ բաժակին մէջ իրարու խառնուած են ձեր, ինչպէս նաեւ մեր, Հրեաներուն արցունքները, այլեւայն Կիներու արցունքները, մէկ խօսքով արցունքները բոլոր անոնց՝ որոնք բարեսիրութեան զոհերն են եղած:

Արեան հեղեղներ կը հոսին պատմութեան հովիտներու երկայնքին: Աստիւածմեր թափած արիւնն է, ինչպէս նաեւ մեր թափած արիւնն է, ասիկա Մուսա Լերան եւ Աուշվիցի մարտիրոսներուն արիւնն է, ասիկա հայ դաղութքի ազատութեան համար զոհուած հերոսներուն, ինչպէս նաեւ վարչապետ մարտիկներուն թափած արիւնն է:

Այն պահուն, երբ կը նչենք հայ ժողովուրդի մեծ եղեռնին չափանիշը եւ միաժամանակ կը վերլուծենք, թէ երկու տասնամեակներ անցած են հրեայ ժողովուրդին վրայ զործադրուած մեծ ոճիրի թուականէն, մեր աչքերը կ'ուղղուին կրկին դէպի Աբաբատի լեռնապարաիները, այն ոդեկան Աբաբատին, որ կը խարխափանչէ Ջրհեղեղին վախճանը, եւ այդ պատկի հորիզոնին վրայ անդամ մը եւս կը յայտնուի խաղաղութեան աղաւնին, որ մեր յոյսերը կ'առաջնորդէ դէպի աշխարհ մը՝ ուր չիան արցունքներ եւ չիան արիւն:

Թող յաւերժ օրհնեալ ըլլայ հայ ժողովուրդին սուրբ մարտիրոսներուն չիլտակը:

ՏՈՒՔԹ. Մ. ՌՈՍԷՆ

(Ռումանիոյ Հրեաներու մեծ Ռաբբին)

(*) Ա.— «Նզովեմք եւ զամբարիշտն Եւտիքէս, որ զմիութիւն աստուածութեանն եւ մարմնոյն՝ շփոթմամբ դաւաներ, եւ ոչ յատկութեամբ ի հայեցողութիւն բնութեանցն: Ընդունիմք իսկ եւ երզակցիմք սուրբ եւ աստուածազգեաց Հարցն, որք այսոցիկ հերձուածոցս՝ մահուչափ ճգնեալ՝ հակառակ կացին եւ զուղղափառ հաւատս աստուածայուն վարդապետութեամբ իւրեանց զրով ե – բուն մեզ»:

Բ.— «Ոչ ըստ Նեստորի ի յերկու բնութիւնս եւ ի յերկուս դէմս բաժանեմք զմին Քրիստոս, եւ ոչ ըստ Եւտիքեայ եւ հակախոհից ընորին ի մի բնութիւն ժողովեմք շփոթմամբ եւ այլայլութեամբ»:

Յառաջիկայիս դեռ առիք կ'ունենանք ցոյց տալու Հայոց Եկեղեցիին դիմագծին պայծառութիւնը, փարատելով բառերու ստեղծած ամպերը, երբ ճնութեան առնենք հայ մեծ աստուածաբանին՝ Ներսէս Լամբրոնացիին տեսութիւնները:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑՔ «ՅԱՌԱՋԻ»

"ՇՈԳ Է ՍՏԱՄԲՈՒԼՈՒՄ...,,

—o—

ՄՄԲ.— Հայաստանէն երիտասարդ մը դեպի Մերձ. Արեւելք ճամբորդութենէ մը վերադարձին՝ կը հանդիպի Պոլիս, յետոյ իր տպաւորութիւնները կը գրէ երեւանի թերթերուն մէջ այսպէս.—

Ստամբուլ ...:

Մութ-կապոյտ երեկոյ: Կիսալուսին երկնքում, կիսալուսին մինարէների վրայ ու Մարմարայի ջրերում: Նեղ փողոցների վրայ չքեղ տներ՝ համաբակով լուսամուտներով, պատշգամբներով սիւներ - փողոցներում խանութներ, խանութներ, խանութներ: Խանութներում ամերիկեան ապրանքներ եւ թուրք վաճառողներ: Թուրք վաճառողներ՝ կլոր փոքրով, կլոր թշերով եւ ագնոպիսի աչքեր - նայում են, դու կանչում ես, դու չնայում ես խանութի ու խարտում ես :

Այս - Սոֆիա աւելի մօտ ինձ թուել է ուզում նամականիչէր վաճառող մի ծերունի: Ես չեմ խարտում : Նախ խարտելու համար թրքական դրամ չունեմ եւ յետոյ էլ սէր չունեմ նամականիչ հաւաքելու : Բայց ծերունին ինձ բայ չի թողնում: Գոռում է Աբդուլ Համիտի պատկերին, մեկ հատիկ եւ ուզում է խօթել ձեռքս : Ես հետացնում եմ ձեռքս ինչպէս օձից ու ասում եմ .

— Պէն էմէնիմ :

— էմէնի՞մբսըն, ափ էդերսին:

Ու Թուրքը ձեռքը դնում է խղճին, թքում է Աբդուլ Համիտի պատկերին, բայց եւ սրբում է , որ ծախի :

Ստամբուլ ...:

Մութ - կապոյտ երեկոյ : Կիսալուսին հորիզոնի վրայ, կիսալուսին մինարէնե - րի բարձունքներում եւ Մարմարայի ջրե - րի մէջ: «Գէօյ Մեչիդի» երկինք հասած մինարէի վրայից մոլլան «Էզան» է կան - չում՝ հայհոյքը «Ալլահին», հայհոյ - քում եւ ճայնի մէջ անկեղծ հաւատք : Ներքեւում մարդիկ խոլում են իրար եւ խոլում են : «Նիւֆոն» հիւրանոցի ա - ռաջ մի Ամերիկացի արմունկով յենուել է իր սեւ ինքնաշարժի յատակամասին, ծամոն է ծամում, թքում, ու ծպրան - քով է նայում «Էզան» կանչող մոլլային : Նոյն հիւրանոցի առաջ երիտասարդ մի թուրք, մկրքին պղնձեայ պլպլան կուժ, ջուր է ծախում :

— Uonıf unՙ, uonıf unՙ, եւ աչքն - րով ինդրում է մօտենալ :

Ոչ ոք չի մօտենում : Ջուր ծախող և - րիտասարդը ձեռքը տանում է գրպանը , հանում է օրւան վաստակը՝ մի «դրուշ» ու նայում է անյոյս : Երեւի մի դրուշով ոչինչ չի կարող առնել: Եւ կանչում նո - րից, ձայնի մէջ պաչանք .

— Unՙ, unՙ, uonıf unՙ ...

Նեղում է սիրտս : Ինձ համար ոչինչ չկայ հարթատ այս չքեղ քաղաքում : Խարում են, խաբում են: Օտարներից Ամերիկացին է միայն իրեն այստեղ լաւ դգում, բայց եւ ծպրում է :

— Uonıf unՙ, unՙ, unՙ :

Ջուր ծախողի ձայնը ինձ սթափեցնում է : Մօտենում եմ: Նա նայում ու արագ մաքրում է բաժակը եւ նարնջով համե - մած նարնջագոյն ջուր է լցնում : Ես նրա բառն մէջ դնում եմ իմ մօտ եղած բոլոր թրքական դրուշները եւ հետանում եմ: Թուրքը կանչում է եռեւից .

— Էֆէնդի, էֆէնդի ...

— Բան չկայ,— ասում եմ :

— Գոնէ մի բաժակ էլ ջուր խմէք , Ստամբուլում շոգ է... եւ աչքերով ուրիշ բան է ասում :

— Կը դիմանամ, մի քանի ժամն ինչ է որ ...

— Բարի՛ ճանապարհ, էֆէնդի, բարի ճանապարհ, Ստամբուլում շոգ է ...:

Եւ ջուր ծախող երիտասարդը իր ծանր կժի տակից ձեռքը չարժում է :

Երեկոյ է: Ծփում են Մարմարայի ջրերը եւ խշշում են ծառերը քամուց , բայց շոգ է Ստամբուլում ...

ՍՈՒՐԻՆ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՓԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

—o—

Ուրբաթ օրուան Թիւով , կը հատը - դէնինք Թէ մեծանուն հայ երաժիշտը, Ա - րամ Խաչատուրեան, Աթէնք հասած է Աստուածածնի ռոնին երկրորդ օրը, եր - կուշաբթի: Այս առթիւ յանուկան Թեր - Թերը, անխաբէր բոլորը , կը խօսին մե - ծատպանդ հայ արուեստագէտին արժէ - քին ու գործին մասին: Ահա քաղուածք մը.—

« Թա Նէա» երեկոյեան մեծ օրաթերթը, առաջին էջին վրայ (16 Օգոստոս) մեծանուն արուեստագէտի նկարին տակ կը գրէ .

— Անցեալ օրուընէ Աթէնք կը հիւրընկալէ արուեստի միջազգային հռչակաւոր դէմք մը՝ խորհրդային երգահան եւ մաեստրօ Արամ Խաչատուրեանը, որ հեղինակն մայրաքաղաքը եկած է երկու նուագահանդէս ղեկավարելու համար՝ « Իրոտու Թու Աթթիքու» Թատրոնին եւ երկու ուրիշ նուագահանդէս՝ Թեատրո - նիկէի մէջ, երաժշտական Ֆեսթիվալի շրջագիծով :

× «Սպարտակ»ի հեղինակը, երկի վաեյելեց հեղինակուն բնութիւնը: Ուխտա - գնացութիւն՝ Ակրոպոլիս ու պուլեւ՝ Ֆալերոյի ծովեզերքները: Պուլեւէն եօք յաւատարեց . « Անհաւանական չէ , որ յառաջիկայ յօրինումներէս մէկը ներչընչուած բլլայ Հելլադային » :

× Նոյն Թերթը երկրորդ էջին վրայ

հրատարակած է Խաչատուրեանի մէկ ուրիշ նկարը, ուսուերէն ձեռագրի քլիչէն եւ երկու սիւնակի մօտ յօդուած , տեսակ - ցութիւն մը, ուր, ի միջի այլոց, կը գրէ .

— Արուեստագէտը համեստօրէն կը պատասխանէ այն հարցումին, Թէ մին - չեւ այսօր քանի՞ գործեր յօրինած է :

— Կ'ըսէն Թէ 150է աւելի գործեր յօ - րինած եմ ...

Կը խուսափի խօսելէ իր գործերուն մասին: Հարցում . « Ձեր հեղինակութիւննէն ո՞ր մէկը կը նկատէք լաւագոյնը » : Պատասխան . «Երբ ամուսնանաք եւ ունենաք, ձեզի պիտի հարցնեմ , Թէ ձեր տղոցմէն ո՞ր մէկը աւելի կը սիրէք » :

Նինա Մակարովա (Խաչատուրեանի կինը), որ կը հետեւի խօսակցութեան , կը միջամտէ .

— Աւելի շատ «Սպարտակ»ը կը սիրէ :

— Ճիշդ է որ « Սպարտակ»ը աւելի կը սիրեմ , կ'աւելցնէ Խաչատուրեան: Սա - կայն արուեստագէտը պէտք չէ բացար - ձակապէս գոհ բլլայ իր առեղծագործու - Թիւններէն : Միշտ պէտք է որ լաւագոյնը փնտռէ : Եթէ արուեստագէտը նոյն - իսկ Թերութիւններ ունեցող գործ մը բառնեղծէ , եաքէն չի կրնար ուրանալ զայն: Երբ արուեստագէտը պնդէ, Թէ գրած է իր լաւագոյն գործերը, կը նշանակէ Թէ անկումի ճամբուն մէջ մտած է այլեւս : Արուեստի մէջ կատարելութեան սահ - մաններ չկան :

— Ի՞նչ բան ձեզ կը ներչնչէ ձեր գործերուն մէջ:

Արամ Խաչատուրեան կը պատասխանէ վաստհօրէն :

— Կեանքը ինք կը ներչնչէ զիս :

Մոսկուայի Երաժշտանոցի փրոֆէսէօր է եւ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի անդամ : Անդամ է նաեւ Խորհ. Միութեան Խաղաղութեան Յանձնախումբին , իր հայրենիքին երգահաններու Միութեան քարտուղարն է եւ Լատինեւխորհրդային Ընկերակցութեան նախագահ : Ժամանակին եղած է նաեւ Գերագոյն Խորհուրդի անդամ :

× «Մեսիմվրինի» յատկիօրեայ մեծ օրթերթը եւս իր առաջին էջին վրայ հրատարակած էր Խաչատուրեանի նկարը եւ անոր տակ գրած .

— « Աթէնքի Հայերը խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրին Արամ Խաչատուրեանի, անցեալ գիշեր, Էլլինիքոյի օդանաւակայանին մէջ: Ցուզուած եւ քիչ մը զարմացած, հռչակաւոր երգահանը, որ եկաւ Աթէնքի Ֆեսթիվալին առիթով՝ ձայնասփիւռի Ազգային Հիմնարկի նուագախումբը ղեկավարելու , ինչպէս եւ Զբօսաշրջիկութեան Հելլենական կազմակերպութեան հովանաւորութեան տակ՝ Հիւսխային Ցունաստանի սենֆոնիկ նուագախումբը, բաւական երկար խօսակցեցաւ խանդավառ հիացողներու եւ իր հայրենակիցներուն հետ, Թեսաղոնիկիի մէջ, որոնցմէ ոմանք գան իրենց հոգեւոր հայրը կ'ողահէին : Այս առաւօտ, Արամ Խաչատուրեան ձայնասփիւռի կայանի Զափիոնի սրահներուն մէջ առաջին փորձը կատարեց նուագախումբին հետ եւ չատ գոհ մնաց :

« Մեսիմվրինի» 5րդ էջին վրայ եւս հրատարակած է Խաչատուրեանի եւ սիկնոջ նկարը եւ անոր տակ՝ գնապան տե - ղեկութիւններ մեծ երգահանին կեանքին ու գործին մասին :

Թերթը, ի մէջ այլոց, կը գրէ Թէ Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանը մասնաւոր հեռաբձակում մը յատկացուցած է Աթէնքի Ֆեսթիվալին մասնակցող խոր - հրդային արուեստագէտներուն եւ բան .

— « Այս Ֆեսթիվալին առաջին անգամ բլլալով մասնակցող Խորհ. Միութիւնը պիտի ներկայացնի խումբ մը երաժշտագէտներով, որոնց գլուխը կը գտնուի Արամ Խաչատուրեան : Այս անուններ ծանօթ է ամբողջ աշխարհի երաժշտասէրներուն : Զանազան նուագարաններու համար իր քոնչերթօները, «Երկրորդ Սենֆոնի»ն , « Սպարտակ» պարեխաղէն եւ «Գայեան - նէ»էն սուիթները, Լերմոնտովի « Մասքառա » տրամի երաժշտութիւնը եւ սենեակի երաժշտութեան իր գործերը՝ չա - րունակ կը նուագուին նուագահանդէս - ներու մէջ եւ ձայնասփիւռի կարաններէ :

Այսօր, Խաչատուրեան կը գտնուի իր փառքի գագաթնակէտին վրայ իր ամ - րողը ճանչցուած է ամբողջ երաժշտա - կան աշխարհին կողմէ եւ այդ փառքը Խաչատուրեանին կ'ընկերակից իր ամբողջ ասպարէզի ընթացքին, որ ներկայիս կը հասնի երեք տասնամեակի :

1934ին, Խաչատուրեան քոչարաւ նի - չով աւարտեց Նիքոլա Մեսքովսկիի յօրինումի դասարանը, Մոսկուայի Երաժշտանոցին մէջ: Երգահանին ամէն մէկ նոր գործը անմիջապէս ուշադրութիւնը կը գրաւէր խորհ. մեծագոյն երաժշտագէտներուն :

Ամէն լուրջ երաժշտագէտ իր երգացանկին մէջ ունի հռչակաւոր երգահանին գործերը: Հազուագիւտ երաժշտական չքնորհը, կշռոյթի ճոխ փոփոխութիւննե - րը, ներդաշնակ երանգներու նուրբ եւ հրապուրիչ այլազանութիւնները Խաչատուրեանի երաժշտութեան յատկանիշ - ներն են :

ՓՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԽՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Խաւուր բանալը դիւրին է: Բաց պահելը՝ դժուար է :

ՉԻՆԱԿԱՆ

×

Ամէն ինչի կը յաղթէ սէրը: Ամէն ինչ կ'ընէ դրամը :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

ԳԼՈՒԽ 3

Այս երկրորդ հանդիպումը տպաւորուեցաւ իմ մէջս :

— Ցեա՞յ :

— Ցեայ... Ամբա մը եաքը, ես հրաւիրուած էի Սէյթլ: Այս քաղաքը հարիւր ամանած , կրկին կը պանեմ ոսկի ակուայով նոյն մարդուկը, որ այդ անգամ մօրքուէ մը ուներ :

— Զափարանց հետաքրքրական է :

— Այնպէս չէ՞: Այդ անգամ եւս իր ներկայութիւնը չհետաքրքրեց զիս աւելի քան առաջին հանդիպումներս. բայց երբ տեսայ նոյն մարդը առանց մօրաքի լոս Անճելըսի մէջ, ապա՝ Շիքակօ՝ պէսպերով եւ ներկուած յօնքերով, սկսայ լրջօրէն հետաքրքրուիլ իրմով: Ոչ մէկ տարբերութիւն կար անոր եւ առաջին հանդիպումիս միջեւ : Ես ենթակայ էի կանոնաւոր հետապնդումի մը: Ո՞ւր որ կ'երթայի, կը տեսնէի նոյն մարդը զանազան ծպտումներով: Այսուհանդերձ կրնայի հաստատել որ ինքն է, չնորհիւ իր ոսկի ակուային :

— Ըսէք, խնդրեմ, պարոն Մարթէն , երբեւիցէ որեւէ խօսք չուղղեցի՞ք այդ մարդուն, հարցնելու համար իրեն ձեզ հետապնդելու պատճառը :

Դերասանը տատամսեցաւ : Ապա՝

— Ոչ , ըսաւ: Մէկ քանի անգամ մտածեցի այդ բանը ընել, բայց միշտ զսպեցի ինքզինքս, որպէսզի չզգուշանայ ինձմէ : Կը վախնայի, որ իր տեղ կրնային նշանակել ուրիշ մը, որմէ կրնայի բնաւ չը - կասկածիլ Թէ ինչ կը հետապնդէ :

— Այո, մէկը՝ առանց այդ Թանկաթանկ ոսկի ակուային ... Պարոն Մարթէն, ըսիք Թէ «իր տեղ կրնային նշանակել ուրիշ մը ...»: Այդ «կրնային»ով ո՞վքեր ուզեցիք մտանանշել :

— Որոշապէս՝ ոչ մէկը : Բայց «կրնային»ով կ'երեւակայեմ ոեւէ մէկը, որ կը պտնուի վարագոյրի մը ետին :

— Ձեր այդ կասկածը որոշ հիմ մը ունի՞ արդեօք :

Դերասանը կրկին տատամսեցաւ :

— Հետեւեր նախազգացում մը ունիմ միայն, առընչութեամբ պատահարի մը, որ տեղի ունեցաւ Լոնտոնի մէջ ասկէ երեք տարի առաջ : Թէեւ անկարեւոր դէպք մը, սակայն՝ անմոռանալի: Կը հարցնեմ ինքզինքս Թէ մի գուցէ այդ հետապնդումը հետեւանքն բլլայ այն դէպքին, բայց ոչ մէկ կապակցութիւն կը գտնեմ :

— Թերեւս ես կարենամ լուսաբանել :

Ողբացեալ Պրեան Մարթէն նեղ կապուտեան մը մէջ մնաց :

— Ինդիրը այն է, որ չեմ կրնար խօսիլ ձեզի բացայայտօրէն... Գէթ այսօր : Մէկ կամ երկու օր վերջը, Թերեւս Թոյլատրուի ինձի պայծառ կերպով .բացատրել ձեզի :

Եւ Փուարոյի հարցաքննող հայեացքին ազդեցութեան տակ, աւելցուց .

— Կը հասկնա՞ք... երիտասարդ աղջիկ մը կայ խնդրին մէջ:

— Ա՜հ, կը հասկնա՞մ: Անգլուհի մը:

— Ինչո՞ւ կ'ենթադրէք որ Անգլուհի մը բլլայ :

— Շատ պարզօրէն: Ձէք կրնար մանրամասնօրէն խօսիլ այժմ, բայց կը յուսաք մէկ երկու օրէն բացայայտ բլլալ: Այլ կերպ բսելով՝ նախ եւ առաջ կ'ուզէք հետեւութիւնը ստանալ երիտասարդուհիին: Ուրիմն ան կը գտնուի Անգլիոյ մէջ, եւ այստեղ կ'ապրէր, երբ կը հետապնդէին ձեզ : Եթէ այն ժամանակ այդ երիտասարդուհին Ամերիկա գտնուէր, դուք ա - մենայն պարզութեամբ պիտի երթայիք զինքը տեսնել՝ գտնելու համար դաղանիքին բանալին: Արդ, քանի որ ան կ'ապրի Անգլիոյ մէջ տասնեւութ ամիսէ ի վեր , կը հետեւցնեմ առանց որեւէ վտահութեան, որ անգլուհի մըն է: Դատողութիւնս ճիշդ չէ՞ միթէ :

— Կը ընդհատելիմ ձեզ, պարոն Փուարօ: Բայց եթէ չհամաձայնի որ խօսիմ , դուք կը խոստանա՞ք զարձեալ ձեր օժանդակութիւնը :

Գոհ մը լուռիւն տիրեց . այդ միջոցին կը Թուէր որ Փուարօն կը հարցուփորձէր ինքզինքը ներքնապէս: Վերջապէս, հարցուց .

— Ինչո՞ւ համար կը դիմէք ինձ, առանց նախապէս իր համաձայնութիւնը ունենալու :

Պրեան Մարթէն վարանեցաւ պահ մը .

— Կը խորհէի... Կ'ուզէի համոզել զինքը որ ազատ բլլաք դուք լուծելու համար դաղանիքը ... Ուրիշ խօսքով՝ կ'ուզէի բացատրել իրեն, որ երբ խնդիրը դուք ձեր ձեռքերուն մէջ առնէք, անհրաժեշտ չբլլար գայն հասարակացնելը :

— Պարադայէն կախում ունի, ընդմիջեց Փուարօ հանդարտութեամբ :

— Ի՞նչպէս :

— Եթէ պատմութեան մէջ ոճիր մը կայ ...

— Օ՛, ս՛վ... այդ տեսակ հարց դուք չունի :

ԱԿԱԹԱ ԳՐԻՍՏԻ

(Շար՝)

(Լուրերու շարունակութիւնը Ա· էջէն)

Տին Ռըսք յայտարարեց նաեւ թէ Հանոյի հետ բանակցութիւններ կատարուած են եւ թէ Միացեալ Նահանգները կրնան ընդմիջել Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները, եթէ երբեք համապատասխան վերջ տան խռովութիւններուն :

«Դժբախտաբար սակայն, ասկէց ետք Տին Ռըսք, այն տպաւորութիւնը ունինք թէ համապատասխանները վճռած են բռնի ուժով դրաւել Վիէթնամը »:

ՔԱՓ ՔԵՆՆԵՏԻ.— Շաբաթ, տեղական ժամով ժամը 12ին, երբ «Ճեմիճի 5» իր 105րդ չրջանը պիտի կատարէր երկրին չուրջ, թռիչքին անօրէնները պիտի որոշէին չէին համաձայնած կամ երկարաձգել թռիչքը մինչեւ կիրակի :

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Ռազմական համապատասխարի մը ընթացքին խօսք առնելով, կիպրոսի արտաքին նախարարը՝ Սիփրոս Կիպրիանու, խստօրէն քննադատեցով Մարհ· Մխիթեան երկերեսանի քաղաքականութիւնն ու թուրքիոյ վերջին սիրաբանութիւնը, բաց է թէ կզզին բաժնելու Միջերդային Միութեան կարծիքը երբեք լուծում մը չի կրնար ըլլալ Կիպրոսի մէջ համայնքներու դոյակցութեան :

ՊԻՅՐՈՒԹ.— Պէյրութի մէջ տուած Մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին, Անգլիոյ պետական նախարար Թոմսըն, չորս կէտերով ներկայացուց արաբական աշխարհի հանդէպ Անգլիոյ քաղաքականութիւնը· Ա.— «Անհրաժեշտ է որ բարելաւենք մեր յարաբերութիւնները արաբական երկիրներուն հետ, պայմանաւ որ չվնասուին այն երկիրները՝ որոնց հետ արդէն լաւ են մեր յարաբերութիւնները, Բ.— Պէտք է վերջ տանք Արեւելքի մէջ ունեցած մեր գաղթավայրական պարտականութիւններուն, ինչպէս օրինակ Ա· ատենի եւ Հարաւային Արաբիոյ մէջ, ձգելով տեղւոյն վրայ կայուն վարչակարգ մը· Գ.— Պիտի օժանդակենք այն երկիրներու զարգացման ու արդիականացման՝ որոնց հետ յատուկ դաշինքներով միացած ենք· Դ.— Նկատի առնելով ներկայ բրիտանական տնտեսական դժուարութիւնները, մեր կարելիութեան սահմաններուն մէջ պիտի աջակցինք Միջին Արեւելքի տնտեսական զարգացման » :

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐ.— Համայնավար դատապրութիւն մը — կազմակերպուած ինտոնեզիոյ մեղսակցութեամբ — որ կը ձգտէր սպաննելու Սինկափուրի նախարար Ներէն շատերը եւ ցեղային խռովութիւններ ստեղծելու երկրին մէջ (Չինացիներու եւ մալեզիանիներու միջեւ), դիմակալեր եղաւ ոստիկանութեան կողմէ, կը յայտարարէ Սինկափուր ապաւած հաղորդագրութիւն մը: Դատապիրներուն պարագլուխը եւ մեղսակիցներէն քանի հոգի, բոլորն ալ անգամ գաղտնի «ժողովրդային յեղափոխական կազմակերպութեան », ձերբակալուեցան գաղտնի ժողովի մը ընթացքին: Անոնք Ինտոնեզիայէն Սինկափուր պիտի բերէին մեծ քանակութիւն մը զէնքերու, պայթուցիկներու, եւ քարոզչական թռուցիկներու ու գիրքերու :

ՊՈՒԽԱՐԵՍԹ.— Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին ու նախարարաց խորհուրդին հրատարակ, առաջին կարգ վարակի ու կուսակցական պատուիրա – կութիւն մը պաշտօնական այցելութեամբ Սեպտեմբերին Խորհրդ· Միութիւն պիտի երթայ :

ՍԱՅԿՈՆ.— Ամերիկեան օդանաւերը հիւսիսային Վիէթնամի վրայ թափեցին 88 հատար ··· լրագիրներ: Լրագիրը կը կրէր հիւսիսային Վիէթնամի մէջ հանրածանօթ ախտաբոյ մը՝ «Նհան Վան» (մարդկային ճանաչողութիւն): Նոյն ախտաբոյ օրաթերթի մը լոյս տեսած էր Հանոյի մէջ 1956ին, բայց ունեցած էր միայն 5 օրուան կեանք՝ համայնավար կառավարութեան արգելքին վրայ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍ.— Մեկնելով եմէնի տարնչութեամբ ծէյլայլ – Նասր համաձայնութիւնը, սուրիական կէս–պաշտօնական օրգան «Ալ Թաուրա » կ'ամբաստանէ Նասրը «որ կ'ուզէ վերջ տալ արաբական յեղափոխութիւններուն եւ մասնաւորապէս եմէնի ինքնիշխանութեան »: Իր կարգին, Պաաս կուսակցութեան օրգանը կը գրէ ·— « ձէմաահ ժողովին եւ առաջադրուած համաձայնագրին մէջ ամէնէն յատկանշականը եմէնի ժողովուրդին ի – րական ներկայացուցիչներուն բացակայութիւնն է » :

Տիկին Զուարթ Քշիկեան, Դէորգ Քշիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Զապուկեան եւ զաւակները (Պալի), Տէր եւ Տիկին Կիլպէնկ Ասլանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Շահիւլ Մինքայէլեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Սդեփանի Տէրաէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Մուրատեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Կարապետեան եւ զաւակները (Մարսիլիա), Տէր եւ Տիկին Սուքնոան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Վառվառ Քշիկեան եւ զաւակները (Լանակ), Տէր եւ Տիկին Համբար Նուրեան եւ զաւակները (Կրը – նոպլը), Տէր եւ Տիկին Յ· Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Փոլատեան եւ զաւակները, Կարապետեան եղբայրներ (Մարսիլիա), խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնին, հօր, մեծ հօր, քեռայրին, քեռորդիին եւ ազգականին

ՆԵՐՍԷՍ ՔՇԻԿԵԱՆԻ

(Սեբաստիոյ Կովտուն գիւղէն)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 25ին, Լա Սիոթաթի մէջ, 67 տարեկանին : Մարմինը փոխադրուած է Իսիի իր բնակարանը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի (Օգոստոս 30) ժամը 13·15–ին, Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, 15 Բիւ ժան Կուժօն, Փարիզ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Գյամարի էնքէր Քօմիւնալ գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21ն մինչեւ լոյս, վեցերորդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ· — Շրջանակով 300 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9·)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS

NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84

— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Tél. : BEL. 19-37

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐՋԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայտարարութեանց, չատեր կը շարունակեն ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւերն վրայ պըրկել դումարներ, որոնք ՅԱՌԱՋի չեն պատկանիր, այլ զանազան հաստատութեանց կամ նպատակներու :

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւը, 15069–82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻ – ԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող դումարներու համար (բաժնեգին, ապզ կամ պարտականութիւն) :

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր դումարները պրկել միայն ՄԱՆՏԱ–ՔԱՌԹՈՎ, ԵՐԲԵՔ «Յառաջ»ի Շէք – փոսթալի թիւով :

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց ստիպելու վարչութիւնը որ ամէն անգամ կրկնէ այս ազդը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »ի

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Հայ Հաստատութեան մը համար խոհանոցի եւ տնական սպասարկութեան երկու աշխատաւորներ : Դիմել խմբագրութեան :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարեշրջանին արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տնօրէնութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES

ճիւղերով

Վերամուտ 20 Սեպտ· 1965

Հասցէ·—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՀԱՅԱՅՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման դրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք :

Ներհակալութեամբ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապզ· Առաջնորդարանի դրասենեակը մինչեւ Օգոստոս 26 բաց կը մնայ միայն Շորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Երէս – Այն – Փրովանսէն Օգոստոս 10ին, ժամը 19ին «Յառաջ»ի տարեկան բաժանորդագրութիւնը դրկող անձին կը խնդրուի անյապաղ իր անունն ու հասցէն հաղորդել վարչութեան : Իր անունին տեղը կտրօնին վրայ գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱԻԱՔՈՅԶԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի սրահը :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՓՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գինն 10 ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են բնօրէր թուղթի վրայ :

Առանձրու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ· Սամուէլ պրատան :

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷ՛Ք – ԶԱՐԴԱՐԷ՛Ք – ՆԵՐԿԷ՛Ք

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գեղանի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՄԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
31
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
31 AOUT
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10396

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.396

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՎԷՀԻՊ ՓԱՇԱ

Ա·

Համաչխարհային առաջին պատերազմի կարեւոր ռազմամակարաններէն մէկն ե– ղաւ Տարտանէլը, ուր յիսուն տարի առաջ անկի ունեցած կռիւները ճակատագրա– կան դեր խաղացին պատերազմի ընթաց– քին վրայ :

Եթէ 1915ի գարնան Անգլիա եւ Ֆրանսա ճիգեր ուժերով յաջողէին անցնիլ Տար– դանելի նեղուցը եւ դրաւել Պոլիսը, Թուրքիա անձնատուր կ'ըլլար, Գերմա– նիա զինակից մը կը կորսնցնէր, պատե– րազմը առնուազն երկու տարի պակաս կը տեւէր, մանաւանդ կը փրկուէր հայ ժողովուրդը· ո՛չ Ապրիլ 24 կ'ունենայինք, ո՛չ ալ մէկուկէս միլիոն նահատակներ :

Կը դիր անցած է Տարտանէլի պատ– մական կռիւներէն ի վեր եւ տակաւին չէ հաղցած թէ դաշնակիցները ինչո՞ւ 8-10 ամսուան անհուն զոհողութիւններ թափ վերջ, երբ կրնային յաւելեալ պզտիկ ճիգով մը յաղթանակի դափնեպսակը շա– հիլ, յանկարծ անփառունակ նահանջի դիմեցին, ապշեցնելով թշնամի Թուրքն ու Գերմանը :

Ցնծամակին առթիւ տեղական թեր– թերը ոգեկոչեցին Տարտանէլի կռիւնե– րը :

Մինչ Օգոստոս 18ի թիւով հրատարա– կից պրպտել Ռուբէն Տէր – Մինաս – եանի յուշերէն հատուած մը, զոր իրեն զրկած էր Անահիտ Տէր – Մինասեան :

Յատկանշական էր «Մոնտո»ի խորագի– րը· «Ինգլիացիք իսկապէս կ'ուզէի՞ն յաղ– թել Տարտանէլի մէջ » :

Ռուբէն իր յուշերուն մէջ կը պատմէ անակնկալութիւն մը զօրավար Վէհիպ փա– շայի հետ, որու հանդիպած էր Փարիզի մէջ վերջին պատերազմէն առաջ եւ քա– նիցս տեսակցած :

Վէհիպ փաշա Ալպանացի էր եւ նկարա– գրը զօրավար էստա փաշայի : Պալքանեան պատերազմին (1912 – 1913) պաշտպա– նած էր Եանիան, Եպիրոսի դիմադրա– զօրքը՝ Հելլէններու եւ Սերպերու դէմ : 1914ին կուսակալ կարգուած էր Հիճազի հարաւային դէր խաղացած էր ալպանա– կան ընդվզումներու մէջ, իր եղբօր հետ : Հետեւ զինուորական էր եւ ժողովրդա– կան ընտրութիւնով կը վայելէր :

1915ի սկիզբը հրամանատար նշանակ– ուած էր երկրորդ բանակին, որու պար– տականութիւնն էր պաշտպանել օսման– եան մայրաքաղաքը՝ Սեւ – Ծովէն, Ռու– սիոյ կողմէն կատարուելիք յարձակումի մը դէմ : Իր բանակատեղին հաստատուած էր Գալոյ հիւսիսակողմը : Նոյն տար– ուան Յուլիսին, երբ Տարտանէլի ճակա– տին վրայ կռուող առաջին բանակը մեծ նահատանեաց ենթարկուած էր, երկրորդ բանակը զրկուեցաւ անոր տեղ : Վէհիպ փաշա իր բանակատեղին հաստատեց կէ– տին քաղաքին մէջ :

Այս նոյն վէհիպն է, որ 1918ի գարնան իր հրամայքը կովկասեան ճակատին վը– րայ կռուող Թուրք զինուորներուն, որոնք յաղթական յառաջխաղացումէ վերջ Սար– գարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Քաչ Ա– նայի մէջ պարտութեան պիտի մատ– նէին հայ կամաւորներու եւ անկանոն զինուորներու օրհասական եւ հերոսական դիմադրութեան հետեւանքով :

Վէհիպ փաշա պատմած է Հայաստանի անկախութեան նախկին պատերազմ– ական եւ նէրքին նախարար Ռուբէն Տէր– Մինասեանի թէ Անգլիացիք մասնաւոր նկատումներով չեն ուզած անցնիլ Տար– դանելի նեղուցէն եւ դրաւել Պոլիսը :

Անկա տեսակէտ մըն է, որ իր պաշտ–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԻՐԻՄԻՔՈՍ ՁԱԽՈՂԵՑԱԻ

Յիրիմոքոսի կառավարութեան ձախո– ղութեամբ, յունական ռազմանաւը չատ ա– ւելի անել փուլի մը մէջ կը մտնէ : Այսօր բոլոր աչքերը սեւեռած կը մնան կրկին Երկու բեւեռներուն, Թագաւորին ու Փա– փանդրէուին վրայ :

Յիրիմոքոսի պարտութեան (135 ձայն թեր, 159 ձայն դէմ եւ մէկ ձեռնպահ) դիմաւոր պատճառը Մարքեզինիսի «դա– ւաճանութիւնն» էր : Յառաջդիմականնե– րուն (ալֆակոմիեան) պարագլուխին դա– ւաճանութիւնը հոգեբանական մեծ ազդե– ցութիւն ունեցաւ կեդրոնին համախմբու– մին տակաւին տատամսոտ էլեւտերիան – ներուն վրայ :

Եւ հիմա՞,— հարց կուտան քաղաքա– կան դէտերը,— Յիրիմոքոսի հրաժարու– մին ի՞նչ կրնայ հետեւիլ : Նո՞ր թեկնա– ծուներ նշանակել, թէ ամէն ինչ ծայրէն վերսկսիլ : Դժուարութիւնները չատ են, դանազան պատճառներով : Առաջին, կեդ– րոնի համախմբումէն կազմուած որեւէ կառավարութիւն այլեւս կը թուի անկա– րելի : Կուսակցութիւնը, որ բաժնուած է այսօր դանազան խմբակներու, չի կրնար վերագտնել իր մխրճնականութիւնը : Կեդրոնի մեծամասնութիւնը խախտած է այլեւս : Երկրորդ, ոչ մէկ կուսակցու– թիւն ի վիճակի է մեծամասնութիւն ա– պահովելու : Այլ խօսքով, փափանդրէու ամէն ինչ կը խափանէ, այնպէս որ ա– ռանց իր հաւանութեան ոչ մէկ կառավա– րութիւն կրնայ յաջողիլ· այս իսկ վտան– գութեամբ «ձեր ապուէսը» ոչ մէկ դիջում կը կատարէ եւ կը պնդէ նոր ընտրու– թիւններու անհրաժեշտութեան վրայ :

Յունական տաղնապը կը վերագտնայ ասով իր առաջին օրերուն : Ո՞վ պիտի տանի, ի վերջոյ, յաղթանակը : Թագա– ւորը որոշ յաղթանակներ տարաւ խոր– հրդարանին մէջ՝ պատեհութեամբ կեդրո– նի համախմբումը, փափանդրէու սա– կայն ցարդ միշտ յաղթական հանդիսա– ցաւ փողոցին մէջ, այնքան որ կառա– վարական տաղնապը փողոցին համար վե– րածուած է, որոշ իմաստով, վարչակար– գի տաղնապի մը : Համաձայն քաղաքա– կան դէտերուն, փափանդրէու դերին է այսօր ծայրայեղ ձախակողմեանները : Թագաւորը իր դիրքին վրայ կը մնայ հաստատ· ընտրութիւններու թուականը պիտի մնայ անփոփոխ :

«ՁԵՄԻՆԻ 5 »
ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ՊԱԱԿՈՒԱԾ

Կիրակի, տեղական ժամով 12·56ին յա– ջողութեամբ երկիրը վերադարձան «Ձե– մինի 5»ին տիեզերաղնացները՝ Փուիթը եւ Քոնրատ : Երկու տիեզերաղնացները, կատարելագէս առողջ, կը փոխադրուէին « Լաք Շամփլէն» օդանաւակիրին վրայ՝ ենթարկուելու բժշկական քննութիւննե– րու : Առաջին քննութենէ մը ետք, կը յայտարարէին, թէ տիեզերաղնացներուն առողջութիւնը կը մնար կատարեալ եւ թէ այս թռիչքէն կրնանք հետեւցնել թէ տիեզերական երկարատեւ ճամբորդու– թիւնները անմիջական հետեւանքներ չեն կրնար ունենալ մարդկային կազմուած– քին վրայ : Կ'ենթադրուի թէ տիե–

պաններն ունի : Անշուշտ Տարտանէլի արշաւանքին զոհերը տակաւին չեն յայտնուած : Սակայն փաստերու լոյսին տակ կարելի է քննել հարցը ա– ռարկայական կերպով եւ յանգիլ եզրա– կացութեան մը, որ կրնայ հակառակն ըլ– լալ Վէհիպ փաշայի պատմածին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՂԶԻԱՅՈՒՄԸ

Այն, որ դեռ երէկ համայնավար աշ– խարհին մէջ ճանչցուած էր «Թոլիաթ – թիական հերձուած» անունով, այսօր զարճած է այլեւս տեսակ մը օրէնք եւ ուղղափառ դաւանանք : Մարքսիզմի այն էական զազափարը, որուն համաձայն ընկերվարութիւնը պիտի ջնջէր «Ապա– կին խորութիւնները », երեւան եկաւ խղճալի կերպով սուտ, սղքատ – մերկ : Այսօր ենթադրութիւն չէ այլեւս թէ Չի– նաստան եւ Ռումանիա կը պահանջեն ռուսական հողերը, Հունգարացիները պա– հանջատէր կը մնան Թրանսիլվանիոյ եւ Ալպանացիները եւրոպական մակե– րեսոյթ մէկ մասին : Պելկրատ կը վերա– դառնայ ազատ տեւուտութեան, եւ ... ի՞նչ յանդգնութիւն, — Խաւիոյ Համայնա– վար Կուսակցութիւնը կը մտածէ լուծ – ուիլ ձախակողմեան ուելի ընդարձակ համախմբումի մը մէջ : Փէքին լուտանք – ներով կ'ողողէ Կրեմլինի դեկավարները այն ամբաստանութեամբ թէ Ռուսերը կը դաւն աշխարհի ընչազուրկ դասակար– գին, ձգտելով ամերիկեան ձեւի դրու– թիւն մը հաստատել Ռուսիոյ մէջ : Ալ– պանի կ'ապրի տակաւին Սթալինի ուր– ուականով : Ռումանիա բարձրաձայն կը պոռայ ազգային իր դերակայութիւնն ու բացարձակ անկախութիւնը : Այլեւս ոչ ոք կը խօսի այն համաժողովին մասին, որու կոչնած էր Խրուշչեւ եւ կ'երազէր վերամիացնել բանուորական չարժումնե– րը, հեռացնելով իշարկին « վարդապե– տական » տարրերը, — իմա Զինաստանը :

Կրեմլինի դիւանապետութիւնը ներկա– յիս կը բնորոշուի երկու բացայայտ մը– տահոգութիւններով .

Ա.— Արդիւնք, որ Չինաստան իր հայե– ցակէտը պարտադրէ ընկերվարական չարժումներուն, եւ փորձել, ամէն գնով, ընդունուելու երկրորդ Պանտունկին մէջ դերապնացները կրնան ճամբորդել Լու – սին : Փուիթըրի եւ Քոնրատի յաջող վերա– դարձէն եւք նախապահ Ճոնսըն մամլոյ ասուլիս մը տուաւ Թէքսասի մէջ : Ինչ – պէս կը սպասուէր արդէն, նախապահը յայտնեց թէ տիեզերաղնացներու խումբ մը պիտի դրկէր չրջապտոյտ մը կա– տարելու աշխարհի բազմաթիւ մայրաքա– ղաքներուն մէջ : Նախապահը չէշտեց նա– եւ, թէ «Ձեմինի 5»ին թռիչքը խաղաղ թռիչք մըն էր, խաղաղասէր տիեզերա– գնացներով : Փուիթը եւ Քոնրատ մինչ – դին մէջ մնացին 7 օր, 22 ժամ եւ 56 վայրկեան, կարելով 5·347·000 քմ· :

Մոսկուայի հեռատեսիլը կիրակի իրի– կուն նշեց «Ձեմինի 5»ին յաջողութիւնը : Խօսնակը յայտարարեց թէ ամերիկեան տիեզերաղնացին յաջողութիւնը կը կազ– մէ «պատմական թռիչք մը, որ կը խլէ բոլոր մրցանիշները » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏ.— Զինուորական դատարու– թիւն մը, կազմած Իրաքի համայնավար կուսակցութեան (պաղտի), դիմակալած եղաւ Պաղտատի մէջ, կը զրկ «Ալ Մա– նար» թերթը : 72 անձեր, որոնցմէ 15 հո– գի կրցած են փախչիլ, չատով պիտի դատուին այս դատարութեան համար, որ կը ձգտէր «բռնի ուժով տապալել Ի– րաքի կառավարութիւնը եւ զայն փոխա– րինել համապօրճակցական կառավարու– թեամբ մը՝ կազմուած համայնավարնե– րէ եւ ուրիչ զազանի քաղաքական կազ– մակերպութիւններէ » : Դատարութիւնը կը զեկավարէին Իրաքեան բանակէն երեք հրամանատարներ, որոնք արտասահմա– նէն կը ստանային զրամական օժանդա– կութիւններ :

կամ յեռաձգել տալ խորհրդաժողովին դումարումը :

*Բ.— Խուսափիլ Միացեալ Նահանգնե– րուն հետ դէմ առ դէմ ուղղակի բախու– մէ մը : Ճիշդ է որ Խորհրդային Միու– թիւնը Թրանսիլի բառերով միայն «հե– ծանիւներով»ու «զեռնադաշնակներով» չէ որ կ'օժանդակէ Հանոյի : Հիւսիսային Վիէթնամ, այսօր, չնորհիւ Խորհ· Միու– թեան, տէր է իր քաղաքները պաշտպա– նող կայուն հրթիռներուն, զորս ամերիկ– եան օդուժը խուսափեցաւ ցարդ ռմբա– կոծելէ, իրրեւ թէ կրեմլինի հետ զպպա– նի համաձայնութիւն մը զոյութիւն ունե– նար այդ առնչութեամբ : Տարբեր է չարժական խարիսխներու պարագան , ո– րոնք զործածուած են Վիէթնամցիներէ : Ակէ զուրս, Խորհ· Միութիւն ամերիկ– եան ուժի քաղաքականութեան կը պատասխանէ միայն սպառնալիքներով ,– « Ուշադրութիւն ըրէք, մենք յաւիտեան չենք կրնար անտարբեր մնալ, պիտի բաղ– մապատկենք մեր օժանդակութիւնները , կրակի հետ է որ կը խաղաք, եւայլն , բառեր՝ որոնց վարժուեցանք այլեւս եւ ո– րոնք կրնան նշանակել միայն, թէ Խորհ· Միութիւնը Վիէթնամի կամ որեւէ այլ երկրի համար երբեք չի փափաքիր պա– տերազմի մտնել Միացեալ Նահանգներուն դէմ : Խորհ· Միութեան քաղաքականու– թիւնը երբեք այս ստութեան պահպանողա– կան չէր եղած : Խոհեմութիւն՝ տոմինիք– եան եւ կիպրական տաղնապներուն մէջ , խոհեմութիւն՝ Յունաստանի մէջ, այսօր, ուր ծայրայեղ ձախակողմեանները թի– կունք կանգնած են ազատ հանրապետա– կանութեան չատագով Փափանդրէուի , խոհեմութիւն՝ նոյնիսկ Սպանիոյ մէջ , ուր ուղղափառ համայնավար կուսակցու– թիւնը զրական երեւոյթներ կը տեսնէ Ֆրանքոյի վարչակարգին մէջ իսկ :

Խորհ· Միութիւնը չի մտնար սակայն իր զլխաւոր նպատակները, ապահովու– թիւն իր սահմաններուն եւ Գերմանիոյ հարցին նկատմամբ վերապահութիւն : Ա– սոնք արդէք են որ վերաքննութեան են– թարկէ կեզը· Եւրոպայի զոյաւիճակը եւ Ամերիկայի հանդէպ իր վերաբերումը սերտացնէ : Այս պետնի վրայ սակայն կ'օգտագործէ ներկայացած առիթները : Այնպէս որ լուսագոյնս վարձատրեց Թուր– քիոյ մերձեցումը, ի մեծ չուսախարու– թիւն Մակարիոսի, որ հակակչռ թէ մեծ պետութիւններուն համար՝ անոնք կարե– ւորագոյնը կը համարին ազգային իրենց շահերը :

*Ինչո՞վ բացատրել Խորհ· Միութեան այս խոհեմութիւնը : Թերեւս Խրուշչեւի յաջորդութեան ստեղծած դժուարու– թեամբ, որ տակաւին չէ կարզադրուած : Խորհ· Միութեան մէջ հաւաքական դեկա– վարութեան չրջանները ցարդ եղած են միայն անհատական իշխանութեան տանող կարճ ժամանակամիջոցներ : Հարկ է նը– կատի առնել նաեւ խորհրդային ընկերու– թեան փոփոխութիւնը : Այսօր մէջէն զա– տակարգ մը հասած է, որ աւելի բարեկե– ցութեան կը ձգտի, քան թէ յեղափոխու– թեան : Խորհ· Միութեան դիւանագէտ – ութեան այս փոփոխութեան մէջ դլխա– ւոր անկիւնադարձ մը կը կազմէ Քուպայի տաղնապը, որմէ ետք ամերիկացի պետ– նադէտ մը, Ուոլֆ Ռոստով, կը համար – ձակէր յայտարարել.— Ներկայիս Ռու – սերը երկու կարելիութիւն ունին, կամ ուժերը սպառելու,— առանց յաջողելու վստահութեան , ուզելով խլել մեզմէ ռազմավարական դերակայութիւնը, կամ ալ խաղաղութեան դաշինք կնքել մեզի հետ : Պատրաստ ենք ընդունելու երկու հաւանականութիւնները ալ » :

Քանի մը ամիս ետք արդէն Խորհ· Մի– ութիւն եւ Միացեալ Նահանգներ կը կըն– քէին Մոսկուայի նշանաւոր համաձայ– նութիւնը, որուն, չատ հաւանաբար , յաջորդին տակաւին ուրիչ զազանի կամ բացայայտ դաշինքներ :

ԹԱՄ ՄԸ
Ա. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

Քանի մը օրէ ի վեր Աֆէնք կը հիւրընկալէ հայ ժողովուրդի հանճարեղ զաւակներէն աշխարհահռչակ երգահան – երաժշտագէտ Արամ Խաչատուրեանը :

Հնչմէն բոլոր թերթերուն էջերը լեցուն են անոր նուիրուած յօդուածներով ու լուսանկարներով :

Հայ գաղութին միակ օրաթերթը՝ «Ազատ Օր »ի կողմէ երկուշաբթի, 16 Օգոստոսի երեկոյեան, հեռախօսեցի «Հիլթըն » պանդոկը՝ հանդիպում մը խնդրելու համար մեծանուն արուեստագէտին :

Հեռաձայնի լսափողէն կը լսուի բարի եւ առնական ձայն մը :

— Ո՞վ է ...

— Աֆէնքի «Ազատ Օր» հայ օրաթերթի աշխատակիցը : Արդեօք կարելի է ձեզի հետ հանդիպում մը ունենալ, Պ. Խաչատուրեան :

— Ամենա՛յն սիրով : Հրամեցէք : Քանի՞ վայրկեանից հոս կը լինէք :

— Տասը վայրկեանէն :

Անմիջապէս «Ազատ Օր»ի փոթո – ռի – փորթըը վարուժան Սաւուլեանի հետ թաքսի մը կ'առնենք եւ կը հասնինք «Հիլթըն» պանդոկ :

Կը բարձրանանք 11րդ յարկը եւ կը հնչեցնենք սենեակին զանգը : Ցուղումէս սիրտս ուժգին կը բաբախէ :

Հաղիւ վայրկեան մը անցած՝ կը բացուի դուռը : Շնորհալի երիտասարդ մը կը դիմաւորէ մեզ.— Խաչատուրեանի որդին՝ կարէնն է, որուն կը յայտնենք մեր ինքնութիւնը եւ այցելութեան նպատակը :

—Մի րոպէ,– կ'ըսէ ու կ'երթայ կը բախէ իր հօր սենեակին դուռը :

Դուռը կը բացուի եւ ահա դուրս կ'ելլէ ինքը՝ Արամ Խաչատուրեան, մեծանուն Հայը, որու անունը տարիներէ'ի վեր կը թրթռայ մեր չրթներուն վրայ եւ որու նկարները միայն տեսած էինք հայ եւ օտար թերթերու մէջ :

Ցաղթանդամ մարմնի մը վրայ առնական ու փառաւոր գլուխ մը՝ ազ – պղպեղ մազերով : Լեցունկէկ դէմք մը, որուն վրայ կը փայլին իր սեւ ու խոշոր հայկական աչքերը՝ հատա ու թաւ յօնքերու տակ :

Փաթաղէմ կը մօտենայ եւ անսեթեւեթ ու մտերմիկ ձեւով մեզի կ'երկարէ ձեռքը, զոր կը սեղմենք յարգանքով եւ հրապուրութեամբ, մտածելով որ աշխարհի մեծագոյն արուեստագէտներէն մէկուն թանկագին եւ Հայու ձեռքն է որ կը սեղմենք :

Մեր ձեռքի սեղմումէն իրարու կը հասկրնդուին մեր հոգիները : Անկեղծօրէն : Հայօրէն :

Վարկենաբար կը մտածեմ.— Ինչպէս այսքան համեստութիւն ու պարզութիւն մարդու մը մէջ, որու անունը այսօր յարգանքով ու հիացումով կ'արտասանեն աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ մելիոնաւոր մարդիկ : Թերեւս իր ցեղային յատկանիշին հետեւանքն է այս պարզութիւնը, համակրելիութիւնն ու սրտաբուց հիւրընկալութիւնը : Կը նստինք քով քովի :

Խօսակցութիւնը կը սկսի Խաչատուրեան, մաքուր ու սահուն հայերէնով : Փպաեբես եւ հեգահամբոյր չէ չոով :

Քաջալերուած իր մօտիկութենէն, իրեն կ'ներկայեմ « Ազատ Օր »ի 13, 14 եւ 16 Օգոստոսի թիւերը : Կը բանայ թերթին էջերը, ուշադրութեամբ սկնարկ մը կը նետէ մասնաւորաբար այն բաժիններուն վրայ, ուր դրուած է իր ժամանումի մասին : Ակնարկը պահ մը կ'իյնայ Օգոստոս 14ի թիւին մէջ հրատարակուած իր լուսանկարին վրայ : Եւ յանկարծ կ'ըսէ .

— Ախկա է՞ս եմ : Շատ երիտասարդ եմ : Ուրկէ՞ գտաք նկարը :

— Հայաստանէն եկողներ բերած էին մեզի :

— Կարծէք որդիս լինէր, կ'ըսէ ժպտելով :

Ուրիշ սիւնակի մը մէջ կը կարդայ իր կենսագրականը :

— Հոս ալ մէկ տարիով ծերացուցեր էք զիս : 1902ին չեմ ծնած, այլ 1903 Յունուար 6ին, կ'ըսէ հիմքրով :

Եւ կուտայ իր ամբողջ կենսագրութիւնը եւ արագընթաց բարձրացումը երաժշտութեան մարզին մէջ :

Արամ Խաչատուրեան 1921ին իր եղբօր՝ Սուրէնի ջանքերով Թիֆլիսէն կ'երթայ Մոսկուա եւ բախտը համեմատաբար դինք ուշ կը կապէ երաժշտական ասպարէզին : Բայց, չնորհիւ իր բնածին ընդունակութեան, վերելքը կ'ըլլայ չատ արագ :

Հակառակ երկար տարիներ Մոսկուայի մէջ ապրած ըլլալուն, Արամ Խաչատուրեան երբեք չէ մոռցած հայերէնը եւ Հայութիւնը :

— Հայաստանից եւ Սփիւռքից Մոսկուա եկող գրեթէ բոլոր Հայերը անպայման այցի կուգան ինձի :

— Ուրեմն, Հայութեան Մոսկուայի դեսպանը եղած էք,— կ'ըսեմ կատակելով :

Ինք ալ կը ժպտի :

Մեծատաղանդ արուեստագէտը իր առաջին ամուսնութենէն (Հայուհիի մը հետ) ունի աղջիկ մը՝ Նունէ անունով, ինչպէս նաեւ Թոռնիկ մը՝ Օլա :

Երկրորդ ամուսնութիւնը կնքած է Ռուսուհիի մը հետ՝ Նինա, որմէ ունի մանչ զաւակ մը՝ Կարէնը, այժմ 24 տարեկան :

Արամ Խաչատուրեան այցելած է երեսուն երկիրներ, ուր տուած է նուագահանդէսներ : Այն երկիրներուն մէջ , ուր հայ գաղութներ կան, հետաքրքրուած է հայ կեանքով եւ այցեր տուած է հայկական հաստատութիւններուն :

Մեր տեսակցութեան ընթացքին հրաշակառ արուեստագէտը տեղեկութիւն – ներ ուղեց նաեւ մեր գաղութի մասին :

Իր միակ բաղձանքն է, որ Հայերը ամէն տեղ եւ ամէն տաեն ըլլան համերաշխ ու ապրին եղբայրօրէն :

Երբ իրեն առաջարկեցինք չիման մէջ մտնել յանուհայ գաղութի չրջանակներուն հետ, Խաչատուրեան պիտի տուտւ , թէ յաղնեցուցիչ աշխատանքը դժբախտաբար չի թոյլատրեր այդ բանը ընելու :

— Ձեզ կարող երեւակայել,— ըսաւ , — թէ ինչ ստահիչ յօդնութիւն են պատճառում մի նուագահանդէսի համար լի – նելիք նախապատրաստները : Եթէ ուզում էք , վաղը եկէք ձայնասփիւռի կայանի փորձի սրահը, գարիէք դուռը եւ ասացէք թէ Խաչատուրեանն էք ուզում տեսնել : Ձեզ կը թողնեն : Եւ դուք կը տեսնէք, թէ ինչ վիճակի եմ ենթարկւում փորձերի վեր – ջաւորութեան : Եւ ասկից՝ օրը երկու անգամ, երկու երեք ժամ՝ իւրաքանչիւր փորձի համար :

Իրաւունք ունէր արուեստագէտը եւ չուզեցինք պնդել մեր խնդրանքին վրայ :

Աւելի քան մէկ ժամուան մեր զրոյցէն ետք, խնդրեցինք արուեստագէտէն իր վերջին լուսանկարներէն մէկը տրամադրել մեզի , «Ազատ Օր»ի մէջ հրատարակելու համար :

Արամ Խաչատուրեան ամէնայն սիրով առաւ իր մեծադիր լուսանկարը, տուտ – բաղրելով անոր տակ :

Հրաժեշտի պահուն, երբ ձեռքը սեղմեցինք, մենք անոր բիրերուն մէջ նչմարեցինք, մեծ արուեստագէտի կսկիծն, իսկական Հայը, հայրենի աշխարհը՝ Հայաստանը եւ հոն չնչող մեր եղբայրներն ու քոյրերը :

Կ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՅՇՏԱՊԱՏԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԱԿԱՆԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՋԷՅԹԱՂԵԱՆ

Փարիզի Հայ Թատրոնը քառասուն եւ աւելի տարիներու պատմութիւն մը ունի, որուն էջերուն վրայ արձանագրուած կան բազմաթիւ փայլուն դէմքեր :

1919 Թուականին է, որ կրկին դրուած է Փարիզի Հայ Թատրոնին, նախաձեռնութեամբ հանգուցեալ դերասաններ Լեւոն Ջարուէի, Վահրամ Սվաճեանի եւ ներկայիս Երեւան գտնուող դերասան Արամ Կոթիկեանի եւ այդ չրջանին փարիզ գտնուող մէկ քանի արժէքաւոր սիրողներու :

Այս կրկնին վրայ աւելի ուշ աւելցան նոր եկուններ, ինչպէս դերասան Տրդատ Նչանեան, որ իր Փարիզահայ Տրամաթքով դօրացուց Փարիզի Հայ Թատրոնին հիմերը :

Աւելի ուշ Փարիզէն եկան ու անցան հայ բեմի մեծանուն դերասանները՝ Վահրամ Փափազեան, Յովհաննէս Չարիֆեան, Տիկին Դաւրեան – Արմէնեան, Աստղիկ, Լեւոն Երամեան, Տէր եւ Տիկին Կոստանեաններ, Սուրբեան ամոլը, Զապելեաններ, որոնք միչտ Փարիզահայ Թատրոնին ժամանակաւորութեամբ տուին աւանդել կամ նուագ փայլուն ներկայացումներ :

Փարիզի Հայ Թատրոնի սկզբնական չրջանին էր, որ մեր մէջ երեւցաւ այդ դերասանուհի Զէյթաղեանը :

Հայկուհի բնիկ Թիֆլիզեցի էր : Շատ կանուխէն , դպրոցական դրասկամեանդուն վրայ, ան իր դասապիրքերու կողքին միչտ ալ ունեցած է թատրոնի վերաբերեալ դիրքեր որոնց անդուլ ընթերցումը ի վերջոյ դինքը նետած են բեմ :

Զէյթաղեան Հայկուհի չնորհալի դերասանուհի էր : Բացի սուպրէթ դերերէն, փայլուն կերպով կը մասնակցէր նաեւ օպերէթներու, չնորհիւ իր քաղցր ձայնին :

Փարիզի Հայ բեմին վրայ իր առաջին երեւումը տեղի ունեցաւ 1924ին, Քոնսերվաթուարի սրահը, « Աբչին Մալեան» օփերէթի Գիւլճօթայի դերով : Այդ հատարակ ու դրեթէ անարուեստ դերը, չնորհիւ Հայկուհիի տպաղնիչ գործառնական ու դրամիչ : Այդ ներկայացման ընթացքին Հայկուհի սիրուն անակնկալ մը վերապահած էր թէ՛ ներկայ հասարակութեան եւ թէ իր խոպընկերներուն : Արդարեւ, այդ օրը ներկայ էր Փարիզի Պարսկի դեսպանը, որուն իպատիւ, Հայկուհի իր գլխաւոր եղանակը երգեց էին : Գրկեցի մօրս ու նա ինձ սեղմեց կրծքին : Սիրտս տաքցաւ սիրով ու պահտութեամբ :

Երբ մայրս ինձ անկողին էր դնում , ես հարցրի :

— Մամա , աչխարհը չի կործանուի չէ՞ :

— Չէ , — ասաց մայրս :

Առաւօտեան , երբ աչքերս բացեցի , լուսամուտից տեսայ երկինքը, որ այնքան կապոյտ էր, այնքան պայծառ : Այնպէս ուրախացայ, որ իենց նման վեր թռայ անկողնից ու դուրս վազեցի : Բակում առաւօտեան դալ առուերն էր, թիերի վրայ դեռ բաց էին «պիչերային ուրախութիւն» կոչուող կարմիր, դեղին ու մանուչակագոյն ծաղիկները եւ բուրում էին : Դոյլի մէջ երկու չիչ օձ բաց կար : Մնում էին նաեւ այն աճուն ու աճուռակները, որոնց վրայ երէկ երեկ կան նստել էին հայրս, մայրս, տատիկն ու մօրեղբայրս :

Վազեցի դէպի փողոցի դուռը : Բացեցի եւ դուրս դուրս հանեցի : Կոր նաեւ փողոցը, կային անները, մարդիկ, անցնում էին կառնուամաշան իր ձիերով, նպարավաճառն իր կառքով, տուրը կեր էին փնտռում, շները թափառում էին : Եւ ամբողջ փողոցը լցուել էր արեւի ուրախ լոյսով : Նայեցի աչ, արեւելք : Նա բարձրացել էր լերան հետեւից, այնպէս ոսկեզօծ ու հրաչալի : Արեւի տակ, ոսկէ մշուշի մէջ, կորել էր Ակրոպոլիսը : Այդ վայրկեանին սիրտս յանկարծ պրծաց, եւ ես առաջին անգամ պիտակ ցեցի, որ ուրախութիւն եմ զգում : Ու վազեցի փողոցն ի վար, բորիկ ոտ կիսամերկ, հօրեղբօրս տեսնելու :

Կ. ՍՈՒՐԻՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայրս ինձ նայեց ու չոյեց դլուխս :

— Աստուած մեծ է, տղաս, — ասաց :

— Աստուած ուզո՞ւմ է, որ աչխարհը վառուի :

— Ոչ ոք չգիտէ Աստուծոյ ուզածը ,— ասաց հայրս :

— Օշարակ կը խմե՞ս, ծօ՛,— դիմեց ինձ մօրեղբայրս :

Նա նորից չիբուխը վերցրել էր դոյլից եւ պայթիւնով բացեց խցանը : Օշարակը Փչչալով յորդեց : Բայց ես այլեւս սիրտս չունէի խմելու : Միայն փոքր եղբայրս ուզեց խմել, մօրեղբայրս մի բաժակ լցրեց նրա համար, յետոյ ինքն էլ ուզպակին չչից խմեց եւ ասաց լեզուն չփչփացընելով .

— Իմն օշարակ է :

Մի թեթեւ դեմքիս փչեց, եւ «դիչերային ուրախութիւն » կոչուող ծաղիկների բուրմունքը աւելի ուժեղացաւ :

— Հայրիկ ,— ասացի, — ես չեմ ուզում, որ աչխարհը վառուի :

Հայրս ժպտաց :

– Գուցէ Աստուած ձայնդ լսէ, տղաս, — ասաց :

Ցետոյ սկսեցին խօսել : Հայրս ասաց որ աչխարհը Հայերին չատ չարիք է գործել եւ եթէ կործանուի էլ՝ արժանի է դրան : Տատիկս ասաց, որ Աստուած պատժում է աչխարհը , որովհետեւ մարդիկ զազան են դարձել : Իսկ մայրս չէր ուզում, որ աչխարհը կործանուի : «Աստուած , գոնէ երեխաների խղճա»,— ասաց նա :

Եւ ես յանկարծ ուզեցի խօսել Աստուծոյ հետ : Ինդրել, որ չկործանուի աչխարհը :

Գնացի փողոց : Մեր փողոցը նեղ ու երկար էր : Մի ծայրին երեւում էին լեռները, որոնց վրայ կարմիր արեւն էր իջնում : Միւս ծայրում երեւում էր Ակրոպոլիսը, որի վրայ սիւնազարդ մեծ տաճար վարդագոյն էր դարձել : Փողոցում երեխաները դնդակ էին խաղում, աններն առաջ մեծերը նստել զրուցում էին : Մի ուշացած նպարավաճառ անցնում էր իր փոքրիկ կառքով, որին մի փոքրիկ , խեղօք էշ էր լծուած : Ոչ ոք չգիտէր, որ աչխարհը կործանուելու է : Ես գիտէի : Նայում էի բոլորին եւ լացս գալիս էր :

Ո՞ւր է Աստուած : Ցիշում էի, մի անդամ հայրս ասել էր, որ նա ապրում է Ակրոպոլիսի վրայ, այդ մեծ տան մէջ, որ չատ չատ սիւներ ունէր եւ նման չէր ուրիշ տների : « Կը գնամ այնտեղ ,— մտածեցի , — կ'տեմ, որ չկործանուի աչխարհը»:

Երկար գնացի այդպէս մինակ, մինչ մինակ , տխրութեամբ նայելով չուրջս եւ յետոյ նայելով Ակրոպոլիսին : Մի տեղ կանգ առայ, որովհետեւ մի հօրթուկ տեսայ ցանկապատի հետեւ : Նայեցի հօրթուկին, հօրթուկն էլ ինձ նայեց : Դունչը սպիտակ էր, ինքը՝ կարմիր : Մոտացայ, որ աչխարհը կործանուելու է , եւ ցանկապատին կպած երկար մնացի այնտեղ : Հօրթուկն սկսեց խոտ ուտել, յետոյ նորից ինձ նայեց ու բառաչեց : Ես ետ քաչուեցի ցանկապատից եւ յիչեցի , որ աչխարհը վառուելու է, ուրեմն հօրթուկն էլ վառուելու է աչխարհի հետ : Այս ցանկապատն էլ : Կանաչ խոտն էլ : Տներն էլ : Հայրիկս ու մայրիկս էլ : Ես էլ : Շուրջս նայեցի, արդէն մթնում էր : Ակրոպոլիսը չէր երեւում : Յուսահատութենից նստեցի սեռն տակ ու լաց եղայ :

Լացում էի ամբողջ հոգով, որովհետեւ կործանուելու էր աչխարհը , իմ հայրիկի ու մայրիկի, իմ տատիկի, մօրեղբօր ու փոքր եղբօր համար, հօրթուկի ու կանաչ խոտի համար, մեր փողոցի ու մեր տան համար, տատիկի համար, օշարակի համար, «դիչերային ուրախութիւն » կոչուող ծաղիկների համար :

Երկար հեծկլտացի , արտրելով աչքերս : Մի անցորդ կանգ առաւ, հարուեց ու հարցրեց, թէ ինչու եմ լաց լինում : Ես չնայեցի նրան : Նա ինձ ճանաչից ու կարծեց, թէ մոլորուել եմ : Մեր յոյն հարեւանն էր, Կիրիկ Սոկրատին : Բայց ես չէի մոլորուել, գիտէի, որ եթէ ուզեմ ետ գնամ, կը հասնեմ մեր տուն : Արդէն գիչեր էր, կործանուելու էր աչխարհը , եւ ես ուզեցի հայրիկիս ու մայրիկիս մօտ լինել : Վեր կացայ ու վազեցի : Դիրիկ Սոկրատին կանչեց իմ հետեւից , բայց կանգ չառայ : Սարսափելի էի : Թւում էր, թէ իմ հետեւից հիմա կը հասնի «դիւ – ատաղ» կոչուող հրէշը : Բայց հասաւ Կիրիկ Սոկրատին : Բռնեց իմ ձեռքից ու տարաւ մեր տուն :

Բակում, եղեկտրական լոյսի տակ, դեռ նստել էին հայրս, մայրս, տատիկս ու մօրեղբայրս : Օշարակ էին խմում :

— Ձեր տղան կորել էր, լաց էր լինում, — ասաց Կիրիկ Սոկրատին :

Եւ մօրեղբայրս երկու բաժակ օշարակ լցրեց, մէկը տուեց Կիրիկ Սոկրատին , միւսը՝ ինձ : Օշարակը չատ սառն էր ու քաղցր : «Դիչերային ուրախութիւն» կոչուող ծաղիկներն այնպէս անուչ բուրում էին : Գրկեցի մօրս ու նա ինձ սեղմեց կրծքին : Սիրտս տաքցաւ սիրով ու պահտութեամբ :

Երբ մայրս ինձ անկողին էր դնում , ես հարցրի :

— Մամա , աչխարհը չի կործանուի չէ՞ :

— Չէ , — ասաց մայրս :

Առաւօտեան , երբ աչքերս բացեցի , լուսամուտից տեսայ երկինքը, որ այնքան կապոյտ էր, այնքան պայծառ : Այնպէս ուրախացայ, որ իենց նման վեր թռայ անկողնից ու դուրս վազեցի : Բակում առաւօտեան դալ առուերն էր, թիերի վրայ դեռ բաց էին «պիչերային ուրախութիւն» կոչուող կարմիր, դեղին ու մանուչակագոյն ծաղիկները եւ բուրում էին : Դոյլի մէջ երկու չիչ օձ բաց կար : Մնում էին նաեւ այն աճուն ու աճուռակները, որոնց վրայ երէկ երեկ կան նստել էին հայրս, մայրս, տատիկն ու մօրեղբայրս :

Վազեցի դէպի փողոցի դուռը : Բացեցի եւ դուրս դուրս հանեցի : Կար նաեւ փողոցը, կային անները, մարդիկ, նպարավաճառն իր կառքով, տուրը կեր էին փնտռում, շները թափառում էին : Եւ ամբողջ փողոցը լցուել էր արեւի ուրախ լոյսով : Նայեցի աչ, արեւելք : Նա բարձրացել էր լերան հետեւից, այնպէս ոսկեզօծ ու հրաչալի : Արեւի տակ, ոսկէ մշուշի մէջ, կորել էր Ակրոպոլիսը : Այդ վայրկեանին սիրտս յանկարծ պրծաց, եւ ես առաջին անգամ պիտակ ցեցի, որ ուրախութիւն եմ զգում : Ու վազեցի փողոցն ի վար, բորիկ ոտ կիսամերկ, հօրեղբօրս տեսնելու :

Կ. ՍՈՒՐԻՆԵԱՆ

պարակերէն լեզուով, մաքուր առոգանութեամբ, մեծ հաճոյք պատճառելով դեպքին եւ արժանանալով, անոր մասնակիցներուն ջերմ դնահատանքին :

Ապա հետեւեալ, Հայկուշ Փարիսի Հայ Թատրոնի կանոնաւոր կազմին մէջ ունեցած իր առաջին ելոյթը :

Երիտասարդ էր Հայկուշի բեմական ասպարէզ : Ամէն տեսակ դերերու ընդունակ կը թուէր անոր արտաքին ճկունութեամբ, կը խոստանար հետզհետէ ալ աւելի կատարելագործուիլ, սակայն անմշակելի էր իր խիստ սեփական բեմական սեռին՝ սուպրէթի դերերուն մէջ : Սուենդսէնի եւ Շիրվանզատէի տիպարներուն անդամ մեկնարկուն էր Հայկուշ : «Պէ – պոյի կեկեցն ու «Նամուս»ի Սուսանն ու երբեմն ալ Շպանիկը (երկու հակատարեալ դերեր) երբեք ալ չունեցան եւ պիտի չունենան Հայկուշ Զէյթաղեանի նման հարազատ ու վճիռ մեկնարկող մը :

Իր ծննդավայրին մէջ, Հայկուշ առաջին անգամ բեմ եղած է 1912 թուականին, Հալաբար թատրոնին մէջ, ուր այդ չրջանին կը դործէր ծանօթ դերասան Յովհ. Բազդասարեանը :

Հայկուշ Զէյթաղեան այդ խումբին մէջ առաջին օրէն իսկ աչքի կը դարնէ իր բացառիկ ազանդով եւ չուռով կը դատնայ խումբին դլխաւոր դերասանուհին, տանձնելով պատասխանատու դլխաւոր դերերը :

Որքան հաճելի ու դրաւիչ էր բեմի վրայ, նոյնքան եւ աւելի համակրելի էր ու սիրելի կեանքի մէջ :

Հեզահամբոյր, բարի, ընկերասէր ու սրտիմտիզ, Հայկուշ ամէն անդամ ալ կը դիւրացնէր թատերական չարժման աչխատանքները : Դերը կարեւորութիւն չունէր իրեն համար, դերին մեծութիւնն ու փոքրութիւնը երբեք ալ չէր զբաղեցնողը : Ինք կը պատկանէր այն դերասանուհիներու փաղանդին (դժբախտաբար ցանցառ), որոնց համար դոյութիւն չունէր փոքր դեր, ան ինք անխախտօրէն համոզուած էր որ մեծ դերի մը անկատար մեկնարկումն էր միայն որ կը ծնէր փոքր դերասանը ...

Եւ այդ համոզման վրայ հաստատ, Հայկուշ Զէյթաղեան մինչեւ վերջը մնաց մեծ դերասանուհի մը :

Կը սիրէր անդամները իր բոլոր բեմական ընկերները ու կը դուրգուրար անոնց վրայ : Օրինակ, երբ 1924 թուականին, Փարիսի Հայ բեմի լաւագոյն սիրողներէն մէկը՝ Գալիկեան, որ այնքան խոստումնալից ուժ մըն էր ու անողոք հիւանդութեամբ մը վարակուած էր, Հայկուշ Զէյթաղեան, մինչեւ վերջը, մինչեւ որ հէդ Գալիկեան զոհ գնաց այդ անսպրդոյն հիւանդութեան, պայքարեցաւ եռիսասարդին ապաքինումին է խնդիր, օր մը պէս, հարազատի մը պէս խնամեց զայն ու հասաւ անոր բոլոր կարիքներուն :

Այս անձնական դերասանուհին, այս լաւ ընկերն ի վերջոյ ինք ևս զոհ գնաց չարաբաստիկ հիւանդութեան մը :

"ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ,,
ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Պուքրէշի Համաչխարհային Գրական – նութեան Հրատարակիչականը վերջերս լոյս ընծայեց «Սասնոյ Դիւցազունները» խորագրին տակ հայկական մեծագոյն դիւցազնավէպը, ռումաներէն լեզուով, որ ծանօթ է « Սասնոյ Ծռեր» անունով : Տպագրութիւնը դեղեցիկ է : Թարգմանիչն է Նիքոլայէ Թէյքը :

Նեռածական մը ունի Ալեքսանտրա Պաբքըչիլը, որ խորաթափանց ակնարկ մը կը նետէ հայ ժողովուրդին պատմութեան, ճարտարապետութեան, մշակոյթին եւ աւանդութեանց վրայ, ցոյց տալով Ոսկեդարին եւ հայ դիրքերու դիւտին կարեւորութիւնը հայ ժողովուրդին մը – չակութային զարդացման մէջ : Համառօտակի վերլուծման ենթարկելէ ետք դիւցազնավէպը , կ'ըսէ ՝—

« Եթէ Ռումանացիները վայելուչ ի վեր կը ճանչնան հայ արուեստը, որ իր ապդեցիկութիւնը ունեցաւ Օլթենիոյ եւ Մունթենիոյ միջնադարեան ճարտարապետութեան եւ մասնաւորապէս Քուրթէա ա Արճէչի, Տոմնէաքա եւ Տէլուլույ վանքի եկեղեցիներուն, Քոզիա վանքին վրայ, եթէ Մոլտովայի մէջ ալ փորագրուած մնացած են կարգ մը հայ քարա – կոփներու բնորոշ սեղմ նշանները դերեզմանաքարերու եւ որմաքանդակներու վրայ, եաչի երեք հրեշտակապետներ եկեղեցին ծածկուած է քարէ այն ասեղնա – գործութեամբ, որուն վրայ աչխատած են նաեւ հայ վարպետները, իսկ մոլտա – վական եկեղեցիներու կամարները ակներեայօրէն կը դարձնեն հայկական ազդեցութիւնը, եթէ Արաէալի թանգարաններուն եւ մայր եկեղեցիներուն մէջ պահուած պեղարուեստական դործերուն մասը հա –

Թիֆլիզի չէնչոզ ու դուարթ միջավայրին մէջ ծնած Հայկուշ Զէյթաղեանը, սեւ օր մը, թաղեցինք անհարազատ ու մռայլ հողի մը տակ :

Եւ ամօթով պիտի ըսեմ, որ այսօր, իր բոլոր ընկերները, բեմի իր աչխատակիցները, բոլորս, կ'անդիտանանք թէ ուր կը պտնուի իր հողակոյտը ...

... Գուցէ օր մը դաշտի մը վրայ կը գտնեն
Անթաղ մարմնոյն չոր կմախք ...

Այսպէս աւարտեց հանճարեղ Ադամեանը և անպայմանօրէն իրաւունք ունէր : Վը – հայ բոլոր Հայկուշներն ու իր նմանները, որոնք, աւա՛ղ, բազմաթիւ են :

Այս քանի մը տողերը փունջ մը ծաղիկ՝ Հայկուշ Զէյթաղեանի անյայտ հողա – կոյտին :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐԵԹԵԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԱՐԾԻՔ ՄԸ
ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ա. Ա. Սուրէնեան, որ չատ մօտէն ճանչցած է հայ անդուգական երկիծաբանը, դեղեցիկ էջ մը նուիրած է անոր՝ ժամանակակից Հայութեան ներկայացնելով դինքը այն օրերուն, երբ Պարոնեան՝ յետին աստիճանի չքաւոր՝ ցաւոց ան – կողնի մէջ կը տառապէր :

« Ազգային նշանաւորապոյն դրագէտ Յակոբ Հֆ. Պարոնեան ծանր հիւանդութեամբ կը տառապի անկողնոյ մէջ : Զինքը ճանչցողները առ հասարակ տխրութեամբ համակուած են : Ամէն տեղ կը խօսին «Ազգային Զոյերու», «Մեծապատիւ Մուրացկաններու » անդուգական հեղինակին հանճարոյն, ուղղամտութեան եւ բարեհամբոյր բնաւորութեան վրայ : Հայ ազգն իր պիտոյց, արուեստագիտաց, ի – մասնասիրաց, դրագիտաց , բանաստեղծից եւ այլ բազմահմուտ մեծ անձնաւո –

ւանարար հիւսուած են տեղացի Հայերու կողմէ եւ ոչ թէ բերուած արտասահմա – նէն, իսկ հայկական հիւսուածքները եւ զարդերը հարազատ են մեզի,— հայկա – կան առասպելն ընտանիքները Մոլտովայի մէջ հաստատուած բլլալով ժա. դարու ընթացքին, — նոյն բանը չենք կրնար ը – սել հայ դրականութեան մասին, որ չատ քիչ ճանչցուած է՝ այն ալ միայն նեղ չրջանակներու մէջ » :

Թարգմանիչը , բաւեխիղճ ու բարձրա – բաւ թարգմանութեամբ մը կուդայ հայ ժողովուրդին բանահիւսութեան գլուխ դործոցը ներկայացնելու ռումանացի ընթերցողներուն եւ դանոնք աւելի մօտէն հպդորդակից դարձնելու հայ դրականութեան :

Գաղափար ժողովրդական ձեւի համն ու հոտը, դունագեղութիւնը, բանաստեղ – ծութեան պատկերաւորութիւնը պահպա – նելու համար՝ թարգմանիչը օդտուած է ռումանական հարուստ լեզուի ժողովրդական համարժէք դարձուածքներէն եւ արտայայտութիւններէն, պահելով դիւցազնավէպին ժողովրդական ոգին, պարզ ու կենդանի մտածողութեան ներքին թափը, դաղափարական խմաւոր :

Գրքին վերջաւորութեան՝ ծանօթու – թեանց մէջ, թարգմանիչը կատարդ դոր – ծածուած արաբ. եւ Պարսկ. բառե – րու, յատուկ անուններու բացատրու – թիւնները իրենց տարբեր արտասանու – թեամբ :

Նիքոլայէ Թէյքըի այս թարգմանու – թիւնը ռումանացի ընթերցողներուն սի – րելի կը դարձնէ հայ ժողովրդական հո – յակապ դիւցազնավէպը, կը ծանօթացնէ հայ ժողովուրդին աղատասիրութիւնը , հերոսական ոգին եւ մարդասիրական ու խաղաղասիրական վեհ դաղափարները :

Կ. ԹԻՄՈՍԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆԸ՝ ՈՐ ՊԱՀԱՊԱՆՈՂԱ –
ԿԱՆ ՄԸՆ Է

Հայրապետականը՝ նոր պահպանողա – կան մըն է : Պաղպաճողականը՝ հին հայրապետական մըն է : Ագնուապետականը (արիսթոկրատ) հասուն հայրապետա – կան մըն է :

ՌԱՖՖԻ ԽՄԸՐՍԸՆ

ԱՅԱՌԱՋԻ թերթօնը (12)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

ԳԼՈՒԽ 3

— Թերեւս ... ձեր անպիտակցութեամբ ...

— Ամէն պարադայի ձեղի կ'ապաւինիմ, Պարոն Փուարօ : Զէ՞ք ուղեր օդնել մեղի :

— Կամովին :

Փուարօ պահ լուռ մնաց, ապա չարու – նակեց .

— Ըսէք ինձի, խնդրեմ ...

— Ձեզ հետաքրքրողը ի՞նչ տարբերի մարդ է, ըսա ձեղի :

— Օ՛, երիտասարդ կ'երեւի : Թերեւս երեսուն տարեկան ...

— Ահա ինչ որ խնդիրը աւելի չահեկան կը դարձնէ :

Ես կը դիտէի Փուարօն . նոյնը կ'ընէր նաեւ Գրիան Մարթէն : Գաղտնի ոսոխ – կանին խօսքերը մեղի համար կը մնային անլուծելի :

— Այո, մրմնջեց Փուարօն : Արդէն պատմութիւնը կը դառնայ բացարձակապէս հետաքրքրական :

— Թերեւս այդ մարդը աւելի տարի – քառ էր, մէջ բերաւ Գրիան, բայց կը տարակուսիմ :

— Ո՛չ, ո՛չ : Ձեր դնահատութիւնը ճիշդ է, պարոն Մարթէն, եւ ձեր պատմութիւնը՝ բոլորովին վիպական :

Փուարօյի անհասկնալի խօսքերը մեզ կը զարմացնէին : Կարճ լռութենէ մը յետոյ, Գրիան Մարթէն, չհամարձակելով այլեւս նոր հարցեր ուղղել փոքրահասակ ոստիկանին, փոխեց խօսակցութեան նիւթը :

— Հաճելի հաւաքոյթ մըն էր անդեակ դիչերուանը, չէ՞ : Ժանն Վիլքսոն աչխարհի ամէնէն կամակոր կինն է :

— Ան դիտէ թէ ինչ կ'ուղէ, նկատեց Փուարօ ժպտելով :

— Այո, եւ միշտ կը յաջողի իր ուղածը ունենալ :

— Դժուարաւ կարելի է դիմադրել դեղեցիկ կնոջ մը քմահաճոյքին, ըսաւ Փուարօ : Եթէ իր քիթը բլլար տձեւ, մարթը՝ մոխրագոյն, մազերը՝ քսուտ, բնականաբար ուրիչ կերպ կ'ըլլար :

— Ճիշդ է, ընդունեց Գրիան : Բայց , պէտք է աւելցնեմ, որ հակառակ իրեն հանդէպ ունեցած խոր բաբեկամութեան , յաճախ համակարծիք չեմ բլլար ի – րեն ... Արդէն բոլորովին պատասխանատու չեմ նկատուր գինքը իր արարքներուն մէջ :

— Մինչդեռ ես, կը հաւատամ որ հասատուն կերպով գործնական ոգի մը ունի :

— Օ՛հ, երբ խնդիրը կը վերաբերի պաչտպանելու իր չահերը, աքանչելի յատկութիւններ ցոյց կուտայ : Ես ակնարկեցի իր բարոյական պատասխանատուութեան : Ժաննի համար լուն ու դէչը միեւնոյն բաներն են :

— Կը յիչեմ որ միեւնոյն իմաստով արտայայտուեցանք անցեալ երեկուն, ըսաւ Փուարօ, երբ կը խօսէինք ոճիրի մասին :

— Այո : Եթէ պատահէր որ Ժանն մարդասպանութիւն մը գործէր, ես ինքս երբեք պիտի չզարմանայի :

— Այսուհանդերձ դուք լաւ կը ճանչնաք գինքը, չընչաց Փուարօ : Դուք չատ ճախ իր խաղընկերը եղած էք բեմերու վրայ :

— Այո, եւ ես կրնամ կատարելապէս երեւակայել գինքը՝ մարդ մը սպանող դիրքով :

— Բարկութեան վայրկեանի մը մէ՞ջ...

— Ոչ ... պարզաբանութեամբ : Ան – ուանց վարանելու, ան կարող է ընկել մէկը, որ գինքը կը նեղէ ... եւ այս բանը ցացքը օրինական կրնայ պատել, որով – հետեւ, ըստ իրեն, ինչ որ Ժանն Վիլքսոնը կը տաղտկացնէ, պէտք է որ անհետ :

Այս վերջին խօսքերը որոշ դառնութեամբ մը ըսաւ Մարթէն եւ ես հարց կուտայի ինքս ինձ, թէ որպիսի յիչատակներ գինքը կը հալածէին այդ վայրկեանին :

— Եւ դուք կը կարծէ՞ք թէ բնդունակ է ոճիր դործելու, հարցուց Փուարօ :

— Այո, կը կարծե՛մ : Թերեւս այս քանի մը օրուան մէջ աւելի դ'ունենաք վերյիչելու իմ խօսքերս, Գարոն Փուարօ :

— Շնորհակալ եմ ձեր անկեղծութեան համար :

— Ես կը ճանչնամ այդ կինը երկար տարիներ է վեր :

Գրիան Մարթէն ոտքի եղաւ եւ, դարձեալ փոխելով նիւթը, աւելցուց .

— Գալով այն խնդրին, որ չարժատիքն է իմ հոս դտնուելուս, մենք կը չարունակենք խօսիլ քանի մը օրէն, պարոն Փուարօ : Միայն թէ, ըսէք, խնդրեմ, պիտի համի՞ք յանձնառու բլլալ անոր լուծումին :

— Լա՛ւ : Կը խոստանամ դրաղիլ անով , որովհետեւ ան կը թուի հետաքրքրական բլլալ :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Վերջին վայրկեանին կ'իմանանք մահը՝

ՏԻԿ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԴԼԼԸՃԵԱՆԻ

(Ծն. Թօփալեան, 62 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Ափթորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին, Շաբաթ (Սեպտեմբեր 1), ժամը 13·30ին :

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի խումբը *կը հաոնի 3 Սեպտեմբերին, Ուրբաթ պիչեր ժամը 23, Լիոնի կայարան :*

Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Վալանսի, Կրընոպլի խումբերը *կը հաոնին 4 Սեպտեմբերին, Շաբաթ առաւօտ ժամը 8·55, Լիոն – Փերաշի կայարանը :*

Մարսէյլի խումբը *կը հաոնի 4 Սեպտեմբերին, Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը 14·32, Սէն Շարլ կայարան :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սարգիսեան, Տաթօնեան ընտանիք, Այրի Տիկին Էքսէեան եւ ընտանիքը չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրնեբով, պրաւոր յաւակցութիւն յայտնեցին՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առիթով :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Ա. Փիլեան տասը Ֆրանք կը նուիրէ Յառաջի բարգաւաճման համար :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէրը Տիկնանց վարժարանի ար ձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72 :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ա. Յ. Հայ Քոյրերու վարչութիւնը կ'ընդունի իրրեւ դիչերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իրրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի չրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իրրեւ մանկապարտէզի վարիչ Ֆը – րանսացի օրիորդ մը :

ԿԱՐԴԱՅԻՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝

Շ· Տէր – Մելիոնեանի կողմէ

Գունաւոր կազմ, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գինն՝ 5 ֆրանք

Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ· Սա – մուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

ՀԱՅՁԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք :

Ընդհանրական մը

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅՕԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիչեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեկերորդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄԻ մահուան 47րդ տարեդարձը կ'ոդեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը :

Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Լքա – Ան – Փրովանսէն Օգոստոս 10ին, ժամը 19ին «Յառաջ»ի տարեկան բաժանորդագրութիւնը ղրկող անձէն կը խընդրուի անյապաղ իր անունն ու հասցէն հաղորդել վարչութեան : Իր անունին տեղը կտրօնին վրայ դրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél· 963.01.72

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ Հաստատութեան մը համար խոհանոցի եւ տնական սպասարկութեան երկու աշխատաւորներ : Դիմել խմբագրութեան :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տնօրէնութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES

ճիւղերով

Վերամուտ 20 Սեպտ· 1965

Հասցէ·—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐՋԻ՞Ն ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայտարարութեանց, շատեր կը շարունակեն ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւին վրայ ղրկել դումարներ, որոնք ՅԱՌԱՋի չեն պատկանիր, այլ զանազան հաստատութեանց կամ նպաստակներու :

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւը, 15069–82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻ – ԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող դումարներու համար (բաժնեգին, ազդ կամ զորձակալութիւն) :

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր դումարները ղրկել միայն ՄԱՆՏԱ–ՔԱՈ–ԹՈՎ, ԵՐԲԵՔ «Յառաջ»ի Շէք – փոսթալի թիւով :

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց ստիպելու վարչութիւնը որ ամէն անգամ կրկնէ այս ազդը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »ի

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԶԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի սրահը :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԻՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՓՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գինն 10 Ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ :

Ստանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ· Սամուէլ գրատան :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջնեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԴԻՍՏ	20 Ֆ·	միջնեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծանուցով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս· ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ· հատոր, 1965, *լաթակազմ*	15 Ֆ·
ԱՐՇԱԻԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր ևահատակներուն, *լաթակազմ*	15 Ֆ·
ՄԻՍԱԿ ԹՈՐԼԱԿԵԱՆ — Օրերուս հետ, *պէյրութ, լաթակազմ*	20 Ֆ·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈՒ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ